EDVARD KOLAR / GREGOR JURAK / MARJETA KOVAČ

ANALIZA NACIONALNEGA PROGRAMA ŠPORTA V REPUBLIKI SLOVENIJI

2000 - 2010

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

JAK

ZVEZA ZA ŠPORT OTROK IN MLADINE SLOVENIJE

Univerza *v Ljubljani*
Fakulteta *za šport*

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport

ANALIZA NACIONALNEGA PROGRAMA ŠPORTA V REPUBLIKI SLOVENIJI 2000 - 2010

Uredniki:

doc. dr. Edvard Kolar

izr. prof. dr. Gregor Jurak

izr. prof. dr. Marjeta Kovač

Ljubljana, 2010

JAK | Javna agencija za knjigo Republike Slovenije
Slovenian Book Agency

Monografijo je sofinancirala Javna agencija za knjigo Republike Slovenije.

Naložba v vašo prihodnost
Operacijo delno financira Evropska unija
Evropski socialni sklad

»Operacijo delno financira evropska unija iz evropskega socialnega sklada ter ministrstvo za javno upravo. Operacija se izvaja v okviru operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »institucionalna in administrativna usposobljenost«; prednostne usmeritve: »spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga.«

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

796(497.4)”2000/2010”

ANALIZA nacionalnega programa športa v Republiki Sloveniji [Elektronski vir] : 2000-2010 / [avtorji Edvard Kolar ... [et al.] ; [uredniki] Edvard Kolar, Gregor Jurak, Marjeta Kovač ; [predgovor Rajko Šugman]. - Ljubljana : Fakulteta za šport, 2010

Način dostopa (URL): http://www.fsp.uni-lj.si/raziskovanje/znanstvene_monografije/

ISBN 978-961-6583-97-8

1. Kolar, Edvard, 1970- 2. Kovač, Marjeta, 1956-

252275712

ANALIZA NACIONALNEGA PROGRAMA ŠPORTA V REPUBLIKI SLOVENIJI 2000 - 2010

Uredniki:	doc. dr. Edvard Kolar, izr. prof. dr. Gregor Jurak, izr. prof. dr. Marjeta Kovač
Avtorji:	doc. dr. Edvard Kolar, izr. prof. dr. Gregor Jurak, izr. prof. dr. Jakob Bednarik, izr. prof. dr. Marjeta Kovač, doc. dr. Boro Štrumbelj, izr. prof. dr. Maja Pori, mag. Štefan Kuhar, Dušan Šešok, Marko Rajšter, Marko Kolenc, Vida Mihelčič, Zoran Verovnik
Recenzenta:	red. prof. dr. Mato Bartoluci, red. prof. dr. Janko Strel
Predgovor:	red. prof. dr. Rajko Šugman
Pregled besedila:	Zala Zaletel
Naslovnica:	Sebastijan Piletič
Oblikovanje:	Sebastijan Piletič
Fotografije na naslovnici	Niko Slana, Katarina Bizjak, Gregor Jurak
Fotografije	Niko Slana, Katarina Bizjak, Gregor Jurak
Založila:	Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport
Za založnika:	red. prof. dr. Milan Žvan, dekan

Znanstvena monografija z naslovom »Analiza Nacionalnega programa športa v Republiki Sloveniji 2000 - 2010« je nastala v sklopu projekta »Mreža in podpora NVO na področju športa«, ki ga je vodila Zveza za šport otrok in mladine Slovenije in je bil sofinanciran iz sredstev Evropskega socialnega sklada.

Brez pisnega dovoljenja urednikov je v okviru določil zakona o avtorski in sorodnih pravicah (ZASP) prepovedano reproduciranje, distribuiranje, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnem koli obsegu ali postopku, hkrati s fotokopiranjem, tiskanjem ali shranitvijo v elektronski obliki. Znanstvena monografija z naslovom »Analiza Nacionalnega programa športa v Republiki Sloveniji 2000 - 2010« je nastala v sklopu projekta »Mreža in podpora NVO na področju športa«, ki ga je vodila Zveza za šport otrok in mladine Slovenije in je bil sofinanciran iz sredstev Evropskega socialnega sklada.

VSEBINA

1	**UVODNA IN METODOLOŠKA IZHODIŠČA ANALIZE NACIONALNEGA PROGRAMA ŠPORTA V REPUBLIKI SLOVENIJI (2000)**	**18**
2	**ANALIZA ORGANIZACIJSKE PODSTRUKTURE ŠPORTA V REPUBLIKI SLOVENIJI**	**27**
2.1	Analiza delovanja športnih organizacij v Republiki Sloveniji	28
2.2	Analiza mednarodne dejavnosti in zamejskega športa	38
3	**ANALIZA FINANČNE PODSTRUKTURE ŠPORTA V REPUBLIKI SLOVENIJI**	**46**
3.1	Analiza javnofinančnih vidikov športa v Republiki Sloveniji	47
3.2	Analiza ekonomskih učinkov športa v Republiki Sloveniji	61
3.3	Analiza davčnih vidikov športa v Republiki Sloveniji	83
4	**ANALIZA RAZVOJNO RAZISKOVALNE PODSTRUKTURE ŠPORTA V REPUBLIKI SLOVENIJI**	**92**
4.1	Analiza izobraževanja usposabljanja in spopolnjevanja strokovnih kadrov v športu	93
4.2	Analiza založništva v športu	104
4.3	Analiza spremljanja pripravljenosti in svetovanja športnikom	113
4.4	Analiza znanstveno-raziskovalne dejavnosti v športu	125
4.5	Analiza uporabe nedovoljenih poživil in postopkov	134
4.6	Analiza informatike v športu	141
4.7	Analiza inšpekcije v športu	150
5	**ANALIZA PROGRAMSKE PODSTRUKTURE ŠPORTA V REPUBLIKI SLOVENIJI**	**160**
5.1	Analiza interesne športne vzgoje otrok, mladine in študentov	163
5.2	Analiza športne rekreacije	196
5.3	Analiza športa otrok in mladine usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport	209
5.4	Analiza kakovostnega in vrhunskega športa	223
5.5	Analiza športa invalidov	246
5.6	Analiza športne vzgoje v šolskem sistemu	256
5.7	Analiza velikih športnih tekmovanj	277
6	**ANALIZA MATERIALNE PODSTRUKTURE ŠPORTA V REPUBLIKI SLOVENIJI**	**287**
7	**POVEZANOST UKREPOV IN MERJENIH UČINKOV NACIONALNEGA PROGRAMA ŠPORTA V REPUBLIKI SLOVENIJI (2000)**	**305**
8	**SKLEP**	**335**

OB ANALIZI NACIONALNEGA PROGRAMA ŠPORTA REPUBLIKE SLOVENIJE 2000 - 2010

(Moj pogled na slovenski šport danes in v prihodnosti)

Uvod

Nacionalni program športa (NPŠ) v Republiki Sloveniji za obdobje 2000 - 2010, ki ga je sprejel Državni zbor Republike Slovenije v letu 2000 (Ur. l. RS, 24/2000), je pred zaključkom uresničevanja z oceno oz. analizo opravljenega dela in nalog, opredeljenih v citiranem nacionalnem programu. Osnutek obsežne analize NPŠ, ki so jo pripravili mnogi avtorji v okviru **Zveze za šport otrok in mladine Slovenije**, naj bi kot končno različico v knjižni obliki izdali v tem letu.

Glede mojega prispevka k tej analizi sem okleval. Ali naj (1.) pristopim k recenziji te obsežne analize ali pa naj po proučitvi osnutka analize (2.) napišem - neodvisno od ugotovitev osnutka analize - le moj pogled glede na poznavanje razmer v slovenskem, evropskem in svetovnem športu. Odločil sem se za drugi pristop, ker je osnutek analize zelo obsežen, z več sto podatki in še posebej z bogato citiranimi viri. Za recenzijo tako obsežne analize bi potreboval izjemno veliko časa, poleg tega pa ne bi bilo korektno (predvsem zaradi mene samega kot tudi do avtorjev analize), da bi napisal recenzijo, ne da bi preveril resničnost dobljenih informacij tako na podlagi metodologije in virov kot interpretacije podatkov samih. Poleg tega sem ob prebiranju (resnično obsežne) analize naletel na ugotovitev, da je nekaj avtorjev citirane analize pisalo tudi NPŠ (morda gre pri tem celo za konflikt interesov). Mislim, da bi morali zaradi tega recenzirati analizo neodvisni strokovnjaki, ki so specialisti za posamezna področja, opredeljena v nacionalnem programu (npr. ekonomist za ekonomske odnose, strokovnjak za rekreacijo oz. vrhunske športne dosežke, strokovnjak za organizacijske vede ipd.). Ob tem pa je treba poudariti, da so avtorji analize v sam izdelek vložili ogromno energije in časa, ker so zbrali ogromno informacij, ki bodo (za mnoge informacije sem o tem trdno prepričan) bodočim načrtovalcem športa v Sloveniji v veliko pomoč. Razprava po izidu končne različice analize bo pokazala, kako to analizo in uresničitev smeri NPŠ ocenjujejo tisti, ki so bili in so še akterji slovenske športne politike in strokovnjaki za posamezna področja, opredeljena v NPŠ.

Posebej je treba podčrtati, da v tem prispevku in tudi v NPŠ ne govorimo o t. i. športni vzgoji na vseh stopnjah in ravneh šolanja, ker je to sestavni del šolskega sistema in ne sistema športa civilne družbe, ki predvsem temelji na zakonu o društvih in drugih zakonih. Bistvena ločnica je namreč ta, da so nekateri nosilci (izvajalci) športa ustanovljeni **z zakonom** (npr. šole), nekateri pa **na podlagi zakona** (npr. društva, zveze ...). In to je tudi ločnica mojega pisanja. Poleg tega je lahko moje pisanje le poskus najbolj celovitega pogleda na šport in nikakor ne ocena posameznih področij ali nalog, ker za tako podrobno oceno posameznih segmentov NPŠ nisem kompetenten.

Mislim, da ne bo odveč, če uvodoma - preden opredelim moj pogled do današnjega športa pri nas - zapišem, da je stanje v današnjem slovenskem športu treba ocenjevati v kontekstu vsaj treh obdobij pred današnjim (od 2000 do danes).

Prvo obdobje bi opredelil od leta 1971 do 1990. Značilnost tega obdobja je bila, da so **z ustavnimi amandmaji**

k ustavi SFRJ vse pristojnosti na področju družbenih dejavnosti prešle na republike in pokrajine. Tako je bila tudi za šport v celoti pristojna naša republika in zanj ter njegov razvoj smo postali odgovorni sami. Kaj je to pomenilo? Na ravni federacije **so bili ukinjeni vsi državni organi za telesno kulturo**, ostale so le Zveza za telesno kulturo Jugoslavije (in v okviru nje Jugoslovanski olimpijski komite) ter zvezne strokovne federacije, ki so skrbele za priprave in nastope skupnih jugoslovanskih reprezentanc. V Sloveniji je bil že leta 1971 ustanovljen upravni organ za šport s tremi zaposlenimi in kmalu za tem samoupravne interesne skupnosti, ki so prevzele naloge financiranja. V tem obdobju smo prvič oblikovali in sprejeli samostojni in avtonomni športni sistem, ki pa je naletel na mnoge začetne težave (nerazumevanje vsebin, financiranje, strokovne podlage, mednarodna politika, organiziranost, vrsta vsebinskih in strokovnih nerazumevanj ipd.). Proti koncu tega obdobja, zlasti po olimpijskih igrah v Seulu leta 1988, so se razmere v jugoslovanskem športu močno zaostrile, predvsem kot posledica zaostrenih gospodarskih in seveda političnih razmer med republikami ter pokrajinami oz. v Jugoslaviji nasploh.

Drugo obdobje lahko opredelimo med letoma 1991 in 2000. Značilnost tega obdobja je bila jasna opredelitev civilne sfere športa za samostojni slovenski šport v mednarodnem prostoru na podlagi plebiscitarne politične odločitve o samostojni in neodvisni Sloveniji. Tako rekoč v dveh letih so postale slovenske strokovne panožne zveze članice evropskih in svetovnih federacij, ustanovljen je bil Olimpijski komite Slovenije (leta 1995 se je združil s Športno zvezo Slovenije), ki ga je priznal Mednarodni olimpijski komite in slovenski športniki so tako že od vsega začetka nastopali za Slovenijo. Gledano z današnjega vidika moramo zapisati, da je bila za tako obsežen projekt vložena ogromna energija prostovoljcev, ki je skozi obe obdobji pripeljala do današnjega športa v Sloveniji. Na državni ravni se je začel oblikovati vedno močnejši upravni (vladni) organ športa kot posledica sprejetega **zakona o športu** in tudi politike, ki smo jo v Sloveniji sprejeli zaradi politike Komiteja za razvoj športa Sveta Evrope (CDDS CE) v Strasbourgu. Ne gre pozabiti, da so takšni politični usmeritvi CDDS sledile tudi nekatere vzhodnoevropske države bivšega realsocialističnega sistema, ki so imele tako in tako že prej trden državni (birokratski) sistem športa. Zakon o športu je v celoti spremenil odnose v slovenskem športu (med vladno in nevladno sfero), jih v dobršni meri zbirokratiziral in postopno šport podržavil. Podržavljanje športa pri nas pa se ni začelo z zakonom o športu, ampak s prizadevanji nekaterih takratnih upravnih delavcev že mnogo prej; zakon je vse takšne usmeritve le uzakonil. Poleg tega smo z njim v Sloveniji ponovno uveljavili model športa, povzet po vzgoji in izobraževanju, po kulturi ipd., kar je bila tudi politika oblasti leta 1974, ko so morale biti samoupravne interesne skupnosti ustanovljene po istem kopitu. Vsako prepričevanje, da šport ni vzgoja in izobraževanje, zdravstvo ipd., da v športu ni »klasične menjave dela«, da je šport svobodna dejavnost, ki ima posebnosti, ni pomagalo. Ni pomagalo niti v letih 1973/74 niti v 1997/98. Lahko le ugotovimo, da je prav Slovenija šla najdlje v tovrstnem podržavljanju in zato bomo težko našli državo v Evropi, ki je krenila po takšni poti; tudi vzhodnoevropske države bivšega »varšavskega bloka« ne.

Stanje v slovenskem športu danes

Tretje obdobje (od 2000 do 2009) je zaznamovano z uveljavitvijo zakona o športu in s sprejemom mnogih podzakonskih aktov, s sprejetjem NPŠ, s sprejetimi dopolnitvami zakona o društvih, s pričetkom dela Fundacije za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju FŠO) in z mnogimi načrtovanimi akcijami po NPŠ. Civilna družba športa je bila z zakonom o športu dejansko eliminirana na vodenje tekmovanj, izbiro reprezentanc, na lastno mednarodno politiko (vendar ne v celoti) in na nekatere naloge usposabljanja strokovnih kadrov. Vse druge naloge, ki so jih nekoč opravljali nosilci športa civilne družbe, so prevzeli upravni organ, javni zavodi, agencije, sveti, skladi, tudi nove zveze ipd., ustanovljeni po vladnem upravnem organu, ki so bili neposredno financirani iz državnega proračuna ali proračunov

lokalnih skupnosti. Športna društva so kot pomembna socialna okolja zainteresiranih ljudi, kar je njihova najpomembnejša integrativna lastnost in daleč presega ožjo športno strokovno organizacijsko funkcijo, postala ob množici organov skoraj odveč. Morda so društva najtežjo izgubo doživela z lastninjenjem objektov (še zlasti predvojne sokolske lastnine), saj so mnoga društva čez noč ostala brez svojih objektov, ki so jih člani društev gradili s prostovoljnim delom, z obveznicami članstva in s svojimi ter društvenimi denarnimi vložki. Enako se je zgodilo z objekti bivše osrednje športne organizacije Slovenije. Slovenski šport je v celoti dobil novo podobo. Tudi prej našteti organi (javni zavodi, agencije, inštituti, skladi ipd.) so se v začetku tega obdobja spreminjali glede na strankarsko politiko, se preoblikovali in dopolnjevali. Slovenija še nikoli ni imela toliko vladnih organov in organizacij na državni ravni, toliko profesionalnih delavcev v državni upravi in njenih organih ter osrednji nevladni organizaciji kot v letu 2009 (prek 50, ne glede na to, kdo jih plačuje). In prav v času pisanja pogleda na slovenski šport smo lahko v Sobotni prilogi Dela (9. januarja 2010, str. 10, 11) prebrali članek Erike Repovž: »Državni uradniki: preštevilni, premalo učinkoviti, slabo organizirani,«, ki ocenjuje prav to problematiko. Da bi utemeljili pogled na omenjeno problematiko, lahko pogledamo podatke o zaposlenih skozi zadnjih 40 let v upravnem organu (in po njem ustanovljenih organih oz. organizacijah) ter osrednji športni organizaciji, ki kažejo, da smo 1972. leta na ravni (takratne) republike zaposlovali **15** (!) delavcev, 1982. leta **17** delavcev, 1992. leta **22** delavcev in 2009. leta **57** delavcev. Omenimo še kratek citat v prej omenjenem članku: »Težava ni v številu zaposlenih, ampak v opredelitvi njihovih nalog in vlogi, pa tudi v njihovi kompetentnosti.« In prav to je tisto, na kar želimo opozoriti.

Število organov, število zaposlenih in zelo zapleteni postopki pridobivanja sredstev (lahko) vodijo v izjemno birokratizacijo in vsi, ki vlagajo prošnje na fundacijo in ministrstvo za šolstvo in šport za sofinanciranje svojih programov, bodo to trditev v celoti potrdili.

V analiziranem obdobju se je povečalo število športnih izvajalcev. Ni nepomembno, da se je povečalo tudi število športnih društev, vendar je njihovo poslanstvo, vsaj tako kažejo podatki, usmerjeno predvsem v samo eno panogo (največkrat tekmovalno) in zato taka društva ne morejo bistveno povečevati članstva. Ne glede na to opravljajo društva naloge **v imenu in za članstvo društva**. Ne gre pozabiti dejstva, da je Slovenija po številu (tudi športnih) društev ena najbolje organiziranih v Evropi - z nami se lahko primerja le Češka - in zato predstavljajo društva na Slovenskem ne le dediščino, ampak in predvsem pomembno kulturno civilizacijsko vrednoto. V športno-političnem in strokovnem pogledu je nesporno to izjemno pomemben vsebinski postulat v primerjavi z zasebnim sektorjem, kajti zasebni izvajalci športa (kar je seveda tudi njihov temeljni namen) opravljajo naloge za sebe, za svoj dobiček ali preprosto: za zaslužek. Storitve morajo koristniki izvajalcu plačati, kar pomeni, da je ta vidik športne rekreacije, in v glavnem gre za ta vidik, na trgu. V tem segmentu smo se v celoti približali razviti Evropi, s to razliko, da si lahko takšno rekreacijo privošči le še peščica Slovencev, torej tisti, ki to gmotno zmorejo. Vsi drugi, če se tu naslonimo na ugotovitve raziskav Slovenskega javnega mnenja (SJM), se lahko ukvarjajo s cenejšimi oblikami športne rekreacije. Nekdanje financiranje športne rekreacije s strani gospodarskih družb (podjetij), ki je omogočilo množično športno rekreacijo delavcem in organizacijo delavskih športnih iger (ne glede na slabosti tistih srečanj), že zdavnaj ni več in jih v političnem sistemu, ki ga živimo, nikoli več ne bo.

Sistem, ki smo ga zgradili v zadnjih desetih letih, je sicer omogočil vključitev večjega števila mladih v šport in delno (v nekaterih okoljih pa močno) izboljšanje športne infrastrukture. Za to imajo velike zasluge lokalne skupnosti, saj tudi županom pomenita »dober šport v občini in objekt v hiši« prestižen statusni simbol, ki dviguje njihov ugled do sosedov in v regiji. Nekaj pomembnih športnih objektov smo zgradili ali prenovili, še vedno pa se ne moremo brez sramu primerjati z Evropo. Razumljivo je, da prva in druga naloga zahtevata velik finančni zalogaj. In s tega vidika (omogočiti športno dejavnost največjemu številu mladih na kakovostnih športnih objektih) približuje športno dejavnost **javni dobrini** v primerjavi s

sociološko teorijo o športu kot **zasebni dobrini**. Šport mladih, ki naj bi bil eden temeljev športa nasploh, se je preveč profesionaliziral, saj morajo (starši) že zgodaj plačevati posebne članarine, vpisnine, vadbo, startnine, treninge, tekmovanja ipd., kar hromi šport mladih in je morda ena izmed ključnih zavor v razvoju športnika in športa sploh. Starši so sicer na začetku športnega udejstvovanja svojih otrok, ki so se odločili za sistematično vadbo, odločilnega pomena, vendar so mnogi mladi tako vodeni po strokovno nesistemski poti, še zlasti, če so zanemarili šolanje in se preveč prepustili ambicioznim trenerjem. Njihova pot se lahko zelo hitro konča. Starši, ki so vložili ogromno denarja v otrokovo začetno športno vadbo v mladosti, so razočarani; zato tudi toliko travm športnikov, saj so mnogi ostali brez osnovne strokovne izobrazbe, ki bi jim po končani športni poti omogočila normalno vključitev v družbo.

Ne glede na ugotovitve osnutka analize NPŠ smo lahko skozi vse to obdobje spremljali razprave o pomanjkanju denarnih sredstev na vseh ravneh. S financiranjem ni bil nihče zadovoljen: ne društva ne zveze ne OKS in tudi ne druge strokovne institucije. Toliko, kot dajemo za šport, toliko pač lahko damo glede na naš bruto družbeni proizvod (BDP). In ničesar več. Čeprav so se sredstva na državni ravni rahlo povečevala in so šport »reševale« lokalne skupnosti ter sponzorji, je ostal odstotek BDP za šport enak (včasih celo manjši), kot je bil pred osamosvojitvijo Slovenije. V času samoupravnih interesnih skupnosti pa je bil celo mnogo višji. Raziskave oz. dobljene informacije o ekonomskih gibanjih v športu v evropskih državah se med državami razlikujejo, ker za to še ni izdelane enotne metodologije zajemanja podatkov. Zato so podatki tudi nezanesljivi. In prav tu je treba omeniti troje: najprej, da je bil celotni slovenski šport finančno podhranjen, drugič, da smo v zadnjem obdobju naredili zelo velik premik naprej na področju informacijskega sistema (ki ga prej tako rekoč ni bilo), in tretjič, da smo na segmentu družbeno-ekonomskih odnosov v športu množično začeli uporabljati terminologijo ekonomije (produkt, trženje, vrednost, management, trg, trg delovne sile, ekonomski učinki, protivrednost, menjava, pogodbe o delu, sponzoriranje ipd.) v primerjavi s sociologi, ki so sredi osemdesetih let prejšnjega stoletja govorili, da v strokovni športni terminologiji uporabljamo izključno terminologijo vojske. Ali nam terminologija ekonomije ne kaže poti, po kateri je že krenil slovenski šport?

Za to obdobje sta v svetovnem merilu značilni globalizacija in totalna profesionalizacija dela športa, ki smo ji v dobršni meri sledili tudi Slovenci. Šport ni postal le užitek, dobrina in vrednota načina življenja posameznika, **postal je posel, »velik biznis«**, kot ga za vsakim vogalom oglašuje športna loterija. Slovenci nismo želeli zaostati za Evropo in svetom vsaj v tistem delu športa, ki je primerljiv v svetovnem merilu. Da bi to lahko dosegli, smo morali tudi strokovne službe profesionalizirati in jih pomnožiti. Amaterskemu delu na ravni države je skoraj odklenkalo. Na drugi strani pa je vsaj tisti del športa, ki ne potrebuje velikih vlaganj v dejavnost (rekreacija), postal vsako leto bolj množičen. Veliko število državljanov Slovenije se ukvarja z rekreacijo; ne sicer tako, kot bi strokovnjaki to želeli (redno, vsaj dva- do trikrat tedensko), ampak občasno. Seveda je ta dejavnost še kako odvisna predvsem od osebnega standarda ljudi in gospodarskega razcveta nasploh, vendar je padec omenjene dejavnosti lahko občuten v dobi recesije, večje brezposelnosti in skrbi za lastno osebno preživetje. Šport pri tistih, ki se bojujejo za preživetje, gotovo ni v ospredju.

Slovenski vrhunski športni dosežki nihajo. Podatki skozi razvoj kažejo, da smo imeli, da imamo in da verjetno bomo imeli Slovenci vedno športnike v **individualnih panogah**, ki bodo na vrhu svetovnih lestvic. V zadnjih letih se je njihovo število občutno povečalo in upravičeno smo lahko na njihove dosežke ponosni. Tako kot nihajo športne panoge (enkrat so zgoraj ene, drugič druge - panog ni treba naštevati), tako nihajo tudi vrhunski športniki (enkrat so na vrhu športniki ene, zatem druge panoge). Konstante skoraj ni! Tudi v panogah, za katere pravimo, da so »slovenske«. In ti rezultati in naslovi slovenskih športnikov v svetovnem merilu so nekaj enkratnega, so slovenski nacionalni ponos, še posebej, če pomislimo, da poteka izbor (selekcija) na dokaj majhni populaciji, kar pomeni, da je slovenska športna stroka močna. In kako je s kolektivnimi športnimi panogami? Slabo! Danes imamo samo dva kluba, ki se lahko primerjata z evropsko

konkurenco, če si to priznamo ali ne. Nedvomno sta to ženski RK Krim Mercator (rokomet) in ACH Volley Bled (odbojka). Velika večina drugih se giblje v sivi slovenski povprečnosti (vključno s košarko, hokejem itd., morda je še najmočnejša slovenska liga v rokometu) in zaradi tega je obisk gledalcev na tekmah slovenskih lig tako slab. Slabe kakovosti noče gledati nihče in zato je dohodek od vstopnin na teh tekmah minimalen. Slovenski gledalci športnih prireditev, ki so nekoč spremljali tekme v živo, so se preusmerili na mnoge televizijske športne kanale in s tem na sedeče položaje na kavčih. Velike športne prireditve so izjema, ki potrjujejo to pravilo (Planica, Zlata lisica itd.). Na drugi strani pa imamo močne reprezentance (nogomet, košarka, odbojka, rokomet ipd.), ki rekrutirajo igralski kader iz športnikov, ki igrajo in se kalijo v tujini; izraziti primeri so nogomet, rokomet in košarka. Očitno je postalo zorenje mladih slovenskih igralcev zunaj domovine eden izmed načinov oblikovanja dobrih igralskih talentov, vendar se ti v slovenske klube vračajo nekoliko starejši, ko za njih v tujini ni več velikega zanimanja. Naši klubi pa morajo doma zamašiti »luknje« v moštvih največkrat z nekakovostnimi igralci iz tujine, namesto da bi se preusmerili na vzgojo lastnega kadra. Menim, da je to ena izmed najšibkejših točk našega strokovnega dela. (Mimogrede: trener KK Union Olimpija je sredi januarja 2010 izjavil, da vidi v vsej slovenski košarkarski ligi le enega igralca, ki bi se morda lahko razvil v dobrega in bodočega košarkarja KK Union Olimpije, če se bo!) Razumljivo je, da sta pregled in vključitev mladih talentov iz mnogih držav v velike klube v tujini še kako prisotna, vendar gre prav tam za bogate klube, klube velikih vrednosti in bogate pokrovitelje. Mi nimamo niti prvega niti drugega. Ali se nam v prihodnje v tem segmentu obetajo boljši časi?

Naj ob zaključku tega obdobja zapišemo zanimivo ugotovitev v zvezi z vrhunskimi športnimi dosežki. Vsak športnik prizna, da je zanj največ, kar si v karieri želi, udeležba na olimpijskih igrah, da o osvojeni kolajni sploh ne govorimo. Športniki že v mladosti sanjajo o njih. Za primerjavo navajamo zanimivo ugotovitev in sicer osvojene kolajne na desetih olimpijskih igrah (petih poletnih in petih zimskih) pred osamosvojitvijo in enako na desetih (petih poletnih in petih zimskih) po osamosvojitvi Slovenije. V prvem obdobju (1972 - 1991) so slovenski športniki osvojili **12** kolajn, v drugem obdobju (1992 - 2009) pa **17**; torej pet več. Zanimivo pa je, da so v obeh obdobjih naši športniki na zimskih olimpijskih igrah osvojili enako število kolajn - **štiri**. Te podatke lahko oplemenitimo še z odstotki slovenskih športnikov v jugoslovanskih reprezentancah na olimpijskih igrah v prvem obdobju, ki so bili naslednji: na zimskih igrah so bili slovenski športniki prisotni v jugoslovanskih reprezentancah med 85 - 95 odstotki (skratka, skoraj samo Slovenci; največ tekmovalcev iz drugih republik je bilo na ZOI leta 1984 v Sarajevu), na poletnih igrah pa je bil delež naših športnikov med 15 in 20 odstotki. Podatki kažejo dvoje: prvič, da z osvojenimi kolajnami na zimskih igrah nismo napredovali (kljub mnogo številčnejši udeležbi naših športnikov), in drugič, da smo bili na poletnih igrah vedno odrinjeni, ko je Jugoslovanski olimpijski komite sestavljal reprezentance za igre, saj bi lahko morda z večjo udeležbo dosegli boljše rezultate. Mnogi spori zaradi »brisanja« slovenskih športnikov iz jugoslovanskih reprezentanc za olimpijske igre so zabeleženi v številnih dokumentih in dnevnem časopisju olimpijskih ciklusov.

Sistem, ki smo ga v tem obdobju oblikovali, je morda teoretično dober za posamezna področja in celo okolja, lahko pa se dokaj hitro sesuje v delih in kot celota.

Temeljne usmeritve v prihodnje

Vsak poznavalec športa bi gotovo med strateške točke razvoja slovenskega športa v prihodnjem obdobju naštel vsaj tri: povečano skrb za šport otrok in mladine, skrb za množično športno rekreacijo nasploh in doseganje vrhunskih dosežkov. Vprašanje pa je, kako to doseči.

Gre za mnoge naloge, ki zahtevajo strokovni pristop pri uresničevanju teh smotrov. V tem sestavku gre predvsem za globalni vsebinski pogled, ki pa za tem zahteva mnoge strokovne razčlembe in podlage, ki se

jih morajo lotiti strokovnjaki za posamezne sisteme in podsisteme.

Želimo si lahko, da bi imela Slovenija **stabilen in dolgoročen** sistem športa, ki bi ga le v najmanjši možni meri dopolnjevali, če bi bilo to potrebno. Stabilnost se kaže v stalnem poglabljanju in krepitvi civilne športne sfere, ki lahko največ pripomore za prej naštete temeljne strateške usmeritve. Vrhunski športniki se izključno pripravljajo in razvijajo le v društvih; še nihče drug jih ni »naredil« (razen v izjemnih primerih zveze). Brez močne prisotnosti društev in njihovih zvez, ki so mednarodno povezane in predstavljajo najpomembnejšo vertikalo organiziranosti, ni športa. Za tako usmeritev bi morali ponovno pretresti vse že naštete zakonske akte in v njih odpraviti dosedanje spone, obenem pa prav tem nosilcem dati vodilno vlogo. To sočasno pomeni, da je treba **poenostaviti postopke pridobivanja javnega denarja in prevetriti vse kadrovske strukture** v občinah in na ravni države. Obenem kaže ponovno razmisliti o tem, da bi bilo za šport morda bolj ustrezno pristojno neko drugo ministrstvo (praksa v Evropi je različna), saj imajo samo še tri države v Evropi šport skupaj s šolstvom (Češka, Makedonija, Slovaška) in dve s šolstvom in znanostjo (Hrvaška, Latvija), kar je posledica prejšnjega političnega sistema v naštetih državah, saj so imele pred padcem berlinskega zidu vse realsocialistične države šport skupaj s šolstvom. Veliko vprašanje je tudi, kar športni delavci na terenu že glasno opozarjajo, da združitev Športne zveze Slovenije in Olimpijskega komiteja Slovenije ni bila najboljša poteza. Kazalo bi enkrat temeljito premisliti o organiziranosti in vsebini današnje osrednje športne organizacije ter vlogi, ki jo imajo oz. ki bi jo morale imeti članice te organizacije.

Denar, ki ga bo v športu vedno premalo (vprašanje je, če ga seveda racionalno trošimo), mora biti stalna skrb vseh. Za opisani del športa ga je mogoče pridobiti še iz lokalnih skupnosti, evropskih strukturnih skladov in sredstev fundacije za šport, medtem ko ga bo verjetno iz državnega proračuna manj. Sponzorji v športu zaradi lastniških struktur podjetij zahtevajo ekonomsko protivrednost vloženega denarja in zato bo ta denar vedno težje dobiti, še zlasti v kriznih gospodarskih časih. Razmišljanja o tem, da bi država še sofinancirala profesionalne klubske pogone, je popolnoma napačno, ker tega ne počno nikjer. Taki pogoni morajo, če je njihova kakovost res odlična, pridobiti denar le od televizijskih pravic in zainteresiranih gospodarskih družb, ki vidijo ekonomski smisel vlaganja v klub, ali pa, če bi spremenili zakonodajo, da bi se takšna društva preoblikovala v delniške družbe in pridobila bogate lastnike kapitala, kot je to večinoma v tujini. Le tako bo mogoče še povečati odstotek sredstev za šport v BDP in pri takšnih izračunih ne upoštevati sredstev gospodinjstev oz. posameznikov, ker lahko take informacije izkrivljajo dejansko sliko denarne moči športa. Prav ob tem pa je treba omeniti še številne napačne trditve predvsem novinarjev, da so »posamezniki« lastniki športnih društev (klubov); naša zakonodaja takšnih opredelitev ne pozna.

Ob izjemno kritičnem stanju potrebnega denarja za vrhunske športne dosežke bi bilo smotrno pregledati vse tekmovalne sisteme od spodaj navzgor in počasi odpraviti tiste, s katerimi šport **financira turizem in promet** in ki ne prinašajo športnih učinkov, ker so sami sebi namen. So predragi in brez gledalcev, ki naj bi jim bile tekme namenjene.

Fakulteti za šport (in drugim državnim institucijah, ki šolajo strokovne kadre) mora država nuditi vsestransko, predvsem pa denarno pomoč za šolanje, izpopolnjevanje kakovostnih kadrov in raziskovalno delo. Ob njej (kot sestavni del fakultete ali kot samostojno institucijo) mora imeti Slovenija močno in **strokovno institucijo**, ki bo na visoki strokovni ravni nudila največjo možno vsestransko pomoč in podporo športnim izvajalcem pri ugotavljanju stanja pripravljenosti športnikov (meritev), zdravstvenega in psihičnega stanja, svetovanja, načrtovanja treninga, usmerjanja, vodenja, dodatnega strokovnega izpopolnjevanja, računalniške obdelave (podpore) podatkov, informacijskega sistema, propagande, založništva itd. Postaviti je treba trden sistem, ki ga ne gre več spreminjati prek noči in v odvisnosti od dnevne politike. Brez takšne strokovne institucije z visoko razvito tehnologijo (ki jo poznajo vse športno razvite države) ne more biti več vrhunskih športnih dosežkov.

Prizadevanja vseh odgovornih za šport morajo teči v smeri ohranitve dosežene ravni vrhunskih športnih dosežkov in če bo le mogoče (glede na denar in mednarodno konkurenco) dosežke še oplemenititi. Velika vrzel, ki jo je mogoče opaziti, so naši klubi, njihovi dokaj slaba kakovost in organiziranost, ki ne zadovoljujeta evropskih meril. Strokovnjaki, ki delujejo v kolektivnih športnih panogah, poudarjajo, da je v takih panogah mnogo težje doseči vrhunski rezultat kot v individualnih, ker je nepredvidenih in zapletenih strokovnih vprašanj v teh panogah mnogo več kot v individualnih, kar je tudi razumljivo. Spomniti se je treba samo politike športa v bivši Nemški demokratični republiki, v kateri so v celoti odpravili kolektivne športne panoge - tudi takšne, v katerih so bili še dokaj močni (rokomet, nogomet) - in se posvetili izključno individualnim panogam zaradi denarja in tudi zaradi tehnologije doseganja vrhunskih rezultatov. Pri tem so zavestno in bistveno kršili moralno-etična vprašanja športa in nedopustno posegali v osebnostno-razvojne značilnosti športnika. Zelo veliko skrb bomo morali v prihodnje nameniti reprezentancam v kolektivnih panogah, ob tem pa vedno in povsod poudarjati nacionalno identiteto in fair play. Če bo Slovenija zadržala dosedanjo kakovostno raven (ali jo vsaj malo izboljšala), bomo morali biti vsi zadovoljni, kajti za tako usmeritev je potrebno veliko denarja, še posebej, ker je mednarodna konkurenca vedno močnejša, vedno bolj agresivna in globalna.

Sklep

Modeli razvoja športa v Evropi so različni. Glede na poznavanje razmer kaže, da bi bil za nas najbližji in najustreznejši model športa, ki ga imajo skandinavske države (Švedska, Danska in Norveška). Zelo blizu našim razmeram in miselnosti pa so tudi še modeli Švice, Nemčije in Avstrije. V globalnem smislu je npr. na Švedskem za šport v celoti odgovorna Švedska športna konfederacija, ki temelji na »razvejanem, svobodnem in neodvisnem športnem gibanju, temelječem na društvih«. Pristojni upravni organ za šport je ministrstvo za kulturo, športu pa pomagajo tudi druga ministrstva (za primerjavo navajamo nekatera ministrstva, pristojna za šport v tujini po podatkih MŠŠ: Italija - ministrstvo za turizem in prireditve; Grčija, Norveška, Danska, Estonija, Finska, Velika Britanija itd. - ministrstvo za kulturo; Francija - ministrstvo za zdravje; Nemčija - ministrstvo za notranje zadeve; Madžarska, Romunija - ministrstvo za mladino in šport; Avstrija - ministrstvo za obrambo itd.). Strokovne športne institucije v Skandinaviji so izjemno močne, obogatene z znanjem, ki temelji na domačem raziskovalnem delu in z visoko razvito tehnologijo. Vsi koncepti razvoja npr. švedskega športa izhajajo iz dogovorov v okviru osrednje športne konfederacije in jih je mogoče spreminjati le dolgoročno. Tako je sistem trden in stabilen. In ni poznavalca športa, ki bi rekel, da je skandinavski šport slab.

Ta prispevek je namenjen razpravi o nadaljnjem razvoju športa pri nas. Razumljivo je, da imajo mnogi drugi poznavalci športa svoje poglede na šport, kar je tudi prav in razumljivo. In prav zato ne želim vsiljevati svojih pogledov drugim, ampak naj tudi sami s svojimi pogledi (če se strinjajo z menoj ali ne) pomagajo h konceptualnim rešitvam nove strategije športa pri nas za naslednje obdobje. Le tako bomo vsi skupaj zagotovo našli najboljše rešitve.

Fakulteta za šport Ljubljana red. prof. dr. Rajko Šugman

Recenzija red. prof. dr. Mata Bartolucija

Šport je pomemben dejavnik razvoja družbe in posameznika, zato je prav, da je njegova dejavnost načrtovana, ustrezno organizirana in vodena ter da se učinki športne dejavnosti na družbo spremljajo in kontrolirajo. Zaradi vsestransko pozitivnih učinkov športa na celotno družbo je šport javna dobrina in je tako v javnem interesu. Zato se financira iz javnofinančnih sredstev. Navedena dejstva so bila glavno vodilo avtorjev prvega Nacionalnega programa športa v Republiki Sloveniji za obdobje 2000 - 2010 (2000, v nadaljevanju: NPŠ), katerega veljavnost se izteka.

Skladno z načeli porabe javnofinančnih sredstev in začetkom postopka priprave nove nacionalne strategije rasti in razvoja športa v Sloveniji je skupina avtorjev pod vodstvom dr. Edvarda Kolarja, dr. Gregorja Juraka in dr. Marjete Kovač pripravila obsežen dokument z naslovom »Analiza Nacionalnega programa športa v Republiki Sloveniji 2000 - 2010«. Obsežen dokument na več kot 300 straneh podrobno analizira uresničevanje ukrepov, ki so bili predvideni v NPŠ (2000), in različne vidike rasti in razvoja slovenskega športa v zadnjem desetletju. Celoten dokument je smotrno razdeljen v osem poglavij.

V uvodnem poglavju avtorji predstavijo namen in cilj NPŠ (2000) ter namen in cilj analize NPŠ (2000). V nadaljevanju nakažejo probleme, ki nastajajo pri celostnih opredelitvah športa kot družbenega, ekonomskega in medijskega fenomena ter opredelijo šport kot javno dobrino. Prav tako pa v prvem poglavju podrobno predstavijo metodološka izhodišča, ki opredeljujejo nadaljnjo strukturo dokumenta in uporabljene statistične metode analize ukrepov in učinkov NPŠ (2000). Na izhodiščih modela strateškega managementa je področje športa v nadaljnjih poglavjih strateške analize (od drugega do šestega poglavja) razdeljeno na pet podstruktur: organizacijsko, finančno, raziskovalno-razvojno, programsko in materialno. V poglavju organizacijska podstruktura avtorji predstavijo celostno organiziranost športa v Sloveniji in mednarodno dejavnost na področju športa ter višino javnofinančnih sredstev, porabljenih za te dejavnosti med letoma 2001 in 2008. V analizi finančne podstrukture športa analitično pregledajo financiranje športa iz javnofinančnih virov, ekonomske učinke športa z vidika porabe zasebnega sektorja za šport in vidike davkov, povezanih s športno dejavnostjo v obdobju med letoma 2001 in 2008. Glavne ugotovitve kažejo na relativno visoko stopnjo uresničevanja NPŠ (2000) z vidika javnega financiranja športa, vendar struktura javne porabe kaže na nesorazmerja med sredstvi, porabljenimi za podporne dejavnosti (infrastruktura, raziskovalno-razvojne dejavnosti, delovanje športnih organizacij), in programi športa. Avtorji prav tako ugotavljajo, da zasebna poraba za storitve in proizvode športa v celotnem obdobju narašča ter da davčna zakonodaja tako, kot je trenutno urejena, ne predstavlja ugodnega in prijaznega okolja za nadaljnjo rast in razvoj športa v Sloveniji. Četrto poglavje je namenjeno analizi raziskovalno-razvojne dejavnosti na področju slovenskega športa med letoma 2000 in 2008. Analizirana so področja razvoja strokovnega kadra na področju športa, založništva v športu, spremljanja pripravljenosti športnikov in uporabe ter preprečevanja dopinga v športu ter pomembni razvojni področji, ki omogočata uveljavljanje zahtev informacijske družbe tudi na področju športa in spoštovanja zakonskih in podzakonskih aktov na področju delovanja športa. Najobsežnejše poglavje je peto poglavje, v katerem je narejena podrobna analiza programske podstrukture športa v Sloveniji. V njej so avtorji opravili celosten pregled izvajanja športne dejavnosti - od področja športa v celotnem izobraževalnem sistemu prek interesne športne dejavnosti vseh starostnih kategorij do različnih vidikov športa za dosežek (kakovostnega in vrhunskega). Posebno pozornost so posvetili tudi športu invalidov in poglavje sklenili z analizo organiziranih velikih športnih tekmovanj v Republiki Sloveniji. Poglavje, ki neposredno izkazuje uveljavljanje javnega interesa na področju športa v organiziranih in neorganiziranih oblikah športne dejavnosti vseh kategorij prebivalstva, je podrobno analizirano in ponuja

veliko analitičnih podatkov o količini in kakovosti športne dejavnosti v Sloveniji in prav tako o razmerjih in količini namenjenih javnofinančnih sredstev za programe športa v Sloveniji. Izsledki analize kažejo na rast in kakovosten razvoj športa v Sloveniji v preučevanem obdobju. Šesto poglavje je namenjeno analizi vlaganj v gradnjo in posodabljanje športne infrastrukture. Avtorji ugotavljajo, da so bili količinski cilji NPŠ (2000) v glavnem doseženi, medtem ko na področju kakovostnih ciljev opozorijo na pomanjkljivosti, ki kažejo na nepremišljenost investiranja v športno infrastrukturo. Za področje gradnje športne infrastrukture je obenem značilno močno preseganje načrtovanih sredstev. Avtorji v sklepih posameznih podpoglavij in poglavij sistematično prikažejo tudi doseganje ukrepov in uresničevanje usmeritev (ciljev) NPŠ (2000) ter gibanje učinkov, ki kažejo rast in razvoj športa. V nekaterih poglavjih nakažejo tudi možne nadaljnje usmeritve za razvoj športa v Sloveniji. V sedmem poglavju je najprej po podstrukturah prikazan analitičen povzetek izvedenih ukrepov in doseženih učinkov (ciljev) NPŠ (2000). V drugem delu poglavja pa s pomočjo statističnih metod avtorji ugotavljajo povezanost med posameznimi vidiki financiranja športa in najpomembnejšimi doseženimi učinki. Analiza povezanosti kaže, da sta bila rast in kakovosten razvoj športa v obdobju med letoma 2000 in 2008 najbolj vzpodbujena z zasebno porabo (vlaganjem) v športno dejavnost. Medtem ko je bila količinska rast športa (število športno aktivnih) vzpodbujena predvsem z izdatki prebivalcev, je bila kakovostna rast (vrhunski šport) vzpodbujena predvsem z vlaganji podjetij (sponzorstva). V sklepu avtorji povzamejo najpomembnejša spoznanja in poskušajo odgovoriti na vprašanje: »Ali je bila vizija NPŠ (2000) uresničena in poslanstvo uveljavljeno?«.

Predstavljen dokument je pomemben analitičen pregled stanja športa v Republiki Sloveniji in torej predstavlja pomemben znanstven, strokoven in tudi povsem praktičen doprinos za nadaljnjo rast in razvoj športa v Sloveniji. Avtorji uporabijo in uspešno povezujejo metode strateškega managementa, statistične metode in metode strokovnega poznavanja področja športa. Spoznanja in izsledki imajo še posebej pomembno vrednost za pripravljavce bodoče strategije razvoja športa v Sloveniji.

Zagreb, 24. marec 2010
Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet

red. prof. dr. Mato Bartoluci

Recenzija red. prof. dr. Janka Strela

Analiza Nacionalnega programa športa v Republiki Sloveniji 2000 - 2010 je pokazala, da je šport po desetih letih udejanjanja NPŠ še vedno kulturna samoumevnost in civilizacijska vrednota. Predstavlja način življenja, iskanje in potrjevanje samega sebe, tekmovanje ali zgolj igro. Tudi danes šport predstavlja sredstvo za potrjevanje posameznika ali nacije v mednarodnih okvirih (NPŠ 2000).

Šport pa je danes tudi in predvsem v vlogi zagotavljanja zdravja in kakovosti življenja, hkrati pa vse bolj komercialna dejavnost, ki nekaterim športnikom v komercialnih športih omogoča dober zaslužek. Predvsem tistim mladim, ki so v slovenskih športnih društvih osvojili vrhunska športna znanja in zmogljivosti ter sklenili pogodbe s svetovno znanimi športnimi klubi. Prodaja našega znanja v tej obliki na najbolj razvite trge kaže, da je naše znanje globalno konkurenčno in potrjuje kakovostno delo, h kateremu je pripomogel tudi NPŠ. To je eden od učinkov NPŠ, dodana vrednost, ki jo je pokazala tudi pričujoča analiza nacionalnega programa športa. Šport je postal pomembna gospodarska panoga, ki v državni proračun vrača bistveno več, kot iz njega dobiva. Zato je bila investicija države v šport pred desetimi leti neposredno (DDV) in posredno (socialno vključevanje vseh družbenih skupin, socializacija in predvsem krepitev zdravja državljanov) visoko dobičkonosna. Analiza je pokazala, da država ne udejanja stimulativne davčne politike in s tem ne upošteva zaveze, ki jo je dala v NPŠ (2000).

Predlog NPŠ je bil pred desetimi leti osnovan na projektih in modelih, ki smo jih strokovno in znanstveno ovrednotili in predhodno praktično preizkusili. Prav zato smo pričakovali visoko realizacijo, ki jo je danes mogoče ovrednotiti tudi z objektivnimi kazalniki. Prav to je ena od glavnih odlik analize nacionalnega programa športa od 2000 do 2010.

Osnovna filozofija priprave NPŠ pred več kot desetimi leti je bila, da je izvajalcem športa treba ustvariti razmere za delo, opredeliti pričakovanja z racionalno porabo finančnih sredstev ter vsem izsekom športnega ustvarjanja zagotoviti primerljive možnosti za uspeh. Upoštevali smo pozitivne izkušnje iz t. i. »Portoroških sklepov«, da je treba stopnjevati zahtevnost strokovnega dela, toda upoštevali smo največjo slabost teh sklepov, da ne smemo podeljevati ekskluzivnih pravic samo nekaterim športom (v omenjenih sklepih sta imela atletika in košarka formalno potrjeno prednostno vlogo). Finančna podpora za dosežene uspehe na osnovi korektno opredeljene kategorizacije športnikov je postala osnovno izhodišče financiranja, ki je vzpodbudilo zdravo konkurenco in med drugim posredno omogočilo vrhunske rezultate v najostrejši svetovni konkurenci tudi vsem trem temeljnim športom - atletiki, gimnastiki in plavanju -, ki jih je v Sloveniji le malokdo pričakoval.

Analiza je pokazala, da je nacionalni program športa pripomogel k doseganju vrhunskih športnih rezultatov v večjem številu športnih panog, hkrati pa imamo danes vrhunske športnike praktično iz celotne Slovenije, v nasprotju s koncentracijo v devetdesetih letih, ko so imeli status vrhunskega športnika predvsem športniki iz osrednje, severne in zahodne Slovenije.

Objektivni pokazatelji analize kažejo, da z smo z NPŠ v desetih letih presegli pričakovanja na dveh ključnih razvojnih točkah. S premišljenim sistemom izgradnje športnih objektov smo zagotovili dobre razmere za športno vadbo skoraj vsem izvajalcem športnih programov. Tudi stopnja razvoja prireditvenih športnih objektov je zelo blizu optimalnih pogojev za prirejanje športnih prireditev, tudi tistih visokega kakovostnega razreda. Tudi drugi ključni pogoj za razvoj športa je bil presežen, saj imamo danes okoli 10.000 dodatno usposobljenih strokovnih delavcev in več kot 1000 univerzitetno izobraženih strokovnjakov. Neracionalno pa je, da imamo celo nekaj več kot 100 nezaposlenih profesorjev športne vzgoje in trenerjev.

Vse to je potrjeno z Analizo Nacionalnega programa športa v Republiki Sloveniji 2000 - 2010. S tem so dane

smernice za nadaljnje razmišljanje. Vendar ne za razmišljanje na pamet, temveč na osnovi objektivnih pokazateljev omenjene analize.

V novem NPŠ do leta 2020 bo treba posvetiti izjemno pozornost obnovi športnih objektov, ki so bili grajeni še v bivši državi, in še posebej obnovi športne opreme. Športne objekte, ki danes le še pogojno ustrezajo športni vadbi, nekatere pa bi zaradi varnosti morali zapreti, bo treba zelo skrbno, strokovno in racionalno obnoviti in s sodelovanjem ministrstva za okolje in prostor tudi energetsko in okoljsko posodobiti, da bodo ustrezali standardom, prijaznim za okolje. Enako pozornost bi morali nameniti tudi zunanjim športnim površinam in še posebej urejanju planinskih poti na državni, pokrajinski in zlasti občinski ravni. Skupno načrtovanje in realizacija s turizmom na državni in občinski ravni sta predpogoja za učinkovitost projekta.

Analiza NPŠ je dokazala, da je bil načrtovani finančni obseg na državni in občinski ravni presežen. Pred desetimi leti smo načrtovali, da bo državni proračun za šport leta 2010 znašal 38,5 milijona takratnih nemških mark, dejansko pa je obseg enak v evrih. Tudi obseg finančnih sredstev Fundacije za šport (FŠO) je ugoden, prav tako tudi občinski proračuni presegajo predvideni obseg načrtovanih sredstev.

Analiza je pokazala, da so načrtovalci NPŠ očitno prevrednotili finančni obseg sredstev za šport otrok in mladine, saj je bila realizacija zelo skromna. Za tako drastična odstopanja sta lahko samo dva razloga. Zelo verjetno se je uveljavila praksa, da so tako na državni in še bolj na občinski ravni preusmerjali finančna sredstva v druge programe, ker so otroci in mladina tisti del populacije, ki se jo s finančnega vidika najlažje manipulira. Obstaja pa tudi druga možnost, da sta število izvajalcev in njihova zmogljivost pri izvajanju športnih programov premajhna, ali pa kakovost programov ni bila ustrezna, da bi v športno dejavnost vključili večje število otrok in mladih. Očitno se je pozabilo, da je šport otrok in mladine ključni dejavnik za razvoj športa (tudi v obeh direktoratih za šolstvo, ki sta odgovorna za obseg in kakovost športne vzgoje, niso opravili svojega dela), posledice pa so v negativnih trendih telesnega in gibalnega razvoja otrok, ki negativno vplivajo na zdravstveno stanje otrok in mladine.

Ukinitev Zavoda za šport Slovenije pa je imela negativen vpliv tudi na informacijski sistem v športu, saj se je skupina vrhunskih strokovnjakov v znatnem delu prezaposlila. Zmanjšana obseg in kakovost informacij za razvoj športa pa sta pomembno vplivala na kakovost analiz, ki bi lahko še povečale učinek NPŠ. Odsotnost nekaterih podatkov je zmanjšala tudi kakovost pričujoče analize NPŠ. Tudi zaradi skromnega obsega delovanja informacijskega sistema državni zbor zadnjih pet let ni obravnaval analize o realizaciji NPŠ (kršen je bil zakon o športu, saj opredeljuje vsakoletno analizo, ki jo mora opraviti parlament).

Velja ponoviti misel iz uvodnika pred desetimi leti: »Stalna analiza dogajanj v razvoju športa, iskanje najkakovostnejših in najracionalnejših rešitev bo najboljša podlaga za prepričevanje in dokazovanje vloge in pomena športa ter povečevanje obsega finančnih sredstev za športne programe v različnih okoljih.« Dodamo lahko samo to, da ima parlament v pričujoči analizi NPŠ dovolj objektivno preverjenih informacij, da bo lahko tvorno in argumentirano odločal o naslednjem Nacionalnem programu športa Slovenije za obdobje od 2010 do 2020. Brez Analize Nacionalnega programa športa v Republiki Sloveniji 2000 - 2010 je priprava novega NPŠ nemogoča. Analiza je tudi pokazala in dokazala, da so glavni izvajalci športa društva in njihove zveze. Zato je prav, da imajo odločilno vlogo pri pripravi novega nacionalnega programa. Seveda civilna sfera nima moči - oblasti. Edina moč je moč argumentov, ti pa so podani v obliki Analize Nacionalnega programa športa v Republiki Sloveniji 2000 - 2010.

Ljubljana, 20. marec 2010

red. prof. dr. Janko Strel
Univerza v Ljubljani
Fakulteta za šport

Edvard Kolar in Gregor Jurak

1.

UVODNA IN METODOLOŠKA IZHODIŠČA ANALIZE NACIONALNEGA PROGRAMA ŠPORTA V REPUBLIKI SLOVENIJI (2000)

1. UVODNA IZHODIŠČA

1.1 Namen in cilj analize Nacionalnega programa športa v Republiki Sloveniji

Državni zbor Republike Slovenije je 17. marca 2000 sprejel *»Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji«* (Ur. l. RS, št. 24-1065/2000). Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (2000, v nadaljevanju: NPŠ) je s tem dejanjem postal osnovni strateški dokument za razvoj in rast slovenskega športa v obdobju med letoma 2000 in 2010.

Poslanstvo NPŠ (2000), ki so ga avtorji zapisali v uvodnem poglavju, je opredeljevalo **namen osnovnega nacionalnega strateškega dokumenta na področju športa**. S tem so opredelili, *»Zakaj?«* je tak dokument potreben v prostoru, ki prvenstveno pripada civilnim združbam, ki oblikujejo pomemben del družbenega podsistema države. Njihova značilnost je, da se prostovoljno ustanavljajo, izvajajo svojo dejavnost in ukinjajo na podlagi skupnega interesa posameznikov. Poslanstvo NPŠ (2000) je bilo ustvariti ustrezne strokovne in razvojne podlage, s pomočjo katerih bo država lahko ***»soustvarjala pogoje za razvoj športa«*** (NPŠ, 2000), in s tem **povečati uspešnost z vidika uporabnikov** (športne organizacije, športniki ...), ki bodo uresničevanja ukrepov in dejavnosti, zapisanih v strateškem dokumentu, deležni. NPŠ (2000) je tudi opredeljeval **glavni cilj**, ki bi ga lahko opredelili tudi kot **vizijo osnovnega strateškega dokumenta**. Cilj opredeljuje, *»Kaj?«* je država želela doseči z NPŠ (2000). Odgovor najdemo v dolgoročnih usmeritvah. Glavni cilj oziroma vizija NPŠ (2000) je bila, da bi Slovenci postali ***»športna nacija«.***

Prav **namen** (angl. purpose) in **cilj** (angl. objective ali goal) dokumenta in njuno uresničevanje v strateškem obdobju bosta **predmet analize NPŠ** (2000). Rozman (2008) piše, da o namenu in ciljih največkrat govorimo v zvezi **s spoznavnim procesom**, torej procesom spoznavanja pojavov in predmetov okrog nas, in to zato, da bi jih obrnili v svoj prid. Pojave in predmete spoznavamo instinktivno ali nagonsko, intuitivno ali na osnovi izkušenj, in razumsko, pretežno na osnovi analize. **Analiza** pomeni razčlenjevanje, pri čemer predmete in pojave spoznavamo prek njenih delov. Da lahko smotrno spoznavamo predmete in pojave, moramo vedeti, zakaj jih želimo spoznati, sicer jih spoznavamo zaradi spoznanja samega, ne da bi vedeli, kaj sploh želimo spoznati. **Cilj** spoznavnega procesa je **spoznanje predmeta**; spoznanje pa želimo zato, da bi z **odločitvami** (na podlagi spoznanja) predmet obrnili sebi v prid. Temu **razlogu spoznanja** pravimo **namen. Namen spoznavanja** je torej **odločanje, namen odločanja** pa **uspešnost z vidika uporabnika.**

Na podlagi zapisanega bo torej **cilj** analize NPŠ (2000) **spoznati vplive ukrepov NPŠ (2000**) na razvoj in rast športa v letih med 2001 in 2008, **namen** analize pa **pridobiti spoznanja**, ki jih bodo lahko snovalci novega NPŠ (2011 - 2020) uporabili pri **odločanju** o ukrepih za naslednje strateško obdobje.

1.2 Kaj je šport in kako vrednotimo športni dosežek?

Šport lahko razumemo kot družbeni, ekonomski in medijski fenomen (Larive, 1994; De Knop idr., 1996). Njegova vloga in mesto v družbi sta odvisna od stopnje razvitosti družbenih potreb, od vrednot športne dejavnosti in sprejemljivih družbenih odnosov do teh vrednot (Tušak in Tušak, 2001). Šport v družbi ne pomeni vrednote sam po sebi, temveč je športna dejavnost najpogosteje sredstvo za doseganje splošnih in posebnih družbenih ciljev (Černohorski, Tušak, Bednarik in Tušak, 2002). Šport lahko za posameznika pomeni marsikaj, zato je večina njegovih opredelitev zelo širokih. Za odgovor bi bili nekateri, ki prisegajo

na definicije, pripravljeni dati veliko. Iskanje definicije je neizbežno vedno iskanje meje, iskanje roba, ki en pojav loči od drugega in temu pojavu daje obliko (Latour, 1987). Pri iskanju definicije športa pa zelo hitro ugotovimo, da je meja neverjetno izmuzljiva, njegova oblika pa zaradi tega amorfna. Tudi v teoretski tradiciji obravnave športa zelo hitro opazimo, da si skoraj vsak, ki se ukvarja z znanstveno obravnavo športa, izmisli svojo definicijo športa glede na to, kateri zamejeni raziskovalni problem tega kulturnega fenomena ga zanima. Kot pravi Kellner (1996), ki v športu vidi predvsem spektakel, je šport nekaj med nastopom in tekmovanjem. Guttman (1979) in Edwards (1973, v Hudson, 2003) prisegata na mentalni eskapizem in pravita, da šport leži nekje na meji med iracionalnim in instinktivnim ter predstavlja potrebo posameznika, da zbeži, Hudson (2003) pa zatrjuje, da beseda šport izhaja iz angleške besede disport, kar pomeni zabavati samega sebe in da je šport torej tisto gibanje, ki je samo sebi namen. McPherson, Curtis in Loy (1989, v Higham in Hinch, 2001) prisegajo, da je šport institucija, ki temelji na pravilih, organizacijski strukturi, tekmovanju in telesni dejavnosti. Bale (1989), ki ne more mimo povezave športa in medijev, hudomušno pravi, da je šport tisto, kar piše o njem v dnevnem športnem časopisju, slovarji s svojimi omejenimi definicijami pa najpogosteje opisujejo šport kot neko dejavnost skupine oziroma posameznika, ki je po navadi zaznamovana s tekmovalnostjo in telesno močjo. Nekatere definicije športa izhajajo tudi iz ekonomskih in gospodarskih pogledov na to dejavnost, kot je npr. Kellerjeva (2003), ki je sistem športa z ekonomistično natančnostjo grafično ponazorila z njegovimi akterji: športniki, športnimi klubi in zvezami, mediji, industrijo, tehnologijo, političnimi in javnimi ustanovami in gledalci. Sistem, kot ga opisuje Keller, naj bi bil sam sebi zadosten, vendar pa dejansko udarja mimo, saj v shemi manjka bistvo športa, to je športna dejavnost. Nekaj torej drži kot pribito in to je, da šport nima ene same definicije, da je lahko definiran na različen način glede na različne poglede (Hudson, 2003) in da nobena definicija športa ne zajame tako celovito, da ne bi kakšna stvar štrlela zunaj njenih mej (Starc idr., 2007).

Leta 1992 je odbor za razvoj športa pri Svetu Evrope sprejel **Evropsko listino o športu**, ki opredeljuje ključna načela glede splošnega razvoja športa. V tej listini je navedena definicija športa, ki se pogosto pojavlja v strateških smernicah vladnih dokumentov. Torej igra vlogo neke osnove za nadaljnja ravnanja in se glasi takole: ***»Za potrebe te listine šport pomeni vse oblike telesne dejavnosti, katere namen je s pomočjo občasne ali redne udeležbe izražati ali izboljšati telesno pripravljenost in duševno počutje, ustvarjati družbene odnose ali pridobivati rezultate na tekmovanjih vseh stopenj.«***

Ta definicija poudarja priznavanje telesne dejavnosti, ki prispeva k telesni pripravljenosti (od vzdrževanja pripravljenosti, do gibanja in plesa ter igranja nogometa), duševnemu dobremu počutju (od joge do rekreacijskega plavanja) ter se lahko igra občasno ali pa na visoki tekmovalni ravni.

Po mnenju Kristana (2002) pa o športu danes ne moremo razpravljati kot o enovitem pojavu in zato zanj še nimamo priznane enotne opredelitve oz. definicije.

Iz zgornjega zapisa je razvidno, da poznamo več opredelitev pojma šport, ki pa ne zadovoljujejo vseh logičnih meril, saj vsaka opredeljuje pojem predvsem z avtorjevega vidika opredelitve tega kulturnega pojava. »Pojem šport je rodni pojem (genus proksimum), ki ga na podlagi differentie specifice delimo na več podrejenih pojmov, ki označujejo izseke, področja in pojavne oblike športa. V teoriji športa ločimo športno vzgojo, selekcijski tekmovalni šport, športno rekreacijo (šport za vsakogar), invalidski šport ter terapevtski in rehabilitacijski šport. Poleg tega del selekcijskega tekmovalnega športa čedalje bolj postaja poklic, cirkus, trgovina, industrija zabave in včasih tudi sredstvo politike, zato ga ni mogoče meriti z enakimi vatli kot druge pojavne oblike ali izseke športa.« (Kristan, 2002, str. 37). Glede na dejstvo, da ločimo več pojavnih oblik športa, imamo tudi več vrednotnih usmeritev do športa (Havelka, 1981), kot so razvojni šport, rekreativni šport, standardni šport in vrhunski šport.

V življenju večkrat naletimo na okoliščine, v katerih presojamo in **»vrednotimo« športne rezultate slovenskih in tudi tujih športnikov.** Tega ne počnemo samo na podlagi dejanskega poznavanja in izkušenj, temveč tudi na podlagi že izoblikovanih predstav in prepričanj. Glede na predhodne rezultate, raven in poznavanje posamezne športne panoge kar nekako pričakujemo uvrstitve in rezultate, ki naj bi jih športniki dosegli. Zato nas preseneti, če dosežejo rezultate, ki niso skladni z našimi pričakovanji (Kolar, 2005). V glavi nosimo celo množico tovrstnih »tihih« pričakovanj in prepričanj - niti zavedamo se ne, kako pogosto sodimo z njihovo pomočjo (Musek, 1997). Za intuitivno presojanje, ki temelji na intuiciji (ideja, sodba ali pomen, ki se pojavi pri osebi neodvisno od kakega poznanega, raziskanega miselnega procesa) (Sruk, 1995), je značilno, da začenja pri relativno majhnem številu informacij. Kot kaže, ljudje nismo samo rojeni »intuitivni znanstveniki«, ki stalno tvorimo in preverjamo domneve in konstrukte, ki si jih ustvarjamo o sebi, drugih in svetu in jih natto z informacijami preverjamo (Kelly, 1955), temveč se v naših miselnih predstavah oblikujejo prave »teorije« o pojavih v stvarnosti, kar športni rezultat vsekakor tudi je. Sodobna kognitivna in osebnostna psihologija odkrivata, da na ocenjevanje vplivajo na eni strani pridobljene izkušnje, prepričanja, stališča in predsodki ter na drugi strani prikrite razsežnosti, strukture in mehanizmi, ki delujejo dejansko »onstran« doživete in zavestne kognitivne dejavnosti, kot so implicitna pojmovanja, atribucije, kognitivne sheme, prototipi in skripti (Musek, 1997). Ta v znatni meri odrejajo in usmerjajo naše presoje in sodbe (Musek, 1997). Tako je laično ali intuitivno vrednotenje športnega rezultata največkrat rezultat povezovanja opaženih trenutnih informacij z notranjimi, največkrat nezavednimi implicitnimi predstavami in pojmovanji.

Pomemben del naših implicitnih pojmovanj so predsodki in stereotipi (Musek, 1999). Stereotipe navadno tesno povezujemo s predsodki. Ti pomenijo vnaprejšnje in nekritično prevzete vrednotne sodbe, ki ne temeljijo na logično in empirično utemeljenih presojah, ampak na nekritično stereotipnih, posplošenih predstavah, ki so skrajno poenostavljene in kategorične (Musek, 1997). Gre za razmeroma preproste in razmeroma trdno zasidrane sodbe o pojavih in dogajanjih. Zaradi svoje enostavnosti in jasnega predznaka se predsodki in stereotipi kljub neutemeljenosti zlahka uveljavijo v skupinah, posebej tedaj, če opravljajo neko pomembno psihološko funkcijo:

- ⇨ omogočajo lažje razlikovanje med skupinami (npr. nogometaši, vaterpolisti),
- ⇨ pomagajo ustvariti vzdušje kohezivnosti in
- ⇨ zvišujejo vrednost pripadnikom neke skupine (nogomet je »najpomembnejša postranska stvar na svetu«).

Predsodki torej temeljijo na stereotipnih poenostavljenih sodbah. Od običajnih napačnih sodb se razlikujejo po tem, da so izredno odporni. Zlepa jih ne opustimo, tudi kadar smo soočeni z utemeljenimi dokazi, da ne veljajo. Predsodki imajo tudi pri vrednotenju športnih rezultatov veliko vlogo. Sestavljajo dobršen del »stališčne kulture«, mentalitete in »zdravega« razuma, ki ima pomemben vpliv na presojanje vrednosti doseženega športnega rezultata. Nedvomno so predsodki, vsaj kar se tiče njihovih vsebin, naučeni. Agensi socializacije, kot so družina, šola, mediji in druga sredstva komunikacije posredujejo in oblikujejo predsodke v okvirih, ki jih postavljajo kultura, skupinske norme in vrednote. Ker so predsodki tako enostavni in ker jih je zaradi njihove posplošenosti težko jasno preverjati, so razmeroma lahek predmet socialnega učenja, ojačanja in širjenja (Kolar, 2005).

Predsodki in stereotipi so lahko tudi posebna oblika miselnih kategorij, ki jim pravimo prototipi. Gre za pojmovne predstave ali sheme, ki se oblikujejo okrog najbolj tipičnih predstavnikov neke kategorije. Takšna kategorija je npr. športnik, ki ima kot svojo kristalizacijsko jedro tipične predstavnike oz. prototipe. Posamezni primerki kategorije so lahko blizu prototipu (npr. atlet), torej tipu pravega tipičnega športnika.

Drugi so lahko tako oddaljeni, da je dvomljivo, ali sploh še sodijo v to kategorijo (npr. ribič). Veliko predsodkov je povezanih tudi z ocenjevanjem tekmovalnih rezultatov. Poznamo stereotipe o smučarjih in smučanju, nogometu in nogometaših, telovadcih, balinarjih, kegljanju idr. Za mnoge stereotipe je značilno shematično, črno-belo presojanje, kot npr. »nogomet je balkanski šport«, »Slovenci smo narod smučarjev«, »gimnastika je nevaren šport«, »balinanje je gostilniški šport« idr. Mnogi predsodki in stereotipi so napačni. Vendar so enostavni in zelo uporabni, kadar želimo na hitro označiti posamezno športno panogo oz. rezultat, dosežen v njej, ali kadar se želimo istovetiti z določeno referenčno skupino. Pri vrednotenju in presojanju doseženih rezultatov v posamezni športni panogi imajo stereotipi in predsodki včasih odločilen vpliv na končno sodbo o vrednosti doseženega, čeprav so največkrat neustrezni in nas kljub »zrnu« resnice, ki ga vsebujejo, vodijo daleč od nje (Kolar, 2005).

Kljub vsakodnevni pogostosti naše intuitivne ocene doseženega športnega rezultata večkrat niso točne. Pri intuitivnem vrednotenju običajno delamo napake. Naše sodbe so pogosto enostranske, zaključevanja površna in nezanesljiva. Še huje pa je, da se kasneje težko otresemo teh sodb, čeprav so neustrezne. Vendar tovrstnega vrednotenja športnih rezultatov ne moremo preprečiti, saj je glede na razširjenost športa v moderni civilizaciji del človeške narave. Do tega vrednotenja prihaja spontano, največkrat povsem avtomatično in nezavedno (Kolar, 2005). Prav zaradi navedenega je država z NPŠ (2000) predpisala osnovne usmeritve vrednotenja posameznega športnega rezultata in posamezne športne panoge, saj je to podlaga razdeljevanju javnofinančnih sredstev posameznim izvajalcem športa. Takšno (objektivno) vrednotenje mora temeljiti na objektivnih merilih, ki upoštevajo uspešnost, razširjenost, pomen posamezne panoge na nacionalni oziroma lokalni ravni, vpliv na množično športno udejstvovanje in drugih merilih, ki govorijo o pomenu posameznega rezultata oziroma športne panoge. Uporaba posameznega merila pa je seveda odvisna od ravni in namena razdeljevanja javnega denarja.

Pri opredelitvi meril o tem, kaj določen šport je, kam sodi in koliko je vreden, je poštenje tistih, ki odločajo, bistvenega pomena, žal pa tisti, o katerih se odloča, navadno tistim, ki odločajo, ne zaupajo. Tisti, ki odločajo, se tako pogosto znajdejo v zelo neprijetnem položaju, ko morajo tistim, o katerih odločajo, razložiti, zakaj npr. njihov šport ne bo financiran v takšni meri, kot si želijo. Tako vedno pride do razhajanja mnenj, saj tisti, o katerih se odloča, šport definirajo glede na osebni pogled in s pomočjo implicitnih pojmovanj oziroma predsodkov in stereotipov, tisti, ki odločajo, pa uporabljajo institucionalno definicijo, ki je vedno omejena. Zaradi tega kljub merilom, normativom in standardom, ki sicer nosijo patino objektivnosti in urejenega odločanja, vsakovrstno razvrščanje športov ostaja v veliki meri politična odločitev in če smo že sprejeli kapitalistično demokracijo, potem se ne moremo izogniti tudi njenim ekonomističnim in političnim mehanizmom. Bistveni mehanizem demokracije je namreč ta, da - razen v izjemnih primerih - vrat nikoli ne zapre do konca, ampak jih pusti priprta, kar pomeni, da lahko v sobo enkrat stopi eden, drugič pa drugi šport, merila pa so v tem smislu povezana s politiko, ekonomskim učinkom, tradicijo in mnogimi drugimi dejavniki, ki jih je treba izkoriščati v smislu lobistične taktike. Čeprav lahko označimo takšno lobiranje kot etično, strokovno ali kako drugače sporno, je to žal edini mehanizem, ki je v demokratičnem duhu dostopen vsem, to pa pomeni, da tisti, ki so zaradi njim neprijaznih meril danes pristali na zadnjem mestu, ne smejo izgubiti upanja, saj lahko v naslednjem trenutku stopijo na prvo mesto, če znajo dobro lobirati in dosežejo, da ključni igralci merila prilagodijo njim. Kljub temu, da vse to zveni zelo neobčutljivo, nepošteno, nemoralno, oportunistično ali celo koruptivno, je to dejansko stanje, ki trenutno ne more biti drugačno, saj je funkcija demokratične politike očitno ravno v tem, da izvolimo tiste predstavnike, ki nam bodo omogočili najboljše doseganje naših želja, pa četudi na škodo drugih (Starc idr., 2007). Kot je slikovito pokazal Paul Veyne (1997), so namreč časi pravičnih očetovskih vladarjev, za katere se je verjelo, da pravico delijo za vse enako po svojih pravičnih moralnih merilih, nepreklicno mimo, pravičnejši svet pa bo treba še narediti.

2. METODOLOŠKA IZHODIŠČA

NPŠ (2000) je bil v zadnjem desetletju osnovni strateški akt na področju športa v Republiki Sloveniji. Zasnovan je bil skladno z modelom strateškega managementa, saj je opredeljeval glavni cilj (vizijo), namen (poslanstvo), nekatere vidike analize področja športa v devedesetih letih prejšnjega stoletja, usmeritve na posameznih področjih uresničevanja javnega interesa na področju športa (strateške cilje) in ukrepe ter dejavnosti, ki so se glede na strukturo dokumenta pri posameznih strateških vsebinah uveljavljali oziroma izvajali. Skladno z navedenim smo tudi v procesu analize NPŠ (2000) uporabljali metodologijo strateškega managementa in na ta način celostno ocenili tisti del področja športa, ki je bil v zadnjem desetletju uravnavan z NPŠ (2000).

Proces strateškega managementa lahko opredelimo kot *»sprejemanje, izvajanje in nadzorovanje strateških ključnih odločitev, ki se nanašajo na razvoj, lokacijo, organiziranje in kadrovanje v organizaciji oz. kot načrtovanje, uveljavljanje in kontroliranje ključnih odločitev v organizaciji«* (Žnidaršič Kranjc, 1996, str. 209). Strateški management je po Pučku (2003, str. 102; 2008, str. 12) bolj filozofija kot eksaktna tehnika, ki temelji na dinamiki okolja podjetja in ga lahko »razumemo kot proces strateškega načrtovanja in proces uresničevanja načrtovanega« (Pučko, 2003, str. 344). Osnova procesa strateškega managementa je strateško načrtovanje, ki služi kot temelj za sprejemanje odločitev v organizaciji. Proces strateškega managementa bi lahko v splošnem opredelili kot proces, ki ga uresničimo z izvedbo zaporednih korakov in opravil opisa osnovnih značilnosti organizacije oz. področja, opredelitvijo strateškega poslanstva organizacije, s strateško analizo organizacije in njenega okolja, z določitvijo vizije in strateških ciljev, s pripravo strategij, z uvedbo in izvedbo načrtovanih strategij ter oceno učinkov strategij in popravkov strategij (Prikaz 1). Ideja, opredeljena v strategiji, je jedrnata in opredeljena s strateškimi cilji.

Prikaz 1: Model procesa strateškega managementa.

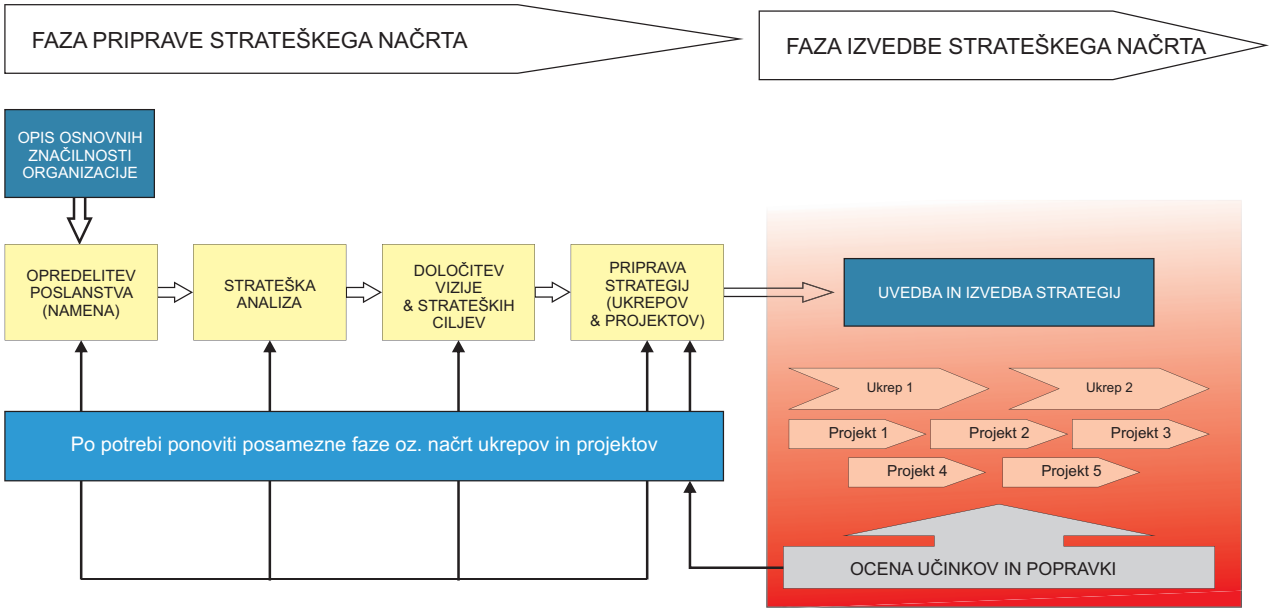

Vir: prirejeno po: Žnidaršič Krajnc, 1996, str. 210; Slack, 1997, str. 103; Kolar, 2007, str. 11; Pučko, 2008, str. 17; Rozman in Stare, 2008, str. 55.

Skladno s prikazanim modelom v Prikazu 1 smo v uvodnih izhodiščih opredelili namen našega početja in pojasnili področje športa. V nadaljevanju pa se bomo ukvarjali predvsem s strateško analizo področja športa, zlasti tistega dela, ki ga opredeljuje NPŠ (2000). S tega vidika bomo torej tisti del področja športa, ki je vključen v NPŠ (2000), opredelili kot notranje okolje področja športa, pri katerem bomo iskali prednosti in slabosti uveljavljenih ukrepov NPŠ (2000). V analizi se bomo dotaknili tudi nekaterih vidikov zunanjega okolja športa, torej tistih delov stvarnosti, ki so imeli in bi tudi v prihodnje lahko imeli pomembne vplive na razvoj in rast športa v Sloveniji. Analiza teh vidikov nam bo pomagala razumeti, kje so nevarnosti in priložnosti bodočega razvoja in rasti športa.

Za analizo učinkovitosti in uspešnosti uveljavljanja NPŠ (2000) med letoma 2001 in 2008 bomo uporabili metodo celovite analize (ocenjevanja) področja športa v Sloveniji (Pučko, 2008, str. 51). Celotno področje športa smo razdelili na pet **podstruktur športa** (Prikaz 2) in analitično ocenili vsako posebej:

1. **Organizacijsko podstrukturo,** v kateri smo ocenili celostno organiziranost športa v Sloveniji in njegovo notranje in mednarodno delovanje.
2. **Finančno podstrukturo,** v kateri smo ocenili financiranje športa iz javnofinančnih virov. V tej podstrukturi smo analizirali tudi dva vidika zunanjega okolja športa: ekonomske učinke športa z vidika porabe prebivalstva in podjetij za produkte in storitve športa in nekatere davčne vidike športa.
3. **Raziskovalno-razvojno podstrukturo,** v kateri smo ocenili tiste vidike notranjega okolja športa, ki pomembno vplivajo na razvoj in urejenost področja športa v Sloveniji. V sklopu te podstrukture je ocenjenih šest vsebin NPŠ (2000).
4. **Programsko podstrukturo,** v okviru katere smo analizirali vse vidike rasti in razvoja športne dejavnosti v Sloveniji. V sklopu te podstrukture je ocenjenih šest vsebin NPŠ (2000). V analizo smo vključili tudi športno vzgojo v vzgojno-izobraževalnih sistemih kot pomemben vidik razvoja športa v zunanjem okolju.
5. **Materialno podstrukturo,** v okviru katere smo analizirali predvsem razvoj športne infrastrukture (objektov in površin) v Sloveniji.

Znotraj posameznih podstruktur smo naredili zaključene analize posameznih vsebin NPŠ (2000). Vsebine NPŠ (2000) so bile razporejene glede na njihovo pripadnost posamezni podstrukturi športa. Tako je bilo v sklopu celostne analize skupaj pregledanih in ocenjenih 19 področij športa in sicer 16 področij (vsebin) NPŠ (2000), ki smo jih uvrstili v notranje okolje športa, in tri področja zunanjega okolja športa (ekonomski učinki, davčni vidiki in šport v šolskem sistemu). Na področju analize materialne podstrukture smo se prav tako dotaknili tudi nekaterih področij okoljske in druge problematike gradnje športnih objektov in urejanja športnih površin.

Analize posameznih področij so narejene po enaki metodologiji in predstavljene v poglavjih od številke 2 do 6. V uvodnih izhodiščih analize posameznega področja je področje opredeljeno, navedeni pa so tudi strateški ukrepi, ki so bili predvideni v NPŠ (2000). V nadaljevanju so analizirani načrtovani ukrepi. V naslednjem poglavju so analizirani učinki izvedenih ukrepov in v sklepu podana glavna spoznanja analize posameznega področja. V sedmem poglavju so povzeta glavna spoznanja iz posameznih podstruktur in področij (vsebin). Podana je tudi ocena uspešnosti in učinkovitosti posameznega ukrepa NPŠ (2000) ter narejena analiza povezanosti finančnih ukrepov in izbranih učinkov, ki kažejo na razvoj in rast področja športa v Sloveniji med letoma 2001 in 2008. V sklepnem poglavju je na podlagi predstavljenih objektivnih kazalnikov podana ocena avtorjev o uspešnosti doseganja cilja in namena NPŠ (2000).

Prikaz 2: Model celovite analize področja športa prek podstruktur.

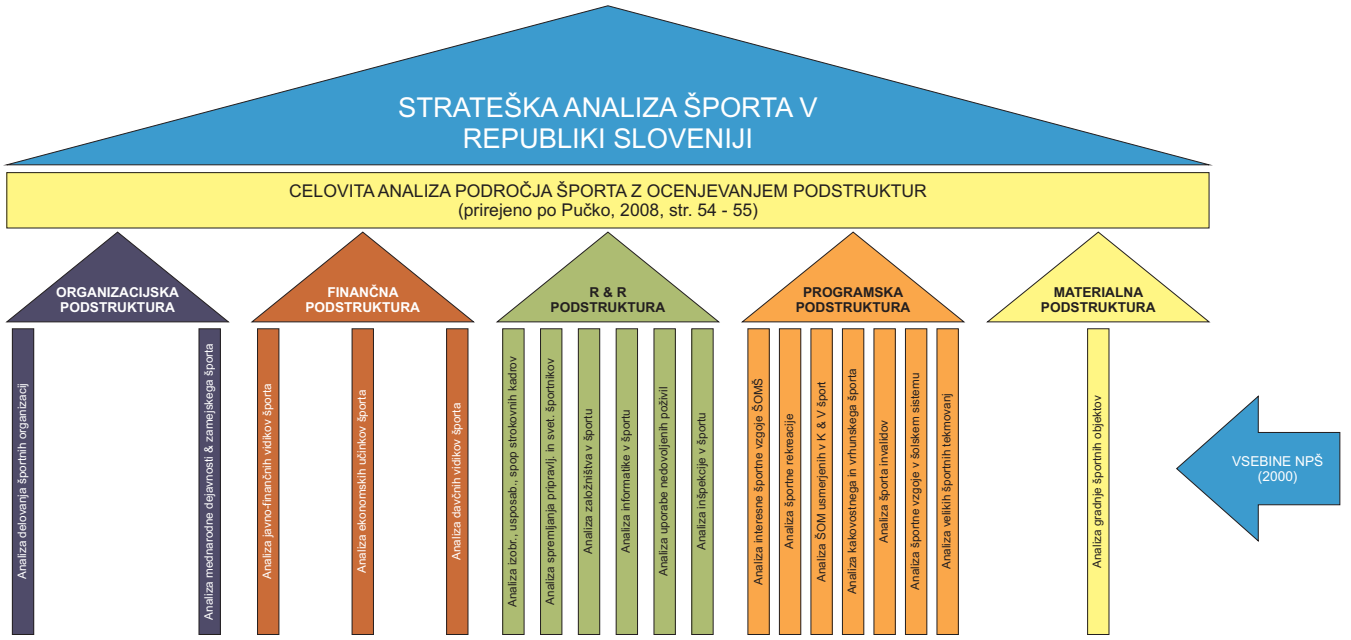

3. VIRI

Bale, J. (1989). *Sports geography.* London: E & F.N Spon.

Černohorski B., Tušak, M., Bednarik, J. in Tušak, M. (2002). Analiza vrednotnih sistemov vrhunskih slovenskih športnikov. V M. Tušak in J. Bednarik (ur.), *Nekateri psihološki, socialni in ekonomski vidiki športa v Sloveniji* (str. 103-122). Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.

De Knop, P., Van Meerbeek, R., Vanreusel, B., Laporte, W., Theeboom, M., Wittock, H. in De Martelaer, K. (1996). Sports Clubs in Crisis? The Flamish Situation. *European Journal for Sport Management*, *2*(2), 36-53.

Evropska listina o športu (1992). 7. konferenca evropskih ministrov, odgovornih za šport v sklopu Sveta Evrope na Rodosu 15. maja 1992.

Guttman, A. (1979). *From ritual to record.* New York: Columbia University Press.

Havelka, N. (1981). *Sport i ličnost*. Beograd: Sportska knjiga.

Higham, J. in Hinch, T. (2001). Sport tourism: A framework for research. *International journal of tourism research*, *3,* 45-58.

Hudson, S. (2003). *Sport and adventure tourism*. New York, London, Oxford: Haworth Hospitality.

Keller, P. (2003). *Sport and tourism: differences and similarities*. Sport and Tourism. Athens: AIEST.

Kellner, D. (1996). Sports, Media Culture and Race: Some Reflections on Michael Jordan. *Sociology of Sport Journal*, *13*(4), 458-467.

Kelly, G. (1955). *The psyhology of personal constructs*. Vol. 1 and 2. New York: Norton.

Kolar, E. (2005). *Model vrednotenja športnih panog v Republiki Sloveniji z vidika vrhunskega športnega rezultata.* Doktorsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

Kolar, E. (2007). *Strategija razvoja kulture, športa in turizma v občini Vrhnika*. Vrhnika: Zavod Ivana Cankarja za kulturo, šport in turizem Vrhnika.

Kristan, S. (2002). Filozofski odmev. *Šport 50*(2): 36-39.

Larive, J. (1994). The European community and sports. *European Journal for Sport Management*, *1*(1), 58-64.

Latour, B. (1987). *Science in action: How to follow scientists and engineers through society*. Cambridge: Harvard University Press.

Musek, J. (1997). *Znanstvena podoba osebnosti*. Ljubljana: EDUCY d.o.o.

Musek, J. (1999). *Psihološki modeli in teorije osebnosti*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (2000). *Uradni list RS*, št. 24-1065/2000.

Pučko, D. (2003). *Strateško upravljanje*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.

Pučko, D. (2008). *Strateški management*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.

Rozman, R. (2008). Namen in cilj projekta. *Projektna mreža Slovenije, revija za projektni management*. *XI*(2), 4-9.

Rozman, R. in Stare, A. (2008). *Projektni management ali ravnateljevanje projektov*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.

Slack, T. (1997). *Understanding Sport Organizations. The Application of Organization Theory*. Champaign, IL: Human Kinetics.

Sruk, V. (1995). *Leksikon - FILOZOFIJA*. Ljubljana: Cankarjeva založba d.d. Ljubljana. Tiskarna Mladinska knjiga.

Starc, G., Bednarik, J., Jurak, G., Kolenc, M. in Kolar, E. (2007). V iskanju opredelitve športa - potreba ali kaprica? *Šport, 55*(2), priloga, 2-8.

Tušak, M. in Tušak, M. (2001). *Psihologija športa*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Veyne, P. (1997). Foucault Revolutionizes History. V A. I. Davidson (ur.), *Foucault and his interlocutors* (str. 146-182). Chicago: The University of Chicago Press.

Žnidaršič Kranjc, A. (1996). *Ekonomika in upravljanje neprofitnih organizacij*. Postojna: DEJ, d.o.o.

2.

ANALIZA ORGANIZACIJSKE PODSTRUKTURE ŠPORTA V REPUBLIKI SLOVENIJI

Edvard Kolar, Jakob Bednarik in Marko Kolenc

2.1

ANALIZA DELOVANJA ŠPORTNIH ORGANIZACIJ V REPUBLIKI SLOVENIJI

1. UVODNA IZHODIŠČA ANALIZE DELOVANJA ŠPORTNIH ORGANIZACIJ V REPUBLIKI SLOVENIJI

Nacionalni program športa (2000, v nadaljevanju: NPŠ) opredeljuje športna **društva** kot **osnovne športne organizacije**, ki se združujejo v **občinske športne zveze** oziroma **zveze na lokalni ravni,** in **nacionalne panožne športne zveze**, združene v **Olimpijski komite Slovenije - Združenje športnih zve**z (v nadaljevanju: OKS - ZŠZ) kot osrednje krovne športne organizacije in drugih zvez.

Na področju športa delujejo na državni in lokalni ravni tudi **zavodi** in **druge institucije**. Vse te institucije za svoje osnovno delovanje potrebujejo sredstva za kritje osnovnih materialnih stroškov in dohodkov zaposlenih.

NPŠ (2000) nadalje opredeljuje, da se na ravni lokalne skupnosti sofinancira delovanje društev, občinskih in drugih zvez ter zavodov na lokalni ravni. Na ravni države se sofinancira delovanje nacionalnih panožnih športnih zvez, OKS - ZŠZ ter drugih zvez in zavodov na državni ravni.

Skladno s **cilji in nalogami** NPŠ (2000) je bilo na področju **delovanja športnih organizacij** izpostavljeno naslednje:

- ⇨ tudi pri športu družin imajo pomembno vlogo društva, ki združujejo družinske člane v različnih oblikah vadbe;
- ⇨ temelj vrhunskega športa je kakovostna športna vzgoja, kjer je posebej pomembna primerna priprava mladih, usmerjenih v vrhunski in kakovostni šport. Prav njihovim programom bo treba dati največjo vsebinsko, metodološko in materialno-finančno podporo. **Odločilno vlogo pri tem morajo opraviti društva, nacionalne panožne športne zveze, OKS - ZŠZ, šole, lokalne skupnosti in država;**
- ⇨ glavni nosilci vrhunskih športnih uspehov so **društva in nacionalne panožne športne zveze**, predvsem pa športniki in njihovi trenerji;
- ⇨ društva so interesna, prostovoljna združenja državljanov. Z **izboljšanjem programov** športnih društev in **povečevanjem njihovega števila** želimo **povečati število članov društev** in s tem **število športno dejavnih prebivalcev,** njihovo športno ozaveščenost ter pripadnost posameznika športu. Delovanje društev in njihovih zvez je velikega pomena za državo, **zato država spodbuja in materialno podpira društveno dejavnost.**

NPŠ (2000) na področju delovanja športnih organizacij ne navaja posebnih usmeritev.

Za načrtovanje, organiziranje, izpeljavo in nadziranje nacionalnega programa športa v Sloveniji NPŠ (2000) predvideva mrežo organizacij, ki predstavlja osnovno organizacijsko strukturo športa v Sloveniji:

1. **Ministrstvo za šolstvo in šport** (MŠŠ) vodi in povezuje dejavnosti vseh subjektov, ki sodelujejo pri izvedbi nacionalnega programa. Odgovorno je za uresničevanje nacionalnega programa **na državni ravni**, za uresničevanje nacionalnega programa **na lokalni ravni** pa so odgovorni ustrezni organi lokalne skupnosti.
2. **OKS - ZŠZ** povezuje članice, **nacionalne in občinske športne zveze** ter druge dejavnike (društva in klube, op. p.). V skladu s pooblastili zakona o športu (1998) sodeluje pri **koordinaciji in izpeljavi nacionalnega programa.**
3. **Zavod za šport Slovenije** opravlja naloge, opredeljene v 24. členu zakona o športu (1998) **na ravni države**; na **lokalni ravni** jih opravljajo **javni zavodi za šport, občinske, medobčinske in regionalne**

športne zveze tam, kjer so ustanovljene.

4. **Izvajalci letnega programa športa** so opredeljeni v 8. členu zakona o športu. Status izvajalca si subjekti pridobijo s pogodbo o izpeljavi letnega programa, ki jo sklenejo z ministrstvom za šolstvo in šport za raven države in z lokalno skupnostjo za raven lokalne skupnosti. Športna društva in njihova združenja imajo po 8. členu zakona o športu pod enakimi pogoji prednost pri izvajanju nacionalnega programa.
5. Strokovno-razvojne naloge za nacionalni program športa opravljajo **Inštitut za šport pri Fakulteti za šport Univerze v Ljubljani**, ki pomaga pri uveljavljanju stroke v praksi, in strokovni sveti nacionalnih panožnih športnih zvez ter drugih nacionalnih in lokalnih športnih zvez.
6. **Strokovni svet za šport** sodeluje v izvedbi nacionalnega programa športa **na ravni države** v skladu z nalogami, ki so opredeljene v zakonu o športu (1998). Strokovno javnost za **raven lokalnih skupnosti** lahko predstavljajo tudi strokovni sveti za šport na lokalni ravni.
7. **Inšpektorat za šolstvo in šport** opravlja naloge iz 54. člena zakona o športu (1998).

2. ANALIZA IZVAJANJA STRATEŠKIH UKREPOV NA PODROČJU DELOVANJA ŠPORTNIH ORGANIZACIJ V REPUBLIKI SLOVENIJI

NPŠ (2000) ne predvideva ciljev in usmeritev na področju delovanja športnih organizacij, priznava pa poseben pomen društvom in njihovim zvezam. Predvideva mrežo športnih organizacij, ki lahko izvajajo naloge, napisane v NPŠ (2000); zato so lahko sofinancirane iz javnofinančnih sredstev. Skladno z navedenim bo v nadaljevanju predstavljena analiza financiranja delovanja športnih organizacij.

Iz Prikaza 1 vidimo:

- ⇨ da je trend višine javnofinančnih sredstev za delovanje športnih organizacij med letoma 2001 in 2003 izrazito naraščajoč in da višina sredstev, namenjenih delovanju v letu 2003, doseže najvišjo vrednost v celotnem opazovanem obdobju (10.225.885 evrov),
- ⇨ da je bilo med letoma 2003 in 2004 veliko zmanjšanje sredstev za delovanje športnih organizacij (38,48 %) in da sredstva v letu 2004 dosežejo najnižjo vrednost v celotnem opazovanem obdobju (6.291.026 evrov),
- ⇨ da je po letu 2004 trend višine javnofinančnih sredstev za delovanje športnih organizacij pozitiven in da sredstva z izjemo leta 2006 naraščajo,
- ⇨ da je bilo v obdobju med 2001 in 2008 za delovanje športnih organizacij skupaj namenjenih **62.245.949** evrov javnofinančnih sredstev,
- ⇨ da je bilo tej vsebini NPŠ (2000) v opazovanem obdobju namenjenih povprečno 7.780.744 evrov letno,
- ⇨ da se je višina javnofinančnih sredstev za delovanje med letoma 2001 in 2008 povprečno povečevala za 2,69 odstotne točke na leto,
- ⇨ da sta gibanje in višina javnofinančnih sredstev za delovanje športnih organizacij povsem odvisna od nihanja višine sredstev lokalnih skupnosti in da je obseg sredstev, ki jih je za delovanje namenjala država (MŠŠ), relativno stabilen in zanesljiv vir za delovanje športnih organizacij na državni ravni,
- ⇨ da Fundacija za šport (v nadaljevanju FŠO) za to vsebino NPŠ (2000) ne namenja finančnih sredstev (FŠO, 2009).

Prikaz 1: Javnofinančna sredstva, namenjena delovanju športnih organizacij med letoma 2001 in 2008.

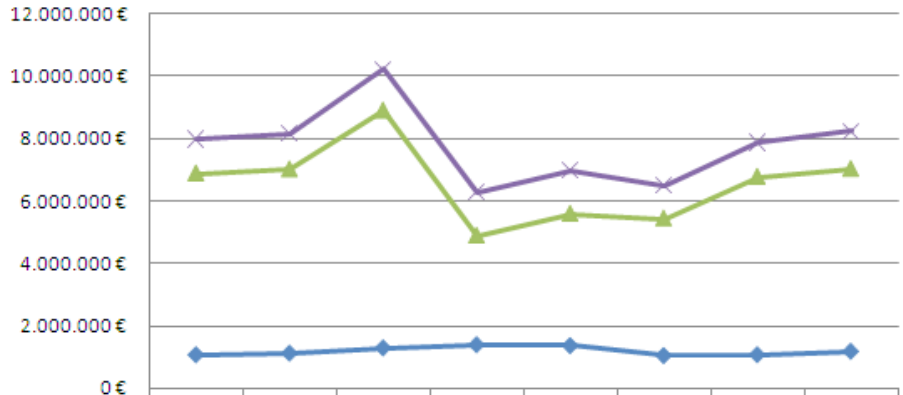

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MŠŠ	1.084.254	1.134.390	1.301.643	1.399.221	1.372.487	1.058.447	1.085.977	1.192.206
Lokalne skupnosti	6.897.180	7.029.014	8.924.242	4.891.805	5.597.825	5.446.347	6.789.817	7.041.092
SKUPAJ	7.981.434	8.163.404	10.225.885	6.291.026	6.970.313	6.504.794	7.875.794	8.233.298

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Prikaz 2: Deleži države in lokalnih skupnosti pri javnofinančnih sredstvih, namenjenih delovanju športnih organizacij med letoma 2001 in 2008.

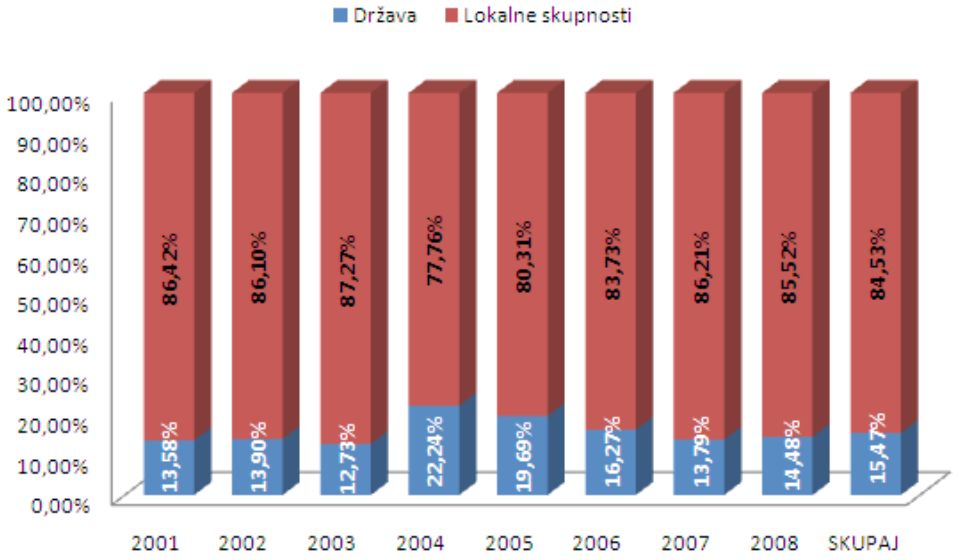

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Iz Prikaza 2 vidimo:

- ⇨ da so poglavitni delež javnofinančnih sredstev za delovanje športnih organizacij v celotnem analiziranem obdobju (2001 - 2008) namenile lokalne skupnosti (84,53 % oz. 52.617.322 evrov) in manjši delež država (15,47 % oz. 9.628.627 evrov),
- ⇨ da se je delež javnofinančnih sredstev lokalnih skupnosti v celotnem analiziranem obdobju gibal med 77,76 % (leta 2004) in 87,27 % (leta 2003),

- ⇨ da je struktura financiranja delovanja športnih organizacij v Sloveniji iz javnofinančnih virov smiselna, saj skladno z usmeritvami NPŠ (2000) država sofinancira le dejavnost organizacij na nacionalni ravni (nacionalne panožne športne zveze, OKS - ZŠZ, druga nacionalna združenja in zavodi na državni ravni), lokalne skupnosti pa športne organizacije, ki delujejo na lokalni ravni (društva, klubi občinske zveze, občinski javni zavodi), ki jih je v strukturi nacionalne športne organiziranosti bistveno več, kot je športnih organizacij na nacionalni ravni.

Prikaz 3: Uresničevanje NPŠ (2000) na področju financiranja delovanja športnih organizacij iz javnofinančnih sredstev med letoma 2001 in 2008.

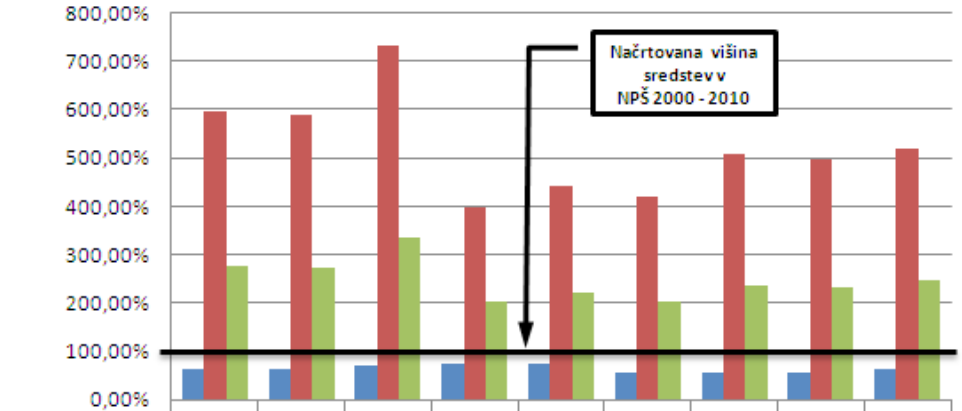

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	SKUPAJ
Država	62,62%	63,47%	71,25%	75,57%	72,53%	54,57%	54,06%	56,14%	63,51%
Lokalne skupnosti	597,47%	589,88%	732,73%	396,32%	443,75%	421,21%	506,95%	497,36%	520,56%
SKUPAJ	276,56%	274,03%	335,84%	203,87%	221,02%	201,23%	235,21%	232,63%	246,33%

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Iz Prikaza 3 vidimo:

- ⇨ da je bila skupna vrednost javnofinančnih sredstev, ki so bila v NPŠ (2000) načrtovana za uresničevanje javnega interesa na področju delovanja športnih organizacij v Sloveniji v obdobju 2001 - 2008, presežena za kar 146,33 %,
- ⇨ da je vzrok presežka izredna prekoračitev načrtovanih sredstev za delovanje športnih organizacij na lokalni ravni, saj so bila načrtovana sredstva presežena za 420,56 %; tako največji presežek načrtovanih sredstev v letu 2003 znaša kar 632,73 %,
- ⇨ da so javnofinančna sredstva za delovanje športnih organizacij na državni ravni v celotnem opazovanem obdobju zaostajala za načrtovanimi za 36,49 % in da je ta zaostanek največji med letoma 2006 in 2008 (med 55,94 in 43,86 %).

Iz Prikaza 4 vidimo:

- ⇨ da povprečni delež javnofinančnih sredstev za delovanje športnih organizacij v BDP med letoma 2001 in 2008 znaša 0,031 %,
- ⇨ da je trend deleža javnofinančnih sredstev, namenjenih delovanju športnih organizacij, v BDP izrazito negativen,
- ⇨ da je največji delež v BDP dosežen v letih 2001 in 2003 (0,044 %),
- ⇨ da je med letoma 2004 in 2008 dosežen relativno stabilen delež sredstev za delovanje športnih

organizacij znotraj BDP,

⇨ da se je med letoma 2001 in 2008 delež sredstev v BDP zmanjšal za 83 % (iz 0,044 na 0,024 %), čeprav je najnižji delež dosežen v letu 2006 (0,023 %).

Prikaz 4: Delež javnofinančnih sredstev za delovanje športnih organizacij med letoma 2001 in 2008 znotraj bruto družbenega proizvoda v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju: BDP).

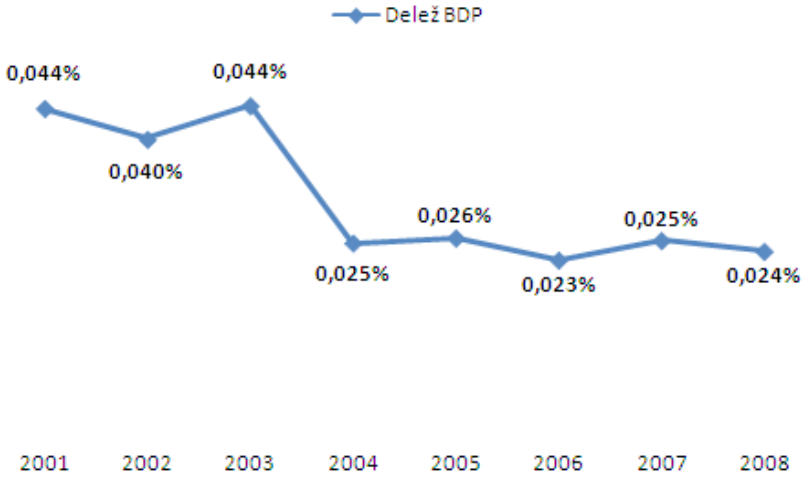

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

3. ANALIZA UČINKOV NA PODROČJU DELOVANJA ŠPORTNIH ORGANIZACIJ V REPUBLIKI SLOVENIJI

V analizi učinkov izvajanja ukrepov na področju delovanja športnih organizacij v Republiki Sloveniji bomo pregledali razvoj in rast organizacijske strukture športnega prostora v Sloveniji. Med kvantitativnimi spremenljivkami učinkov bo narejena analiza gibanja števila športnih organizacij v Sloveniji. Pri pregledu kakovostnih spremenljivk pa bomo pregledali predvsem tiste spremenljivke, ki kažejo na uspešnost športnih organizacij z vidika osnovnega poslanstva športnih organizacij, ki je opredeljena z razvojem množičnosti pri ukvarjanju s športno dejavnostjo in razvojem športne uspešnosti. Za prikaz kakovostnih vidikov so izdelani prikazi, ki jih je mogoče najti v poglavjih od 5.1 do 5.4. Ne glede na to, da bi se dalo številčne spremenljivke o večjem številu in deležu športno dejavnih (število registriranih športnikov, ki tekmujejo v nacionalnih tekmovalnih sistemih ipd.) razumeti kot kvantitativne spremenljivke, menimo, da omenjene spremenljivke z analiziranega vidika govorijo predvsem o kakovosti dela v športnih organizacijah, raznolikosti športnih programov in strokovnosti vodenja ter izvajanja športne dejavnosti. Ekonomski vidiki uspešnosti športnih organizacij so prikazani v poglavju 3.2 (»Analiza ekonomskih učinkov športa v Republiki Sloveniji«) in 3.3 (»Analiza davčnih vidikov športa v Republiki Sloveniji«).

3.1 Kvantitativni učinki na področju delovanja športnih organizacij v Republiki Sloveniji

V analizi kvantitativnih učinkov izvajanja ukrepov NPŠ (2000) bomo pregledali, kako se je v analiziranem obdobju gibalo število naslednjih subjektov (Ajpes, 2001 - 2009), ki skupaj oblikujejo celotno športno organiziranost v Republiki Sloveniji:

- **športna društva**: število športnih društev obsega celostno društveno organiziranost športa v Sloveniji. V ta del športne organiziranosti so uvrščene vse nepridobitne športne organizacije, ki so ustanovljene skladno z zakonom o društvih (Ur.l. RS, št. 61/2006). Mednje štejemo športna društva in športne klube, nacionalne panožne športne zveze, občinske in regionalne športne zveze, druge športne zveze, organizirane po panožnem ali geografskem karakterju, ter OKS - ZŠZ;
- **javni zavodi za šport:** v ta del organiziranosti športa so uvrščene vse športne organizacije, ki delujejo v sklopu javne uprave. Večina jih je ustanovljenih skladno z določili zakona o zavodih (Ur.l. RS, št. 12/1991). V ta del prištevamo tudi druge organe javne uprave, ki opravljajo strokovno-organizacijsko delo na področju športa (Direktorat za šport pri MŠŠ in Fundacija za šport (FŠO), Fakulteta za šport Univerze v Ljubljani - Inštitut za šport, Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru - Visoka šola za trenerje izbranih športnih panog);
- **pridobitne združbe in posamezniki**: v ta del organiziranosti športa so uvrščene vse športne združbe, ki se ukvarjajo s športno dejavnostjo in so ustanovljene po drugih pravnih aktih. Ta del obsega celostno pridobitno organiziranost športa v Sloveniji (gospodarske združbe, samostojni podjetniki in samostojni športni delavci, zasebni zavodi ...).

Prikaz 5: Gibanje števila organizacij, ki se ukvarjajo z dejavnostjo na področju športa v Republiki Sloveniji, med letoma 2001 in 2008.

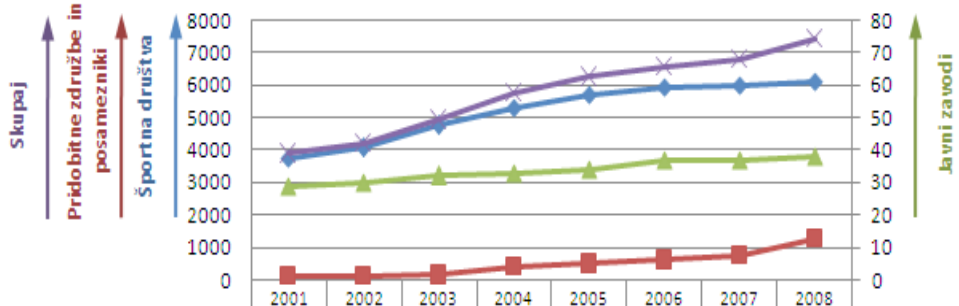

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Športna društva	3745	4062	4753	5308	5724	5941	6001	6115
Pridobitne združbe	121	125	146	409	493	602	744	1286
Skupaj	3895	4217	4931	5750	6251	6580	6782	7439
Javni zavodi	29	30	32	33	34	37	37	38

Vir: Ajpes, 2001 - 2009.

Iz Prikaza 5 vidimo:

- ⇨ da se je skupno število organizacij in posameznikov, ki so registrirani in se ukvarjajo s športno dejavnostjo med letoma 2001 in 2008, povečevalo povprečno za 9,79 odstotne točke oz. za 506,3 športne organizacije na leto,
- ⇨ da se je skupno število vseh registriranih subjektov na športnem področju v analiziranem obdobju povečalo za 91 odstotnih točk oz. za 3544 subjektov,
- ⇨ da v celotni strukturi organiziranosti športnih organizacij v Sloveniji v letu 2008 zavzemajo največji delež športna društva (82,2 % oz. 6115 športnih društev), sledita pa jim pridobitne združbe in posamezniki (17,29 % oz. 1286 združb in posameznikov) in javni zavodi za šport (0,51 % oz. 38 javnih zavodov),
- ⇨ da je največji porast števila registriranih športnih subjektov med pridobitnimi združbami in posamezniki (za 963 % oz. za 1165 subjektov),
- ⇨ da je največje absolutno povečanje športnih organizacij znotraj posameznega tipa organizacij na področju športnih društev; njihovo število se je v opazovanem obdobju povečalo za 2370 (63,3 %); povprečno se je povečevalo za 338,6 športnega društva oz. 7,38 odstotne točke na leto,
- ⇨ da se je število javnih zavodov v celotnem opazovanem obdobju povečalo za 31 % oz. za devet institucij; število zavodov se je povprečno povečevalo za 3,97 % oz. 1,13 zavoda na leto.

3.2 Kakovostni učinki na področju delovanja športnih organizacij v Republiki Sloveniji

Na podlagi pregleda kakovostnih spremenljivk, ki smo jih v analizi programske podstrukture športa v Sloveniji ugotavljali parcialno po področjih, lahko sklenemo:

1. Delež športno dejavnih Slovencev se je med letoma 2000 in 2006 strmo povečeval. V letu 2006 je ta delež dosegel 59 % prebivalcev Slovenije (Sila, 2007). Povečuje se tako delež organizirano kakor tudi delež neorganizirano športno dejavnih.
2. Z uvedbo projekta »panožne športne šole« se je za 470 % povečalo število otrok in mladostnikov, ki so vključeni v programe športa, ki zagotavlja najvišje standarde materialnih, kadrovskih in organizacijskih zahtev.
3. Za 96 % se je povečalo število mladih športnikov, ki dosegajo najvišje tekmovalne športne dosežke in so skladno z merili OKS - ZŠZ sposobni pridobiti enega od mladinskih statusov kategorizacije.
4. Skupno število kategoriziranih športnikov se je povečalo za 76 %.
5. Za 14,7 % se je povečalo število vrhunskih športnikov.
6. Število osvojenih medalj na največjih tekmovanjih se je povečalo za 39,6 %.
7. Povečalo se je število športnih panog, v katerih imajo kategorizirane športnike, vrhunske športnike in v katerih je v analiziranem obdobju športnikom uspelo osvojiti medalje na velikih športnih tekmovanjih.
8. Povečal se je delež slovenskih občin, ki imajo kategorizirane športnike.

Vsi navedeni učinki govorijo o povečanju kakovosti dela v športnih organizacijah.

4. SKLEP

V prvem delu pričujočega poglavja smo se ukvarjali z analizo **ukrepov** NPŠ (2000) in njegove realizacije na področju delovanja športnih organizacij v Sloveniji. Na podlagi analize izvedenih ukrepov v obdobju med letoma 2001 in 2008 lahko trdimo, da so se predvideni ukrepi izvajali. Analizo ukrepov na področju delovanja športnih organizacij v Republiki Sloveniji lahko strnemo v naslednjih sklepih:

1. Edini ukrep, ki ga NPŠ (2000) na analiziranem področju predvideva, je materialna (finančna) podpora države in lokalnih skupnosti razvoju športne organiziranosti v Republiki Sloveniji.
2. Financiranje delovanja športnih organizacij iz javnofinančnih virov se je v celotnem analiziranem obdobju izvrševalo iz proračuna MŠŠ in lokalnih proračunov. FŠO ni namenjala neposrednih sredstev za delovanje športnih organizacij.
3. Trend višine skupnih sredstev je bil v začetku (do leta 2001) izrazito naraščajoč. Hitremu povišanju sredstev je sledil hiter padec višine sredstev (2003), nato pa so sredstva enakomerno naraščala do konca analiziranega obdobja. Nihanja višine sredstev so povzročila predvsem nihanja višine sredstev lokalnih skupnosti, medtem ko sredstva države predstavljajo relativno stabilen vir prihodka organizacij na nacionalni ravni.
4. Bistven delež sredstev za delovanje športnih organizacij so prispevale lokalne skupnosti (84,53 % skupnih sredstev za celotno obdobje).
5. Sredstva lokalnih skupnosti bistveno presegajo sredstva, predvidena v NPŠ (skupaj za celotno obdobje za 429,56 %), medtem ko državna sredstva za NPŠ zaostajajo (za 36,49 % v celotnem obdobju). Skupna sredstva za delovanje športnih organizacij v celotnem opazovanem obdobju skupaj presegajo načrtovana za 146,33 %.
6. Trend deleža sredstev za delovanje športnih organizacij v BDP je padajoč. V povprečju predstavljajo ta sredstva 0,031 % BDP.
7. Na podlagi analize javnih virov za delovanje športnih organizacij lahko vidimo, da so se z uveljavljanjem tega ukrepa NPŠ (2000) pokazale bistveno večje potrebe na področju delovanja športnih organizacij, kot so bile prvotno načrtovane v NPŠ.

V drugem delu smo analizirali načrtovane **učinke** (kazalnike uspešnosti), ki so jih izvedeni ukrepi ustvarjali v celotnem analiziranem obdobju. Učinki, ki smo jih pregledali, izhajajo iz predvidenih ciljev NPŠ (2000). Ugotovitve na področju učinkov izvedenih ukrepov na delovanje športnih organizacij v Republiki Sloveniji lahko strnemo v naslednjih sklepih:

1. Izvedeni ukrepi so imeli ugoden vpliv na predvidene kvantitativne in kakovostne kazalnike rasti in razvoja celostne organiziranosti športa v Sloveniji.
2. V celotnem analiziranem obdobju se je število vseh športnih organizacij v Republiki Sloveniji povečalo za 91 % oz. 3544 subjektov, ki se ukvarjajo z dejavnostjo, povezano s športom. Največjo relativno rast je mogoče zaznati na področju dobičkonosnih organizacij (963 %), medtem ko je največja absolutna rast zaznana na področju športnih društev, saj se je njihovo število povprečno povečevalo za 506 športnih društev na leto. V celotnem opazovanem obdobju se je število športnih društev povečalo za 2370 organizacij. Najmanjšo rast - tako relativno kot absolutno - je mogoče opaziti na področju javnih zavodov in drugih javnih organizacij (31 % oz. devet organizacij). Rezultati kažejo na veliko rast področja predvsem v tistem strukturnem delu (društva), ki je neposredni izvajalec športne dejavnosti.

3. Na podlagi analize drugih področij NPŠ (2000) je mogoče sklepati tudi na velik kakovosten razvoj pri delovanju športnih organizacij, saj je celoten obseg športne dejavnosti dosegel velike pozitivne kakovostne premike (več športno dejavnih, večje število mladih športnikov v najkakovostnejših programih, večje skupno število kategoriziranih športnikov, boljša mednarodna konkurenčnost slovenskega športa, večja geografska razpršenost kakovosti).

5. VIRI

Ajpes (2001). *Podatki o poslovanju pravnih oseb v letu 2000, ki izvajajo dejavnost na področju športa.* Ljubljana: Agencija za javnopravne evidence in storitve.

Ajpes (2002). *Podatki o poslovanju pravnih oseb v letu 2001, ki izvajajo dejavnost na področju športa.* Ljubljana: Agencija za javnopravne evidence in storitve.

Ajpes (2003). *Podatki o poslovanju pravnih oseb v letu 2002, ki izvajajo dejavnost na področju športa.* Ljubljana: Agencija za javnopravne evidence in storitve.

Ajpes (2004). *Podatki o poslovanju pravnih oseb v letu 2003, ki izvajajo dejavnost na področju športa.* Ljubljana: Agencija za javnopravne evidence in storitve.

Ajpes (2005). *Podatki o poslovanju pravnih oseb v letu 2004, ki izvajajo dejavnost na področju športa.* Ljubljana: Agencija za javnopravne evidence in storitve.

Ajpes (2006). *Podatki o poslovanju pravnih oseb v letu 2005, ki izvajajo dejavnost na področju športa.* Ljubljana: Agencija za javnopravne evidence in storitve.

Ajpes (2007). *Podatki o poslovanju pravnih oseb v letu 2006, ki izvajajo dejavnost na področju športa.* Ljubljana: Agencija za javnopravne evidence in storitve.

Ajpes (2008). *Podatki o poslovanju pravnih oseb v letu 2007, ki izvajajo dejavnost na področju športa.* Ljubljana: Agencija za javnopravne evidence in storitve.

Ajpes (2009). *Podatki o poslovanju pravnih oseb v letu 2008, ki izvajajo dejavnost na področju športa.* Ljubljana: Agencija za javnopravne evidence in storitve.

Fundacija za šport (2009). *Pregled realizacije sredstev Fundacije za šport v obdobju 2000-2008*. Pridobljeno 2. decembra 2009 iz: http://www.fundacijazasport.org/index.php? option=com_mosaccess&view=year

MŠŠ (2009). *Realizacija Letnih programov športa iz državnega proračuna in proračunov lokalnih skupnosti v obdobju 2001 - 2008*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (2000). *Uradni list RS,* št. 24-1065/2000 z dne 17.3.2000.

Sila, B. (2007). Leto 2006 in 16. študija o športnorekreativni dejavnosti Slovencev: Pogostost športne aktivnosti in delež športno aktivnega prebivalstva. *Šport,* 55(3), 3-11.

Zakon o društvih (2006). *Uradni list RS*, št. 61/2006.

Zakon o športu (1998). *Uradni list RS*, št. 22/1998.

Zakon o zavodih (1991). *Uradni list RS*, št. 12/1991.

Zoran Verovnik in Edvard Kolar

2.2

ANALIZA MEDNARODNE DEJAVNOSTI IN ZAMEJSKEGA ŠPORTA

1. UVODNA IZHODIŠČA ANALIZE MEDNARODNE DEJAVNOSTI NA PODROČJU ŠPORTA IN ZAMEJSKEGA ŠPORTA

Nacionalni program športa (2000, v nadaljevanju: NPŠ) opredeljuje mednarodno dejavnost na področju športa kot dejavnost, ki *»obsega sodelovanje s Slovenci v zamejstvu, na začasnem delu v tujini, s sosednjimi državami ter drugimi državami na podlagi podpisanih meddržavnih protokolov, sodelovanje nacionalnih športnih zvez z zvezami drugih držav, sodelovanje z drugimi nevladnimi in vladnimi mednarodnimi organizacijami, Unescom, Evropsko unijo, Svetom Evrope, Evropsko športno konferenco, Alpe-Jadranom«.*

2. ANALIZA GIBANJA JAVNOFINANČNIH SREDSTEV ZA MEDNARODNO DEJAVNOST NACIONALNIH PANOŽNIH ŠPORTNIH ZVEZ

Program se skladno s določili NPŠ (2000) financira iz javnofinančnih sredstev samo na ravni države.

Prikaz 1: Javnofinančna sredstva, namenjena mednarodni dejavnosti nacionalnih panožnih športnih zvez med letoma 2001 in 2008.

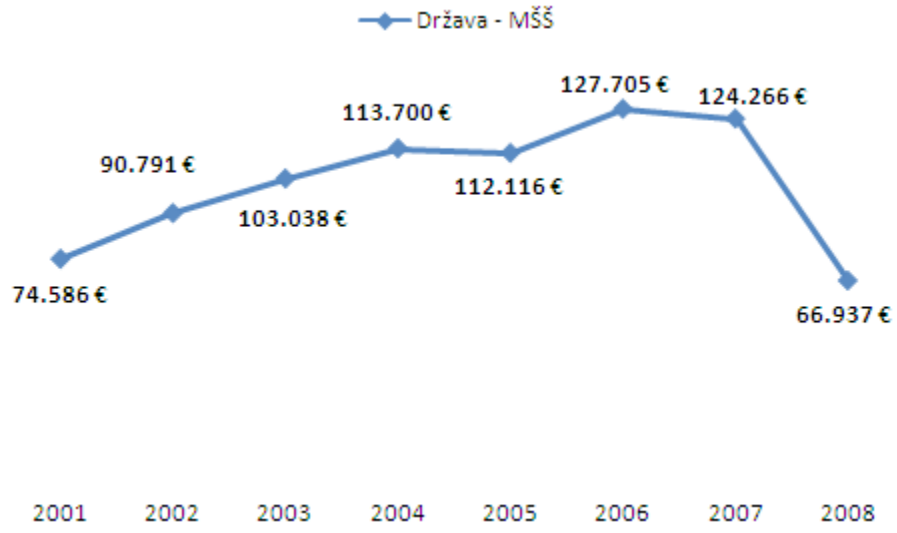

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Iz Prikaza 1 vidimo:

- ⇨ da je trend gibanja finančnih sredstev za mednarodno dejavnost nacionalnih panožnih športnih zvez med letoma 2001 in 2007 pozitiven, v letu 2008 pa je prišlo do 46,13-odstotnega znižanja sredstev za to vsebino NPŠ (2000),
- ⇨ da je bilo v obdobju med 2001 in 2008 za mednarodno dejavnost nacionalnih panožnih športnih zvez skupaj namenjenih **813.139** evrov javnofinančnih sredstev,
- ⇨ da je bilo največ javnofinančnih sredstev namenjenih leta 2006.

Prikaz 2: Uresničevanje NPŠ (2000) na področju mednarodne dejavnosti nacionalnih panožnih športnih zvez med letoma 2001 in 2008.

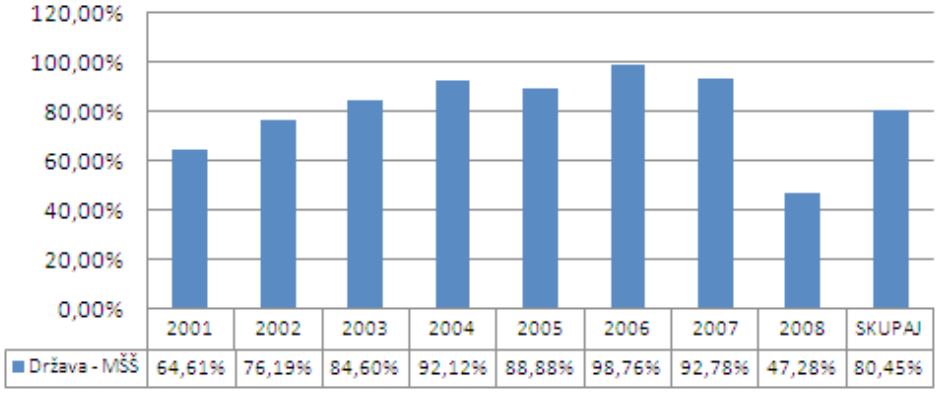

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	SKUPAJ
Država - MŠŠ	64,61%	76,19%	84,60%	92,12%	88,88%	98,76%	92,78%	47,28%	80,45%

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Iz Prikaza 2 vidimo:

- ⇨ da skupna vrednost javnofinančnih sredstev, ki so bila v NPŠ (2000) načrtovana za mednarodno dejavnost nacionalnih panožnih športnih zvez v obdobju 2001 - 2008, ni bila dosežena,
- ⇨ da je bilo skupaj v celotnem analiziranem obdobju zagotovljenih 80,45 % načrtovanih sredstev,
- ⇨ da je bil največji delež načrtovanih sredstev zagotovljen leta 2006 (98,76 %).

Sredstva, ki so iz državnega proračuna namenjena za mednarodno dejavnost nacionalnih panožnih športnih zvez, te večinoma porabijo za udeležbe na kongresih in konferencah mednarodnih panožnih športnih organizacij. Udeležba na mednarodnih kongresih in konferencah in možnost sodelovanja slovenskih predstavnikov v organih mednarodnih športnih organizacij sta izrednega pomena za razvoj in večjo uspešnost slovenskega športa. Večkrat to predstavlja pomembno strateško prednost v primerjavi z državami, ki v organih mednarodnih organizacij nimajo svojih predstavnikov.

3. SODELOVANJE Z MEDNARODNIMI ORGANIZACIJAMI NA PODROČJU ŠPORTA

Na področju sodelovanja z mednarodnimi organizacijami bodo predstavljeni projekti in dejavnosti, ki jih izvaja ministrstvo za šolstvo in šport (MŠŠ) z zaposlenimi in občasno tudi z najetimi športnimi strokovnjaki.

Prikaz 3: Sodelovanje z mednarodnimi organizacijami na področju športa.

1. PODROČJE:	2. REALIZIRANO:	3. V DOGOVARJANJU:
Dvostranski sporazumi »dogovorjene mednarodne obveznosti«	Hrvaška, Rusija, Kitajska	Avstrija, Srbija, Ukrajina, Madžarska
Dvostransko/večstransko sodelovanje »bilateralni in multilateralni mednarodni stiki«	Svet Evrope - EPAS, EU-Evropska komisija, UNESCO, Združeni narodi -UN, Wada, Alpe Jadran, Frankofonija	EU Športni forum, Frankofonija, Igre Jugovzhodne Evrope
Obiski tujih delegacij »napovedani in dogovorjeni obiski tujih delegacij«	Avstrija, Hrvaška, EU, Svet Evrope, Iran, Kitajska, Litva, Ukrajina, Srbija, EVACS	Srbija, Češka, Hrvaška, Poljska, Slovaška

Med letoma 2001 in 2008 so bile na področju mednarodnega sodelovanja izvedene naslednje dejavnosti:

Leto 2001:

- ⇨ Z. Verovnik je bil sopredsedujoči delovne skupine za šport pri delovni skupnosti Alpe Jadran (do leta 2006);
- ⇨ Z. Verovnik je bil predsednik odbora za razvoj športa (CDDS) pri Svetu Evrope; izvoljen je bil marca 2001 kot predstavnik Slovenije na predlog srednjeevropske geografske skupine za dveletno obdobje (do leta 2003);
- ⇨ MŠŠ in OKS – ZŠZ sta skupaj pripravili uspešno mednarodno konferenco »New Partnership«, ki je bila na Bledu 15. in 16. marca 2001.

Leto 2002:

- ⇨ z delovno skupnostjo Alpe Jadran in s sodelovanjem treh obalnih občin (Koper, Piran, Izola) so bile izpeljane poletne mladinske športne igre Alpe Jadran 2002;
- ⇨ uspešno je bila izvedena šahovska olimpijada na Bledu 2002;
- ⇨ na neformalni konferenci ministrov za šport Sveta Evrope v Varšavi je bila slovenska ministrica dr. Lucija Čok ena ključnih govornic; poudarek konference je bil pomen šolskega in obšolskega športa otrok in mladine;
- ⇨ organizacija zasedanja evropskih ambasadorjev za šport, strpnost in fair play v Ljubljani 28. septembra 2002.

Leto 2003:

- ⇨ sodelovanje s Svetovno protidopinško agencijo (Wada) glede boja proti prepovedanim sredstvom v športu in sprejem Koebenhavenske deklaracije in kodeksa Wade (sklep Vlade RS dne 22. julija 2004);
- ⇨ Unesco - okrogla miza o športni vzgoji in športu mladih (izdaja brošure), sodelovanje z agencijo Wada pri boju proti dopingu v športu - priprava mednarodne konvencije proti dopingu v športu;
- ⇨ sodelovanje v projektu Leonardo da Vinci »Zaposlovanje in šport« - projekt je potekal od leta 2002 do leta 2006.

Leto 2004:

- ⇨ nacionalna koordinacija programa Evropske unije »Leto učenja s športom«;
- ⇨ vključevanje v evropski program »Učenje s športom« (vključeni podprojekti: »Hura prosti čas«, »Fairplay - športna etika 2004«, »Rastimo s športom - odbojka«, »EUROJUDO«, »Evropska akademija športnih vaditeljev«);
- ⇨ projekt Evropske unije Leonardo da Vinci »Zaposlovanje in šport« - priprava priročnika za delo z mladimi z obrobja družbe z uporabo športa kot orodja za reintegracijo v družbo in pomoč pri iskanju zaposlitve.

Leto 2005:

- ⇨ podpis protokola z Republiko Hrvaško med MŠŠ in ministrstvom za znanost, šolstvo in šport Republike Hrvaške;
- ⇨ Slovenija prispeva k uspešnemu sprejemu Unescove mednarodne konvencije proti uporabi nedovoljenih snovi v športu, ki je bila doslej najhitreje sprejeta mednarodna konvencija v Unescu. Spreta je bila 18. septembra 2005 na generalni konferenci Unesca v Parizu;
- ⇨ že tretje leto je potekal projekt programa EU Leonardo da Vinci »Zaposlovanje in šport«. Cilj projekta je bil, kako s pomočjo športa pri socialno izključeni mladini od 15. do 25. leta oblikovati ključne družbene veščine in jih ob doseženih praktičnih znanjih na področju poklicnega usposabljanja vrniti z obrobja družbe nazaj na trg delovne sile - sodelovale so Nemčija, Francija, Španija, Italija in Slovenija;
- ⇨ Slovenija je s svojo predstavitvijo izkušenj na poti približevanju EU aktivno sodelovala na okrogli mizi o novem partnerstvu v Evropi, ki jo je organiziral Svet Evrope v Bolgariji 19. in 20. maja 2005. Obravnavali so nov položaj v Evropi po razširitvi EU za deset novih članic v luči sodelovanja med članicami Sveta Evrope in Evropske unije ter sodelovanja med vladnimi in nevladnimi športnimi organizacijami na mednarodni in naciolni ravni;
- ⇨ Slovenija je skupaj s Svetom Evrope 23. in 24. septembra 2005 organizirala regionalni seminar o športni informatiki v Novem Sadu. Sodelovalo je 16 držav jugovzhodne, centralne in vhodno-centralne Evrope (Kavkaza), ki so sprejele t. i. »Novosadski memorandum«, v katerem so izrazile podporo ustanovitvi športno-informacijske mreže za jugovzhodno in vzhodno in vzhodno-centralno Evropo. Glavne teme so bile pomen informatizacije in informacijskih sistemov v športu kot pomoč civilni športni sferi in vladnim ter drugim javnim športnim organizacijam v posamezni državi.

Leto 2006:

- ⇨ Slovenija je sodelovala v strateški skupini za analizo možnosti ohranitve športa kot pomembne sestavine družbenih dejavnosti v okviru rednega proračuna Sveta Evrope. K sodelovanju je bilo ministrstvo povabljeno zato, ker je slovenski predstavnik predsedoval odboru za razvoj športa pri Svetu Evrope od leta 2001 do 2003. V analizi so poleg Slovenije sodelovale še Estonija, Švica in Velika Britanija. Cilj analize je bil oblikovati podlage in izhodišča, o katerih so odločali ministri Sveta Evrope na neformalnem srečanju 21. in 22. oktobra 2006 v Moskvi;
- ⇨ Slovenija je v tej povezavi tik pred moskovsko konferenco ministrov na Brdu pri Kranju organizirala posvet 22 držav v okviru programa SPRINT (Sport Renovation Information and Training), ki je bil zasnovan kot pomoč Sveta Evrope novim državam iz srednje, južne in vzhodne Evrope. Na posvetu so razpravljali o možnosti prihodnjega vseevropskega sodelovanja v športu, položaju športa v Svetu Evrope in družbeni odgovornosti športa v moderni družbi. V končno resolucijo, ki so jo sprejeli

ministri v Moskvi, so bili kot temeljna izhodišča za nadaljnjo razpravo o prihodnjem položaju športa v Evropi vključeni tudi sklepi okrogle mize omenjenega posveta;

- ⇨ Slovenija je 31. maja 2006 podpisala memorandum o sodelovanju v športni vzgoji in športu med Zvezno agencijo za telesno kulturo in šport Ruske federacije in ministrstvom za šolstvo in šport;
- ⇨ uspešno je bil končan štiriletni mednarodni projekt »Zaposlovanje in šport« (Job & Sports) v okviru programa EU Leonardo da Vinci, ki je s priročnikom »Izboljševanje ključnih veščin deprivilegiranih mladih ljudi s športom« uporabil šport kot orodje za vračanje mladih v starosti od 15 do 25 let z obrobja družbe nazaj na trg delovne sile.

Leto 2007:

- ⇨ ministrstvo je odločilno pripomoglo k temu, da je na junijski seji odbor ministrov Sveta Evrope sprejel EPAS (Enlarged Partial Agreement in Sport - razširjeni delni sporazum v športu) pri Svetu Evrope, ki nadaljuje delo ukinjenega odbora za razvoj športa (CDDS);
- ⇨ ministrstvo je predlagalo ratifikacijo Unescove konvencije proti uporabi nedovoljenih snovi v športu, ki jo je državni zbor ratificiral 22. novembra 2007;
- ⇨ Slovenija je začela z aktivnim sodelovanjem z Nemčijo in Portugalsko glede bližnjega predsedovanja Slovenije Evropski uniji v prvi polovici leta 2008;
- ⇨ obe državi, tako Nemčija kot tudi Portugalska sta že leta 2005 predlagali tesnejše sodelovanje vseh treh držav zaradi usklajenih priprav na zaporedno predsedovanje teh treh držav Evropski uniji na področju športa. Končni rezultat tega je bil konec oktobra 2006 sprejeti prvi 18-mesečni program trojnega predsedstva v EU, ki je prvič vseboval tudi športno področje.

Leto 2008:

- ⇨ Slovenija je predsedovala Svetu EU, v sklopu katerega je MŠŠ izpeljalo prvi večji mednarodni dogodek - neformalno srečanje z novim predsednikom agencije Wada Avstralcem Johnom Faheyjem, ki je bilo 25. januarja 2008 v Ljubljani. Srečanje je bilo namenjeno izmenjavi mnenj o možnostih za izboljšanje položaja Evrope v agenciji Wada glede na njen finančni in strokovni prispevek k njenemu delovanju ter o možnostih bolj organiziranega in formalnega sodelovanja vladnega dela z Wado, s ciljem doseči bolj usklajeno nastopanje tega dela vlade, predvsem pri odločanju, volitvah ter imenovanjih;
- ⇨ takoj za tem je MŠŠ na začetku februarja v sklopu predsedovanja Slovenije Svetu EU pripravilo in izvedlo srečanje direktorjev za šport EU, ki je bilo namenjeno opredelitvam glede nujnih prednostnih dejavnosti na področju športa v EU, ki izhajajo iz »Bele knjige o športu« in akcijskega načrta »Pierre de Coubertin«. Dogodek je pomemben zato, ker ob sprejemu Lizbonske pogodbe, ki vsebuje člen o športu, vzpostavlja temelje za pravno ureditev športa v okviru pravnega reda EU ob upoštevanju specifičnosti športa;
- ⇨ MŠŠ je na neformalni ravni prav tako uspešno izvedlo tudi prvo srečanje ministrov EU za šport s predsedniki nacionalnih olimpijskih komitejev članic EU. Osrednja tema pogovorov so bile prednostne naloge in dejavnosti nadaljnjega ukrepanja na področju športa v EU, umestitev športa v politični in pravni red EU ter dogovor o nujnosti bolj strukturiranega dialoga med vsemi zainteresiranimi stranmi v športu. Ministri EU in predsedniki evropskih olimpijskih komitejev so skupaj s komisarjem Janom Figlom podpisali t. i. »Ljubljansko deklaracijo o družbenem pomenu in dialogu v športu«, ki je prvi skupni dokument, ki so ga podpisali skupaj ministri in predstavniki civilnega športnega gibanja v EU;

- ⇨ MŠŠ je skupaj s Športno unijo Slovenije 15. in 16. maja 2008 v Ljubljani v okviru medkulturnega dialoga izvedlo izredno odmevno okroglo mizo o vlogi »športa za vse« v medkulturnem dialogu. Sporočilo okrogle mize je bilo jasno: šport je najučinkovitejši instrument zbliževanja različnih ljudi po kulturi, veri, nacionalni in rasni pripadnosti, barvi kože in spolnih usmeritah. Odmeven je bil klic okrogle mize, naj se vsa evropska združenja, ki se ukvarjajo s športom za vse, združijo v enotno evropsko povezavo, da bodo s tem bolj enakovreden sogovornik Svetu Evrope, EU in drugim mednarodnim organizacijam;
- ⇨ med poletnimi olimpijskimi igrami v Pekingu sta 7. avgusta 2008 glavna uprava za šport Kitajske in ministrstvo za šolstvo in šport podpisala memorandum o sodelovanju v športu, kar je bila za Slovenijo nedvomno velika čast in odgovornost.

4. ŠPORT SLOVENCEV V ZAMEJSTVU IN PO SVETU

Sodelovanje s slovenskimi športnimi organizacijami v zamejstvu - z Združenjem slovenskih športnih društev v Italiji, s Slovensko športno zvezo s Koroške in z Zvezo Slovencev na Madžarskem - poteka prek komisije za zamejski šport pri OKS - ZŠZ in v koordinaciji z uradom za Slovence v zamejstvu in po svetu pri ministrstvu za zunanje zadeve, ki je zadolžen za to aktivnost.

Pomen sodelovanja s slovenskimi zamejskimi športnimi organizacijami je velik. Temeljni smoter je **ohranjanje identitete slovenskega človeka zunaj meja Slovenije, ohranjanje narodne zavesti, ustvarjanje enotnega etnično-kulturno-športnega prostora.** Prav tako pa je pomembna tudi pomoč matične domovine v strokovnem smislu pri vzgoji organizacijskih in strokovnih kadrov ter organizaciji strokovnega dela, ki naj dvigne kakovostno raven športa med Slovenci v zamejstvu, da se lahko uveljavijo med večinskim narodom in v mednarodnem prostoru.

Sodelovanje vključuje:

- ⇨ spodbujanje stikov med športnimi organizacijami Slovencev v zamejstvu in Sloveniji;
- ⇨ pomoč pri razvoju strokovnega in organizacijskega dela med zamejskimi športnimi organizacijami;
- ⇨ pomoč pri razvoju športa in organizaciji večjih prireditev;
- ⇨ pomoč pri zastopanju zamejskega športa pri športnih organizacijah sosednjih dežel in držav;
- ⇨ pomoč pri vzpostavljanju stikov za materialno krepitev zamejskih športnih organizacij.

Osrednje naloge na področju športa Slovencev v zamejstvu in po svetu izvaja komisija za zamejski šport, ki deluje pri OKS - ZŠZ. Trenutno je njena predsednica Sonja Poljšak, članica izvršnega odbora OKS - ZŠZ. Komisija uresničuje letni delovni načrt, ki ga sestavljajo naslednje delovne obveznosti:

- ⇨ priprava letnega programa za vsako leto posebej;
- ⇨ organizacija in izvedba mladinskih športnih iger treh dežel, ki že več kot 20 let potekajo vsako leto v drugem obmejnem kraju treh sosednih držav oz. dežel (Avstrija - Koroška, Italija - Furlanija Julijska krajina, Slovenija);
- ⇨ organizacija in izvedba rednega letnega srečanja slovenskih športnikov iz obmejnih dežel (doslej jih je bilo 31);
- ⇨ sodelovanje z državnim zborom pri organizaciji in izvedbi letnega vseslovenskega srečanja Slovencev iz zamejstva ter z vsega sveta;

- ⇨ organizacija redne letne novinarske konference, na kateri komisija za zamejski šport poroča o delu v posameznem letu.

Slovenci iz zamejstva vsako leto pripravijo gradiva za novinarske konference, na katerih slovenskim medijem predstavijo poročilo o delu v zadnjem letu. Koroški Slovenci so tako predstavili napredek pri košarki in atletiki ter predvsem postopke za izgradnjo nove športne dvorane ob trgovski gimnaziji v Celovcu. Pri tem jim po najboljših močeh pomaga tudi Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu.

Zamejci iz Italije so predstavili izvirno idejo: izdali so namreč italijansko - slovenski in slovensko - italijanski slovar s področja športnega izrazoslovja.

V najslabšem položaju so porabski Slovenci, ki od madžarske vlade dobijo premalo sredstev, da bi naredili karkoli pomembnega. Veseli so, da sta se v letu 2007 v njihovi bližini sestali slovenska in madžarska vlada, zaradi česar imajo sedaj vsaj dobro cesto. Drugače pa nimajo drugih športnih površin kot zgolj nogometno igrišče, na katerem so leta 2008 organizirali srečanje vseh Slovencev iz zamejstva, tudi iz Hrvaške, ki jih želimo postopoma vključiti v svoje delovanje.

MŠŠ prek razpisa za LPŠ za njihovo delovanje zagotavlja **sredstva**, ki prispevajo k boljši organiziranosti in administrativnemu delovanju njihovih klubov, društev in zvez tako na Koroškem, kot tudi v Furlaniji Julijski krajini in Porabju.

Ena od najpomembnejših opravljenih nalog v tem desetletju je bilo sprejetje zakona **o sodelovanju Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja**, ki je bil sprejet v državnem zboru leta **2005** in ki na novo postavlja okvir in način sodelovanja s Slovenci zunaj Slovenije na različnih področjih, kot so izobraževanje, kultura, šport, gospodarstvo, turizem, zdravstvo, pravosodje itd.

5. VIRI

Fundacija za šport (2009). *Pregled realizacije sredstev Fundacije za šport v obdobju 2000-2008*. Pridobljeno 2. decembra 2009 iz: http://www.fundacijazasport.org/index.php?option=com mosaccess&view=year

MŠŠ (2009). *Realizacija Letnih programov športa iz državnega proračuna in proračunov lokalnih skupnosti v obdobju 2001 - 2008*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (2000). *Uradni list RS*, št. 24-1065/2000 z dne 17.3.2000.

Verovnik, Z. (2009). *Poročilo o izvajanju Nacionalnega programa športa Republike Slovenije (2000-2009).* Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

3.

ANALIZA FINANČNE PODSTRUKTURE ŠPORTA V REPUBLIKI SLOVENIJI

Edvard Kolar, Jakob Bednarik, Gregor Jurak in Marko Rajšter

3.1

ANALIZA JAVNOFINANČNIH VIDIKOV ŠPORTA V REPUBLIKI SLOVENIJI

1. UVODNA IZHODIŠČA

V pričujočem poglavju so predstavljeni javnofinančni vidiki športa v Sloveniji. V analizi so predstavljene spremenljivke, povezane z javnim financiranjem športa v obdobju med 2001 in 2008 in njihova povezanost z načrtovanimi sredstvi v nacionalnem programu športa (2000, v nadaljevanju: NPŠ). V uvodnih izhodiščih so prikazani razlogi in način financiranja športa iz javnofinančnih virov. V drugem poglavju je narejena analiza javnofinančnih sredstev za šport v obdobju veljavnosti NPŠ (2000), v sklepu pa so povzeta najpomembnejša spoznanja analize financiranja športa z vidika javnofinančnih virov v Republiki Sloveniji.

1.1 Zakaj se šport financira iz javnofinančnih virov?

Športna dejavnost ima različne funkcije in cilje, kot so zmaga na tekmovanju, učenje športnih veščin, sprostitev, ohranjanje zdravja, rehabilitacija, ustvarjanje dohodka, razvedrilo in predvsem način življenja, ki v »kaotičnem smislu« vsebuje vsebine pojma »kakovost življenja« (Chelladurai, 1992; De Knop idr., 1996; Sasser, 1978). Med najpomembnejše funkcije oz. cilje športa uvrščamo tiste, ki predstavljajo korist na najsplošnejši ravni, kot so telesna, mentalna, socialna in vsekakor materialna korist.

Šport ali vsaj nekateri njegovi deli pa niso samo zasebna dobrina, saj je korist za družbo večja od koristi za potrošnika samega. Zato šport predstavlja **javno dobrino** in s tem **javni interes.** Javna dobrina je po Andrijaševiću (1999) ekonomska aktivnost, ki bolj ali manj pripomore k blagostanju vsakega posameznika. Za javne dobrine je značilno načelo netekmovalnosti v porabi, kar pomeni, da posameznik ob porabi nekega blaga s tem ne ovira drugih pri porabi istega blaga, ter načelo neizločljivosti, ki pravi, da se porabe dobrine ne da onemogočiti ali prepovedati, torej ni mogoče, da bi bile dobrobiti te dobrine omejene zgolj na izbrano skupino posameznikov (Tajnikar, 1993). Država problem neizločljivosti rešuje tako, da z davki zbere dovolj denarja za sofinanciranje optimalne količine javne dobrine. Zato financiranje javnih dobrin ni v celoti prepuščeno zasebni pobudi.

Po Stanovniku (1998) ločimo čiste javne dobrine, javne dobrine, zasebne dobrine in mešane dobrine. Šport bi lahko uvrstili v posebno skupino dobrin, ki jih imenujemo meritorne dobrine oz. dobrine posebnega družbenega pomena. Za te dobrine je značilno, da so zelo blizu zasebnim dobrinam, ker pa proizvajajo pozitivne zunanje učinke (pozitivni vpliv športa na družbo kot celoto), bi jih lahko uvrstili v skupino mešanih dobrin. Za oskrbo s takšnimi dobrinami obstaja nek javni oz. skupinski interes, ki zagotavlja javno financiranje (takšne dobrine so še npr. zdravstvo, šolstvo, storitve socialnega zavarovanja). Vključitev teh dobrin v javno financiranje se lahko pojasni s paternalizmom države, kjer država odloča, kaj je dobro za njene državljane, in specifičnim egalitarizmom, s čemer država nasprotuje preveliki socialni stratifikaciji pri oskrbi s temi dobrinami in jih zato zagotavlja prek javnega sektorja (Stanovnik, 1998).

S tega vidika bi sicer državi lahko očitali (Vodeb, 1999), da poskuša nadzorovati, usmerjati, disciplinirati in ideološko vplivati na udeležence v športu. Vendar je tudi to res, da vsakdo, ki plačuje za športni užitek drugega, pričakuje od športa neke **učinke**. Zato ni nič slabega, če država poskuša ljudi usmerjati v uživanje v športu in h koristni izrabi prostega časa ter jih tako narediti bolj zdrave, delovno sposobne in bolj čvrste proti vsakdanjim negativnim vplivom ulice (mamila, kriminal ...). To pa so funkcije športa, ki so koristne za družbo v celoti. Športnikov in športnih strokovnjakov, ki »delajo« šport, pravzaprav ne zanima, zakaj jim kdo plačuje ali vsaj sofinancira užitek, ki jim ga predstavlja šport. Pomembno je, da je šport z državnim sofinanciranjem cenejši in s tem bolj dosegljiv (Bednarik idr., 2000). Ena od pomembnih funkcij predvsem

vrhunskega športa, ki ima značaj javne dobrine, je tudi promocija Slovenije: šport je pomemben dejavnik narodove identitete in identifikacije nacije (Jošt, Pustovrh, Leskošek in Čuk, 1999; Kovač idr., 2004; Plesec, 2001; Plesec in Doupona 2002; Starc 2002; Šugman in Bednarik, 1998). Nacionalna identifikacija je v 20. stoletju našla nova sredstva izražanja, kjer so ključnega pomena šport in množični mediji. Veliki športni dogodki (olimpijske igre, svetovna prvenstva ...) so pripomogli, da so se posamezniki zavedli svojega članstva v nacionalni državi (Hobsbawm, 1993). Vrhunski športni dosežki dokazujejo, da Slovenci znamo in zmoremo. Slovenci znamo ceniti vrhunske športne dosežke, saj kar 86,3 % celotnega vzorca vseh odraslih prebivalcev Slovenije meni, da šport prispeva k ugledu države (Doupona Topič in Kovač, 2004) in je njen dober promotor (Bednarik in Kline, 1997). V raziskavi slovenskega javnega mnenja 2001 se je skoraj 90 % vprašanih strinjalo s trditvijo »Kadar slovenski športniki dosežejo dobro uvrstitev na mednarodnih tekmovanjih, me to navda s ponosom.« (Toš in Bernik, 2002). **Iz navedenih razlogov šport predstavlja javno dobrino in se sofinancira iz javnih financ, tako iz državnega kot iz lokalnega proračuna.**

1.2 Kako se šport financira iz javnofinančnih virov?

Javna potrošnja je ena od oblik končne uporabe BDP. Država pridobiva sredstva za državno potrošnjo s pomočjo javnih prihodkov, v glavnem davkov in prispevkov. Prihodki in izdatki države gredo prek državnega proračuna. To imenujemo javno financiranje. Javna potrošnja je le eden od deležev porabe BDP. Delež javne potrošnje v raznih državah znaša med 20 in 60 % BDP in je odvisen od gospodarske razvitosti ter razvitosti javne potrošnje, ki pa je odvisna predvsem od institucionalne ureditve države in načina financiranja javnih potreb (Vahčič in Malačič, 1993). Iz sredstev javne potrošnje se financirajo javne potrebe oz. dobrine, med katere uvrščamo tudi šport.

Financiranje športnih organizacij iz javnih virov v Sloveniji poteka na ravni lokalnih skupnosti in na ravni države. Na ravni lokalnih skupnosti poteka javno financiranje športnih organizacij prek lokalnega oz. občinskega proračuna. Iz lokalnih proračunov se v glavnem financirajo športna društva in klubi (Bednarik, Simoneti in Potočnik, 2001). Na ravni države poteka financiranje prek državnega proračuna, ki ga za šport razporeja Direktorat za šport pri ministrstvu za šolstvo in šport (MŠŠ), iz virov Fundacije za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji (FŠO) in iz virov drugih ministrstev (Bednarik, Kovač in Jurak, 2001; Bednarik idr., 2000). Iz teh virov se v glavnem financirajo športne organizacije, ki so organizirane na ravni države (nacionalne panožne športne zveze, OKS - ZŠZ ...). Podlago za izvajanje sistemskih ukrepov predstavlja NPŠ (2000), ki je temeljni strateški akt na področju športa. Država izvaja sistemske ukrepe na področju športa s sofinanciranjem programov in vsebin športa iz javnofinančnih virov. Javnofinančne vire, ki bodo v tem dokumentu analizirani, razdeljujejo z javnimi razpisi na ravni države Direktorat za šport pri MŠŠ, FŠO in na lokalni ravni lokalne skupnosti (občine).

Razdeljevanje javnofinančnih sredstev mora potekati skladno s 3. členom zakona o športu (1998).

Potrebna sredstva za izpeljavo nacionalnega programa športa na državni ravni določi MŠŠ na podlagi vsebine in obsega nacionalnega programa z letnimi finančnimi načrti in FŠO (koncesijske dajatve) na podlagi finančnega in letnega delovnega načrta sveta FŠO, za raven občin pa občinski sveti oz. mestni sveti.

Občinski svet v letni program športa uvrsti tiste vsebine nacionalnega programa, ki so pomembne za lokalno skupnost. Pri tem upošteva tudi tradicijo in posebnosti športa v lokalni skupnosti. Izbor programov se izpelje na podlagi javnega razpisa, ki ga na podlagi meril objavita MŠŠ in FŠO za državno raven in lokalna skupnost za lokalno raven. Na državni ravni merila za sredstva MŠŠ sprejme minister, pristojen za šport,

za sredstva FŠO pa svet FŠO, za programe na lokalni ravni pa občinski sveti. Izhodišča za pripravo meril so opredeljena z razvrstitvijo športnih panog oziroma programov v naslednje skupine:

1. skupina:

V tej skupini so športne organizacije oziroma izvajalci, ki izpeljujejo programe v individualnih športih in v katerih športniki tekmujejo v uradnih tekmovalnih sistemih nacionalne panožne športne zveze za naslov državnega prvaka.

2. skupina:

V tej skupini so športne organizacije oziroma izvajalci, ki izpeljujejo programe v kolektivnih športih in v katerih športniki tekmujejo v uradnih tekmovalnih sistemih nacionalnih panožnih športnih zvez le za naslov ekipnega državnega prvaka.

3. skupina

V tej skupini so športne organizacije oziroma izvajalci, ki izpeljujejo različne športno-rekreativne programe.

4. skupina

V tej skupini so športne organizacije oziroma izvajalci miselnih iger.

V posamezni skupini razvrščamo izvajalce športnih panog oziroma programov v razrede glede na razširjenost in kakovost dosežkov športnikov. Kazalnike razširjenosti in kakovosti določijo lokalne skupnosti same z upoštevanjem specifične razvitosti športa v posameznih okoljih.

Kazalniki za **razširjenost športne panoge:**

- ⇨ število članov s plačano članarino,
- ⇨ število registriranih tekmovalcev,
- ⇨ število društev, vključenih v nacionalno panožno športno zvezo.

Kazalniki za **kakovost športnih dosežkov:**

- ⇨ uvrstitve na mednarodnih tekmovanjih,
- ⇨ uvrstitve na državnem prvenstvu,
- ⇨ nastopanje v tekmovalnem sistemu nacionalne panožne športne zveze.

Modeli vrednotenja športnih panog in njihovih programov, ki predstavljajo metodološko podlago izvajanju financiranja športa iz javnih virov, pa vključujejo tudi druga merila, ki govorijo o kakovosti športnih dosežkov. Njihov vpliv na končne razvrstitve in razvrščanje športnih panog v posamezne razrede financiranja je navadno omejen na manjši delež, vendar so te vrste meril pomemben korekcijski faktor, ki govori tudi o drugih učinkih in pomenu športnih rezultatov, doseženih v različnih športnih panogah. Med njimi je mogoče v različnih modelih najti sponzorsko zanimivost športne panoge, medijsko privlačnost, nacionalni pomen, ekonomsko-finančne vidike športne panoge in druge.

Lokalne skupnosti določijo število razredov in višino vrednotenja kazalnikov po posameznih razredih na podlagi razvrstitve izvajalcev športnih panog oziroma programov.

Elementi za opredelitev sofinanciranja letnega programa športa so:

- ⇨ obseg programa,
- ⇨ velikost vadbene skupine,
- ⇨ vrednost ure dela strokovnega kadra,
- ⇨ vrednost ure najema športnega objekta,
- ⇨ materialni stroški za izpeljavo programov.

2. NEKATERI VIDIKI FINANCIRANJA ŠPORTA IZ JAVNOFINANČNIH VIROV V REPUBLIKI SLOVENIJI

V pričujočem poglavju je narejena analiza uresničevanja NPŠ (2000). V prvem delu je analizirano gibanje javnofinančnih sredstev med letoma 2001 in 2008 in razmerja med posameznimi vsebinami NPŠ (2000). V drugem poglavju smo preverili, kako uspešno je bila uresničena v NPŠ (2000) zapisana višina potrebnih sredstev za doseganje ciljev v izbranem strateškem obdobju, v tretjem pa, kakšen delež so javnofinančna sredstva za šport predstavljala v državnem proračunu in v BDP v obdobju med letoma 2001 in 2008.

2.1 Analiza gibanja javnofinančnih sredstev za šport med letoma 2001 in 2008

Iz Prikaza 1 vidimo:

- ⇨ da je trend višine **skupnih javnofinančnih sredstev** za uresničevanje javnega interesa na področju športa pozitiven,
- ⇨ da so nihanja v višini skupnih sredstev povzročena predvsem z nihanjem javnofinančnih sredstev lokalnih skupnosti,
- ⇨ da je bilo v celotnem analiziranem obdobju iz javnofinančnih sredstev športu namenjenih **669.377.270** evrov,
- ⇨ da so se skupna javnofinančna sredstva za šport v celotnem obdobju povprečno povečevala za 7,38 odstotne točke na leto in da največje povečanje beležimo v letu 2006 (za 28,57 %) in največje znižanje leta 2004 (za 9,19 %),
- ⇨ da so največji delež javnofinančnih sredstev za šport v celotnem opazovanem obdobju skupaj zagotavljale lokalne skupnosti (75,15 %), sledita pa MŠŠ (16,19 %) in FŠO (8,66 %),
- ⇨ da so se sredstva na **lokalni ravni** povprečno letno povečevala za 5,51 odstotne točke in da so imela negativni gibanji v letih 2004 (za 15,18 %) in 2008 (za 8,52 %), največje povečanje pa v letu 2006 (31,05 %),
- ⇨ da se skupna sredstva iz obeh **državnih virov** skozi celotno obdobje povečujejo (MŠŠ povprečno za 12,32 odstotne točke in FŠO povprečno za 21,18 odstotne točke),
- ⇨ da so se sredstva FŠO v dveh letih povečala več kot 50-odstotno (2006 - 53,55 % in 2008 - 55,76 %),
- ⇨ da sredstva MŠŠ znotraj virov države predstavljajo v celotnem obdobju 65,2-odstotni delež (108.361.026 evrov) in sredstva FŠO 34,8-odstotni delež (57.952.670 evrov).

Prikaz 1: Javnofinančna sredstva za šport med letoma 2001 in 2008.

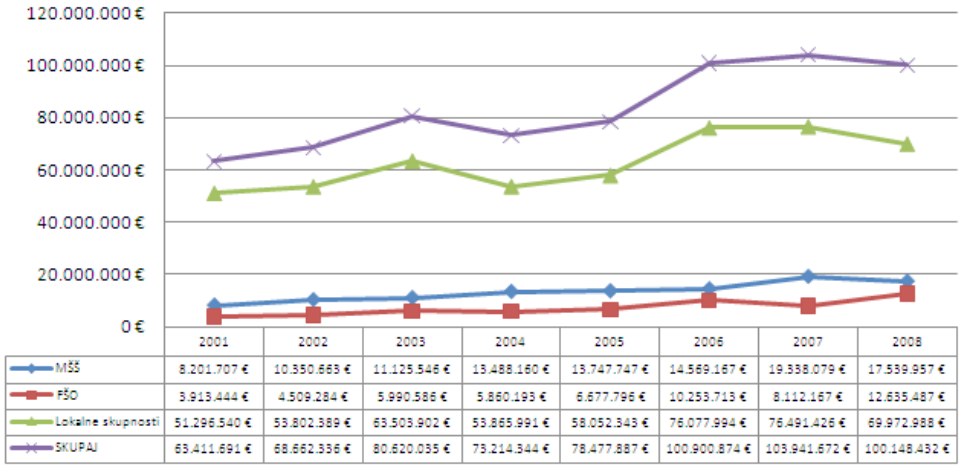

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MŠŠ	8.201.707 €	10.350.663 €	11.125.546 €	13.488.160 €	13.747.747 €	14.569.167 €	19.338.079 €	17.539.957 €
FŠO	3.913.444 €	4.509.284 €	5.990.586 €	5.860.193 €	6.677.796 €	10.253.713 €	8.112.167 €	12.635.487 €
Lokalne skupnosti	51.296.540 €	53.802.389 €	63.503.902 €	53.865.991 €	58.052.343 €	76.077.994 €	76.491.426 €	69.972.988 €
SKUPAJ	63.411.691 €	68.662.336 €	80.620.035 €	73.214.344 €	78.477.887 €	100.900.874 €	103.941.672 €	100.148.432 €

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Prikaz 2: Delež javnofinančnih sredstev MŠŠ in FŠO znotraj državnih sredstev za šport med letoma 2001 in 2008.

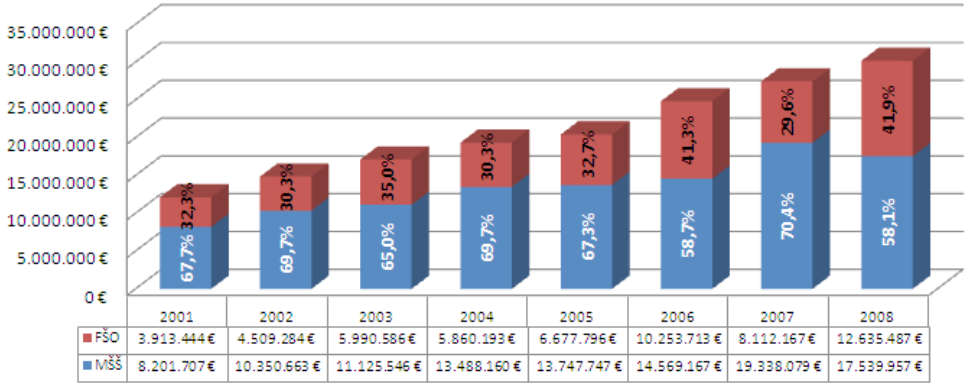

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
FŠO	3.913.444 €	4.509.284 €	5.990.586 €	5.860.193 €	6.677.796 €	10.253.713 €	8.112.167 €	12.635.487 €
MŠŠ	8.201.707 €	10.350.663 €	11.125.546 €	13.488.160 €	13.747.747 €	14.569.167 €	19.338.079 €	17.539.957 €

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠ, 2009).

Iz Prikaza 2 vidimo:

- ⇨ da se višine sredstev iz obeh virov na državni ravni medsebojno gibljejo proticiklično, kar je skozi celotno analizirano obdobje omogočalo stabilno financiranje izvajalcev na nacionalni ravni,
- ⇨ da se je skupna vrednost sredstev na državni ravni povprečno povečevala za 14,07 % in se ni niti enkrat v celotnem obdobju gibala v negativni smeri oz. v smeri zmanjševanja (med 5,57 % leta 2005 in 22,66 % leta 2002).

Prikaz 3: Delež javnofinančnih sredstev države (MŠŠ in FŠO skupaj) in lokalnih skupnosti v skupnih sredstvih za šport med letoma 2001 in 2008.

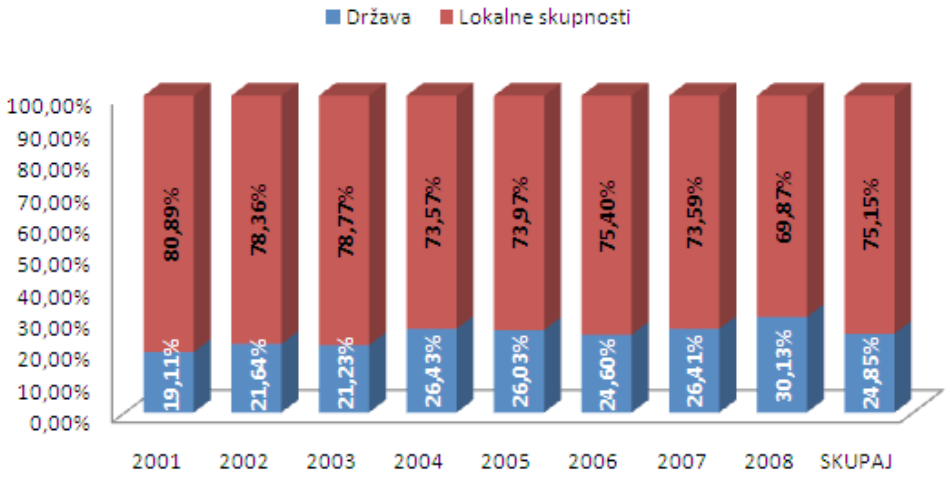

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Iz Prikaza 3 vidimo:

- ⇨ da v analiziranem obdobju v strukturi celotnih javnofinančnih sredstev, namenjenih športu, 75,15-odstotni (503.063.574 evrov) delež sredstev predstavljajo sredstva lokalnih proračunov in 24,85-odstotnega (166.313.696 evrov) sredstva države, ki so sestavljena iz sredstev MŠŠ in FŠO,
- ⇨ da se delež lokalnih skupnosti v celotnem obdobju v posameznih letih giblje med 80,89 % leta 2001 in 69,87 % leta 2008,
- ⇨ da se delež sredstev države v skupnih sredstvih za šport v celotnem obdobju zvišuje.

Prikaz 4: Struktura porabljenih javnofinančnih sredstev glede na vsebine NPŠ (2000) med letoma 2001 in 2008.

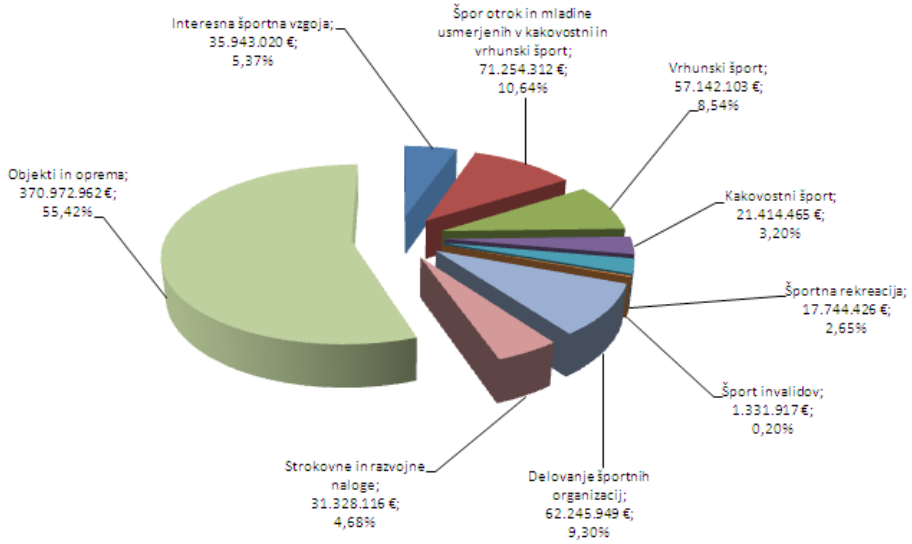

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Iz Prikaza 4 vidimo:

- ⇨ da je bil v celotnem analiziranem obdobju največji delež javnofinančnih sredstev namenjen gradnjam, rekonstrukcijam, adaptacijam in opremljanju športnih objektov ter površin (55,42 %), saj presega polovični delež vseh namenjenih sredstev,
- ⇨ da po deležu sredstev, namenjenih športnim objektom, sledi vsebina šport otrok in mladine, ki v celotni strukturi predstavlja 16,01 %. Sestavljajo jo programi interesne športne vzgoje otrok, mladine in študentov, programi interesne športne vzgoje otrok in mladine s posebnimi potrebami (5,37 %) ter programi športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport (10,64 %),
- ⇨ da je glede na skupni delež na tretjem mestu t. i. »šport za odrasle« (14,59 %), ki ga sestavljajo naslednje vsebine NPŠ (2000): vrhunski šport (8,54 %), kakovostni šport (3,20 %), športna rekreacija (2,65 %) in šport invalidov (0,20 %),
- ⇨ da je bilo delovanju športnih organizacij namenjenih 9,30 % skupnih javnofinančnih sredstev,
- ⇨ da so po deležu (4,68 %) na petem mestu vsebine, ki jih uvrščamo v področje strokovnih in razvojnih nalog na področju športa (izobraževanje, usposabljanje in spopolnjevanje strokovnih kadrov v športu, znanstveno-raziskovalna dejavnost, založniška dejavnost, spremljanje pripravljenosti športnikov in svetovanje o treningu, velike mednarodne športne prireditve, preprečevanje uporabe nedovoljenih poživil in postopkov, mednarodna dejavnost in informacijski sistemi na področju športa),
- ⇨ da je bilo v celotni strukturi namenjenih 55,42 % sredstev športnim objektom, 30,60 % neposrednemu izvajanju programov v športu, 9,30 % delovanju športnih organizacij in 4,68 % razvoju na športnem področju.

2.2 Kako smo uresničevali NPŠ (2000) med letoma 2001 in 2008?

Prikaz 5: Uresničevanje NPŠ (2000) med letoma 2001 in 2008.

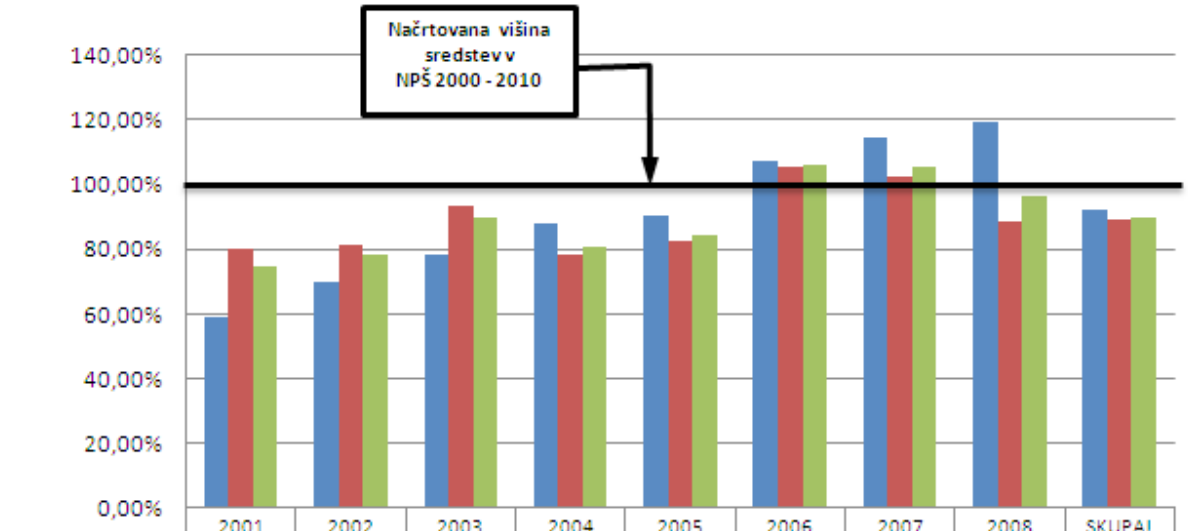

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	SKUPAJ
Država	58,71%	69,77%	78,62%	87,69%	90,58%	107,40%	114,66%	119,25%	92,05%
Lokalne skupnosti	79,84%	81,12%	93,68%	78,41%	82,68%	105,71%	102,61%	88,80%	89,42%
SKUPAJ	74,70%	78,36%	90,02%	80,66%	84,60%	106,12%	105,54%	96,20%	90,06%

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Iz Prikaza 5 vidimo:

- ⇨ da je **skupna vrednost zagotovljenih javnofinančnih sredstev,** ki so bila v NPŠ (2000) načrtovana za uresničevanje javnega interesa na področju športa, v obdobju 2001 - 2008 dosegla 90,06 % načrtovanih sredstev,
- ⇨ da so deleži uresničevanja NPŠ po letih v začetku preučevanega obdobja nižji od 90 %, z izjemo leta 2003, in da ti v obdobju med 2006 in 2008 dvakrat celo presežejo načrtovane vrednosti v NPŠ (2000),
- ⇨ da trend naraščanja skupnih sredstev podpira tezo, zapisano v prvi alineji, da bo skupna načrtovana vrednost sredstev za zagotavljanje javnega interesa na področju športa ob koncu strateškega obdobja presežena,
- ⇨ da je trend uresničevanja NPŠ (2000) **na ravni države** med letoma 2001 in 2008 izredno pozitiven (z 58,71 % se je povečal na 119,25 %) in da uresničevanje v letih med 2006 in 2008 presega načrtovana sredstva,
- ⇨ da je skupni delež uresničenega NPŠ (2000) na ravni države med letoma 2001 in 2008 92,05-odstoten in da če se bo trend naraščanja nadaljeval, bo načrtovana vrednost na ravni države za celotno strateško obdobje zagotovo dosežena,
- ⇨ da so na uresničevanje NPŠ (2000) na ravni države v letih 2006, 2007 in 2008 vplivala predvsem dodatna sredstva evropskih strukturnih skladov za gradnjo športne infrastrukture, ki v NPŠ (2000) niso bila predvidena,
- ⇨ da uresničevanje NPŠ (2000) na **lokalni ravni** zelo niha in da je doseglo največji delež leta 2006 (105,71 %) in najnižji leta 2004 (78,41 %),
- ⇨ da je skupni delež uresničenega NPŠ (2000) na ravni lokalnih skupnosti med letoma 2001 in 2008 89,42-odstoten, vendar je glede na nihanje deleža uresničevanja NPŠ (2000) v analiziranem obdobju tvegano napovedati, da bo do konca strateškega obdobja NPŠ (2000) v celoti uresničen.

Prikaz 6: Uresničevanje NPŠ (2000) po posameznih vsebinah NPŠ (2000) med letoma 2001 in 2008.

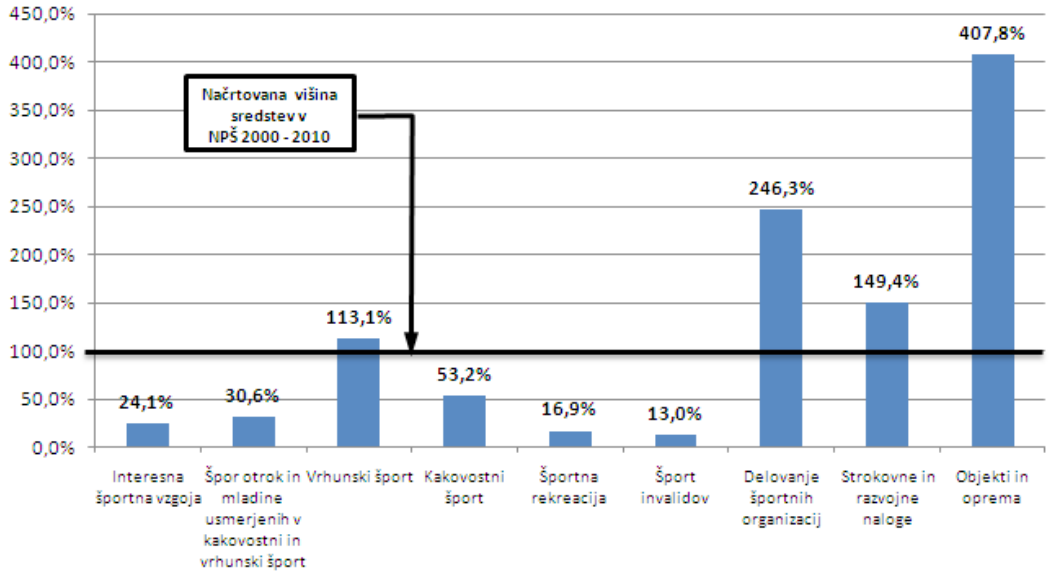

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Iz Prikaza 6 vidimo:

- ⇨ da je bila načrtovana vrednost javnofinančnih sredstev v NPŠ (2000) za obdobje med letoma 2001 in 2008 večkrat presežena (za 307,8 %) na področju gradenj, rekonstrukcij, adaptacij in opremljanja športnih objektov in površin, ki tudi v strukturi sredstev za opazovano obdobje zavzemajo 55,42 % vseh sredstev, namenjenih športu,
- ⇨ da načrtovano vrednost v NPŠ (2000) presegajo še javnofinančna sredstva za delovanje športnih organizacij (za 146,3 %), za strokovne in razvojne naloge v športu (za 49,4 %) in za področje vrhunskega športa (za 13,1 %), ki je tudi edino področje neposredne športne dejavnosti, ki je v preučevanem obdobju doseglo sredstva, načrtovana v NPŠ (2000),
- ⇨ da druge vsebine ne dosegajo načrtovanih sredstev in da najnižjo uresničevanje NPŠ (2000) dosegajo programi športa invalidov in športne rekreacije,
- ⇨ da prav tako zelo nizke vrednosti dosegajo programi športa otrok in mladine, ki so bili prva prednostna naloga NPŠ (2000),
- ⇨ da struktura uresničevanja NPŠ (2000) kaže, da so bila v opazovanem obdobju večkrat presežena (uresničevanje je bilo 338,56-odstotno) sredstva, namenjena podpornim dejavnostim na športnem področju (delovanje, razvojne naloge in objekti), ki imajo sicer lahko pomemben vpliv na razvoj in rast športnega področja; z vidika uresničevanja NPŠ (2000) pa je bilo »podhranjeno« (uresničevanje je bilo 33,81-odstotno) prav področje programov oz. neposredne športne dejavnosti (šport otrok in mladine, vrhunski in kakovostni šport, športna rekreacija in šport invalidov).

2.3 Javnofinančna sredstva za šport v BDP in znotraj državnega proračuna med letoma 2001 in 2008

Prikaz 7: Delež javnofinančnih sredstev za šport med letoma 2001 in 2008 v primerjavi z BDP v Republiki Sloveniji.

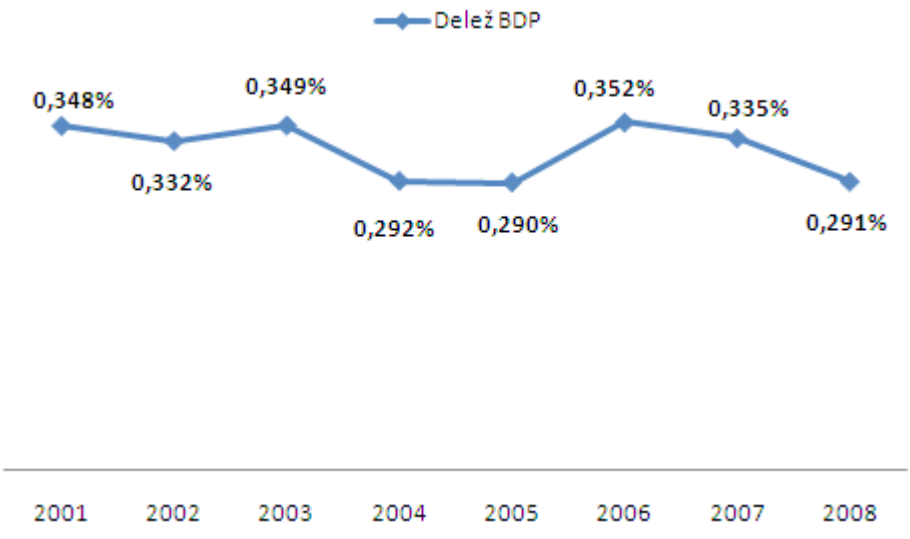

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Iz Prikaza 7 vidimo:

- ⇨ da je povprečni delež javnofinančnih sredstev za šport med letoma 2001 in 2008 predstavljal 0,323 % BDP,
- ⇨ da je trend deleža javnofinančnih sredstev, namenjenih športu, v BDP negativen, čeprav je iz gibanja deleža mogoče videti, da se je ta v letu 2006 povzpel na najvišjo vrednost v celotnem opazovanem obdobju (0,352 %),
- ⇨ da so najnižje vrednost deleža dosežene v letih 2004, 2005 in 2008.
- ⇨ Iz Prikaza 8 vidimo:
- ⇨ da je trend deleža sredstev, ki so v opazovanem obdobju v državnem proračunu namenjena športu, znotraj celotnega državnega proračuna pozitiven,
- ⇨ da je bil največji delež dosežen leta 2007 (0,25 %) in najmanjši na začetku opazovanega obdobja (0,15 %),
- ⇨ da je povprečni delež sredstev za šport znotraj državnega proračuna 0,19 %.

Prikaz 8: Delež javnofinančnih sredstev MŠŠ za šport v primerjavi z višino državnega proračuna Republike Slovenije med letoma 2001 in 2008.

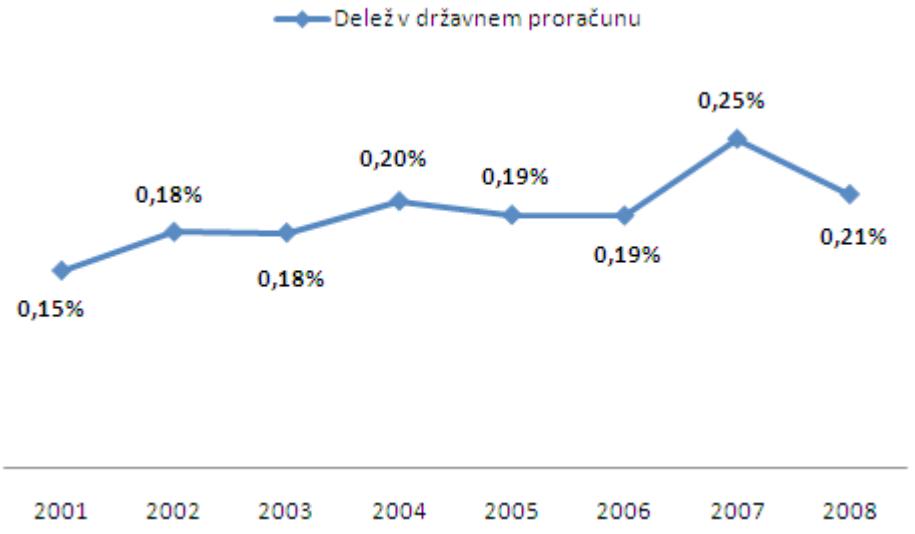

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠ, 2009).

3. SKLEP

Spoznanja opravljene analize javnofinančnih vidikov športa v Republiki Sloveniji lahko strnemo v naslednje sklepe:

1. Šport se v Republiki Sloveniji financira iz treh javnih virov: MŠŠ, FŠO in lokalnih skupnosti. Sredstva MŠŠ in FŠO predstavljajo javnofinančna sredstva države.
2. Področje športa invalidov se je financiralo tudi iz Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji (FIHO), vendar ta sredstva niso vključena v to analizo. Skupna

vrednost sredstev FIHO med 2001 in 2008, ki so jih namenili za šport invalidov, je **6.654.054** evrov.

3. Med letoma 2001 in 2008 je bilo športu namenjenih skupaj **669.377.270** evrov javnofinančnih sredstev (brez sredstev FIHO). Skupna vrednost javnofinančnih sredstev se je med letoma 2001 in 2008 povprečno povečevala za **7,38** odstotne točke na leto.
4. V strukturi celotnih javnofinančnih sredstev, namenjenih športu v celotnem analiziranem obdobju, predstavljajo sredstva **lokalnih skupnosti 75,15-odstotni** (503.063.574 evrov), **sredstva države pa 24,85-odstotni** (166.313.696 evrov) delež. Na podlagi navedenega lahko sklenemo, da ima Slovenija **decentraliziran model financiranja športa** (Strel, 2000).
5. V primerjavi z nekaterimi državami EU (Andreff, 1994, 1996; Westerbeek in Turner, 1996) lahko **model financiranja športa v Sloveniji opredelimo kot zahodnoevropski;** primerljiv je z državami, kot so Danska, Finska, Švedska, Francija, Italija, Portugalska in Španija.
6. **Delež državnega denarja** se je v celotni strukturi javnofinančnih sredstev za šport med letoma 2001 in 2008 **povečeval**.
7. V strukturi javnofinančnih sredstev na državni ravni **večji delež zavzemajo sredstva MŠŠ,** ki povprečno dosegajo 65,8 %. Višini letnih sredstev obeh virov na državni ravni se medsebojno **gibljeta proticiklično,** kar je skozi celotno analizirano obdobje omogočalo **stabilno financiranje izvajalcev na nacionalni ravni.** Sredstva na državni ravni so se skozi celotno obdobje **povprečno povečevala za 14,07 %.**
8. Več kot polovični delež sredstev znotraj celotnih javnofinančnih sredstev, ki so bila v analiziranem obdobju namenjena športnemu področju, so sredstva za gradnje, rekonstrukcije, adaptacije in opremljanje **športnih objektov in površin (55,42 %).** Po višini sredstev tem sledijo sredstva za **neposredno izvajanje programov** v športu **(30,60 %),** za **delovanje** športnih organizacij **(9,30 %)** in **strokovno razvojne naloge** na športnem področju **(4,68 %).**
9. Skupna vrednost javnofinančnih sredstev, namenjenih programom športa med letoma 2001 in 2008 je dosegla **90,06 %** sredstev, načrtovanih v NPŠ (2000). Uresničevanje sredstev na državni ravni **(92,05 %)** je bilo nekoliko uspešnejše kot uresničevanje na ravni lokalnih skupnosti **(89,42 %).** Glede na trende uresničevanja NPŠ (2000) v obdobju med 2001 in 2008 lahko pričakujemo, da bo NPŠ (2000) na **državni ravni dosegel 100-odstotno uresničitev,** medtem ko za **raven lokalnih skupnosti** tega ne moremo predvideti.
10. Uresničevanje NPŠ (2000) je v celoti dobro, problematična pa je struktura uresničevanja NPŠ (2000). Ta kaže, da so bila v opazovanem obdobju večkrat presežena sredstva (uresničevanje je bilo **338,56 %**), namenjena **podpornim dejavnostim na področju športa** (delovanje, razvojne naloge in objekti), ki imajo lahko pomemben vpliv na razvoj in rast področja športa, **»podhranjeno«** pa je bilo (uresničevanje je bilo le **33,81 %**) prav področje programov oz. **neposredne dejavnosti športa** (šport otrok in mladine, vrhunski in kakovostni šport, športna rekreacija in šport invalidov). Sredstva na področju programov (razen vrhunskega športa) do konca strateškega obdobja **ne bodo dosegla v NPŠ** (2000) **načrtovane višine.** Načrtovano vrednost javnofinančnih sredstev v NPŠ (2000) za obdobje med letoma 2001 in 2008 najbolj presegajo sredstva (za **307,8 %**) na področju gradenj, rekonstrukcij, adaptacij in opremljanja športnih objektov in površin.
11. Na podlagi spoznane strukture uresničevanja NPŠ (2000) in višine sredstev za posamezne vsebine NPŠ (2000) lahko vidimo, da je bil v preučevanem obdobju največji poudarek na f**inanciranju vzpostavljanja pogojev** (infrastrukturnih, kadrovskih, organizacijskih) **za razvoj športa** in **veliko manjši sami neposredni dejavnosti v športu.**

12. Trend deleža javnofinančnih **sredstev v BDP** je bil v preučevanem obdobju **negativen**, medtem ko so **sredstva MŠŠ za šport v državnem proračunu naraščala.** Povprečen delež javnofinančnih sredstev za šport je bil **0,323 % BDP.** Na podlagi tega lahko sklepamo, da je bila **dolgoročna usmeritev NPŠ** (2000), ki je zapisana v drugi alineji (točka 3.3), **dosežena**.

4. VIRI

Andreff, W. (ur.). (1994). *The economic importance of sport in Europe: Financing and economic impact.* Background document to the 14th Meeting of European Sports Ministers. Strasbourg: Council of Europe.

Andreff, W. (1996). Economic environment of sport: A comparison between Western Europe and Hungary. *European Journal of Sport Management*, (4).

Andrijašević, S. (1999). *Sport kao javno dobro. Ekonomski aspekti sporta i turizma.* Zagreb: Fakultet za fizičku kulturo.

Bednarik, J. in Kline, M. (1997). Gibalna dejavnost ter nekatere značilnosti TV gledalcev in obiskovalcev športnih prireditev - dogodkov. V B. Sila (ur.), *Gibalna aktivnost odraslih prebivalcev Republike Slovenije* (str. 25-50). Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

Bednarik, J., Kovač, M. in Jurak, G. (2001). The Slovenian Model of Sport Funding. V J. Bednarik (ur.), *Some Economic Aspect of Sport in Slovenia* (str. 48-59). Ljubljana: UL, Faculty of Sport.

Bednarik, J., Simoneti, M. in Potočnik, J. (2001). The Influence of Social and Economic Characteristics on Sport in Different Slovenian Regions. V J. Bednarik (ur.), *Some Economic Aspect of Sport in Slovenia* (str. 61-72). Ljubljana: UL, Faculty of Sport.

Bednarik, J., Simoneti, M., Kolenc, M. in Šugman, R. (2000). *Analiza organiziranosti in financiranja slovenskih športnih organizacij. Nekatere značilnosti financiranja slovenskih športnih organizacij v letu 1998.* Ljubljana: UL, Fakulteta za šport.

Chelladurai, P. (1992). A Classification of Sport and Physical Activity Services: Implications for Sport Management. *Journal of Sport Management*, *6*(2), 38-51.

De Knop, P., Van Meerbeek, R., Vanreusel, B., Laporte, W., Theeboom, M., Wittock, H. in De Martelaer, K. (1996). Sports Clubs in Crisis? The Flamish Situation*. European Journal for Sport Management*, *2*(2), 36-53.

Doupona Topič, M. in Kovač, M. (2004). Pomen športa v življenju posameznika. V M. Kovač (ur.), *Šport v vlogi narodne identitete Slovencev* (str. 147-161). Končno poročilo ciljno raziskovalnega programa. Univerza v Ljubljani. Fakulteta za šport.

Fundacija za šport (2009). *Pregled realizacije sredstev Fundacije za šport v obdobju 2000-2008*. Pridobljeno 2. decembra 2009 iz: http://www.fundacijazasport.org/index.php?option=com mosaccess&view=year

Hobsbawm, E. J. (1993*). Nacije i nacionalizam: program, mit, stvarnost*. Zagreb: Novi Liber.

Jošt, B., Pustovrh, J., Leskošek, B. in Čuk, I. (1999). *Analiza nazivov slovenskih športnikov, uvrščenih v sistem kategorizacije Olimpijskega komiteja Slovenije - združenja športnih zvez.* Ljubljana: Fakulteta za šport.

Kovač, M., Doupona Topič, M., Starc, G., Kolar, E., Jurak, G., Bučar Pajek, M., Majerič, M., Bednarik, J., Brenk, K. M. in Strel, J. (2004). *Šport v vlogi narodne identitete Slovencev.* Končno poročilo ciljno raziskovalnega programa. Univerza v Ljubljani. Fakulteta za šport.

MŠŠ (2009). *Realizacija Letnih programov športa iz državnega proračuna in proračunov lokalnih skupnosti v obdobju 2001 - 2008*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (2000). *Uradni list RS*, št. 24-1065/2000 z dne 17.3.2000.

Plesec, M. (2001). *Nogomet, mediji in družba.* Diplomsko delo, Ljubljana: Fakulteta za šport.

Plesec, M. in Doupona Topič, M. (2002). *Nogomet in družba. Preporod nogometa v Sloveniji.* Ljubljana: Zavod za šport Slovenije.

Sasser, W. E., Olsen, R. P. in Wyckoff, D. D. (1978). *Management of service operations*. Boston: Allyn and Bacon.

Stanovnik, T. (1998). *Javne finance.* Ljubljana: UL, Ekonomska fakulteta.

Starc, G. (2002). *Telesni projekti in prakse v športu: Oblast in discipliniranje teles v športu*. Ljubljana: Fakulteta za podiplomski humanistični študij.

Šugman, R. in Bednarik, J. (1998). Šport kot produkt, namenjen oglaševanju (tudi sponzoriranju). *Šport, 46*(1), 39-41.

Tajnikar, M. (1993). *Mikroekonomija s poglavji teorije cen (druga dopolnjena izdaja).* Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Toš, N. in Bernik, I. (2002): *Demokracija v Sloveniji - prvo desetletje.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Vahčič, A. in Malačič, J. (1993). *Narodno gospodarstvo Slovenije.* Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Vodeb, R. (1999). *Ideološke paradigme v športu (... ko poseže vmes država).* Trbovlje: Tori D., s.p.

Westerbeek, H. in Turner P. (1996). *Market Power of An Australian Sport Organisation. Fourth European Congress on Sport Management* (str. 386-394). France: European Association for Sport Management.

Zakon o športu (1998). *Uradni list RS*, št. 22/1998.

Gregor Jurak, Jakob Bednarik, Marko Kolenc in Edvard Kolar

3.2

ANALIZA EKONOMSKIH UČINKOV ŠPORTA V REPUBLIKI SLOVENIJI

1. UVODNA IZHODIŠČA ANALIZE EKONOMSKIH UČINKOV ŠPORTA

V zgodnjih sedemdesetih letih se je pričel stopnjevati pritok denarja v šport v večini evropskih držav. S tem se je pojavila potreba po urejenosti ekonomskih podatkov, ki odgovornim omogočajo lažji pregled nad razvojem športnega trga. Tako so osemdeseta leta prejšnjega stoletja označevali prvi napori v zbiranju in ocenjevanju podatkov s področja hitro razvijajoče se t. i. ekonomije športa, in sicer v Belgiji, na Danskem, Finskem, v Franciji, Nemčiji in Veliki Britaniji. Prvo študijo, ki jo je vodil Michael Collins, je financiral odbor za razvoj športa pri Svetu Evrope (Jones, 1989). Raziskovalci so zbrali razpoložljive podatke, namen raziskave pa je bil ugotoviti prve pokazatelje ekonomskega pomena športa v devetih evropskih državah. Tej študiji je sledila še druga pod vodstvom francoske delovne skupine, ki je s svojim delom dosegla uveljavitev bolj enotne metodologije. Francoska delovna skupina je raziskovala predvsem makroekonomski odnos med športom in ekonomijo. Posebej se je osredotočila na vire financiranja športa na večjem vzorcu evropskih držav (Andreff, Bourg in Halba, 1994). Od takrat Svet Evrope ni financiral nobene podobne študije več, kljub temu da je potreba po zbiranju tovrstnih podatkov zaradi hitrega razvoja vseh pojavnih oblik športa v Evropi, zlasti pa športnih dogodkov, sponzoriranja in popularizacije športa na televiziji ipd., velika (Andreff, 2000). Zaradi tega se raziskovalci zanašajo na rezultate, dobljene v posameznih državah, v katerih se nekateri držijo sprejetega raziskovalnega pristopa francoske delovne skupine, spet drugi za raziskovanje športnega trga in ekonomije športa uporabljajo svoje lastne pristope.

Tudi v Sloveniji smo na podlagi raziskovalnega pristopa Andreffa in sodelavcev (1994) izvedli kar nekaj raziskav, ki so preučevale ekonomske vidike športa zunaj izobraževalnega sistema. V slovenskem izobraževalnem sistemu je sicer opravljeno dve tretjini športnih programov v Sloveniji, obseg obveznih športnih programov pa je v evropskem vrhu (Hardman, 2002), prav tako pa tudi kakovost kurikularnih in ekstrakurikularnih programov (Jurak idr., 2003; Strel, Kovač in Jurak, 2004).

Ugotavljamo, da je ekonomska moč slovenskega športa, izražena z javnimi in zasebnimi izdatki za šport, med 1,9 in 2,3 % BDP (Bednarik in Jurak, 2010; Bednarik, Kolenc in Močnik, 2001a), kar je podobno deležu v razvitih državah (Bartoluci, 2004; Watt, 2003). Razvitost športa v različnih delih Slovenije je sicer v glavnem odvisna od ekonomske moči regije, nekoliko manj pa tudi od starostne strukture in stopnje urbanizacije populacije (Bednarik idr., 1999).

Ugotovljeno je bilo, da ima vrhunski športni rezultat v Sloveniji menjalno vrednost (Bednarik, Petrović in Nyerges, 1997), da je potencial gledalcev in obiskovalcev športnih prireditev relativno širok, vendar zaradi majhnega števila prebivalcev v Sloveniji (dva milijona) zelo omejen (Bednarik in Petrovič, 1998; Bednarik, Šugman, Urank in Kovač, 2007), posledično so zato v absolutnem merilu možnosti sponzoriranja slovenskega športa majhne, medtem ko je relativno gledano sponzorski potencial športa v Sloveniji velik (Bednarik, Simoneti, Petrovič in Štrumbelj, 1998). Najpomembnejši cilji sponzoriranja slovenskega športa so: pojavljanje imena in logotipa podjetja, vključevanje podjetij v socialno okolje in izboljšanje javnega mnenja o podjetju (Jurak, Bednarik in Kolar, 2010). Prioriteta ciljev sponzoriranja podjetij (Jurak, Bednarik in Kovač, 2009) je podobna kot pred nekaj leti (Bednarik idr., 1998), le da so cilji nekoliko bolj osredotočeni na družbeno odgovorno vlogo podjetij. Te cilje navajajo tudi avtorji večine mednarodnih študij (Amis, Slack in Berrett, 1999; Copeland, Frisby in McCarville, 1996; Cornwell in Maignon, 1998; Musante, Milne in McDonald, 1999), razlike pa se pojavljajo predvsem pri ciljih, kot sta povečanje tržnega deleža in povečanje prodaje. Oba cilja sta po nekaterih ugotovitvah (Cornwell in Maignon, 1998; Irwin in Sutton, 1994) v mednarodnem prostoru bolj pomembna kot v Sloveniji (Jurak, Bednarik in Kovač, 2009). To sicer nakazuje, da podjetja ne sponzorirajo slovenskega športa iz povsem komercialnih namenov. Vendar pa je količina

sredstev, ki jih slovenska podjetja namenjajo športu glede na ekonomsko moč Slovenije, velika. V deležu vseh virov je stanje podobno kot v EU (Bednarik, Kovač in Jurak, 2001b).

Eden največjih finančnih virov športa, zlasti trga vrhunskega športa, so televizijski gledalci (Lobmeyer, 1992). Zaradi majhnega slovenskega trga pri tem v Sloveniji opažamo določene posebnosti. Ugotavljamo, da smo Slovenci predvsem gledalci športa na TV in manj obiskovalci športnih prireditev (Bednarik in Petrović, 1998; Jošt idr., 1999). To se odraža tudi v nizkih izdatkih, ki jih namenjajo slovenska gospodinjstva za obisk športnih prireditev (Bednarik idr., 2001a). Različni športi so v Sloveniji sicer različno zanimivi za posamezne televizijske gledalce in obiskovalce športnih tekmovanj, struktura obiskovalcev in gledalcev pa se razlikuje po športih (Bednarik in Kline, 1997; Bednarik idr., 2007). Kljub relativno dobro zasičenemu trgu gledalcev pa zaradi majhnosti trga ta ne predstavlja tako velikega finančnega potenciala (oglaševanje med prenosom športnih prireditev), kot ga imajo druge, po številu prebivalcev večje, po uspešnosti vrhunskih rezultatov pa slabše države. To je problem, ki močno zmanjšuje finančne vire vrhunskega športa, tako da se ta poleg športa otrok in mladine najbolj izdatno sofinancira iz javnih finančnih sredstev (Kolar, 2005).

Kljub navedenim posebnostim je model financiranja športnih organizacij v Sloveniji zelo podoben modelu financiranja športa v EU (Bednarik, Petrović in Šugman, 1998). Večina finančnih sredstev je zagotovljena iz zasebnih virov, medtem ko so v Sloveniji javna sredstva na državni in lokalni ravni nižja kot v sosednjih državah in državah zahodne Evrope (Sever, Bednarik in Šugman, 2000; Bednarik idr., 2001b). Pomemben vir slovenskega športa predstavljajo tudi prostovoljci. V nevladnih športnih organizacijah je kar 80 % delavcev prostovoljcev (Bednarik idr., 1998; Jurak, 2006), ki opravijo 65,8 % vsega opravljenega dela (Jurak, 2006), ocenjen doprinos prostovoljnega dela k prihodkom športnih organizacij (Bednarik idr., 2000, Bednarik idr., 2001a) pa je skoraj 15 %. Po oceni prostovoljno delo predstavlja 13,5 % ekonomske moči slovenskega športa zunaj izobraževalnega sistema oz. 81,2 milijona evrov ali 0,311 % BDP (Jurak in Bednarik, 2006). Obseg prostovoljnega dela sicer zaostaja za najbolj razvitimi evropskimi državami (Jurak, 2006), kar pa je glede na povezave prostovoljnega dela z BDP tudi pričakovano.

Ekonomski vidiki športa so tesno povezani s športno dejavnimi prebivalci. Povečanje športno dejavnega prebivalstva se namreč odraža v večjih izdatkih prebivalstva za šport (za športne storitve in izdelke), tako da šport (tudi v povezavi z drugimi družbenimi izseki: turizmom, zdravjem, izobraževanjem) postaja vse pomembnejša gospodarska panoga. Več kot 30-letne spremljave športne dejavnosti Slovencev (Petrovič, Ambrožič, Sila in Doupona, 1998; Jošt idr., 1999; Kovač, Starc in Doupona Topič, 2005) kažejo, da delež športno dejavnih Slovencev narašča (s športom se ukvarja 52,4 % Slovencev, enkrat tedensko pa jih je športno dejavnih 37,7 %; Kovač idr., 2005) in je primerljiv z zahodnoevropskimi državami ter višji od deleža v nekaterih bolj razvitih evropskih državah (http://europa.eu.int/comm/public_opinion/). Pomembno se zlasti dviguje delež športno dejavnih žensk. Ti izsledki kažejo, da v Sloveniji nastaja vedno večji trg športa za vse. Prav z izdatki pa se najbolj neposredno kaže velikost športnega trga in pomen športa za posamezne subjekte slovenske družbe.

Po Chelladuraiju (1994) so eni glavnih motivov za aktivno in pasivno udejstvovanje v športu užitek, razvedrilo in zadovoljstvo udeležencev. V načelu naj bi se ljudje športno udejstvovali zaradi lastnega zadovoljstva - užitka (Bednarik idr., 2000). Šport je s tega vidika zasebna dobrina, ki zadovoljuje potrebe posameznikov. Kot tako bi jo posamezniki morali tudi plačati, če ob tem seveda nastanejo stroški. Mnogi posamezniki za šport tudi plačujejo. Vendar pa je pri športu oz. vsaj pri posameznih segmentih športa korist za družbo večja od koristi potrošnika samega. Športna dejavnost ima posredno tudi učinke na zdravje prebivalstva in posledično na zdravstveno blagajno (Colditz, 1999; Katzmarzyk in Janssen, 2004), produktivnost ljudi (Gratton in Tice, 1989) in njihovo socialno vključevanje. V Sloveniji ugotavljamo tudi velik pomen vrhunskih

športnih rezultatov na nacionalno identifikacijo Slovencev (Kovač idr., 2005). Vse države EU (Andreff idr., 1994; Žugič, 1999) zato šport sofinancirajo iz javnofinančnih virov. Šport je očitno mešana dobrina, čeprav so nekatere oblike športa zelo blizu zasebni dobrini. Šport lahko uvrstimo med dobrine posebnega družbenega pomena in za oskrbo s takimi dobrinami (take dobrine so še npr. zdravstvo, šolstvo, storitve socialnega zavarovanja) obstaja javni interes, ki omogoča javno financiranje oz. sofinanciranje (Stanovnik, 1998).

Povzamemo lahko, da so finančni učinki športa odvisni od uspešnosti menjave med ponudniki športnih storitev in potencialnimi porabniki teh storitev. Potrebe in želje po določenem izdelku spodbudijo povpraševanje. Želja se spremeni v povpraševanje, ki se uresniči skozi kupno moč trga. Ugotavljanje značilnosti slovenskega športnega trga je zato eden od pristopov pri raziskovanju ekonomskih vidikov športa, ugotovitve pa uporabljamo pri oblikovanju strategije upravljanja športa.

Prikaz 1: Model analize trga športnih storitev

Cilj tega poglavja je analizirati ekonomske učinke športa v Sloveniji v obdobju iztekajočega se NPŠ (2000) po modelu analize finančnih tokov na trgu športnih storitev (Prikaz 1). Izdatki prebivalstva in podjetij za šport kažejo na povpraševanje po športnih storitvah, prihodki športnih organizacij pa izkoristek tega povpraševanja, medtem ko javne izdatke razlagamo kot spodbujevalce povpraševanja storitev športnega trga. Uporabljen raziskovalni pristop lahko daje odgovore na vprašanja o spreminjanju povpraševanja za športnimi storitvami in omogoča primerjavo s podobnimi podatki v Evropi. Prav ti podatki lahko omogočijo iskanje rešitev za izboljšanje konkurenčnosti slovenskega športa v evropskem športnem prostoru.

Uporabljen raziskovalni pristop za spremljanje makroekonomskih finančnih kazalnikov omogoča spremljavo finančne učinkovitosti slovenskega športa.

1.1 Metode dela

Za preučevanje slovenskega športnega trga z vidika finančnih tokov smo analizirali prihodke športnih organizacij, izdatke prebivalstva za šport, javne izdatke za šport in izdatke podjetij za šport.

Prihodki športnih organizacij (od prodaje, drugi prihodki, prihodki od financiranja in prenesena sredstva) predstavljajo celotne prihodke organizacij (športa društva, gospodarske družbe, samostojni podjetniki, javni zavodi, zasebni zavodi), ki izvajajo športno dejavnost zunaj izobraževalnega sistema. Podatki so pridobljeni od Agencije Republike Slovenije za javno pravne evidence in storitve (v nadaljevanju: Ajpes).

Tako po številu kot po prihodkih je skupina športnih društev in zvez največja ter za slovenski šport (poleg izobraževalnega sistema) tudi najpomembnejša. Ravno zato smo v prispevku največ pozornosti namenili analizi prihodkov civilnih športnih organizacij. Podatki Ajpesa nam omogočajo zgolj računovodski pregled prihodkov, zato smo na podlagi drugih razpoložljivih podatkov poskušali oceniti njihovo strukturo prihodkov s športno-vsebinskega vidika. Ta struktura je narejena na osnovi:

- ⇨ podatkov iz zaključnih računov, ki so jih športna društva posredovala Ajpesu za poslovno leto 2006, in sicer dotacije iz proračunskih in drugih javnih sredstev. Omenjena postavka v izkazu uspeha za športna društva je edina, ki eksplicitno govori o prihodkih iz javnih sredstev, zato smo jo kot edino upoštevali pri oblikovanju ocene strukture prihodkov;
- ⇨ podatkov Statističnega urada Republike Slovenije (v nadaljevanju: Surs) o porabi gospodinjstev v letu 2005. Iz agregata porabe gospodinjstev so uporabljeni podatki o porabi gospodinjstev za prireditve, tečajnine in članarine;
- ⇨ ocene prihodkov športnih društev iz naslova podjetij in drugih zasebnih virov, ki temelji na podlagi razlike med celotnimi prihodki športnih društev, prihodkov športnih društev iz naslova dotacij iz proračunskih in drugih javnih sredstev ter izdatkov gospodinjstev za prireditve, tečajnine in članarine.

Izdatke prebivalstva (gospodinjstev) za športne storitve predstavljajo izdatki za športne prireditve, vadnine za športne dejavnosti in najem športnih objektov, športne tečaje in članarine športnim klubom in društvom, izposojo opreme za šport in rekreacijo ter žičnice v smučarskih centrih. Izdatki prebivalstva za blago predstavljajo izdatki za oblačila, obutev, kolo (ne tricikel), večjo opremo za šport in prosti čas ter opremo za šport, lov, kampiranje in rekreacijo na prostem. Podatki o izdatkih gospodinjstev za športne storitve in blago so pridobljeni od Sursa in sicer za leto 2005. Vzorec je reprezentativen, torej stratificiran po regiji in tipu naselja.

Javni izdatki za šport so izdatki iz državnega proračuna, izdatki FŠO in izdatki za programe športa in investicije v športne objekte iz lokalnih skupnosti, ki so jih posredovale občine v svojih letnih poročilih o uresničevanju nacionalnega programa športa.

Izdatki podjetij za šport predstavljajo oceno, ki temelji na podlagi razlike med celotnimi prihodki športnih društev, prihodki športnih društev iz naslova dotacij iz proračunskih in drugih javnih sredstev ter izdatkov gospodinjstev za prireditve, tečajnine in članarine.

2. ANALIZA IZDATKOV ZA ŠPORT

Prikaz 2: Izdatki za šport v obdobju 2001 - 2007.

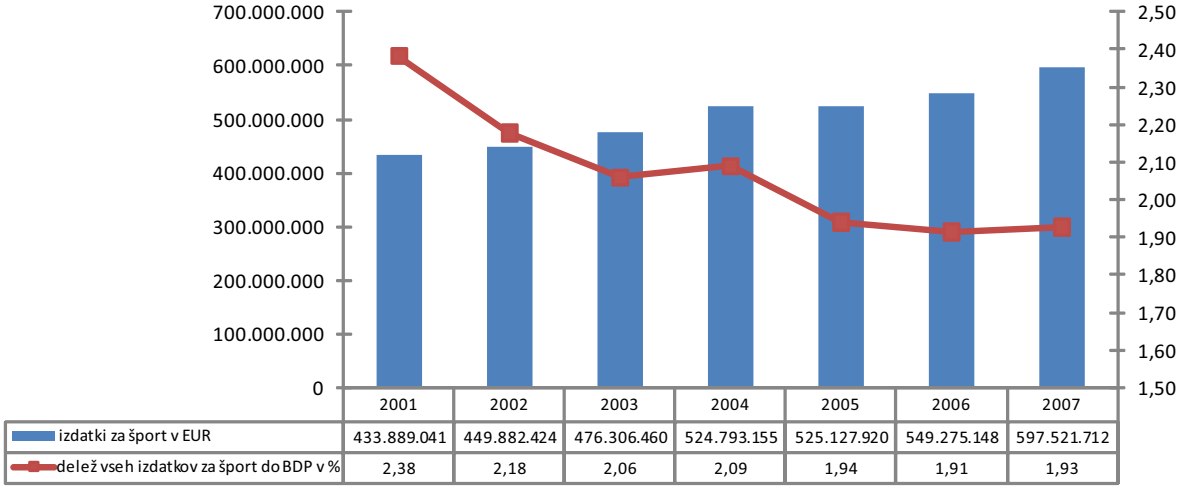

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
izdatki za šport v EUR	433.889.041	449.882.424	476.306.460	524.793.155	525.127.920	549.275.148	597.521.712
delež vseh izdatkov za šport do BDP v %	2,38	2,18	2,06	2,09	1,94	1,91	1,93

Viri: Surs, 2009; MŠŠ, 2009; FŠO, 2009.

Celotni izdatki za šport so vse do leta 2007 nominalno naraščali, v odnosu do BDP pa so zaradi večjih vlaganj Slovenije v druge družbene izseke, zlasti prometno infrastrukturo, padali (Prikaz 2). Delež izdatkov za šport je tako iz 2,38 % BDP v letu 2001 padel na 1,91 % BDP v letu 2006, kar pa je še vedno primerljivo z razvitimi državami (Bartoluci, 2004; Watt, 2003).

Celotni izdatki za šport so v letu 2007 predstavljali 597,5 milijona evrov oz. 1,93 BDP Slovenije. Od tega je bilo slabo polovico vseh izdatkov namenjenih za športne izdelke (48 %), za športne programe 41 % in za vlaganja v športne objekte 11 % vseh izdatkov. Po sedmih letih uresničevanja NPŠ (2000) je znašal delež javnih izdatkov v strukturi vseh izdatkov na področju športa 17,4 %, zasebni izdatki pa predstavljajo 82,6 % (Preglednica 1).

Preglednica 1: Struktura izdatkov za šport v letu 2007.

izdatki za šport 2007	SKUPAJ (v EUR)	%	za športne storitve oz. programe (v EUR)	v %	za investicije v športu (v EUR)	%	za športne pripomočke, opremo, oblačila in obutev (v EUR)	%
CELOTNI IZDATKI	**597.521.712**	**100,0**	**244.807.553**	**100,0**	**65.133.760**	**100,0**	**287.580.399**	**100,0**
javni izdatki skupaj	103.941.672	17,4	38.807.912	15,9	65.133.760	100,0		
izdatki iz državnega proračuna	19.338.079	3,2	9.365.546	3,8	9.972.533	15,3		
izdatki iz proračunov občin	76.491.426	12,8	25.305.161	10,3	51.186.265	78,6		
loterijska sredstva	8.112.167	1,4	4.137.205	1,7	3.974.962	6,1		
zasebni izdatki skupaj	493.580.040	82,6	205.999.641	84,1		0,0	287.580.399	100,0
izdatki podjetij	119.553.133	20,0	119.553.133	48,8		0,0		
izdatki prebivalstva	374.026.907	62,6	86.446.508	35,3			287.580.399	100,0
izdatki prebivalstva za blago	287.580.399	48,1					287.580.399	100,0
izdatki prebivalstva za storitve	86.446.508	14,5	86.446.508					

Viri: Surs, 2009; MŠŠ, 2009; FŠO, 2009.

Razmerje med zasebnimi in javnimi izdatki se skozi leta bistveno ne spreminja (Prikaz 3; glej tudi: Bednarik idr., 2001b), spreminja pa se obseg porabe (Preglednica 2), ki ga narekuje predvsem gospodarska rast. V povprečju izdatki gospodinjstev za športne izdelke predstavljajo polovico vseh izdatkov za šport. S povečanjem gospodarske rasti so se povečali zlasti izdatki prebivalstva za športne storitve (indeks 07/01 je 148; Prikaz 4). V povprečju so v obdobju od 2001 do 2007 zasebni izdatki predstavljali 84 %, javni izdatki za šport pa 16 % vseh izdatkov za šport. Delež javnih izdatkov za šport je nižji kot v drugih državah EU (Bednarik idr. , 2001b).

Preglednica 2: Pregled strukture izdatkov za šport v obdobju 2001 - 2007.

leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	povprečje %
CELOTNI IZDATKI	**433.889.041**	**449.882.424**	**476.306.460**	**524.793.155**	**525.127.920**	**549.275.148**	**597.521.712**	**100,0**
javni izdatki skupaj	63.411.691	68.662.336	80.620.035	73.214.344	78.477.887	100.885.743	103.941.672	16,0
izdatki iz državnega proračuna	8.201.707	10.350.663	11.125.546	13.488.160	13.747.747	14.566.735	19.338.079	2,6
izdatki iz proračunov občin	51.296.540	53.802.389	63.503.902	53.865.991	58.052.343	76.065.295	76.491.426	12,2
loterijska sredstva	3.913.444	4.509.284	5.990.586	5.860.193	6.677.796	10.253.713	8.112.167	1,3
zasebni izdatki skupaj	370.477.350	381.220.089	395.686.426	451.578.811	446.650.033	448.389.404	493.580.040	84,0
izdatki podjetij	79.425.870	76.470.995	80.173.226	101.852.830	92.825.467	92.610.926	119.553.133	18,1
izdatki prebivalstva	291.051.480	304.749.093	315.513.200	349.725.981	353.824.566	355.778.478	374.026.907	65,9
izdatki prebivalstva za blago	232.940.440	241.359.295	242.641.170	270.328.688	274.081.309	279.286.122	287.580.399	51,4
izdatki prebivalstva za storitve	58.111.041	63.389.798	72.872.030	79.397.294	79.743.257	76.492.356	86.446.508	14,5

Viri: Surs, 2009; MŠŠ, 2009; FŠO, 2009.

Izdatki prebivalstva za šport. Iz Prikaza 4 je razvidno, da prebivalci Slovenije potrošimo največ za nakup športnih izdelkov (športna oblačila in obutev ter oprema za športe na prostem) ter več kot trikrat manj za športne storitve (športni tečaji, članarine športnim klubom, vadnine ter smučarske vozovnice in vstopnice za športne prireditve). V izdatkih gospodinjstva v letu 2005 (17.215 evrov) so izdatki za šport predstavljali skoraj toliko, kot izdatki za kulturo (za rekreacijo in kulturo damo skupaj 9,7 % družinskega proračuna; Bednarik, Kolar, Jurak, 2010). Povprečno gospodinjstvo je v letu 2005 namenilo športu 496 evrov (2,88 % celotne porabe gospodinjstva), od tega 375 evrov za športne izdelke in 121 evrov za športne storitve. Delež izdatkov prebivalstva za športne storitve je primerljiv s članicami EU-15 (Eurostat, 2005), vendar nižji kot v Avstraliji (Australian Bureau of Statistics, 2004).

Prikaz 3: Razmerje med zasebnimi in javnimi viri skozi leta.

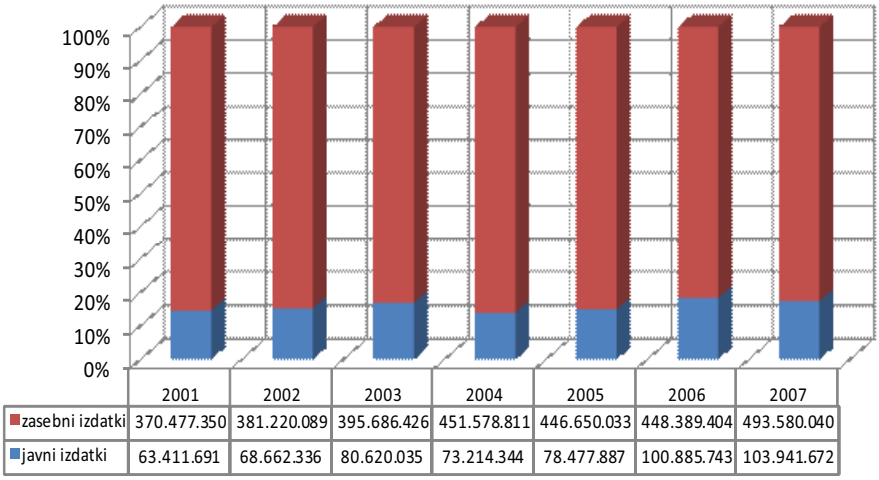

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
zasebni izdatki	370.477.350	381.220.089	395.686.426	451.578.811	446.650.033	448.389.404	493.580.040
javni izdatki	63.411.691	68.662.336	80.620.035	73.214.344	78.477.887	100.885.743	103.941.672

Viri: Surs, 2009; MŠŠ, 2009; FŠO, 2009.

Prikaz 4: Izdatki prebivalstva za športne izdelke in storitve (v EUR).

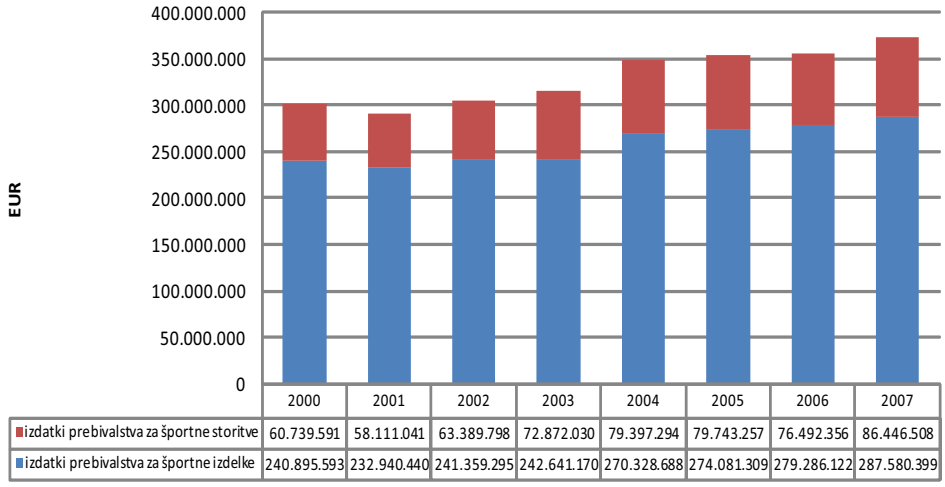

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
izdatki prebivalstva za športne storitve	60.739.591	58.111.041	63.389.798	72.872.030	79.397.294	79.743.257	76.492.356	86.446.508
izdatki prebivalstva za športne izdelke	240.895.593	232.940.440	241.359.295	242.641.170	270.328.688	274.081.309	279.286.122	287.580.399

Viri: Surs, 2009; MŠŠ, 2009; FŠO, 2009.

Športne storitve so v izdatkih gospodinjstva vključene v skupino Rekreacija in kultura. Ta del potrošnje gospodinjstev ni odvisen zgolj od kulturnih dejavnikov, temveč tudi od prihodka gospodinjstva. To pojasnjuje velike razlike med članicami EU-25 (Puente, 2005). Po podatkih Urada RS za makroekonomske analize in razvoj o paritetni kupni moči lahko sklepamo, da 70 % izdatkov za rekreacijo namenijo gospodinjstva v zgornjih dveh dohodkovnih razredih; to je prebivalstvo z najvišjimi in srednje visokimi dohodki.

Potrošniške navade se spreminjajo tudi na področju športnih storitev. Slovenci vse manj potrošimo za obisk športnih prireditev, medtem ko so spremembe na področju izdatkov za članarine in vadnine bolj posledica sprememb v poslovanju športnih društev (Prikaz 5).

Prikaz 5: Spremembe v strukturi izdatkov prebivalstva za športne storitve v obdobju 1998 - 2007.

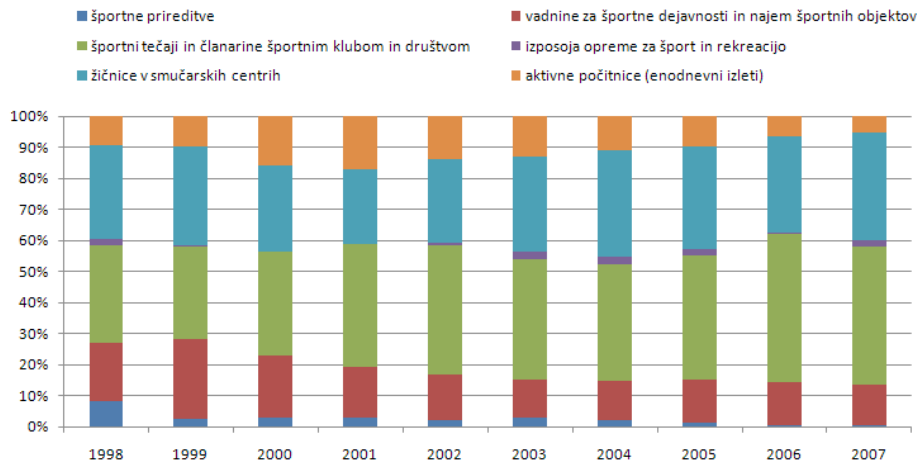

Viri: Surs, 2009; MŠŠ, 2009; FŠO, 2009.

Gospodarska rast v Sloveniji povzroča tudi večjo potrošnjo prebivalcev na področju t. i. prostočasne industrije (glasba, film, kultura, šport). V zadnjih letih je imela Slovenija nadpovprečno gospodarsko rast v primerjavi z drugimi članicami EU (Eurostat, 2009a). Športne organizacije kljub gospodarski rasti niso izkoristile večje potrošnje prebivalcev za storitve prostočasne industrije. Delež vseh izdatkov za rekreacijo in kulturo (sem so všteti vsi izdatki prebivalcev za dejavnosti v prostem času: počitnice, delo na vrtu, glasba, film, kultura, šport ipd.) v skupnih izdatkih gospodinjstev se je med letoma 2000 in 2005 povečal za skoraj eno odstotno točko, medtem ko se je delež izdatkov za šport v istem obdobju zmanjšal tako do skupnih izdatkov gospodinjstev, kot v deležu vseh izdatkov za rekreacijo in kulturo (Prikaz 6).

Prikaz 6: Delež izdatkov prebivalstva za športne storitve v odnosu do vseh izdatkov prebivalstva v obdobju 2000 - 2007.

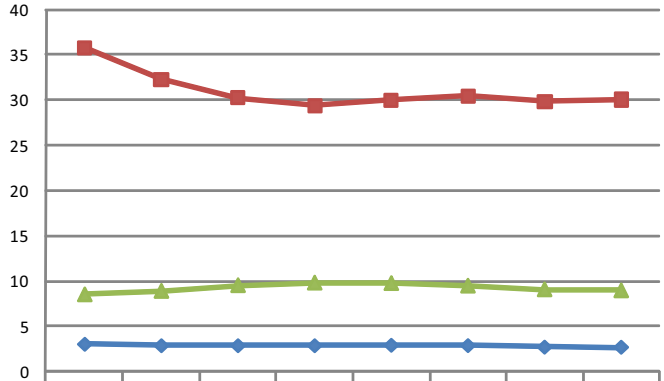

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
delež izdatkov za šport v vseh izdatkih prebivalstva v %	3,04	2,87	2,87	2,87	2,92	2,88	2,7	2,69
delež izdatkov za šport v vseh izdatkih za rekreacijo in kulturo v %	35,77	32,24	30,23	29,35	29,97	30,44	29,84	30,03
delež izdatkov za rekreacijo in kulturo v vseh izdatkih prebivalstva v %	8,51	8,89	9,51	9,79	9,74	9,46	9,06	8,95

Vir: Surs, 2009.

Prikaz 7: Izdatki podjetij za šport (v EUR).

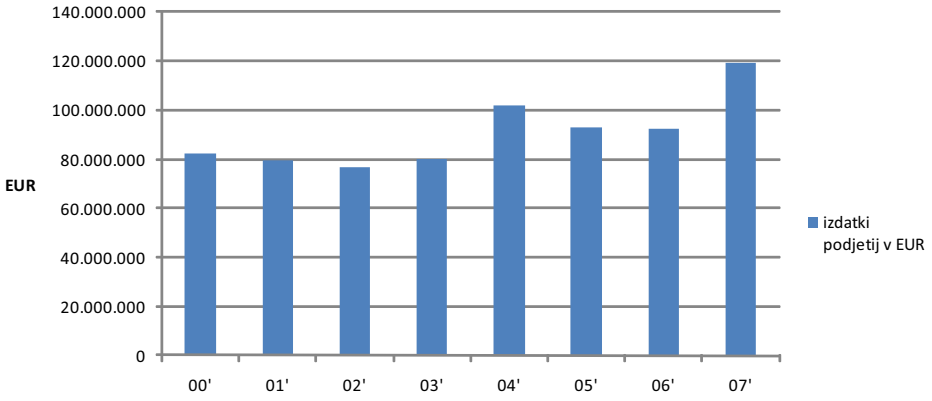

Viri: Surs, 2009; MŠŠ, 2009; FŠO, 2009.

Izdatki podjetij za šport (po ocenah, glej metode dela) v obdobju 2001 - 2007 predstavljajo v povprečju 18,1 % vseh izdatkov za šport (Preglednica 2). Pri izdatkih podjetij gre večinoma za sponzorstva. Izdatki podjetij predstavljajo največji delež izdatkov za športne storitve (Preglednica 1). V zadnjih letih je opaziti spremembo negativnega trenda izdatkov podjetij za šport iz prve polovice desetletja (Prikaz 7). Sklepamo lahko, da je razlog za preobrat izboljševanje gospodarske klime in večja rast BDP v tem obdobju (Eurostat, 2009b). Predvidevamo pa, da bodo podatki za leti 2008 in 2009 zaradi globalne gospodarske krize pokazali občuten padec teh izdatkov.

Javni izdatki za šport, namenjeni uresničevanju javnega interesa. Država, lokalne skupnosti, Fundacija za šport (sredstva iger na srečo) in tudi Evropska unija skozi NPŠ zagotavljajo javne finance za uresničevanje javnega interesa in s tem zagotavljajo ustrezne pogoje za čim večjo športno aktivnost prebivalcev Slovenije v vseh pojavnih oblikah športa. Z drugimi besedami, preko uresničevanja javnega interesa se pospešuje uporabo športnih storitev tako prebivalstva kot podjetij. Država je poleg neposrednega uresničevanja javnega interesa prek sofinanciranja programov in vlaganj na področju športa pomembna tudi na področju uresničevanja različne regulative (davki itd.), ki lahko bistveno prispeva k povpraševanju po športnih storitvah.

Prikaz 8: Gibanje javnih izdatkov za šport v obdobju 2001 - 2008.

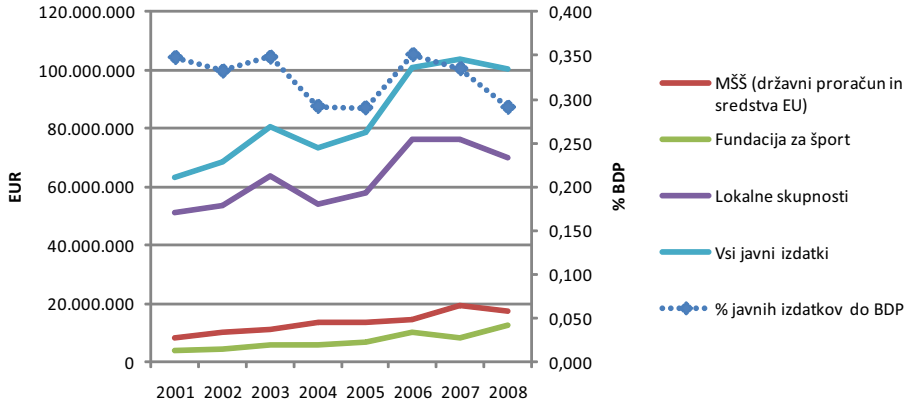

Vira: MŠŠ, 2009; FŠO, 2009.

Največ javnih izdatkov za šport namenjajo lokalne skupnosti, sledijo pa jim sredstva MŠŠ in sredstva Fundacije za šport (Prikaz 8). Dolgoročni cilj deleža javnih financ (0,32 % BDP) je bil zaradi zelo velikega investiranja lokalnih skupnosti dosežen takoj, v letu 2008 pa je nižji od te vrednosti. Podrobneje so javne finance predstavljene v ločenem poglavju.

Pri javnih izdatkih za šport lahko opazimo velika nihanja (Prikaz 8; Preglednica 2), ki so posledica izdatkov lokalnih skupnosti za vlaganja v gradnjo športnih objektov (prikazano v ločenem poglavju). Viden je močan pozitiven obrat na državni ravni predvsem zaradi črpanja evropskih sredstev iz strukturnih skladov, medtem ko sredstva za športne programe padajo tako na državni kot občinski ravni (Prikaz 9).

Prikaz 9: Primerjava deleža vseh javnih izdatkov za športne programa in za investicije v športne objekte v obdobju 2001 - 2008.

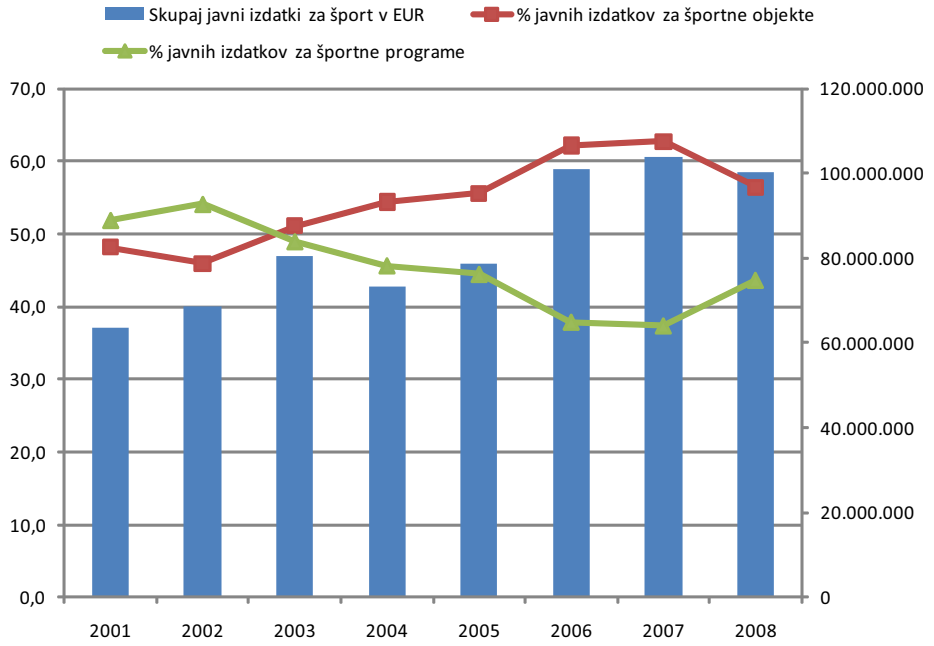

Vira: MŠŠ, 2009; FŠO, 2009.

Enako smer gibanja imajo tudi sredstva državnega proračuna za šport v odnosu do celotnega državnega proračuna RS. Delež za investicije v športne objekte je v obdobju 2001 - 2007 ves čas naraščal, medtem ko je delež za športne programe padal. Skupni delež za šport je v državnem proračunu tako z nekaterimi nihanji narasel (Preglednica 3).

Preglednica 3: Delež (v %) izdatkov MŠŠ za šport v celotnih izdatkih državnih proračunov RS v letih 2001 do 2007.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
celoten državni proračun RS (EUR)	4.983.104.069	5.473.827.153	6.097.304.190	6.658.691.867	7.181.393.040	7.628.519.734	7.762.889.761
delež proračuna MŠŠ za športne programe	0,147	0,155	0,137	0,137	0,124	0,118	0,121
delež proračuna MŠŠ za investicije v športne objekte (%)	0,018	0,034	0,045	0,065	0,068	0,072	0,128
delež proračuna MŠŠ za šport (%)	0,165	0,189	0,182	0,203	0,191	0,191	0,249

Vir: MŠŠ, 2009.

3. ANALIZA PRIHODKOV ŠPORTNIH ORGANIZACIJ

V Sloveniji prevladujejo organizacije, ustanovljene po zakonu o društvih (Preglednica 4). Takoj za športnimi društvi so gospodarske družbe na področju športa, ki jih je vsako leto več. Enako velja za samostojne podjetnike na področju športa, ki svoj tržni delež vsako leto povečujejo. Poleg njih na področju športa ponujajo storitve še javni in zasebni zavodi.

Posebno skupino, katere prihodki iz poslovanja v Preglednici 4 zaradi pomanjkanja podatkov niso prikazani, predstavljajo zasebni športni delavci in poklicni športniki. Vseh skupaj jih je bilo v polovici leta 2007 po podatkih Ajpesa 1515. Za to skupino ponudnikov športnih storitev je značilno, da svoje storitve pretežno ponujajo športnim organizacijam. V analizi prihodkov in odhodkov drugih športnih organizacij se pojavljajo pretežno kot odhodek teh organizacij. Skupni prihodki vseh subjektov na področju športa se zato značilno ne povečujejo.

Preglednica 4: Struktura športnih organizacij in prihodkov v letu 2006.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
celoten državni proračun RS (EUR)	4.983.104.069	5.473.827.153	6.097.304.190	6.658.691.867	7.181.393.040	7.628.519.734	7.762.889.761
delež proračuna MŠŠ za športne programe	0,147	0,155	0,137	0,137	0,124	0,118	0,121
delež proračuna MŠŠ za investicije v športne objekte (%)	0,018	0,034	0,045	0,065	0,068	0,072	0,128
delež proračuna MŠŠ za šport (%)	0,165	0,189	0,182	0,203	0,191	0,191	0,249

Vir: Ajpes, 2007.

Prikaz 10: Primerjava prihodkov vseh športnih organizacij ter prihodkov športnih društev in zvez v obdobju 1999 - 2008.

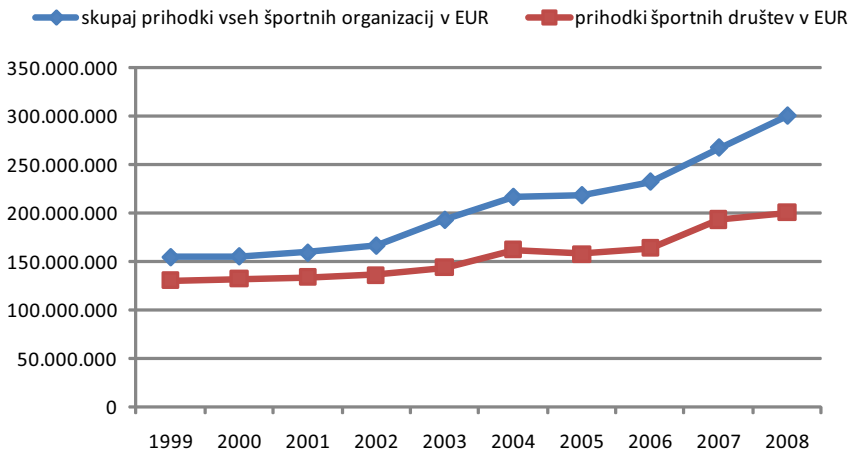

Vir: Ajpes, 2001 - 2007.

Skupni prihodki vseh športnih organizacij v zadnjem letu dosegajo 0,87 % BDP. V zadnjih nekaj letih je opaziti spremembe v trendu med prihodki športnih društev in zvez ter prihodki vseh športnih organizacij (Prikaz 10). Medtem ko se je rast prihodkov športnih društev in zvez umirila, skupni prihodki nominalno še vedno rastejo, kar kaže na večji obseg prometa na športnem trgu drugih športnih organizacij.

Prikaz 11: Primerjava prihodkov različnih vrst športnih organizacij v obdobju 2001 - 2008.

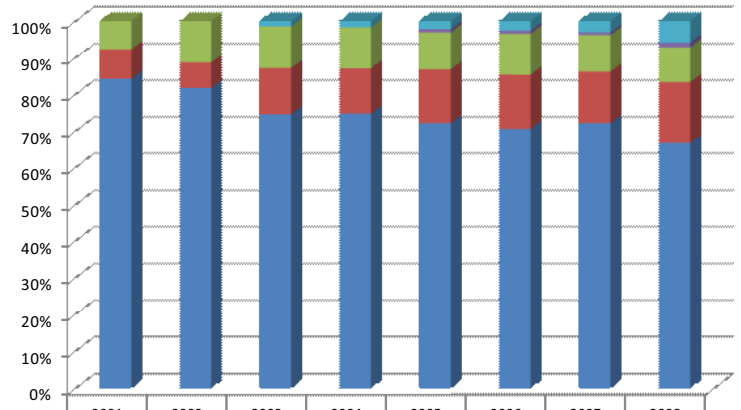

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
samostojni podjetniki s področja športa			2.779.536	3.604.720	4.607.432	5.967.188	8.151.890	17.301.270
zasebni zavodi s področja športa					2.044.846	1.922.125	1.844.790	3.778.829
javni zavodi s področja športa	12.051.626	18.725.334	21.875.004	24.178.423	21.963.136	25.994.362	26.740.951	28.772.988
gospodarske družbe s področja športa	12.968.793	11.604.904	24.184.396	26.773.182	32.048.110	34.342.818	37.419.825	50.142.346
športna društva	133.883.644	135.863.099	143.873.702	161.729.465	157.383.083	163.873.256	192.974.106	200.350.738

Vir: Ajpes, 2001 - 2007.

Prikaz 12: Število športnih organizacij in povprečni prihodek v obdobju 1999 - 2008.

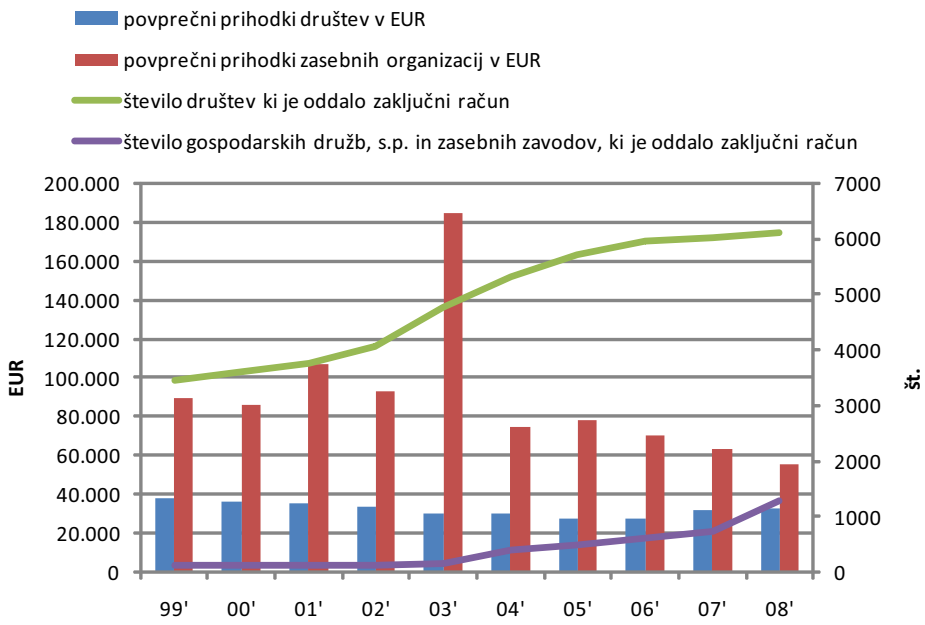

Vir: Ajpes, 2001 - 2007.

Iz Prikaza 11 je vidno, da se v celotnih prihodkih športnih organizacij povečujejo zlasti prihodki v zasebnem sektorju, ki ga predstavljajo prihodki gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov na področju športa.

Prikaz 13: Delež prihodkov športnih društev in zvez glede na športno panogo v letu 2006.

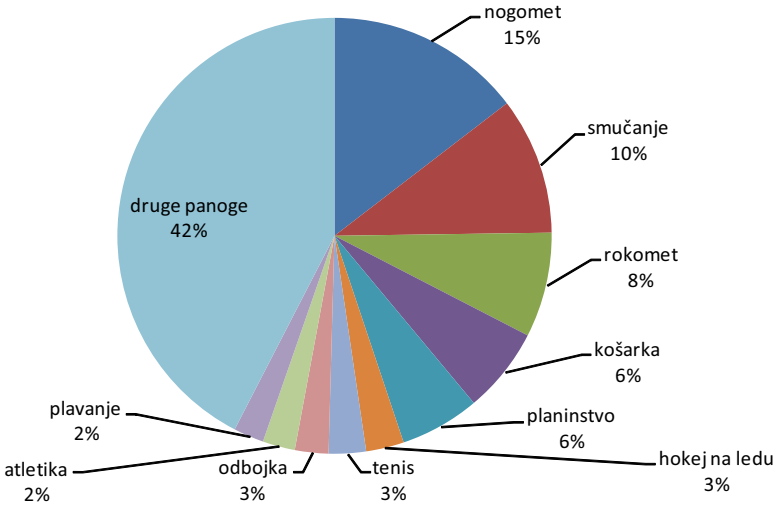

Vir: Ajpes, 2007.

Športna društva in zveze največjih desetih športnih panog po prihodkih ustvarijo več kot polovico celotnih prihodkov športnih društev (Prikaz 13). Pri tem so v ospredju komercialni športi. Samo nogomet, košarka in rokomet ustvarijo 29 % vseh prihodkov športnih društev.

Preglednica 5: Delež desetih največjih športnih panog po prihodkih društev v obdobju 1999 - 2006.

Športna panoga	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
nogomet	13,2	16,4	14,6	16,1	12,1	13,0	14,2	14,6
smučanje	9,9	9,1	9,5	9,2	10,0	9,8	11,1	10,2
rokomet	4,7	5,9	6,5	6,2	8,3	9,1	8,1	7,8
košarka	8,9	9,5	9,3	9,1	9,1	7,7	7,7	6,4
planinstvo	7,4	6,5	6,4	6,2	6,3	6,0	5,8	5,9
hokej na ledu	2,5	3,9	2,1	2,1	2,1	1,7	2,6	2,8
tenis	4,1	3,1	2,9	2,6	2,6	2,2	2,7	2,8
odbojka	2,0	2,1	2,2	2,3	2,5	2,3	2,3	2,5
atletika	1,9	1,9	1,7	1,7	1,8	1,6	1,8	2,4
plavanje	1,6	1,7	1,9	2,1	1,9	2,1	2,1	2,2

Vir: Ajpes, 2001 - 2008.

Teh deset športnih panog ima največji delež že celo desetletje (Preglednica 5). Svoj prihodkovni delež celo nekoliko povečujejo. Vsakoletno zmanjševanje povprečnih prihodkov na športno društvo in povečevanje deleža prihodkov največjih športnih panog po prihodkih potrjuje, da se komercializacija športa v Sloveniji povečuje predvsem na račun televizijskih športov, kar je skladno s predhodnimi ugotovitvami (Lobmeyer, 1992; Bednarik in Petrović, 1998; Jošt idr., 1999).

Prikaz 14: Ocena strukture prihodkov športnih društev in zvez v letu 2005.

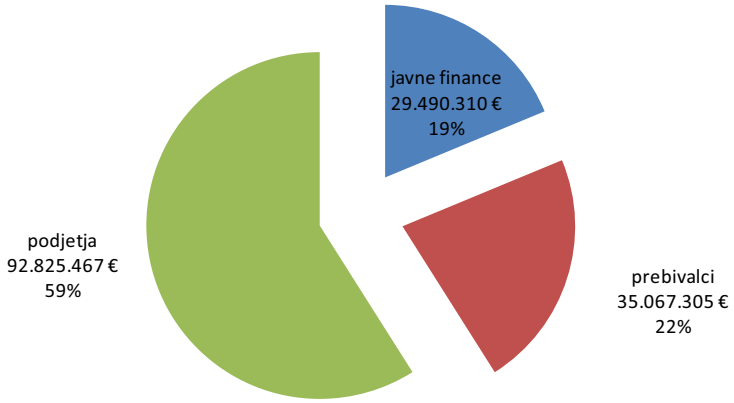

Viri: Surs. 2009; Ajpes, 2002 - 2008; MŠŠ, 2009; FŠO, 2009.

Na podlagi podatkov Sursa o potrošnji prebivalstva smo ocenili, da so športna društva s prodajo storitev (športni tečaji in članarine športnim klubom ter društvom) prebivalcem v letu 2005 ustvarila nekaj več kot 35 milijonov evrov in so na trgu zavzemala 62-odstotni delež (Bednarik, Kolar in Jurak, 2010). Društva in zveze največ prihodkov sicer dobijo od gospodarskih družb s prodajo sponzorskih storitev in televizijskih pravic (Prikaz 14), medtem ko jim javni viri zagotavljajo slabo petino prihodkov.

Preglednica 6: Delež javnih sredstev v proračunih nekaterih nacionalnih panožnih športnih zvez v letu 2006.

Nacionalna panožna športna zveza	Delež javnih sredstev v proračunu zveze
Veslaška zveza Slovenije	96,6 %
Kolesarska zveza Slovenije	81,4 %
Strelska zveza Slovenije	77,7 %
Atletska zveza Slovenije	75,7 %
Jadralna zveza Slovenije	75,1 %
Judo zveza Slovenije	69,4 %
Plavalna zveza Slovenije	69,2 %
Kajakaška zveza Slovenije	66,5 %
Plesna zveza Slovenije	59,5 %
Planinska zveza Slovenije	55,7 %
Gimnastična zveza Slovenije	54,5 %
Rokometna zveza Slovenije	37,3 %
Košarkarska zveza Slovenije	36,9 %
Odbojkarska zveza Slovenije	35,5 %
Vaterpolska zveza Slovenije	33,5 %
Teniška zveza Slovenije	30,9 %
Hokejska zveza Slovenije	30,3 %
Smučarska zveza Slovenije	27,0 %
Nogometna zveza Slovenije	11,7 %

Vira: MŠŠ, 2009; FŠO, 2009.

Prikaz 15: Zanimivost športov za sponzorje.

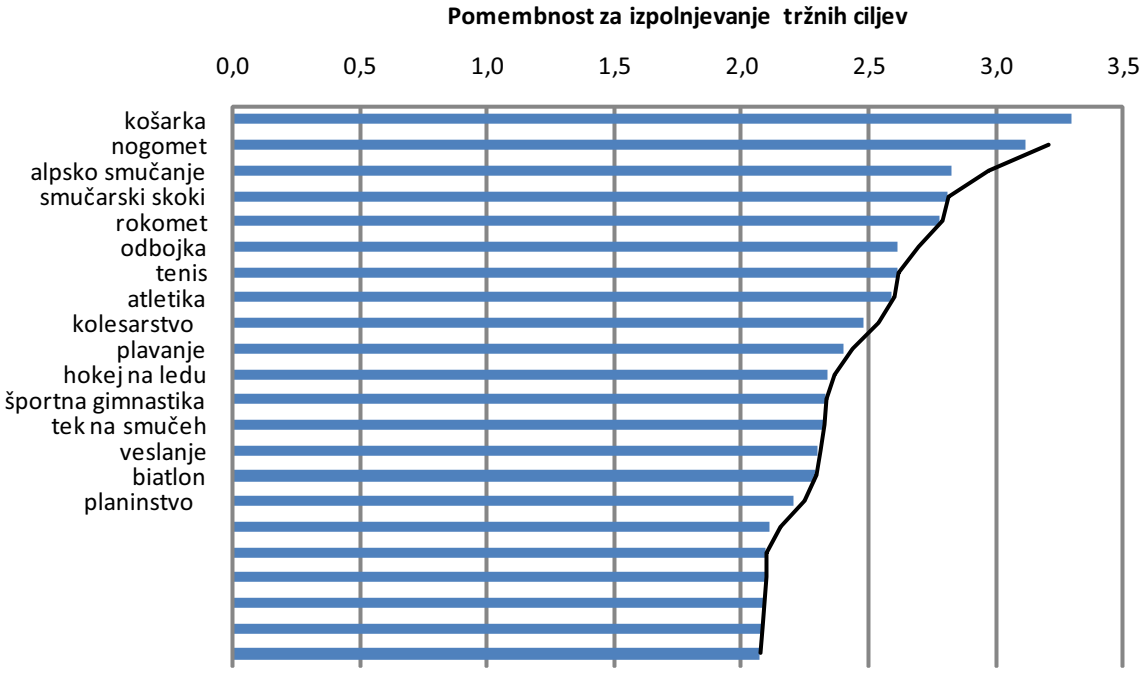

Vir: Jurak idr., 2008.

V nekaterih nacionalnih panožnih športnih zvezah so prihodki iz javnih financ precej višji kot v društvih (Preglednica 6). Nekatere športne sredine so se osredotočile zgolj na en del trga športnih storitev (npr. vrhunski šport), ki ima lahko svoje omejitve (npr. sponzorske možnosti, javni interes), kar pa lahko ob spremenljivem javnem financiranju pomeni omejitve pri razvoju ali celo obstoju športne sredine.

Pretirana usmerjenost na izdatke sponzorjev, ki za športna društva pomenijo glavni vir prihodkov, lahko zlasti za manj komercialno zanimive športe prinaša nevarnosti, saj vedno večji delež prihodkov iz tega vira ustvarijo bolj komercialni športi, ki imajo večji medijski doseg in so posledično tudi bolj zanimivi za sponzorje (Prikaz 15). Ugotavljamo, da je v Sloveniji na splošno sponzorsko zanimivih le 16 športov, od teh odstopata košarka in nogomet (Jurak idr., 2010). Športna društva bi zato lahko svoje športne storitve bolj usmerila na izdatke prebivalstva in tako povečala prihodke ter zmanjšala odvisnost od prihodkov podjetij (sponzorjev). Iz večdesetletne spremljave športne dejavnosti Slovencev (Petrovič idr., 1998; Jošt idr., 1999; Kovač idr., 2005) je vidno, da se delež športno dejavnih v Sloveniji povečuje, s tem pa se povečuje tudi potencial prihodkov športnih organizacij, ki ga te lahko ustvarijo na račun izdatkov prebivalstva za športne storitve. Po drugi strani ugotavljamo, da narašča delež prebivalcev, ki se s športom ukvarjajo pogosto, vendar neorganizirano (ne v okviru programov športnih organizacij). Sklepamo, da športne organizacije le delno izkoriščajo tržne možnosti.

4. SKLEP

Uporabljen raziskovalni pristop za spremljanje makroekonomskih finančnih kazalnikov omogoča spremljavo finančne učinkovitosti slovenskega športa. Prednosti raziskovalnega pristopa so:

- ⇨ sorazmerno lahka merljivost, saj se uporabljajo podatki, ki jih zbirajo pristojne institucije za javno-statistične namene;
- ⇨ zelo dobra reprezentativnost vzorcev;
- ⇨ možnost izkoristka vzorca Sursa za primerjalne ekonomske analize športa z drugimi izdatki prebivalstva;
- ⇨ možnost primerjave med državami nekdanje Jugoslavije, saj računovodska poročanja izhajajo iz nekdanjih skupnih normativnih izhodišč.

Slabosti raziskovalnega pristopa sta:

- ⇨ zaradi namembnosti zbiranja (enotni podatki za vse subjekte, ne glede na njihove posebnosti) so podatki o prihodkih omejeni na skupne značilnosti pravnih subjektov, zato vsebinsko strukturo prihodkov z vidika športa (npr. sponzoriranje, posamezni javni viri, prebivalstvo) ocenjujemo z izdatki;
- ⇨ za zdaj nimamo razvite metodologije za vrednotenje ekonomskega učinka profesionalnega udejstvovanja naših športnikov v tujini.

Izsledki navedenega raziskovalnega pristopa kažejo tudi na nekatere značilnosti, ki lahko postanejo ovira nadaljnjemu razvoju slovenskega športa, zato na dveh ravneh (športna organizacija, nacionalna raven) predlagamo ukrepe za njihovo nevtralizacijo.

Posebnost slovenskega trga je njegova majhnost. Ta se kaže v majhnem potencialu sponzorjev in oglaševalcev med prenosi športnih prireditev in dejstvu, da prodaja televizijskih pravic v druge države ni

velika, saj slovenska tekmovanja niso dovolj zanimiva. Postavlja se vprašanje, kako premagati omejitve absolutne majhnosti produktov slovenskega vrhunskega športa. Ti so namenjeni predvsem pasivnim udeležencem v športu (Chelladurai, 1994). Teh je glede na delež prebivalstva dovolj ali celo zelo veliko, v absolutnih številkah pa zelo malo. Rešitev vidimo v internacionalizaciji športnih dogodkov – v mednarodnih tekmovanjih, tudi ali predvsem mednarodnih ligaških tekmovanjih. To pa je proces, ki je v Evropi v polnem razmahu in ga pospešeno povzema zlasti slovenski klubski šport (jadranska košarkarska liga, hokejska liga EBEL, odbojkarska interliga).

Ugotavljamo, da prihodki športnih organizacij ne sledijo rasti izdatkov prebivalcev za prostočasne dejavnosti, kar kaže na to, da so storitve športnih organizacij slabše konkurenčne, zato šport izgublja tržni delež v porabi ljudi za prostočasne dejavnosti. Podrobnejša analiza kaže, da je zlasti civilna športna sfera tista, ki ne sledi družbenemu razvoju. Športna društva in njihove zveze bi se zato morali v večji meri usmeriti v oblikovanje novih storitev in izdelati nove prodajne poti ter projekte pospeševanja prodaje storitev. Nove storitve bi morale biti usmerjene tudi na nove ciljne skupine (npr. turisti, starostniki, ljudje z zdravstvenimi težavami). Vidno je, da je sedaj velika večina športnih društev in zvez osredotočena na isti del storitev športnega trga, zato imajo tudi omejen obseg in strukturo prihodkov. Na že obstoječih storitvah pa bi morale športne organizacije poskušati povečati prihodke iz športnih prireditev in dogodkov s spremembo politike prodaje vstopnic (sedaj se vrhunski športni dogodki pogosto oglašujejo s sloganom »Pridite navijat, karte so zastonj!«; ali pa se zastonj delijo VIP-karte). Za izvajanje gospodarskih dejavnosti, ki preraščajo civilno združevanje (npr. preprodaja igralcev, komercialne storitvene dejavnosti na področju športa za vse), pa bi bilo smiselno, da športna društva in športne zveze ustanovijo gospodarske družbe, ki so lahko bolj poslovno prilagojene izvajanju teh dejavnosti.

Za zastoj slovenske civilne športne sfere obstajajo tudi razlogi, ki jih ni mogoče opaziti z makroekonomskega vidika. Zaradi pretežno nepoklicnega delovanja civilne športne sfere je poslovodenje teh športnih organizacij slabo. Po izračunih OKS - ZŠZ pa je civilna športna sfera tudi v slabšem konkurenčnem položaju, ker ne more uveljaviti prostovoljnega dela kot stroška storitve, zato so te organizacije fiskalno gledano v slabšem položaju kot gospodarske družbe.

OKS - ZŠZ mora zato vzpostaviti sistem za stalno izboljševanje kakovosti poslovodenja športnih organizacij (certifikat kakovosti poslovodenja) in skušati uveljaviti, da bodo lahko športna društva vrednotila in vzpostavila prostovoljno delo kot ekonomsko kategorijo, izraženo v svojih računovodskih izkazih. Poleg tega bo treba tudi z drugimi ukrepi na državni ravni spodbujati izboljšave kakovosti športnih storitev in njihov obseg prodaje. Ena od takšnih možnosti je vzpostavitev olajšave pri dohodnini za vse potrošnike športnih storitev in blaga. Druge možnosti so povezane s spodbujanjem iz javnofinančnih virov pri vzpostavljanju inovativnih okolij v športnih organizacijah, povezovanju športnih organizacij na vertikalni in horizontalni ravni v inovativne mreže ter povezovanje inovativnih športnih mrež z drugimi mrežami na področju turizma in zdravja. Država lahko sprejme tudi ustrezne zakonske rešitve za zmanjševanje dajatev od prihodkov opravljanja gospodarske dejavnosti društev ter zmanjšanja oziroma oprostitve davka na dodano vrednost za športne storitve.

Z vidika razvoja športne infrastrukture bi morali javni viri podpirati gradnjo in obnovo športnih objektov, ki bodo zagotavljali predvsem večjo kakovost. Z vidika aktivnega športnega udejstvovanja to pomeni podpora takšnim vlaganjem, ki bodo načrtovala uporabo športnih objektov (zlasti pokritih) za kakovostno strokovno vodene športne programe. Danes se mnogi objekti zgolj oddajajo, v njih pa neorganizirano poteka z vidika prostorske izkoriščenosti neracionalna športna vadba. V nekaterih sredinah zaradi trenutnih ambicij ali političnih okoliščin zgradijo predimenzionirane športne objekte, katerih vzdrževanje zmanjšuje sredstva

za izpeljavo športnih programov, športni objekti pa so posledično slabo izkoriščeni. Zato bi morale lokalne skupnosti skrbno pretehtati odločitve o gradnji športnih objektov z vidika njihovega vzdrževanja, država in lokalne skupnosti pa povečevati sredstva za programe športa in tako omogočiti večjo dostopnost športnih programov ter izboljšati konkurenčnost slovenskega športa.

Z vidika pasivnega udeleženca športa (gledalci) se kakovost športnih objektov izraža v varnejši in udobnejši infrastrukturi (sedišča, VIP-lože), na kateri bi lahko v javno zasebnem partnerstvu ponujali spremljevalno dejavnost (gostinstvo, prodajalne). Prav pri slednjem partnerstvu bi morala država in lokalne skupnosti zmanjšati birokratske ovire in omogočiti pogoje za hitrejše vlaganje zasebnega kapitala v športno infrastrukturo.

5. VIRI

Ajpes (2001). *Podatki o poslovanju pravnih oseb v letu 2000, ki izvajajo dejavnost na področju športa.* Ljubljana: Agencija za javnopravne evidence in storitve.

Ajpes (2002). *Podatki o poslovanju pravnih oseb v letu 2001, ki izvajajo dejavnost na področju športa.* Ljubljana: Agencija za javnopravne evidence in storitve.

Ajpes (2003). *Podatki o poslovanju pravnih oseb v letu 2002, ki izvajajo dejavnost na področju športa.* Ljubljana: Agencija za javnopravne evidence in storitve.

Ajpes (2004). *Podatki o poslovanju pravnih oseb v letu 2003, ki izvajajo dejavnost na področju športa.* Ljubljana: Agencija za javnopravne evidence in storitve.

Ajpes (2005). *Podatki o poslovanju pravnih oseb v letu 2004, ki izvajajo dejavnost na področju športa.* Ljubljana: Agencija za javnopravne evidence in storitve.

Ajpes (2006). *Podatki o poslovanju pravnih oseb v letu 2005, ki izvajajo dejavnost na področju športa.* Ljubljana: Agencija za javnopravne evidence in storitve.

Ajpes (2007). *Podatki o poslovanju pravnih oseb v letu 2006, ki izvajajo dejavnost na področju športa.* Ljubljana: Agencija za javnopravne evidence in storitve.

Ajpes (2008). *Podatki o poslovanju pravnih oseb v letu 2007, ki izvajajo dejavnost na področju športa.* Ljubljana: Agencija za javnopravne evidence in storitve.

Amis, J., Slack, T. in Berrett, T. (1999). Sport sponsorship as distinctive competence. *European Journal of Marketing*, *33*(3-4), 250-272.

Andreff, W. (2000). Financing modern sport in the face of sporting ethics. *European Journal of Sport Management.*

Andreff, W., Bourg, J.-F., Halba, B. (ur.) (1994). *The economic importance of sport in Europe: Financing and economic impact.* Brussels: Commitee for Development of Sport of the Council of Europe.

Australian Bureau of Statistics (2004). *Household expenditure on sports and physical recreation, Australia, 2003-04.* Pridobljeno 1. decembra 2009 iz: http://www.ausport.gov.au/__data/assets/pdf_file/0005/276917/ABS-Household_Expenditure_on_Sport_and_Recreation.pdf

Bartoluci, M. (ur.) (2004). *Management in Sport and Turism.* Zagreb: Faculty of Kinesiology, Graduate School of Economics & Business.

Bednarik, J., Kolar, E. in Jurak, G. (2010). Analysis of the sports services market in Slovenia. *Kinesiology* (v tisku).

Bednarik, J. in Kline, M. (1997). Gibalna dejavnost ter nekatere značilnosti TV gledalcev in obiskovalcev športnih prireditev - dogodkov. V B. Sila in F. Ambrožič (ur.), *Gibalna aktivnost odraslih prebivalcev Republike Slovenije.* Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.

Bednarik, J., Kolenc, M. in Močnik, R. (2001a). Analysis of Expenditure in Sport in Slovenia. V J. Bednarik (ur.), *Some economic*

aspects of sport in Slovenia (str. 83-89). Ljubljana: Committee for the Development of Sport of the Council of Europe & Faculty of Sport.

Bednarik, J., Kolenc, M., Petrović, K., Simoneti, M., Šugman, R. in Mostnar, V. (1998). *Ekonomski pomen slovenskega športa, vidiki organiziranosti in financiranja športnih organizacij v Sloveniji.* Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.

Bednarik, J., Kovač, M. in Jurak, G. (2001b). The Slovenian model of sports funding. V J. Bednarik (ur.), *Some economic aspects of sport in Slovenia* (str. 48-59). Ljubljana: Committee for the Development of Sport of the Council of Europe in Faculty of Sport.

Bednarik, J., Petrovič K. in Nyerges, M. (1997). Exchange value of top level sports results and its comparative marketing advantage in Slovenia and Hungary. *Kalokagathia, 35*(1-2), 25-32.

Bednarik, J., Petrovič, K. in Šugman, R. (1998). Funding of Slovenian sport during transition. *Kinesiologia Slovenica, 4(1),* 12-16.

Bednarik, J. in Petrović, K. (1998). Transparency of the function of sport offered to spectators and TV viewers and to those active in sports recreation : the case of Slovenia. *Kinesiology, 30*(1), 52-56.

Bednarik, J., Petrović, K., Potočnik, J., Simoneti, M., Šugman, R. in Štrumbelj, B. (1999). Social and economic characteristics of region and significance of sport activities: the case of Slovenia. *Kinesiology, 31*(1), 54-60.

Bednarik, J., Remih, A., Močnik, R., Simoneti, M., Štiblar, F. in Šugman, R. (2000). *Nekatere značilnosti financiranja in organiziranosti slovenskih športnih organizacij*. Ljubljana: Fakulteta za šport.

Bednarik, J., Simoneti, M., Petrović, K. in Štrumbelj, B. (1998). Objectives of Sport Sponsorship in Slovenia. *Acta Kinanthropologica, 34*(2), 31-37.

Bednarik, J., Šugman, R., Urank, J. in Kovač, M. (2007). Segmentation of sports consumers in Slovenia. *Kinesiology, 39*(1), 74-84.,

Chelladurai, P. (1994). Sport Management. Defining the Field. *European Journal for Sport Management, 1*(1), 7-21.

Colditz, G. (1999). Economic costs of obesity and inactivity. *Medicine & Science in Sports & Exercise, 31*(11 Suppl), S663-667.

Copeland, R., Frisby, W. in McCarville, R. (1996). Understanding the sport sponsorship process from a corporate perspective. *Journal of Sport Management*, 10, 32-48.

Cornwell, T. B. in Maignan, I. (1998). An international review of sponsorship research. *Journal of Advertising, 27*(1), 1-21.

Eurostat (2005). *Consumers in Europe. Facts and figures.* Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno 1. decembra 2009 iz: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DY-04-001/EN/KS-DY-04-001-EN.PDF

Eurostat (2009a). *GDP per capita in Purchasing Power Standards.* Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno 25. novembra 2009 iz: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsieb010

Eurostat (2009b). *Real GDP growth rate.* Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno 25. decembra 2009 iz: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsieb020

Fundacija za šport (2009). *Pregled realizacije sredstev Fundacije za šport v obdobju 2000 - 2008*. Pridobljeno 2. decembra 2009 iz: http://www.fundacijazasport.org/index.php?option=com_mosaccess&view=year

Gratton, C. in Tice, A. (1989). Sports participation and health. *Leisure Studies*, *8*(1), 77-92.

Hardman, K. (2002). *European physical education/sport survey.* Reports of summary of findings. Strasbourg: Council of Europe.

Irwin, R. L. in Sutton, W. A. (1994). Sport sponsorship objectives: An Analysis of their Relative Importance for Major Corporate Sponsors. *European Journal for Sport Management,* 2, 93-101.

Jones, H. (1989). *The economic impact and importance of sport: a European study*. Strasbourg: Committee for the Development of Sport, Council of Europe.

Jošt, B., Sila, B., Leskošek, B., Tušak, M., Doupona, M., Cecić Erpič, S. in Močnik, R. (1999). *Analiza spremljanja športnih panog v Sloveniji.* Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.

Jurak G. (2006). *Značilnosti vodenja prostovoljcev v športnih organizacijah v Sloveniji*. Magistrsko delo, Ljubljana: Ekonomska

fakulteta.

Jurak, G. in Bednarik, J. (2006). Econommic strength of voluntary work in non-governmental sports organisations in Slovenia. V *Abstract book of 11th World sport for all congress. Physical activity: benifits and challenges.* Havana: Cuban Olympic Committee.

Jurak, G., Bednarik, J. in Kovač, M. (2009). The sponsorship potential of Slovenian sport. *Acta Univ. Carol., Kinanthropol.*, *45*(1), 95-113.

Jurak, G., Kovač, M., Strel, J., Majerič, M., Starc, G., Filipčič, T. idr. (2003). *Sports activities of Slovenian children and young people during their summer holidays.* Ljubljana: University of Ljubljana, Faculty of Sport.

Katzmarzyk, P. in Janssen, I. (2004). The economic costs associated with physical inactivity and obesity in Canada: an update. *Canadian Journal of Applied Physiology,* 29, 90-115.

Kolar, E. (2005). *Model vrednotenja športnih panog v Republiki Sloveniji z vidika vrhunskega športnega rezultata*. Doktorska disertacija, Ljubljana: Fakulteta za šport.

Kovač, M., Starc, G. in Doupona Topič, M. (2005). *Šport in nacionalna identifikacija Slovencev*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.

Lobmeyer, M. A. (1992). Commercializem as a dominant factor in the American sport scene: Sources, developments, perspectives. *International Review for the Sociology of Sport, 27*(4), 309-324.

MŠŠ (2009). *Realizacija Letnih programov športa iz državnega proračuna in proračunov lokalnih skupnosti v obdobju 2001 - 2008*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Musante, M., Milne, G. R. in McDonald, M. A. (1999). Sport sponsorship: Evaluating the sport and brand image match. *International Journal of Sports Marketing and Sponsorship*, 1, 32-37.

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (2000). *Uradni list RS,* št. 24-1065/2000 z dne 17.3.2000.

Petrović, K., Ambriožič, F., Sila, B. in Doupona, M. (1998). *Športnorekreativna dejavnost v Sloveniji 1998 (primerjalna študija 1992-1997).* Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.

Puente, A. (2005). *The European consumer in the enlarged Union.* Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno 1. decembra 2009 iz: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-NK-05-002/EN/KS-NK-05-002-EN.PDF.

Sever, I., Bednarik, J. in Šugman, R. (2000). The financing of sports organisations in Croatia and a comparison with Slovenia. *Kinesiologia Slovenica, 6*(1-2), 51-56.

Stanovnik, T. (1998). *Javne finance.* Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska Fakulteta.

Statistični urad RS (2009). *Povprečna porabljena denarna sredstva gospodinjstev v Sloveniji v letih 2001 - 2007*. Pridobljeno 29. novembra 2009 iz: http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0811201S&ti=Povpre%E8na+porabljena+denarna+sredstva+gospodinjstev%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/08112_poraba_gospodinjstev/&lang=2

Strel, J., Kovač, M. in Jurak, G. (2004). *Study on young people's lifestyles and sedentariness and the role of sport in the context of education and as a means of restoring the balance. The case of Slovenia.* Ljubljana: University of Ljubljana, Faculty of Sport. Pridobljeno 30. junija 2004 iz: http://www.sp.uni-lj.si/didaktika/english.htm.

Watt, D. (2003). *Sports management and administration.* London, New York: Routledge, Taylor & Francis.

Žugič, Z. (1999). *Sport kao big Busnis: izvori profita, spektakl, gladiatorstvo. Ekonomski aspekti sporta i turizma*. Zagreb: Fakultet za fizičku kulturo.

Dušan Šešok, Štefan Kuhar, Jakob Bednarik, Marko Kolenc in Gregor Jurak

3.3

ANALIZA DAVČNIH VIDIKOV ŠPORTA V REPUBLIKI SLOVENIJI

1. UVODNA IZHODIŠČA ANALIZE DAVČNIH VIDIKOV ŠPORTA

Poleg smernic za zagotavljanje sredstev je NPŠ (2000) predvideval, da država uresničuje javni interes tudi z vodenjem spodbudne davčne politike na področju športa v okviru davčnega sistema. Posebnih ukrepov na tem področju ni predvidel.

2. ANALIZA DAVČNE POLITIKE NA PODROČJU ŠPORTA IN PREDLOGI SPREMEMB KOT DAVČNIH SPODBUD ZA ŠPORT

2.1 Pomanjkanje davčnih spodbud za donacije športu

Trenutna zakonodaja omejuje tako donacije pravnih (kot davčno priznane odhodke na največ 0,3 % obdavčenih prihodkov) kot tudi fizičnih oseb (izjema so le sredstva v višini 0,5 % odmerjene dohodnine, ki jih posameznik lahko nameni iz svoje dohodnine športnim društvom). Ker stroški donacij niso davčno priznani odhodki, to ne spodbuja gospodarskih družb, da bi donirale več sredstev za namene športa. Če donirajo, imajo gospodarske družbe na eni strani odliv finančnih sredstev (denarja), na drugi strani pa nimajo priznanih stroškov, kar pomeni, da so skoraj za vsa donirana sredstva obdavčena!

To pomeni, da se družbe vse premalokrat odločajo, da bodo del svojih sredstev namenile za dejavnosti, povezane s športom, pa naj gre za dejavnosti svojih zaposlenih ali pa za donacije raznim športnim društvom oziroma drugim športnim institucijam (klubi, zveze ...). Družbe si morajo namreč za izdatke, ki so jih namenile v športne dejavnosti, povečati davčno osnovo in skladno z zakonodajo plačati davke.

Če je donator fizična oseba, pa je treba opozoriti, da se mora posameznik med številnimi pravnimi osebami odločiti, kateri organizaciji bo namenil del dohodnine in to odločitev sprejeti enkrat na daljše obdobje. To ni spodbudno za spodbujanje donacijskih sredstev.

Predlog sprememb:

1. Stroški donacij za pravne osebe naj se vsaj delno priznajo kot davčno priznani odhodki (npr. v višini 50 %), hkrati pa naj se ohranijo olajšave za donacije. Na ta način bi bila slovenska podjetja v večji meri pripravljena del svojih sredstev nameniti športu.
2. Poenostavi naj se postopek, ki je potreben, da se del dohodnine posameznika nameni za določeno neprofitno organizacijo. Pri namenjanju dela dohodnine bi se društvom lahko omogočilo, da bi sama izvajala določene dejavnosti. Z zbiranjem podpisov članov društev bi se del dohodnine teh članov konec leta avtomatsko namenil temu društvu, saj so dejanski postopki, ki jih mora opraviti posamezna fizična oseba pri namenjanju dela dohodnine posamezni organizaciji, prezapleteni. Tako se le malo državljanov dejansko odloči za donacijo. Zato predlagamo, da Davčni urad Republike Slovenije (v nadaljevanju: Durs) omogoči poenostavitev postopkov za namenjanje dohodnine.

2.2 Obdavčitev prostovoljnega dela

Ugotavljamo, da neprofitne organizacije nimajo možnosti, da prostovoljca (oziroma prostovoljno delo) opredelijo kot strošek, ki bi jim zmanjšal davčno osnovo in s tem davčno breme. Zaradi jasnejše predstavitve problema v nadaljevanju predstavljamo enostaven prikaz davčnih učinkov z vidika davka od dohodkov pravnih oseb pri športnih društvih, kjer večino dela opravijo prostovoljci, in na drugi strani pri profitnih organizacijah.

Preglednica 1: Prikaz davčnega bremena društva s prostovoljci in profitne organizacije pri izvajanju športnega programa.

	Profitna organizacija	Športno društvo
Prihodki	100	100
Stroški dela	50	0
Stroški uporabnine za prostore	20	20
Ostali stroški	10	10
Davčna osnova	20	70
Obveznost za plačilo davka (DDPO)	4,4	15,4

Predpostavke prikaza:

- ⇨ v obeh primerih je to ista storitev (npr. vadba v zaprtih prostorih), pri čemer to delo v športnem društvu opravljajo prostovoljci;
- ⇨ prihodki v obeh primerih: 100 enot mesečno;
- ⇨ stroški dela v profitni organizaciji so 50 enot mesečno, v društvu pa 0 enot mesečno;
- ⇨ stroški za uporabo vadbenih prostorov so v obeh primerih 20 enot mesečno;
- ⇨ drugi stroški so v obeh primerih 10 enot mesečno;
- ⇨ stopnja davka na dobiček pravnih oseb (DDPO) v letu 2008 je 22 %.

Iz navedenih podatkov lahko jasno razberemo, kakšni so davčni učinki v ločeno prikazanem poslovnem dogodku. Ugotovimo lahko, da je davek od dohodkov pravnih oseb, ki ga plača športna organizacija v primeru prostovoljnega dela, kar trikrat višji (za 11 enot), kot je davek, ki ga plača profitna organizacija. Iz te preproste kalkulacije je razvidno, da imata od prostovoljnega dela koristi dva: društvo in država. Pri tem je pomembno tudi, da mora društvo uporabiti sredstva (torej dobiček, ki ostane po obdavčitvi - 39 enot) strogo namensko za opravljanje svoje nepridobitne dejavnosti. Glede na to, da več kot bo prostovoljnega dela, več davka bo organizacija plačala, je očitno, da pristop, kot ga predvidevata trenutna davčna zakonodaja in davčna praksa, ni ustrezen.

Prihodki iz prostovoljnega dela kljub temu, da je opravljeno v okviru določenih pridobitnih dejavnosti društva, nikakor ne bi smeli biti predmet obdavčitve!

Predlog sprememb:

1. da se dejavnosti, ki se opravljajo izključno ali pretežno s prostovoljci, opredelijo kot nepridobitne dejavnosti (ne glede na rezultat opravljanja dejavnosti); oziroma druga možnost:
2. da se omogoči posebno evidentiranje stroškov prostovoljnega dela, ki se priznajo kot davčno priznani odhodki, pri tem pa se lahko zahteva, da mora biti zagotovljena namenska poraba teh

sredstev v tekočem ali prihodnjih davčnih letih (ureditev primerljiva z odstopljenimi prispevki pri invalidskih družbah).

2.3 Opredelitev pridobitne dejavnosti

Pravne osebe, ki se ukvarjajo s športom (predvsem športna društva), so v skladu z zadnjim Pravilnikom o opredelitvi pridobitne in nepridobitne dejavnosti (Uradni list RS, št. 109/07) obdavčene skoraj enako kot gospodarske družbe. Glede na določbe pravilnika je treba veliko večino prihodkov društva opredeliti kot prihodke iz pridobitne dejavnosti. Pri tem se pojavi problem, da se stroški, ki so povezani s pridobivanjem teh prihodkov (če je delo opravljeno prostovoljno), ne priznajo pri zniževanju davčne osnove. Tako je dobiček iz podobnih dejavnosti neprofitnih organizacij višji od dobička gospodarskih družb, zaradi česar je tudi znesek davka od dohodkov pravnih oseb, ki ga mora iz tega naslova plačati društvo, višji (kar pomeni, da država posredno obdavčuje tudi prostovoljno delo posameznikov).

Osnovni problem razumevanja nepridobitnega poslanstva športnih organizacij je treba gledati z vidika teorije organizacije in ne z vidika posamezne dejavnosti društva, saj se s tem ozkim gledanjem izgubi celostna slika družbenega pomena športnih organizacij. Z vidika poslovnega procesa so športne organizacije nepridobitne združbe. Njihov namen je delovanje v družbeno koristne namene. Glavne razlike med pridobitnimi in nepridobitnimi organizacijami niso v tem, da nepridobitne organizacije niso usmerjene v ustvarjanje dobička, temveč v namenu porabe ustvarjenega dobička. Prav namen porabe ustvarjenega dobička, ki ga športne organizacije ustvarjajo s »pridobitno dejavnostjo«, pa omogoča uveljavljanje osnovnega poslanstva športnih organizacij, ki je opredeljeno z zagotavljanjem kakovostnih pogojev za razvoj športa. Tako je zakonsko ozka logika opredeljevanja »pridobitne dejavnosti« popolnoma napačna, saj te ne smemo definirati z vidika pridobivanja finančnih sredstev, temveč z vidika namena njihove porabe.

Treba bi bilo bolj življenjsko opredeliti pojem pridobitne dejavnosti, predvsem na tistih področjih, kjer društva lahko konkurirajo pravnim osebam (da pa se dejavnosti, v katerih člani društva sodelujejo zaradi zagotavljanja določenih finančnih sredstev prostovoljno, ne štejejo kot sredstva, pridobljena iz pridobitne dejavnosti).

Ravno tako bi bilo treba natančno opredeliti, kateri stroški so v zvezi s temi dejavnostmi lahko davčno priznani odhodki (spremenjeni pogoji poslovanja društev, ki se razlikujejo od delovanja gospodarskih družb).

Smiselno bi bilo uvesti olajšavo, ki bi odražala vrednost prostovoljnega dela članov društva pri pridobivanju prihodkov. Trenutno velja: prostovoljno delo članov povečuje dobiček društva in s tem poveča prihodek proračuna (tako so društva celo kaznovana z davkom, kot smo prikazali).

Predlog sprememb:

1. Kot merilo za opredeljevanje dejavnosti, ki jih opravlja neprofitna organizacija, se upošteva tudi namen porabe sredstev. Če organizacija dokaže, da je sredstva, pridobljena z opravljanjem nepridobitne dejavnosti, porabila v skladu z zakonom o društvih, se pozitivna davčna osnova ustrezno zniža.
2. Predlagamo uvedbo t. i. znižane davčne stopnje za šport[7], pri čemer gre za fiktivno določitev davčne stopnje za del obdavčljivega dobička znotraj društva oz. organizacije, ki izhaja iz pridobitne dejavnosti

7 Ang. Sport box

športnih organizacij. Ta del poslovanja mora biti obdavčen po nižji davčni stopnji (npr. 5 %). Gre za novo obliko konkurenčnosti davčnih sistemov, ki se razlikujejo od tradicionalnih glede na stopnjo obdavčitve dela poslovanja, kjer dobiček v največji meri izhaja iz določene, v našem primeru športne dejavnosti. V tujini obstaja podoben režim za področje vlaganj v raziskave in razvoj[8], financiranja[9] in inovacij[10]. To so režimi, ki jih je potrdila tudi Evropska komisija, kar pomeni, da niso sporni z vidika delovanja svobodnega trga v Evropski uniji. Cilj predloga je ustvariti konkurenčno davčno okolje za šport, pritegniti čim več vlagateljev v šport in pospešiti razvoj profesionalnega športa.

2.4 Namenska poraba sredstev, ki se z vidika računovodskega poročanja ne priznajo kot stroški v tekočem obdobju

Glede na to, da so tudi v športu velika nihanja v primeru zbiranja potrebnih sredstev za investicije (npr. v športne objekte), bi se tudi iz tega naslova neprofitnim organizacijam morala priznati dodatna olajšava, saj so sicer prihodki, ki jih je društvo izkazalo iz pridobitne dejavnosti (namenjeni investiciji), v celoti obdavčeni v letu, ko je pridobilo prihodke, ne glede na to, da so bili ti v celoti porabljeni za investicijo, npr. v športni objekt. Seveda bi morala neprofitna organizacija v tem primeru tudi stroške, ki bi jih v zvezi z investicijo izkazovala v prihodnjih letih (npr. strošek amortizacije), opredeliti kot davčno nepriznan odhodek.

Davčna zakonodaja bi alternativno morala omogočiti prenos pozitivne davčne osnove v naslednja leta, ko bi se ta lahko znižala za morebitno kasnejšo »davčno izgubo«. V tujini je t. i. prenos davčnih izgub v pretekla leta[11] pogosto priznan tudi pri gospodarskih družbah. V zvezi s to alternativno rešitvijo predlagamo, da se omogoči oblikovanje dolgoročnih rezervacij za namene razmejevanja prihodkov, da se odloži obdavčitev, če se verodostojno izkaže, da se bodo sredstva porabila za namene opravljanja temeljne nepridobitne dejavnosti (za kar je treba pripraviti npr. načrt porabe v prihodnjih nekaj letih).

Predlog sprememb:

1. Neprofitnim organizacijam naj se omogoči izvajanje dejavnosti, ki imajo učinek na več kot eno davčno obdobje (pomembno predvsem zaradi že omejene namenske porabe sredstev za investicije v opremo in objekte). Smiselno bi bilo, da se neprofitnim organizacijam prizna olajšava za investicijo v višini 100 % investicije, ki bi se lahko prenašala tudi v prihodnja leta. S tem bi se zagotovilo, da društvo v letu investicije ne bi plačevalo davka od dohodka pravnih oseb na sredstva, ki so bila zbrana za namene investicije, iz naslova katere bo stroške izkazovalo šele v prihodnjih letih. Seveda bi bili v tem primeru stroški v prihodnjih letih davčno nepriznani, kot alternativni možnosti pa se ponujata možnost prenosa izgube v pretekla davčna leta ali že omenjena možnost oblikovanja rezervacij.
2. Uvede naj se tudi davčno olajšavo za gospodarske družbe za vlaganje v tuja osnovna sredstva v športu (v športne objekte, opremo in pripomočke) v obliki sponzoriranja ali drugi obliki.
3. Stroški sponzoriranja športnih društev so po obstoječi zakonodaji davčno priznani. Predlagamo, da se poleg tega za znesek sponzoriranja v višini 50 % prizna še 50-odstotna davčna olajšava, vendar največ do višine davčne osnove. Davčna osnova se lahko koristi v petih letih po letu, ko bi bila lahko izkoriščena. S tem se spodbudi sponzoriranje športa.

8 Ang. Patent box (na Nizozemskem, v Belgiji, Luxemburgu)
9 Ang. Interest box (na Nizozemskem)
10 Ang. Inovation box (na Nizozemskem)
11 Ang. loss carry bacwards

2.5 Davčno priznavanje stroškov, povezanih s športnimi dejavnostmi, ki jih financirajo delodajalci za svoje zaposlene

Davčna zakonodaja je v preteklih letih že storila korak naprej, ko je iz osebne obdavčitve posameznikov izvzela določene ugodnosti, povezane z uporabo prostorov za šport (npr. strošek najema športne dvorane, ki jo za zaposlene najame delodajalec).

Poleg tega pa bi bilo smiselno spremeniti tudi 30. člen zakona o davku od dohodkov pravnih oseb (ZDDPO-2; Uradni list RS, št. 117/06, 90/07,056/08, 76/08, 92/08, 5/09, 96/09), ki opredeljuje nepriznane odhodke. Skladno s 3. točko prvega odstavka omenjenega člena se stroški, ki se nanašajo na zasebno življenje, npr. za zabavo, oddih, šport in rekreacijo, vključno s pripadajočim davkom na dodano vrednost, davčno ne priznajo.

Menimo, da je takšno obravnavanje omenjenih stroškov za šport nedopustno in s strani države povsem neodgovorno. Tako so na primer davčno priznani stroški, namenjeni za obdarovanje otrok ob novem letu, stroški, namenjeni športu, pa ne. Zato predlagamo, da se ti stroški priznajo v določeni višini npr. 500 evrov letno na zaposleno osebo (podobno ureditev poznajo v Avstriji). Smiselno bi bilo, da bi se tudi tovrstni stroški kljub temu, da za posameznika ne predstavljajo obdavčenega dohodka (bonitete), priznali kot davčno priznani odhodki v celoti.

Predlog sprememb:

1. V ZDDPO-2 naj se opredeli nominalni znesek, ki ga lahko delodajalec letno nameni za športne dejavnosti svojih zaposlenih (povezane z zdravjem in varnostjo pri delu) in se bo priznal kot davčno priznan odhodek.

2.6 Dohodnina

Slovenska davčna zakonodaja je zelo neugodna z vidika osebne obdavčitve. V preteklosti smo že bili priča prvim selitvam naših vrhunskih športnikov v davčno ugodnejše države (Jolanda Čeplak, Katarina Srebotnik). Če se razmere ne bodo uredile in davčno breme ne bo zmanjšalo, se bojimo, da bodo takšne selitve naših najbolj komercialnih športnikov postale v Sloveniji stalna praksa.

Predlog sprememb:

1. povečanje meje za normirane stroške na 50 %, pri čemer velja to do višine dohodkov 42 tisoč evrov; nad tem zneskom naj se priznajo normirani stroški v višini 40 % davčne osnove (poenostavitev administracije za poklicne športnike in zasebne športne delavce in s tem tudi znižanje administrativnih stroškov) 12;
2. uvedba osebne športne olajšave za vse, ki se ukvarjajo s športom, ali za osebe, ki jih vzdržujejo (ustvarjanje ugodnejšega davčnega okolja), sicer bo Slovenija zaradi davčne konkurence postala nezanimiva; še posebej za športnike, ki se ukvarjajo s športnimi panogami, v katerih sami pokrijejo stroške (npr. treningov, trenerjev, športne opreme, priprav ...);

12 Po trenutni ureditvi se zasebnim športnim delavcem priznajo normirani stroški v znesku 25 % ustvarjenih prihodkov pri osebah, ki ne dosegajo več kot 42 tisoč evrov iz dejavnosti v zadnjih 12 zaporednih mesecih, ne zaposlujejo delavcev in zanje ne velja obveznost vodenja poslovnih knjig. Zavezancem, ki dosegajo dohodke z izdelavo in prodajo izdelkov domače in umetnostne obrti, se upoštevajo normirani odhodki v višini 70 % ustvarjenih prihodkov. Enako velja, ob izpolnjevanju določenih pogojev, pri doseganju dohodkov pri opravljanju kmetijske, gozdarske in dopolnilne dejavnosti na kmetiji.

3. tuje športnike bi bilo smiselno oprostiti plačevanja prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje v Sloveniji (saj je njihova športna kariera omejena in morajo v vsakem primeru sami poskrbeti za svojo socialno varnost - samostojno pokojnino iz Slovenije bi prejeli šele, če bi bili 15 let vključeni v obvezno pokojninsko zavarovanje v Sloveniji);
4. popolna davčna oprostitev povračil stroškov (prevozi, prenočišča, stroški treniranja, prehrana - po dejanskih stroških -, izobraževanje, kotizacije) osebam, ki sodelujejo v dejavnostih društev (v okviru pridobitne ali nepridobitne dejavnosti) in gospodarskih družb - ne glede na status posameznika. Povračila stroškov bi bilo treba hkrati priznati kot davčno priznane stroške; treba bi bilo tudi prilagoditi davčni status nekaterih drugih dohodkov, ki so trenutno visoko obdavčeni; obdavčevanje dohodkov po pogodbah o delu s posebnim davkom na določene prejemke le v določenih primerih, ko bi bilo razmerje treba opredeliti kot delovno razmerje oziroma bi se pogodba o delu sklepala za bolj obsežna dela;
5. davčna olajšava za članarine v športnih društvih in za nakup športne opreme in pripomočkov;
6. pridobitev statusa prostovoljnega dela, saj bi se v tem primeru dohodnina znižala za določen odstotek, zaradi česar bi bili posamezniki bolj zainteresirani za te dejavnosti (posameznik bi moral ta status dokazovati).

2.7 Davek na dodano vrednost

Iz poglavja o ekonomskih učinkih športa je vidno, kolikšna sredstva društva pridobijo prek sponzorskih pogodb in prek storitev, ki jih nudijo prebivalstvu. Celotni izdatki za investicije, javni in zasebni, so v letu 2007 znašali 65 milijonov evrov, poraba prebivalstva za športne izdelke pa 287 milijonov evrov (Preglednica 1 v poglavju o ekonomskih učinkih športa). Neposredno oceno pobranega davka na dodano vrednost (v nadaljevanju: DDV) iz tako opredeljenih virov je težko opredeliti, verjetno pa se nismo zmotili, če ocenimo, da celotni znesek tako pobranega DDV presega sredstva, ki jih država namenja športu.

Ker morajo društva pri nabavi opreme, namenjene za športne dejavnosti, plačati DDV, menimo, da bi bilo treba na tem področju sprejeti določene ukrepe. Njihov namen naj bi bil oprostitev plačila DDV za to opremo oziroma zagotovitev sredstev države, s katerimi bi društva dobila refundiran znesek plačanega DDV za omenjeno opremo.

Ker društva precejšen del sredstev prejmejo prek prostovoljnih prispevkov in prostovoljnega dela, je nesmiselno, da potem petina teh sredstev odteka v državno blagajno prek DDV.

Zakaj država profitira z DDV? Če družba podari opremo eni od športnih institucij, mora od vrednosti opreme obračunati in plačati DDV, ne glede na to, da za omenjeno opremo nikoli ni prejela plačila v denarju. Navedeno pomeni, da družbe, ki bi sicer bile zainteresirane za donacije omenjenih sredstev športnim društvom, niso ustrezno spodbujene. Še celo več. Menimo, da so te družbe s strani države kaznovane, ker so bile pripravljene brezplačno zagotoviti del sredstev za razvoj športnih dejavnosti ali pa so svoje trženjske dejavnosti izvajale prek sponzoriranja športa.

Problem, na katerega želimo opozoriti, je, da so sredstva pri sponzorjih in donatorjih omejena. Če želi družba donirati blago v vrednosti 120 enot, bo 100 enot te donacije prejelo društvo, 20 enot (v obliki DDV) pa država (res je, da se država v primeru, da je donacija davčno priznana olajšava, odreče še 22 % davka od dohodkov pravnih oseb; torej 26,4 enote davka). Olajšava iz naslova donacije tako sicer ublaži učinek obračuna DDV, vendar je prispevek države za spodbujanje športa samo 5 % vrednosti sredstev, ki jih za

donacijo nameni gospodarska družba.

Ta dilema pa se odraža tudi pri drugih večjih projektih. Primer so investicije v športno infrastrukturo, če se ne financirajo iz javnih sredstev. Poglejmo vidik države. Če se določen projekt ne izpelje, država ni prejela obračunanega DDV od investicije, prav tako ni imela odhodkov. Učinek na proračun je tako 0. Če športna organizacija izpelje investicijo v športni objekt, ki stane 1200 enot (200 enot DDV, ki si ga društvo ne more poračunati - je torej prihodek proračuna) in dobi iz javnih sredstev ta projekt sofinanciran v višini 200 enot (odhodek proračuna), je učinek na državni proračun zopet 0. Torej države ta projekt ni stal nič. Šele, če je bil projekt prek javnih sredstev financiran več kot 20-odstotno, lahko govorimo o dejanskem prispevku države in spodbujanju športa.

Ker društva precejšen del sredstev prejmejo prek donacijskih in sponzorskih prispevkov in prostovoljnega dela, je po našem mnenju nesmiselno, da potem petina teh sredstev odteka v državno blagajno prek DDV. Na ta način se država do športnih institucij obnaša mačehovsko, saj po eni strani vztrajno poudarja, da je treba čim več sredstev zagotoviti prek prostovoljnih prispevkov in dela, po drugi strani pa nato prek davkov pobere obsežen del teh sredstev.

Opozarjamo tudi na to, da je takšno sofinanciranje dela nakupa opreme (za znesek DDV) že stalna praksa pri prostovoljnih gasilskih društvih. Poleg tega, da bi se v tovrsten način spodbujanja investicij vključile neprofitne organizacije, bi bilo smiselno, da bi bila ta rešitev dostopna tudi lokalnim skupnostim in drugim neprofitnim organizacijam, ki vlagajo v objekte, ki so namenjeni za zadovoljevanje potreb lokalne skupnosti in športnikov ter njihova uporaba ni strogo komercialne narave.

Velja omeniti, da je takšna rešitev uporabna pri vlaganju v šport in dejavnosti v povezavi z njim tako v primeru investicij v infrastrukturo kot tudi za nakup športne opreme ter povračilo DDV za stroške, ki so neposredno povezani z izvajanjem aktivnosti društev in zvez (npr. stroškov treningov in priprav (hrana in nastanitev športnikov)). Zveze in športna društva se namreč tudi s financiranjem treningov in različnih priprav soočajo s problemom zagotavljanja sredstev za financiranje DDV, ki si ga v skladu z zakonom o davku na dodano vrednost (ZDDV-1; Uradni list RS, št. 117/06, 33/09, 85/09, 10/10) ne morejo poračunati kot vstopni DDV. Ker je sprememba zakonodaje na področju DDV malo verjetna (zakonodaja je vezana na evropsko zakonodajo na tem področju), tudi v tem delu predlagamo, da se uporabi zgornji pristop, pri čemer se sredstva ne bi zagotavljala za preteklo leto, temveč bi se zagotovile možnosti, da društva in zveze črpajo na podlagi vnaprej dogovorjenega programa financiranja (glede na načrt in dokazila o dejanskih stroških).

Predlog sprememb:

1. Oblikuje naj se model, ki bo davčnim zavezancem v primeru vlaganj v šport omogočil, da bodo upravičeni do javnih sredstev vsaj v višini DDV, ki so ga plačali za investicijo.

3. SKLEP

Poleg ukrepov na odhodkovni strani proračuna (subvencije in donacije, namenjene športu), bi lahko država s preprostimi ukrepi bistveno izboljšala položaj oseb, ki se ukvarjajo s športom (posameznikov, športnih društev, zvez in OKS - ZŠZ) v Sloveniji.

Ugotavljamo namreč, da je v Sloveniji **davčna zakonodaja na področju športa izredno neugodna, kar je pomembna ovira za nadaljnji razvoj športa in z njim povezanih dejavnosti.** Namen po čim večjem izplenu

iz naslova pobiranja davkov že v kali zatre večino zamisli, ki bi bile lahko podpora zlasti neprofitnemu delovanju na področju športa. Nov nacionalni program športa bi lahko na podlagi predlaganih usmeritev opredelil aktivnosti in njihove nosilce, kar bi lahko pripomoglo k izboljšanju stanja na tem področju.

4. VIRI

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (2000). *Uradni list RS*, št. 24-1065/2000.

Pravilnik o opredelitvi pridobitne in nepridobitne dejavnosti (2007). *Uradni list RS*, št. 109/07.

Zakon o davku na dodano vrednost (2006). *Uradni list RS*, št. 117/06, 33/09, 85/09, 10/10.

Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb (2006). *Uradni list RS*, št. 117/06, 90/07,056/08, 76/08, 92/08, 5/09, 96/09.

4.

ANALIZA RAZVOJNO-RAZISKOVALNE PODSTRUKTURE ŠPORTA V REPUBLIKI SLOVENIJI

Jakob Bednarik, Marko Kolenc in Edvard Kolar

4.1

ANALIZA IZOBRAŽEVANJA, USPOSABLJANJA IN SPOPOLNJEVANJA STROKOVNIH KADROV V ŠPORTU

1. UVODNA IZHODIŠČA NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA, USPOSABLJANJA IN SPOPOLNJEVANJA STROKOVNIH KADROV V ŠPORTU

Nacionalni program športa (2000, v nadaljevanju: NPŠ) opredeljuje področje izobraževanja, usposabljanja in spopolnjevanja strokovnih kadrov športu kot pomemben del razvoja športnega področja, zato mora NPŠ (2000) *»podpirati usposabljanje, izobraževanje in spopolnjevanje strokovnih in drugih delavcev, povezanih s športom«.*

Skladno z določili NPŠ (2000) so bile na področju **izobraževanja, usposabljanja in spopolnjevanja strokovnih delavcev v športu** izpostavljene naslednje **strateške usmeritve:**

- ugotoviti stanje na področju strokovnih kadrov in strokovnih razvojnih programov ter **bolj načrtno razvijati uveljavljanje stroke;**
- **oblikovati sistem** izobraževanja, usposabljanja in spopolnjevanja ter napredovanja strokovnih kadrov v športu;
- uveljaviti **statusne pravice trenerjev;**
- vzporedno z urejenim univerzitetnim izobraževanjem je treba pripraviti **program visokošolskega strokovnega izobraževanja trenerjev;**
- pospešiti je treba pripravo programov za izobraževanje, usposabljanje in spopolnjevanje **managerjev v športu.**

2. ANALIZA IZVAJANJA STRATEŠKIH UKREPOV NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA, USPOSABLJANJA IN SPOPOLNJEVANJA STROKOVNIH KADROV V ŠPORTU

V celotnem analiziranem obdobju je bilo področje izobraževanja, usposabljanja in spopolnjevanja strokovnih kadrov v športu sofinancirano iz javnofinančnih virov. Programe je sofinancirala tako država (ministrstvo za šolstvo in šport - MŠŠ in Fundacija za financiranje šport - FŠO) kot lokalne skupnosti. Na področju analize gibanja javnofinančnih virov med sredstvi države niso upoštevana sredstva FŠO, ker je iz poročil težko razbrati višino sredstev, ki so bila na področju financiranja raziskav in razvoja (R&R) namenjena posebej izobraževanju, usposabljanju in spopolnjevanju strokovnih kadrov v športu. Zato je celotna vrednost sredstev, razdeljenih na področju R&R, upoštevana v analizi gibanja javnofinančnih sredstev na področju *»Spremljanja pripravljenosti in svetovanja športnikom«*, ki prav tako vsebuje analizo raziskovalne dejavnosti v športu. Vsa navedena področja so del *»Razvojno-raziskovalne podstrukture športa v Republiki Sloveniji«.* V analizi ukrepov smo pregledali tudi število izvedenih programov usposabljanj za strokovne delavce v športu za celotno analizirano obdobje.

2.1 Analiza gibanja javnofinančnih sredstev na področju izobraževanja, usposabljanja in spopolnjevanja strokovnih kadrov v športu

Predmet analize so javnofinančna sredstva države (samo MŠŠ) in lokalnih skupnosti, ki so bila med letoma 2001 in 2008 namenjena uresničevanju javnega interesa na področju izobraževanja, usposabljanja in spopolnjevanja strokovnih kadrov v športu.

Prikaz 1: Javna finančna sredstva, namenjena izobraževanju, usposabljanju in spopolnjevanju strokovnih kadrov v športu med letoma 2001 in 2008.

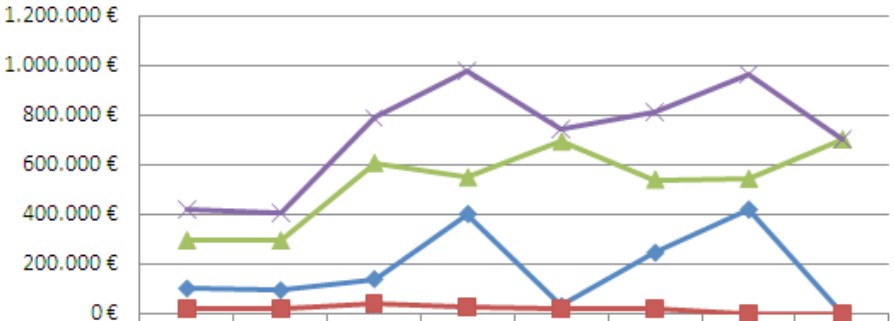

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MŠŠ	102.670 €	95.729 €	140.710 €	403.197 €	31.553 €	247.281 €	421.436 €	0 €
FŠO	21.179 €	17.683 €	42.790 €	29.301 €	20.868 €	23.372 €	1.800 €	3.000 €
Lokalne skupnosti	296.665 €	295.839 €	606.814 €	549.084 €	694.008 €	541.014 €	544.011 €	701.718 €
SKUPAJ	420.514 €	409.252 €	790.314 €	981.582 €	746.429 €	811.667 €	967.247 €	704.718 €

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Iz Prikaza 1 vidimo:

- ⇨ da je trend višine finančnih sredstev za izobraževanje, usposabljanje in spopolnjevanje strokovnih kadrov v športu kljub nihanjem v letih 2005 in 2008 med letoma 2001 in 2008 pozitiven,
- ⇨ da so nihanja v višini skupnih sredstev povzročila predvsem nihanja javnofinančnih sredstev države (MŠŠ),
- ⇨ da je bilo v obdobju med 2001 in 2008 za izobraževanje, usposabljanje in spopolnjevanje strokovnih kadrov v športu skupaj namenjenih 5.831.723 evrov javnofinančnih sredstev,
- ⇨ da se je višina javnofinančnih sredstev za izobraževanje, usposabljanje in spopolnjevanje strokovnih kadrov v športu med letoma 2001 in 2008 povprečno povečevala za 13,06 % na leto,
- ⇨ da je bilo največje letno povečanje sredstev namenjeno tej vsebini med letoma 2002 in 2003; v letu 2003 je bilo namenjenih za 93,11 % več sredstev kot v letu 2002,
- ⇨ da je prišlo do opaznega znižanja sredstev za izobraževanje, usposabljanje in spopolnjevanje strokovnih kadrov v športu leta 2005 (za 23,96 %) in leta 2008 (za 27,14 %).

Prikaz 2: Deleži države in lokalnih skupnosti pri javnofinančnih sredstvih, namenjenih izobraževanju, usposabljanju in spopolnjevanju strokovnih kadrov v športu med letoma 2001 in 2008.

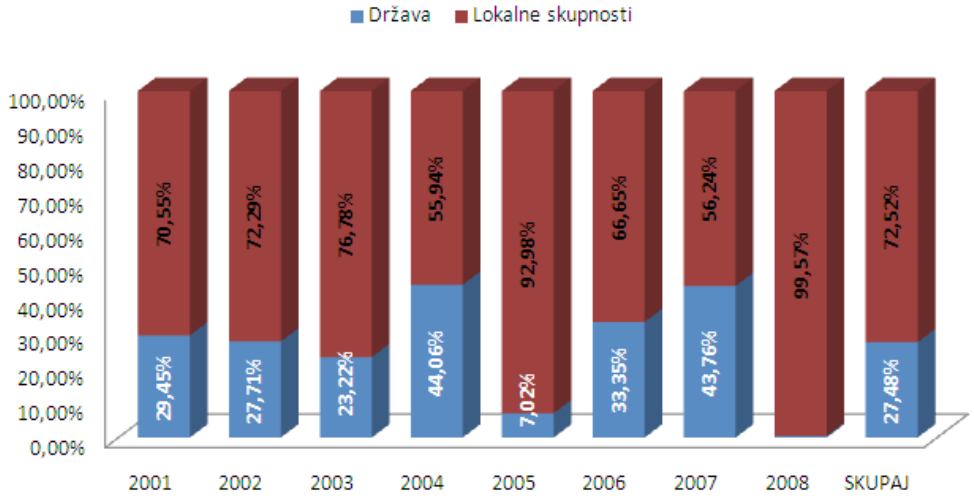

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Iz Prikaza 2 vidimo:

- ⇨ da so v celotnem obdobju (2001 - 2008) večji delež javnofinančnih sredstev za izobraževanje, usposabljanje in spopolnjevanje strokovnih kadrov v športu namenile lokalne skupnosti (72,52 % oz. 4.229.153 evrov) in manjši delež država (skupaj 27,48 % oz. 1.602.570 evrov),
- ⇨ da se je delež lokalnih skupnosti v celotnem analiziranem obdobju gibal med 99,57 % (leta 2008) in 55,94 % (leta 2004),
- ⇨ da struktura financiranja izobraževanja, usposabljanja in spopolnjevanja strokovnih kadrov v športu iz javnofinančnih virov ne sledi strateškim usmeritvam, saj je NPŠ (2000) predvideval večji delež financiranja teh vsebin iz javnofinančnih sredstev države.

Iz Prikaza 3 vidimo:

- ⇨ da je bila skupna vrednost javnofinančnih sredstev, ki so bila v NPŠ (2000) načrtovana za uresničevanje javnega interesa na področju izobraževanja, usposabljanja in spopolnjevanja strokovnih kadrov v športu, v obdobju 2001 - 2008 presežena,
- ⇨ da je presežek skupne vrednosti načrtovanih sredstev nastal izključno zaradi presežka sredstev lokalnih skupnosti,
- ⇨ da so javnofinančna sredstva lokalnih skupnosti v celotnem analiziranem obdobju presegla načrtovana za 109,2 %,
- ⇨ da je država namenila le 63,42 % načrtovanih sredstev za omenjene vsebine; leta 2008 je namenila le 3000 evrov sredstev za to vsebino nacionalnega programa, leta 2005 pa dosegla le 16,6-odstotno realizacijo,
- ⇨ da so največ presegle načrtovana sredstva lokalne skupnosti leta 2005 (275,08 %),
- ⇨ da je trend skupnih sredstev pozitiven in predvsem odvisen od trenda sredstev lokalnih skupnosti; pri sredstvih, ki jih za te vsebine namenja država, v celotnem obdobju ne zaznamo jasno izraženega trenda.

Prikaz 3: Uresničevanje NPŠ (2000) na področju izobraževanja, usposabljanja in spopolnjevanja strokovnih kadrov v športu med letoma 2001 in 2008.

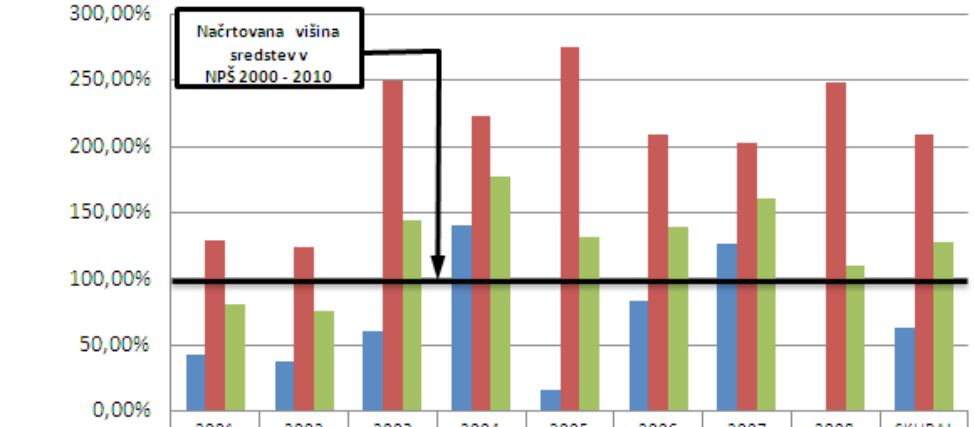

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	SKUPAJ
Država	42,91%	38,07%	60,27%	140,16%	16,62%	83,73%	126,40%	0,85%	63,42%
Lokalne skupnosti	128,49%	124,14%	249,12%	222,42%	275,08%	209,21%	203,09%	247,84%	209,20%
SKUPAJ	80,95%	76,32%	144,20%	176,72%	131,49%	139,50%	160,48%	110,62%	128,21%

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Prikaz 4: Delež javnofinančnih sredstev za izobraževanje, usposabljanje in spopolnjevanje strokovnih kadrov v športu med letoma 2001 in 2008 znotraj BDP v Republiki Sloveniji.

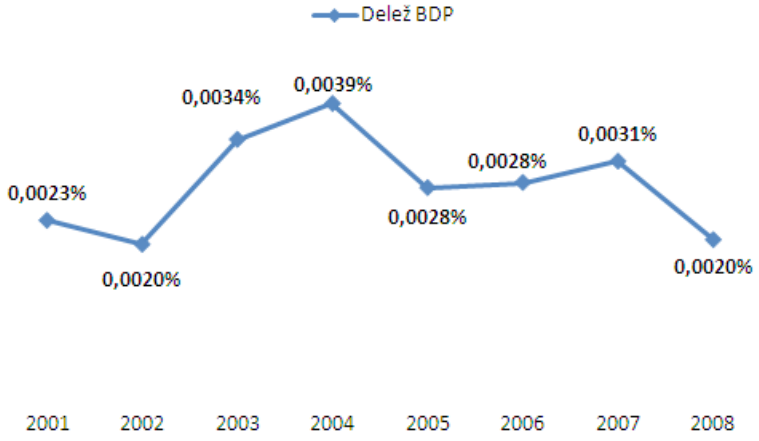

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Iz Prikaza 4 vidimo:

- ⇨ da je med letoma 2001 in 2008 povprečni delež javnofinančnih sredstev za izobraževanje, usposabljanje in spopolnjevanje strokovnih kadrov v športu v BDP 0,0028 %,
- ⇨ da je trend deleža javnofinančnih sredstev, namenjenih izobraževanju, usposabljanju in spopolnjevanju strokovnih kadrov v športu v BDP med letoma 2002 in 2004 pozitiven in med letoma 2007 in 2008 izrazito negativen,
- ⇨ da je največji delež sredstev v BDP dosežen leta 2004 (0,0039 %).

2.2 Analiza izvajanja ukrepov, povezanih z izobraževanjem, usposabljanjem in spopolnjevanjem strokovnih kadrov v športu

V 26. členu zakona o športu (1998) piše, da je *»strokovni delavec v športu tisti, ki opravlja v športu vzgojno-izobraževalno ali strokovno-organizacijsko delo (v nadaljnjem besedilu: strokovno delo). Strokovni delavec v športu mora imeti ustrezno strokovno izobrazbo oziroma ustrezno usposobljenost«.*

Skladno z določilom zakona o športu je bil eden od glavnih ukrepov NPŠ (2000) *»Oblikovati sistem izobraževanja, usposabljanja in spopolnjevanja ter napredovanja strokovnih kadrov v športu«*. V strateškem obdobju se je na področju razvoja kadrov v Republiki Sloveniji oblikoval sistem, ki je vključeval področje **izobraževanja strokovnih kadrov** (pridobivanje formalne izobrazbe za delo na področju športa), področje **usposabljanja strokovnih kadrov** (pridobitev različnih ravni usposobljenosti za delo v športu) in področje stalnega **strokovnega spopolnjevanja** oz. licenciranja strokovnih kadrov v športu (pridobitev ustrezne licence za delo v športu). Celotna organizacijska struktura programov razvoja kadrov za strokovno delo v športu je predstavljena v Prikazu 5.

Prikaz 5: Organizacijska struktura programov za razvoj kadrov na področju strokovnega dela v športu.

Na področju **izobraževanja strokovnih kadrov v športu** ima Fakulteta za šport Univerze v Ljubljani še vedno vodilno vlogo. Skladno z usmeritvami bolonjskega procesa je oblikovala različne smeri študija (Prikaz 6), ki na dodiplomski ravni ponujajo triletne študije štirih smeri, na podiplomski ravni dveletne magistrske študije štirih smeri in triletni doktorski študij *»Kineziologija«*. Prenovljen študij omogoča pestro in široko izbiro poklicev za delo v športu. Prav tako pa je bila s prenovo študija na Fakulteti za šport uveljavljena usmeritev NPŠ (2000), povezana s pripravo programa izobraževanja managerjev v športu, saj je bil uspešno uveljavljen magistrski program *»Management v športu«*, ki ga Fakulteta za šport izvaja v sodelovanju z Ekonomsko fakulteto Univerze v Ljubljani.

Ponudba programov Fakultete za šport je prav tako uspešno uveljavila usmeritev NPŠ (2000), ki je predvidevala pripravo **programa visokošolskega strokovnega izobraževanja trenerjev;** ta je v programu Fakultete za šport po novem bolonjskem programu še nadgrajen z magistrskim programom *»Športno treniranje«*. Prav tako je bil v študijskem letu 2005/06 na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru, kjer je bil ustanovljen *»Oddelek za športno treniranje«*, uveljavljen program visokošolskega izobraževanja trenerjev v izbranih športnih panogah (Prikaz 7).

Prikaz 6: Struktura izobraževanja kadrov v športu na Fakulteti za šport Univerze v Ljubljani.

Študij na Fakulteti za šport

Univerzitetni dodiplomski študijski programi (3+)	Univerzitetni magistrski študijski programi (+2)	Doktorski študijski program (+3)
UNI 1. stopnja	**MAG 2. stopnja**	**DR 3. stopnja**
Športna vzgoja	Športna vzgoja	Kineziologija
Kineziologija	Šport in zdravje	
Športno treniranje	Športno treniranje	
Športna rekreacija	Management v športu	

Vir: http://www.fsp.uni-lj.si/studij/

Prikaz 7: Struktura izobraževanja na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru.

Vir: http://www.pfmb.uni-mb.si/

Diplomanti obeh fakultet pridobijo visokošolsko izobrazbo športne smeri (z bolonjskimi programi univerzitetno izobrazbo prve stopnje) in s tem izpolnijo pogoj (28. člen zakona o športu, 1998) za opravljanje vzgojno-izobraževalnega dela v športni vzgoji, ki poteka zunaj vzgojno-izobraževalnega sistema (ta pogoj morajo izpolniti tisti strokovni delavci, ki so v rednem delovnem razmerju). Diplomanti lahko skladno z 32. členom zakona o športu (1998) **napredujejo** v nazive mentor, svetovalec in svetnik.

Usposabljanje strokovnih delavcev v športu poteka na podlagi tristopenjskih strokovnih programov, ki jih pripravljajo OKS - ZŠZ, nacionalne panožne športne zveze, druge nacionalne športne zveze, Fakulteta za šport in za področje strokovno-organizacijskega dela v športu tudi Športno izobraževalni center (ŠIC). Vse programe usposabljanja mora potrditi Strokovni svet Republike Slovenije za šport. Konec septembra 2009 je bilo ustrezno potrjenih **282 programov usposabljanja** strokovnih delavcev v športu (MŠŠ, 2009).

Od navedenih programov je bilo **253 programov usposabljanja na področju vzgojno-izobraževalnega dela v športu** in **29 programov za opravljanje strokovno-organizacijskega dela v športu.** Med nosilci in izvajalci programov vzgojno-izobraževalnega dela v športu je **57** športnih organizacij, za izvedbo strokovno-organizacijskega dela v športu pa skrbijo **tri** organizacije. Za izvedbo stalnega **spopolnjevanja** strokovnih delavcev v športu v največji meri skrbijo izvajalci programov usposabljanja. Licence skladno z zakonom o športu (1998) izdaja OKS - ZŠZ.

Prikaz 8: Gibanje števila izvajalcev programov usposabljanja in števila izvedenih usposabljanj med letoma 2001 in 2008.

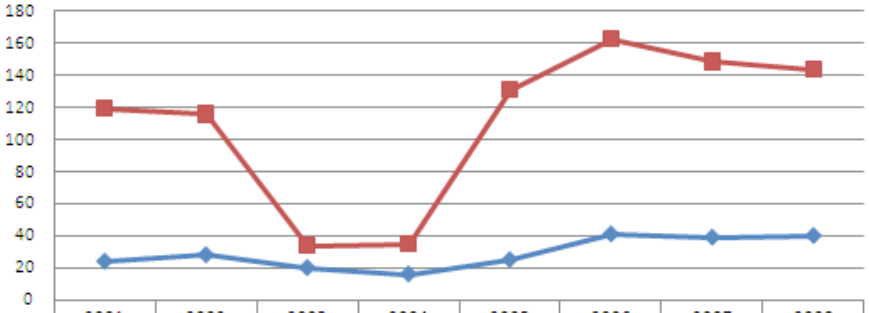

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Izvajalci	24	28	20	16	25	41	39	40
Število usposabljanj	120	116	34	35	131	163	149	144

Vir: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/strokovni_sveti/vladni/pdf/Sport/Programi_usposabljanja_strok_del_sport_22_9_08.pdf

Iz Prikaza 8 vidimo:

- ⇨ da je trend števila izvedenih usposabljanj in izvajalcev usposabljanj pozitiven z občutnim zmanjšanjem obeh vrednosti v letih 2003 in 2004, kar je presenetljivo, saj javnofinančna sredstva za to vsebino NPŠ (2000) ravno v teh letih dosegajo zelo visoke vrednosti,
- ⇨ da je bilo v celotnem analiziranem obdobju skupaj izvedenih 892 programov usposabljanj,
- ⇨ da je bilo največje število usposabljanj (163) in največje število izvajalcev usposabljanj (41) v letu 2006,
- ⇨ da je na leto povprečno 29 izvajalcev izvedlo 111,5 usposabljanja za strokovne delavce v športu.

3. ANALIZA UČINKOV IZVEDENIH UKREPOV NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA, USPOSABLJANJA IN SPOPOLNJEVANJA STROKOVNIH KADROV V ŠPORTU

V predhodnem poglavju je bilo ugotovljeno, da so bili v opazovanem obdobju uspešno uveljavljeni vsi predvideni ukrepi, prav tako pa je bila presežena skupna vrednost načrtovanih javnofinančnih sredstev za celotno obdobje. V tem poglavju smo analizirali dosežene učinke na podlagi ugotavljanja gibanja:

- ⇨ števila udeležencev usposabljanj,
- ⇨ števila udeležencev, ki so uspešno zaključili usposabljanje in pridobili ustrezen strokovni naziv za delo v športu, in
- ⇨ razmerja med številom udeležencev usposabljanja in tistimi, ki so uspešno zaključili usposabljanje, kar kaže uspešnost izvajanja usposabljanj.

Prikaz 9: Gibanje števila udeležencev usposabljanj in števila tistih udeležencev, ki so usposabljanje uspešno zaključili, med letoma 2001 in 2008.

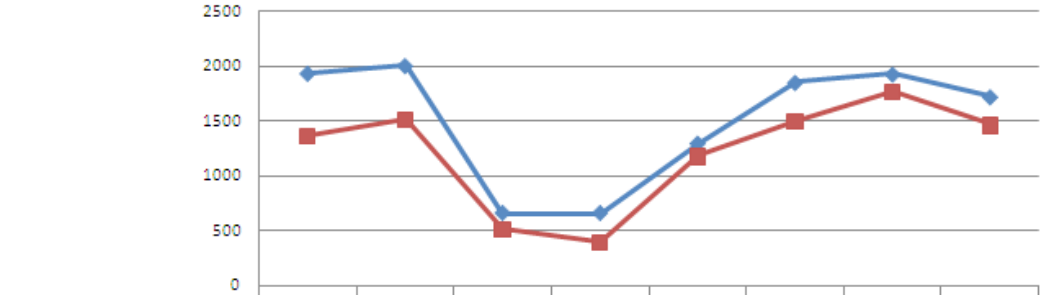

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Število udeležencev	1935	2005	659	658	1294	1851	1927	1719
Število pridobljenih nazivov	1361	1509	511	393	1179	1498	1766	1462

Vir: MŠŠ, 2009

Iz Prikaza 9 vidimo:

- ⇨ da je trend števila udeležencev in tistih, ki so usposabljanje uspešno končali, zelo podoben trendu števila izvedenih usposabljanj (Prikaz 8), saj tudi v Prikazu 9 vidimo občutno zmanjšanje obeh vrednosti v letih 2003 in 2004,
- ⇨ da je bilo v celotnem analiziranem obdobju skupaj na usposabljanjih 12.048 udeležencev, usposabljanja pa jih je uspešno končalo 9679; skupna uspešnost je bila 80,34 -odstotna,
- ⇨ da je bilo največje število udeležencev usposabljanj (2005) leta 2002 in največje število uspešnih udeležencev (1766) leta 2007,
- ⇨ da je bilo povprečno 1506 udeležencev usposabljanj na leto in da je usposabljanje uspešno končalo povprečno 1210 udeležencev na leto.

Iz Prikaza 10 vidimo:

- ⇨ da je trend izvedenih usposabljanj za strokovne delavce v športu med letoma 2001 in 2008 kljub nizkemu odstotku uspešnosti leta 2004 (59,73 %) pozitiven,
- ⇨ da je bila povprečna uspešnost usposabljanja v celotnem analiziranem obdobju 78,95-odstotna,
- ⇨ da je bila največja uspešnost usposabljanja v letih 2005 (91,11 %) in 2007 (91,65 %) in najnižja leta 2004 (59,73%),
- ⇨ da analizirani podatki sicer kažejo na visok odstotek uspešnosti.

Prikaz 10: Razmerje med številom udeležencev usposabljanj in številom tistih udeležencev, ki so usposabljanje uspešno zaključili, med letoma 2001 in 2008.

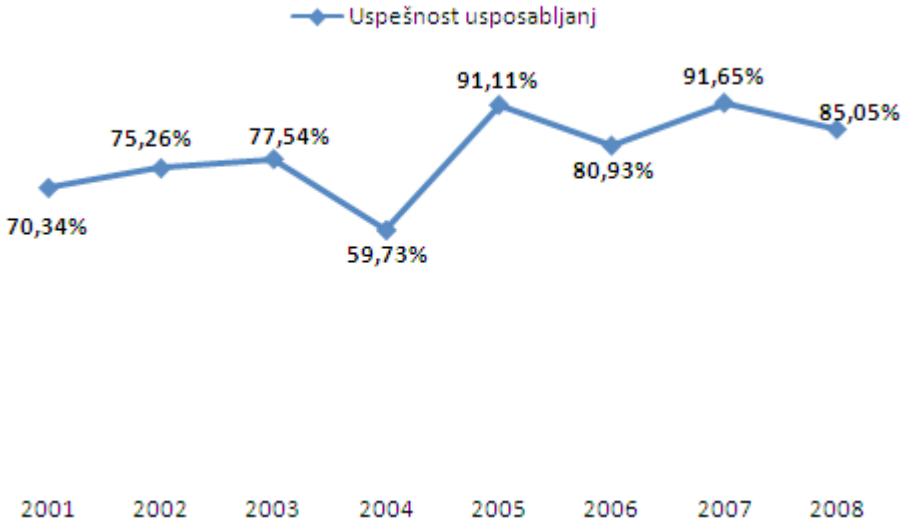

Vir: MŠŠ, 2009

4. SKLEP

Na podlagi analize ukrepov in učinkov izobraževanja, usposabljanja in spopolnjevanja strokovnih delavcev v športu lahko na področju ukrepov sklenemo:

1. Realizirana javnofinančna sredstva, namenjena tej vsebini NPŠ (2000), v celotnem obdobju **presegajo** načrtovana za **28,21 %** izključno zaradi sredstev lokalnih skupnosti (ta presegajo načrtovana za kar **109,20 %**). Sredstva, ki jih je namenila tej vsebini država, so v opazovanem obdobju zaostajala za načrtovanimi za **36,57 %**.
2. Struktura javnofinančnih sredstev ni skladna z načrtovanimi, saj je NPŠ (2000) predvideval večji delež sredstev iz državnega proračuna, analiza pa je pokazala, da so bistveno večji delež namenile lokalne skupnosti (skupaj 72,52 %). Sredstva za izobraževanje (večina sredstev za izobraževanje prihaja iz drugega vira - ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo - in lastna sredstva udeležencev), usposabljanje in spopolnjevanje strokovnih kadrov v športu so predstavljala povprečno na leto 0,0028-odstotni delež v BDP.
3. V Republiki Sloveniji je bil vzpostavljen ustrezen sistem izobraževanja, usposabljanja, spopolnjevanja

in napredovanja strokovnih kadrov športu. Za vse ravni razvoja kadrov v športu so vzpostavljeni programi, ki jih izvajajo kompetentni izvajalci.

4. V omenjenem obdobju sta bila uveljavljena dva visokošolska programa za izobraževanje trenerjev (Fakulteta za šport UL in Pedagoška fakulteta UM).
5. V celotnem analiziranem obdobju je bilo izvedenih skupaj 892 programov usposabljanj za strokovne delavce v športu. Ob koncu analiziranega obdobja je Strokovni svet za šport RS potrdil 282 programov usposabljanja 60 različnih nosilcev in izvajalcev (športnih organizacij).
6. Pripravljenih in uveljavljenih je bilo večje število različnih programov za usposabljanje managerjev v športu. V sodelovanju med ljubljanskima Fakulteto za šport in Ekonomsko fakulteto je bil v študijskem letu 2007/08 uspešno uveljavljen magistrski program *»Športni management«*, na katerem lahko študentje izbirajo med dvema smerema (*Management športnih organizacij* ali *Vodenje v športu*).

Na podlagi analize učinkov izvedenih ukrepov lahko strnemo naslednje sklepe:

1. Na področju izobraževanja je v opazovanem obdobju uspešno končalo študij **1130** diplomantov (od navedenega deset v letu 2009 na Pedagoški fakulteti v Mariboru), ki so si pridobili visokošolsko izobrazbo za delo na področju športa.
2. V celotnem obdobju je bilo usposobljenih **9679** strokovnih delavcev. Izvajalci usposabljanj so v celotnem obdobju dosegli **80,34-odstotno** uspešnost. V celotnem preučevanem obdobju je bilo za posameznega usposobljenega porabljenih povprečno **602,51 evra**.
3. V analiziranem obdobju je tako šport postal bogatejši za **10.809** strokovnih delavcev, ki so ustrezno usposobljeni za vzgojno-izobraževalno ali strokovno-organizacijsko delo v športu.

Sklenemo lahko, da je bilo opravljeno delo na področju izobraževanja, usposabljanja in spopolnjevanja strokovnih kadrov v športu **uspešno**, tako z vidika načrtovanih in uveljavljenih ukrepov kakor tudi z vidika učinkov izvedenih ukrepov.

5. VIRI

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (2000). *Uradni list RS,* št. 24-1065/2000 z dne 17.3.2000.

Zakon o športu (1998). *Uradni list RS*, št. 22/1998.

MŠŠ. *Programi usposabljanja strokovnih delavcev v športu.* Pridobljeno 12. decembra 2009 iz: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/strokovni_sveti/vladni/pdf/Sport/Programi_usposabljanja_strok_del_sport_22_9_08.pdf

Študijski programi na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru. Pridobljeno 12. decembra 2009 iz: http://www.pfmb.uni-mb.si/

Študijski programi na Fakulteti za šport Univerze v Ljubljani. Pridobljeno 12. decembra 2009 iz: http://www.fsp.uni-lj.si/studij/

Gregor Jurak

4.2

ANALIZA ZALOŽNIŠTVA V ŠPORTU

1. UVODNA IZHODIŠČA NA PODROČJU ZALOŽNIŠKE DEJAVNOSTI V ŠPORTU

Po opredelitvi Slovarja slovenskega knjižnega jezika (2002) je založništvo gospodarska dejavnost, ki se ukvarja z zalaganjem knjig in revij. Eno od področij založništva je tudi športno založništvo, ki je s celotnim svojim spektrom, od športnih časnikov do znanstvenih revij s področja športa, vsebinsko zelo pestro področje. Skladno z dolgoročnimi cilji NPŠ (2000) založniška dejavnost v športu podpira zlasti razvoj športne stroke in znanosti ter rast športne kulture prebivalstva. Ko govorimo o pomenu športnega založništva pri rasti športne kulture, pojmujemo širšo družbeno vlogo te dejavnosti, ki posega na področje množičnih medijev.

V osnovnem pomenu so množični mediji komunikacijska sredstva, ki omogočajo izmenjavo in posredovanje informacij. Mednje poleg založništva oz. tiska sodijo različne vrste medijev, kot so radio, televizija in internet, poleg teh pa tudi letaki, plakati, film, knjige in teletekst. Množični mediji so ključni element procesa množičnega komuniciranja, zaradi svojega velikega vpliva in pomena pa jih je mogoče opredeliti in obravnavati z različnih gledišč. Z vidika športa so zanimive funkcije množičnih medijev.

Komunikologi glede na cilje medijev in teoretska izhodišča navajajo naslednje osnovne značilnosti množičnih medijev (Erjavec, 1999; McQuail, 1987; Vreg, 1990):

- ⇨ informacijska funkcija: zagotavljanje informacij o dogodkih in razmerah v družbi in po svetu; nakazovanje odnosov moči; olajševanje inovacij, prilagajanja in napredka; omogoča seznanjanje občinstva z dogodki;
- ⇨ razlagalna, povezovalna ali mnenjska vloga: razlaganje in komentiranje pomena dogodkov in informacij; omogoča občinstvu, da si oblikuje mnenje;
- ⇨ socializacijska funkcija: posredovanje vodilnih medijskih simbolnih vrednot in norm, miselnih in vedenjskih vzorcev, zagotavljanje podpore uveljavljenim avtoritetam in normam; postavljanje prednostnega reda in označevanje relativnih statusov; razvijanje socialne empatije, identifikacije z drugimi, občutek možnosti pripadnosti, vzpostavljanje stikov omogoča prenos znanja z ene generacije na drugo;
- ⇨ zabavna funkcija, ki omogoča razvedrilo in sprostitev občinstva, zmanjševanje družbenih napetosti;
- ⇨ mobilizacijska funkcija: propagiranje družbenih ciljev na področju politike, vojne, gospodarskega razvoja, dela, občasno religije.

Če pojmujemo športno založništvo kot sredstvo za rast športne kulture prebivalstva, potem je z vidika javnega interesa pomembna zlasti kakovostna razlagalna vloga založniške dejavnosti v športu. NPŠ (2000) opredeljuje, da založniška dejavnost obsega izdajanje strokovne literature in drugih periodičnih in občasnih športnih publikacij. Loči naslednje vrste športnih publikacij: periodično literaturo, strokovno literaturo, propagandno gradivo ter avdio- in videokasete ter računalniške programe. V času NPŠ je športno založništvo pod vplivom razvoja sodobnih tehnologij doživelo razmah tudi pri drugih medijih: spletu, DVD idr.

Med periodično literaturo NPŠ (2000) šteje:

- ⇨ revije za teoretična in praktična vprašanja športne vzgoje, športnega treniranja in športne rekreacije,

- ⇨ znanstvene revije s področja športa,
- ⇨ zbornike strokovnih in znanstvenih posvetov.

Strokovna literatura (NPŠ, 2000) pa obsega:

- ⇨ temeljna strokovna dela z osnovnih in mejnih področij športa,
- ⇨ strokovna dela s področja športne vzgoje, športnega treniranja in športne rekreacije,
- ⇨ učbenike in gradiva za usposabljanje, izobraževanje in spopolnjevanje strokovnih kadrov,
- ⇨ literaturo, namenjeno ozaveščanju in animaciji za dejavno vključevanje prebivalstva v športne dejavnosti.

Kratkoročna usmeritev na področju založniške dejavnosti v športu opredeljuje podporo te dejavnosti s sofinanciranjem izdaje posameznih publikacij in revij.

2. ANALIZA IZVAJANJA STRATEŠKIH UKREPOV NA PODROČJU ZALOŽNIŠKE DEJAVNOSTI V ŠPORTU

Glede na edini opredeljeni strateški ukrep založniške dejavnosti (sofinanciranje izdaje športnih publikacij) smo analizirali višino sredstev, ki so bila iz javnofinančnih virov države (MŠŠ in FŠO) in lokalnih skupnosti namenjena za založniško dejavnost na področju športa med letoma 2001 in 2008.

Prikaz 1: Javnofinančna sredstva, namenjena založništvu v športu med letoma 2001 in 2008.

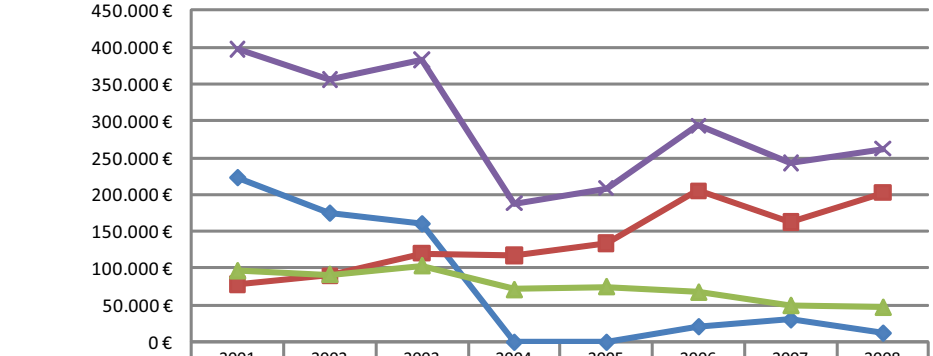

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MŠŠ	222.376 €	174.403 €	160.034 €	0 €	0 €	21.098 €	30.286 €	12.327 €
FŠO	78.269 €	90.186 €	119.812 €	117.204 €	133.556 €	205.074 €	162.243 €	202.168 €
Lokalne skupnosti	96.177 €	91.376 €	102.926 €	71.063 €	75.069 €	67.722 €	50.097 €	47.597 €
SKUPAJ	396.822 €	355.965 €	382.771 €	188.267 €	208.625 €	293.893 €	242.626 €	262.092 €

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Prikaz 2: Deleži države in lokalnih skupnosti pri javnofinančnih sredstvih, namenjenih založništvu v športu med letoma 2001 in 2008.

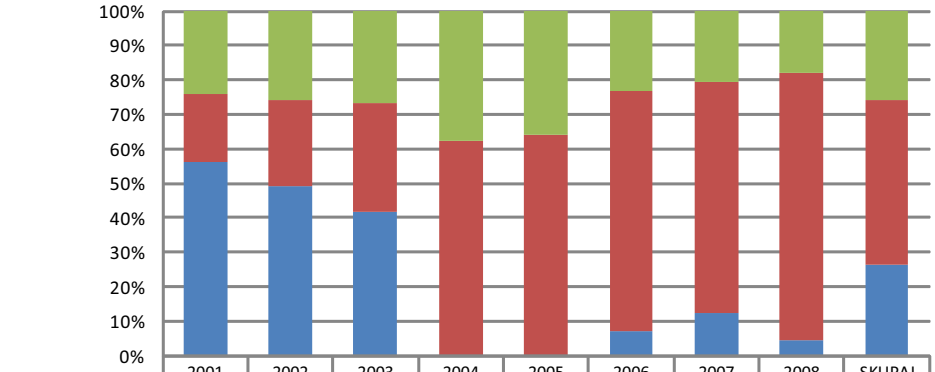

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	SKUPAJ
Lokalne skupnosti	24,24%	25,67%	26,89%	37,75%	35,98%	23,04%	20,65%	18,16%	25,83%
FŠO	19,72%	25,34%	31,30%	62,25%	64,02%	69,78%	66,87%	77,14%	47,55%
MŠŠ	56,04%	48,99%	41,81%	0,00%	0,00%	7,18%	12,48%	4,70%	26,62%

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Iz Prikazov 1 in 2 lahko ugotovimo naslednje:

- splošni trend obsega javnofinančnih sredstev za programe založništva v športu, opredeljenih na proračunskih postavkah založništva, je med letoma 2001 in 2008 negativen. Največji padec beležimo v letih 2004 in 2005, ko za ta namen ni bilo proračunske postavke na MŠŠ. Takšna slika je posledica tega, da je bil del programov založništva v športu, ki so povezani s programi usposabljanj strokovnih delavcev v športu, sofinanciran s strani ESS v materialnih stroških teh programov v letih 2004, 2006 in 2007. Na programih usposabljanj zato v obdobju NPŠ beležimo pozitivna finančna gibanja, kar je prikazano v ločenem poglavju;
- trend gibanja javnofinančnih sredstev do leta 2005 najbolj narekujejo sredstva MŠŠ, po tem letu pa sredstva FŠO. FŠO predstavlja najbolj stabilen vir financiranja založniške dejavnosti v Sloveniji. Njena sredstva stalno naraščajo, njen delež sofinanciranja pa od leta 2004 naprej predstavlja več kot polovico vseh sredstev za založniško dejavnost;
- v letu 2008 ni bilo sofinanciranih programov usposabljanj s strani ESS, zato so sredstva za založniško dejavnost realno za 34 odstotnih točk nižja kot ob začetku analiziranega obdobja. Obseg sredstev v letu 2001 je bil slabih 0,4 milijona evrov, leta 2008 pa 262 tisoč evrov;
- sredstva lokalnih skupnosti za založniško dejavnost skozi celotno obdobje 2001 - 2008 padajo in so se v tem času prepolovila;
- FŠO je svoja sredstva za založništvo v športu v obravnavanem obdobju povečala za 2,5-krat;
- v celotnem obdobju (2001 - 2008) je največji delež javnofinančnih sredstev za programe založniške dejavnosti v športu (prikazanih na proračunskih postavkah založništva) prispevala FŠO (47,6 %), sledijo pa sredstva MŠŠ (26,6 %) in lokalnih skupnosti (25,8 %). Struktura financiranja iz javnofinančnih virov le v grobem sledi strateškim usmeritvam. Po teh usmeritvah naj bi lokalne skupnosti pripevale okoli desetino vseh sredstev.

Prikaz 3: Uresničevanje NPŠ (2000) na področju založništvu v športu med letoma 2001 in 2008.

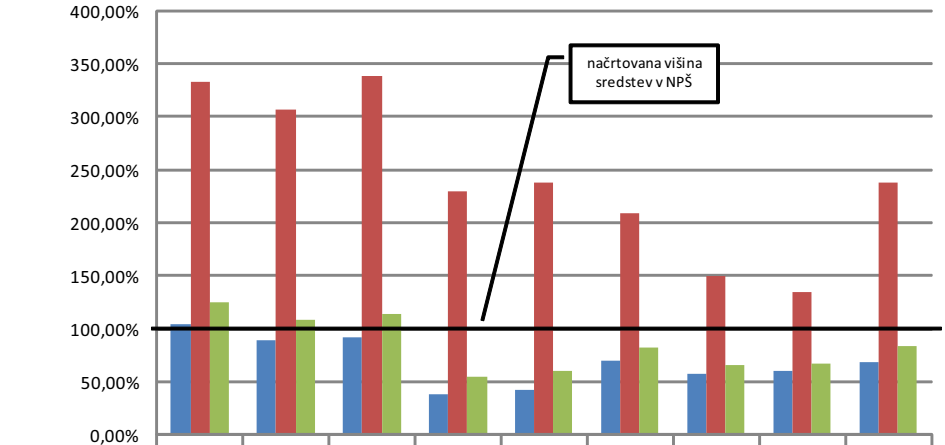

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	SKUPAJ
Država	104,17%	88,82%	91,91%	37,98%	42,35%	69,97%	57,50%	60,61%	68,42%
Lokalne skupnosti	333,26%	306,74%	338,03%	230,29%	238,03%	209,50%	149,62%	134,48%	238,24%
SKUPAJ	125,00%	108,63%	114,28%	55,46%	60,14%	82,65%	65,87%	67,32%	83,86%

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Iz Prikaza 3 je vidno naslednje:

- ⇨ realizacija javnofinančnih sredstev za založništvo v športu je v primerjavi z načrtovanimi negativna. Skupna vrednost sredstev, ki so bila v NPŠ (2000) načrtovana za uresničevanje javnega interesa na področju založništva, je bila v obdobju 2001 - 2008 dosežena na ravni 84 %;
- ⇨ na ravni lokalnih skupnosti je bil dosežen presežek načrtovanih sredstev (skupna realizacija 238 %). Sredstva so v celotnem obdobju presegala načrtovanja;
- ⇨ pod sredstvi države so prikazana tudi sredstva FŠO. Sredstva države so ob neupoštevanju sofinanciranja založništva skozi materialne stroške programov usposabljanj dosegla v povprečju 68-odstotno realizacijo NPŠ.

Povprečni delež javnofinančnih sredstev za programe založništva v športu v primerjavi z BDP med letoma 2001 in 2008 je 0,00121 %. Gibanje deleža teh sredstev je negativno (Prikaz 4). Pri tem je treba upoštevati izrazito rast BDP zaradi vlaganj v prometno infrastrukturo.

Prikaz 4: Delež javnofinančnih sredstev za programe založništva v športu med letoma 2001 in 2008 v primerjavi z BDP v Republiki Sloveniji.

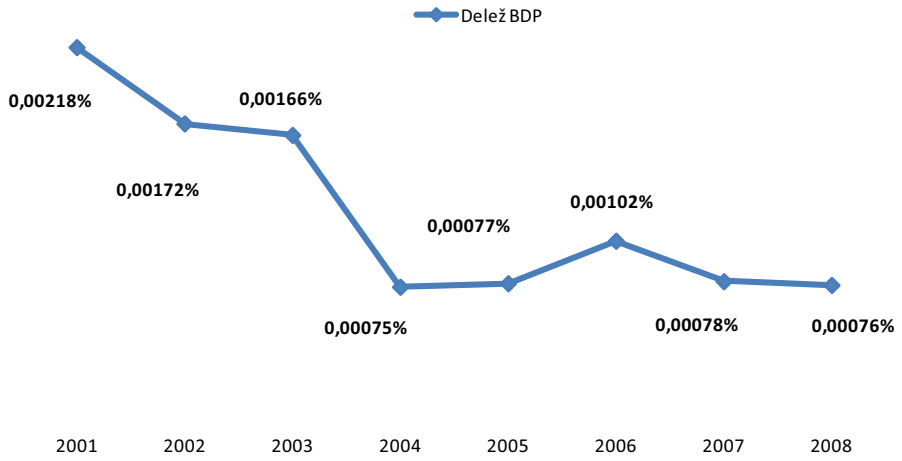

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Iz analize izvajanja edine strateške usmeritve na področju založništva v športu, tj. sofinanciranje izdaje športnih publikacij, lahko povzamemo naslednje sklepe:

- ⇨ v strateškem obdobju so bili izvedeni mehanizmi javnega sofinanciranja, ki omogočajo založniško dejavnost v športu. Najpomembnejša pomanjkljivost pa je nestabilno sofinanciranje MŠŠ, saj v letih, ko programi založništva niso bili sofinancirani znotraj programov usposabljanj skozi ESS, ministrstvo ni sledilo potrebam športnih organizacij in zahtevam NPŠ;
- ⇨ FŠO je postala najpomembnejši in najbolj stabilen vir financiranja športnega založništva v Sloveniji;
- ⇨ lokalne skupnosti so sofinancirale programe založništva bolj, kot je bilo načrtovano z NPŠ, vendar pa je obseg njihovih sredstev skozi celotno obdobje padal. Zmanjšan obseg sofinanciranja lahko razlagamo tudi z izčrpanimi zmožnostmi avtorjev in športnih organizacij.

3. ANALIZA UČINKOV NA PODROČJU ZALOŽNIŠTVA V ŠPORTU

Učinke NPŠ na področju založništva v športu smo analizirali na podlagi razpoložljivih podatkov FŠO (2001 - 2008), analize Ohnjeca (2009) ter lastnega poznavanja problematike. Omejitve analize izhajajo iz zbranih podatkov o učinkih ukrepov, saj ni sistematičnega zbiranja podatkov za ta namen.

Zbrani podatki nam ne omogočajo vsebinskega pregleda vseh sofinanciranih publikacij v obdobju 2001 - 2008. Ker je večina publikacij sofinanciranih iz več javnih virov in ker sredstva FŠO predstavljajo največji delež javnega sofinanciranja, prikazujemo analizo učinkov na podlagi razporeditve sredstev FŠO.

Fundacija za šport je v obdobju 2001 - 2008 v povprečju sofinancirala izdajo 70 publikacij letno, od tega 26 periodičnih publikacij (revije in zborniki) ter 44 programov strokovne literature. Največji obseg založništva beležimo v letu 2003 (100 publikacij), najmanjši pa v prvem letu. V ostalih letih je bil obseg zelo blizu

povprečja (Prikaz 5). V navedenem osemletnem obdobju je fundacija pripomogla k izdaji 559 programov športnega založništva.

Po obsegu publikacij je FŠO z izjemo prvega leta vsako leto pomagala pri izdaji več strokovne literature kot periodike. Pri strokovni literaturi gre za strokovno literaturo z različnih področij športa, pri periodiki pa za zbornike kongresov in večinoma za različne revije: revije nacionalnih panožnih športnih zvez (z različno mero strokovnih vsebin), edino slovensko znanstveno revijo s področja športa Kinesiologia Slovenica, osrednjo splošno strokovno revijo Šport, vsebine športa v otroških poljudnih revijah, ki dosežejo veliko bralcev (Ciciban in Cicido) idr.

Iz Prikaza 5 je vidno, da so gibanja obsega publikacij od leta 2005 naprej zelo podobna, kar kaže na stabilen trg založništva športne periodike in strokovne literature.

Prikaz 5: Število sofinanciranih programov založništva v športu s strani FŠO (2002 - 2008).

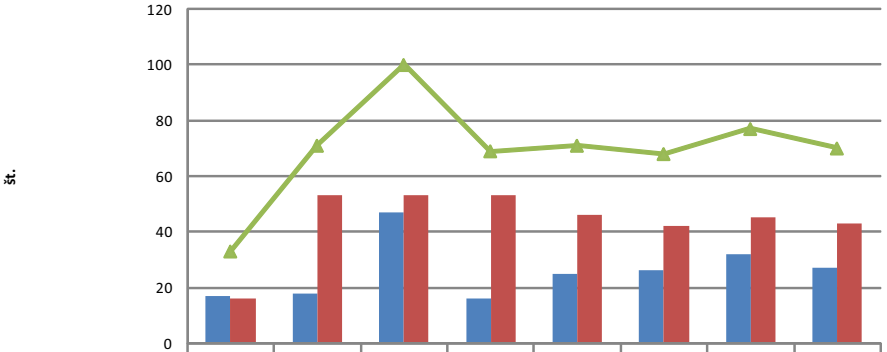

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
periodična literatura	17	18	47	16	25	26	32	27
strokovna literatura	16	53	53	53	46	42	45	43
skupaj	33	71	100	69	71	68	77	70

Vir: FŠO, 2009.

Prikaz 6: Gibanje financiranja Fundacije za šport na publikacijo (2001 - 2008).

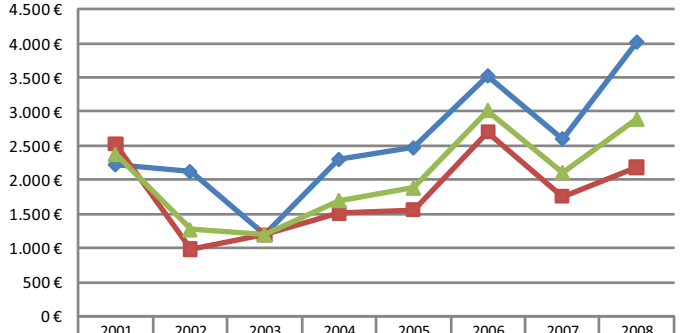

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
povprečno financiranje periodike s strani FŠO	2.226 €	2.124 €	1.202 €	2.302 €	2.471 €	3.523 €	2.604 €	4.016 €
povprečno financiranje strokovne literature s strani FŠO	2.526 €	980 €	1.195 €	1.516 €	1.561 €	2.702 €	1.753 €	2.180 €
povprečno financiranje programa založništva s strani FŠO	2.372 €	1.270 €	1.198 €	1.699 €	1.881 €	3.016 €	2.107 €	2.888 €

Vir: FŠO, 2009.

Na splošno beležimo povečevanje financiranja na program založništva (Prikaz 6). Obseg financiranja je sicer precej odvisen od razpoložljivih sredstev fundacije, zato je v celotnem obdobju opazen enak trend financiranja periodike in strokovne literature. Na podlagi vsebinske in oblikovne analize Ohnjec (2009) ugotavlja, da so izdatneje financirane večinoma bolj strokovne in oblikovno bolj dodelane publikacije. Kot glavno pomanjkljivost sofinanciranih publikacij sicer izpostavlja njihovo estetsko komponento.

Natančnih učinkov NPŠ na področju založništva v športu ni mogoče ugotoviti, ker za to ni razpoložljivih podatkov. Pregled učinkov sofinanciranja največjega javnega sofinancerja v obdobju 2001 - 2008, Fundacije za šport, kaže na dvakratno povečanje števila sofinanciranih programov založništva. V navedenem obdobju se je sofinanciranje fundacije na enoto povečalo za dobrih 20 odstotnih točk. Kakovosti sofinanciranih programov v navedenem obdobju nismo spremljali. Proračun posameznega programa založništva sicer pogojuje kakovost oblikovanja, kar pa ne pomeni tudi kakovosti besedil.

4. SKLEP

Programski pregled množičnih medijev na športnem področju kaže na množico medijev, ki ponujajo informacijsko in zabavno funkcijo, zelo malo vsebin pa posega na razlagalno funkcijo vsebine športa kot človekovega gibanja. Tako je večina vsebin množičnih medijev omejena na prikazovanje rezultatov najbolj komercialnih športov in njihovo komentiranje. Medijska podoba športa zato dosega krilatico »Šport je velik biznis« in je daleč od njegove resnične podobe. Če naj bi bili množični mediji sredstvo za rast športne kulture prebivalstva, bi morali prevzemati zlasti razlagalno vlogo. Takšen javni interes bi lahko država uveljavila pri javnih medijih (zlasti nacionalni televiziji in radiu), med katere sodijo tudi iz javnih sredstev sofinancirani programi založništva v športu.

Na podlagi razpoložljivih informacij lahko sklepamo, da je bil NPŠ na programu založništva v športu uspešen. Pri športnem založništvu velja posebej izpostaviti, da je vsaka izdana strokovna knjiga v slovenskem jeziku za naše okolje velikega pomena, saj je naše jezikovno področje ozko, obseg avtorjev omejen, trg kupcev pa zelo majhen. Rentabilnost izdane knjige je zato težko doseči. Zaradi rasti celotnega športa v Sloveniji (število različnih športnih vsebin se povečuje; glej poglavje o športnih organizacijah) potrebe po strokovnih športnih publikacijah naraščajo. Glede na vsebino publikacij lahko ugotovimo, da različne vrste založniških programov po merilu razlagalne funkcije medija različno udejanjajo javni interes. Bilteni s tekmovalnimi rezultati in promocijska gradiva s sponzorskimi sporočili nimajo razlagalne vrednosti športa, prevod sodniških pravil ene športne panoge ima razlagalno vrednost omejeno na zelo ozko ciljno skupino, prispevek o pomenu posamezne vsebine športa na kakovost življenja posameznika v reviji z veliko naklado pa ima lahko razlagalno vrednost za široko skupino bralcev. Menimo, da je iztekajoči NPŠ (2000) precej dobro opredeljeval zvrsti založništva v športu, ki najbolje predstavljajo javni interes na tem področju, zato predlagamo zgolj dopolnitev tega besedila. Skozi NPŠ naj se na različnih medijih (tiskane in e-različice) sofinancirata periodična in strokovna literatura.

Izhajajoč iz dosedanjega NPŠ (2000) predlagamo naslednji strateški cilj novega NPŠ na področju založništva v športu: ohranjanje letnega obsega novo izdane športne strokovne in znanstvene literature ob povečanju njene kakovosti. Ta cilj bi glede na ukrepe, ki jih predstavljamo v nadaljevanju, vrednotili z naslednjimi kazalniki:

- ⇨ število izdanih strokovnih in znanstvenih periodičnih publikacij s področja športa,
- ⇨ število delov revij širokega dosega s strokovnimi vsebinami športa,

- ⇨ število neperiodične strokovne športne literature (knjige, učbeniki, DVD, CD idr.).

Za vrednotenje cilja je smiselno vzpostaviti spletno aplikacijo, v katero bi vsi izvajalci (založniki) prek sistema poročanja o porabi javnih sredstev vpisali podatke o sofinancirani publikaciji.

V nadaljevanju navajamo možne strateške ukrepe za uresničevaje cilja in udejanjanje javnega interesa na področju založništva v športu v obdobju prihodnjega NPŠ.

Strateška partnerstva pri doseganju ciljnih skupin. Na trgu obstajajo uveljavljene revije, ki imajo velik obseg bralcev, ki jim želijo interpretirati določene športne vsebine (npr. otroške ali mladinske revije). Prav tako obstajajo knjižni založniki, ki imajo uveljavljene dobro oblikovno zasnovane knjižne zbirke s športnega področja. S temi založniki bi bilo smiselno nadgraditi dosedanje dogovore in skleniti nove, tako da bi z domišljeno politiko izbora vsebin z javnimi sredstvi sofinancirali izobraževalne športne vsebine v že uveljavljenih publikacijah oz. zbirkah.

Spodbujanje izdajanja strokovnih in znanstvenih revij na spletu. Na ta način bodo revije ob enakih ali nižjih stroških dostopne širšemu krogu bralcev.

Povečanje kakovosti besedil in oblikovanja publikacij. Prek pogojev za sofinanciranje iz javnih sredstev je mogoče vzpostaviti sistem, po katerem lahko založniki pridobijo izdatnejše javno sofinanciranje, če publikacije recenzirajo recenzenti, ki jih opredeli Strokovni svet RS za šport, in so oblikovno všečne. Takšne publikacije so lahko zaradi strokovnosti, izvirnosti, izrazoslovja in jezikoslovja ter tudi oblikovanja bolj kakovostne, kar posledično pomeni njihovo večjo privlačnost za ciljne skupine bralcev.

Sofinanciranje publikacij, ki so podpora usposabljanju strokovnih delavcev v športu. Financiranje teh publikacij predstavlja zanesljiv distribucijski kanal do uporabnikov. S sofinanciranjem ESS potekajo brezplačni programi usposabljanj, udeleženci usposabljanj pa trenutno dobijo brezplačno tudi vso potrebno literaturo.

5. VIRI

Erjavec, N. (1999). *Novinarska kakovost.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

McQuail, D. (1987). *Mass Communication Theory.* London: Sage.

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (2000). *Uradni list RS,* št. 24-1065/2000 z dne 17.3.2000.

Ohnjec, J. (2009). *Nekatere značilnosti publikacij (revij), ki jih je sofinancirala Fundacija za šport v letu 2007.* Diplomsko delo, Ljubljana: Fakulteta za šport.

Razporeditev sredstev Fundacije za šport od leta 2000 do 2009 (2009). Pridobljeno 15. novembra. 2009 iz: www.fundacijazasport.org.

Realizacija letnih programov športa od leta 2004 do 2007 (2009). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Direktorat za šport.

Slovar slovenskega knjižnjega jezika (2002). SAZU in ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Franc Ramovš in avtorji. Ljubljana: DZS, elektronska izdaja v1.0.

Vreg, F. (1990). *Demokratično komuniciranje: prispevek k pluralistični paradigmi v komunikacijski znanosti.* Maribor: Obzorja.

Gregor Jurak in Marko Rajšter

4.3

ANALIZA SPREMLJANJA PRIPRAVLJENOSTI IN SVETOVANJA ŠPORTNIKOM

1. UVODNA IZHODIŠČA NA PODROČJU SPREMLJANJA PRIPRAVLJENOSTI ŠPORTNIKOV IN SVETOVANJA PRI TRENINGU

Ena od razvojnih nalog v športu je spremljanje pripravljenosti športnikov ter svetovanje pri treningu. Ta naloga predstavlja humanizacijo dela s športniki, pa tudi temelj uspešnosti v športu.

Ukrepi za uresničevanje srednjeročne in dolgoročne usmeritve NPŠ (2000) na tem področju so stabilno sofinanciranje strokovnega, svetovalnega, razvojnega in raziskovalnega dela v športu ter stalen prenos spoznanj v prakso, razvoj športne stroke in znanosti, optimalna priprava mladih, nadarjenih športnikov z glavnim ciljem čim boljših uvrstitev na poletnih in zimskih olimpijskih igrah ter uveljavitev interesov športa v drugih ministrstvih in institucijah, ki posredno vplivajo na razvoj športa.

NPŠ (2000) opredeljuje naslednje dejavnosti na tem področju:

- ⇨ svetovanje pri vključevanju otrok v šport,
- ⇨ ugotavljanje zdravstvenega statusa športnikov in svetovanje,
- ⇨ ugotavljanje ravni treniranosti športnikov in spremljanje njihovega razvoja,
- ⇨ razvijanje sistema priprave športnikov in svetovanje pri pripravi treninga,
- ⇨ razvijanje tehnologije procesa treniranja in merilnih postopkov,
- ⇨ pripravljanje strokovnih informacij in prenos znanja v prakso,
- ⇨ spremljanje in vrednotenje psihosomatičnega statusa udeležencev pri športni rekreaciji.

NPŠ (2000) opredeljuje, da je nosilec izvajanja te naloge Inštitut za šport pri Fakulteti za šport Univerze v Ljubljani (v nadaljevanju: IŠ) v sodelovanju z drugimi ustreznimi institucijami, OKS - ZŠZ, nacionalnimi panožnimi športnimi zvezami in društvi.

Za te naloge se iz javnih financ financirajo storitve, nabava merilne opreme, strokovni kader in materialni stroški za spremljanje pripravljenosti športnikov. Zavod za zdravstveno zavarovanje skladno z zakonom o športu (1998) na državni ravni financira preventivne zdravstvene preglede.

2. ANALIZA IZVAJANJA STRATEŠKIH UKREPOV NA PODROČJU SPREMLJANJA PRIPRAVLJENOSTI ŠPORTNIKOV IN SVETOVANJA PRI TRENINGU

2.1 Analiza gibanja javnofinančnih sredstev za spremljanje pripravljenosti športnikov in svetovanja pri treningu

Strateški ukrepi na področju spremljanja pripravljenosti in svetovanja športnikom posegajo na več področij analize NPŠ. V tem poglavju smo analizirali sofinanciranje te naloge in izvajanje posameznih dejavnosti. Razvoj športne stroke in znanosti je prikazan v analizi raziskovalne dejavnosti, priprava športnikov pa v analizi vrhunskega športa.

Analizirali smo višino sredstev, ki so bila iz javnofinančnih virov države (MŠŠ in FŠO) in lokalnih skupnosti namenjena za spremljanje pripravljenosti in svetovanja športnikom med letoma 2001 in 2008, ter dejavnosti, ki so bile izvedene v tem obdobju.

Prikaz 1: Javnofinančna sredstva, namenjena spremljanju pripravljenosti in svetovanju športnikom med letoma 2001 in 2008.

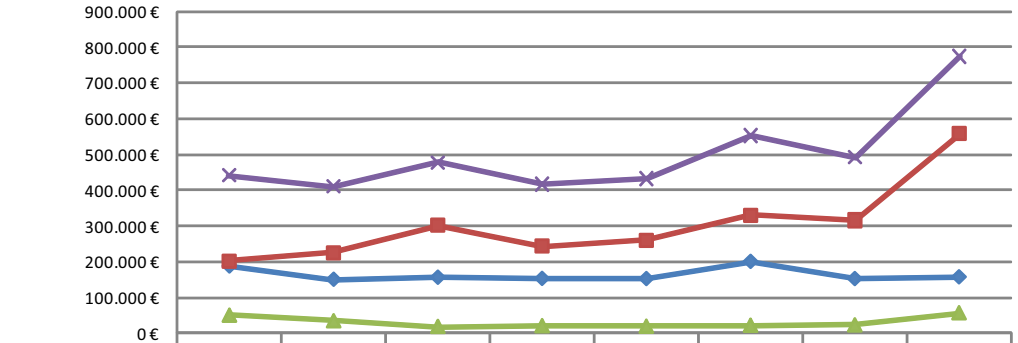

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MŠŠ	188.306 €	150.309 €	156.183 €	152.784 €	152.337 €	201.440 €	152.312 €	157.300 €
FŠO	203.039 €	225.906 €	302.525 €	243.826 €	261.060 €	330.154 €	316.852 €	559.039 €
Lokalne skupnosti	50.898 €	35.034 €	18.870 €	21.034 €	19.524 €	22.284 €	23.311 €	57.807 €
SKUPAJ	442.242 €	411.249 €	477.578 €	417.643 €	432.922 €	553.877 €	492.475 €	774.146 €

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009) .

Prikaz 2: Deleži države in lokalnih skupnosti pri javnofinančnih sredstvih, namenjenih spremljanju pripravljenosti in svetovanju športnikom med letoma 2001 in 2008.

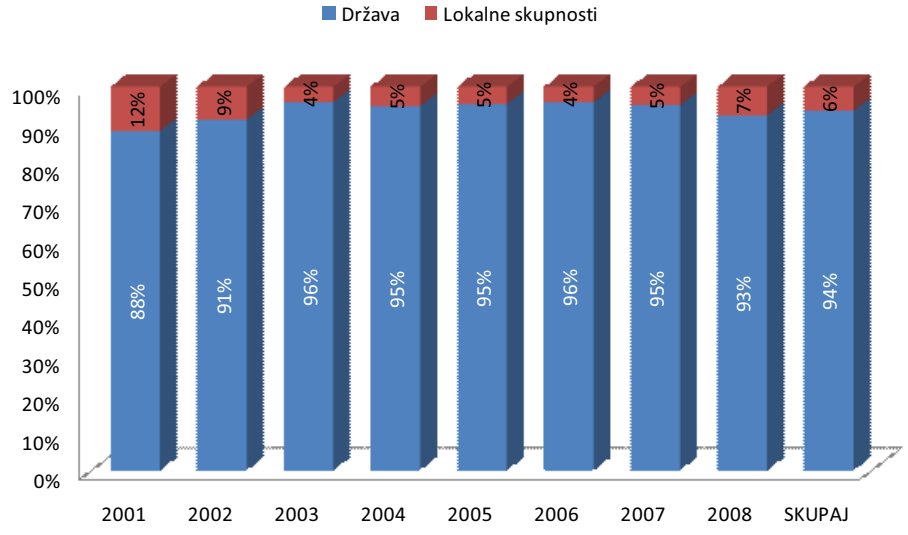

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Iz Prikazov 1 in 2 lahko ugotovimo naslednje:

- splošni trend obsega javnofinančnih sredstev za programe spremljanja pripravljenosti in svetovanja športnikom je med letoma 2001 in 2008 pozitiven (povprečni letni prirast sredstev je 11 odstotnih točk). Največji porast je viden v zadnjem letu, kjer so se sredstva zaradi večjih sredstev FŠO za ta namen povečala za 57 odsotnih točk glede na leto prej;
- trend gibanja javnofinančnih sredstev najbolj narekujejo prav sredstva FŠO, ki predstavljajo v povprečju največji vir za to dejavnost (61 %). Sredstva MŠŠ (v povprečju 32,8 % vseh sredstev) in lokalnih skupnosti (v povprečju 6,2 % vseh sredstev) so skozi obdobje realno padala;
- sredstva FŠO za programe spremljanja pripravljenosti in svetovanja športnikom so v letu 2008 za 2,8-krat večja od sredstev v letu 2001, medtem ko so sredstva MŠŠ ob izteku NPŠ (2000) celo nižja (0,8) kot leta 2001;
- razmerje med viroma lokalnih skupnosti in države ni v okviru predvidenega (25:75). Lokalne skupnosti so tej dejavnosti namenile mnogo manjši delež.

Prikaz 3: Uresničevanje NPŠ (2000) na področju spremljanja pripravljenosti in svetovanja športnikom med letoma 2001 in 2008.

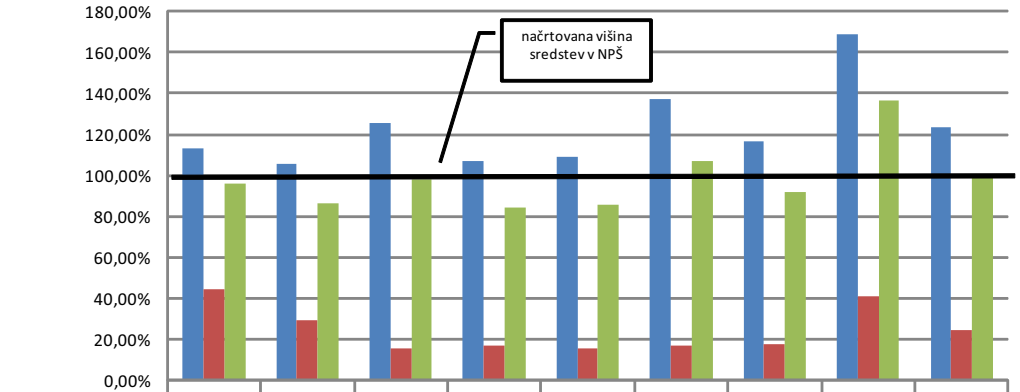

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	SKUPAJ
Država	113,00%	105,24%	125,54%	107,11%	109,24%	137,04%	116,76%	168,67%	123,78%
Lokalne skupnosti	44,09%	29,40%	15,49%	17,04%	15,48%	17,23%	17,40%	40,83%	24,61%
SKUPAJ	95,77%	86,28%	98,03%	84,59%	85,80%	107,09%	91,92%	136,71%	98,99%

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Iz Prikaza 3 je vidno naslednje:

- realizacija javnofinančnih sredstev za programe spremljanja pripravljenosti in svetovanja športnikom je v primerjavi z načrtovanimi 99-odstotna;
- na ravni države (prikazana so tudi sredstva FŠO) je dosežen presežek načrtovanih sredstev (skupna realizacija je 124 %). Sredstva so v celotnem obdobju presegala načrtovana;
- lokalne skupnosti so namenile precej manj od načrtovanih sredstev; skupna realizacija je bila zgolj 24,6-odstotna.

Prikaz 4: Delež javnofinančnih sredstev za programe spremljanja pripravljenosti in svetovanja športnikom med letoma 2001 in 2008 v primerjavi z BDP v Republiki Sloveniji.

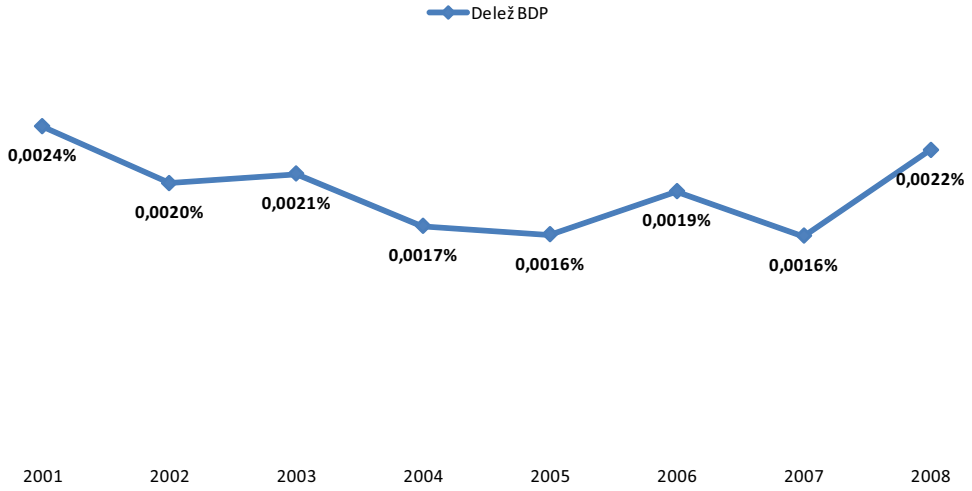

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Povprečni delež javnofinančnih sredstev za programe spremljanja pripravljenosti in svetovanja športnikom v primerjavi z BDP med letoma 2001 in 2008 je 0,0019 %. Gibanje deleža teh sredstev je z izjemo zadnjega leta negativno (Prikaz 4). Pri tem je treba upoštevati izrazito rast BDP zaradi vlaganj v prometno infrastrukturo.

2.2 Analiza izvajanja drugih ukrepov na področju spremljanja pripravljenosti in svetovanja športnikom

Inštitut za šport skupaj z nacionalnimi panožnimi športnimi zvezami (sistem panožnih timov) pripravlja letni program meritev in svetovanj, ki vključuje tudi nekatere podizvajalce. Program uresničujejo na podlagi javnega sofinanciranja in prioritet, ki jih je v zadnjem letu opredeljeval odbor za vrhunski šport pri OKS - ZŠZ. Subjektivne ocene sicer kažejo, da panožne zveze premalo opredeljujejo svoje potrebe in zahteve, inštitut pa obravnava športnike večinoma ločeno po posameznih storitvah laboratorija, redke pa so celostne obravnave.

V obdobju 2001 - 2008 je IŠ razvejal svojo dejavnost, poleg njega pa je Univerza na Primorskem za del tovrstnih storitev ustanovila še inštitut v Kopru. Danes večina meritev športnikov poteka v devetih laboratorijih športno diagnostičnega centra IŠ (http://www.fsp.uni-lj.si/meritve/sportno_diagnosticni_center/), del meritev pa tudi na Inštitutu za kineziološke raziskave znanstveno raziskovalnega središča Koper na Univerzi na Primorskem (http://www.zrs-kp.si/SL/institut_k2.htm). IŠ je leta 2009 dobil nove prostore za laboratorij za fiziologijo športa, laboratorij za biodinamiko, laboratorij za psihodiagnostiko in administracijo inštituta, tako da danes inštitut deluje v dobrih pogojih. Laboratorije vodijo priznani strokovnjaki (doktorji znanosti), ki imajo bogate in dolgoletne izkušnje na področju meritev in svetovanj vrhunskim ter rekreativnim športnikom.

Obravnavana naloga NPŠ vsebuje tudi financiranje preventivnih zdravstvenih pregledov, ki naj bi jih izvajal Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju: ZZZS). Zakon o športu v 43. členu opredeljuje

brezplačne preventivne zdravstvene preglede za vse športnike, ki tekmujejo v tekmovalnih sistemih nacionalnih panožnih športnih zvez (v nadaljevanju: NPŠZ), kar praktično pomeni med 65 in 80 tisoč športnikov. Dejansko pa se od leta 2004 opravljajo pregledi samo za kategorizirane športnike.

Za opravljanje preventivnih zdravstevnih pregledov športnikov imata z ZZZS sklenjeni pogodbi dva centra medicine športa: Center za medicino športa na Metelkovi v Ljubljani in Zdravstveni dom Celje; oba z dodeljeno možnostjo letne realizacije 2,5 tima za medicino športa. S to realizacijo lahko skupaj opravita preglede za največ 3000 športnikov letno, medtem je število kategoriziranih športnikov v zadnjih letih okoli 4300. Problem, ki se pojavlja, so dolge čakalne vrste. Trenutno v Ljubljani po naročilu športniki čakajo na pregled pet mesecev, saj v Celju svoje število izkoristijo zelo hitro in zato pošljejo športnike še v Ljubljano, zato se posledično v Ljubljani podaljša čakalna vrsta. Takšno stanje je od leta 2006, ko je Inšpektorat RS za šolstvo in šport začel bolj intenzivno preverjati stanje o opravljenih preventivnih zdravstvenih pregledih kategorizianih športnikov po društvih. Na podlagi nadzora so športniki v večjem številu začeli obiskovati preglede.

Preventivno zdravstvno varstvo športnikov je opredeljeno v zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS št. 76/08). Ta v 13. členu določa, da so predhodni in obdobni zdravstveni pregledi za športnike, ki nastopajo na uradnih tekmovanjih nacionalnih panožnih športnih zvez, kriti iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (dopolnjen 23. člen zakona o zdravstvenem varstvu in zavarovanju). Izvajanje tega zakonskega določila se je zataknilo pri sprejemu novih navodil s popravki za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni. Tu gre za preventivne preglede, ki naj bi bili opravljeni pri šolajoči mladini ob drugem rednem sistematskem pregledu, kjer bi opravili dodatne storitve, ki naj bi jih obsegala navodila. Za del registriranih športnikov, ki ni v šolskem sistemu, se brezplačnih pregledov ne predvideva.

Za zdravljenje (kurativo) imajo vrhunski športniki možnost sklenitve nadstandardnega zdravstvenega zavarovanja, ki ob predpostavki, da imajo športniki sklenjeno osnovno in obvezno dodatno zavarovanje, prinaša nadstandardne storitve, tj. kritje nujnih zdravstvenih storitev brez čakalnih vrst (operativni posegi, diagnostika, zdravila, protetika ipd.). Zavarovanje sofinancirajo FŠO, Direktorat za šport MŠŠ, OKS – ZŠZ in športnik ali njegova zveza. Letno je v to zavarovanje vključenih med 300 in 350 športnikov.

Izvajanje naloge svetovanja pri vključevanju otrok v šport poteka prek učiteljev športne vzgoje v šolah. Ti lahko staršem na njihovo željo strokovno svetujejo o gibalnem in telesnem razvoju otrok in njihovem vključevanju v šport zunaj šole na podlagi podatkov nacionalnega sistema za spremljavo telesnega in gibalnega razvoja otrok in mladine, v katerega so vključene vse slovenske osnovne in srednje šole, imenovanega Športnovzgojni karton ali SLO - fit (www.fsp.uni-lj.si/meritve/sportno_vzgojni_karton/). Treba bi bilo posodobiti orodja za prikaz diagnostike gibalnega in telesnega razvoja mladostnika (spletna aplikacija) in vzpostaviti stalno strokovno izpopolnjevanje športnih pedagogov za izvajanje te naloge.

Spremljanje in vrednotenje psihosomatskega statusa športnih rekreativcev je precej manj razširjeno in poteka v okviru dejavnosti IŠ; posebej za organizacije ali posameznike, ki si tega želijo. V zadnjem času je organizirano tovrstno spremljanje potekalo v okviru kluba Polet (www.klubpolet.si/) in Akademskega atletskega društva Slovan (www.tek.si).

Iz analize izvajanja strateških usmeritev na področju spremljanja pripravljenosti in svetovanja športnikom lahko povzamemo naslednje:

- ⇨ v strateškem obdobju so bili izvedeni mehanizmi javnega sofinanciranja, ki omogočajo spremljanje

pripravljenosti in svetovanja športnikom. Pomanjkljivost dosedanjega sofinanciranja je nizko sofinanciranje lokalnih skupnosti in MŠŠ;

- ⇨ FŠO je postala najpomembnejši in najbolj stabilen vir financiranja nacionalnega programa meritev in svetovanj ter nabave merilnih tehnologij;
- ⇨ nacionalni programi meritev in svetovanj, ki jih je pripravil IŠ v sodelovanju z nacionalnimi panožnimi športnimi zvezami in OKS - ZŠZ ter z njimi kandidiral na razpisa FŠO in MŠŠ, kažejo, da je razpoložljivih državnih sredstev mnogo premalo, zveze pa ne vlagajo lastnih sredstev v tovrstne programe. Nekaj dodatnih sredstev za te programe je zagotovil IŠ iz nekaterih drugih virov (Agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (v nadaljevanju: ARRS) - za nekatero opremo);
- ⇨ v strateškem obdobju se je dodobra razvila dejavnost spremljanja pripravljenosti in svetovanja športnikom, saj na ljubljanskem IŠ deluje devet laboratorijev, poleg tega pa deluje še laboratorij na Univerzi na Primorskem. Delo številnih laboratorijev poteka tudi na terenu, tako da je s tovrstno dejavnostjo pokrito območje celotne Slovenije. Subjektivne ocene sicer kažejo, da panožne zveze premalo posredujejo svoje potrebe in zahteve IŠ, ta pa obravnava športnike večinoma ločeno po posameznih storitvah laboratorija, redke pa so celostne obravnave;
- ⇨ ugotavljanje zdravstvenega statusa športnikov ne poteka skladno z načrtovanji. Preventivni zdravstveni pregledi športnikov se izvajajo v omejenem obsegu, ker ZZZS ni sklenil pogodb za zadostno število pregledov in ker niso sprejeta navodila za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni, ki bi vključevala športnike;
- ⇨ svetovanje pri vključevanju otrok v šport poteka v omejenem obsegu s pomočjo športnih pedagogov, ki staršem na njihovo željo interpretirajo podatke nacionalnega sistema Športnovzgojni karton oziroma SLO - fit. Spremljanje in vrednotenje psihosomatskega statusa športnih rekreativcev v majhnem obsegu poteka v okviru dejavnosti IŠ.

3. ANALIZA UČINKOV NA PODROČJU SPREMLJANJA PRIPRAVLJENOSTI IN SVETOVANJA ŠPORTNIKOM

Tudi učinki spremljanja pripravljenosti in svetovanja športnikom posegajo na področja nekaterih drugih poglavij analize NPŠ. V vrhunskem športu se ti odražajo kot vrhunski športni rezultati, vendar pa je dejavnikov, ki vplivajo na to, več, zato ni mogoče ugotoviti neposrednega vpliva te dejavnosti na vrhunske športne rezultate. Dober pokazatelj učinkov te dejavnosti bi lahko bilo število storitev te dejavnosti in športnikov, ki so je bili deležni. Žal ni tovrstnih merodajnih podatkov, saj se je v preučevanem obdobju spreminjala metodologija opredeljevanja storitev, zbirka športnikov, ki so jih bili deležni, pa ni bila vzpostavljena.

Učinke NPŠ na področju spremljanja pripravljenosti in svetovanja športnikom smo zato analizirali na podlagi razpoložljivih podatkov IŠ (2001 - 2008), OKS - ZŠZ (2009), FŠO (2001 - 2008) ter lastnega poznavanja problematike. Omejitve analize izhajajo iz zbranih podatkov o učinkih ukrepov, saj ni sistematičnega zbiranja podatkov za ta namen.

Prikaz 5: Obseg javnega sofinanciranja spremljanja pripravljenosti in svetovanja športnikom na IŠ (2001 - 2008).

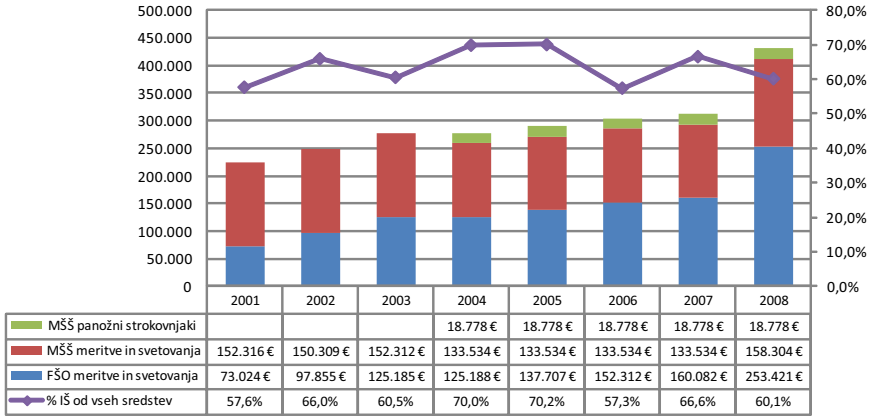

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MŠŠ panožni strokovnjaki				18.778 €	18.778 €	18.778 €	18.778 €	18.778 €
MŠŠ meritve in svetovanja	152.316 €	150.309 €	152.312 €	133.534 €	133.534 €	133.534 €	133.534 €	158.304 €
FŠO meritve in svetovanja	73.024 €	97.855 €	125.185 €	125.188 €	137.707 €	152.312 €	160.082 €	253.421 €
% IŠ od vseh sredstev	57,6%	66,0%	60,5%	70,0%	70,2%	57,3%	66,6%	60,1%

Vir: IŠ (2001 - 2009).

Sredstva IŠ za meritve in svetovanja so v preučevanem obdobju predstavljala 63 % od vseh državnih sredstev (FŠO in MŠŠ) za spremljanje pripravljenosti in svetovanja športnikom. Od leta 2001 do 2007 so rasla zmerno, v letu 2008 pa je opazen izrazit porast. IŠ vse do leta 2008 ni bistveno spreminjal cenika storitev, tako da lahko domnevamo, da je bil obseg storitev in vključenih športnikov do tega leta približno enak. Okoli tretjino storitev IŠ so opravili v laboratoriju za fiziologijo športa. To je tudi edini laboratorij inštituta, ki je povsem profesionaliziran (zaposleni so dva do trije delavci, ki so v rednem delovnem razmerju v vseh laboratorijih inštituta; v drugih laboratorijih poteka delo večinoma pogodbeno).

Iz Prikaza 5 je vidno, da je gibanje obsega sredstev IŠ za meritve in svetovanja določala zlasti FŠO, saj so sredstva MŠŠ malodane vse obdobje enaka. S spremembo meril je MŠŠ leta 2004 začelo sofinancirati panožne strokovnjake, ki vodijo panožne time in usklajujejo meritve, vendar pa je skupna višina sredstev MŠŠ ostala enaka.

Prikaz 6: Gibanje sredstev IŠ za meritve in svetovanja na število vrhunskih in nadarjenih športnikov (2001 - 2008).

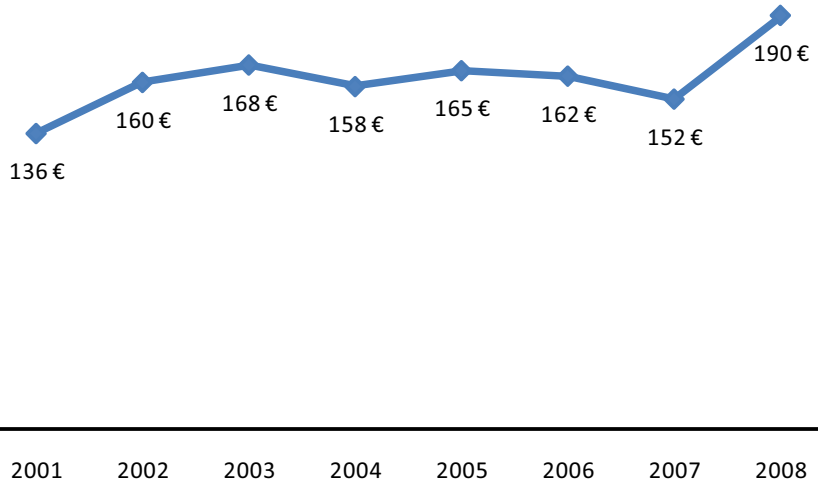

Vira: IŠ, OKS - ZŠZ (2002 - 2009).

Primerjava obsega sredstev IŠ za meritve in svetovanja na število vrhunskih in nadarjenih športnikov, tj. športnikov svetovnega, mednarodnega, perspektivnega in mladinskega razreda, kaže na realni upad sredstev na športnika vse do leta 2008 (Prikaz 6), ko zaradi povečanja obsega sredstev FŠO beležimo porast na 190 evrov na športnika. V nacionalni program meritev in svetovanj pa niso vključeni vsi športniki navedenih razredov, zato so povprečna sredstva za posameznega športnika v sistemu meritev in svetovanj IŠ višja, razlikujejo pa se tudi glede na kategorizacijo športnikovih dosežkov in športno panogo. Natančnih podatkov o številu vključenih športnikov v preučevanem obdobju ni na voljo.

Prikaz 7: Povprečna poraba sredstev za meritve in svetovanja na IŠ po športnih panogah (2004 - 2007).

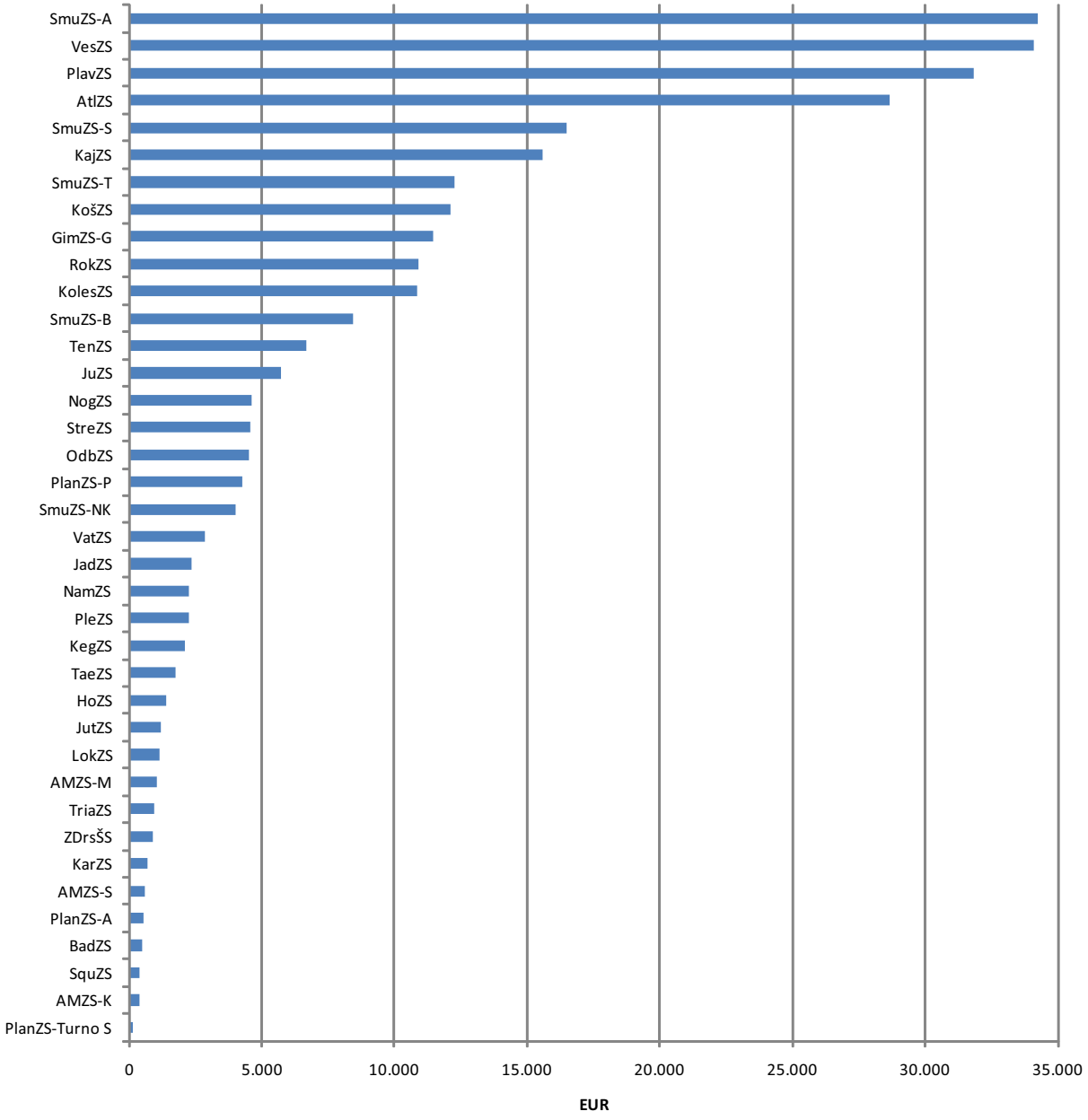

Vir: IŠ (2004 - 2007).

Prikaz storitev na IŠ po športnih panogah v obdobju 2004 - 2007 (Prikaz 7) kaže, da so v tem obdobju največ sredstev za meritve in svetovanja porabili individualni športniki. Prednjačijo alpski smučarji in veslači s približno 12 % vseh sredstev IŠ za ta namen, sledijo pa še plavalci in atleti z deset do 11 %. Trenažni proces v individualnih športih je mnogo bolj vezan na delo v reprezentancah kot pri ekipnih športih, zato športniki, ki tekmujejo v ekipnih športih, koristijo te storitve večinoma le med reprezentančnimi akcijami. Poraba je odvisna tudi od načina dela posameznih reprezentanc. V nekaterih nacionalnih panožnih reprezentancah dajejo tovrstnemu spremljanju pripravljenosti in svetovanju športnikom večji pomen, v drugih pa ne.

Prikaz 8: Sredstva FŠO za nabavo opreme za spremljanje pripravljenosti športnikov (2001 - 2008).

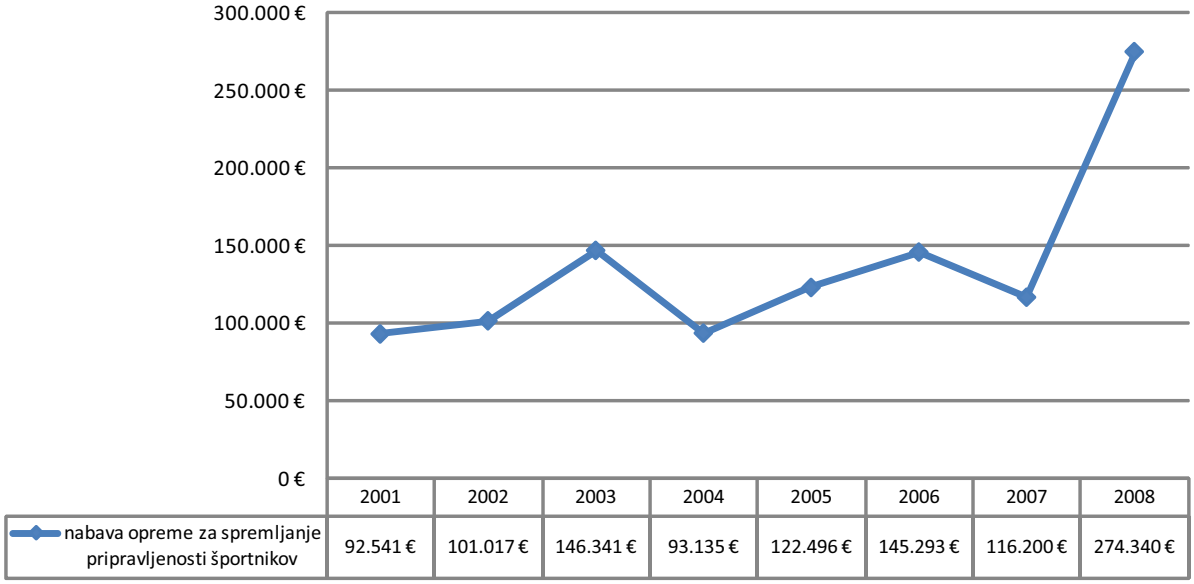

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
nabava opreme za spremljanje pripravljenosti športnikov	92.541 €	101.017 €	146.341 €	93.135 €	122.496 €	145.293 €	116.200 €	274.340 €

Vir: FŠO, 2009.

Za razvijanje tehnologije procesa treniranja in merilnih postopkov kot ene od nalog NPŠ na področju razvoja in raziskovanja športa je potrebna sodobna oprema. FŠO je v preučevanem obdobju namenila tovrstni opremi 1,091 milijona evrov (Prikaz 8). Del te opreme so nabavile panožne zveze samostojno, večji del pa prek IŠ, saj je številna oprema namenjena več panožnim timom, IŠ pa lahko s kombiniranjem z drugimi viri (MŠŠ investicije, ARRS) tudi lažje izpelje nabave.

Natančnih učinkov NPŠ na področju spremljanja pripravljenosti in svetovanja športnikom ni mogoče ugotoviti, ker za to ni razpoložljivih podatkov. Na podlagi rezultatov športnikov, ki so bili vključeni v programe spremljanja pripravljenosti in svetovanja, lahko domnevamo, da je bil ta del NPŠ (2000) z vidika vrhunskega športa dobro udejanjen. Vendar pa obstajajo tudi nasprotujoči podatki (npr. največja vlaganja v alpsko smučanje, kjer v zadnjem desetletju ne beležimo veliko vrhunskih rezultatov, realno zmanjševanje sredstev za meritve in svetovanje ob zboljševanju rezultatov športnikov), ki kažejo, da bo treba v prihodnje zasnovati smiselno spremljanje učinkov teh dejavnosti.

Nekatere subjektivne ocene tudi kažejo, da panožni timi ne delujejo optimalno, ker zveze premalo opredeljujejo svoje potrebe, zato so preveč pod vplivom izvajalcev meritev. Zaradi tega je celostna obravnava športnika prej izjema kot pravilo.

4. SKLEP

Pregled udejanjanja nalog na področju spremljanja in svetovanja športnikom kaže, da smo v preteklosti ustvarili razvojno jedro z ustrezno tehnološko opremljenostjo in kadri za izvajanje teh strokovnih nalog. Pomanjkljivosti delovanja se kažejo zlasti v:

- ⇨ premajhnem vplivu športne prakse na izvajanje meritev in svetovanja športnikom,
- ⇨ premajhnem prenosu znanj za izvajanje preprostih terenskih meritev v športno prakso,
- ⇨ premajhni dejavnosti spremljanja in vrednotenja psihosomatičnega stanja športnih rekreativcev in svetovanja pri vključevanju otrok v šport.

Glede na navedeno predlagamo, da je strateški cilj novega nacionalnega programa športa povečanje uporabe diagnostike v športu, zato v nadaljevanju navajamo možne strateške ukrepe za uresničevaje tega cilja in udejanjanje javnega interesa na tem področju.

Nacionalni program spremljanja pripravljenosti športnikov. Za nadarjene in vrhunske športnike predlagamo, da OKS - ZŠZ v sodelovanju z nacionalnimi panožnimi športnimi zvezami pripravi in sprejme nacionalni program spremljanja pripravljenosti športnikov v posamezem olimpijskem obdobju. Ta naj vključuje potrebne meritve in svetovanja športnikom. V program se vključi tudi dijake športnih oddelkov. Izvajalci programa so IŠ in drugi izvajalci, ki izpolnjujejo zahteve za izvajanje teh nalog in s katerimi OKS - ZŠZ sklene dogovor za izvajanje nacionalnega programa spremljanja pripravljenosti športnikov. Na podlagi razpoložljivih sredstev OKS - ZŠZ opredeli letno izvajanje tega programa. Nacionalni program spremljanja pripravljenosti športnikov se oblikuje tako, da je izpostavljena celostna obravnava športnika. V ta namen se poveže s sistemom preventivnih zdravstvenih pregledov. V okviru naciolnega sistema spremljanja pripravljenosti športnikov se vzpostavi zbirka podatkov o meritvah športnikov, ki omogoča primerjave in celosten pregled nad pripravljenostjo športnika (informacije z različnih področij - fiziologije, biomehanike, psihodiganostike itd.).

Razvoj diagnostike v športu. Glede na majhnost Slovenije je smotrno, da se večja oprema, ki zahteva tudi ustrezno usposobljen kader, ne podvaja. IŠ je v preteklem destletju oblikoval ustrezno tehnološko podlago, ki jo lahko prek kombinacije različnih virov (tudi ARRS) dopolnjuje tudi v prihodnje. Treba bo zadržati trend nabave in razvoj opreme za diagnostiko v športu tudi v prihodnje, pri čemer mora biti del opreme namenjen nacionalnim panožnim športnim zvezam za preprosto terensko diagnostiko, del pa Inštitutu za šport in morebitnim drugim izvajalcem, ki jih opredeli OKS - ZŠZ, za zahtevnejšo laboratorijsko diagnostiko. Takšen pristop omogoča nadaljnji razvoj metod treninga in novih merilnih postopkov.

Spremljanje pripravljenosti športnikov na lokalni ravni. Inštitut za šport mora kot nosilec največjega dela diagnostične opreme vzpostaviti sistem usposabljanja trenerjev za delo s prenosno diagnostično opremo ter model vzdrževanja in cenovno dostopne izposoje te opreme za športno prakso. Sistem bo zaživel, če bodo lokalne skupnosti začenjale namenjati sredstva za to dejavnost.

Spremljanje pripravljenosti rekreativnih športnikov. Za spodbujanje diagnostike v športni rekreaciji bodo morali izvajalci vzpostaviti cenovno dostopno ponudbo. Poleg tega bodo potrebne strateške povezave z večjimi ponudniki športno-rekreativnih programov za promocijo diagnostike v športni rekreaciji.

Svetovanje pri vključevanju otrok v šport. S sofinanciranjem strokovnega svetovanja o gibalnem in telesnem razvoju otrok in mladine na lokalni ravni je mogoče spodbuditi starše, da jih bo vključevanje mladih v šport bolj zanimalo.

5. VIRI

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (2000). *Uradni list RS,* št. 24-1065/2000 z dne 17.3.2000.

Razporeditev sredstev Fundacije za šport od leta 2000 do 2009 (2009). Dosegljivo 15. novembra 2009 na www.fundacijazasport.org.

Realizacija letnih programov športa od leta 2004 do 2007 (2009). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Direktorat za šport.

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (2008). *Uradni list RS*, št. 76/08.

Gregor Jurak

4.4

ANALIZA ZNANSTVENO-RAZISKOVALNE DEJAVNOSTI V ŠPORTU

1. UVODNA IZHODIŠČA NA PODROČJU ZNANSTVENO-RAZISKOVALNE DEJAVNOSTI V ŠPORTU

Slovenija se je zavezala k uresničevanju Lizbonske strategije, ki daje znanju in ustvarjalnosti vlogo glavnega gibala rasti in zaposlovanja. Ker smo nosilci in merilo razvoja ljudje, mora razvoj družbe izboljšati možnosti vsakega človeka za dolgo, zdravo in kakovostno življenje ob spoštovanju načel trajnostnega razvoja. Šport s svojimi značilnostmi izpolnjuje ta merila.

Znanstvena veda, ki preučuje šport, je kineziologija. Ta veda sicer preučuje gibanje človeškega telesa. Kineziologija ima po klasifikaciji Agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (v nadaljevanju: ARRS) tri vidike (pedagoški, medicinski in biomehanski oz. biometrični), sodi pa pod področje družboslovnih ved in pod področje vzgoje in izobraževanja.

NPŠ (2000) opredeljuje, da se projekte, ki jih sofinancira ministrstvo za znanost in tehnologijo, lahko sofinancira iz javnih financ lokalne skupnosti in države, če te raziskave zagotavljajo ustrezen prenos znanstvenih spoznanj v prakso, oziroma če so izbrane raziskave, pri katerih je zagotovljen sorazmerni delež drugih financerjev in prenos znanstvenih izsledkov v prakso. Druge raziskave, pri katerih je zagotovljen sorazmerni delež drugih financerjev, se lahko sofinancira iz javnih financ športa po merilih, ki jih sprejmejo ustrezni organi. Kot nosilce tega dela nacionalni program opredeljuje raziskovalne institucije. Kot edini strateški ukrep NPŠ predvideva sofinanciranje.

2. ANALIZA IZVAJANJA STRATEŠKIH UKREPOV NA PODROČJU ZNANSTVENO-RAZISKOVALNE DEJAVNOSTI

Glede na edini opredeljeni strateški ukrep znanstveno-raziskovalne dejavnosti smo analizirali višino sredstev, ki so bila iz javnofinančnih virov države (ARRS, MŠŠ in FŠO) in lokalnih skupnosti namenjena za raziskovalno dejavnost na področju športa med letoma 2001 in 2008.

Prikaz 1: Javnofinančna sredstva, namenjena znanstveno-raziskovalni dejavnosti med letoma 2001 in 2008.

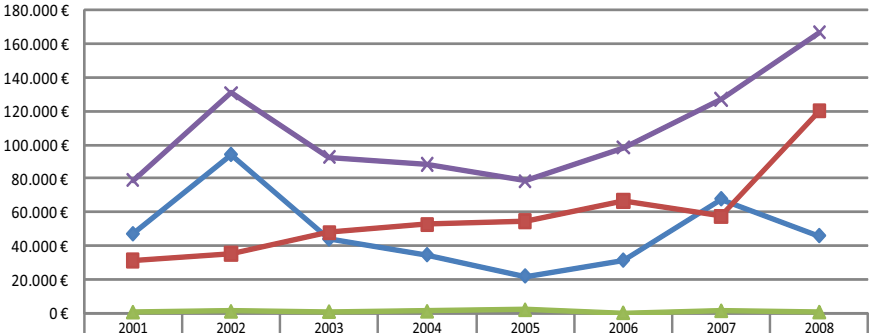

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MŠŠ	46.961 €	94.160 €	43.860 €	34.533 €	21.912 €	31.302 €	67.810 €	45.902 €
FŠO	31.308 €	35.367 €	47.925 €	52.742 €	54.466 €	66.767 €	57.600 €	120.000 €
Lokalne skupnosti	613 €	1.109 €	963 €	1.143 €	2.125 €	225 €	1.492 €	672 €
SKUPAJ	78.882 €	130.636 €	92.747 €	88.418 €	78.502 €	98.294 €	126.902 €	166.574 €

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Prikaz 2: Deleži države in lokalnih skupnosti pri javnofinančnih sredstvih, namenjenih znanstveno-raziskovalni dejavnosti med letoma 2001 in 2008.

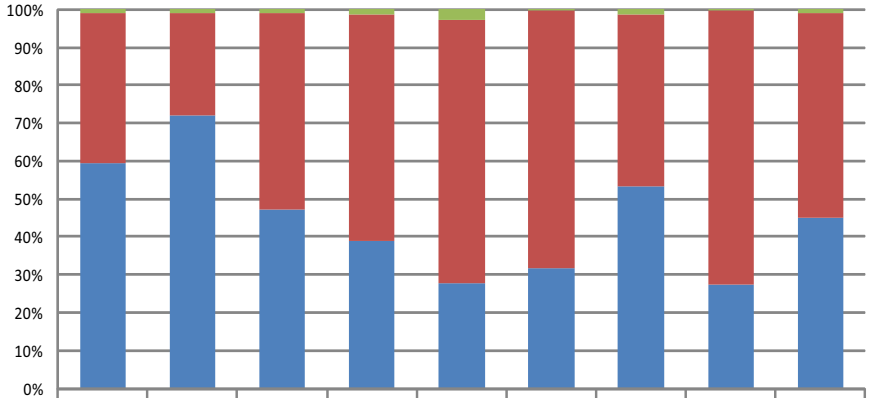

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	SKUPAJ
Lokalne skupnosti	0,78%	3,14%	2,01%	2,17%	3,90%	0,34%	1,19%	0,40%	0,97%
FŠO	39,69%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	45,93%	72,04%	54,15%
MŠŠ	59,53%	266,24%	91,52%	65,48%	40,23%	46,88%	54,07%	27,56%	44,88%

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Iz Prikazov 1 in 2 lahko ugotovimo:

- splošni trend obsega sredstev FŠO in MŠŠ za programe znanstveno-raziskovalne dejavnosti med letoma 2001 in 2008 je pozitiven. Največji padec beležimo med letoma 2003 in 2005 zaradi zniževanja te proračunske postavke na MŠŠ;
- trend gibanja javnofinančnih sredstev do leta 2003 najbolj narekujejo sredstva MŠŠ, po tem letu pa sredstva FŠO. Kot bo vidno iz nadaljevanja, so največji in najbolj stabilen javnofinančni vir financiranja raziskovalne dejavnosti v Sloveniji sredstva ARRS;
- v letu 2008 so sredstva za znanstveno-raziskovalno dejavnost realno za 111 odstotnih točk višja kot ob začetku NPŠ. Obseg sredstev v letu 2001 je bil slabih 80 tisoč evrov, leta 2008 pa 166 tisoč evrov;
- sredstva lokalnih skupnosti za znanstveno-raziskovalno dejavnost so skozi celotno obdobje 2001 - 2008 neznatna;
- v celotnem analiziranem obdobju (2001 - 2008) je največji delež sredstev letnega programa športa za programe znanstveno-raziskovalne dejavnosti v športu prispevala FŠO (54,1 %), sledi MŠŠ (44,9 %) in lokalne skupnosti (1 %). Struktura financiranja ne sledi strateškim usmeritvam. Po teh usmeritvah naj bi lokalne skupnosti pripevale enak delež kot država.

Prikaz 3: Uresničevanje NPŠ (2000) na področju znanstveno-raziskovalne dejavnosti med letoma 2001 in 2008.

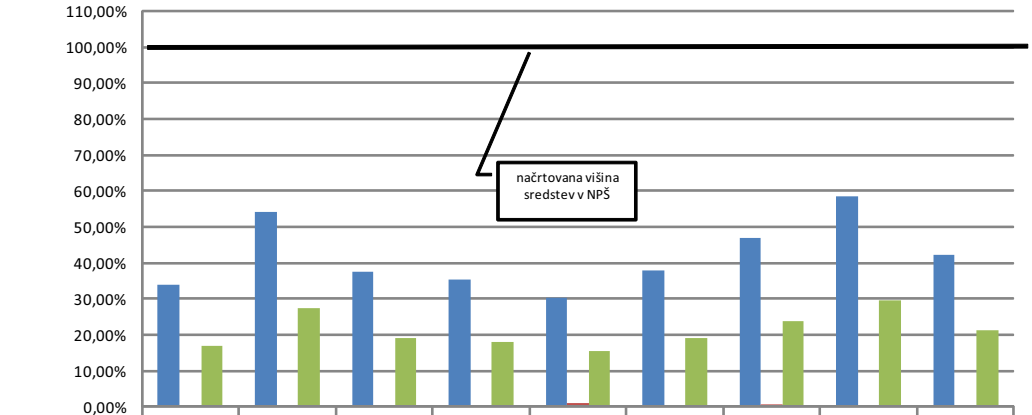

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	SKUPAJ
Država	33,90%	54,35%	37,68%	35,35%	30,27%	37,92%	46,82%	58,59%	42,18%
Lokalne skupnosti	0,27%	0,47%	0,40%	0,46%	0,84%	0,09%	0,56%	0,24%	0,41%
SKUPAJ	17,08%	27,41%	19,04%	17,91%	15,56%	19,00%	23,69%	29,42%	21,29%

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Iz Prikaza 3 je vidno:

- ⇨ da je realizacija sredstev letnega programa športa za **znanstveno-raziskovalno dejavnost** v primerjavi z načrtovanimi izrazito negativna. Skupna vrednost sredstev, ki so bila v NPŠ (2000) načrtovana za uresničevanje javnega interesa na področju znanstveno-raziskovalne dejavnosti, je bila v obdobju 2001 - 2008 dosežena na ravni 21 %;
- ⇨ da je bil na ravni lokalnih skupnosti dosežen izrazit primanjkljaj načrtovanih sredstev (skupna realizacija 0,4 %);
- ⇨ da so pod sredstva države prikazana tudi sredstva FŠO. Sredstva države so dosegla v povprečju 42-odstotno realizacijo NPŠ.

Prikaz 4: Delež javnofinančnih sredstev za programe znanstveno-raziskovalne dejavnosti med letoma 2001 in 2008 v primerjavi z BDP v Republiki Sloveniji.

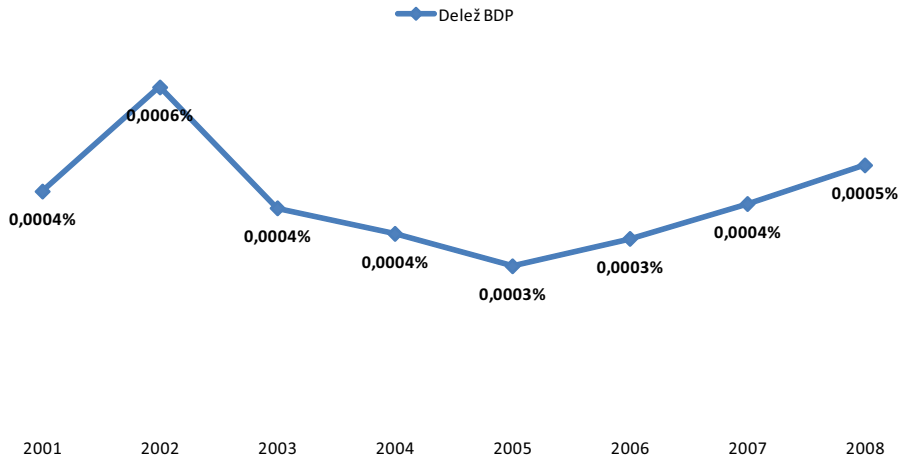

Vir: Letna finančna poročila (MŠŠ, 2009 in FŠO, 2009).

Povprečni delež sredstev iz letnega programa športa za znanstveno-raziskovalno dejavnost v športu v primerjavi z BDP med letoma 2001 in 2008 je 0,0004 %. Gibanje deleža teh sredstev je negativno (Prikaz 4). Pri tem je treba upoštevati izrazito rast BDP na državni ravni zaradi vlaganj v prometno infrastrukturo.

Sklepi analize izvajanja strateške usmeritve na področju znanstveno-raziskovalne dejavnosti v športu

Iz analize izvajanja edine strateške usmeritve na področju znanstveno-raziskovalne dejavnosti v športu, tj. podpora te dejavnosti z njenim sofinanciranjem, lahko povzamemo naslednje sklepe:

- ⇨ v strateškem obdobju niso bili izvedeni mehanizmi javnega sofinanciranja, ki omogočajo znanstveno-raziskovalno dejavnost v športu. Sofinanciranje MŠŠ je izrazito prenizko, medtem ko ga s strani lokalnih skupnosti skorajda ni bilo;
- ⇨ FŠO je postala najbolj stabilen vir financiranja znanstveno-raziskovalne dejavnosti znotraj letnega programa športa.

3. ANALIZA UČINKOV NA PODROČJU RAZISKOVALNE DEJAVNOSTI V ŠPORTU

Učinke NPŠ (2000) na področju raziskovanja v športu smo analizirali na podlagi razpoložljivih podatkov Informacijskega sistema o raziskovalni dejavnosti v Sloveniji (2001 - 2009), podatkov Inštituta za kineziologijo Fakultete za šport Univerze v Ljubljani (2001 - 2009), Inštituta za kineziološke raziskave Znanstveno raziskovalnega središča Koper Univerze na Primorskem (2001 - 2009) ter lastnega poznavanja problematike.

Preglednica 1: Znanstvena uspešnost v športu v Sloveniji (2000 - 2010).

	IK FŠ UL	IKR ZRS KP UP	skupaj
Število raziskovalcev	74	11	85
Število strokovnih in tehničnih sodelavcev	11	0	11
Točke znanstvene uspešnosti (2005 - 2010)	4789,62	815,48	5605
Točke strokovne uspešnosti (2005 - 2010)	10.032,26	640,47	10.673
Točke znanstvene in strokovne uspešnosti (2005 - 2010)	11.784,88	1.063,82	12.849
Število čistih citatov v zadnjih 10 letih (2001 - 2010)	384	29	413
Normirano število čistih citatov v zadnjih 10 letih (2001 - 2010)	456	17	473
Znanstvena uspešnost na raziskovalca (točke)	64,7	74,1	65,9
Čisti citati na raziskovalca	5,2	2,6	4,9

Vir: Sicris (2001 - 2009).

V preteklem desetletju sta na področju športa delovali dve raziskovalni skupini. V raziskovalni skupini Inštituta za kineziologijo na Fakulteti za šport Univerze v Ljubljani deluje 74 raziskovalcev in 11 strokovnih ali tehničnih sodelavcev (http://sicris.izum.si/ search/grp.aspx?lang=slv&id=1945), v raziskovalni skupini

Inštituta za kineziološke raziskave Znanstveno raziskovalnega središča Koper Univerze na Primorskem pa trenutno deluje 11 raziskovalcev (http://sicris.izum.si/search/grp.aspx?opt=2&lang=slv&id=2934). V Preglednici 1 je predstavljena raziskovalna uspešnost obeh inštitutov.

Preglednica 2: S strani ARRS sofinancirani raziskovalni projekti (2001 - 2010).

Naziv projekta	Trajanje	Raziskovalna skupina
Utrujenost pri najbolj intenzivnih športnih gibanjih	1.7.1998 - 30.6.2001	IK FŠ UL
Fiziološki mehanizmi motenj živčevja	1.7.2001 - 30.6.2004	IK FŠ UL
Spremljanje sprememb biomehanskih karakteristik skeletnih mišic v zgodnjem otroštvu in obdobju adolescence	1.7.2001 - 30.6.2004	IK FŠ UL
Medkulturna primerjava temeljnih osebnostnih dimenzij v otroštvu: stabilnosti in spremembe	1.7.2001 - 30.6.2004	IK FŠ UL
Vloga osebnosti v razvoju psihosocialnega stanja pri dolgotrajnem naporu	1.5.2009-30.4.2012	IK FŠ UL
Učinek metode z neprekinjenim naporom na vzdržljivost	1.1.1999 - 30.6.2001	IK FŠ UL
Šport v funkciji zdravja izbranih skupin prebivalstva	1.7.1998 - 30.6.2001	IK FŠ UL
Modeliranje potencialne uspešnosti v izbranih športnih panogah in transformacijskih postopkov s pomočjo ekspertnega sistema »Sport manager«	1.1.1999 - 30.6.2001	IK FŠ UL
Razvoj in dejavniki športne identitete in uspešnost v športu	1.7.2001 - 30.6.2004	IK FŠ UL
Vplivi športne vadbe na živčno-mišični sistem	1.1.2003 - 31.12.2005	IK FŠ UL
Modeliranje uspešnosti v izbranih športnih panogah in transformacijskih postopkov s pomočjo ekspertnega sistema »Sport manager«	1.7.2004 - 30.6.2007	IK FŠ UL
Psihološke značilnosti in stili vodenja v slovenskem športu	1.7.2004 - 30.6.2007	IK FŠ UL
Analiza razvojnih trendov gibalnih sposobnosti in telesnih značilnosti ter povezave obeh s psihosomatičnim statusom slovenskih otrok in mladine med 6. in 19. letom starosti v obdobju 1970-1983-1993/94-2003/04	1.7.2004 - 30.6.2007	IK FŠ UL
Vadba za šport in zdravje	1.7.2004 - 30.6.2007	IK FŠ UL
Vadba za zdravje in rehabilitacijo	1.9.2005 - 31.8.2008	IK FŠ UL
Analiza vpliva okoljskih dejavnikov na športno in telesno dejavnost na podlagi merjenja porabe energije pri 11- do 15-letnih otrocih	1.2.2008 - 30.1.2011	IK FŠ UL
Biopsihosocialni dejavniki uspešne rehabilitacije športnika po poškodbi	1.5.2009 - 30.4.2012	IK FŠ UL
Vadba za starejše osebe in stabilno stopalo	1.5.2009 - 30.4.2012	IK FŠ UL
Oblikovanje in vrednotenje nacionalnega preizkusa znanja v športni vzgoji	1.7.2000 - 30.6.2002	IK FŠ UL
Zdravstveni, socialni status, motivacija in pogoji za trening vrhunskih, perspektivnih in nekdanjih vrhunskih športnikov	1.7.2000 - 30.6.2002	IK FŠ UL
Razvoj plavalne didaktike in učne tehnologije v predšolskem obdobju in prvem triletju osnovne šole	1.7.2000 - 30.6.2002	IK FŠ UL
Modelne značilnosti in celovita ocena nacionalnih panožnih športnih zvez v Sloveniji	1.7.2000 - 30.6.2002	IK FŠ UL
Šport v vlogi narodne identitete Slovencev	1.11.2001 - 31.10.2004	IK FŠ UL
Didaktična posodobitev programov športne vzgoje z vidika povečanja učinkovitosti promocije športno - gibalne aktivnosti in osvajanja zdravega življenjskega sloga	1.1.2002 - 31.10.2004	IK FŠ UL
Športno nadarjeni učenci in dijaki v šoli: analiza nekaterih organizacijskih modelov in priprava strokovnih podlag za nekatere posebne oblike	1.10.2002 - 30.9.2003	IK FŠ UL

Vir: Sicris (2001 - 2009).

Naziv programa	Trajanje	Raziskovalna skupina
Preprečevanje športnih poškodb v Republiki Sloveniji	1.10.2006 - 30.9.2008	IK FŠ UL
Merske značilnosti in aplikacije geometrijskih lastnosti stopala v industriji	1.9.2005 - 31.8.2007	IK FŠ UL
Analiza elementarnih gibalnih vzorcev in adaptacija skeletnega mišičnega sistema na nekatere dejavnike sodobnega življenjskega sloga otrok med 4. in 7. letom starosti	1.5.2009 - 30.4.2012	IKR ZRS KP UP
Vadba za šport in zdravje	1.7.2004 - 30.6.2007	IKR ZRS KP UP
Višinska aklimatizacija	1.1.2007 - 31.12.2007	IKR ZRS KP UP
Otrok med vplivi sodobnega življenjskega sloga - gibalne sposobnosti, telesne značilnosti in zdravstveni status slovenskih otrok	1.10.2006 - 30.9.2008	IKR ZRS KP UP
Vloga gibalne aktivnosti v otrokovem socialnem razvoju v obdobju poznega otroštva	1.1.2007 - 31.21.2008	IKR ZRS KP UP

Vir: Sicris (2001 - 2009).

Preglednica 3: S strani ARRS sofinancirani raziskovalni programi (2001 - 2010).

Naziv programa	Trajanje	Raziskovalna skupina
Biopsihosocialni temelji kineziologije	1.1.1999 - 31.12.2003	IK FŠ UL
Kineziologija monostrukturnih, polistrukturnih in konvencionalnih športov	1.1.1999 - 31.12.2003	IK FŠ UL
Biologija telesne aktivnosti	1.1.1999 - 31.12.2003	IK FŠ UL
Bio-psiho-socialni konteksti kineziologije	1.1.2004 - 31.12.2008	IK FŠ UL
Kineziologija monostrukturnih, polistrukturnih in konvencionalnih športov	1.1.2004 - 31.12.2008	IK FŠ UL
Bio-psiho-socialni konteksti kineziologije	1.1.2009 - 31.12.2012	IK FŠ UL
Kineziologija monostrukturnih, polistrukturnih in konvencionalnih športov	1.1.2009 - 31.12.2012	IK FŠ UL
Kineziologija za kakovost življenja	1.1.2009 - 31.12.2011	IKR ZRS KP

Preglednica 2 prikazuje vse raziskovalne projekte (ločimo temeljne, aplikativne in podoktorske projekte - http://www.arrs.gov.si/sl/progproj/rproj/predstavitev.asp), ki jih je v preteklem desetletju sofinancirala ARRS na področju športa, Preglednica 3 pa vse sofinancirane programe7.

7 Raziskovalni programi predstavljajo javno službo na področju raziskovalne dejavnosti in sicer kot zaokroženo področje raziskovanja, za katerega je pričakovati, da bo aktualno in uporabno v daljšem časovnem obdobju in je takega pomena za Slovenijo, da obstaja državni interes, opredeljen v nacionalnem raziskovalnem in razvojnem programu, za dolgoročno raziskovanje programske skupine na tem področju

Preglednica 4: Financiranje raziskovanja v športu v Sloveniji (2000 - 2009).

raziskovalna dejavnost	FTE raziskovalni programi		FTE temeljni, aplikativni, CRP-i, podoktorski projekti					FTE mladi raziskovalci			SKUPAJ		
skupina	IK FŠ UL	IKR ZRS KP	IK FŠ UL				IKR ZRS KP	IK FŠ UL		IK ZRS KP	IK FŠ UL	IKR ZRS KP	skupaj
Leto/ sofinancer	ARRS	ARRS	ARRS	MŠŠ	FŠO	DRUGI (MZ, MORS, MG, Thenapa)	skupaj	ARR	TIA	skupaj			
2000	4,66		1,73	1,89	0,26			5,32			13,86	0,00	13,86
2001	4,66		1,59	0,95	0,46		0,56	6,24			13,90	0,56	14,46
2002	4,66		1,67	0,41	0,75		1,52	4,32			11,81	1,52	13,33
2003	4,66		1,02	0,50	0,79		1,27	4,48		1,00	11,45	2,27	13,72
2004	3,8		1,71	0,13	0,91	0,53	1,53	2,98		1,00	10,07	2,53	12,60
2005	3,8		1,53	0,24	0,93	0,28	1,78	2,40	0,04	1,00	9,22	2,78	12,00
2006	3,8		4,61	0,23	1,01	0,28	4,11	2,49	0,04	0,20	12,46	4,31	16,77
2007	3,8		3,27	0,30	0,73	0,22	3,41	3,66	0,04	1,00	12,02	4,41	16,43
2008	3,8		1,60		1,13	0,01	0,88	5,33	0,2	1,00	12,07	1,88	13,95
2009	3,8	0,95	2,34		0,79	0,02	0,93	4,41	0,2	1,47	11,56	3,35	14,91
sk.	41,44	0,95	21,07	4,65	7,75	1,34	15,99	41,63	0,52	6,67	118,41	23,61	

Vir: IK FŠ UL, IKR ZRS KP (2000 - 2009).

Na športnem področju je bilo v preteklem desetletju 32 raziskovalnih projektov in osem programskih skupin, vendar pa je bila raziskovalna dejavnost v povprečju letno sofinancirana iz vseh virov s samo 14,2 FTE (Preglednica 4; FTE predstavlja plačo in materialne stroške raziskovalca in se izračuna iz določenih višin cen raziskovalnih ur raziskovalne dejavnosti posameznega koledarskega leta).

Sredstva letnega programa športa (MŠŠ in FŠO) za raziskovalno dejavnost v športu so na letni ravni predstavljala 1,24 FTE, kar predstavlja 8,7 % vseh raziskovalnih sredstev v športu.

Vidno je, da je obseg sofinanciranja raziskovalne dejavnosti v športu v omenjenem obdobju padal, še večji padec pa je viden v odnosu do BDP, saj je ta v obdobju 2001 - 2008 zrasel za 89 %, cena raziskovalne ure[8] pa za 33 %.

4. SKLEP

Namen sofinanciranja znanstveno-raziskovalne dejavnosti v športu prek nacionalnega programa športa je prek temeljnih raziskav pridobivati osnovna znanja o kineziologiji, predvsem pa prek uporabnih in razvojnih raziskav s področja športa prenašati raziskovalne izsledke v športne prakse.

Šport s svojimi značilnostmi izpolnjuje merila za uresničevanje Lizbonske strategije, vendar mu v preteklem desetletju znotraj nacionalne raziskovalne strategije financiranja ni bil dan temu primeren položaj. Zato sta strateška cilja povezana z deklarativno družbeno prepoznavnostjo kineziologije kot izrazito interdisciplinarne znanosti (in ne zgolj družbosolovne vede, kot je sedaj opredeljena po klasifikaciji ARRS), ki je pomemben

8 Cena raziskovalne ure za projekte se v letu 2010 giblje od 27,64 do 39,69 evra (www.arrs.gov.si/sl/progproj/cena/cena-10-jan.asp).

del prednostnega raziskovalnega področja »zdravje in znanost o življenju« znotraj naravoslovja in več raziskovalnih področij znotraj družboslovja in humanistike[9], ter na boljši praktični izkoristek raziskovanja. Skladno s tem predlagamo, da nacionalni program opredeljuje naslednja ukrepa:

1. ustrezna umestitev kineziologije znotraj nacionalne raziskovalne dejavnosti;
2. ciljno raziskovalni projekti za vse pojavne oblike športa.

Za udejanjanje prvega ukrepa bo potrebna sistemska umestitev kineziologije kot nacionalno strateško pomembnega interdisciplinarnega raziskovalnega področja in povečanje obsega sofinanciranja raziskovanja kineziologije s strani ARRS.

Uresničevanje drugega ukrepa lahko dosežemo prek povezovanja raziskovalnih institucij s športno prakso pri opredeljevanju izhodišč praktičnega raziskovanja in njegovem vrednotenju ter sofinanciranja ciljno raziskovalnih projektov za vse pojavne oblike športa (od šolske športne vzgoje do vrhunskega športa).

5. VIRI

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (2000). *Uradni list RS*, št. 24-1065/2000.

Raziskovalni projekti in raziskovalci na področju športa od leta 2001 do 2010 (2010). Pridobljeno 8. aprila 2010 iz: www.sicris.izum.si.

Razporeditev sredstev Fundacije za šport od leta 2000 do 2009 (2009). Dosegljivo 15. novembra 2009 na www.fundacijazasport.org.

Realizacija letnih programov športa od leta 2004 do 2007 (2009). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Direktorat za šport.

9 Resolucija o nacionalnem raziskovalnem in razvojnem program za obdobje 2006 - 2010, Uradni list RS, št. 3/06.

Marko Rajšter

4.5

ANALIZA UPORABE NEDOVOLJENIH POŽIVIL IN POSTOPKOV

1. UVODNA IZHODIŠČA NA PODROČJU PREPREČEVANJA UPORABE NEDOVOLJENIH POŽIVIL IN POSTOPKOV

Skladno z določili nacionalnega programa športa (2000, v nadaljevanju: NPŠ) so bile na področju preprečevanja uporabe nedovoljenih poživil in postopkov izpostavljene naslednje dejavnosti:

- ⇨ **zobraževanje** vseh, ki sodelujejo v športu,
- ⇨ **informiranje** o novostih v boju proti dopingu,
- ⇨ **mednarodno sodelovanje**,
- ⇨ **testiranje**,
- ⇨ **uveljavljanje novosti** v boju proti dopingu.

Kodeks boja proti dopingu (World Anti-Doping code) opredeljuje, in taka je tudi izvedena praksa v Evropi, eno nacionalno organizacijo za boj proti dopingu. Nacionalno antidoping komisijo (v nadaljevanju: NAK) za boj proti prepovedanim sredstvom sta skupaj ustanovila OKS - ZŠZ in ministrstvo za šolstvo, znanost in šport na podlagi konvencije Sveta Evrope proti dopingu v športu (Evropska konvencija proti dopingu v športu, 1989), zakona o športu (1998) in NPŠ (2000). NAK deluje pri OKS - ZŠZ. Mednarodna športna skupnost je februarja 1999 v Lozani, kjer so se zbrali najvidnejši predstavniki Mednarodnega olimpijskega komiteja (MOK) in mednarodnih športnih zvez na eni strani ter predstavniki držav s skoraj vsega sveta, sklenila, da bo poenotila boj proti dopingu in v ta namen ustanovila Svetovno protidopinško agencijo (v nadaljevanju: Wada). Wada je takrat začela pripravljati kodeks boja proti dopingu, ki je bil 5. marca 2003 sprejet na mednarodni konferenci v Koebenhavnu s t. i. Koebenhavnsko deklaracijo. Medtem ko je moralo svetovno športno gibanje kodeks Wade sprejeti do poletnih olimpijskih iger 2004 v Atenah, so imele države rok za sprejem do zimskih olimpijskih iger v Torinu leta 2006. Za sprejem Wade in njenega kodeksa (s spremljajočimi izvedbenimi akti) na državni ravni je namreč potrebno ustrezno mednarodno pravno sredstvo (agencija Wada je nastala na podlagi švicarskega prava), da bi lahko vlade držav Wado in kodeks pravno-formalno sprejele. V ta namen je Unesco sprejel mednarodno konvencijo proti dopingu, ki je, ob izpolnjenem pogoju ratifikacije najmanj 30 držav, v veljavi od 1. januarja 2007 (Unesco, 2009).

2. ANALIZA IZVAJANJA UKREPOV NA PODROČJU PREPREČEVANJA UPORABE NEDOVOLJENIH POŽIVIL IN POSTOPKOV

Preverili smo obseg izvajanja strateških ukrepov, ki so bili zapisani v NPŠ (2000).

2.1 Analiza gibanja javnofinančnih sredstev za področje preprečevanja uporabe nedovoljenih poživil in postopkov

Iz Prikaza 1 vidimo:

- ⇨ da je trend gibanja finančnih sredstev za preprečevanje uporabe nedovoljenih poživil in postopkov med letoma 2001 in 2008 pozitiven, z izrazitim povečanjem sredstev v letu 2008,
- ⇨ da je bilo v obdobju med 2001 in 2008 za preprečevanje uporabe nedovoljenih poživil in postopkov

skupaj namenjenih **242.578** evrov javnofinančnih sredstev,

⇨ da so bila sredstva namenjena samo iz državnega proračuna.

Prikaz 1: Javnofinančna sredstva, namenjena preprečevanju uporabe nedovoljenih poživil in postopkov med letoma 2001 in 2008.

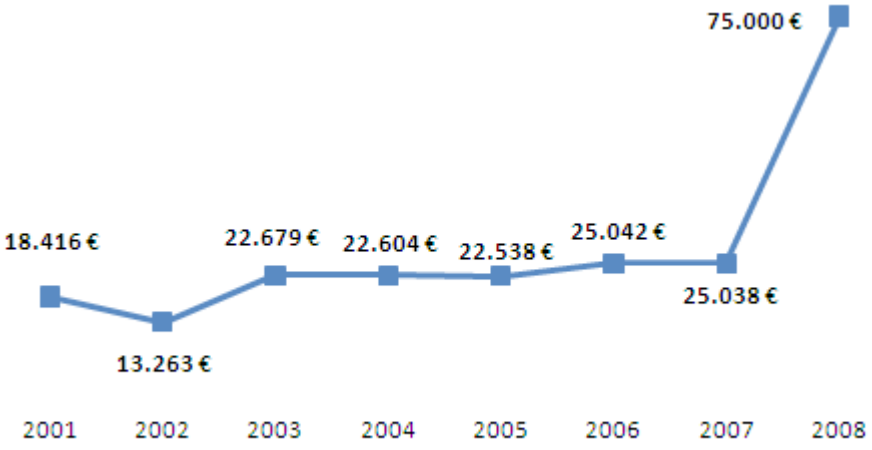

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009).

Prikaz 2: Uresničevanje NPŠ (2000) na področju preprečevanja uporabe nedovoljenih poživil in postopkov med letoma 2001 in 2008.

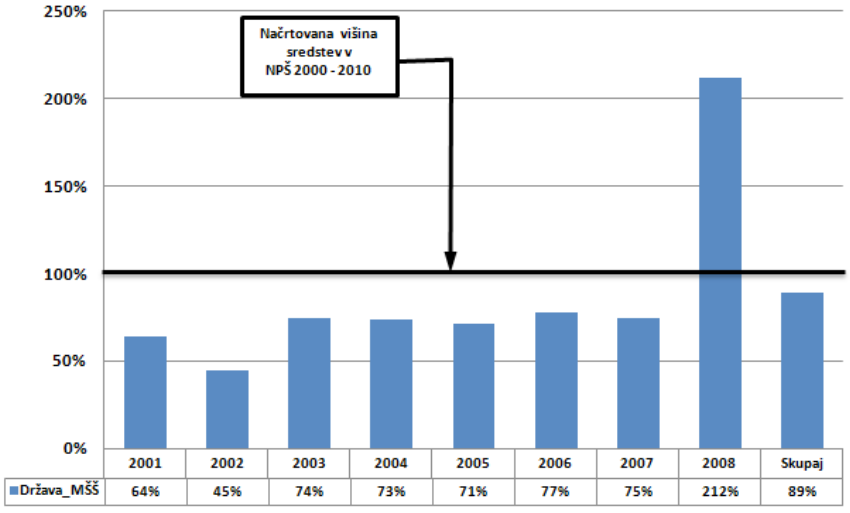

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009).

Iz Prikaza 2 vidimo:

⇨ da skupna vrednost javnofinančnih sredstev, ki so bila v NPŠ (2000) načrtovana za preprečevanje uporabe nedovoljenih poživil in postopkov v obdobju 2001 - 2008, ni bila dosežena,

- ⇨ da je bilo skupaj v celotnem analiziranem obdobju zagotovljenih 89 % načrtovanih sredstev,
- ⇨ da je bil največji delež sredstev zagotovljen leta 2008 (212 % načrtovanih).

2.2 Izobraževanje vseh, ki sodelujejo v športu

Slovenska protidopinška agencija NAK je skupaj z OKS - ZŠZ (odbor za vrhunski šport) ter MŠŠ v 13 letih obstoja organizirala več izobraževanj za različne ciljne skupine: športnike, trenerje, medicinsko osebje, mladino in laično javnost. Vsako leto je v okviru medicine športa organiziran simpozij Medicina športa, na njem pa je na temo dopinga predstavljeno najmanj eno predavanje. Udeleženci teh srečanj so zdravniki, fizioterapevti in maserji. Odbor za vrhunski šport pri OKS - ZŠZ redno organizira licenčne seminarje za trenerje različnih selekcij. Skoraj na vseh seminarjih je tudi tema dopinga. Poleg organiziranih izobraževanj potekajo redna predavanja na Fakulteti za šport, Fakulteti za farmacijo in na podiplomskem študiju biomedicine. V 13 letih so bila izvedena tudi številna predavanja po naročilu posameznih zvez ali klubov.

2.2 Informiranje o novostih v boju proti dopingu

Vsakoletna **»Lista prepovedanih snovi in postopkov« (2009)**, ki jo določi agencija Wada, stopi v veljavo 1. januarja, NAK pa jo prevede in objavi že novembra ali decembra pred veljavnostjo. Včasih je odbor za vrhunski šport ta seznam poslal na vse nacionalne panožne športne zveze, danes pa je ta seznam takoj, ko je preveden, dostopen na spletni strani www.olympic.si.

2.3 Mednarodno sodelovanje

Med aktivnosti predsednika NAK sodi tudi redna udeležba na sestanku v Strasbourgu, kjer se dvakrat letno sestaja nadzorna skupina za izvajanje konvencije. Delovni sestanki posameznih komisij so bili v 13-letnem obdobju v Parizu, Londonu, Oslu, Carigradu, Atenah, Madridu, Dunaju, Pragi, Bratislavi ... Kot aktivni član se teh srečanj udeležuje predsednik NAK. Slovenska NAK je predlagala **»standardni postopek za odvzem krvi za potrebe opravljanja dopinških kontrol«**. Postopek je bil sprejet in je kot standard vključen v Evropsko konvencijo.

Predsednik NAK je bil:

- ⇨ kot priznan strokovnjak večkrat v funkciji **nadzornega organa protidopinških programov v drugih državah,**
- ⇨ kot **opazovalec Wade** udeleženec paraolimpijskih iger leta 2004 v Atenah in
- ⇨ udeleženec **svetovnega kongresa medicine športa** v Pekingu leta 2006.

2.4 Testiranje

Prikaz 3: Število nenapovedanih in skupno število odvzemov (dopinških kontrol) med letoma 2001 in 2008.

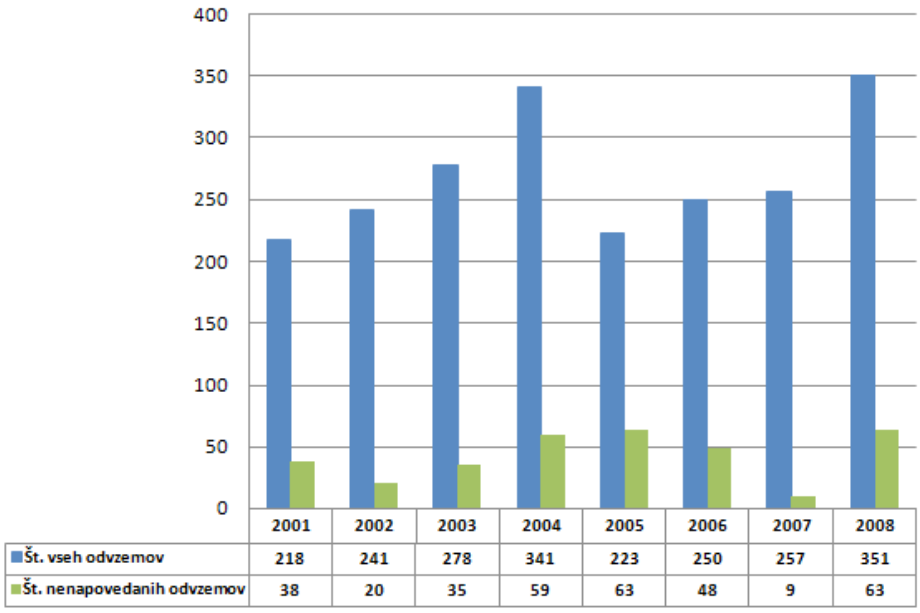

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Št. vseh odvzemov	218	241	278	341	223	250	257	351
Št. nenapovedanih odvzemov	38	20	35	59	63	48	9	63

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009).

Iz Prikaza 3 vidimo:

- ⇨ da ima skupno število testiranj v obdobju med letoma 2001 in 2004 ter letoma 2005 in 2008 enaka trenda, kar kaže na vpliv priprav športnikov na olimpijske igre na obseg testiranj,
- ⇨ da se je število izvedenih testiranj med letoma 2004 in 2005 zmanjšalo za 35 %, kar pa ni skladno z gibanjem javnofinančnih sredstev za področje preprečevanja uporabe nedovoljenih poživil in postopkov, ki so v omenjenem obdobju zadržala enako raven,
- ⇨ da je bilo največje skupno število odvzemov izvedenih leta 2008 (olimpijsko leto), ko je bil za to dejavnost namenjen največji obseg javnofinančnih sredstev,
- ⇨ da je bilo skupaj v celotnem analiziranem obdobju izvedenih **2159** odvzemov, od katerih je bilo 335 odvzemov oz. kontrol nenapovedanih.

V celotnem analiziranem obdobju so bili testirani športniki **37** športnih panog. Leta 2007 je bilo testiranih tudi 24 športnikov invalidov.

2.5 Uveljavljanje novosti v boju proti dopingu

Na osnovi sodelovanja v nadzorni skupini Sveta Evrope za izvajanje konvencije o boju proti dopingu se vse novosti s tega področja v Sloveniji sproti uvajajo v prakso. Poleg organiziranih izobraževanj potekajo redna predavanja o dopingu na Fakulteti za šport, na Fakulteti za farmacijo in na podiplomskem študiju biomedicine.

Neupravičena proizvodnja in promet z nedovoljenimi snovmi v športu ter omogočanje uživanja nedovoljenih snovi v športu je po spremembi kazenskega zakonika leta 2008 (Uradni list RS, št. 55-2296/2008) po 186. in 187. členu kaznivo dejanje.

Nekatere države imajo specifično protidopinško zakonodajo (na primer: Belgija, Danska, Ciper, Francija, Grčija, Italija, Poljska, Portugalska, Rusija, Španija, Švedska, Turčija in Avstralija), druge države, kot npr. Nemčija, Irska, Nizozemska, Finska, Češka in Latvija pa problematiko dopinga urejajo v drugih splošnih predpisih.

3. ANALIZA UČINKOV NA PODROČJU PREPREČEVANJA UPORABE NEDOVOLJENIH POŽIVIL IN POSTOPKOV

Preglednica 1: Število pozitivnih primerov dopinških kontrol v Republiki Sloveniji.

Leto	število	Substanca	spol	Športna panoga	sankcija
2001	1	Efedrine	M	bowling	ni podatka
2002	1 od 2	Efedrine	M	košarka	dve leti
	2 od 2	Refusal	M	kolesarjenje	eno leto
2003	1 od 4	Efedrine	M	hokej na ledu	štiri mesce
	2 od 4	Stanozolol	M	alpsko smučanje	dve leti
	3 od 4	THC	M	rokomet	štiri mesce
	4 od 4	Stanozolol	Ž	atletika	dve leti
2004	1 od 2	THC	M	alpsko smučanje	dve leti
	2 od 2	Budenozide metab.	M	ples	šest mescev
2005	0				
2006	1 od 4	Anabolic steroid	M	atletika	dve leti
	2 od 4	Anabolic steroid	M	atletika	dve leti
	3 od 4	T/E	M	atletika	ni podatka
	4 od 4	THC	M	kolesarjenje	šest mescev
2007	1 od 4	Testoviron	M	kolesarjenje	20 mescev
	2 od 4	Oxandrolone	M	kolesarjenje	ni podatka
	3 od 4	Efedrine	M	košarka	dve leti
	4 od 4	T/E	M	kolesarjenje	ni podatka
2008	1 od 1	Efedrine	M	nogomet	ni podatka

Vir: OKS, 2009

Iz Preglednice 1 vidimo, da je bilo v celotnem analiziranem obdobju na dopinških kontrolah pozitivnih 18 slovenskih športnikov. Glede na skupno število izvedenih odvzemov je bilo pozitivnih le 0,83 % športnikov. Od 18 pozitivnih vzorcev je bil samo en vzorec odvzet pri športnici, vsi drugi vzorci so bili odvzeti športnikom.

Število pozitivnih odvzetih vzorcev sicer v celotnem obdobju niha (med 0 in 4), vendar je prav nizek odstotek pozitivnih slovenskih športnikov pokazatelj ustreznosti preučevanega ukrepa, saj ta ni naravnan samo restriktivno (testiranje - kazen), temveč veliko pozornosti posveča tudi izobraževanju in ozaveščanju vseh udeležencev, ki sodelujejo v trenažnem in tekmovalnem procesu posameznega športnika ali športne ekipe.

4. SKLEPI

Čista športna dejavnost temelji na strogem upoštevanju pravil in predpisov. Med najpomembnejša pravila sodi poštenost vseh udeležencev, ki od njih jasno zahteva, da za dosego najboljših rezultatov ne smejo uporabiti vseh razpoložljivih sredstev, vključno s protizakonitimi postopki, kot je uživanje prepovedanih snovi ali uporaba postopkov za izboljšanje tekmovalnih rezultatov.

Na podlagi analize ukrepov in učinkov preprečevanja uporabe nedovoljenih poživil in postopkov lahko sklenemo:

1. Vsi do sedaj uveljavljeni ukrepi in predpisi, z izjemo kazenskega zakonika, se nanašajo bolj ali manj na ureditev preprečevanja dopinga v vrhunskem športu. Področje dopinga je širše, ker vključuje zdravju škodljivo uporabo prepovedanih sredstev tudi v rekreativnem in kakovostnem športu.
2. Pogosto se zastavlja vprašanje nadzora in deklaracij pri uvozu in distribuciji različnih sredstev, predvsem zaradi primerov, ko se dopinško sredstvo s seznama prepovedanih sredstev legalno uvaža pod drugo deklaracijo, na primer kot nadomestna prehrana ali zdravilo.
3. Sankcioniranje uporabe nedovoljenih poživil in postopkov se je s formalno uveljavitvijo mednarodnih aktov, tako s strani civilnih športnih organizacij kot tudi vlad, poenotilo.
4. Trikratno povečanje javnih sredstev za preprečevanje uporabe nedovoljenih snovi in postopkov v letu 2008 ni prineslo sorazmernega povečanja števila odvzetih vzorcev. Število odvzemov vzorcev se je s tako izdatnim dvigom proračunskih sredstev v letu 2008 vrnilo le na raven iz leta 2004.

5. VIRI

Evropska konvencija proti dopingu v športu (1989). Pridobljeno 12. decembra 2010 iz: http://www.coe.si/sl/dokumenti_in_publikacije/konvencije/135/

Kazenski zakonik (2008). (Uradni list RS, št. 55-2296/2008)

Lista prepovedanih snovi in postopkov. (2009). Ljubljana: OKS. Pridobljeno 12. decembra 2009 iz: http://www.olympic.si/fileadmin/dokumenti/Dokumenti_OKS/Za_vrhunske_sportnike/Doping/substance09.pdf

Mednarodna konvencija proti uporabi nedovoljenih snovi v športu (2007). Unesco. Pridobljeno 12. decembra 2009 iz: http://www.dz-rs.si/index.php?id=101&unid=PZ4%7CC12565D400354E68C125738A0036EA3D&showdoc=1

MŠŠ (2009). *Realizacija Letnih programov športa iz državnega proračuna in proračunov lokalnih skupnosti v obdobju 2001 - 2008*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (2000). *Uradni list RS,* št. 24-1065/2000.

World Anti-Doping code. (2009). Montreal: World Anti-Doping Agency. Pridobljeno 12. decembra 2009 iz: http://www.nada-bonn.de/fileadmin/user_upload/nada/Downloads/Regelwerke/080305_WADA-Code_v2009_En.pdf

Zakon o športu (1998). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Marko Kolenc

4.6

ANALIZA INFORMATIKE V ŠPORTU

1. UVODNA IZHODIŠČA NA PODROČJU INFORMATIKE V ŠPORTU

Po nacionalnem programu športa (2000; v nadaljevanju: NPŠ) **informacijski sistem v športu** vsebuje podatke s področja organiziranosti športa, športnih objektov, financiranja športa in športnih programov ter razvide, ki so določeni z zakonom o športu (1998).

Informatika v športu je v Sloveniji opredeljena v 58. členu zakona o športu (1998) z organiziranim in sistematičnim spremljanjem stanja v športu in njegovega razvoja. Za vodenje dolgoročne politike razvoja v športu vodi ministrstvo (v nadaljnjem besedilu: upravljavec razvidov) naslednje evidence (v nadaljnjem besedilu: razvid): 1. razvid vrhunskih in drugih športnikov, 2. razvid poklicnih športnikov, 3. razvid zasebnih športnih delavcev, 4. razvid strokovnih delavcev v športu, 5. razvid izvajalcev letnega programa, 6. razvid športnih objektov, 7. razvid velikih mednarodnih športnih prireditev v Sloveniji, 8. razvid javnih zavodov v športu.

Skladno z NPŠ (2000) in zakonom o športu (1998) je **Zavod za šport Slovenije** (v nadaljevanju: ZŠS) leta 2000 za področje **informatike v športu** v partnerstvu s takratnim **ministrstvom za šolstvo, znanost in šport** (v nadaljevanju: MŠZŠ), **Fundacijo za šport** (FŠO) ter **OKS - ZŠZ** izdelal strateški načrt informatizacije na področju športa. Njegovo osnovno poslanstvo je bilo pospeševanje elektronskega povezovanja med športnimi organizacijami in posamezniki. Izpostavljal je naslednje ključne **strateške usmeritve**:

- ⇨ spodbujanje vlaganja v informacijsko tehnologijo,
- ⇨ spodbujanje elektronskega povezovanja in poslovanja na področju športa ter
- ⇨ spodbujanje informacijske kulture na področju športa.

S projektom informatizacije v športu so se strateške usmeritve uresničevale z naslednjimi ukrepi:

- ⇨ vzpostavitev športnega informacijskega centra (ŠPiC),
- ⇨ razvijanje omrežnega računalništva,
- ⇨ razvijanje uporabnikom prijazne programske opreme,
- ⇨ izobraževanje na področju informatike v športu,
- ⇨ subvencioniranje nakupa in posodabljanja strojne računalniške opreme ter
- ⇨ promocijske akcije.

Projekt informatizacije v športu je s pospeševanjem elektronskega povezovanja korenito posegel tudi v sam razvoj športne družbe. V strateškem načrtu informatizacije je bilo opredeljeno, da bo razvoj informatizacije na področju športa vplival tudi na razvoj drugih delov športa, predvsem v povečanju:

- ⇨ števila dejavnih in pasivnih udeležencev v športu,
- ⇨ števila zaposlenih v športu,
- ⇨ prihodkov v športu,
- ⇨ kakovosti športnih produktov ter
- ⇨ hitrejšega razvoja doktrine športa.

2. ANALIZA IZVAJANJA UKREPOV NA PODROČJU INFORMATIKE V ŠPORTU

V analizi ukrepov na področju informatike v športu bomo analizirali višino sredstev, ki so bila za ta namen med letoma 2001 in 2008 zagotovljena iz javnofinančnih virov države (MŠŠ in FŠO) in lokalnih skupnosti. Sredstva so bila namenjena za spodbujanje elektronskega povezovanja in poslovanja na področju športa ter spodbujanje informacijske kulture na področju športa.

2.1 Analiza izvajanja ukrepov na področju spodbujanja vlaganja v informacijsko tehnologijo

Od leta 2001 do 2004 je sofinanciranje informatike v športu dokaj konstantno, predvsem iz proračuna države (MŠZŠ in FŠO). Od leta 2005 je sofinanciranje informatike v športu zelo razgibano.

Prikaz 1: Javni izdatki za informatiko v športu.

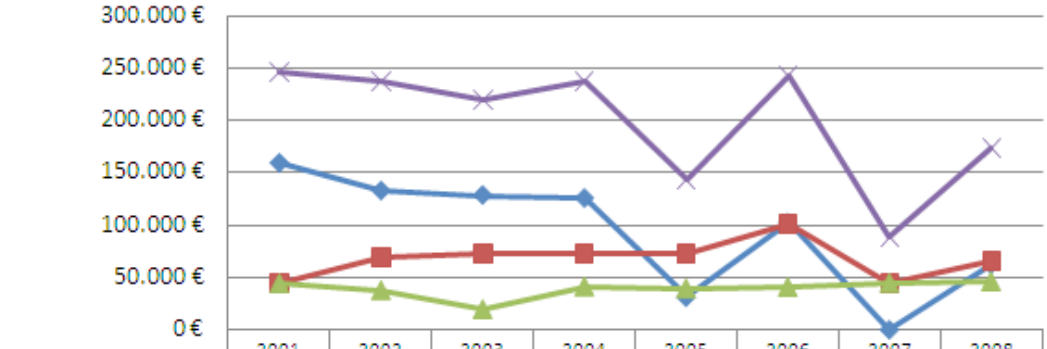

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MŠŠ	158.840 €	132.626 €	128.370 €	125.576 €	31.302 €	102.012 €	504 €	62.624 €
FŠO	43.738 €	68.523 €	73.171 €	71.787 €	73.038 €	100.167 €	44.000 €	66.000 €
Lokalne skupnosti	43.423 €	36.978 €	18.639 €	40.350 €	38.595 €	40.235 €	43.995 €	45.210 €
SKUPAJ	246.001 €	238.127 €	220.180 €	237.712 €	142.936 €	242.414 €	88.499 €	173.834 €

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009), lokalnih skupnosti in FŠO (2009).

Iz Prikaza 1 vidimo:

- ⇨ da je trend višine skupnih finančnih sredstev za programe informatike v športu med letoma 2001 in 2008 negativen,
- ⇨ da je bilo v obdobju med 2001 in 2008 za programe informatike v športu skupaj namenjenih **1.589.702** evrov javnofinančnih sredstev,
- ⇨ da se je višina javnofinančnih sredstev za programe informatike v športu med letoma 2001 in 2008 zelo gibala, predvsem od leta 2005 naprej, ko je vlada ukinila Zavod za šport Slovenije,
- ⇨ da je bilo MŠŠ do vključno leta 2004 glavni spodbujevalec razvoja informatike v športu,
- ⇨ da je bilo največje medletno zmanjšanje sredstev, namenjenih tej vsebini, med letoma 2006 in 2007

(za 63,5 % manj sredstev kot v letu 2006; leta 2007 je MŠŠ namenilo le 504 evre),

⇨ da je v letu 2008 MŠŠ zopet namenilo več sredstev (skupno povečanje v primerjavi z letom 2007 je bilo 96,4 %) in začelo izvajati dejavnosti za ponovno vzpostavitev informacijskega sistema.

Prikaz 2: Uresničevanje NPŠ (2000) na področju informatike v športu.

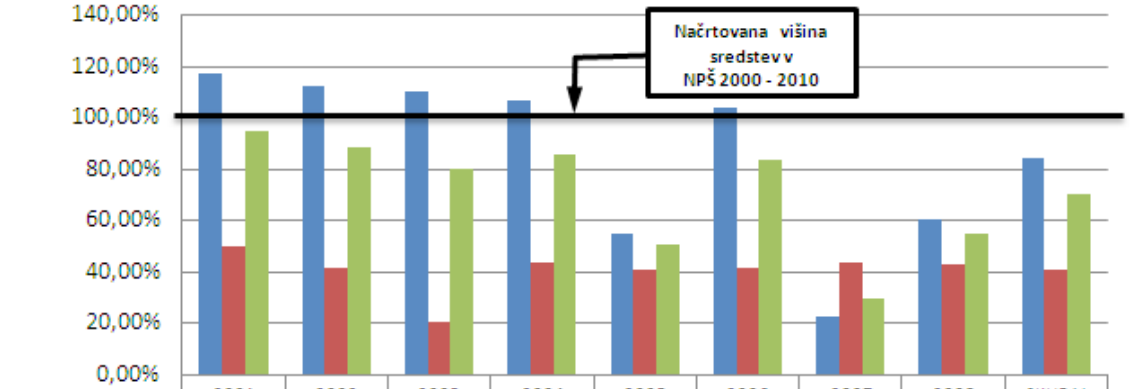

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	SKUPAJ
Država	116,99%	112,54%	110,32%	106,60%	55,14%	104,24%	22,15%	60,57%	84,57%
Lokalne skupnosti	50,15%	41,38%	20,40%	43,59%	40,79%	41,49%	43,80%	42,58%	40,55%
SKUPAJ	94,71%	88,82%	80,35%	85,59%	50,36%	83,32%	29,37%	54,57%	69,90%

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009), lokalnih skupnosti in FŠO (2009).

Iz Prikaza 2 vidimo:

⇨ da skupna vrednost javnofinančnih sredstev, ki so bila v NPŠ (2000) načrtovana za uresničevanje javnega interesa na področju informatike v športu v obdobju 2001 - 2008, ni bila dosežena,

⇨ da je trend doseganja načrtovanih sredstev izrazito negativen; skupna sredstva so bila v obdobju od 2001 do 2004 sicer presežena, v letih od 2005 do 2008 (z izjemo 2006) pa so izrazito zaostajala,

⇨ da je bilo skupaj v celotnem analiziranem obdobju realiziranih 69,90 % od načrtovanih sredstev,

⇨ da je država (MŠŠ in FŠO) dosegla 84,57 % načrtovanih sredstev za omenjene vsebine, medtem ko so lokalne skupnosti dosegle 40,55 % načrtovanih sredstev.

3. ANALIZA UČINKOV NA PODROČJU INFORMATIKE V ŠPORTU

V analizi so prikazani učinki na področju elektronskega povezovanja in poslovanja in sicer uporaba informacijskega sistema v obdobju od leta 2001 do 2005, ko je športnim organizacijam in športno dejavnim (tekmovalcem in rekreativcem) spletne storitve nudil ZŠS (prek sistema ŠPiC). V tem obdobju je bilo v razvoj informacijskega sistema iz državnega proračuna in FŠO vloženih skoraj **1,1 milijona evrov.** Ob ukinitvi ZŠS in s tem tudi sistemskega razvoja ter upravljanja razvitega informacijskega sistema vlada oz. MŠŠ kot predlagatelj ni izdelala nobene analize finančnih in drugih posledic.

3.1 Analiza učinkov na področju elektronskega povezovanja in poslovanja

Po NPŠ (2000) **informacijski sistem v športu** vsebuje podatke s področja organiziranosti športa, športnih objektov, financiranja športa in športnih programov ter razvide, ki so določeni z zakonom o športu.

Na področju informatike v športu je Zavod za šport Slovenije pred letom 2000 vodil nekatere podatkovne zbirke in izvajal strokovne naloge, predvsem za MŠZŠ ter OKS - ZŠZ. Leta 2000 je ZŠS z ustanovitvijo športnega informacijskega centra (ŠPiC) pretežni del svojih sredstev vložil v razvoj povsem novega informacijskega sistema, ki je omogočal 100-odstotno delovanje in njegovo uporabo v spletnem okolju (internetu).

Informacijski sistem na področju športa, ki ga je po letu 2000 športnim organizacijam nudil ZŠS, je omogočal elektronsko povezovanje in poslovanje. Vključeval je podatke s področja organiziranosti športa, športnih objektov, financ s področja športa, športnih programov ter podatke v razvidih, ki so določeni z zakonom o športu.

Do konca leta 2005 je ŠPiC razvil 20 spletnih aplikacij (Prikaz 3), ki so omogočale elektronsko poslovanje ter povezovanje med športnimi organizacijami ter med športnimi organizacijami in državo. Vzpostavljen je bil model informacijskega partnerstva. Spletne aplikacije je ob koncu leta 2005 uporabljalo 2405 registriranih uporabnikov (Prikaz 3). V povprečju se je vsako leto število uporabnikov povečalo za 481 registriranih.

Prikaz 3: Uporaba informacijskega sistema od leta 2001 do 2005.

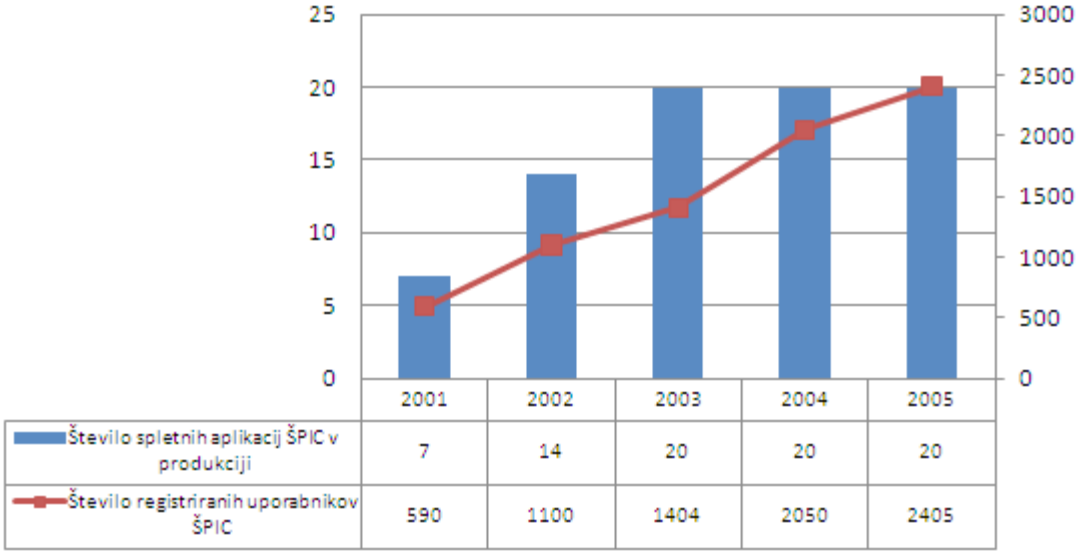

	2001	2002	2003	2004	2005
Število spletnih aplikacij ŠPIC v produkciji	7	14	20	20	20
Število registriranih uporabnikov ŠPIC	590	1100	1404	2050	2405

Vir: Letna poročila Zavoda za šport Slovenije (2002 - 2005).

Pregled **spletnih aplikacij, razvitih v informacijskem centru ŠpiC,** in njihovi **funkcionalnosti** je po posameznih področjih podan v nadaljevanju.

Uresničevanje NPŠ (2000):

e-športna izkaznica	aplikacija omogoča pregled in ažuriranje osebnih podatkov športne osebe, ki je vpisana v register športnih oseb ŠPiC (razvidi: 1. razvid vrhunskih in drugih športnikov, 2. razvid poklicnih športnikov, 3. razvid zasebnih športnih delavcev, 4. razvid strokovnih delavcev v športu)
razvid društev v javnem interesu	aplikacija omogoča izdelavo poročil o financiranju društev iz javnih financ in vodenje razvida društev, ki delujejo v javnem interesu
razpis MŠZŠ programi (sofinanciranje izvajalcev LPŠ, programov usposabljanja in plač trenerjev NPŠ)	aplikacija podpira izdelavo ponudb na elektronskih obrazcih za razpis MŠZŠ - programi športa
razpis MŠZŠ investicije	aplikacija podpira izdelavo ponudb na elektronskih obrazcih za razpis MŠZŠ - investicije športa
razpis FŠO	aplikacija podpira izdelavo ponudb na elektronskih obrazcih za razpis FŠO
razpis ZŠS	aplikacija podpira izdelavo ponudb na elektronskih obrazcih za razpis Zavoda za šport Slovenije - subvencioniranje nakupa računalniške opreme
letni program športa (v nadaljevanju: LPŠ) občine	aplikacija podpira izdelavo poročil o izvajanju letnih programov športa v lokalnih skupnostih prek elektronskih obrazcev

Šport otrok in mladine (aplikacija ŠOM):

ŠOM Sonček in Krpan	aplikacija je namenjena naročanju artiklov za izvajanje programov Zlati sonček in Krpan ter poročanju o izvajanju
ŠOM plavanje	aplikacija je namenjena poročanju o izvajanju programov plavanja in izdelave zahtevkov za sofinanciranje programov
ŠOM šolska športna tekmovanja	aplikacija podpira vodenje šolskih športnih tekmovanj (prijave na tekmovanja in poročanje s tekmovanj)
ŠOM športni oddelki v gimnazijah	aplikacija omogoča pripravo poročil o izvajanju športnih oddelkov v gimnazijah

Kakovostni in vrhunski šport (aplikacija OLIMP):

OLIMP-tekmovanja	aplikacija podpira vodenje tekmovalnih sistemov nacionalnih panožnih športnih zvez
OLIMP-tekmovanja pod okriljem OKS - ZŠZ	aplikacija omogoča vodenje in prijavo na mednarodna tekmovanja pod okriljem OKS - ZŠZ
OLIMP-kategorizacija	aplikacija je nadgradnja OLIMP-tekmovanja in omogoča prijavo in dodeljevanje statusa kategoriziranega športnika

Športna rekreacija:

Koledar	aplikacija omogoča objavo podatkov o programih športne vadbe in rekreativnih prireditvah na portalu razgibajmozivljenje.net, TTX TVSlo, v Poletu, Tripu ter v drugih medijih

Kadri (ŠPAK):

ŠPAK usposabljanja	aplikacija podpira vodenje procesov strokovnih usposabljanj na področju športa in izdajanje uradnih potrdil o usposobljenosti
ŠPAK licenciranja	aplikacija podpira vodenje procesov licenciranj strokovnih kadrov na področju športa in izdajanje uradnih potrdil o licenciranju

Objekti:

razvid objektov	aplikacija podpira vodenje razvida športnih objektov po zakonu o športu

Druge podporne aplikacije:

tivoli	aplikacija predstavlja enotno vstopno vozlišče za posamezno skupino uporabnikov in omogoča delo z vsemi ŠpiC-aplikacijami, namenjenimi posamezni skupini uporabnikov
publikacije	aplikacija omogoča publiciranje podatkov o izdanih publikacijah na področju športa

Za objavo novic in drugih informacij so bili za posamezne skupine uporabnikov razviti spletni portali, predstavljeni v nadaljevanju:

www.spic.si	portal predstavlja vstopno spletno točko do storitev ŠPiC ter do podatkov s področja športa v Sloveniji
www.sportmladih.net	portal je namenjen predvsem komuniciranju med ponudniki programov športa otrok in mladine ter med uporabniki (otroci in mladi); poleg tega pa tudi komuniciranju med športnimi pedagogi in trenerji
www.razgibajmozivljenje.net	portal predstavlja osrednjo informacijsko točko za posredovanje in iskanje podatkov o športno rekreativnih prireditvah in vadbi v akciji razgibajmo življenje; namenjen je tudi za redistribucijo podatkov do drugih medijev
www.olympic.si	portal je namenjen osrednji športni organizaciji OKS - ZŠZ in njenim članicam
predloga za spletne strani športnih društev	predloga za postavitev spletne strani športne organizacije; podatke spreminja, dodaja in osvežuje s pomočjo ŠpiC-aplikacij

Prikaz 4: Aktivne spletne strani športnih društev in zvez na spletnem strežniku Zavoda za šport Slovenije (ŠPiC).

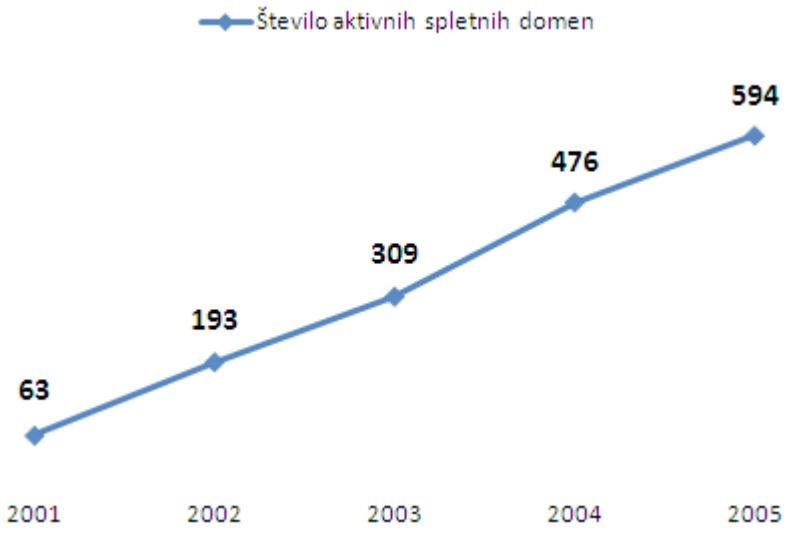

Vir: Letna poročila Zavoda za šport Slovenije (2002 - 2005).

Poleg spletnih aplikacij, ki so omogočale spletno povezovanje in poslovanje, je ŠPiC športnim organizacijam omogočal tudi brezplačno gostovanje spletnih strani. Po naši oceni se je s tem ukrepom od leta 2001 do 2005 bistveno povečala uporaba spletnih strani športnih društev in njihovih zvez. Leta 2005 je na spletnem strežniku informacijskega centra ŠPiC gostovalo 594 aktivnih spletnih domen oz. spletnih strani športnih društev in zvez. Uporaba spletnega strežnika se je od leta 2001 povečala za skoraj desetkrat (Prikaz 4).

4. SKLEPI

1. Skupna vrednost javnofinančnih sredstev, ki so bila v NPŠ (2000) načrtovana za uresničevanje javnega interesa na področju informatike v športu v obdobju 2001 - 2008, ni bila dosežena. Skupaj je bilo v celotnem analiziranem obdobju realiziranih **69,90 %** načrtovanih sredstev. Država (MŠŠ in FŠO) je dosegla 84,57-odstotno realizacijo načrtovanih sredstev, medtem ko so lokalne skupnosti dosegle 40,55 odstotno realizacijo.
2. V obdobju do leta 2005 je bila na področju informatike v športu vzpostavljena infrastruktura, ki bi lahko danes pomembno vplivala k večji konkurenčni prednosti športa na področju prostočasne industrije; po podatkih, predstavljenih v drugih poglavjih analize NPŠ (2000), je šport v primerjavi z drugimi prostočasnimi dejavnostmi manj konkurenčen in pri prebivalcih izgublja tržni delež.
3. Nerazumne in nesistemske odločitve MŠŠ v letu 2006 so usmerile razvoj informacijskega sistema v **napačno smer**.
4. Lahko rečemo, da so z ukinitvijo Zavoda za šport Slovenije in s tem tudi ŠPiC v letu 2006 odgovorni na MŠŠ negospodarno ravnali z več kot **1,5 milijona evro**v javnih sredstev, vloženih v razvoj informacijskega sistema.
5. S sistematičnim pristopom, ki ga v letu 2009 izvaja MŠŠ na področju urejanja informatike v športu, se ponovno poraja upanje, da bodo spet postavljeni pravi temelji za razvoj informacijske infrastrukture

na področju športa.

6. Predlagamo, da se v prihodnje MŠŠ skupaj z javnim Zavodom za šport RS Planica usmeri v razvoj informacijskega sistema, ki bo temeljil na platformi iz obdobja 2001 -2005, ter bo za potrebe uresničevanja javnega interesa omogočal povezovanje posameznih informacijskih sistemov športnih organizacij na skupni platformi.

5. VIRI

Letno poročilo Zavoda za šport Slovenije. (2002). Ljubljana: Zavod za šport Slovenije.

Letno poročilo Zavoda za šport Slovenije. (2003). Ljubljana: Zavod za šport Slovenije.

Letno poročilo Zavoda za šport Slovenije. (2004). Ljubljana: Zavod za šport Slovenije.

Letno poročilo Zavoda za šport Slovenije. (2005). Ljubljana: Zavod za šport Slovenije.

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (2000). *Uradni list RS*, št. 24-1065/2000.

Razporeditev sredstev Fundacije za šport od leta 2000 do 2009 (2009). Pridobljeno 15. novembra 2009 na www.fundacijazasport.org.

Realizacija letnih programov športa od leta 2004 do 2007 (2009). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Direktorat za šport.

Zakon o športu (1998). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Vida Mihelčič

4.7

ANALIZA INŠPEKCIJE V ŠPORTU

1. UVODNA IZHODIŠČA V ANALIZO INŠPEKCIJE V ŠPORTU

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (2000, v nadaljevanju: NPŠ) v poglavju *»Upravljanje športa na nacionalni ravni« opredeljuje Inšpektorat RS za šolstvo in šport kot tisti segment v celotni strukturi slovenskega športa, ki »opravlja naloge iz 54. člena zakona o športu (1998)«.*

Inšpekcija v športu po 54. členu zakona o športu (1998) opravlja nadzor nad :

- ⇨ izpolnjevanjem **pogojev za opravljanje nalog v športu nacionalnega pomena,**
- ⇨ **namensko porabo javnih sredstev,**
- ⇨ upravljanjem in namensko uporabo **javnih športnih objektov,**
- ⇨ izpolnjevanjem **standardov in normativov** za izvajanje letnega programa,
- ⇨ izpolnjevanjem z zakonom določenih pravil za **organizacijo tekmovanj,**
- ⇨ opravljanjem prehodnih in obdobnih **zdravstvenih pregledov** in
- ⇨ zlorabo temeljnih **človekovih pravic športnikov**.

2. ANALIZA OPRAVLJENIH INŠPEKCIJSKIH NADZOROV

Inšpektorat RS za šolstvo in šport je začel izvajati nadzore na področju športa decembra 2000. Število nadzorov, opravljenih skladno s programom inšpektorata, je prikazano v Prikazu 1.

Prikaz 1: Število opravljenih inšpekcijskih nadzorov med letoma 2001 in 2008.

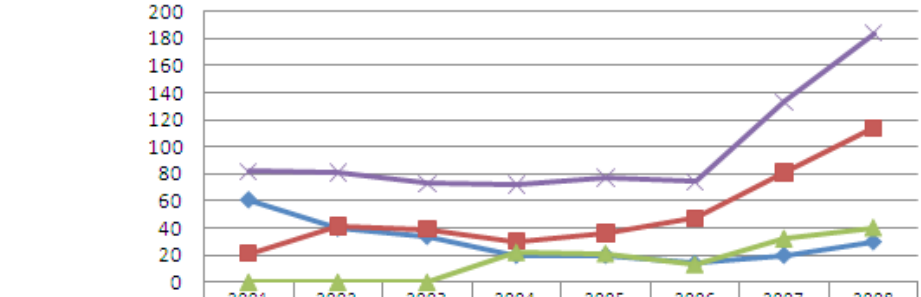

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Lokalne skupnosti	61	40	34	20	20	14	20	30
Izvajalci	21	41	39	30	36	47	81	114
Športne prireditve	0	0	0	22	21	13	32	40
Skupaj	82	81	73	72	77	74	133	184

Vir: Poročila Inšpektorata za šolstvo in šport RS (2002 - 2009).

Iz Prikaza 1 vidimo:

- ⇨ da je bilo v obdobju med 2001 in 2008 skupaj opravljenih 776 inšpekcijskih nadzorov; največji delež (52,71 % oz. 409 nadzorov) je bilo nadzorov posameznih izvajalcev NPŠ (2000), sledita pa mu deleža opravljenih inšpekcijskih nadzorov v lokalnih skupnostih (30,80 % oz. 239 nadzorov) in na športnih prireditvah (16,49 % oz. 40 nadzorov);

- ⇨ da je trend skupnega števila opravljenih nadzorov med letoma 2001 in 2008 pozitiven in da se je število nadzorov povprečno povečevalo za 15,52 % oz. 14,57 opravljenega nadzora na leto;
- ⇨ da je največje medletno povečanje števila opravljenih nadzorov nastalo med letoma 2006 in 2007 (79,73 % oz. 59 opravljenih nadzorov) in med letoma 2007 in 2008 (38,35 % oz. 51 opravljenih nadzorov),
- ⇨ da sta trenda opravljenih nadzorov pri izvajalcih letnega programa športa in izpolnjevanja z zakonom določenih določil pri organizaciji velikih športnih tekmovanjih pozitivna, medtem ko je trend opravljenih nadzorov v lokalnih skupnosthi med letoma 2001 in 2008 negativen.

2.1 Analiza nadzorov, opravljenih v lokalnih skupnostih

Nadzor v lokalnih skupnostih se je nanašal na:

- ⇨ sprejemanje **letnega programa športa** (v nadaljevanju: LPŠ),
- ⇨ **merila** in njihovo usklajenost z določili zakona o športu (1998) in NPŠ (2000),
- ⇨ izvedbo **javnih razpisov,**
- ⇨ **pogodbe z izvajalci** letnega programa športa.

Prikaz 2: Deleži lokalnih skupnosti s sprejetim letnim programom športa (LPŠ) med letoma 2001 in 2008.

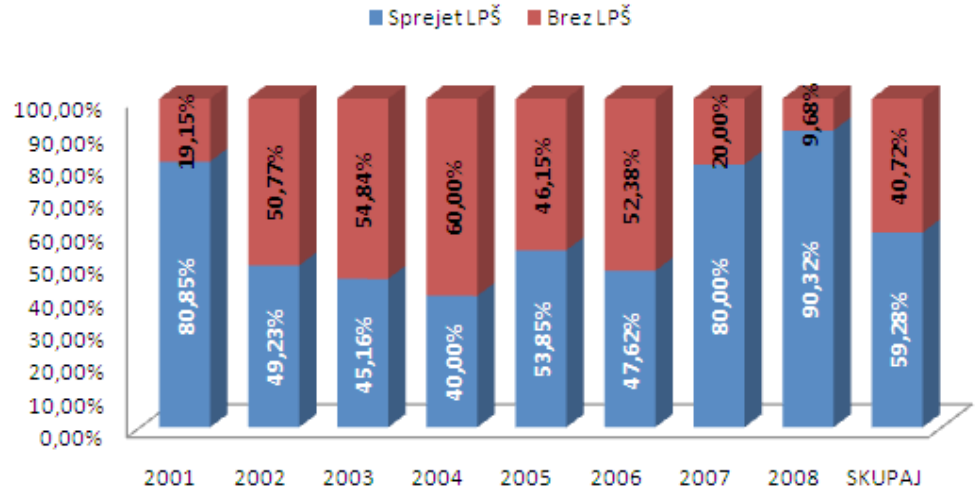

Vir: Poročila Inšpektorata za šolstvo in šport RS (2002 - 2009).

Iz Prikaza 2 vidimo:

- ⇨ da je bilo pri pregledu, ali je bil v lokalnih skupnostih sprejeti LPŠ podlaga za razdeljevanje javnofinančnih sredstev, ugotovljeno, da je bil v prvem letu opazovanega obdobja delež lokalnih skupnosti, ki so to določbo izpolnile, zelo visok;
- ⇨ da se je delež lokalnih skupnosti s sprejetim letnim programom športa v letu 2002 zmanjšal (za 31,62 odstotne točke) in se nato do leta 2006 gibal med 40 in 53,85 % ter se v letih 2007 in 2008 dvignil na 80 oz. 90,32 %;

- ⇨ da največje izboljšanje (usklajeno z določili zakona) na področju razdeljevanja javnofinančnih sredstev v lokalnih skupnostih beležimo med letoma 2006 in 2007, kjer je imelo leta 2007 kar za 32,38 odstotne točke oz. 68 % več lokalnih skupnosti sprejet LPŠ kot leta 2006.

Prikaz 3: Deleži pripravljavcev meril v lokalnih skupnostih kot podlaga za razdeljevanje javnofinančnih sredstev med letoma 2001 in 2008.

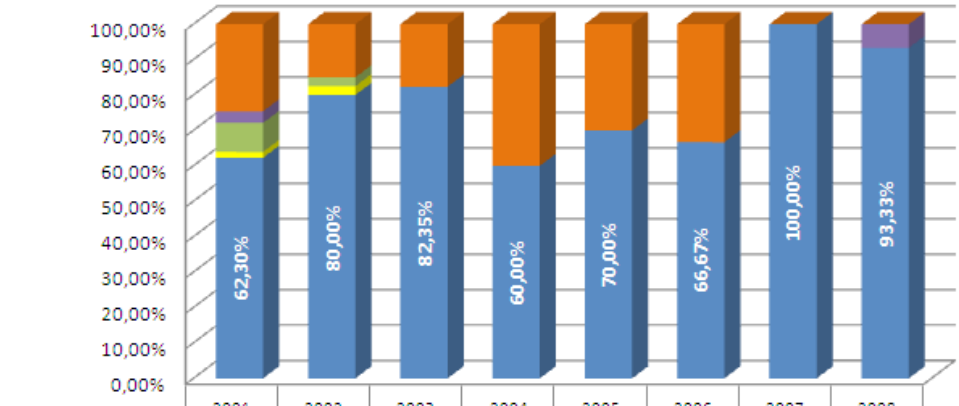

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Občina nima meril	24,59%	15,00%	17,65%	40,00%	30,00%	33,33%	0,00%	0,00%
Župan	3,28%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	6,67%
Lokalni zavod za šport	8,20%	2,50%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Občinska športa zveza	1,64%	2,50%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Občinski svet	62,30%	80,00%	82,35%	60,00%	70,00%	66,67%	100,00%	93,33%

Vir: Poročila Inšpektorata za šolstvo in šport RS (2002 - 2009).

Iz Prikaza 3 vidimo:

- ⇨ da delež lokalnih skupnosti, ki so bile v posameznih letih izbrane za inšpekcijski pregled in so imele merila sprejeta skladna z določilom 7. člena zakona o športu (1998), v opazovanem obdobju niha in da doseže najvišje vrednosti ob koncu obdobja,
- ⇨ da se je poznavanje in razumevanje določil zakona o športu (1998) na ravni lokalnih skupnosti z leti izboljševalo, saj je bilo med tistimi, ki so sprejeli merila, vedno manj subjektov, ki za to skladno z zakonom nimajo pooblastil (župan, lokalni zavod za šport, občinska športna zveza).

Iz Prikaza 4 vidimo:

- ⇨ da delež lokalnih skupnosti, ki so bile v posameznih letih izbrane za inšpekcijski pregled in so razdeljevale sredstva na podlagi javnega razpisa, v opazovanem obdobju niha in da doseže najvišji 100-odstotni delež ob koncu obdobja;
- ⇨ da je 75,83 % vseh lokalnih skupnosti, ki so v opazovanem obdobju zapadle nadzoru, za razdeljevanje javnofinančnih sredstev izvedlo javni razpis.

Prikaz 4: Deleži lokalnih skupnosti, ki so za razdeljevanje javno finančnih sredstev izvedle javni razpis, med letoma 2001 in 2008.

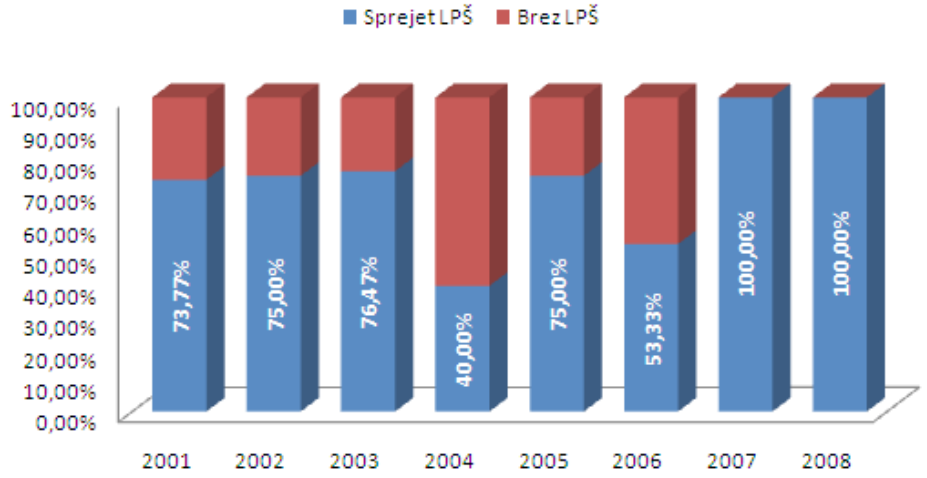

Vir: Poročila Inšpektorata za šolstvo in šport RS (2002 - 2009).

Prikaz 5: Deleži lokalnih skupnosti, ki so imele pogodbe z izbranimi izvajalci, med letoma 2001 in 2008.

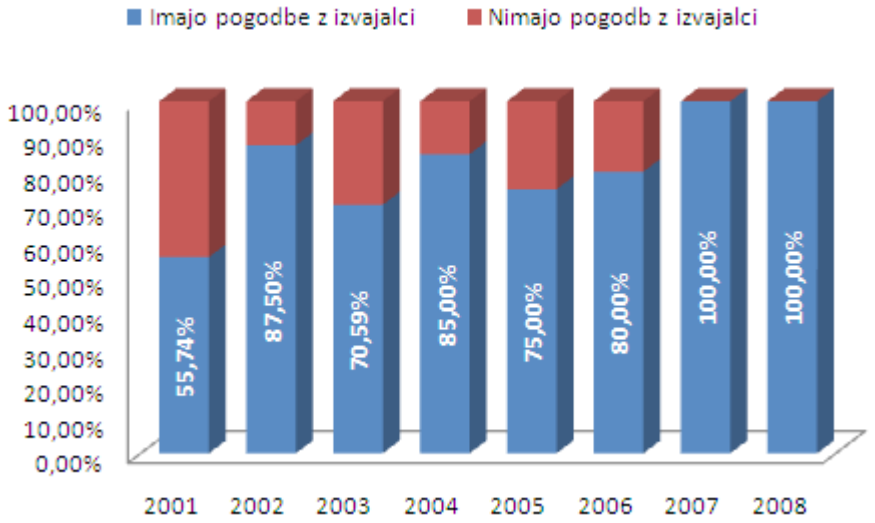

Vir: Poročila Inšpektorata za šolstvo in šport RS (2002 - 2009).

Iz Prikaza 5 vidimo:

- ⇨ da je delež lokalnih skupnosti, ki so imele podpisane pogodbe z izvajalci letnega programa športa, razen v prvem letu opazovanega obdobja (2001) relativno visok in da doseže v zadnjih dveh letih 100 %;
- ⇨ da je imelo v povprečju 77,92 % vseh lokalnih skupnosti, v katerih je bil v opazovanem obdobju izveden nadzor, z izvajalci letnega programa športa podpisane ustrezne pogodbe.

Pregled inšpekcijskih nadzorov v lokalnih skupnostih kaže, da so formalne nepravilnosti, povezane z izvajanjem postopka za sofinanciranje izvajalcev LPŠ, **v veliki meri že odpravljene**. Seveda pa temu ne sledi

tudi kakovost posameznih segmentov v postopkih.

Nekaj najpogostejših **kvalitativnih pomanjkljivosti:**

- ⇨ nepoznavanje izrazoslovja iz zakona o športu (1998) in NPŠ (2000);
- ⇨ merila ne vsebujejo razvrstitve športnih panog v skladu z 9. členom zakona o športu (1998);
- ⇨ merila niso usklajena z NPŠ (2000);
- ⇨ programi športne vzgoje otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, niso prilagojeni posebnostim športne panoge glede obsega vadbe in velikosti vadbenih skupin;
- ⇨ pogojev za kandidiranje na javni razpis, skladnih z zakonom o športu (1998), ne morejo izpolniti vsi izvajalci;
- ⇨ LPŠ ni finančno ovrednoten;
- ⇨ LPŠ ne predstavlja podlage za javni razpis;
- ⇨ postopek javnega razpisa ne poteka skladno s pravilnikom o izvrševanju proračuna v RS, ki velja tudi za občine (imenovanje oz. sestava komisije, sklepi o izbiri izvajalcev nimajo pravnega pouka ...);
- ⇨ pogodbe z izvajalci ne vsebujejo elementov skladno z 11. členom zakona o športu (1998) (vsebina in obseg programa).

2.2 Analiza nadzorov, opravljenih pri izvajalcih letnega programa športa

Nadzori pri izvajalcih LPŠ so se nanašali na:

- ⇨ zpolnjevanje pogojev za **opravljanje nalog v športu nacionalnega pomena** (delovanje izvajalca v skladu s temeljnim aktom, strokovni kader),
- ⇨ opravljene obdobne **zdravniške preglede športnikov** in
- ⇨ **namensko porabo javnih sredstev**.

Prikaz 6: Deleži zaposlenih strokovnih delavcev pri izvajalcih LPŠ z ustrezno izobrazbo oz. usposobljenostjo za strokovno delo v športu med letoma 2001 in 2008.

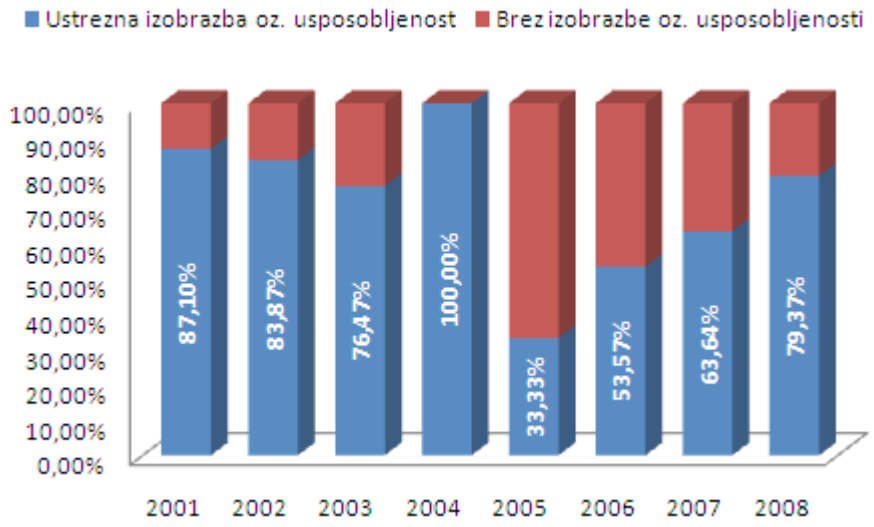

Vir: Poročila Inšpektorata za šolstvo in šport RS (2002 - 2009).

Iz Prikaza 6 vidimo:

- ⇨ da razmerje med zaposlenimi strokovnimi delavci z ustrezno izobrazbo (za opravljanje vzgojno-izobraževalnega dela v programih športne vzgoje) ali usposobljenostjo (za opravljanje vzgojno-izobraževalnega dela v drugih programih) in strokovnimi delavci, ki nimajo ustrezne izobrazbe oz. usposobljenosti, med posameznimi leti niha,
- ⇨ da kljub temu, da je bil ob koncu opazovanega obdobja zakon v veljavi že deset let, izvajalci še vedno zaposlujejo strokovne delavce brez ustrezne izobrazbe,
- ⇨ da zaposlujejo strokovne delavce brez ustrezne izobrazbe oz. usposobljenosti tudi na delavna mesta koordinatorjev, sekretarjev ..., čeprav dejansko opravljajo vzgojno-izobraževalno delo v programih športne vzgoje,
- ⇨ da kljub zakonskemu določilu, da morajo imeti zaposleni strokovni delavci, ki opravljajo vzgojno-izobraževalno delo v programih športne vzgoje, visokošolsko izobrazbo športne smeri, se zaposlovanje strokovnih delavcev, ki zakonskega pogoja ne izpolnjujejo, nadaljuje,
- ⇨ da je 76,19 % vseh izvajalcev, ki so v opazovanem obdobju bili vključeni v nadzor, imelo zaposlene strokovne kadre z ustrezno izobrazbo oz. usposobljenostjo.

Prikaz 7: Deleži drugih strokovnih delavcev pri izvajalcih LPŠ z ustrezno izobrazbo oz. usposobljenostjo za strokovno delo v športu med letoma 2001 in 2008.

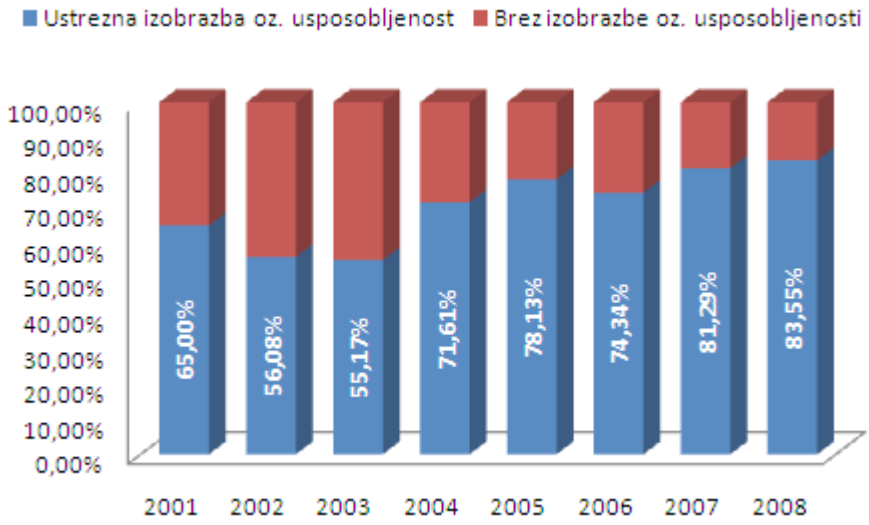

Vir: Poročila Inšpektorata za šolstvo in šport RS (2002 - 2009).

Iz Prikaza 7 vidimo:

- ⇨ da je trend deleža drugih strokovnih delavcev, ki delujejo na vzgojno-izobraževalnem področju v športu in imajo ustrezno izobrazbo oz. usposobljenost, v obdobju med letoma 2001 in 2008 pozitiven,
- ⇨ da je 76,19 % vseh izvajalcev, ki so bili v opazovanem obdobju vključeni v nadzor, imelo zaposlene strokovne kadre z ustrezno izobrazbo oz. usposobljenostjo.

Na področju usposobljenosti strokovnih delavcev v športu je **viden eden največjih učinkov zakona in drugih dejavnosti,** ki so se na področju usposabljanja dogajale po sprejetju zakona o športu (1998). Ker

je v pristojnosti inšpekcije v športu le nadzor pri izvajalcih LPŠ (na državni ali lokalni ravni), bi bilo stanje verjetno drugačno, če bi lahko nadzorovali vse ponudnike in izvajalce športnih programov (s.p., d.o.o., zavodi ...).

2.2 Analiza opravljenih obdobnih zdravstvenih pregledov

Nadzori nad opravljenimi obdobnimi zdravniškimi pregledi športnikov so se začeli leta 2004, ko je bilo jasno opredeljeno, da Zavod za zdravstveno zavarovanje financira obdobne preventivne preglede kategoriziranih športnikov.

Prikaz 8: Deleži pregledanih športnikov med letoma 2001 in 2008.

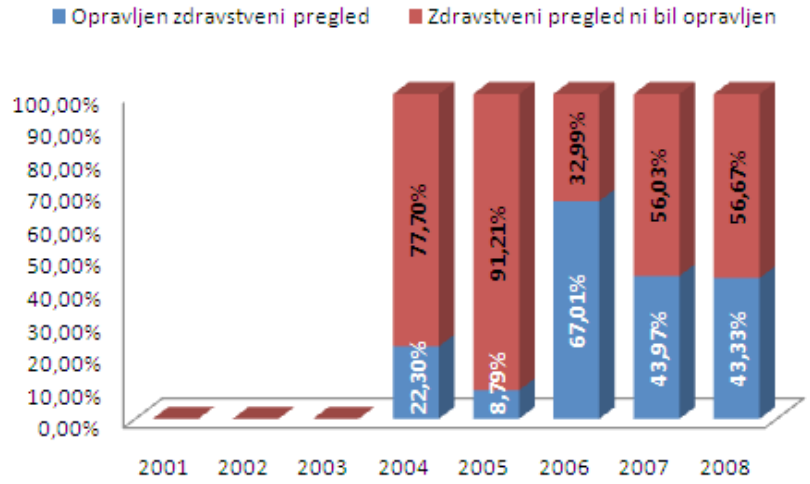

Vir: Poročila Inšpektorata za šolstvo in šport RS (2002 - 2009).

Iz Prikaza 8 vidimo:

- ⇨ da je trend števila športnikov, ki so opravili zdravniški pregled v opazovanem obdobju, pozitiven,
- ⇨ da je kljub pozitivnemu trendu v zadnjem opazovanem letu opravilo zdravniški pregled le 43,3 % športnikov,
- ⇨ da v opazovanem obdobju med letoma 2004 in 2008 obdobnega zdravniškega pregleda ni imelo opravljenega 59,5 % kategoriziranih športnikov.

2.3 Analiza nadzorov na področju »panožnih športnih šol«

Leta 2007 je bil pri 15 izvajalcih *»panožnih športnih šol«* izveden inšpekcijski nadzor, povezan z **namensko porabo javnih sredstev, namenjenih strokovnim delavcem za opravljanje vzgojno-izobraževalnega dela v programih športne vzgoje otrok in mladine, usmerjene v kakovostni in vrhunski šport.**

Prikaz 8: Ugotovljene nepravilnosti pri izvajalcih programov »panožnih športnih šol« v letu 2007.

Področje nepravilnosti	Število Izvajalcev	Število strokovnih delavcev
Zaposlitev	4	9
Višina plače	4	6
Delo niso opravljali pri pogodbenem izvajalcu	3	6
Delo opravljali tudi drugje brez soglasja MŠŠ	2	2
Izvajali tudi druge programe	6	8

Vir: Poročila Inšpektorata za šolstvo in šport RS (2002 - 2009).

V nadzorih so bile ugotovljene nepravilnosti (Prikaz 8):

- ⇨ zelo različna delovna tedenska obremenitev strokovnih delavcev, ki se je gibala od 12 do 44 ur na teden, medtem ko eden od izvajalcev podatkov o tedenski delovni obveznosti strokovnih delavcev sploh ni imel,
- ⇨ eden od izvajalcev, ki so mu sofinancirali program »panožne športne šole«, programa dejansko ni izvajal, saj ni imel niti enega registriranega športnika,
- ⇨ neizpolnjevanje pogodbenih obveznosti glede zaposlitve strokovnega delavca,
- ⇨ neizpolnjevanje pogodbenih obveznosti glede dela sredstev, ki jih je moral zagotoviti pogodbeni izvajalec za plačo in druga nadomestila strokovnega delavca,
- ⇨ merila, ki jih opredeljuje NPŠ (2000), da morajo izvajalci programov (»panožnih športnih šol«), ki so sofinancirani iz javnih sredstev, izpolnjevati prostorske, kadrovske in druge zahteve za strokovno izpeljavo programa, ki ga določi nacionalna panožna športna zveza v dogovoru z MŠŠ in OKS - ZŠZ, ne obstajajo.

3. SKLEP

1. Porast števila opravljenih inšpekcijskih nadzorov po letu 2007 je posledica **zaposlitve nove inšpektorice,** ki je s polnimi pooblastili začela opravljati delo v drugi polovici leta.
2. Ugotavljamo, da je **velik učinek inšpekcije v športu** pri zagotavljanju pravilnih postopkov pri **izvajanju letnega programa športa** na lokalni ravni in porastu usposobljenih strokovnih delavcev v športu.
3. Viden je porast števila kategoriziranih športnikov, ki so opravili **obdobni zdravniški pregled,** vendar je delež športnikov, ki pregleda niso opravili, še vedno velik.
4. Veliko težav se je v opazovanem obdobju pojavljalo pri **razumevanju izrazoslovja iz NPŠ (2000) in zakona o športu (1998)**, zato prihaja predvsem do težav pri razlikovanju šolskih interesnih dejavnosti in interesne športne vzgoje po NPŠ (2000) oz. zakonu o športu (1998) ter pojmovanju kakovostnega in vrhunskega športa.
5. V programih interesne športne vzgoje šoloobveznih otrok, šolska športna tekmovanja in »Naučimo se plavati« **ni jasne razmejitve**, kaj se sofinancira iz sredstev športa na lokalni ravni in kaj iz sredstev MŠŠ kot del obveznega ali razširjenega šolskega programa (skladno z učnim načrtom ali kot šolske interesne dejavnosti).

4. VIRI

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (2000). *Uradni list RS*, št. 24-1065/2000.

Letna poročila Inšpektorata za šolstvo in šport (2002-2009). Ljubljana: Inšpektorat RS za šolstvo in šport.

Zakon o športu (1998). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

5.

ANALIZA PROGRAMSKE PODSTRUKTURE ŠPORTA V REPUBLIKI SLOVENIJI

1. UVODNA IZHODIŠČA PROGRAMSKE PODSTRUKTURE

Skladno z uvodnimi opredelitvami (poglavje »1. Uvodna izhodišča; 1.2. Kaj je šport in kako ga vrednotimo?«) lahko tudi znotraj nacionalnega programa športa (2000, v nadaljevanju: NPŠ) razdelimo strukturiranost športne dejavnosti na različne oblike in na različna starostna obdobja, ki skupaj opredeljujejo celostno programsko podstrukturo NPŠ (2000). Posamezne oblike športa imajo različne cilje in so programsko prilagojene različnim skupinam ljudi, njihovim zmožnostim (znanju, sposobnostim, lastnostim in motivaciji) (Kolar, Kovač in Piletič, 2006; Lipičnik in Mežnar, 1998) in njihovi starosti. Za lažje celostno razumevanje programske podstrukture športa je ta prikazana v Prikazu 1.

Prikaz 1: Programska podstruktura športa v NPŠ (2000).

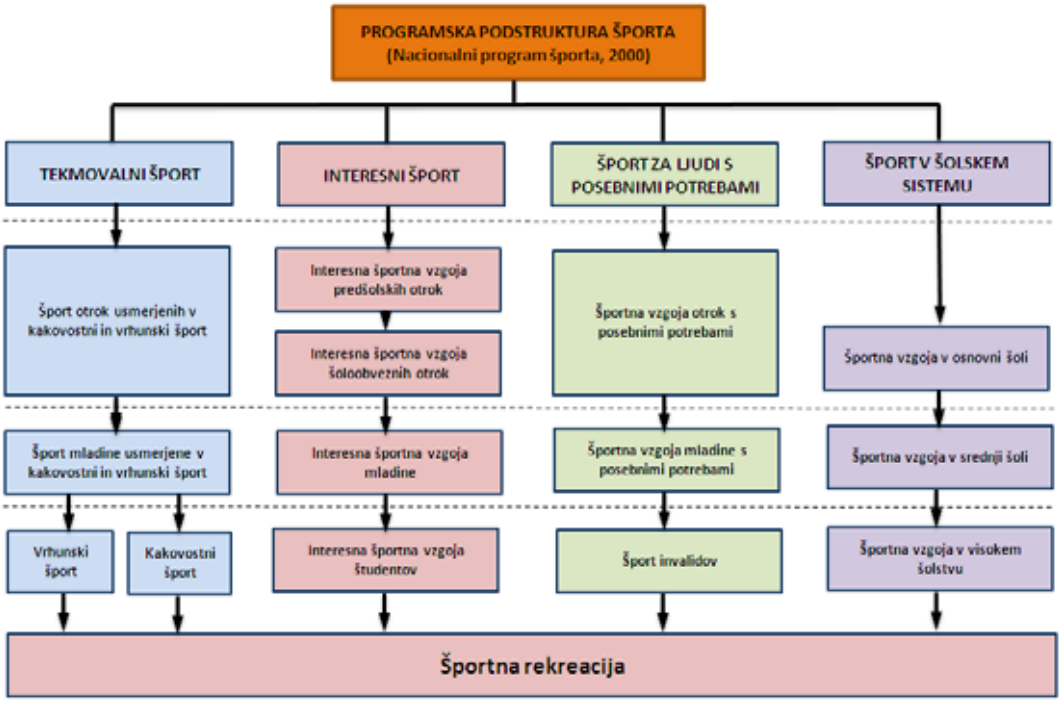

Vir: Nacionalni program športa (2000).

Iz Prikaza 1 lahko vidimo, da je mogoče celotno programsko podstrukturo športa v NPŠ (2000) na najvišji ravni razdeliti na štiri pojavne oblike športa, ki relativno dobro sovpadajo z delitvijo športa po Kristanu (2002). Tako programska struktura športa v NPŠ (2000) obsega tekmovalni šport, interesni šport, šport za osebe s posebnimi potrebami in športno rekreacijo. Omenjenim pojavnim oblikam smo v Prikazu 1 dodali še šport v šolskem (izobraževalnem) sistemu, ki sicer ni del NPŠ (2000), vendar pa ta pomeni pomemben (nemalokrat edini) del športne dejavnosti otrok, mladine in študentov. Zato je analiza tega področja prav tako vključena v pričujoči dokument.

Programska podstruktura športa v NPŠ (2000), predstavljena v Prikazu 1, kaže, da se športna dejavnost v posameznih pojavnih oblikah (razen v športni rekreaciji) izvaja izključno organizirano in bi torej morala biti strokovno organizirana in vodena. Med glavne osnovne cilje vseh organiziranih oblik športne dejavnosti sodi predvsem vzgoja za šport, zdrav in zabaven način preživljanja prostega časa ter motiviranost vsakega

posameznika za dejavno življenje v kasnejših obdobjih z izbiro organizirane ali neorganizirane redne športne rekreacije.

V poglavjih, ki sledijo, je analizirano izvajanje posamezne pojavne oblike športne dejavnosti. Z analizo smo ugotavljali predvsem učinkovitost in uspešnost ukrepov, ki so jih skladno z NPŠ (2000) izvajale država in lokalne skupnosti med letoma 2001 in 2008. Nekatere od pojavnih oblik športa iz Prikaza 1 so predstavljene samostojno (športna rekreacija, interesni šport, šport v šolskem sistemu), medtem ko so druge razdeljene v več poglavij (tekmovalni šport - šport otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, ter kakovostni in vrhunski šport; šport oseb s posebnimi potrebami - šport otrok in mladine s posebnimi potrebami v poglavju interesna športna vzgoja otrok, mladine in študentov ter šport invalidov). Poglavju o programski podstrukturi smo dodali tudi področje velikih mednarodnih športnih prireditev. Menimo, da je v poglavju celostno in celovito predstavljena športna dejavnost (z vidika programske podstrukture) v Sloveniji med letoma 2001 in 2008.

2. VIRI

Kolar, E., Kovač, M. in Piletič, S. (2006). Ravnanje s športniki v individualnih športnih panogah (konvencionalne športne panoge). V E. Kolar in S. Piletič (ur.) *Gimnastika za trenerje in pedagoge 2* (str. 12-30). Gimnastična zveza Slovenije, Ljubljana.

Kristan, S. (2002). Filozofski odmev. *Šport, 50*(2): 36-39.

Lipičnik, B. in Mežnar, D. (1998). *Ravnanje z ljudmi pri delu (Human Resources Management)*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (2000). *Uradni list RS*, št. 24-1065/2000 z dne 17.3.2000.

Marjeta Kovač in Gregor Jurak

5.1

ANALIZA INTERESNE ŠPORTNE VZGOJE OTROK, MLADINE IN ŠTUDENTOV

1. UVODNA IZHODIŠČA NA PODROČJU ŠPORTNE VZGOJE OTROK IN MLADINE

Številni strokovnjaki dokazujejo, da je **strokovno vodena, dovolj intenzivna, kakovostno strukturirana in redna športna vadba edina dejavnost,** ki lahko nevtralizira negativne posledice današnjega pretežno sedečega načina življenja in neustreznih prehranjevalnih navad sodobnih mladih generacij (Brettschneider in Naul, 2007; Currie idr., 2004; Fairclough in Stratton, 2005; Hardman, 2008; Kovač idr., 2007). Takšna vadba pomembno vpliva na primerno telesno težo in količino podkožnega maščevja, gradnjo kostne mase, pa tudi na številne druge funkcionalne sisteme (Lobstein, Baur in Uauy, 2004; MacKelvie, Khan, McKay in Sanborn, 2002).

Kakovostna športna vadba nima le pozitivnih učinkov na zdravje; s sodelovanjem v skupini mladi pridobivajo tudi ustrezne socialne spretnosti in samozavest, z redno vadbo pa privzemajo prvine zdravega življenjskega sloga (Brettschneider in Naul, 2007; Hardman, 2005, 2008). Izjemni so tudi vplivi športne vadbe na emocionalni razvoj, saj sodelovanje v igri, premagovanje samega sebe, zmaga ali poraz na tekmovanju ipd. povzročajo različna, precej močna emocionalna doživetja in odzive posameznika. Spoštovanje pravil poštene igre, razumevanje in spoštovanje različnosti, oblikovanje vrednot ipd. pa vpliva tudi na moralni razvoj otroka in mladostnika.

Temeljni namen športne vadbe, predvsem v obdobju otroštva in mladostništva, je omogočiti, da postane otrok oziroma mladostnik gibalno kompetentna oziroma gibalno izobražena osebnost (ang. physically educated person, glej Hardman, 2008). Njene značilnosti so:

- ustrezna gibalna učinkovitost,
- usvojenost spretnosti in znanj, ki posamezniku omogočajo sodelovanje v različnih športnih dejavnostih (Hardman uporablja besedno zvezo gibalno pismen; ang. to be physically literate),
- redna gibalna oziroma športna dejavnost in
- razumevanje vloge gibanja in športa ter njunih vplivov na oblikovanje zdravega življenjskega sloga.

Najpomembnejšo vlogo pri oblikovanju gibalno kompetentne osebnosti imata šolska športna vzgoja, ki je del vseh znanih šolskih sistemov (Hardman, 2008) in so jo v različnih obsegih deležni vsi mladi, in različni športni programi, ki so mladim na voljo kot interesna športna vadba zunaj rednega pouka.

Zaradi vpliva gibanja in športa na razvoj mladega človeka je zato v nacionalnem programu športa (2000, v nadaljevanju: NPŠ) v uvodu posebej izpostavljena prednostna vloga vseh pojavnih oblik **športne dejavnosti otrok in mladine.** Te dejavnosti v Sloveniji potekajo znotraj vzgojno-izobraževalnega sistema kot obvezni in razširjeni program šol (program je določen kot javna služba in se financira pretežno z državne, delno pa tudi z lokalne ravni) ter zunaj njega, organizirano v okviru civilne družbe in zasebne ponudbe, ali neorganizirano v krogu družine in prijateljev. Organizirane športne interesne programe civilne družbe financirajo predvsem lokalne skupnosti.

Športni programi, ki potekajo v vzgojno-izobraževalnem sistemu, niso vključeni v NPŠ, so pa »kot del sprejetih predmetnikov in šolskih programov pomemben element vzpostavljanja športne aktivnosti in oblikovanja športne kulture« (NPŠ, 2000, str. 9). Več o njih je predstavljeno v poglavju 5.6.

Zakon o športu (1998, 2. člen, str. 7) opredeljuje **športno vzgojo** kot »dejavnost otrok in mladine, ki se prostovoljno ukvarjajo s športom zunaj obveznega vzgojno-izobraževalnega programa ne glede na njegovo

pojavno obliko«. Mogoče je nekoliko neposrečeno, da je interesno področje športa, ki je namenjeno otrokom in mladini, v dveh dokumentih, zakonu o športu (1998) in nacionalnem programu športa (2000), poimenovano tako, kot se imenuje predmet v šolskem sistemu, saj to nekaterim povzroča težave pri razumevanju vloge enega in drugega področja. Za enako poimenovanje so se snovalci dokumentov odločili prav zaradi izrazito vzgojnega pomena tega dela športa, saj so navedli, da lahko športno vzgojo opredelimo »kot vzgojo za zdravo življenje, zavzemanje za 'fair play', strpnost, spoštovanje posameznika in vzgojo za večjo kakovost življenja v dobi odraslosti in starosti« (NPŠ, 2000, str. 33), kar je kot temeljna usmeritev predmeta športna vzgoja navedeno tudi v učnih načrtih za športno vzgojo na vseh stopnjah šolanja (Kovač in Novak, 1998; 1999).

V tem poglavju smo se osredotočili le na športno vzgojo otrok in mladine, ki poteka zunaj vzgojno-izobraževalnega sistema in ni namenjena otrokom in mladini, ki so usmerjeni v kakovostni in vrhunski šport. Skladno z NPŠ (2000) je bila na področju športne vzgoje otrok in mladine izpostavljena naslednja **strateška usmeritev:**

- ⇨ obogatiti športno vzgojo otrok in mladine, s čimer dvigujemo športno ozaveščenost, povečujemo število otrok in mladine, ki se ukvarja s športom, zagotavljamo večjo športno uspešnost in posredno preprečujemo socio-patološke pojave (alkohol, kriminal, mamila itd.).

Pri tem je bilo izpostavljeno, da je treba:

- ⇨ vsebinsko, kadrovsko in materialno izboljšati obvezno gibalno dejavnost in interesno šport¬no vzgojo predšolskih ter šolskih otrok in mladine;
- ⇨ izboljšati športno vzgojo otrok in mladine s posebnimi potreba¬mi;
- ⇨ skupaj z drugimi pristojnimi ministrstvi zagotoviti športne programe za preventivo socio-patoloških pojavov;
- ⇨ z različnimi propagandnimi akcijami in animacijskimi programi povečati motivacijo otrok in mladine za šport.

V NPŠ so bili z namenom vsebinsko, kadrovsko in materialno izboljšati interesno športno vzgojo predšolskih in šoloobveznih otrok in mladine vključeni nekateri nacionalni športni programi, ki potekajo v Sloveniji že vrsto let in imajo zavidljivo, nekateri celo večdesetletno tradicijo (Zlati sonček in Krpan kot nadaljevanje nekdanje športne značke, Naučimo se plavati, športni oddelki v osnovni šoli, športni oddelki v srednješolskem izobraževanju). Iz javnih sredstev pa so bili financirani tudi programi, ki so bili oblikovani v zadnjem desetletju (npr. Hura, prosti čas kot ponudba aktivnejšega preživljanja prostega časa ob koncu tedna in med počitnicami) kot odgovor države na potrebe otrok in mladine (Jurak idr., 2003). Prav tako so lahko skladno z NPŠ lokalne skupnosti sofinancirale tudi druge športne programe različnih ponudnikov.

Obseg programov je bil v NPŠ določen z nekaterimi kazalniki, kot so število ur in velikost vadbene skupine. Pri večini teh programov je bilo navedeno, kaj se sofinancira (strokovni kader, najem prostora, propagandno gradivo, organizacija dejavnosti ...). Kot edini **merljiv kazalnik učinkov (zaželene uspešnosti)** programov je naveden odstotkovni delež ali pa število vključene populacije. Ker se navedeni programi izpeljujejo in sofinancirajo tako na lokalni kot državni ravni, sta bili v NPŠ navedeni oceni potrebnih finančnih sredstev za obe ravni.

2. ANALIZA IZVAJANJA STRATEŠKIH UKREPOV NA PODROČJU INTERESNE ŠPORTNE VZGOJE OTROK IN MLADINE

Preverili smo učinkovitost in obseg izvajanja strateških ukrepov, ki so bili zapisani v NPŠ (2000).

2.1 Vsebinsko, kadrovsko in materialno izboljšati obvezno gibalno dejavnost in interesno šport¬no vzgojo predšolskih ter šolskih otrok in mladine, pa tudi športno vzgojo otrok in mladine s posebnimi potrebami

V strateškem obdobju so država in lokalne skupnosti z nekaterimi dejavnostmi poskušale izboljšati obvezno gibalno dejavnost v vrtcih, obvezno športno vzgojo v šolskem sistemu ter interesne programe športa otrok in mladine:

- ⇨ v predšolsko obdobje je bil vpeljan nov kurikulum za vrtce;
- ⇨ vse osnovne šole so prešle na devetletno šolanje z novim učnim načrtom;
- ⇨ prenovljeni so bili nekateri srednješolski programi, zato so bili pripravljeni novi kurikuli za tehniške in poklicne programe;
- ⇨ kader, ki dela z mladimi na področju športa, je bolj izobražen oziroma usposobljen;
- ⇨ gradnja številnih novih športnih površin pomeni izboljšanje materialnih pogojev za izvedbo športnih programov za otroke in mladino;
- ⇨ športni program Zlati sonček je bil prilagojen tudi otrokom s posebnimi potrebami;
- ⇨ za otroke s posebnimi potrebami so organizirana šolska športna tekmovanja, o vključevanju teh otrok v običajne programe, kjer je to smiselno, pa šele razmišljamo;
- ⇨ na podlagi raziskovalnih ugotovitev o načinih preživljanja počitnic (Jurak idr., 2003) je bil oblikovan in uspešno vpeljan nov program Hura, prosti čas;
- ⇨ v okviru evropskega programa »Job and sports« je bil pripravljen program za vključevanje deprilevigiranih mladih v običajno življenje in pridobivanje ključnih poklicnih in socialnih kompetenc s pomočjo športa (Tunsch idr., 2006);
- ⇨ z nekaterimi propagandnimi akcijami in revijo Šport mladih smo poskušali povečati motivacijo otrok in mladine za šport.

Kljub temu ugotavljamo, da:

- ⇨ se je prvič v zgodovini zmanjšalo število ur, namenjenih športni vzgoji v srednjih tehniških in poklicnih šolah;
- ⇨ so kljub sodobnejšim vsebinam v vseh učnih načrtih opazne pomanjkljivosti v njihovi izpeljavi (Jurak in Kovač, 2009);
- ⇨ v srednjih šolah skoraj ni zaživel koncept izbirnosti (Kovač, 2007);
- ⇨ je zaradi uvedbe devetletke manj ur namenjenih interesnemu programu;
- ⇨ mladostnikom v srednjih šolah ni sistematično ponujenih športnih interesnih programov;
- ⇨ prav tako civilna družba ni pripravila posebnih interesnih športnih programov za mlade;
- ⇨ osnovne šole ne ponujajo interesnih športnih programov za otroke s posebnimi potrebami, čeprav

je to navedeno v učnem načrtu za športno vzgojo (Kovač in Novak, 1998);

- ⇨ drugih, posebnih programov za otroke s posebnimi potrebami nista pripravili niti država niti civilna družba;
- ⇨ so v šole všolani otroci s posebnimi potrebami, a zaradi težavnejšega dela z njimi niso zmanjšani normativi za velikost vadbenih skupin;
- ⇨ bi za vpeljavo sodobnejših pristopov k vadbi, ki v večji meri motivirajo mlade, šole in društva potrebovali predvsem sodobnejšo informacijsko-komunikacijsko tehnologijo;
- ⇨ bi potrebovali propagandne akcije na ravni države, ki bi mlade ozaveščale o zdravem življenjskem slogu in vlogi gibanja in športa pri njegovem oblikovanju.

2.2 Analiza gibanja javnofinančnih sredstev za programe športa otrok in mladine

V analizi zagotavljanja javnofinančnih sredstev za programe interesne športne vzgoje otrok in mladine smo predstavili višino sredstev, ki so bila za ta namen zagotovljena iz javnofinančnih virov države (ministrstvo za šolstvo in šport, v nadaljevanju: MŠŠ; Fundacija za šport, v nadaljevanju: FŠO) in lokalnih skupnosti med letoma 2001 in 2008.

Predmet analize so javnofinančna sredstva za:

- ⇨ celoten obseg športa otrok in mladine;
- ⇨ programe interesne športne vzgoje otrok in mladine, kamor so vključeni programi
  - Zlati sonček, Krpan,
  - Naučimo se plavati,
  - Hura, prosti čas,
  - šolska športna tekmovanja,
  - športni oddelki v osnovni in srednji šoli;
- ⇨ programe za otroke s posebnimi potrebami.

Iz Prikazov 1 in 2 vidimo:

- ⇨ da je bilo v obdobju med 2001 in 2008 programom športa otrok in mladine skupaj namenjenih 107.197.332 evrov javnofinančnih sredstev;
- ⇨ da je trend višine finančnih sredstev za programe športa otrok in mladine med letoma 2001 in 2008 pozitiven;
- ⇨ da je bilo tem programom namenjenih največ sredstev leta 2008;
- ⇨ da so izraziti skoki vseh finančnih sredstev zaznani med letoma 2005 in 2006 (za 3.626.292 evrov; vendar predvsem na račun lokalnih skupnosti) ter v letih 2007 in 2008 (za 2.726.897 evrov; predvsem na račun lokalnih skupnosti in FŠO);
- ⇨ da je razmerje med državnimi in lokalnimi javnofinančnimi viri v celotnem spremljanem obdobju precej konstantno; v povprečju 66,08 % prispevajo lokalne skupnosti in 33,92 % država, kar odstopa od opredeljenega razmerja v NPŠ (2000), ki naj bi bilo 75:25; največ so lokalne skupnosti prispevale leta 2001 (73,69 %), najmanj pa leta 2005 (62,2 %);

⇨ da MŠŠ prispeva nekaj več (devet odstotkovnih točk) kot FŠO; razlike med obema viroma so bile najmanjše v letih 2001 in 2008.

Prikaz 1: Javna finančna sredstva, namenjena celotnemu delu športne vzgoje otrok in mladine med letoma 2001 in 2008.

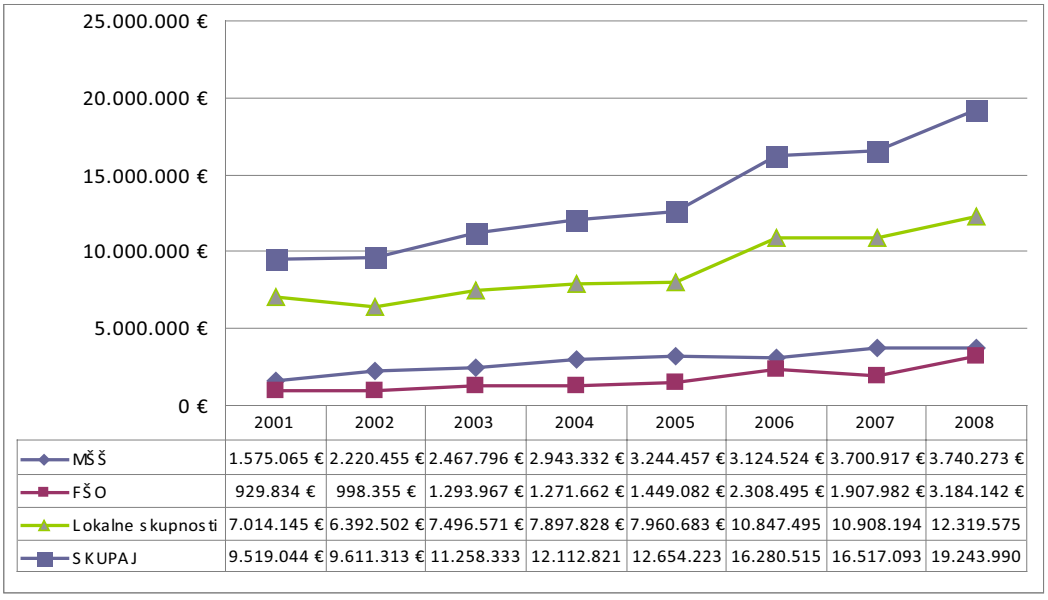

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MŠŠ	1.575.065 €	2.220.455 €	2.467.796 €	2.943.332 €	3.244.457 €	3.124.524 €	3.700.917 €	3.740.273 €
FŠO	929.834 €	998.355 €	1.293.967 €	1.271.662 €	1.449.082 €	2.308.495 €	1.907.982 €	3.184.142 €
Lokalne skupnosti	7.014.145 €	6.392.502 €	7.496.571 €	7.897.828 €	7.960.683 €	10.847.495	10.908.194	12.319.575
SKUPAJ	9.519.044 €	9.611.313 €	11.258.333	12.112.821	12.654.223	16.280.515	16.517.093	19.243.990

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Prikaz 2: Deleži države in lokalnih skupnosti pri javnih finančnih sredstvih, namenjenih celotnemu delu športne vzgoje otrok in mladine med letoma 2001 in 2008.

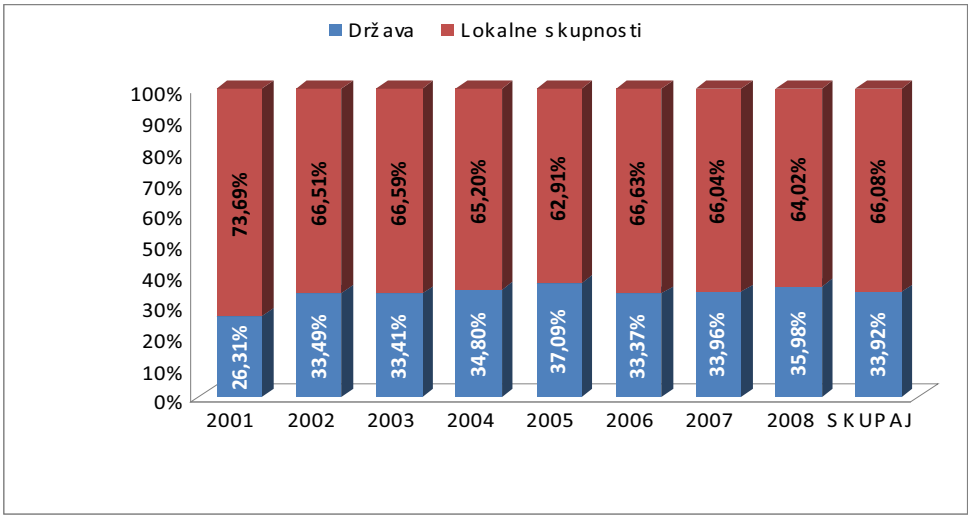

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Prikaz 3: Uresničevanje NPŠ (2000) na področju športa otrok in mladine med letoma 2001 in 2008.

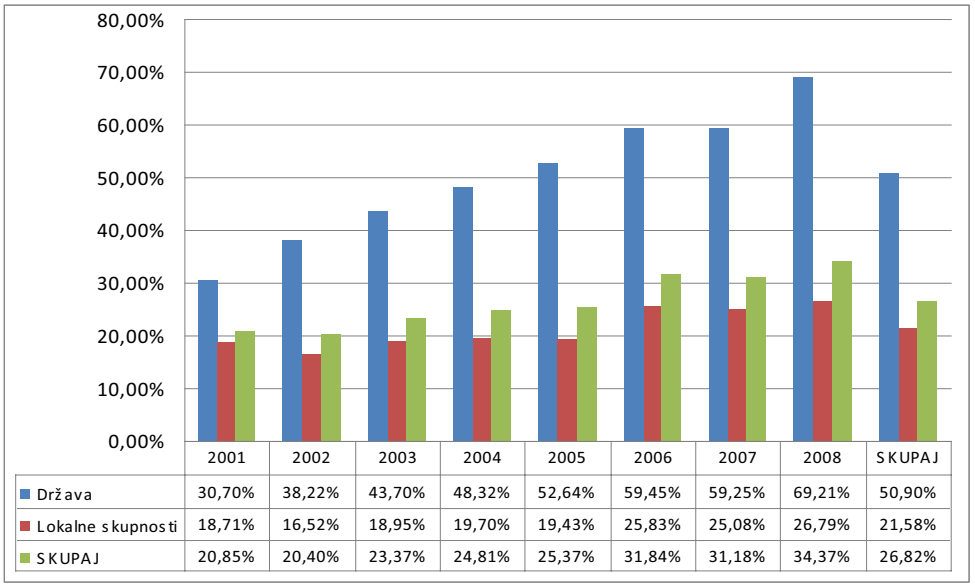

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	SKUPAJ
Država	30,70%	38,22%	43,70%	48,32%	52,64%	59,45%	59,25%	69,21%	50,90%
Lokalne skupnosti	18,71%	16,52%	18,95%	19,70%	19,43%	25,83%	25,08%	26,79%	21,58%
SKUPAJ	20,85%	20,40%	23,37%	24,81%	25,37%	31,84%	31,18%	34,37%	26,82%

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Iz Prikaza 3 vidimo:

- ⇨ da je skupna vrednost javnofinančnih sredstev, ki so bila v NPŠ (2000) načrtovana za uresničevanje javnega interesa na področju športa otrok in mladine, v obdobju 2001 - 2008 dosegla komaj nekaj več kot četrtino načrtovanih sredstev (26,82 %);
- ⇨ da so v omenjenem obdobju temu področju športa izrazito premalo sredstev namenile lokalne skupnosti (21,58 %), medtem ko je država namenila polovico načrtovanih sredstev (50,90 %);
- ⇨ da je trend vseh dodeljenih sredstev sicer pozitiven; na ravni lokalnih skupnosti je v primerjavi z načrtovanimi sredstvi v NPŠ (2000) sicer pozitiven, a je delež dodeljenih sredstev zelo nizek (najnižji je bil leta 2002 - 16,52 %; najvišji pa leta 2008 - 26,79 %); na ravni države trend namenjenih finančnih sredstev narašča bolj strmo, saj se je v analiziranem obdobju več kot podvojil (s 30,70 % načrtovanih sredstev leta 2001 na 69,21 % leta 2008).

Iz Prikaza 4 vidimo:

- ⇨ da je med letoma 2001 in 2008 povprečni delež javnofinančnih sredstev za programe športa otrok in mladine v BDP 0,051 %;
- ⇨ da je trend deleža javnofinančnih sredstev, namenjenih programom športa otrok in mladine, v BDP med letoma 2001 in 2002 izrazito negativen (iz 0,052 je padel na 0,047 %) ter izrazito pozitiven med letoma 2005 in 2006 (porast iz 0,047 na 0,057 %).

Prikaz 4: Delež javnofinančnih sredstev za programe športa otrok in mladine med letoma 2001 in 2008 znotraj BDP v Republiki Sloveniji.

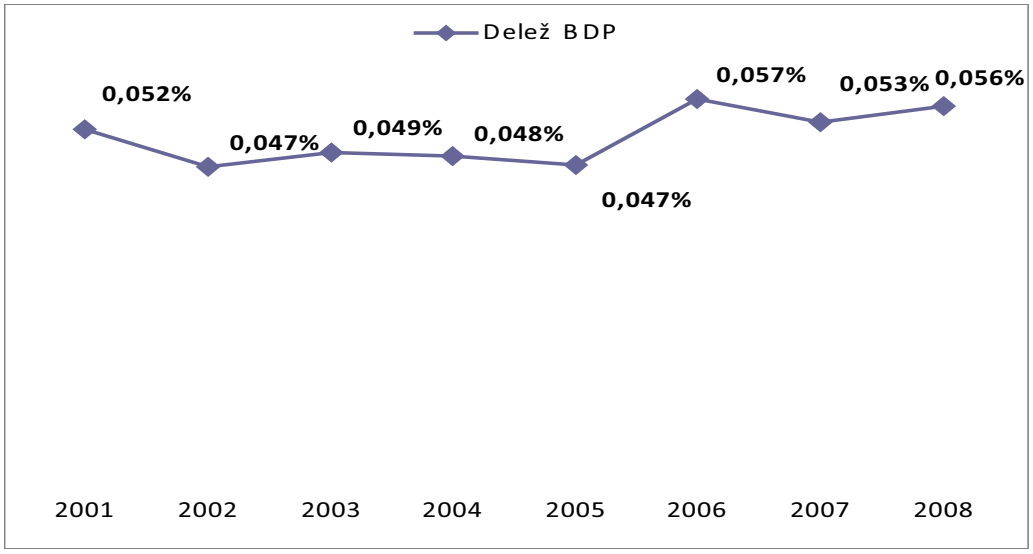

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Ker so športni programi otrok in mladine, usmerjeni v kakovostni in vrhunski šport, analizirani posebej v poglavju 5.3., bomo v nadaljevanju prikazali še deleže sredstev za interesne športne programe otrok in mladine, kamor so vključeni programi Zlati sonček, Krpan, Hura, prosti čas, Naučimo se plavati, šolska športna tekmovanja, športni oddelki v osnovni šoli in drugi 60-urni programi na lokalni ravni.

Iz Prikazov 5 in 6 vidimo:

- ⇨ da je trend višine finančnih sredstev za interesne programe športa otrok in mladine (v to niso vključena sredstva za program panožne športne šole) med letoma 2001 in 2008 negativen, pri čemer je bilo največ sredstev namenjenih tem programom leta 2001. Leta 2002 je zaznan izrazit padec (tako na lokalni kot državni ravni), nato pa sredstva postopno naraščajo do leta 2006, sledi padec v letu 2007 in ponoven porast leta 2008;
- ⇨ da je med letoma 2001 in 2002 viden izrazit padec višine sredstev iz državnega proračuna (skoraj za polovico oziroma za 433.880 evrov), manjši porast do leta 2006 in nihanje med letoma 2006 in 2008. Tako je MŠŠ temu delu leta 2008 namenila le 663.236 evrov, leta 2001 pa kar 943.955 evrov;
- ⇨ da je prav tako zaznan izrazit padec višine sredstev lokalnih skupnosti (lokalne skupnosti so leta 2007 zagotovile kar 917.955 evrov manj sredstev kot leta 2001);
- ⇨ da imajo le sredstva FŠO v prikazanem obdobju nekoliko pozitiven trend (edini padec je zaznan med letoma 2006 in 2007);
- ⇨ da je bilo v obdobju med 2001 in 2008 programom interesne športne vzgoje otrok in mladine skupaj namenjenih 34.972.580 evrov javnofinančnih sredstev;
- ⇨ da je v celotnem obdobju (2001 - 2008) večji delež javnofinančnih sredstev za interesne programe športa otrok in mladine namenila lokalna skupnost - 75,83 %, medtem ko je MŠŠ namenilo 15,56 % in FŠO 8,61 %;
- ⇨ da struktura financiranja interesnih programov športa otrok in mladine iz javnofinančnih virov sicer sledi strateškim usmeritvam, skladno s katerimi naj bi večji delež javnofinančnih sredstev za te

programe namenjala lokalna skupnost (75 %), manjšega pa država (MŠŠ in FŠO skupaj - 24,17 %), vendar pa se v zadnjih dveh letih zmanjšuje delež financiranja na lokalni ravni (leta 2007 še 72,80 %, leta 2008 pa le še 69,70 %).

Prikaz 5: Javna finančna sredstva, namenjena programom interesne športne vzgoje otrok in mladine med letoma 2001 in 2008.

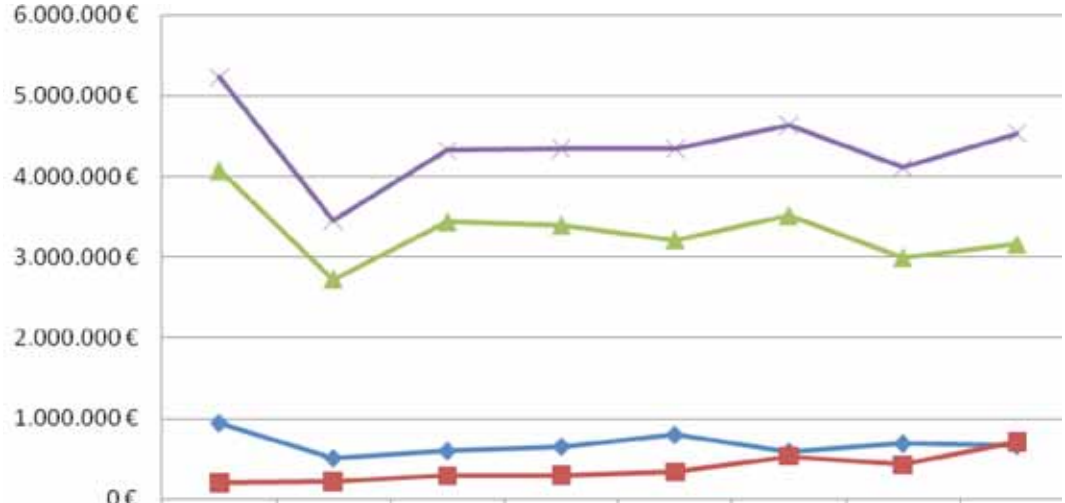

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MŠŠ	943.955 €	510.075 €	597.865 €	652.956 €	796.784 €	586.774 €	691.477 €	663.236 €
FŠO	206.630 €	221.857 €	287.548 €	293.010 €	333.890 €	531.911 €	425.889 €	710.746 €
Lokalne skupnosti	4.078.434	2.723.253	3.437.314	3.397.285	3.213.961	3.516.024	2.990.727	3.160.979
SKUPAJ	5.229.020	3.455.185	4.322.727	4.343.250	4.344.635	4.634.709	4.108.093	4.534.961

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Prikaz 6: Deleži države in lokalnih skupnosti pri javnih finančnih sredstvih, namenjenih interesni športni vzgoji otrok in mladine med letoma 2001 in 2008.

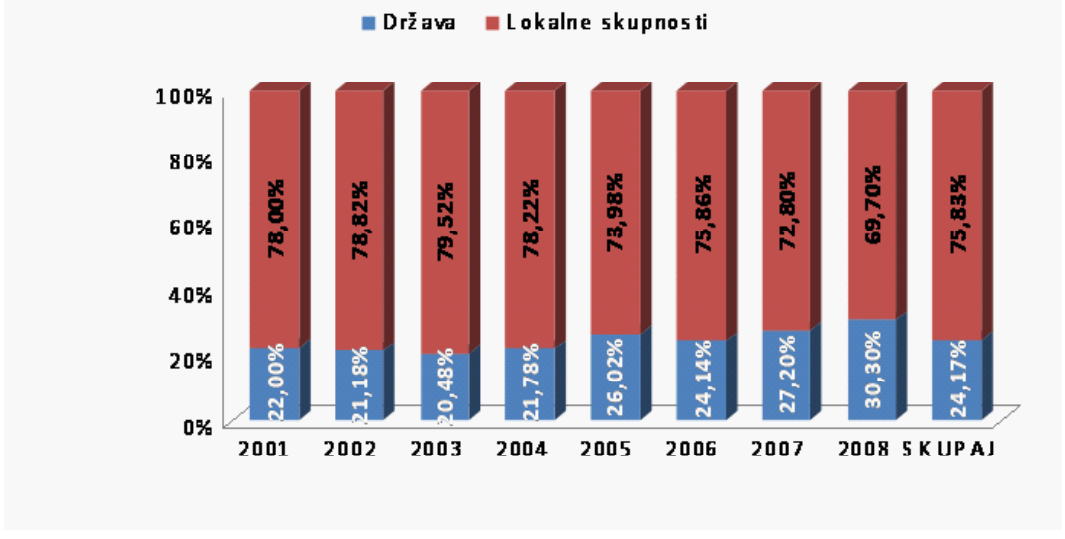

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Prikaz 7: Uresničevanje NPŠ (2000) na področju interesne športne vzgoje otrok in mladine med letoma 2001 in 2008.

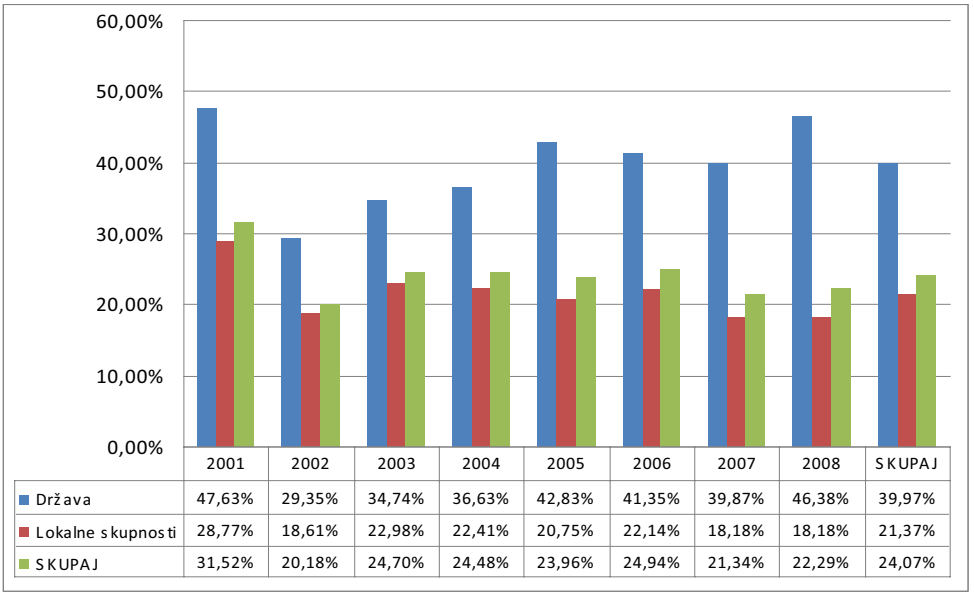

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	SKUPAJ
Država	47,63%	29,35%	34,74%	36,63%	42,83%	41,35%	39,87%	46,38%	39,97%
Lokalne skupnosti	28,77%	18,61%	22,98%	22,41%	20,75%	22,14%	18,18%	18,18%	21,37%
SKUPAJ	31,52%	20,18%	24,70%	24,48%	23,96%	24,94%	21,34%	22,29%	24,07%

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Iz Prikaza 7 vidimo:

- ⇨ da je skupna vrednost javnofinančnih sredstev, ki so bila v NPŠ (2000) načrtovana za uresničevanje javnega interesa na področju interesne športne vzgoje otrok in mladine, v obdobju 2001 - 2008 dosegla le 24,07 % načrtovanih sredstev;
- ⇨ da je bil ta primanjkljaj na ravni lokalnih skupnosti v omenjenem obdobju bistveno večji (le 21,37 % načrtovanih sredstev) kot na državni ravni (39,97 % načrtovanih sredstev);
- ⇨ da je trend dodeljenih sredstev na ravni lokalnih skupnosti v primerjavi z načrtovanimi v NPŠ (2000) izrazito nihajoč (najnižji je bil v letih 2007 in 2008); leta 2008 je bil za deset odstotkovnih točk nižji (18,18 % načrtovanih sredstev) kot leta 2001 (28,77 %);
- ⇨ da prav tako niha delež dodeljenih sredstev, namenjenih programom interesne športne vzgoje otrok in mladine, na državni ravni; opazen je velik padec med letoma 2001 in 2002 (za 18,28 odstotne točke), porast do leta 2005, nato pa nihanje do leta 2008; tako je država leta 2008 namenila temu delu športa približno odstotkovno točko manj sredstev kot leta 2001.

Iz Prikaza 8 vidimo:

- ⇨ da je povprečni delež javnofinančnih sredstev za programe interesne športne vzgoje otrok in mladine v BDP med letoma 2001 in 2008 le 0,018 %,
- ⇨ da je trend deleža javnofinančnih sredstev, namenjenih programom interesne športne vzgoje otrok in mladine v BDP izrazito negativen,
- ⇨ da se je med letoma 2001 in 2008 delež sredstev v BDP zmanjšal za 123 % (iz 0,029 na 0,013 %); največji padec je bil med letoma 2001 in 2002.

Prikaz 8: Delež javnofinančnih sredstev za področje interesne športne vzgoje otrok in mladine med letoma 2001 in 2008 znotraj BDP v Republiki Sloveniji.

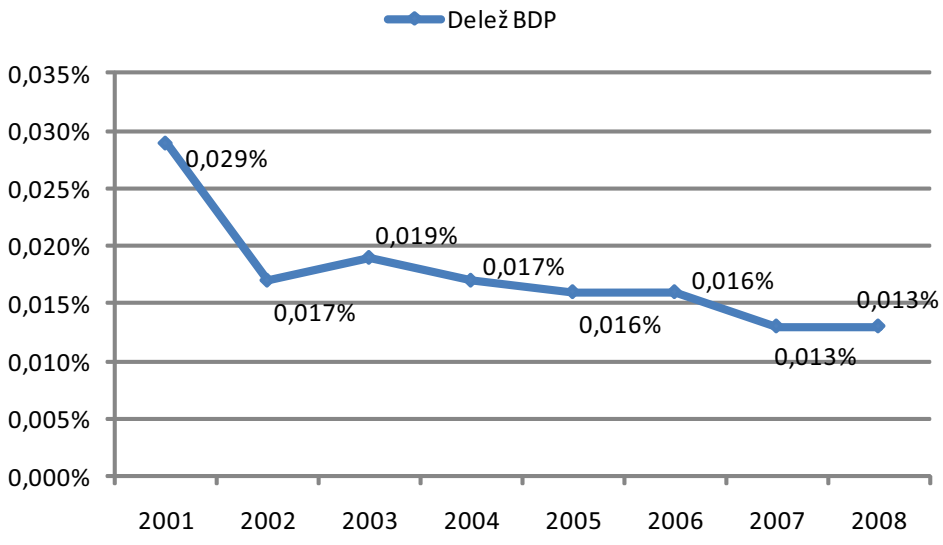

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Prikaz 9: Javna finančna sredstva, namenjena programom športne vzgoje otrok in mladine s posebnimi potrebami med letoma 2001 in 2008.

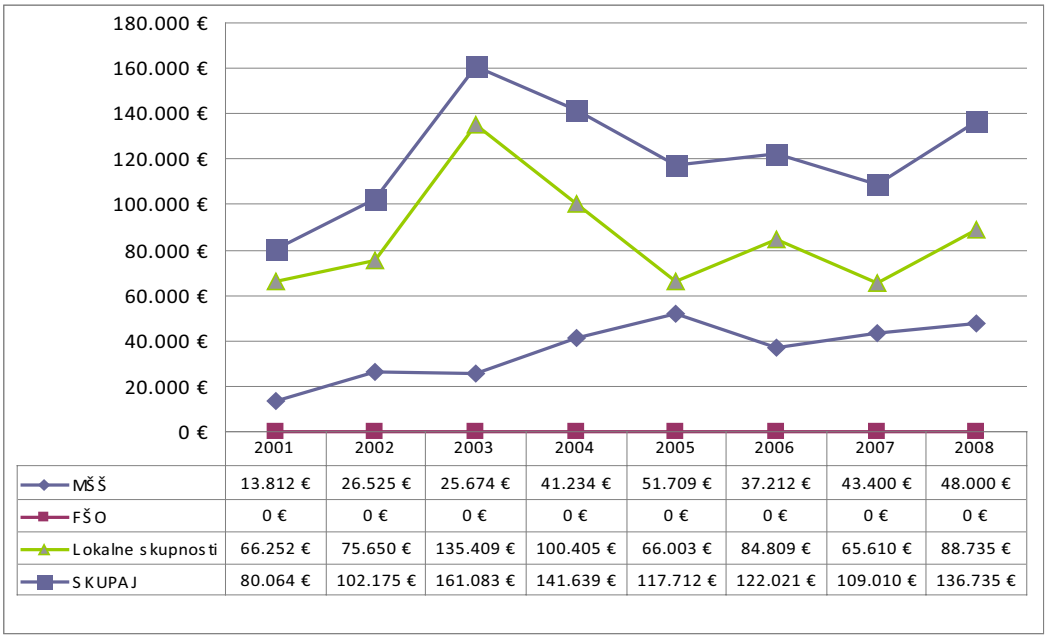

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MŠŠ	13.812 €	26.525 €	25.674 €	41.234 €	51.709 €	37.212 €	43.400 €	48.000 €
FŠO	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €
Lokalne skupnosti	66.252 €	75.650 €	135.409 €	100.405 €	66.003 €	84.809 €	65.610 €	88.735 €
SKUPAJ	80.064 €	102.175 €	161.083 €	141.639 €	117.712 €	122.021 €	109.010 €	136.735 €

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Prikaz 10: Deleži države in lokalnih skupnosti pri javnih finančnih sredstvih, namenjenih programom športne vzgoje otrok in mladine s posebnimi potrebami med letoma 2001 in 2008.

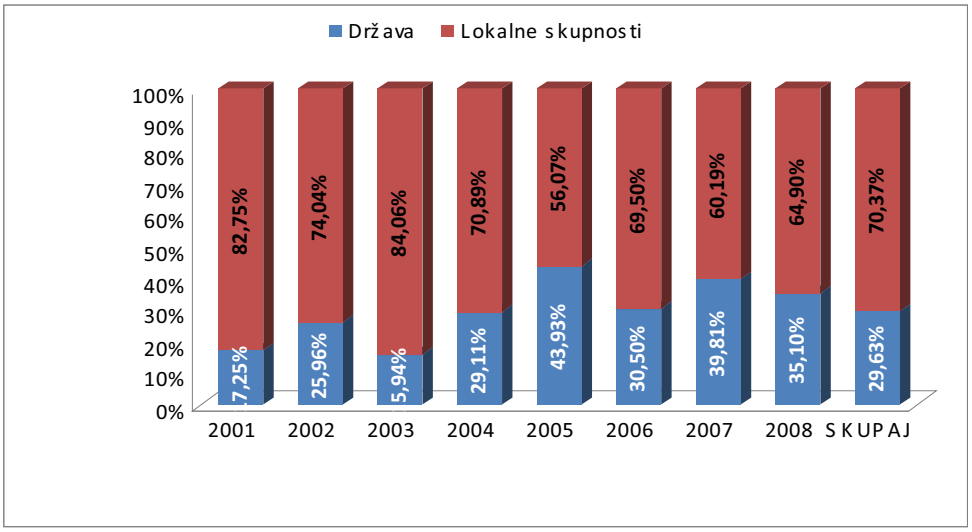

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Prikaz 11: Uresničevanje NPŠ (2000) na področju športne vzgoje otrok in mladine s posebnimi potrebami med letoma 2001 in 2008.

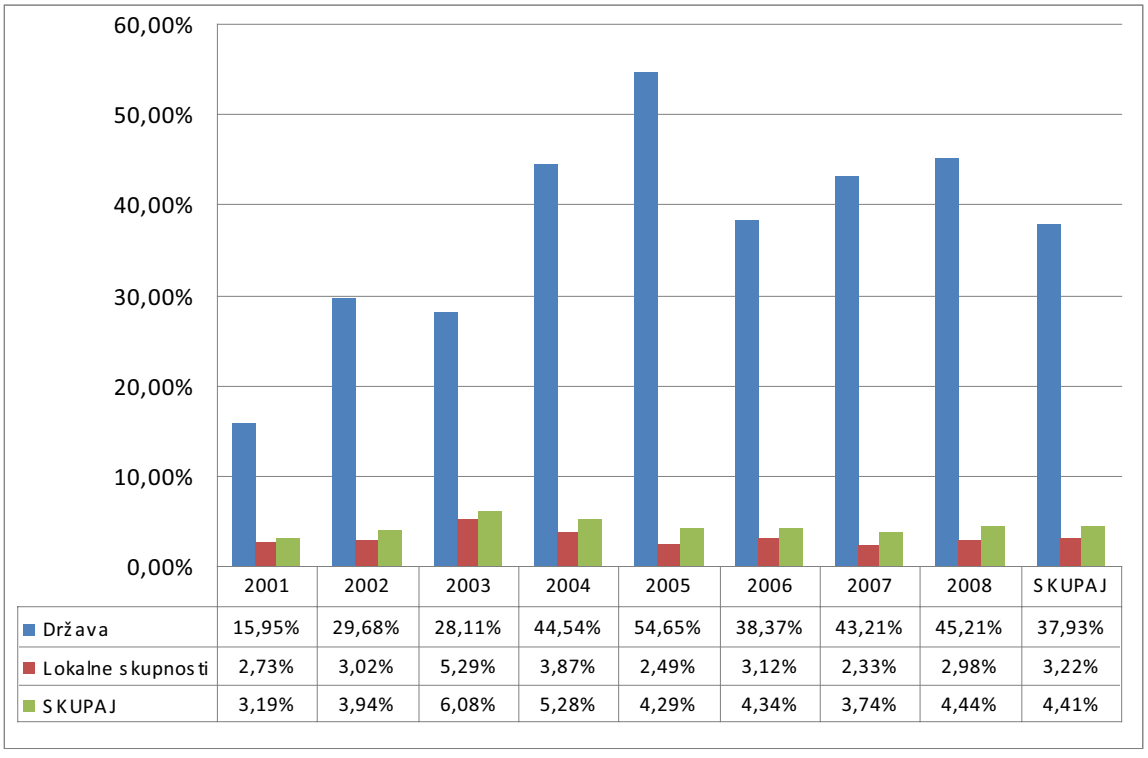

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	SKUPAJ
Država	15,95%	29,68%	28,11%	44,54%	54,65%	38,37%	43,21%	45,21%	37,93%
Lokalne skupnosti	2,73%	3,02%	5,29%	3,87%	2,49%	3,12%	2,33%	2,98%	3,22%
SKUPAJ	3,19%	3,94%	6,08%	5,28%	4,29%	4,34%	3,74%	4,44%	4,41%

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Iz Prikazov 9 in 10 vidimo:

- ⇨ da je trend višine finančnih sredstev za programe športne vzgoje otrok in mladine s posebnimi potrebami med letoma 2001 in 2003 pozitiven, sledi padec in nato ponoven porast med letoma 2007 in 2008; enak trend je viden tudi na ravni lokalnih skupnosti;
- ⇨ da je bilo v obdobju med 2001 in 2008 programom športne vzgoje otrok in mladine s posebnimi potrebami skupaj namenjenih 136.735 evrov javnofinančnih sredstev;
- ⇨ da javnofinančna sredstva za programe športne vzgoje otrok in mladine s posebnimi potrebami namenjajo zgolj lokalne skupnosti in država, ne pa FŠO;
- ⇨ da struktura financiranja programov športne vzgoje otrok in mladine s posebnimi potrebami iz javnofinančnih virov ne sledi popolnoma strateškim usmeritvam, saj programe sofinancirajo lokalne skupnosti v manjšem obsegu od predvidenega (v povprečju 70,73 %, leta 2008 pa le 64,90 %).

Iz Prikazov 11 in 12 vidimo:

- ⇨ da je skupna vrednost javnofinančnih sredstev, ki so bila v NPŠ (2000) načrtovana za uresničevanje javnega interesa na področju športne vzgoje otrok in mladine s posebnimi potrebami, v obdobju 2001 - 2008 dosegla le 4,41 % načrtovanih sredstev;
- ⇨ da lokalne skupnosti temu ne posvečajo nikakršne pozornosti, saj namenjajo le nekaj odstotkov (2,33 do 5,29 %) sredstev od načrtovanih v NPŠ (2000);
- ⇨ da večji delež finančnih sredstev od načrtovanih namenja država (v povprečju 37,93 %), trend pa je bil naraščajoč do leta 2005, po izrazitem padcu med 2005 in 2006 pa je spet naraščal do leta 2008;
- ⇨ da je med letoma 2001 in 2008 povprečni delež javnofinančnih sredstev za programe športne vzgoje otrok in mladine s posebnimi potrebami v BDP 0,000048 % in da se je ta v analiziranem obdobju zmanjšal za deset odstotkov.

Prikaz 12: Delež javnofinančnih sredstev za programe športne vzgoje otrok in mladine s posebnimi potrebami med letoma 2001 in 2008 znotraj BDP.

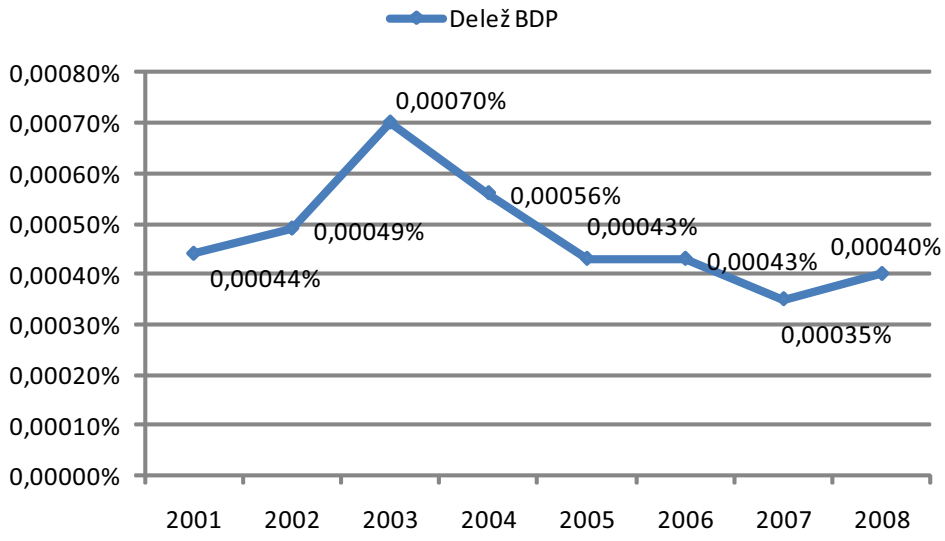

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

2.3 Sklepi analize strateških ukrepov na področjih interesne športne vzgoje otrok in mladine

Na podlagi ugotovitev iz analize strateških ukrepov na področjih interesne športne vzgoje otrok in mladine lahko povzamemo:

- ⇨ v strateškem obdobju so bili izpeljani že prej oblikovani športni programi za otroke in mladino. Edini na novo oblikovani program Hura, prosti čas je nastal na podlagi raziskave o preživljanju prostega časa otrok in mladine med poletnimi počitnicami (Jurak idr., 2003);
- ⇨ med letoma 2001 in 2008 je bilo za izvajanje strateških ukrepov na področju športne vzgoje otrok in mladine namenjenih skupaj 107.197.332 evrov javnofinančnih sredstev, kar predstavlja le nekaj več kot četrtino (26,82 %) načrtovanih sredstev. Od teh sredstev je bilo programom interesne športne vzgoje otrok in mladine namenjenih 34.972.580 evrov javnofinančnih sredstev (24,07 % načrtovanih sredstev), športni vzgoji otrok in mladine s posebnimi potrebami pa le 136.735 evrov javnofinančnih sredstev (le 4,41 % načrtovanih sredstev);
- ⇨ trend naraščanja sredstev za vse programe je sicer pozitiven, a predvsem zaradi večanja deleža sredstev za športno vzgojo otrok in mladine, vključenih v programe kakovostnega in vrhunskega športa ter športno vzgojo otrok in mladine s posebnimi potrebami. Tako je trend višine finančnih sredstev za interesne programe, namenjene vsem otrokom, med letoma 2001 in 2008 negativen; največ sredstev je bilo namenjenih tem programom prav v prvem analiziranem letu 2001;
- ⇨ medtem ko so sredstva, namenjena vrhunskemu športu, presegala načrtovana sredstva v NPŠ (2000), ta na področju športne vzgoje otrok in mladine močno zaostajajo za načrtovanimi. Tako so v sklopu vseh programov športne vzgoje v omenjenem obdobju izrazito premalo sredstev namenile temu področju lokalne skupnosti (le 21,58 %), medtem ko je država namenila polovico načrtovanih sredstev (50,90 %). Za interesne programe, namenjene vsem otrokom, so lokalne skupnosti namenile 21,37 % načrtovanih sredstev, država pa 39,97 % načrtovanih sredstev. Najslabše je na področju športne vzgoje otrok in mladine s posebnimi potrebami, kjer so lokalne skupnosti namenile tem programom le nekaj odstotkov (2,33 do 5,29 %) sredstev od načrtovanih v NPŠ (2000), država pa 37,93 %;
- ⇨ razmerje med državnimi in lokalnimi javnofinančnimi viri je precej konstantno (33,92 : 66,08 %), a odstopa od opredeljenega razmerja v NPŠ (2000), ki naj bi bilo 25:75. Struktura financiranja programov športne vzgoje otrok in mladine s posebnimi potrebami je 29,27: 70,73 %, interesne športne vzgoje, namenjene vsem otrokom, pa 24,17 : 75,85 %;
- ⇨ v zadnjih dveh letih se zmanjšuje delež financiranja na lokalni ravni;
- ⇨ povprečni delež javnofinančnih sredstev za programe športa otrok in mladine v BDP je med letoma 2001 in 2008 znašal 0,051 %, vendar na račun sredstev, namenjenih športni vzgoji otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport. Povprečni delež javnofinančnih sredstev za programe interesne športne vzgoje otrok in mladine v BDP med letoma 2001 in 2008 je le 0,018 %, na področju športne vzgoje otrok in mladine s posebnimi potrebami pa 0,000048 %;
- ⇨ trend deleža javnofinančnih sredstev, namenjenih programom interesne športne vzgoje otrok in mladine, je v BDP izrazito negativen.

V strateškem obdobju niso bili uveljavljeni vsi strateški ukrepi; posebej pri tem odstopa izrazito premajhen delež finančnih sredstev, namenjenih tem programom na lokalni ravni. Zelo slabo so občine poskrbele tudi za otroke in mladino s posebnimi potrebami, ki gibanje in šport potrebujejo bolj kot drugi.

3. ANALIZA UČINKOV NA PODROČJIH INTERESNE ŠPORTNE VZGOJE OTROK IN MLADINE

Izjemno težko je oceniti učinke NPŠ (2000) na področju športne vzgoje otrok in mladine, saj so:

- ⇨ prav na tem področju negativni dejavniki spremenjenih življenjskih slogov najmočnejši;
- ⇨ bili kazalniki za merjenje učinkov v NPŠ (2000) postavljeni pretežno v absolutnih vrednostih, kar je pri precejšnjem padcu rojstev v Sloveniji (vse od leta 1980 do 2004) povzročilo, da so generacije otrok in mladostnikov prav v obravnavanem obdobju številčno precej manjše kot leta 2004.

3.1 Spremembe v življenjskih slogih mladih

Življenjski slog lahko z vidika posameznika razumemo kot množico praks, dejavnosti, kulturnih orientacij in želja, ki se izražajo v navadah oblačenja, hranjenja, delovanja in priljubljenih okoljih za srečevanje z drugimi (Ule idr., 2000). Na podlagi različnih raziskav ugotavljamo, da življenjske sloge današnjih otrok in mladine zaznamujejo naslednje značilnosti.

Sedeči način življenja

Zaradi ponudbe medijev in informatike, ki zagotavljajo lahkotno ter takojšnjo zadovoljitev, mladi izbirajo v prostem času dejavnosti, kjer pretežno sedijo (Jurak idr., 2003; Strel, idr., 2004). Takšen trend beležijo tudi drugod v razvitem svetu; zanj se je uveljavil izraz sedetarnost ali sedeči način življenja (Brettschneider in Naul, 2004, 2007; Corbin, 2002; Rychtecky, 2007); med sedenjem je največkrat edini partner mladih zaslon računalnika, televizorja, DVD-predvajalnika, zato mlade poimenujejo kar »screenagerji«.

Pojava »kokon« in »kava&cigareti« življenjskega sloga

Mladi preživljajo prosti čas vse bolj pasivno (Corbin, 2002; Jurak, 2006; Jurak idr., 2003; Riddoch idr., 2004; Strel idr., 2004). Vse več mladih se zapira v virtualni svet, kjer komunicira z zaslonom računalnika, za kar se uveljavlja izraz cocooning - zapiranje v kokon -, kar jim onemogoča oblikovanje različnih socialnih kompetenc. Načini preživljanja prostega časa ob koncih tedna običajno vključujejo rizične oblike vedenja, kot so kajenje, uživanje alkohola ter drog (Jurak, 2006).

Spreminja se pojmovanje telesa, predvsem pri ženskah je v ospredju zunanji videz, kjer ima lepo telo simbolično sporočilo

V sodobni družbi prevladuje nov tip osebnosti, ki daje velik poudarek videzu, razkazovanju in upravljanju vtisov. Telesa nimajo več le estetske funkcije, ampak so prevedena v simboliko telesnih podob, ki kažejo na »kakovost« posameznika.

Izključenost nekaterih skupin iz športa

Določene skupine mladih so v vse večji meri izključene iz športa; med njimi prevladujejo mladi, ki ne obiskujejo srednje šole ali obiskujejo poklicne srednješolske programe, mladi iz nižjih socialnih slojev, priseljenci iz drugačnih kulturnih okolij, otroci s posebnimi potrebami, predebeli (Brettschneider in Naul, 2004; Hardman, 2005; Kovač, 2006; Kovač, Leskošek in Strel, 2007); za njih je običajno športna vzgoja v šolah edina športna dejavnost, ki so je deležni (Jurak idr., 2003; Kovač, 2006).

Trendi v življenju in športu, ki vplivajo na šport otrok in mladine

V postmoderni družbi naj bi bila v ospredju športne dejavnosti samouresničevanje posameznika, poudarjena individualizacija, prijaznost pristopov, zabava, doživljajskost (Hardman, 2005), kar je v veliki meri v nasprotju z naporom, ki ga zahteva športna dejavnost, če želimo, da je učinkovita do te mere, da pomeni kompenzacijo negativnim vplivom današnjih življenjskih okoliščin. Hkrati isto paradigmo lahkotnosti in zabave ponuja vsa druga tehnologija, ki je na voljo mladim, tako da se zdi, da je premik otrok od igralnih avtomatov (play-station) na otroška igrišča (play-grounds) včasih le velika iluzija (Balkenende, 2005).

Med starejšimi se povečuje delež tistih, ki se ukvarjajo s športom neorganizirano (Kovač idr., 2005), kar posledično odvrača tudi mlade od vključevanja v organizirane oblike vadbe, ki jih ponujajo šole in društva, saj jih utesnjujejo, predstavljajo jim »tradicionalizem« in »ideološkost«.

3.2 Posledice spremenjenih življenjskih slogov

Nezdrave razvade imajo poleg dolgoročnih posledic, kot so kardiovaskularne bolezni, rakava obolenja, diabetes tipa 2, astmatična obolenja, osteoporoza (Pi-Sunyer, 1993) tudi kratkoročne učinke na organizem, ki se kažejo v slabem počutju, želodčnih težavah in bolečinah v različnih delih telesa (Jurak, 2006). Hkrati pa kažejo na stroške posameznika (Surs)[10] in obremenitev zdravstvene blagajne, ki nastaja zaradi nezdravih razvad. Študije iz razvitih držav kažejo, da stroški zdravstvene blagajne zaradi telesne neaktivnosti predstavljajo okoli 2,5 % stroškov vseh zdravstvenih storitev, pri stroških zdravstvenih storitev za odpravljanje posledic kardiovaskularnih bolezni pa ta vzrok predstavlja okoli tretjino teh stroškov (Colditz, 1999; Katzmarzyk in Janssen, 2004). Izračuni, ki upoštevajo tudi poškodbe pri športu, pa kažejo, da so neposredni stroški zdravljenja zaradi telesne neaktivnosti od 104 do 1305 ameriških dolarjev na prebivalca (Andrews idr., 2004, v Oldridge, 2006).

Glede na domače in tuje raziskovalne izsledke lahko pričakujemo še večje povečanje zdravstvenih izdatkov v prihodnje, saj opažamo izrazite posledice sprememb v življenjskih slogih mladih prav v zadnjem desetletju.

Prikaz 13: Gibanje deleža prekomerno težkih in debelih otrok v Sloveniji v starostnem obdobju od šest do 18 let po standardih WHO.

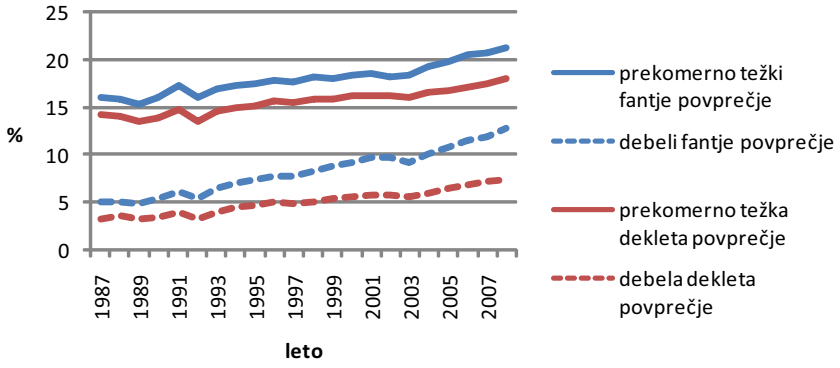

Vir: Strel, Starc in Kovač, 2008.

10 Po podatkih statističnega urada RS (Surs, 2006) je povprečno slovensko gospodinjstvo v letu 2004 zapravilo za alkoholne pijače, tobak in narkotike 352 evrov, za zdravstvene storitve in izdelke 259 evrov, za športne storitve pa 110 evrov.

Ena najbolj opaznih negativnih posledic je epidemija prekomerne telesne teže in debelosti (Prikaz 13). Izrazito povečanje telesne teže in podkožnega maščevja je prisotno pri najmlajših, saj se delež prekomerno težkih in debelih otrok povečuje predvsem od osmega do 13. leta starosti (Avbelj idr., 2005; Bučar Pajek, Strel in Kovač, 2004; Planinšec, 2006; Stergar, Scagnetti in Pucelj, 2005; Strel idr., 2007, 2009); enak trend je opazen tudi v državah razvitega sveta (Currie idr., 2004; Lobstein idr., 2004; Strauss in Pollack, 2001; Wedderkopp idr., 2004). Pri 19-letnikih lahko uvrstimo v skupino debelih 2,2 % fantov in 1,8 % deklet (Strel idr., 2007), po drugi strani pa se zaradi motenj hranjenja povečuje tudi število prelahkih deklet (Cesar, 2007; Strel idr., 2008). Njihov delež se giblje med petimi in desetimi odstotki; enake podatke zasledimo v tujih študijah (glej Eating Disorders Awareness and Prevention, v Himberg, Hutchinson in Roussell, 2003, str. 88).

Prekomerna telesna teža in debelost sta eden od najpomembnejših dejavnikov tveganja za nastanek številnih bolezni sodobnega sveta, kot so obolenja srca in ožilja, osteoporoza, diabetes tipa 2 (Pi-Sunyer, 1993); imata tudi socialne in psihološke posledice, kot so stigmatizacija, depresivnost in družbena izločenost (Lobstein idr., 2004).

Prikaz 14: Upad gibalne zmogljivosti (tek na 600 m) otrok v Sloveniji v starostnem obdobju od šest do 18 let.

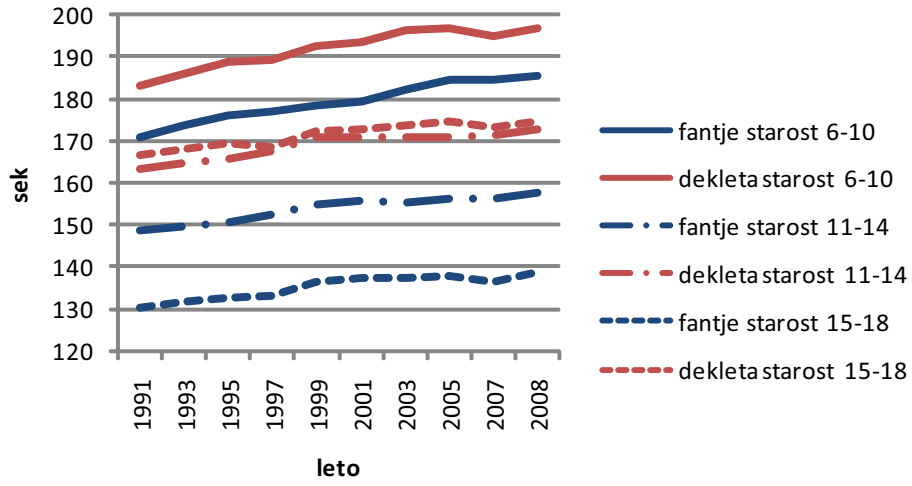

Vir: Strel, Starc in Kovač, 2008

Druga zelo opazna negativna posledica je sprememba v gibalnih potencialih mladih, predvsem tistih, ki so povezani z dalj časa trajajočim delom (Prikaz 14). Hitrejše dozorevanje v puberteti in adolescenci povzroča spremembe nekaterih gibalnih potencialov (Strel idr., 2003, 2007). Spreminjajo se predvsem funkcionalni kazalniki aerobne vzdržljivosti (Deforche idr., 2003; Strel in Kovač, 2007; Strel idr., 2001, 2003; Tomkinson, Leger, Olds in Casonla, 2003). Manjša gibalna učinkovitost je tudi eden od razlogov, zakaj se mladi v manjši meri ukvarjajo s športom (Jurak, Kovač in Strel, 2002b; Strel idr., 1993, 2004) in se pogosto opravičujejo od vadbe pri pouku športne vzgoje (Jurak idr., 2005a, b).

Ugotavljamo tudi, da so osnovnošolci športno bolj dejavni kot pred desetimi leti (Jurak, Kovač in Strel, 2002a; Strel idr., 2004), vendar pa so gibalno manj zmogljivi (Strel idr., 2004, 2007, 2009). Sklepamo lahko, da nam s športno dejavnostjo v tem obdobju ni uspelo nevtralizirati negativnih učinkov spremenjenih življenjskih slogov otrok.

Opažamo tudi vse večji porast otrok s težavami v gibalnem razvoju (Prikaz 15) in manjši delež tistih, ki jih lahko opredelimo kot nadarjene za šport. Delež otrok, ki imajo povprečno T vrednost vseh osmih gibalnih testov (XT), vključenih v podatkovno zbirko športnovzgojnega kartona, pod 40, se je pri osnovnošolcih med letoma 1990 in 2008 skoraj podvojil, podobno stanje je tudi pri dijakih. Nekaj manjši porast je opazen pri učenkah in dijakinjah. Pri vseh skupinah, razen pri učenkah osnovne šole, pa se je zmanjšal delež tistih, ki jih lahko označimo kot nadarjene za šport.

Prikaz 15: Delež slovenskih učencev in dijakov z XT manj kot 40 in več kot 60 med 1990 in 2008.

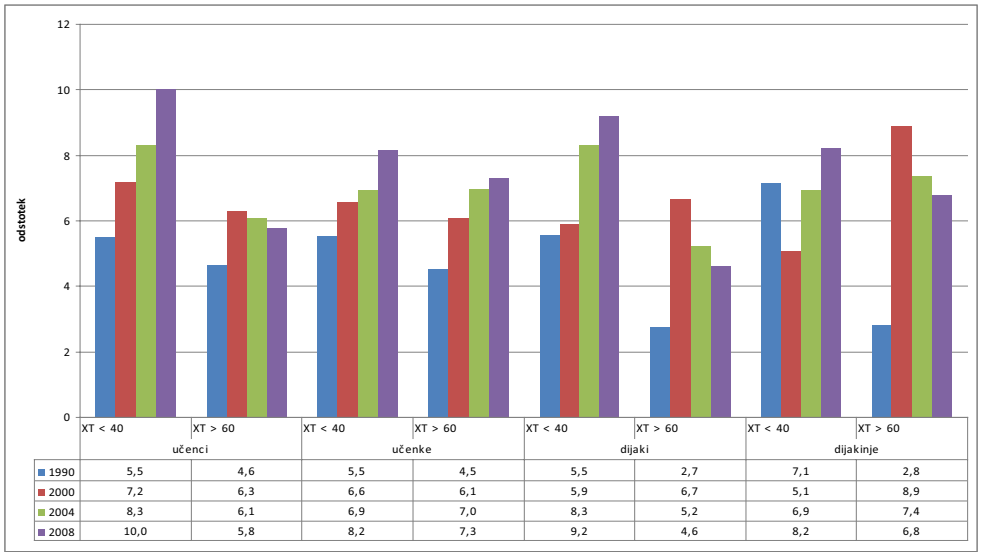

	učenci		učenke		dijaki		dijakinje	
	XT < 40	XT > 60	XT < 40	XT > 60	XT < 40	XT > 60	XT < 40	XT > 60
1990	5,5	4,6	5,5	4,5	5,5	2,7	7,1	2,8
2000	7,2	6,3	6,6	6,1	5,9	6,7	5,1	8,9
2004	8,3	6,1	6,9	7,0	8,3	5,2	6,9	7,4
2008	10,0	5,8	8,2	7,3	9,2	4,6	8,2	6,8

Vir: Strel, Starc in Kovač, 2008.

3.3 Učinki na področju posameznih programov

3.3.1 Učinki na področju interesne športne vzgoje predšolskih otrok

Prikaz 16: Število izdanih priznanj v programu Zlati sonček med letoma 2000 in 2009.

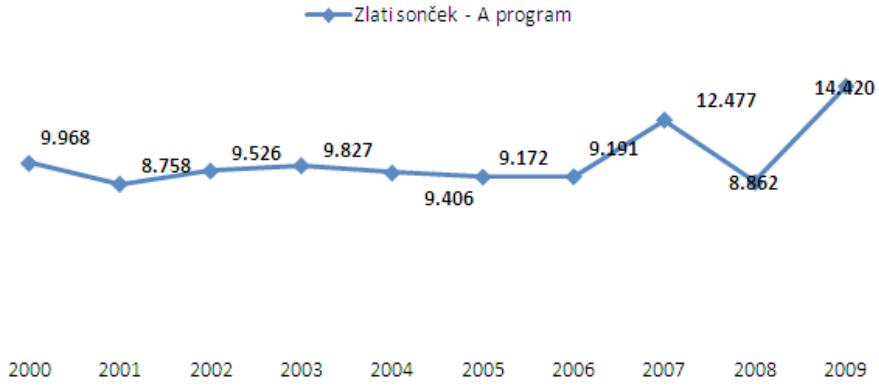

Vir: Strokovna služba MŠŠ, 2009.

Programi interesne športne vzgoje predšolskih otrok naj bi potekali predvsem na lokalni ravni, namenjeni pa naj bi bili vsem otrokom. V ospredju so programi Zlati sonček, Ciciban planinec in Naučimo se plavati. V programe naj bi se vključilo 31.000 otrok (NPŠ 2000).

Programa Zlati sonček in Naučimo se plavati sta potekala na lokalni ravni predvsem v vrtcih, tako da je v okviru programa Zlati sonček lahko otrok opravil tudi del programa plavalnega opismenjevanja.

V Prikazu 16 vidimo delež vključenih otrok v program Zlati sonček v vrtcih. Podatek temelji na številu izdanih priznanj, ki jih naročijo lokalne skupnosti. Pri tem moramo opozoriti, da je v obdobju med 2001 in 2008 prišlo do postopne uvedbe devetletke, kjer je otrokom v predšolskem obdobju namenjen le program A; del otrok pa je bil v vrtcih še vedno vključen tudi v program B.

Podrobneje bomo analizirali leto 2009, saj v tem letu v vrtcih poteka le program A. Lokalne skupnosti so naročile 14.420 priznanj. Če vzamemo za izhodišče, da so priznanja namenjena starostni skupini šestletnikov, ki zapuščajo vrtec (teh je bilo v letu 2008 okoli 17.500; vir: Surs, 2009), in da je bilo v vrtce, ki so v največji meri izvajalci A-programa Zlati sonček, v tej starosti vključenih več kot 95 % vseh šestletnikov, lahko ocenimo, da je bilo v program leta 2009 vključenih več kot 75 % otrok v Sloveniji.

Prav tako ni natančnih podatkov o deležu vključenih predšolskih otrok v akcijo Naučimo se plavati. V začetku desetletja je namreč tečaj prilagajanja na vodo potekal v vrtcih, z uvedbo devetletke pa v nekaterih okoljih poteka tudi v prvem razredu osnovne šole.

Ocena, ali smo na področju predšolske športne vzgoje dosegli delež vključenih otrok, kot je bil opredeljen v NPŠ (2000), ni mogoča, saj so se v tem desetletju pojavile nekatere sistemske spremembe:

- ⇨ s prehodom na devetletno šolanje med letoma 2001 in 2008 je bilo tako postopno v predšolske programe vključenih manj otrok. Program B, ki je bil v osemletnem šolanju namenjen predšolskim otrokom, se namreč v devetletkah izvaja v prvem razredu osnovne šole;
- ⇨ čeprav se delež populacije, vključene v vrtce, v Sloveniji veča, se je vse do leta 2004 število rojstev zniževalo, šele od takrat pa se postopno viša (leta 2004 je bilo rojenih 17.961 otrok, leta 2008 pa 21.213; vir: Pomembnejši statistični podatki o Sloveniji, 2009, str. 5-6); povečan prirast pa še ni vplival na več pet- in šestletnikov, ki jim je program namenjen);
- ⇨ nimamo nobenih podatkov o vključevanju v druge športne programe redne vadbe, ki so sofinancirani na podlagi letnih programov športa na lokalni ravni.

Opažamo pa, da se povečuje število različnih zasebnikov ali društev, ki ponujajo športno vadbo za otroke (npr. http://www.konex-center.si/konex.asp?book=otroci; http://www.sdtempo.si/vadbazaotroke.html http://www.minisport.si/; http://www.G-rega.si). Vsa ta vadba je plačljiva in prav zato ni dostopna vsem. Zanimivo pa je, da med ponudbo zasebnikov in društev skoraj ni razlike v ceni programa.

Sklenemo lahko:

- ⇨ da nimamo natančnih podatkov, iz katerih bi lahko sklepali, ali so bili cilji NPŠ (2000) (vključiti v programe 31.000 otrok) uresničeni, saj se je v zadnjem desetletju spreminjalo število rojstev, ki je bilo najnižje leta 2004 in najvišje leta 2008 (vir: http://www.stat.si/doc/pub/PSP/00-PS-912-0908.pdf);
- ⇨ da večina programov NPŠ poteka v vrtcih. Zato je pomembno, da od leta 2000 narašča delež otrok, vključenih v vrtce, in sicer s 56,6 % leta 2000/01 na 70,2 % leta 2008/09. V slovenske vrtce je bilo v šolskem letu 2008/09 vključenih 66.000 ali 70 % otrok (vir: http://www.stat.si/novica_prikazi.

aspx?id=2327), od tega pa se v drugem starostnem obdobju od treh let do vstopa v šolo, ko potekajo programi Zlati sonček in Naučimo se plavati, delež vključenih približuje 90 %, kar pomeni, da je večina otrok v Sloveniji deležna strokovno vodenih, za starše pretežno brezplačnih športnih programov;

- ⇨ da je število vključenih otrok v program Zlati sonček v obdobju 2000 - 2009 precej konstantno, a z izrazitim padcem leta 2008 in največjim številom leta 2009;
- ⇨ da je po ocenah v program Zlati sonček vključeno okoli 75 % starostne skupine šestletnikov, kar je okoli 14.500 otrok (v letu 2007 je bilo izdanih 12.477, v letu 2009 pa 14.480 priznanj);
- ⇨ da podatkov, koliko otrok je vključenih v plavalne tečaje v vrtcih, nimamo, saj lokalne skupnosti organizirajo tečaje prilagajanja na vodo po uvedbi devetletke v vrtcu ali pa v prvem razredu osnovne šole (v letu 2008 je bilo izvedenih 249 plavalnih tečajev prilagajanja na vodo - 63 v vrtcih in 186 v osnovnih šolah);
- ⇨ da kljub temu, da je program Ciciban planinec vsebinsko in organizacijsko povezan s programom Zlati sonček, opažamo izrazito negativen trend med letoma 2000 in 2009 (vir: http://borut.blog.siol.net/files/2008/12/2008-priznanja-v-akciji-ciciban-planinec.doc), saj se je zmanjšalo število vključenih otrok skoraj za tretjino;
- ⇨ da društva in zasebniki ponujajo različne druge športne programe, ki so skladno z NPŠ (2000) lahko sofinancirani iz javnih financ na lokalni ravni, podatkov o številu sofinanciranih programov, izvajalcih in številu vključenih otrok v te programe pa nimamo; po analizi ponudnikov na spletnih straneh lahko rečemo le, da je večina teh programov plačljivih, zaradi precej visokih cen pa niso dostopni vsem otrokom.

3.3.2 Učinki na področju interesne športne vzgoje šoloobveznih otrok

V **interesno športno vzgojo šoloobveznih otrok** so vključeni programi za otroke od šestega do 15. leta; izpeljujejo jih lahko vsi izvajalci športne dejavnosti, navedeni v zakonu o športu (1998). Večinoma naj bi programi potekali na lokalni ravni, saj je predvideno razmerje med sofinanciranjem na lokalni in državni ravni v NPŠ (2000) skoraj 10:1. Na državni ravni se sofinancirata predvsem usklajevanje programov in organizacija izvedbe, na lokalni ravni pa sama izpeljava programov (kader, prostor). Kazalnik učinka programa, opredeljen v NPŠ (2000), je 40 odstotkov (80.000) vključenih šoloobveznih otrok.

Na področju interesne športne vzgoje šoloobveznih otrok analiza vključuje izpeljavo več nacionalnih programov: Zlati sonček, Krpan, Naučimo se plavati, šolska športna tekmovanja in oddelke z dodatno športno ponudbo v osnovni šoli.

Zlati sonček in Krpan

Športna programa **Zlati sonček** in **Krpan** sta namenjena starostnima skupinama od šestega do devetega in od devetega do 12. leta. V program Zlati sonček so tako lahko vključeni otroci, ki obiskujejo prve tri razrede osnovne šole, program Krpan pa je namenjen otrokom drugega triletja. Vsebinsko sta zasnovana tako, da vključujeta temeljna gibalna znanja, hkrati pa njuna organizacijska zasnova motivira tako izvajalce (vzgojitelje, razredne učitelje, vaditelje v društvih) kot vključene otroke. Čeprav so lahko izvajalci programov različni, večinoma potekata le v šolah.

Pri tem je treba opozoriti, da je v programu B, ki je zdaj namenjen prvošolcem, med letoma 2001 in 2008 tudi nekaj predšolskih otrok, saj je bila vpeljava devetletke postopna. Delež vključenih otrok je naraščal

do leta 2007, nato pa je leta 2008 pri obeh programih zaznan znaten upad, ki je najverjetneje posledica spremembe organizatorja programov, do katere je prišlo zaradi ukinitve Zavoda za šport Slovenije. Ponoven vzpon vključenih je zabeležen v letu 2009.

Prikaz 17: Število izdanih priznanj v programu Zlati sonček in Krpan med letoma 2000 in 2009.

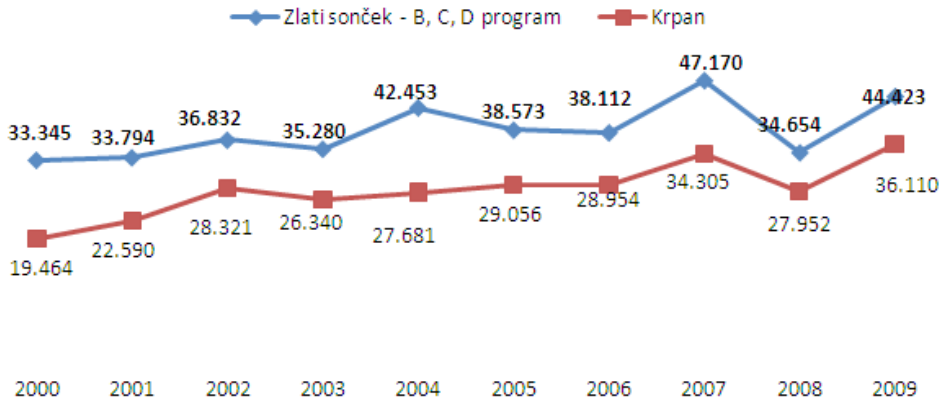

Vir: Strokovna služba MŠŠ, 2009.

Programa v zadnjem spremljanem šolskem letu 2008/09 vključujeta okoli 70 % populacije prvega in polovico otrok drugega triletja osnovne šole. Večinoma so izvajalke obeh programov šole. Čeprav je bil namen programa spodbuditi dodatno športno dejavnost otrok, šole najpogosteje izvajajo oba programa med rednim poukom športne vzgoje, v podaljšanem bivanju in kot dodatno interesno dejavnost. To sicer zagotavlja bolj kakovosten pouk, saj zasnova programov in njuna izvedba spodbujata vzgojitelje in učitelje k načrtnemu delu. Ob predpostavki, da je otrok zaradi dodatnih športnih znanj (kolesarjenje, plavanje, rolkanje, drsanje, smučanje ipd.) ali njihovega spopolnjevanja motiviran za določeno dejavnost tudi v prostem času, lahko sklepamo, da programa posredno zagotavljata tudi večjo količino športne vadbe.

Natančnih podatkov o sofinanciranju drugih športnih programov na lokalni ravni nimamo. Iz izkušenj prakse pa lahko povzamemo naslednje:

- ⇨ vse šole ponujajo za učence različne interesne športne programe; ker vadba poteka v športnih objektih šole, stroške objekta pokrije ustanovitelj, to je lokalna skupnost; v večini primerov, kjer je izvajalec športni pedagog, so stroški kadra pokriti iz sredstev, namenjenih interesnim dejavnostim iz državnega proračuna za vzgojo in izobraževanje. Ti programi so za otroke brezplačni;
- ⇨ šole lahko učencem v okviru šolskih interesnih dejavnosti ponujajo tudi programe, ki jih vodijo društva ali zasebniki. Večinoma je objekt izvajalcem na voljo brezplačno, saj stroške objekta pokrije ustanovitelj, to je lokalna skupnost, starši otrok pa plačajo članarino in stroške kadra v obliki mesečne vadnine;
- ⇨ interesne programe ponujajo tudi društva v svojih ali najetih prostorih. Večina programov je plačljivih (članarina in vadnina). Največji del programov društev je namenjen športni interesni vadbi otrok, ki so usmerjeni v kakovostni in vrhunski šport. Z upadom motivacije za tovrstno vadbo so začela društva in nacionalne panožne zveze v večji meri ponujati programe rekreativne vadbe najmlajših (npr. Gimnastična zveza Slovenije, glej Fišer, 2008);
- ⇨ ker so društva precej pozno začela ponujati programe rekreativne vadbe, so tržno priložnost

izkoristili zasebniki (običajno delujejo kot zavod ali društvo in niso vključeni v nobeno nacionalno panožno zvezo). Njihovi programi so plačljivi, vendar pregled cenikov na spletu kaže, da njihove storitve niso bistveno dražje od društev. Programi potekajo med šolskim letom v popoldanskem času, posebej pa je bogata njihova ponudba številnih počitniških programov.

Program **Hura, prosti čas** je namenjen predvsem športno dejavnemu preživljanju prostega časa po pouku, ob koncu tedna in med počitnicami. V ospredju sta množičnost in druženje ter pestrost ponujenih športnih vsebin. Izvajalci so različni, prevladujejo pa društva, zavodi in osnovne šole (Kovač idr., 2007).

Skupaj je bilo v letu 2006 izpeljanih 98 programov. Skupno število udeležencev je skoraj doseglo številko 17.000 (leta 2005 celo nekaj nad 20.000), opaziti pa je manj izvajalcev iz mestnih občin in več iz manjših krajev (vir: http://www.sportmladih.net/fileadmin/templates/sportmladih/datoteke/2007_2008/hura_prosti_cas/sep/izbrani_programi_HPC.pdf). Med udeleženci so tako predšolski otroci kot srednješolci. Čeprav natančnega podatka o vključenih starostnih skupinah ni, predvidevamo, da osnovnošolci predstavljajo večino.

Sklenemo lahko:

- ⇨ da programa Zlati sonček in Krpan izvajajo predvsem šole, ne pa društva in zasebniki;
- ⇨ da sta programa Zlati sonček in Krpan pomembno obogatila predvsem redno športno vzgojo v osnovni šoli v tisti starostni stopnji, ko pouk poteka pod vodstvom razrednih učiteljic;
- ⇨ da z njima samo posredno vplivamo na količino dodatnega športnega udejstvovanja otrok;
- ⇨ da je vključevanje otrok zadovoljivo, da pa število vključenih niha glede na organiziranost programa; tako podatki za leto 2007 kažejo, da je bilo v program Zlati sonček vključeno 47.170 otrok ali 70 % vseh, ki obiskuje prvo triletje, v program Krpan pa 34.305 otrok (50 % vseh v drugem triletju);
- ⇨ da je MŠŠ skladno z NPŠ (2000) začelo sofinancirati tudi počitniški program Hura, prosti čas kot odziv na rezultate raziskave o preživljanju poletnih počitnic (Jurak idr., 2003);
- ⇨ da program Hura, prosti čas v večji meri izvajajo društva in zavodi iz manjših središč;
- ⇨ da je glede na spremenjen življenjski slog otrok nujno, da jim ponujamo različne programe, ki so vsebinsko bogati, prilagojeni različnim sposobnim otrok, cenovno dostopni in potekajo v popoldanskem času in med prostimi dnevi (počitnice, sobote in nedelje).

Naučimo se plavati

Zaradi izjemnega pomena znanja plavanja država že vrsto let skrbi za sistematično plavalno učenje mlade populacije. Program **Naučimo se plavati** se prepleta s šolskim programom, kjer mora vsaka šola v drugem ali tretjem razredu organizirati 20-urni plavalni tečaj v okviru rednega pouka športne vzgoje, v šestem razredu pa mora preveriti znanje plavanja in v zadnjem triletju vsem neplavalcem ponuditi plavalni tečaj. Poleg teh dejavnosti večina lokalnih skupnosti, ki ima v svoji občini bazen, med poletnimi počitnicami organizira plavalne tečaje. Plavalne tečaje ponujajo tudi društva in zasebniki.

Delež plavalcev je od leta 1994/95 postopno naraščal, v zadnjem letu 2007/08 pa je zaznan upad za štiri odstotne točke (s skoraj 90 na 85,6 %), kar je lahko posledica manjšega števila šol, ki so poslale podatke, manjšega števila učencev, vključenih v preverjanje, lahko pa tudi manjšega vključevanja otrok v plavalne programe, saj morajo starši kljub temu, da je 20-urni plavalni tečaj del rednega pouka, plačati delež sredstev za izpeljavo programa.

Prikaz 18: Znanje plavanja od šolskega leta 1994/95 do 2007/08.

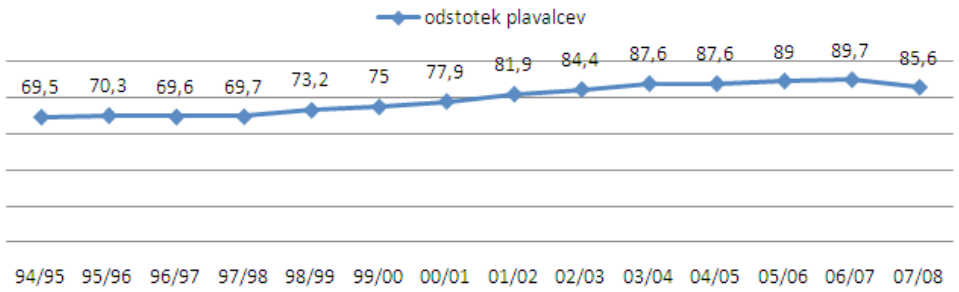

Vir: Strokovna služba MŠŠ, 2009.

Za vse, za katere v šestem razredu osnovne šole ugotovijo, da so neplavalci, država zagotavlja sredstva za 15-urne plavalne tečaje. Zaradi povečevanja deleža plavalcev se sicer zmanjšuje število učencev, ki naj bi se vključili v tečaje, kljub temu pa je po ocenah v te tečaje vključen le majhen delež neplavalcev. Razlogi so različni, predvsem je otroke v puberteti sram, da ne znajo plavati.

Iz sredstev državnega proračuna se zagotavlja sofinanciranje deseturnih plavalnih tečajev za vrtce ali prve razrede osnovnih šol. Njihov namen je, da otroke prilagodimo na vodo, učenje pa poteka v okviru programa Zlati sonček. V letu 2008 je bilo izvedenih 249 plavalnih tečajev (186 v osnovnih šolah, 63 v vrtcih), v katere je bilo vključenih 8927 otrok. Iz sredstev državnega proračuna se sofinancira še preverjanje znanja plavanja in 15-urne tečaje plavanja za neplavalce v zadnjem triletju osnovne šole. Višina sredstev, ki jih prispeva MŠŠ, je opredeljena z merili in predstavlja približno 90-odstotni delež pri 15-urnih tečajih za neplavalce in za preverjanje v šestem razredu, ter 20-odstotni delež v deseturnih plavalnih tečajih. Druga potrebna finančna sredstva pa prispevajo predvsem lokalne skupnosti in starši (Informator 1, 2009/10).

Sklenemo lahko, da je prav pri tem programu vidna učinkovitost mreženja organizacijskih pristopov in finančnih virov, ki daje dobre rezultate:

- ⇨ akcija Naučimo se plavati je ena najbolje organiziranih dejavnosti predvsem zaradi novega učnega načrta za športno vzgojo (Kovač in Novak, 1998), ki je vsebine plavanja ustrezno umestil v obvezni kurikulum, organizacijo učenja plavanja pa prepustil šolam (vse šole morajo organizirati 20-urni plavalni tečaj v drugem ali tretjem razredu osnovne šole kot del obveznega pouka športne vzgoje);
- ⇨ eden od osnovnih vzrokov za uspešnost plavalnega opismenjevanja (okoli 90 % plavalcev) je tudi izjemno visok delež sofinanciranja programa iz dveh virov: sredstev vzgoje in izobraževanja ter sredstev športa (Informator 1, 2009/10);
- ⇨ kljub temu, da je plavanje obvezno za vse otroke, se vedno pojavlja delež (okoli 5 %) tistih, za katere ne vemo, kakšno je njihovo znanje plavanja, saj se ne vključijo niti v enega od sistematičnih pristopov poučevanja (Jurak in Kovač, 2009).

Šolska športna tekmovanja in prireditve

Tudi pri šolskih športnih tekmovanjih je opazen upad dejavnosti v zadnjih letih ter pomanjkanje podatkov za kakršnokoli resnejšo analizo. Tako od leta 2005/06 ni podatkov o udeležencih na občinski ravni, prav tako ni podatkov za leti 2007/08 in 2008/09 za državno raven. Iz Prikaza 19 vidimo, da od šolskega leta 2001/02 postopno upada število vključenih učencev v tekmovanja. Ocenimo lahko, da se šolskih športnih tekmovanj udeleži okoli četrtina učencev (v letu 2006/07 je bilo v slovenske osnovne šole vključeno 164.991 otrok,

tekmovanj pa se jih je udeležilo 44.710, vendar moramo upoštevati, da se nekateri učenci udeležijo več tekmovanj, tako da je ocena samo približna).

Razlogi za upad udeležencev so lahko različni, sklepamo pa, da so tako objektivni kot subjektivni:

- ⇨ zaradi manjšega števila rojstev upad števila učencev in dijakov v šolskem sistemu;
- ⇨ prevelik poseg tekmovanj v čas pouka, kar je posebej moteče v devetletki in srednjih šolah;
- ⇨ dejavnosti niso ustrezno finančno podprte s strani države (prevoz udeležencev je strošek šole, premajhna ali nikakršna finančna stimulacija učitelja);
- ⇨ vedno slabša organizacija vodenja tekmovanj (prenos odgovornosti na panožne športne zveze);
- ⇨ številne športne panoge nimajo povezave s šolskimi programi, zato so za šole manj zanimive;
- ⇨ premajhen poudarek prireditvam netekmovalnega značaja.

Prikaz 19: Število udeležencev osnovnošolskih športnih tekmovanj in množičnih prireditev med letoma 2002 in 2009.

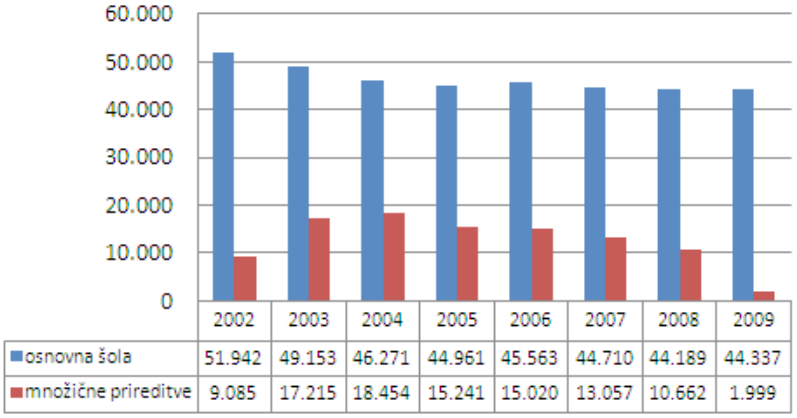

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
osnovna šola	51.942	49.153	46.271	44.961	45.563	44.710	44.189	44.337
množične prireditve	9.085	17.215	18.454	15.241	15.020	13.057	10.662	1.999

Vir: Strokovna služba MŠŠ, 2009.

Sklenemo lahko, da šolska športna tekmovanja potrebujejo:

- ⇨ drugačno konceptualno izhodišče in
- ⇨ drugačne organizacijske prijeme.

Oddelki z dodatno športno ponudbo

Številne šole za učence organizirajo tudi oddelke z dodatno športno ponudbo. V obdobju od 2001 se kaže izrazito nihanje v sofinanciranju programov. Število šol, ki so ponujale dodatne ure športne vzgoje za določene učence in so bile sofinancirane s strani MŠŠ, je najprej naraščalo (do leta 2000/01), nato pa upadalo (do leta 2004/05), sledil je izrazit skok v letu 2006/07 ter upad v naslednjem šolskem letu (le 28 šol, podatka o številu oddelkov nimamo). Vzrok upada med letoma 2000/01 in 2005/06 je gotovo uvedba devetletke. Izrazit porast v letu 2006/07 pa verjetno pomeni, da so šole, ki so zaprosile za finančna sredstva, kandidirale s programi, ki jih izvajajo v podaljšanem bivanju, kjer je zaposlenih čedalje več športnih pedagogov.

Prikaz 20: Število osnovnih šol in oddelkov z dodatnimi urami športne vzgoje med letoma 2000/01 in 2006/07.

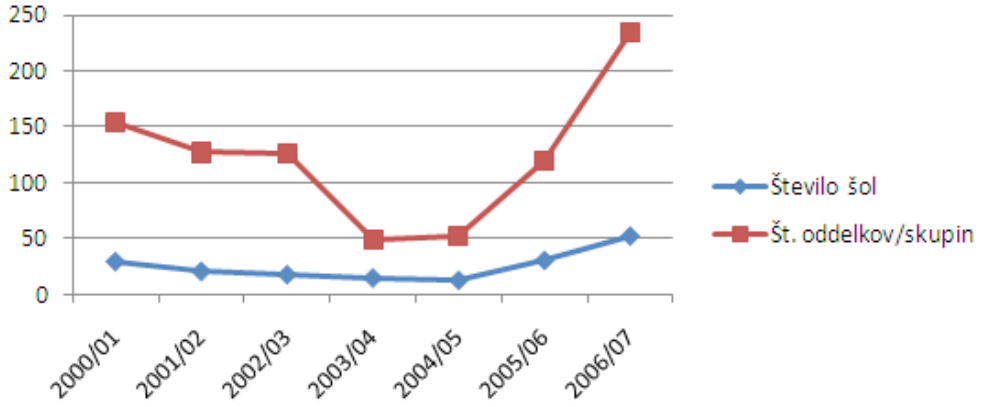

Vir: Strokovna služba MŠŠ, 2009.

Sklenemo lahko, da zaradi spremenjenih življenjskih slogov vsi otroci potrebujejo vsaj uro športa dnevno, zato je treba podpreti vsa prizadevanja šol, ki ponujajo take programe. Na veliko nedorečenost tega programa pa kažejo naslednja dejstva:

- ⇨ iz Prikaza 20 je vidno, da število šol, ki kandidirajo za sredstva, niha, kar kaže na nejasnost programa in z njim povezanih razpisov;
- ⇨ znani so le podatki sofinanciranja z državne ravni, nimamo pa nobenih podatkov o številu šol in oddelkov, ki so sofinancirani na lokalni ravni ali pa so plačniki programa straši.

3.3.3 Učinki na področju športne vzgoje otrok s posebnimi potrebami

V okviru **športne vzgoje otrok s posebnimi potrebami** se na lokalni ravni sofinancira strokovni kader, na ravni države pa organizacija, izpeljava in koordina¬cija sklepnih državnih športnih prvenstev. V programe naj bi vključili 10.000 otrok, podatki pa kažejo na približno 10-odstotno doseganje tega cilja.

Iz sredstev državnega proračuna se je sofinanciralo sklepna šolska športna tekmovanja, plavalno opismenjevanje in prilagojen program Zlati sonček. Obstajajo le podatki o številu vključenih otrok v sklepna šolska športna tekmovanja.

Prikaz 21: Število učencev z osnovnih šol s prilagojenim programom, vključenih v šolska športna tekmovanja med letoma 2002 in 2009.

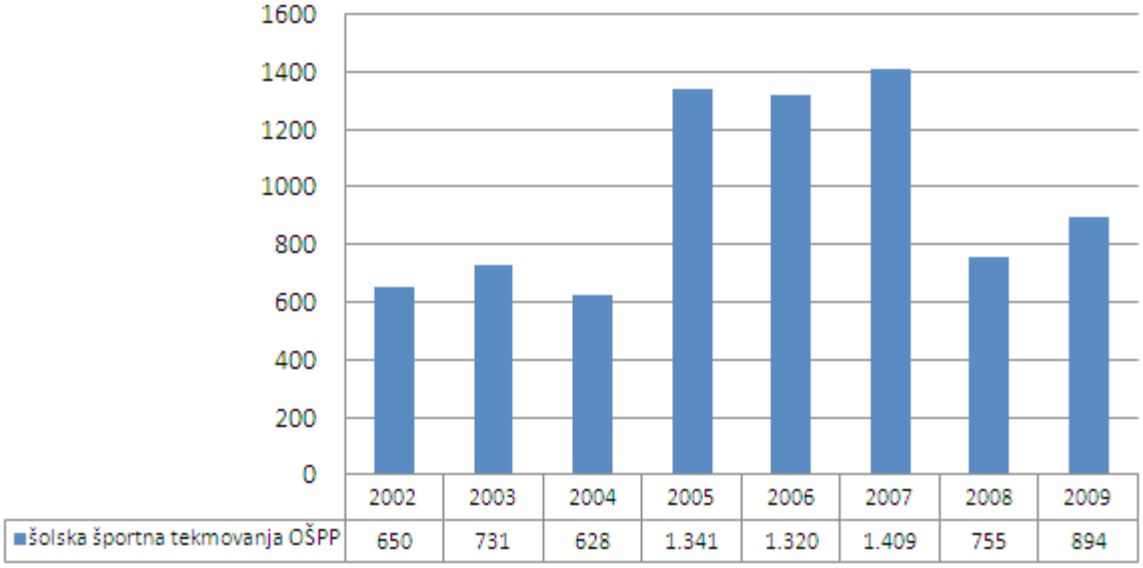

Vir: Strokovna služba MŠŠ, 2009.

Iz Prikaza 21 je vidno, da tudi v tej skupini otrok upada zanimanje za šolska športna tekmovanja, verjetno zaradi slabe organizacije v zadnjih dveh letih.

3.3.4 Učinki na področju športne vzgoje mladine

Na lokalni ravni je bilo predvideno sofinanciranje različnih 80-urnih programov. Podatkov o tem nimamo. Na državni ravni je MŠŠ sofinanciralo šolska športna tekmovanja, kjer opažamo izrazit padec deleža vključenih, saj se je število prepolovilo (Prikaz 22).

Prikaz 22: Število srednješolcev, vključenih v šolska športna tekmovanja med letoma 2002 in 2009.

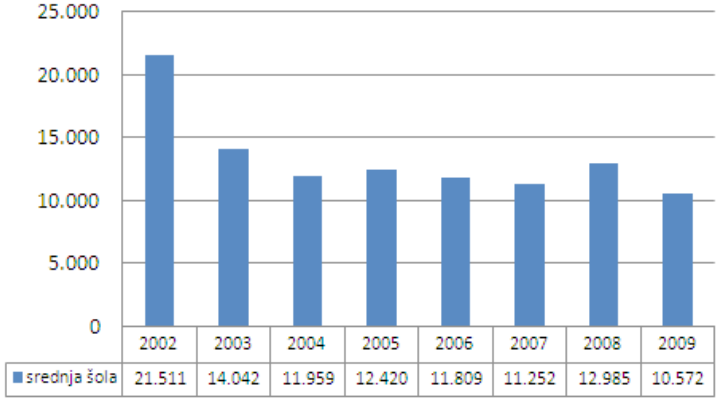

Vir: Strokovna služba MŠŠ, 2009.

Prav tako naj bi sofinancirali plavalne tečaje srednješolcev, vendar v zadnjih letih srednje šole niso izvajale tečajev.

Športni oddelki v srednjih šolah

Športni oddelki v srednjih šolah so namenjeni mladim, nadarjenim športnikom za uspešnejše usklajevanje šolske in športne poti. Športnim oddelkom v gimnazijah so se v zadnjih letih pridružili tudi športni oddelki v drugih srednjih šolah. Število šol raste (v letu 2007/08 jih je bilo največ, kar 16), prav tako število oddelkov.

Prikaz 23: Število srednjih šol in športnih oddelkov ter sredstva MŠŠ.

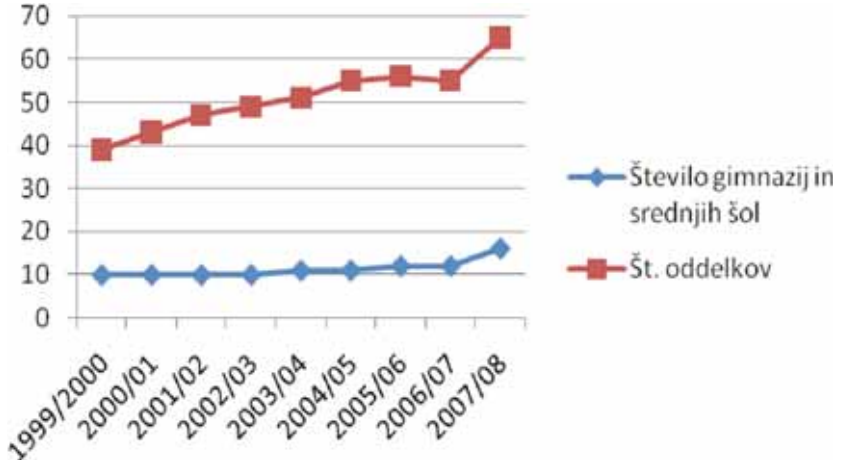

Vir: Strokovna služba MŠŠ, 2009.

Sklenemo lahko:

- ⇨ da je bila zadnja kakovostna analiza dela v teh oddelkih narejena leta 2001, zato ne vemo, kakšni so učinki takega dela na učno in športno uspešnost dijakov;
- ⇨ da analiza določenih organizacijskih kazalnikov (Jurak idr., 2005c) kaže na precej nedomišljenosti in neprilagojenosti pouka sodobnim možnostim;
- ⇨ da sistemsko niso rešeni ustanavljanje, delovanje in financiranje športnih oddelkov v srednjem tehniškem in poklicnem izobraževanju;
- ⇨ da še vedno ni zadovoljivo rešeno sodelovanje med šolo in društvi oziroma panožnimi zvezami (razen v določenih primerih homogenih oddelkov);
- ⇨ da še vedno ni uradne pobude za uvedbo mature iz športne vzgoje, ki bi tem dijakom olajšala šolanje.

Na področju športne vzgoje mladine lahko sklenemo:

- ⇨ da je za mlade na voljo zelo malo športnih programov, pa še ti so usmerjeni pretežno le v tekmovanja, kar večino mladine v tem obdobju ne zanima (Jurak idr., 2003);
- ⇨ da ni natančnih podatkov o vključenosti mladih v šport, iz različnih študij pa vemo, da s starostjo upada zanimanje mladih za športno vadbo; upad je večji pri dekletih kot pri fantih (Brettschneider in Naul, 2007; Jurak, 2006; Kovač idr., 2007);
- ⇨ da je upadlo zanimanje srednješolcev za šolska športna tekmovanja za polovico; največji upad je zaznan v letu 2003;
- ⇨ da je bilo v NPŠ (2000) predvideno, da naj bi vključili v programe letno okoli 60.000 mladih; v šolska

športna tekmovanja (za kar imamo podatke) v zadnjih letih vključimo letno okoli 12.000 dijakov, kar predstavlja okoli 20 % predvidenega števila vključenih.

3.3.5 Učinki na področju športne vzgoje mladine s posebnimi potrebami

Iz sredstev državnega proračuna se je sofinanciralo nekatera državna športna tekmovanja. Drugih programov na državni ravni ni bilo, prav tako pa ni podatkov o sofinanciranju programov na lokalnih ravneh.

4. SKLEP

Številne raziskave dokazujejo, da je primerno intenzivna telesna dejavnost, ki jo najbolje odraža športna dejavnost, univerzalni korektivni dejavnik za preprečevanje metaboličnega sindroma kot enega pomembnih vzrokov umrljivosti v razvitem svetu (MacKelvie idr., 2002; Sallis, Prochaska in Taylor, 2000); zgodnja telesna dejavnost pa je eden od ključnih dejavnikov za dejavno življenje tudi v odraslosti (Thompson, Humbert in Mirwald, 2003). Življenjski slog se namreč oblikuje pretežno v obdobju odraščanja (Pacolet idr., 2000).

Prav zato so nujno potrebne kurikularne spremembe športne vzgoje, pa tudi vseh drugih področij športa otrok in mladine. Iz analize NPŠ (2000) je namreč vidno, da so bili v strateškem obdobju sicer izpeljani že prej oblikovani športni programi za otroke in mladino, edini na novo oblikovani program pa je Hura, prosti čas, ki je nastal na podlagi raziskave Juraka s sodelavci (2003) o preživljanju prostega časa otrok in mladine med poletnimi počitnicami.

V večini sklopov nam v program ni uspelo vključiti predvidenega števila otrok in mladine, močno pa zaostajamo tudi v zagotavljanju finančnih virov, posebej še na lokalni ravni. Med letoma 2001 in 2008 je bilo za področje športne vzgoje otrok in mladine (vključno s programi za otroke in mladino, ki so vključeni v kakovostni in vrhunski šport) namenjenih skupaj 107.197.332 evrov javnofinančnih sredstev, kar predstavlja le nekaj več kot četrtino (26,82 %) načrtovanih sredstev. Od teh sredstev je bilo programom interesne športne vzgoje otrok in mladine namenjenih 34.972.580 evrov (24,07 % načrtovanih sredstev), športni vzgoji otrok in mladine s posebnimi potrebami pa le 136.735 evrov javnofinančnih sredstev, kar predstavlja najbolj skromnih 4,41 % načrtovanih sredstev.

Medtem ko so sredstva, namenjena vrhunskemu športu, presegala načrtovana sredstva v NPŠ (2000), ta na področju športne vzgoje otrok in mladine močno zaostajajo, saj so lokalne skupnosti namenile temu področju le dobro petino, država pa polovico načrtovanih sredstev. Opažamo tudi, da se v zadnjih dveh letih zmanjšuje delež financiranja na lokalni ravni.

Trend deleža javnofinančnih sredstev, namenjenih programom interesne športne vzgoje otrok in mladine, je v BDP izrazito negativen (med letoma 2001 in 2007 se je delež sredstev v BDP zmanjšal kar za 123 %).

Analiza uresničevanja kratkoročnih, srednjeročnih in dolgoročnih usmeritev NPŠ kaže:

- ⇨ da smo z različnimi športnimi programi (Zlati sonček, Krpan, Naučimo se plavati) v desetih letih vsebinsko, kadrovsko in materialno izboljšali predvsem obvezno gibalno dejavnost predšolskih otrok in obvezno ter interesno šport¬no vzgojo predšolskih in šolskih otrok ter mladine;
- ⇨ izboljšalo se je strokovno znanje kadra, ki dela z najmlajšimi, saj se povečuje število razrednih učiteljic z visokošolsko izobrazbo. V Sloveniji sta bila odprta dva visokošolska programa trenerske smeri (Univerza v Ljubljani in Univerza v Mariboru), strokovni svet za šport pa je potrdil številne

programe usposabljanja. V zadnjih letih je usposabljanje kadrov finančno podprto s sredstvi evropskih socialnih skladov;

- ⇨ na voljo je tudi več pokritih športnih površin;
- ⇨ programi, ki so v začetku analiziranega obdobja dobro zaživeli, pa so zaradi organizacijskih pretresov nosilcev (prenos organizacije programov z ukinjenega Zavoda za šport Slovenije na MŠŠ in nato na Zvezo za šport otrok in mladine) v zadnjih dveh letih doživeli upad vključenih otrok;
- ⇨ ni nam uspelo izboljšati športne vzgoje otrok in mladine s posebnimi potreba¬mi; skupaj z drugimi pristojnimi ministrstvi in evropskimi partnerji pa so bili pripravljeni nekateri športni programi kot pomoč deprilevigiranim mladim pri izboljševanju ključnih kompetenc za vključevanju na trg delovne sile (npr. Jobs and Sport, 2005);
- ⇨ program Naučimo se plavati je eden najuspešnejših, tudi zaradi prepletenosti izvajalcev programa in finančnih virov (državna in lokalna raven, sredstva iz šolske in športne sfere). V bodoče je treba zagotoviti, da bodo v program vključeni vsi otroci;
- ⇨ z različnimi propagandnimi akcijami in animacijskimi programi v okviru Zlatega sončka, Krpana in Šolskih športnih tekmovanj ter z revijo Šport mladih in televizijskimi oddajami smo poskušali povečati motivacijo otrok in mladine za šport. Tako je v programa Zlati sonček in Krpan vključeno več kot dve tretjini populacije; programa sta kakovostno izboljšala šolsko športno vzgojo, v manjši meri pa sta zaživela v društvih. Dokler je bil vrtcem in šolam ponujen celovit pristop (program, priznanja, izpopolnjevanja, propagandno gradivo, dodatne dejavnosti, kot so likovni natečaji, prodaja pripomočkov, promocijske in sklepne prireditve), je vključevanje otrok v program naraščalo. Po ukinitvi Zavoda za šport Slovenije je vključevanje začelo upadati;
- ⇨ šolska športna tekmovanja so bila organizacijsko dobro zamišljena, zaradi sprememb v šolskem sistemu (vpeljava devetletke), drugačne motivacije mladih, premajhne finančne podpore in prenosa izpeljave na panožne športne zveze pa zanimanje zanje upada (v srednjih šolah celo za polovico);
- ⇨ NPŠ (2000) ni namenjal posebne pozornosti mladini in vsem tistim, ki imajo posebne potrebe.

V nadaljevanju navajamo **izhodišča** za opredelitev javnega interesa na področju športa otrok in mladine v prihodnje.

Aktivno vključevanje vseh politik. Ustrezneje je treba opredeliti javni interes na področju športa otrok in mladine z ustreznimi izhodišči za javno financiranje programov in njihovo promocijo. Pri tem morajo poleg športnega sodelovati različni drugi sektorji: šolski (redni pouk, interesni programi in športna tekmovanja; skrb za šolanje mladih športnikov), sektorji za zdravje (politike prehranjevalnih navad), promet (zagotavljanje varnih poti, ki naj omogočajo dostop v šolo peš ali s kolesom), delo, družino in socialne zadeve (omogočanje družinskega prostočasnega udejstvovanja), finance (davčne olajšave za vključevanje v športne programe), turizem (brezplačna ali cenovno dostopnejša ponudba v turističnih središčih).

Povečati delež financiranja programov na lokalni ravni. Ker zlasti lokalne skupnosti ne zagotavljajo dovolj finančnih sredstev za programe športa otrok in mladine (le četrtina načrtovanih sredstev v obdobju 2001 - 2008), bi bilo treba zagotoviti sistemske vzvode, da zagotovijo za ta del NPŠ predvidena sredstva oziroma da sredstev ne preusmerjajo v druge namene.

Večja kakovost in atraktivnost programov. Povečati je treba kakovost vseh programov, kar pomeni, da morajo programe voditi bolj izobraženi oziroma usposobljeni kadri. Zaradi zapletenosti dela z mladimi je nujno, da v zakonodaji določimo, da lahko na vseh športnih področjih delajo z mladimi le kakovostno

izobraženi strokovnjaki, ki so nosilci programov, izvajalci pa delajo pod njihovim nadzorom.

Potrebna je vsebinska in organizacijska posodobitev programov Zlati sonček in Krpan. Oba programa naj bi izvajali tako vrtci, šole kot društva. Temeljno odgovornost za organizacijo naj prevzamejo področni koordinatorji.

Preučiti je treba mrežo bazenov za učenje plavanja ter prednostno investirati v infrastrukturo tam, kjer za učenje plavanja ni ustreznih pogojev. Razmisliti je treba tudi o ustreznosti standarda za naziv plavalec, saj imajo številne zahodnoevropske države zahtevnejše standarde. Temeljni argument je predvsem pojav številnih dejavnosti v vodi, na njej, ob njej ali pod njo (potapljanje, rafting, soteskanje, veslanje ...), ki so atraktivne za mlade, za njihovo varno izvedbo pa od udeležencev zahtevajo zelo dobro znanje plavanja.

Tudi šolska športna tekmovanja zahtevajo temeljito prevetritev oziroma spremembo konceptualne zasnove. Predvsem naj bi bila usmerjena tako, da bi s prirejenimi pravili in spremljajočimi programi pritegnila čim več mladih. Za njih mora skrbeti posebna organizacija; njihove izpeljave ne moremo prepuščati zasebnikom ali panožnim športnim zvezam, saj tako med panogami nastajajo prevelike razlike. V sistem naj bodo vključene le športne dejavnosti, ki so del šolskega programa. V vseh športnih panogah naj bi bil poleg tekmovalnega dela prisoten še promocijski del (predstavitev panoge drugim, predstavitev vrhunskih športnikov, dejavnosti za starše ...). Povečati je treba število prireditev netekmovalnega značaja, ki so lahko spremljevalni del tekmovanj. Razmisliti je treba tudi o posebnem dnevu, ki bo namenjen tem dejavnostim (npr. sreda od 12. ure naprej).

Zaradi spremenjenih življenjskih slogov mladih (upad gibalno dejavnih med mladostniki; bistveno večji delež sedenja v otrokovem in mladostnikovem vsakdanu) je treba pripraviti predvsem nove, atraktivne programe za najstnike. Ti naj bi bili brezplačni, organizirani v posameznih mestih, strokovno vodeni in prilagojeni tej populaciji (npr. tekaške skupine po zgledu tekaških skupin kluba Polet, rolkanje, kolesarjenje, fitnes ...).

Human pristop do otrok s posebnimi potrebami. Ker se povečuje delež otrok in mladine s posebnimi potrebami in ker jih želimo v čim večji meri vključiti v običajno življenje, je treba obstoječe programe prilagoditi tako, da se bodo lahko vanje vključevali.

Mreženje programov. Vse programe je treba usklajeno izvajati na različnih ravneh in zanje pridobiti sredstva različnih financerjev (po zgledu programa Naučimo se plavati). Posebej za program Naučimo se plavati je nujno, da se lokalne skupnosti povežejo s šolami, kajti le tako bodo v plavalno opismenjevanje vključeni vsi otroci, finančna sredstva pa bodo najoptimalneje izkoriščena. Na enak način je treba spodbujati ustanavljanje oddelkov z dodatno športno ponudbo.

Promocija programov in zdravega življenjskega sloga. Zasnovati je treba celovito strategijo promocije športnih programov in zdravega življenjskega sloga, v katero naj se vključijo različni mediji. Promocijske dejavnosti naj potekajo kontinuirano in naj nagovarjajo mlade na zanimiv način.

Hitro odzivanje. Zagotoviti je treba stalno spremljavo programov, ki bo omogočala ustrezne analize kakovosti ponujenih programov in ugotavljanja deleža vključenih. Bodoči strateški dokumenti bi morali imeti merljive kazalnike učinkovitosti. Na podlagi zaznanih sprememb družbenega okolja in potreb otrok in mladine pa se je treba hitro odzvati z novimi strokovnimi pristopi.

5. VIRI

Avbelj, M., Saje-Hribar, N., Seher-Zupančič, M., Brcar, P., Kotnik, P., Iršič, A. idr. (2005). Overweight and obesity prevalence among 5 year old children and 15 to 16 year old adolescents in Slovenia. *Zdravstveni vestnik,* 74, 753-759.

Balkenende, J.P. (2005). *Opening Address: »Values, Norms and Society«.* Papendal, The Nederlands: ISCA General Assembly.

Brettschneider, W.D. in Naul, R. (2004). *Study on young people's lifestyle and sedentariness and the role of sport in the context of education and as a means of restoring the balance. Final report.* Paderborn: Univeristy of Paderborn and Council of Europe Directorate-General for Education and Culture, Unit Sport.

Brettschneider, W.D. in Naul, R. (2007). *Obesity in Europe: young people's physical activity and sedentary lifestyles.* Sport sciences international, št. 4. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Bučar Pajek, M., Strel, J. in Kovač, M. (2004). Spremembe indeksa telesne mase in porast debelosti učenk, starih 7-10 let. V: *Program in zbornik povzetkov: človek med avtonomijo in okoljem* (str. 75-76). Ljubljana: Društvo antropologov Slovenije.

Cesar, P. (2007). *Vloga športne dejavnosti pri oblikovanju telesne samopodobe mladostnic.* Magistrska naloga, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Colditz, G. (1999). Economic costs of obesity and inactivity. *Medicine & Science in Sports & Exercise, 31*(11), priloga, 663-667.

Corbin, C. (2002). Physical activity for everyone: What every physical educator should know about promoting lifelong physical activity. *Journal of Teaching Physical Education,* 21, 128-144.

Currie, C., Roberts, C., Morgan, A., Smith, R., Settertobulte, W., Samdal, O. idr. (2004). *Young People's Health in Context, Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: international report from the 2001/2002 survey*. (Health Policy for Children and Adolescents, No. 4). Copenhagen: World Health Organization Regional Office for Europe.

Deforche, B., Lefevre, J., De Bourdeaudhuij, I., Hills, A.P., Duquet, W. in Bouckaert, J. (2003). Physical fitness and physical activity in obese and non-obese Flemish youth. *Obesity Research,* 11, 434-441.

Fairclough, S. J. in Stratton, G. (2005). Physical education makes you fit and healthy: physical education's contribution to young people's activity levels. *Health Education Research*, *20*(1), 14-23.

Fišer, J. (2008). *Motivi staršev za vključitev otrok v program Gimnastične zveze Slovenije »Gimnastika v osnovni šoli«.* Diplomska naloga, Ljubljana: Fakulteta za šport.

Hardman, K. (2005). Trends in Physical education and society: challenges for the Physical education proffesion. V D. Milanović in F. Prot (ur.) *4th Internationa Scientific Conference on Kinsiology, Proceedings Book* (str. 9-17). Zagreb: Faculty of Kinesiology.

Hardman, K. (2008). Physical education in Schools and PETE programmes in the European context: Quality issues. V G. Starc, M. Kovač in K. Bizjak (ur.), *4th International Symposium Youth Sport 2008 - The Heart of Europe. Book of Abstracts* (str. 9-26). Ljubljana: Faculty of Sport.

Himberg, C., Hutchinson, G. E. in Roussell, J. M. (2003). *Teaching Secondary Physical Education.* Champaign, IL: Human Kinetics.

Jurak, G. (2006). Sports vs. the »cigarettes & coffee« lifestyle of Slovenian high school students. *Anthropological Notebooks, 12*(2), 79-95.

Jurak, G. in Kovač, M. (2009). Model poučevanja plavanja v slovenskih šolskih programih z vsebinskega, organizacijskega in finančnega vidika. *Šport, priloga Plavanje, 57*(1-2), 20-27.

Jurak, G., Kovač, M. in Strel, J. (2002a). How Slovene primary school pupils spend their summer holidays. *Kinesiologia Slovenica*, *8*(2), 35-43.

Jurak, G., Kovač, M. in Strel, J. (2002b). Spending of summer holidays of Slovenian secondary school children. *Acta Universitatis Carolinae, Kinanthropologica, 38*(1), 51-66.

Jurak, G., Kovač, M., Strel, J., Majerič, M., Starc, G., Filipčič, T. idr. (2003). *Sports activities of Slovenian children and young people during their summer holidays.* Ljubljana: University of Ljubljana, Faculty of Sport.

Jurak, G., Kovač, M., Strel, J. in Starc, G. (2005a). Analiza opravičevanja pri športni vzgoji. *Šport, 53*(3), priloga Didaktika športa, 13-20.

Jurak, G., Kovač, M., Strel, J. in Starc, G. (2005b). Kako zmanjšati opravičevanje pri športni vzgoji. *Šport, 53*(3), priloga Didaktika športa, 21-27.

Jurak, G., Kovač, M., Strel, J., Starc, G., Žagar, D., Cecić Erpič, S. idr. (2005c). *Športno nadarjeni otroci in mladina v slovenskem šolskem sistemu*. Koper: Annales, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper.

Katzmarzyk, P. in Janssen, I. (2004). The economic costs associated with physical inactivity and obesity in Canada: an update. *Canadian Journal of Applied Physiology,* 29, 90-115.

Kovač, M. (2006). When social becomes biological: the effect of different physical education curricula on motor and physical development of high-school girls. *Anthropological Notebooks, 12*(2), 97-112.

Kovač, M. (2007). *Recenzija sprememb učnih načrtov za športno vzgojo.* Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

Kovač, M., Jurak, G., Starc, G. in Strel, J. (2007a). *Šport in življenjski slogi slovenskih otrok in mladine*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo in Zveza društev športnih pedagogov Slovenije.

Kovač, M., Leskošek, B. in Strel, J. (2007b). The influence of different secondary-school programmes on the physical characteristics and motor abilities of Slovenian youth. V G. Starc. (ur.), *Life in the time of conflicts: book of abstracts* (str. 33). Ljubljana: Slovene Anthropological Society.

Kovač M. in Novak, D. (1998). *Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja, Športna vzgoja.* Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Kovač M. in Novak, D. (1999). *Učni načrt: program gimnazijskega izobraževanja, Športna vzgoja.* Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Lobstein, T., Baur, L. in Uauy, R. (2004). Obesity in Children and Young People: A Crisis in Public Health, *Obesity Reviews, 5*(1), 1-104.

MacKelvie, K., Khan, K., McKay, H. in Sanborn, C. (2002). Is there a critical period for bone response to weight-bearing exercise in children and adolescents? a systematic review. *British Journal of Sport Medicine, 36*(4), 250-257.

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (2000). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod za šport Slovenije.

Pacolet, J, Bouten, R., Lanoye, H. in Versieck, K. (2000). *Social protection for dependency in old age in the 15 EU member states and Norway.* Leuven: HIVA.

Pi-Sunyer, F. X. (1993). Medical hazards of obesity. *Annals of Internal Medicine,* 119, 655-660.

Planinšec, J. (2006). Indeks telesne mase učencev v prvem in drugem triletju. V M. Kovač in A. Rot (ur.), *19. strokovni posvet športnih pedagogov Slovenije - Zbornik referatov* (str. 157-160). Ljubljana: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije.

Pomembnejši statistični podatki o Sloveniji (2009). Letnik IV, št. 8, 5-6. Pridobljeno 12. oktobra 2009 iz: http://www.stat.si/doc/pub/PSP/00-PS-912-0908.pdf

Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Slovenija, šolsko leto 2008/09. Pridobljeno 12. oktobra 2009 iz: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2327

Riddoch, C. J., Andersen, L. B., Wedderkopp, N., Harro, M., Klasson-Heggebo, L., Sardinha, L .B. idr. (2004). Physical activity levels and patterns of 9- and 15-yr-old European children. *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 36, 86-92.

Rychtecky, A. (2007). Active Lifestyles of Young People - Benefits and Outcomes. Chapter 11. V W. D. Brettschneider in R. Naul (ur.), *Obesity in Europe: young people's physical activity and sedentary lifestyles* (str. 199-218). Sport sciences international, št. 4. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Sallis, J., Prochaska, J. in Taylor, W. (2000). A review of correlates of physical activity of children and adolescents. *Medicine and Science in Sport and Exercise, 32*(5), 963-975.

Stergar, E., Scagnetti N. in Pucelj, V. (2006). *HBSC Slovenija - Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju.* Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja v Republiki Sloveniji.

Strauss, R. in Pollack, H. (2001). Epidemic Increase in Childhood Overweight, 1986-1998. *Journal of the American Medical Association,* 286, 2845-2848.

Strel, J., Bednarik, J., Cankar, D., Irgolič, K., Kondrič, M., Kovač, M. idr. (1997). *Šport v Sloveniji 92-96*. Ljubljana: MŠŠ.

Strel, J., Bizjak, K., Starc, G. in Kovač, M. (2009). Longitudinal comparison of development of certain physical characteristics and motor abilities of two generations of children and youth, aged 7 to 18 in Slovenian primary and secondary schools in the period 1990-2001 and 1997-2008. V B. Bokan (ur.), *International scientific conference Theoretical, methodology and methodical aspects of physical education* (str. 21-33). Belgrade: Faculty of Sport and Physical Education of the Univeristy of Belgrade.

Strel, J. in Kovač, M. (2007). Social change as a factor of biological development of Slovenian youth. V G. Starc (ur.), *Life in the Time of Conflicts, Book of Abstracts* (str. 51). 5th Škerlj's Days - International Scientific Conference of the Slovene Anthropological Society. Ljubljana: Slovene Anthropological Society.

Strel, J., Kovač, M. in Jurak, G. (2004). Study on young people's lifestyles and sedentariness and the role of sport in the context of education and as a means of restoring the balance. The case of Slovenia. Ljubljana: University of Ljubljana, Faculty of Sport. Pridobljeno 30. junija 2004 iz: http://www.sp.uni-lj.si/didaktika/english.htm.

Strel, J., Kovač, M. in Jurak, G. (2007). Physical and motor development, sport activities and lifestyles of Slovenian children and youth - changes in the last few decades. Chapter 13. V W. D. Brettschneider in R. Naul (ur.), *Obesity in Europe: young people's physical activity and sedentary lifestyles* (str. 243-264). Sport sciences international, št. 4. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Strel, J., Kovač, M., Jurak, G., Bednarik, J. in Leskošek, B. (2001). Comparison of physical development of school children between 1990 and 2000 on the basis of the data obtained from the sports educational chart. *Anthropological notebook*, *7*(1), 11-32.

Strel, J., Kovač, M., Jurak, G., Bednarik, J., Leskošek, B., Starc, G. idr. (2003). *Nekateri morfološki, motorični, funkcionalni in zdravstveni parametri otrok in mladine v Sloveniji v letih 1990-2000.* Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.

Strel, J., Novak, H., Pisanski, M., Mesarič, V. in Štihec, J. (1993). *Psihosocialno in telesno stanje osnovnošolskih učencev z vidika obremenjenosti s šolskim delom*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

Strel, J., Starc, G. in Kovač, M. (2008). *Podatkovna zbirka Športnovzgojni karton - poročilo za šolsko leto 2007/2008 in nekatere primerjave s šolskim letom 2006/2007.* Ljubljana: Fakulteta za šport.

Tomkinson, G. R., Leger, L. A., Olds, T. S. in Casonla, G. (2003). Secular trends in the performance of children and adolescents (1980 - 2000). *Sports Medicine*, 33, 285-300.

Tunsch, C., Bahrami, A., Bola, C., Bui-Xuân, G., Mikulovic, J., Moral, L. idr. (2006). *Izboljševanje ključnih veščin deprivilegiranih mladih s športom. Mreža »Job & Sports«.* Ljubljana: Zavod za šport Slovenije.

Tušak, M., Tušak, M. in Tušak, M. (2003). *Vloga družine in staršev v športu.* Zalog: Klub MT Zalog.

Wedderkopp, N., Froberg, K., Hansen, H. S., Andersen, L. B. (2004). Secular trends in physical fitness and obesity in Danish 9-year-old girls and boys: Odense School Child Study and Danish substudy of the European Youth Heart Study. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sport, 14*(3), 150-155.

Zakon o športu (1998). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Jakob Bednarik, Maja Pori in Marko Kolenc

5.2

ANALIZA ŠPORTNE REKREACIJE

1. UVODNA IZHODIŠČA

Nacionalni program športa (2000, v nadaljevanju: NPŠ) kot **glavne cilje** športne rekreacije odraslih prebivalcev Republike Slovenije postavlja:

- ohranjanje in izboljševanje **celostnega zdravstvenega statusa,**
- **humaniziranje** človekovega življenja,
- **zmanjševanje negativnih posledic** današnjega načina življenja in dela,
- preprečevanje upadanja **splošne vitalnosti človeka.**

Navedeni cilji naj bi predstavljali motive, da čim večje število ljudi pritegnemo v redne oblike dejavnosti, pri čemer naj bi se ti odločali za aktivno, koristno in prijetno izpolnjevanje dnevnega, tedenskega in letnega prostega časa. Programi naj bi bili sofinancirani z lokalne in državne ravni, pri čemer naj bi lokalna raven iz javnofinančnih sredstev financirala najemnine objektov in strokovni kader za socialno in zdravstveno ogrožene ter občane, starejše od 65 let, državna raven pa načrtovanje in izpeljavo globalne propagandne dejavnosti, informacijski sistem, pripravo in načrtovanje programov športne rekreacije na državni ravni ter vrednotenje in spremljanje kakovosti športnih programov. Uveljavitev strateških usmeritev bi pripeljala do cilja, da bi Slovenci postali ***»športna nacija«***, kar bi se izražalo skozi dosežene učinke, kot so:

- **povečanje števila** športno dejavnih prebivalcev,
- **rast športne kulture** in **ozaveščenosti** slovenske nacije,
- **ozaveščenost posameznika,** da tudi s športno dejavnostjo **skrbi za svoje zdravje** v najširšem pomenu besede,
- uporaba narave kot **največje športne površine.**

Skladno z NPŠ (2000) so bile na področju **športne rekreacije** izpostavljene naslednje **strateške usmeritve**:

- povečati število redno športno dejavnih prebivalcev za pet odstotkov in vseh športno dejavnih za dva odstotka;
- izboljšati športno rekreativne programe za različne ciljne skupine glede na spol, starost, posebne potrebe, raven znanja, pripravljenost in stopnjo motiviranosti;
- v sodelovanju z ministrstvom za zdravstvo in drugimi pristojnimi ministrstvi razvijati športne zdravstveno-preventivne programe in športne programe za krepitev zdravja;
- spremljati in vrednotiti delovanje različnih ponudnikov športno-rekreativnih programov;
- ugotoviti kadrovsko stanje pri izvajalcih športno-rekreativne dejavnosti in izdelati sistem izobraževanja, usposabljanja, spopolnjevanja in napredovanja strokovnih kadrov;
- oblikovati sistem informiranja in promocije;
- spodbujati izvajalce k povečevanju števila športno-rekreativnih programov;
- izdelati mrežo športnih objektov in površin, namenjenih športno-rekreativni dejavnosti.

Potreba po **aktivnem preživljanju prostega časa** je v današnji družbi vedno bolj izrazita. Močna reklamna kampanja, ki propagira pomembnost telesne dejavnosti za zdravje, je prisotna v našem vsakdanu. Prav tako pa so prisotne reklame, ki nas seznanjajo z raznimi vrhunskimi tehnološkimi »igračkami«, ki nam pomagajo čim bolj telesno nedejavno preživeti dan. Način življenja in prehrambena industrija nas silita, da naj se nezdravo prehranjujemo. Nerazumljivo? Na eni strani nam je torej omogočeno opravljanje vsakodnevnih dejavnosti z minimalno telesno dejavnostjo (nakupi iz fotelja, opravljanje bančnih storitev izza domače

pisalne mize, dostava artiklov na dom ...), nezdravo prehranjevanje, za katerega zapravimo precejšen delež družinskega proračuna, na drugi strani pa nas zasipajo s propagando za telesno dejaven način življenja, ki navadno ravno tako precej stane. Torej po eni strani plačujemo, da se zastrupljamo, in zopet plačujemo, da se razstrupljamo. Odgovor na ta nesmisel je uravnotežen zdrav način življenja, katerega del je dejaven način preživljanja prostega časa. In tukaj ima svojo vlogo športna rekreacija, ki jo zakon o športu opredeljuje kot športno dejavnost odraslih vseh starosti in družin (2. člen). Danes je treba biti športno dejaven zaradi kompenzacije vsakodnevne telesne nedejavnosti, oziroma premajhne telesne dejavnosti, ki bi imela pozitivne učinke na zdravje. Velika vrednost gibanja je namreč v učinkovanju na zdravje ljudi. Ugodne posledice redne športne dejavnosti se kažejo tako v izboljšanju gibalnih in funkcionalnih sposobnosti, v ohranjanju primerne telesne teže, v zadovoljstvu s seboj kot v zadovoljevanju želje po socializaciji.

Kaj je športna rekreacija? Športna rekreacija je celovita človekova dejavnost, ki je izbrana po lastni želji in fizično, psihično ter socialno bogati, sprošča in obnavlja človeka (Berčič, v Mišigoj Duraković, 2003; str. 373). Športno vadbo torej štejemo za integralni del tega, čemur rečemo kakovost življenja, saj sodi med osnovne biološke potrebe človeka. Tako ne more biti zgolj pravica ali privilegij nekaterih, temveč mora biti dostopna vsem, ne glede na spol, starost, izobrazbo ... (Ambrožič, 2001). Športna rekreacija danes ni več le okras ali razkošje življenja, temveč njegov nujen sestavni del (Doupona Topič in Sila, 2007). Mnogo raziskovalcev, mnogo definicij. Bistvo športne rekreacije je ukvarjanje s športom. Bistvo je v veselju, sreči in zadovoljstvu, ki ga gibanje prinaša. Bistvo je v zadovoljstvu s samim seboj, pa naj bo vzrok zadovoljstva boljša telesna pripravljenost, dobro počutje ob dosegu cilja z lastnim telesnim naporom, boljša samopodoba ali pa le skladno razvito telo in lepša zunanjost. Bistvo je torej v pozitivnih učinkih gibanja na človeka kot celoto. To, kar so sekunde, metri ali točke v vrhunskem športu, to so veselje, užitek, sreča in zadovoljstvo, ki jih občuti rekreativni športnik v svoji športno-rekreativni dejavnosti.

2. ANALIZA IZVAJANJA STRATEŠKIH UKREPOV NA PODROČJU ŠPORTNE REKREACIJE

V analizi ukrepov na področju športne rekreacije smo pregledali višino sredstev, ki so bila za ta namen med letoma 2001 in 2008 zagotovljena iz javnofinančnih virov države (ministrstvo za šolstvo in šport, v nadaljevanju: MŠŠ, Fundacija za šport, v nadaljevanju: FŠO) in lokalnih skupnosti.

Predmet analize so javnofinančna sredstva države in lokalnih skupnosti, ki so bila med letoma 2001 in 2008 namenjena uresničevanju javnega interesa na področju športne rekreacije.

Iz Prikaza 1 vidimo:

- ⇨ da je trend višine skupnih finančnih sredstev za programe športne rekreacije med letoma 2001 in 2008 pozitiven,
- ⇨ da je bilo v obdobju med 2001 in 2008 za programe športne rekreacije skupaj namenjenih 17.744.426 evrov javnofinančnih sredstev,
- ⇨ da se je višina javnofinančnih sredstev za programe športne rekreacije med letoma 2001 in 2008 povprečno povečevala za 3,41 % na leto,
- ⇨ da je bilo največje medletno zmanjšanje sredstev, namenjenih tej vsebini, med letoma 2001 in 2002, kjer je bilo v letu 2002 namenjenih za 19,49 % manj sredstev kot v letu 2001, vendar višina sredstev po letu 2002 narašča kljub manjšemu zmanjšanju (5,2 %) v letu 2004.

Prikaz 1: Javni izdatki za športno rekreacijo.

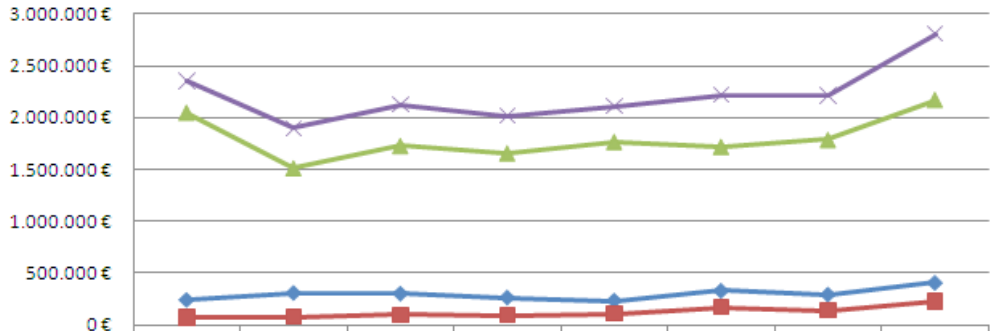

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MŠŠ	237.569€	306.808€	300.325€	261.673€	231.469€	328.083€	290.539€	406.941€
FŠO	68.877€	73.952€	95.849€	93.763€	106.845€	170.212€	136.284€	227.439€
Lokalne skupnosti	2.048.928€	1.515.660€	1.730.097€	1.660.312€	1.769.365€	1.721.718€	1.788.428€	2.173.290€
SKUPAJ	2.355.374€	1.896.420€	2.126.272€	2.015.748€	2.107.678€	2.220.014€	2.215.251€	2.807.670€

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Iz Prikaza 2 vidimo:

- ⇨ da so v celotnem obdobju (2001 - 2008) bistveno večji delež javnofinančnih sredstev za programe športne rekreacije namenile lokalne skupnosti (81,20 % oz. 14.407.798 evrov) in manjši delež država (skupaj 18,80 %; MŠŠ 2.363.407 evrov - 13,32 % in FŠO 973.221 evrov - 5,48 %),
- ⇨ da se je delež lokalnih skupnosti v celotnem analiziranem obdobju gibal med 86,99 (leta 2001) in 77,41 % (leta 2008),
- ⇨ da struktura financiranja programov športne rekreacije iz javnofinančnih virov sledi strateškim usmeritvam, skladno s katerimi naj bi večji delež javnofinančnih sredstev za te programe namenjale lokalne skupnosti.

Prikaz 2: Deleži države in lokalnih skupnosti pri javnofinančnih sredstvih, namenjenih programom športne rekreacije med letoma 2001 in 2008.

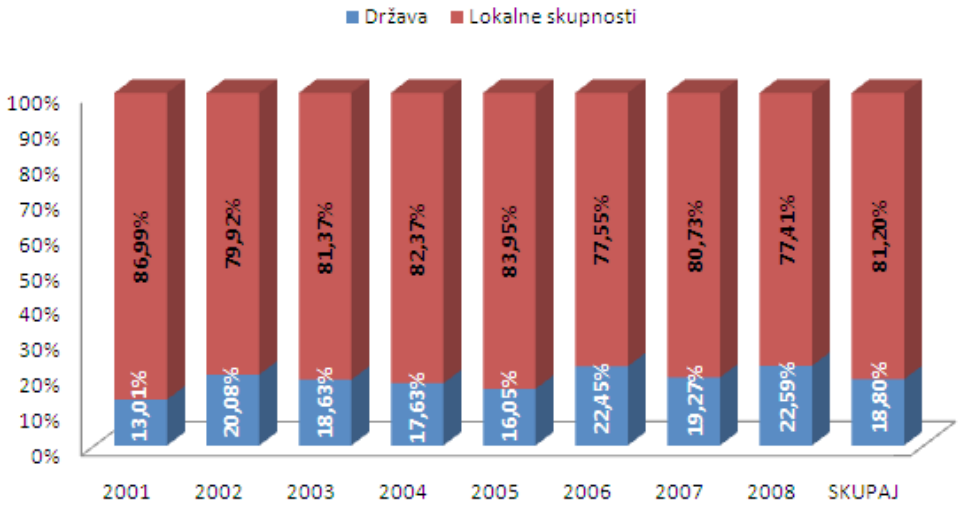

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Prikaz 3: Uresničevanje NPŠ (2000) na področju športne rekreacije med letoma 2001 in 2008.

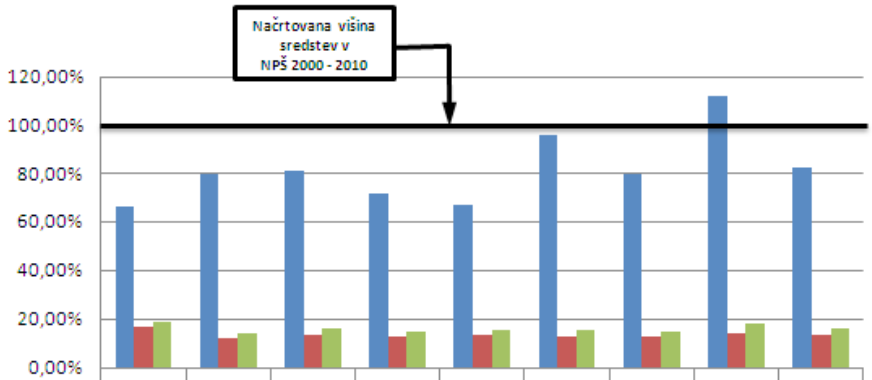

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	SKUPAJ
Država	66,37%	79,88%	81,32%	71,99%	67,05%	96,34%	79,67%	112,03%	82,53%
Lokalne skupnosti	17,07%	12,23%	13,66%	12,93%	13,49%	12,80%	12,84%	14,76%	13,71%
SKUPAJ	18,88%	14,74%	16,16%	15,12%	15,47%	15,90%	15,31%	18,36%	16,25%

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Iz Prikaza 3 vidimo:

- ⇨ da skupna vrednost javnofinančnih sredstev, ki so bila v NPŠ (2000) načrtovana za uresničevanje javnega interesa na področju športne rekreacije, v obdobju 2001 - 2008 ni bila dosežena,
- ⇨ da je bilo skupaj v celotnem analiziranem obdobju doseženih le 16,25 % načrtovanih sredstev,
- ⇨ da je država dosegla 82,53 % načrtovanih sredstev za omenjene vsebine in leta 2008 celo presegla načrtovana sredstva (za 12,03 %), medtem ko so lokalne skupnosti dosegle le 13,71-odstotno uresničitev načrtovanih sredstev.

Prikaz 4: Delež javnofinančnih sredstev za programe športne rekreacije med letoma 2001 in 2008 znotraj BDP v Republiki Sloveniji.

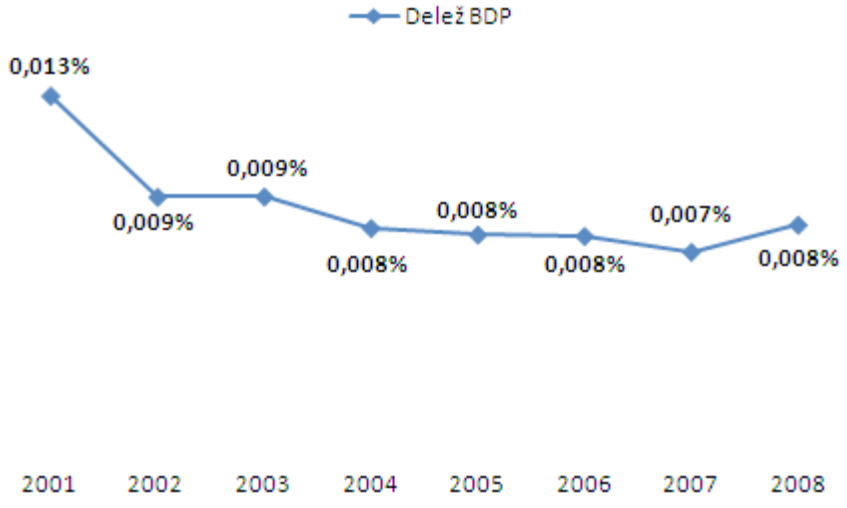

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Iz Prikaza 4 vidimo:

- ⇨ da je povprečni delež javnofinančnih sredstev za programe športne rekreacije v BDP med letoma 2001 in 2008 znašal 0,009 %,
- ⇨ da je trend deleža javnofinančnih sredstev, namenjenih programom športne rekreacije v BDP negativen,
- ⇨ da se je trend deleža sredstev v BDP med letoma 2007 in 2008 obrnil navzgor in da se je ta v letu 2008 v primerjavi z letom 2007 povečal za 0,001 odstotne točke.

3. ANALIZA UČINKOV NA PODROČJU ŠPORTNE REKREACIJE

Analiza učinkov namenjanja javnofinančnih sredstev za programe športne rekreacije je prikazana v podpoglavjih, ki prikazujejo učinke na področju gibanja deleža športno dejavnih in gibanja višine zasebnih sredstev, ki jih za športno rekreacijo porabijo gospodinjstva.

3.1 Učinki na področju gibanja števila športno dejavnih prebivalcev

V zadnjih desetih letih se je delež športno dejavnih Slovencev povečal. Rezultat je verjetno posledica premika v ozaveščenosti Slovencev o pomembnosti redne športne dejavnosti. Ljudje imajo bolj pozitiven odnos do gibanja kot v preteklosti, bolj so seznanjeni s pozitivnimi učinki športne dejavnosti in se verjetno laže odločajo zanjo. Moderen trend je »biti lep, zdrav in fit«. Vse več je torej ljudi, ki so športno dejavni, ki živijo športno življenje in ki jim je šport postal pomembna kategorija kakovostnega življenja. Vsakodnevno ukvarjanje s športnimi dejanostmi ohranja in krepi zdravje. Danes je biti športno dejaven moderno, aktualno, zdravo, prijetno in potrebno (Sila, 2007b). Zadnji podatki (Sila 2007b) kažejo, da se 64 % odraslih Slovencev občasno ali redno ukvarja s športno rekreacijo, 36 % pa je neaktivnih (Prikaz 5).

Prikaz 5: Primerjava pogostosti športne dejanosti od 1996 - 2008.

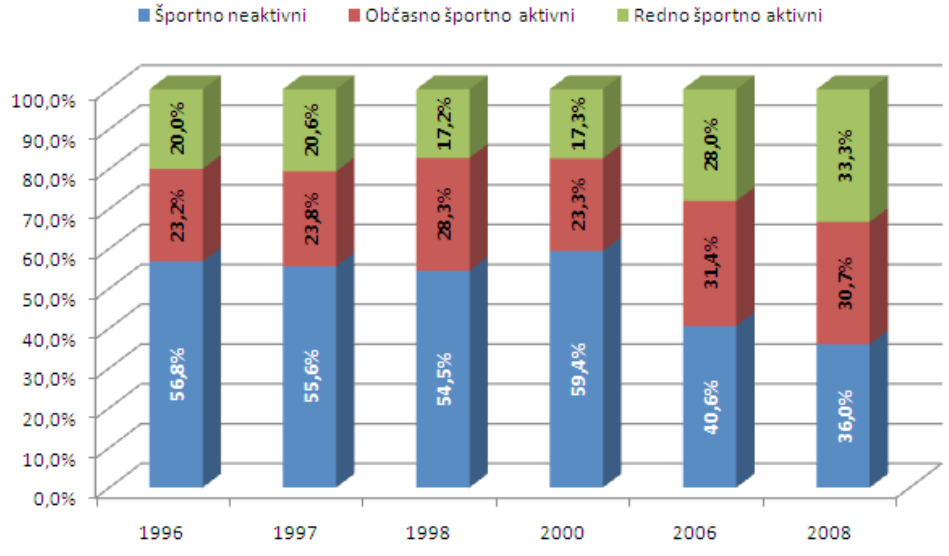

Vir: SJM (1996 - 2008).

Razmerje med nedejavnimi, občasno in redno dejavnimi je bilo leta 1973 6:3:1, danes pa je približno 3:3:3, kar govori o velikem zmanjšanju deleža nedejavnih in velikem povečanju redno dejavnih.

Leta 1973 je bilo 42 % odraslih Slovencev občasno ali redno športno dejavnih, leta 1996 43,2 %, leta 2006 59,4 %, leta 2008 pa 64 %. Delež športno dejavnih Slovencev sovpada z deležem športno dejavnih v športno najbolj razvitih severnoevropskih državah (European Commission, 2005). Rezultati torej kažejo, da v Sloveniji obstaja potreba po športni dejavnosti, da se delež športno dejavnih povečuje, da se ljudje zavedajo pomembnosti redne športne vadbe in dejavnega življenjskega sloga, vendar se kar tri petine s športno rekreacijo ukvarja neorganizirano (Prikaz 6). Glede na nizek delež ljudi, vključenih v organizirane oblike športne rekreacije (39,1 % vseh dejavnih v letu 2008; Prikaz 7), je mogoče sklepati, da športne organizacije ne znajo najbolje izkoristiti priložnosti. Njihova ponudba športno rekreativnih storitev mogoče ni dovolj atraktivna, ali pa je bolj namenjena že športno dejavnemu delu prebivalstva. Možno je, da športne organizacije ne sledijo povpraševanju in ne ponujajo takih storitev, ki bi privabile ljudi. Vzrok za nizek delež organizirano športno dejavnih so lahko tudi previsoke cene tovrstnih storitev. Problematiko pa se da pogledati tudi z drugega vidika. Mogoče so ljudje dovolj informirani, ozaveščeni in imajo dovolj znanja, da se znajo in zmorejo rekreirati sami. Mogoče je treba pohvaliti slovensko šolsko športno vzgojo, ki s svojo kakovostjo zagotavlja ustrezna športna znanja za varno športno udejstvovanje v neorganizirani obliki.

Prikaz 6: Primerjava deleža športno dejavnih od 1983 - 2008.

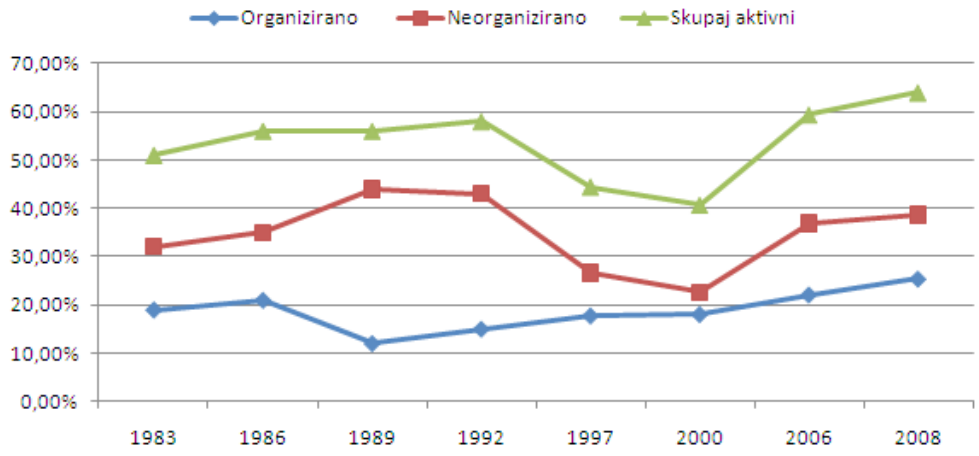

Vir: SJM (1983 -2008).

Res je, da se s športom lahko ukvarjamo tekmovalno ali rekreativno, sami ali z drugimi, neorganizirano ali organizirano ... (Ambrožič, 2001). Vendar pa na področju športne rekreacije strokovnjaki najbolj cenijo redno in organizirano udejstvovanje, saj gre pri tem za strokovno načrtovano in vodeno vadbo (Berčič, 2001). Poleg tega pa je razmerje med občasno in redno športno dejavnimi 1:1 v neorganiziranih oblikah športne rekreacije; v organiziranih oblikah pa kar 1:4 (Doupona Topič in Sila, 2007). Rezultati torej kažejo, da se štirikrat bolj redno ukvarjajo s športno rekreacijo tisti, ki so dejavni v organizirani obliki.

Prikaz 7: Delež Slovencev, ki so dejavni v organiziranih ali neorganiziranih oblikah športno-rekreativne dejavnosti v letu 2008.

Oblike in načini športno-rekreativne dejavnosti	Delež	Delež glede na dejavnost
Organizirano tekmovalno	6 %	25 %
Organizirana rekreacija redna, vsaj enkrat tedenska	14 %	
Organizirana rekreacija neredna, na občasnih akcijah	5 %	
Neorganizirana rekreacija redna, vsaj enkrat tedenska	20 %	39 %
Neorganizirana rekreacija neredna, na občasnih akcijah	19 %	
Nedejavni	37 %	37 %

Prednosti organizirane oziroma vodene športno-rekreativne vadbe so v tem, da tovrstno vadbo vodijo ustrezno izobraženi strokovni kadri, ki znajo izdelati dobre, učinkovite in posameznikom primerne vadbene programe. Podatki tudi kažejo, da so tisti, ki so dejavni v organiziranih oblikah športne rekreacije, štirikrat bolj redni pri svoji dejavnosti (20 % rednih in pet % nerednih v letu 2008; Prikaz 7). Le redna gibalna dejavnost pa ima dovolj velik vpliv na naše zdravje. Delež redno in neredno dejavnih v neorganiziranih oblikah športne rekreacije pa je skoraj enak.

Prikaz 8: Povezanost javnih (lokalne skupnosti, MŠŠ, EU) sredstev za športne objekte in števila športno dejavnih.

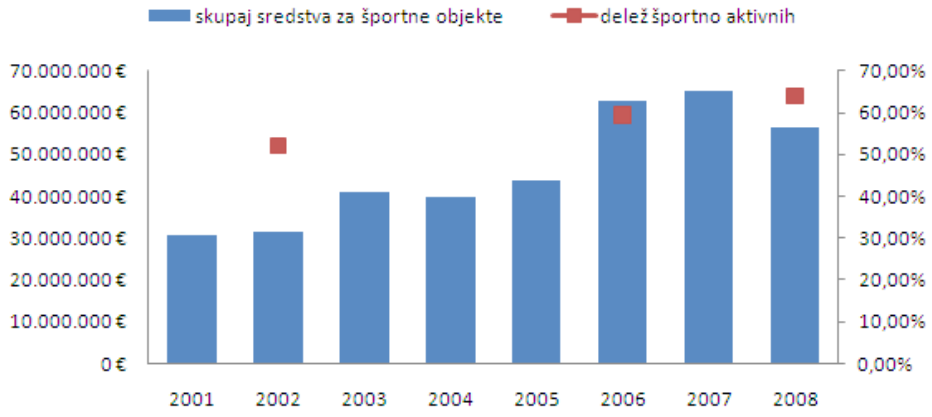

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

3.1 Učinki na višino zasebnih sredstev, ki jih gospodinjstva namenjajo športni rekreaciji

Prikaz 9: Prikaz sredstev, ki jih gospodinjstva namenjajo za športne storitve in izdelke.

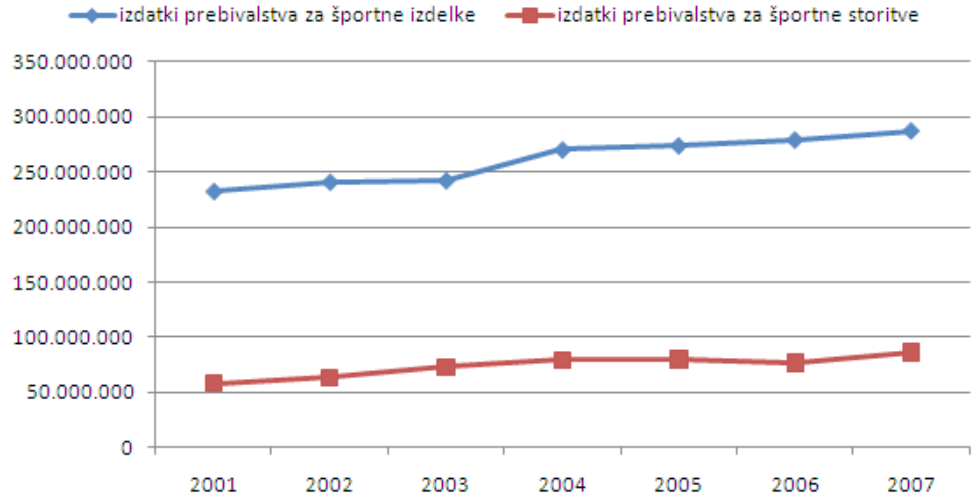

Vir: Surs, 2009.

V absolutnih številkah gospodinjstva danes porabijo za športne storitve več kot pred leti (Prikaz 9). Glede na razmerje med organizirano in neorganizirano vadbo lahko sklepamo, da gre precejšen delež porabe za neorganizirane oblike športne rekreacije. Slovenci namenjamo vedno več sredstev za prostočasne dejavnosti, vendar v okviru tega vedno manj za šport. Ob 35-odstotnem deležu za športne storitve v vseh izdatkih za prostočasno dejavnost v letu 2000 je bilo leta 2005 namenjeno športu le še 29 %. Čeprav v absolutni številki Slovenci za šport porabimo več kot v preteklih letih (Prikaz 9), pa za šport v primerjavi z drugimi prostočasnimi dejavnostmi porabimo relativno manj kot smo pred leti (Prikaz 10). Razlog bi lahko iskali v večjem financiranju države, kar bi omogočalo, da ljudje »športajo« ceneje in tako kljub večji športni dejavnosti porabijo manj. Vendar Prikaz 1 to tezo zavrača. Dodatno to tezo zavrača tudi podatek, da ljudje vseeno namenjamo športu slabo tretjino vseh izdatkov za prostočasno dejavnost, država pa je namenila štirikrat več sredstev kulturi kot športu (Prikaz 10). Sklep se vsiljuje sam po sebi. Šport v bitki za potrošnike izgublja v konkurenci z drugimi prostočasnimi dejavnostmi. Ljudje se sicer s športno rekreacijo ukvarjajo več, vendar iščejo cenejše oblike, tj. neorganizirano vadbo, kar dokazuje Prikaz 6. Kje so vzroki? Eden je prav gotovo v tem, da se znajo samostojno športno udejstvovati. Torej je »krivec« dobra športna vzgoja. Še dobro, da je temu tako, kaj kmalu pa se lahko zgodi, da bo država z zmanjševanjem ur športne vzgoje in zaostrovanjem razmer pri pouku športne vzgoje poskrbela, da bodo imeli ljudje manj športnih znanj in se bodo morali bolj posluževati organizirane športne vadbe. Čeprav je država v tem, da naredi nekaj slabo, navadno precej uspešna, pa se nanjo vendar ne gre zanašati. Zato je treba razmišljati o izboljšanju že večkrat omenjene organizirane športno-rekreativne ponudbe.

Prikaz 10: Prikaz sredstev, ki jih gospodinjstva namenjajo za prostočasno dejavnost.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
delež izdatkov za šport v vseh izdatkih prebivalstva	3,04 %	2,87 %	2,87 %	2,87 %	2,92 %	2,88 %	2,70 %	2,69 %
delež izdatkov za šport v vseh izdatkih za rekreacijo in kulturo	35,77 %	32,24 %	30,23 %	29,35 %	29,97 %	30,44 %	29,84 %	30,03 %
delež izdatkov za rekreacijo in kulturo v vseh izdatkih prebivalstva	8,51 %	8,89 %	9,51 %	9,79 %	9,74 %	9,46 %	9,06 %	8,95 %

Vir: Surs, 2009.

4. KAKO NAPREJ?

Športna rekreacija jutri - javna sredstva za športno rekreacijo:

Treba je ustvariti dobre vadbene pogoje, primerne objekte za športno rekreacijo, igrišča, trimske steze, otoke športa za vse, kjer bi bili ljudje lahko dejavni. Število športno dejavnih namreč narašča z višino sredstev, namenjenih za športne objekte (Prikaz 8). Država se trenutno ne odziva potrebam prebivalstva, saj v zadnjih letih namenja manj sredstev za športno rekreacijo. Zakaj naj bi država namenila več sredstev? Pri posameznih delih športa je lahko korist za družbo večja od koristi porabnika samega. Ljudje se ukvarjajo s športno rekreacijo zaradi svojega užitka in zadovoljstva, hkrati pa to pripomore h koristni izrabi prostega časa, zmanjšanju kriminala, izboljšanju zdravja ipd. To pa so funkcije, ki so koristne za družbo v celoti (Bednarik, 2001). Visok odstotek ljudi meni, da je treba javne finance usmeriti v športno rekreacijo (Bednarik, 2001). Ljudje si očitno želijo cenejše programe športne rekreacije. Negativen vpliv materialnih možnosti za športno udejstvovanje bo verjetno v prihodnosti še močnejši dejavnik selekcije, kar pa je povsem nesprejemljivo, saj gre za zdravljenje neprimerno več denarja kot za zdrav način življenja (Doupona Topič in Sila, 2007).

Športna rekreacija jutri - strokovni kader:

Če želimo, da bo delež organizirano športno dejavnih večji, je treba zagotoviti ustrezne kadre. Strokovno usposobljeni kadri imajo znanje za ustvarjanje novih storitev. Neustrezna in predraga športna ponudba na trgu prostočasne dejavnosti, slaba organiziranost, slaba propaganda, pomanjkanje objektov, pomanjkanje znanja so verjetno vzrok, da se nizek odstotek ljudi ukvarja s športno rekreacijo organizirano. Ustrezni strokovnjaki pomenijo novo vrednost. Na Fakulteti za šport potekajo programi usposabljanja strokovnih kadrov v športu pod okriljem Centra vseživljenjskega učenja v športu. Programi potekajo v povezavi z nacionalnimi panožnimi zvezami in so namenjeni tako športnim pedagogom kot drugim kadrom, ki delajo v vzgoji in izobraževanju. Poleg tega ponuja programe usposabljanja za študente tudi Center za univerzitetni šport. Študenti tako lahko pridobijo nazive strokovne usposobljenosti v športu ter tudi ustrezno število kreditnih točk (novi študijski programi so ovrednoteni s kreditnimi točkami in študent potrebuje za uspešno končan letnik študija določeno število točk). Na ta način se povečuje popularizacija udejstvovanja v športu, spodbuja se študente za vodenje in delo z mladimi oziroma na splošno za vodenje različnih rekreativnih programov za mlajšo in starejšo populacijo. V študijskem letu 2009/10 poteka študij prve generacije študentov v dodiplomskem študijskem programu Športna rekreacija. Študentje bodo pridobili ustrezna znanja za načrtovanje, vodenje in izvajanje različnih športno-rekreativnih programov.

Potrebno je tudi spodbujanje zaposlitve teh kadrov. Lokalne skupnosti naj ne bi dajale denarja za programe športne rekreacije, ampak naj bi sofinancirale gradnjo objektov in zaposlovanje kadrov. Zakaj spodbujati financiranje športnih objektov in kadra? Oboje predstavlja najdražji del programa športne rekreacije. Če se zagotovi prostor za športno rekreacijo in kader, ki program športne rekreacije izvaja, so ostali stroški minimalni.

Športna rekreacija jutri - športna društva in zasebni sektor

Gospodinjstva so leta 2005 namenila slabih 80 milijonov evrov za športne storitve, od tega le slabih 50 milijonov športnim društvom, kar predstavlja zgolj 37-odstotni delež (Surs, Ajpes, ŠPiC, 2005). Prihodki športnih organizacij naraščajo (leta 2000: 156 milijonov evrov, leta 2008: skoraj 300 milijonov evrov), pri tem se delež prihodkov športnih društev v vseh prihodkih športnih organizacij zmanjšuje (leta 2000: 130 milijonov evrov prihodkov društev, leta 2008: skoraj 200 milijonov evrov).

Število športnih organizacij (leta 2000 je bilo 3730 organizacij, leta 2008 pa 7400 organizacij) in med njimi športnih društev (leta 2000 je bilo 3608 in leta 2008 že 6115 društev) narašča, glede na to, da je prisoten trend zmanjševanja povprečnega prihodka društva (leta 2000 je znašal 36.500 evrov, leta 2008 pa 32.700 evrov), je jasno, da finančni obseg športne dejavnosti sicer narašča, vendar se drobi med več izvajalcev.

Sklepamo lahko, da so gospodarski subjekti na področju športne rekreacije inovativnejši kot športna društva. Hitreje se odzivajo na potrebe trga športne rekreacije. To je razumljivo, saj so športno-rekreativni programi v društvih, prav gotovo pa v panožnih športnih zvezah, ki so nosilec stroke, največkrat le nepomembna dodatna dejavnost. Velikokrat pa še to ne. Največkrat vodilni prostovoljni športni delavci nimajo posluha za športno rekreacijo, saj so v športnih društvih zaradi njihovega interesa na področju vrhunskega športa. Ne zavedajo se, da lahko kakovostna in zanimiva športno-rekreativna ponudba omogoča veliko več članstva in številne s športom povezane produkte, ki skupaj s športno rekreacijo omogočajo dodatne prihodke za osnovno športno dejavnost društev.

Pospeševanje športne rekreacije v okviru društev ne pomeni, da je treba zasebno ponudbo na tem področju zavirati. Še več, menimo, da se kaže potreba po zasebno-javnem partnerstvu. Lokalne skupnosti bi lahko dajale brezplačno zemljišče v zakup za dolgoročno obdobje, zasebni investitor pa bi zgradil objekte za športno rekreacijo. Pokrite bi bile potrebe prebivalstva po športni dejavnosti, zadovoljeval bi se tudi javni interes - obseg storitev za določene ciljne skupine.

Športna rekreacija jutri - nedejavni:

Rezultati kažejo, da se 36 % odraslih Slovencev s športom ne ukvarja. To pomeni, da niso niti enkrat letno športno dejavni. V tej skupini je največ žensk, starostnikov, nižje izobraženih in revnejših (Starc in Sila, 2007). S pestro ponudbo cenovno ugodnih športnih programov bi mogoče lahko kaj storili tudi za te ciljne skupine. Ugodno ceno ali za določene ciljne skupine brezplačno vadbo (starostniki, invalidi) pa lahko dosežemo samo s financiranjem države in lokalnih skupnosti.

Športna rekreacija je, kot že omenjeno, šport družin. Vse se torej začne v družini. Gibalne izkušnje in znanja, ki so pridobljena v okviru družine, so eden od pomembnih dejavnikov za športno udejstvovanje tudi po končanem šolanju (ko se končna z obvezno šolsko športno vzgojo). Če staršem uspe v otroku vzbuditi ljubezen do gibanja, do športa, do športno dejavnega načina preživljanja prostega časa, potem šolska športna vzgoja samo dopolnjuje to poslanstvo. Kakovostna športna vzgoja lahko le še dodatno informira otroke o varnem športnem udejstvovanju in jim postreže s široko paleto športnih znanj. Bistveno je, da se z mladimi trudimo, da bodo imeli šport radi in da bodo v bodočih generacijah manj nedejavni.

5. SKLEPI

1. Čeprav je v Sloveniji prisoten trend porasta deleža športno dejavnih odraslih Slovencev (leta 2000 je bilo občasno športno dejavnih 52,6 %, leta 2001 je bila predvidena rast 2 %, potem pa 1 % letno, to pomeni, da NPŠ (2000) leta 2009 predvideva 58 % športno dejavnih, redno in občasno športno dejavnih pa je okoli 64 % odraslih prebivalcev Slovenije, leta 2000 je bilo 20 % redno športno dejavnih, NPŠ (2000) leta 2001 predvideva 5-odstotno rast, potem pa po 2,5 % letno, to pomeni, da NPŠ (2000) leta 2009 predvideva 28 % redno športno dejavnih, redno športno dejavnih je okoli 33 % odraslih prebivalcev Slovenije), se država trenutno ne odziva potrebam prebivalstva, saj razpoložljivi podatki kažejo, da se v zadnjih letih za športno rekreacijo namenja manj javnih sredstev.
2. Šport v bitki za potrošnike izgublja v konkurenci z ostalimi prostočasnimi dejavnostmi. Ljudje se namreč vedno več ukvarjajo s športno rekreacijo, vendar predvsem z neorganizirano vadbo. Vzroki so lahko v tem, da je tovrstna vadba cenejša, da imajo ljudje dovolj znanja za samostojno vadbo, da obstoječa ponudba programov športne rekreacije ni dovolj atraktivna ... Večje financiranje države bi lahko omogočilo cenejše programe športne rekreacije in s tem porast deleža organizirano športno dejavnih. Prav organizirana športna vadba je namreč z vidika strokovnjakov najbolj cenjena in zaželena. Tudi lokalne skupnosti bi lahko prispevale svoj delež v smislu sofinanciranja gradnje objektov in zaposlovanja kadrov.
3. Odstotek organizirano športno dejavnih v zadnjem obdobju ni naraščal izrazito. Na področju organizarane športno-rekreativne vadbe NPŠ (2000) ni postavljal objektivnih ciljev.
4. Čeprav nam je jasno, da se vsi ljudje ne bodo ukvarjali s športno rekreacijo, posebej ne organizirano in da je dolgoročni cilj NPŠ (2000) postati športna nacija neobjektiven ter ni bil dosežen, pa ni nič narobe, če so naše dejavnosti usmerjene k temu. Športna rekreacija namreč niso samo športne panoge, ampak tudi druge oblike gibanja, nenazadnje tudi dovolj pogosti in intenzivni sprehodi na svežem zraku. Tako pojmovana športna rekreacija je za človeka koristna. Spodbujanje in usmerjenje ljudi v za njih pozitivno dejavnost pa ni ravno pogosta usmeritev današnjega marketinga.

6. VIRI

Ambrožič, F. (2001). Članstvo in vadba v športnih društvih in klubih. *Šport*, *49*(3), 38-41.

Bednarik, J. (2001). Kam z javnimi financami v športu? *Šport*, *49*(3), priloga, 42-43.

Berčič, H. (2001). Načini in oblike športnorekreativnega udejstvovanja. *Šport*, *49*(3), priloga 24-26.

Doupona Topič, M. in Sila, B. (2007). Oblike in načini športne aktivnosti v povezavi s socialno stratifikacijo. *Šport*, *55*(3), priloga, 12-16.

European Comision (2005). *The Citizens of the European union and Sport*. Special Eurobarometer. http://europa.eu.int/comm/public-opinion/archives

Mišigoj Duraković, M. (2003). *Telesna vadba in zdravje*. Ljubljana: FŠ, ZDŠPS, ZŠS.

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (2000). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod za šport Slovenije.

Pori, M., Bednarik, J. in Kolenc, M. (2008). Športna rekreacija z vidika porabe denarja od leta 1999 dalje. *Šport*, *56*(3/4), 27-32.

Sila, B. (2007a). Kratek prerez in razmišljanja o študijah športnorekreativne dejavnosti v Sloveniji. *Šport*, *55*(3), 3 - 4.

Sila, B. (2007b). Leto 2006 in 16. študija o športnorekreativni dejavnosti Slovencev. *Šport*, *55*(3), priloga 3 - 11.

Starc, G. in Sila, B. (2007). Ura športa na dan prežene vse težave stran:tedenska športna dejavnost odraslih v Sloveniji. *Šport*, *55*(3), 27-36.

Statistični urad RS (2009). *Povprečna porabljena denarna sredstva gospodinjstev v Sloveniji v letih 2001 - 2007*. Pridobljeno 29. novembra 2009 iz: http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0811201S&ti=Povpre%E8na+porabljena+denarna+sredstva+gospodinjstev%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/08112_poraba_gospodinjstev/&lang=2

Zakon o športu (1998). *Uradni list RS,* št 22/98.

Edvard Kolar in Marjeta Kovač

5.3

ANALIZA ŠPORTA OTROK IN MLADINE, USMERJENIH V KAKOVOSTNI IN VRHUNSKI ŠPORT

1. UVODNA IZHODIŠČA NA PODROČJU ŠPORTA OTROK IN MLADINE, USMERJENIH V KAKOVOSTNI IN VRHUNSKI ŠPORT

Nacionalni program športa (2000, v nadaljevanju: NPŠ) opredeljuje šport otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, kot *»temelj vrhunskega športa«*, ki mu je treba nameniti *»največjo vsebinsko, metodološko in materialno-finančno podporo«.* Pri zagotavljanju podpore pa naj bi »odločilno vlogo opravila društva, nacionalne panožne športne zveze, OKS - ZŠZ, šole, lokalne skupnosti in država«.

Šport otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, je v NPŠ (2000) razdeljen na dve vsebini:

1. Športno vzgojo **otrok**, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, v katero se uvrščajo programi otrok, starih med šest in 15 let, za katere *»športna vzgoja pomeni temeljno pripravo na športno uspešnost«*, pri čemer je *»tekmovalni dosežek samo eno od meril uspešnega dela z otroki. Poleg tega je zelo pomembno uravnoteženo doseganje učnih in vzgojnih ciljev, ki jih mora pedagog - trener zasledovati in uresničevati v tem občutljivem obdobju zorenja mladih športnikov«*. V te programe naj bi bili vključeni otroci, ki *»imajo interes, sposobnosti, ustrezne osebnostne značilnosti in visoko motivacijo, da bi lahko postali vrhunski športniki«*.
2. Športno vzgojo **mladine**, usmerjene v kakovostni in vrhunski šport, v katero se uvrščajo programi mladostnikov, starih med 15 in 20 let. Programi naj bi vključevali *»načrtno vzgojo mladih športnikov, ki so usmerjeni v doseganje vrhunskih rezultatov, primerljivih z dosežki vrstnikov v mednarodnem merilu. Programi morajo ob športnih uspehih omogočati tudi uspešno izobraževanje skladno s pravilnikom o prilagajanju šolskih obveznosti oziroma v posebnih organizacijskih oblikah (športnih oddelkih)«.*

Skladno z NPŠ (2000) so bile na področju **športne vzgoje otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport**, izpostavljene naslednje **strateške usmeritve**:

- ⇨ izoblikovati tesno povezavo z društvi in nacionalnimi panožnimi športnimi zvezami, odgovornimi za izpeljavo programov v posameznih športnih panogah. Z njihovim soodgovornim delovanjem v sistemu ustreznih programov, ki jih lahko imenujemo panožne športne šole (ustreznost programov je opredeljena s primernim (izobraženim) kadrom, z ustreznim programom, materialnimi možnostmi za izpeljavo tega programa in organiziranim sodelovanjem s šolskim sistemom), je treba zagotoviti kakovostno športno vzgojo mladih športnikov skladno z mednarodno primerljivimi cilji, standardi in normativi;
- ⇨ spremljati delovanje programov, imenovanih »panožne športne šole«, in skrbeti za strokovno izobraževanje, usposabljanje in spopolnjevanje trenerjev s poudarkom na pridobivanju znanj o športni pripravi otrok in mladine;
- ⇨ zagotoviti stabilno obliko sofinanciranja programov, imenovanih »panožne športne šole«;
- ⇨ uveljaviti statusne pravice mladih športnikov skladno s športno, šolsko in drugo zakonodajo ter drugimi akti, ki urejajo statusna vprašanja športnikov.

2. ANALIZA IZVAJANJA STRATEŠKIH UKREPOV NA PODROČJU ŠPORTA OTROK IN MLADINE, USMERJENIH V KAKOVOSTNI IN VRHUNSKI ŠPORT

V analizi ukrepov na področju športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, smo pregledali višino sredstev, ki so bila za ta namen med letoma 2001 in 2008 zagotovljena iz javnofinančnih virov države (ministrstvo za šolstvo in šport (v nadaljevanju: MŠŠ), Fundacija za šport (v nadaljevanju: FŠO)) in lokalnih skupnosti, ukrepe na področju uveljavljanja statusnih pravic športnikov, ki so vključeni v programe športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, ter ukrepe, povezane z uveljavljanjem projekta »panožne športne šole«.

2.1 Analiza gibanja javnofinančnih sredstev za programe športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport

Predmet analize so javnofinančna sredstva države in lokalnih skupnosti, ki so bila med letoma 2001 in 2008 namenjena uresničevanju javnega interesa na področju športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport.

Prikaz 1: Javna finančna sredstva, namenjena programom športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport med letoma 2001 in 2008.

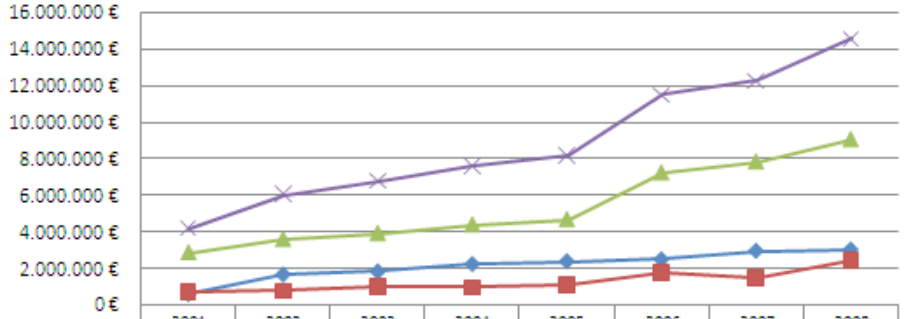

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MŠŠ	617.297 €	1.683.855	1.844.258	2.249.142	2.395.964	2.500.538	2.966.040	3.029.037
FŠO	723.204 €	776.499 €	1.006.418	978.652 €	1.115.192	1.776.584	1.482.093	2.473.396
Lokalne skupnosti	2.869.459	3.593.598	3.923.848	4.400.138	4.680.719	7.246.662	7.851.857	9.069.861
SKUPAJ	4.209.960	6.053.952	6.774.524	7.627.932	8.191.876	11.523.784	12.299.990	14.572.293

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Iz Prikaza 1 vidimo:

- ⇨ da je trend višine finančnih sredstev za programe športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, med letoma 2001 in 2008 pozitiven,
- ⇨ da je bilo v obdobju med 2001 in 2008 za programe športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, skupaj namenjenih 71.254.312 evrov javnofinančnih sredstev,
- ⇨ da se je višina javnofinančnih sredstev za programe športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, med letoma 2001 in 2008 povprečno povečevala za 20,23 % na leto,

- ⇨ da je bilo največje medletno povečanje sredstev namenjenih tej vsebini med letoma 2001 in 2002, saj je bilo v letu 2002 namenjenih za 43,80 % več sredstev kot v letu 2001, ter med letoma 2005 in 2006, kjer so bila sredstva v letu 2006 povečana za 40,67 % v primerjavi z letom 2005.

Prikaz 2: Deleži države in lokalnih skupnosti pri javnofinančnih sredstvih, namenjenih programom športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport med letoma 2001 in 2008.

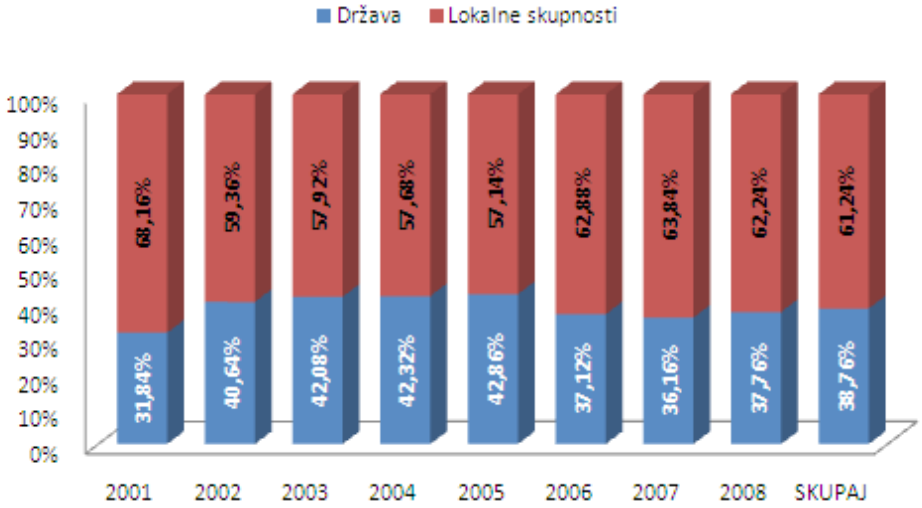

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Iz Prikaza 2 vidimo:

- ⇨ da so v celotnem obdobju (2001 - 2008) večji delež javnofinančnih sredstev za programe športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, namenile lokalne skupnosti (61,24 % oz. 43.636.142 evrov) in manjši delež država (skupaj 38,76 %; MŠŠ 17.286.131 evrov - 24,26 % in FŠO 10.332.039 evrov - 14,5 %),
- ⇨ da se je delež lokalnih skupnosti v celotnem analiziranem obdobju gibal med 68,16 % (leta 2001) in 57,14 % (leta 2005),
- ⇨ da struktura financiranja programov športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, iz javnofinančnih virov sledi strateškim usmeritvam, ki predvidevajo, da naj bi večji delež javnofinančnih sredstev za te programe namenjale lokalne skupnosti.

Iz Prikaza 3 vidimo:

- ⇨ da skupna vrednost javnofinančnih sredstev, ki so bila v NPŠ (2000) načrtovana za uresničevanje javnega interesa na področju športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, v analiziranem obdobju ni bila dosežena,
- ⇨ da je bilo skupaj v celotnem analiziranem obdobju zagotovljenih le 30,65 % načrtovanih sredstev,
- ⇨ da je država za omenjene vsebine prispevala 55,76 % načrtovanih sredstev, medtem ko lokalne skupnosti le 23,85 %,
- ⇨ da je največji delež načrtovanih sredstev zagotovila država leta 2008 (79,32 %),
- ⇨ da so trendi (država, lokalne skupnosti in skupaj) dodeljenih sredstev v primerjavi z načrtovanimi v NPŠ (2000) pozitivni, vendar kljub temu v zadnjem letu analiziranega obdobja (2008) dosegajo zagotovljena sredstva skupaj le 44,75 % načrtovanih.

Prikaz 3: Uresničevanje NPŠ (2000) na področju športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport med letoma 2001 in 2008.

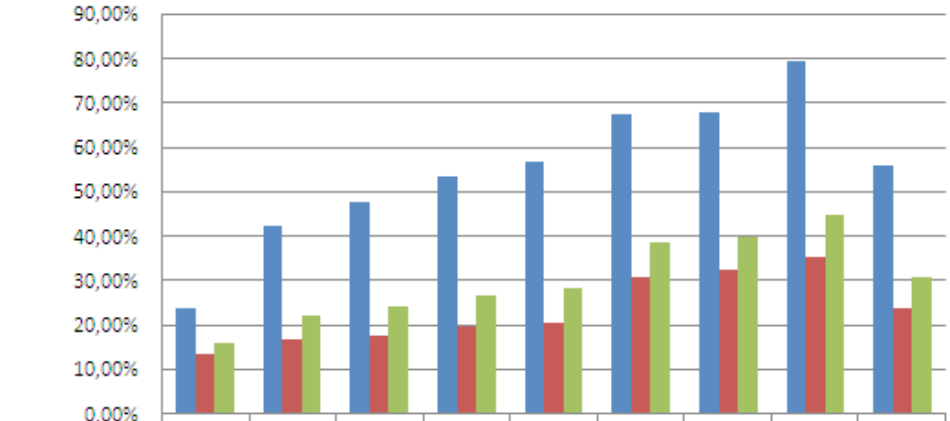

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	SKUPAJ
Država	23,70%	42,14%	47,77%	53,37%	56,80%	67,51%	67,78%	79,32%	55,76%
Lokalne skupnosti	13,73%	16,66%	17,80%	19,70%	20,50%	30,96%	32,39%	35,40%	23,85%
SKUPAJ	15,86%	22,09%	24,18%	26,87%	28,23%	38,75%	39,93%	44,75%	30,65%

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Prikaz 4: Delež javnofinančnih sredstev za programe športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, med letoma 2001 in 2008 znotraj BDP v Republiki Sloveniji.

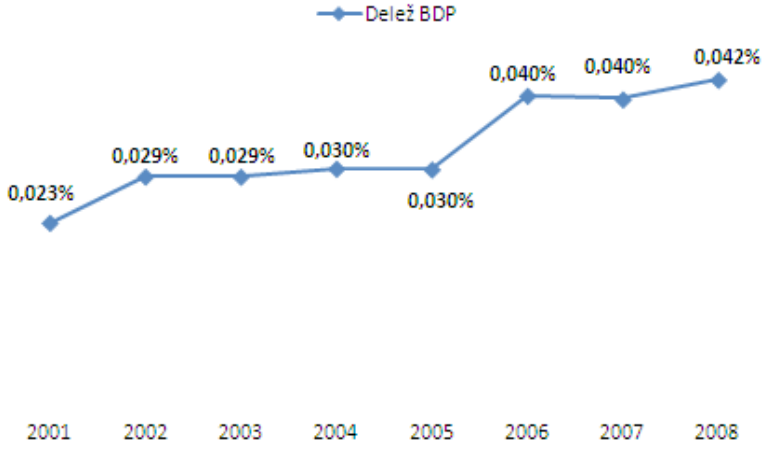

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Iz Prikaza 4 vidimo:

- ⇨ da je povprečni delež javnofinančnih sredstev za programe športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, v BDP med letoma 2001 in 2008 znašal 0,033 %,
- ⇨ da je trend deleža javnofinančnih sredstev, namenjenih programom športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, v BDP pozitiven,
- ⇨ da se delež sredstev v BDP med letoma 2001 in 2008 povečuje in da je bilo največje povečanje deleža med letoma 2005 in 2006 (z 0,03 na 0,04 %).

2.2 Analiza izvajanja ukrepov na področju uveljavljanja statusnih pravic športnikov v programih športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport

Na področju uveljavljanja statusnih pravic športnikov v programih športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, bodo predstavljene štipendije, namenjene perspektivnim športnikom.

Organizaciije OKS - ZŠZ, MŠŠ in FŠO od leta 1999 podeljujejo **štipendije za slovenske športnike in športnice.** OKS – ZŠZ vsako leto avgusta objavi razpis za pridobitev in podaljšanje pravice do štipendije za športnike in športnice v Republiki Sloveniji. Štipendije dobijo kandidati, ki izpolnjujejo merila, navedena v »Pravilniku o štipendiranju športnikov in športnic v Republiki Sloveniji«. Štipendije na predlog odbora za vrhunski šport pri OKS – ZŠZ podeljuje tričlanska komisija, ki je sestavljena iz imenovanih predstavnikov financerjev.

Prikaz 5: Višina finančnih sredstev, namenjenih štipendijam športnikov med letoma 2001 in 2008.

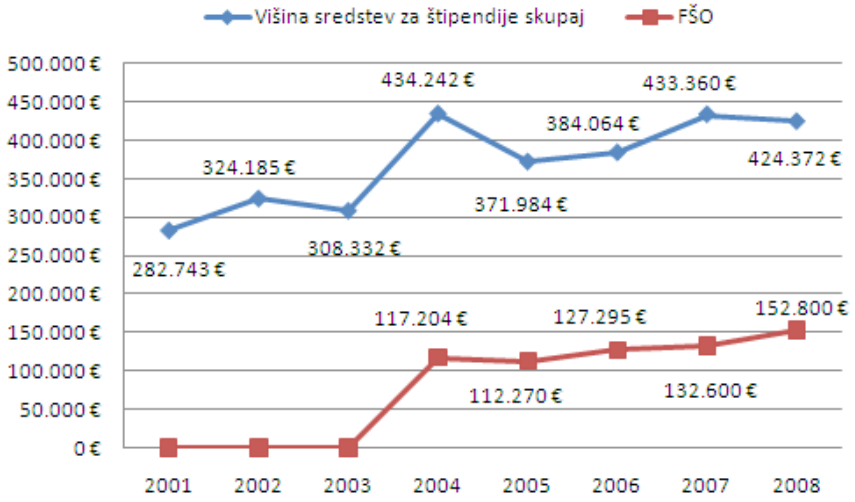

Vir: OKS - ZŠZ (junij, 2009).*

***Opomba**: V Prikazu 5 so sredstva FŠO prikazana posebej, ker niso upoštevana v skupnih javnofinančnih sredstvih za področje športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport (Prikaz 1). Sredstva so bila v letnih programih dela FŠO načrtovana in izplačana s področja R&R (raziskave in razvoj) in ne D2 (dejavnosti športne vzgoje otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport - programi reprezentanc).

Iz Prikaza 5 vidimo:

- ⇨ da je trend finančnih sredstev, namenjenih štipendijam med letoma 2001 in 2008 kljub nihanju v letu 2003 (šolsko leto 2003/04) pozitiven,
- ⇨ da je bilo leta 2008 štipendijam namenjenih za 141.629 evrov oz. 50,1 % več finančnih sredstev kot leta 2001; največja vrednost je bila dosežena v letu 2004 (šolsko leto 2004/05),
- ⇨ da je povečanje v letu 2004 (40,8 % glede na leto 2003) povzročil vstop FŠO kot tretjega financerja v projekt štipendij za perspektivne športnike,
- ⇨ da so se sredstva, namenjena štipendijam, povprečno povečevala za 6,3 % na leto.

2.3 Analiza izvajanja ukrepov pri uveljavljanju projekta »panožne športne šole«

Eden od osrednjih ukrepov NPŠ (2000) na področju športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni šport, je bil uveljavljanje projekta »panožne športne šole«, v sklopu katerega je država (MŠŠ) sofinancirala plače trenerjev, ki so imeli ustrezno izobrazbo (visokošolsko ali univerzitetno na področju športa). S tem se je zagotavljalo visoko strokovno raven dela predvsem s športniki mlajših in mladinskih starostnih skupin, ki so usmerjeni v kakovostni in vrhunski šport. Eden od pomembnih pogojev sofinanciranja plač trenerjev, ki so izpolnjevali omenjeni pogoj, je bil, da je okolje, v katerem izvajajo proces treninga, ustrezno organizirano, izvajalci pa imajo ustrezne materialne zmožnosti. Trenerji, vključeni v projekt »panožne športne šole«, so se morali strokovno usposabljati predvsem na področju športne priprave otrok in mladine.

Država je za uveljavljanje projekta zagotavljala finančna sredstva že od leta 1997, vendar bomo v analizo vključili le podatke od leta 2001 do 2008.

Prikaz 6: Višina finančnih sredstev, namenjenih projektu«panožne športne šole«, in število trenerjev, vključenih v projekt, med letoma 2001 in 2008.

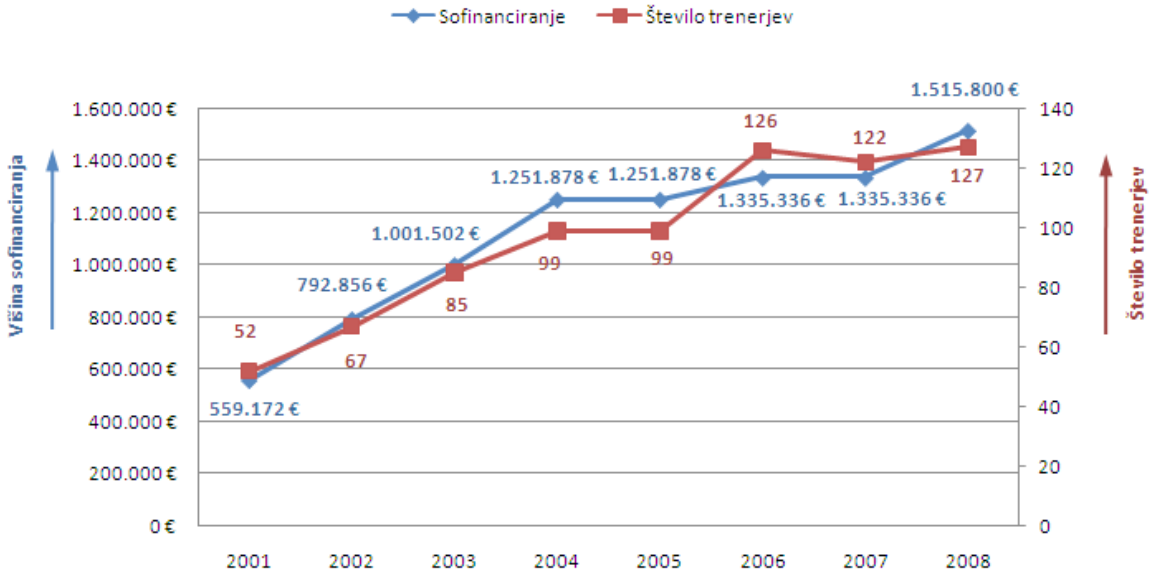

Vir: MŠŠ, 2009.

Iz Prikaza 6 vidimo:

- ⇨ da je trend finančnih sredstev, namenjenih projektu »panožne športne šole«, med letoma 2001 in 2008 pozitiven,
- ⇨ da je bilo v obdobju med 2001 in 2008 za projekt namenjenih skupaj 9.043.759 evrov javnofinančnih sredstev,
- ⇨ da se je višina javnofinančnih sredstev za projekt med letoma 2001 in 2008 povprečno povečevala za 16,18 % na leto, medtem ko se je število trenerjev v projektu povečevalo za 14,34 % oziroma za 9,4 trenerja na leto,
- ⇨ da je bilo leta 2008 projektu namenjenih za 956.628 evrov oz. 171,08 % več finančnih sredstev kot

leta 2001, v projekt pa je bilo leta 2008 vključenih za 144,23 % oz. 75 trenerjev več kot leta 2001,

- ⇨ da je bilo največje medletno povečanje števila trenerjev, vključenih v projekt, med letoma 2005 in 2006 (27 trenerjev).

Ker nam ni uspelo dobiti ustreznih longitudinalnih podatkov o strukturi trenerjev, vključenih v projekt, bo prikaz narejen na podlagi podatkov iz leta 2009. Predvidevamo, da je bila struktura v projekt vključenih trenerjev ne glede na povečanje števila vključenih v vseh letih trajanja projekta primerljiva s stanjem leta 2009.

Na podlagi podatkov iz leta 2009 lahko vidimo (MŠŠ, 2009):

- ⇨ da je največji delež trenerjev, vključenih v projekt, zaposlenih v društvih (54 %), sledijo trenerji, ki svoje delo opravljajo v nacionalnih panožnih športnih zvezah (39 %) ter javnih zavodih (7 % - javni zavodi, gimnazije in osnovna šola); to pomeni, da večina izvajalcev projekta pripada društveni organiziranosti (93 %) in le zelo majhen delež javnim institucijam (7 %),
- ⇨ da so v projekt vključeni predvsem mlajši trenerji, saj je kar 55 % trenerjev mlajših od 30 let, nadaljnjih 22 % jih je starih med 31 in 40 let in le 23 % je starejših od 40 let,
- ⇨ da 62 % vključenih trenerjev nima nobenega naziva, 22 % jih ima naziv »svetovalec«, 10 % naziv »svetnik« in 8 % naziv »mentor«, kar lahko pojasnimo z velikim deležem izredno mladih trenerjev, da trenerji, vključeni v projekt, delujejo v 24 različnih športnih panogah; pri tem jih 24 % opravlja svoje delo v smučanju (alpsko smučanje, smučarski teki, smučarski skoki, nordijska kombinacija in biatlon), 12 % v gimnastiki (športna in ritmična gimnastika) in 10 % v atletiki. Največji delež trenerjev v moštvenih športnih panogah deluje v nogometu in košarki (po 9 %), sledi pa odbojka (8 %).

3. ANALIZA UČINKOV NA PODROČJIH ŠPORTA OTROK IN MLADINE, USMERJENIH V KAKOVOSTNI IN VRHUNSKI ŠPORT

Analiza učinkov ukrepov, ki so bili v NPŠ (2000) na področju športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, načrtovani in tudi izvedeni, je narejena skladno z analizo izvedenih ukrepov.

3.1 Učinki na področju programov športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport

Skladno z določili NPŠ (2000) v programe športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, uvrščamo tiste otroke in mladostnike, ki imajo interes, sposobnosti, ustrezne osebnostne značilnosti in visoko motivacijo, da bi lahko postali vrhunski športniki. To so otroci in mladostniki, ki kot registrirani športniki tekmujejo v tekmovalnih sistemih nacionalnih panožnih zvez in mednarodnih športnih združenj.

Snovalci NPŠ (2000) so predvidevali, da je bilo leta 2000 v Sloveniji 15.000 registriranih športnikov, torej takšnih, ki tekmujejo v tekmovalnih sistemih nacionalnih panožnih športnih zvez. Novembra 2009 je bilo **v 60 nacionalnih panožnih športnih zvezah registriranih 87.520 športnikov** (OKS - ZŠZ, št. dok.: 30303-4-4/9, 01.12.2009), ki so sodelovali v tekmovalnih sistemih nacionalnih panožnih zvez do ravni državnega prvaka. Sklepamo lahko, da je vsaj 60 % navedenih športnikov uvrščenih v mladinske in mlajše kategorije, kar pomeni, da je bil v opazovanem obdobju na področju športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni

in vrhunski šport, narejen velik pozitivni **kvantitativni premik.**

Kakovostne učinke namenjenih javnofinančnih sredstev v šport otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, je mogoče meriti s številom športnikov, ki jim je v opazovanem obdobju skladno z merili za kategorizacijo športnikov v Republiki Sloveniji (OKS - ZŠZ, 1999; 2008) uspelo pridobiti status »športnika perspektivnega razreda« ali status »športnika mladinskega razreda«. Oba statusa sta namenjena vrednotenju rezultatov, doseženih v tekmovalnih sistemih mlajših starostnih kategorij (za pridobitev enega od razredov je najnižja starost 14 let). Status »športnika perspektivnega razreda« lahko pridobijo tisti mladi športniki, ki jim uspe doseči visok športni rezultat na mednarodnih tekmovanjih najvišje ravni v mladinski konkurenci (mladinska evropska prvenstva, evropski mladinski olimpijski festival ...), medtem ko status »športnika mladinskega razreda« dobijo tudi za najvišja mesta, osvojena na mladinskih državnih prvenstvih in primerljivih nacionalnih tekmovanjih. Športnike, ki jim uspe pridobiti status »športnika perspektivnega razreda«, skladno z določili 2. člena zakona o športu (1998) uvrščamo tudi v skupino vrhunskih športnikov.

Prikaz 7: Število športnikov s statusom perspektivnega in mladinskega razreda med letoma 2001 in 2009.

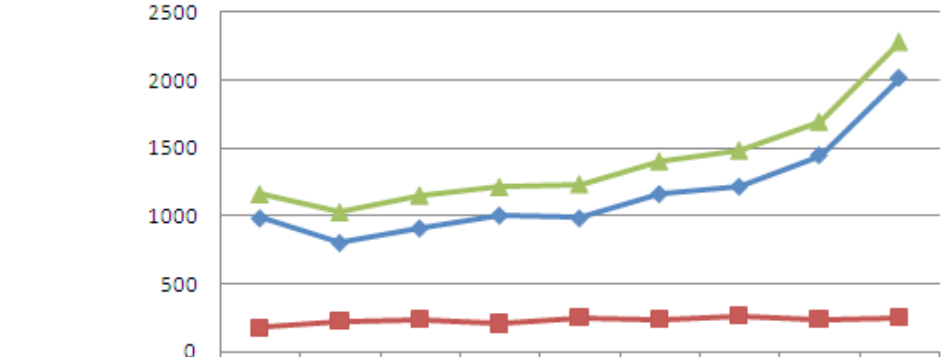

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Mladinski razred	983	802	909	1004	983	1162	1216	1448	2018
Perspektivni razred	179	228	245	211	252	241	267	245	259
Skupaj	1162	1030	1154	1215	1235	1403	1483	1693	2277

Vir: MŠŠ, 2009.

Iz Prikaza 7 lahko vidimo:

- ⇨ da je trend števila športnikov s statusom perspektivnega in mladinskega razreda naraščajoč. V celotnem opazovanem obdobju se je njihovo število povečalo za 96 % oz. za 1115 mladih športnikov. Iz krivulje števila vrhunskih športnikov je mogoče sklepati tudi, da so imela nova merila za kategorizacijo športnikov pomemben vpliv na povečanje števila športnikov perspektivnega in mladinskega razreda (več o spremembah meril je napisano v poglavju 5.4). Največje število mladih športnikov, ki so imeli enega od omenjenih statusov, je bilo leta 2009. Ne glede na učinek spremembe pravil lahko vidimo, da je trend števila mladih športnikov med letoma 2001 in 2008 zvezno naraščajoč. Število športnikov med letoma 2001 in 2008 je popolnoma primerljivo, saj so bili statusi doseženi pod enakimi pogoji,
- ⇨ da se je skupno število mladih športnikov z enim od statusov v celotnem obdobju povprečno povečevalo za 9,4 % na leto, medtem ko je največje medletno povečanje med letoma 2008 in 2009 (34,5 %),

- ⇨ da je veliko povečanje skupnega števila kategoriziranih mladih športnikov med letoma 2008 in 2009 predvsem posledica povečanja števila športnikov s statusom mladinskega razreda; njihovo število se je v povprečju povečevalo za 10,6 % oz. 115 športnikov na leto,
- ⇨ da se je v celotnem opazovanem obdobju število športnikov s kategorizacijo perspektivnega razreda povprečno povečevalo za 5,5 odstotne točke oz. za 8,9 športnika na leto,
- ⇨ da so imele spremembe pravil za kategorizacijo športnikov v Republiki Sloveniji le blag vpliv na povečanje športnikov s kategorizacijo »športnik perspektivnega razreda«.

3.2 Učinki na področju zagotavljanja statusnih pravic športnikov v programih športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport

V tem poglavju je predstavljeno število mladih športnikov, ki so bili v analiziranem obdobju prejemniki štipendije. Štipendijo so dobili na podlagi športne uspešnosti.

Iz Prikaza 8 vidimo:

- ⇨ da je trend števila športnikov štipendistov med letoma 2001 in 2008 kljub nihanju v letu 2003 (šolsko leto 2003/04) pozitiven,
- ⇨ da je leta 2008 število športnikov štipendistov za 35 športnikov oz. 31,8 % večje kot leta 2001; največje število športnikov štipendistov je bilo leta 2007,
- ⇨ da se je število športnikov štipendistov v celotnem obdobju povprečno povečevalo za štiri športnike štipendiste oz. za 3,9 % na leto.

Prikaz 8: Število športnikov štipendistov med letoma 2001 in 2008.

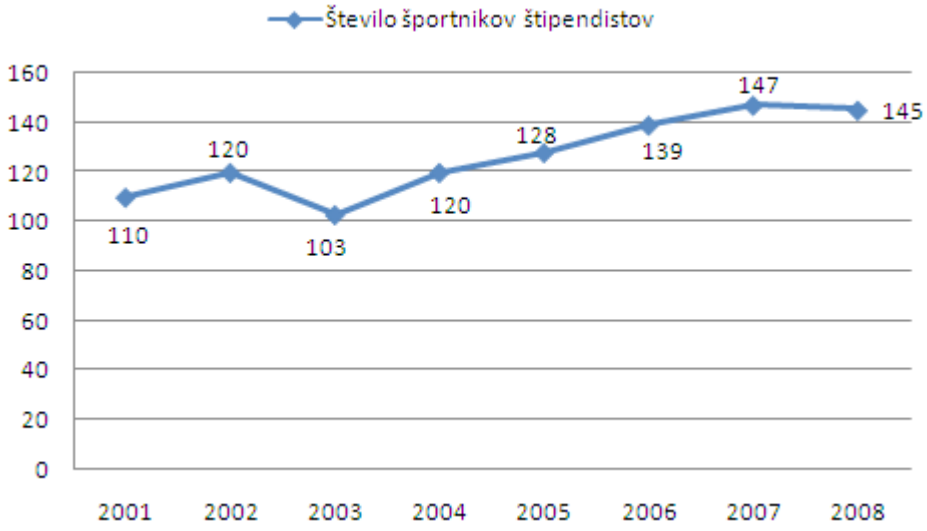

Vir: OKS - ZŠZ (junij, 2009).

3.3 Učinki na področju uveljavljanja projekta »panožne športne šole«

S projektom »panožne športne šole« smo začeli že leta 1997. Kot osrednji projekt na področju športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, je bil opredeljen tudi v NPŠ (2000). V analiziranem obdobju sta se povečevala delež vloženih sredstev in število zaposlenih trenerjev (Prikaz 6), vendar pa je pomembno pogledati, kakšni so bili učinki vloženih javnih sredstev in dela trenerjev, vključenih v projekt. Učinke smo merili z naslednjimi spremenljivkami:

- ⇨ s številom vključenih športnikov, ki so jim bili s pomočjo tega projekta zagotovljeni najboljši materialni, kadrovski in organizacijski pogoji za razvoj njihovih zmožnosti,
- ⇨ s povprečnim številom vključenih športnikov glede na število vključenih trenerjev t,
- ⇨ s povprečno višino vloženih javnofinančnih sredstev na športnika, vključenega v projekt, in
- ⇨ s starostno strukturo vključenih športnikov.

Prikaz 9: Število športnikov, vključenih v projekt »panožne športne šole« med letoma 2001 in 2008.

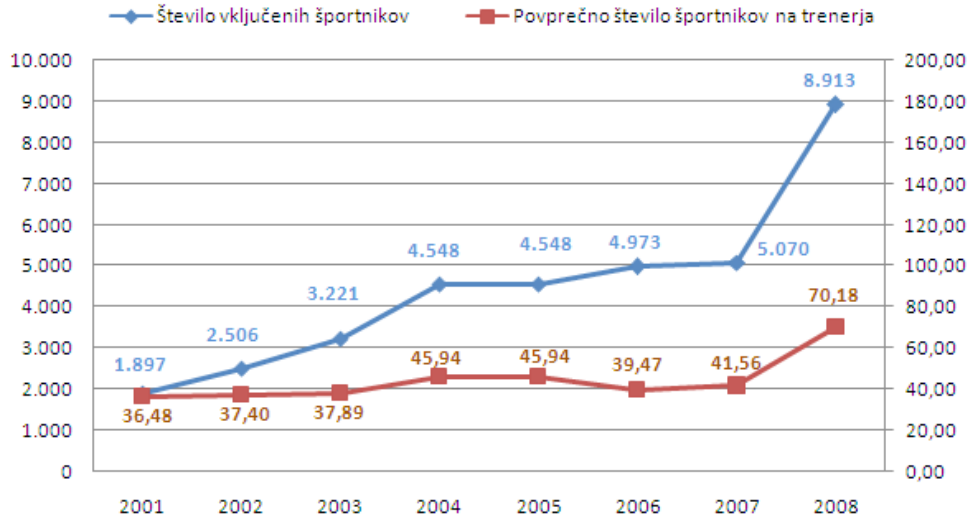

Vir: MŠŠ, 2009.

Iz Prikazov 9 in 10 vidimo:

- ⇨ da je trend števila športnikov, vključenih v projekt »panožne športne šole« med letoma 2001 in 2008 izrazito naraščajoč,
- ⇨ da je leta 2008 število športnikov, vključenih v projekt, za 7016 športnikov oz. 369,8 % večje kot leta 2001,
- ⇨ da se je število športnikov v celotnem obdobju povečalo za 1002,29 športnika oz. za 27 % na leto,
- ⇨ da je trend povprečnega števila vključenih športnikov glede na število vključenih trenerjev kljub nihanjem med letoma 2005 in 2006 pozitiven,
- ⇨ da se je število v projekt vključenih športnikov v celotnem obdobju povečalo za 225,57 % bolj kot število vključenih trenerjev; v povprečju se je povečevalo hitreje kot število vključenih trenerjev za 12,65 % na leto,
- ⇨ da je trend višine vloženih javnofinančnih sredstev na vključenega športnika negativen; leta 2008

je bilo porabljenih 125 evrov manj sredstev na vključenega športnika kot leta 2001 oz. le 57,7 % sredstev, porabljenih za posameznega športnika v projektu leta 2001,

- ⇨ da je bilo povprečno v posameznem letu analiziranega obdobja porabljenih 272 evrov javnofinančnih sredstev za športnika, vključenega v projekt,
- ⇨ da učinki, predstavljeni v četrti, peti in šesti alineji, kažejo na izboljšanje učinkovitosti in boljšo organiziranost trenerjev, vključenih v projekt »panožne športne šole«.

Prikaz 10: Vložena javnofinančna sredstva na vključenega športnika v projekt »panožne športne šole« med letoma 2001 in 2008.

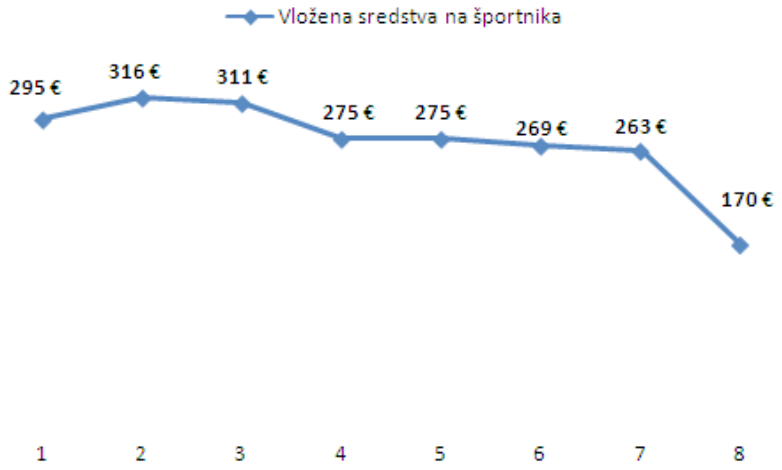

Vir: MŠŠ, 2009.

Prikaz 11: Starostna struktura športnikov, vključenih v projekt »panožne športne šole« leta 2009.

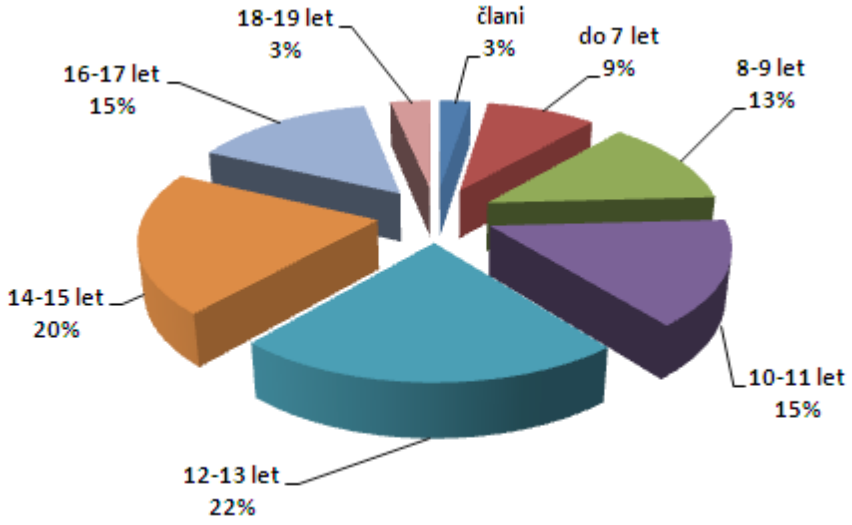

Vir: MŠŠ, 2009.

Iz Prikaza 11 vidimo:

- ⇨ da je največji delež otrok, vključenih v projekt (22 %), starih med 12 in 13 let, sledijo jim stari 14 in 15 let (20 %) ter stari deset in 11 let ter 16 in 17 let s po 15-odstotnim deležem,
- ⇨ da je v projekt vključenih kar 79,47 % športnikov, starih med šest in 15 let, ki jih skladno z opredelitvami NPŠ (2000) uvrščamo v področje športa otrok, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport,
- ⇨ da je v projekt vključenih 17,99 % športnikov, ki jih uvrščamo v program športa mladine, usmerjene v kakovostni in vrhunski šport (stari med 15 in 20 let), in le 2,54 % športnikov, ki so uvrščeni v kategorijo članov in so torej skladno z NPŠ (2000) uvrščeni ali v področje vrhunskega ali kakovostnega športa,
- ⇨ da je skupaj kar 97,46 % športnikov, ki so vključeni v projekt, s področja športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, kar kaže na uspešno uveljavljanje projekta v praksi in relativno dober nadzor nad udeleženci v projektu.

4. SKLEP

V pričujočem poglavju analize NPŠ (2000) smo se ukvarjali z uresničevanjem ukrepov in z učinki izvedenih ukrepov na področju športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport. Program vključuje celostno dejavnost tekmovalnega športa otrok in mladine oz. njihovo udeležbo na tekmovanjih na nacionalni in mednarodni ravni v otroških, kadetskih, mlajših mladinskih in mladinskih starostnih kategorijah ter kategorijah mlajših članov. V omenjenih tekmovalnih sistemih športniki dosegajo rezultate, na podlagi katerih si skladno s »Pogoji, pravili in kriteriji za registriranje in kategoriziranje športnikov v Republiki Sloveniji« (OKS - ZŠZ, 2007) pridobijo eno od mladinskih ravni kategorizacije (mladinski ali perspektivni razred), iz katere izhajajo njihove statusne pravice, opredeljene v zakonu o športu (1998). Predstavljena vsebina NPŠ (2000) je podstat razvoja in rasti vrhunskega in kakovostnega športa v Republiki Sloveniji.

Na podlagi ugotovitev iz analize strateških **ukrepov** na področju športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, lahko povzamemo naslednje sklepe:

1. Področju športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, je bilo v celotnem analiziranem obdobju namenjenih **71.254.312 evrov** javnofinančnih sredstev.
2. Skladno z usmeritvami NPŠ (2000) so se v opazovanem obdobju javnofinančna sredstva za šport otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni šport, v večjem deležu namenjala iz proračunov lokalnih skupnosti (skupaj **61,24 %)** in v nekoliko manjšem deležu z državne ravni (MŠŠ in FŠO skupaj **38,76 %).**
3. Ne država ne lokalne skupnosti **niso dosegale višine sredstev, načrtovanih v NPŠ (2000)**, pri čemer je skrb vzbujajoč predvsem delež lokalnih skupnosti (skupaj le 23,85 %), medtem ko je država v celotnem obdobju zagotovila 55,76 % načrtovanih sredstev.
4. Javnofinančna sredstva, namenjena zagotavljanju statusnih pravic perspektivnih športnikov (štipendije), so imela v celotnem analiziranem obdobju **pozitiven trend.**
5. Država (MŠŠ) je uspešno uveljavila projekt »panožne športne šole«, saj je **trend višine javnofinančnih sredstev in števila vključenih trenerjev pozitiven** (število vključenih trenerjev se je v povprečju povečevalo v celotnem analiziranem obdobju za 9,4 trenerja na leto).
6. Struktura trenerjev v projektu je **zelo perspektivna**, saj jih je kar 77 % mlajših od 40 let; vsi imajo skladno z zakonom o športu (1998) najmanj visokošolsko izobrazbo s športnega področja.
7. Struktura pravnih subjektov, pri katerih so trenerji zaposleni in v katerih opravljajo delo, kaže, da jih

kar **93 % dela v društvih ali nacionalnih panožnih športnih zvezah.**

8. Razpršenost trenerjev je dosegla zadovoljiv obseg, saj v letu 2009 delujejo že v **24 športnih panogah.**

Rezultate **analize učinkov oz. kazalnikov uspešnosti izvedenih ukrepov** na preučevanem področju lahko strnemo v naslednjih sklepih:

1. Ukrepi, izvedeni na področju športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, so imeli ugoden vpliv na povečanje registriranih športnikov (OKS - ZŠZ, 2009), ki tekmujejo v tekmovalnih sistemih v mlajših starostnih kategorijah, in prav tako na število mladih športnikov, ki so si pridobili enega od mladinskih razredov kategorizacije (v celotnem obdobju za **96 % oz. za 1115 mladih športnikov**). Omenjeno pomeni, da je preučevano področje v obdobju med letoma 2001 in 2008 **doseglo pozitivno rast tako kvantitativnih kot kvalitativnih kazalnikov.**
2. V preučevanem obdobju se je število športnikov štipendistov povečalo za **31,8 % oz. 35 športnikov.**
3. Uveljavljanje najpomembnejšega projekta NPŠ (2000) z delovnim imenom »panožne športne šole« je imelo pomembne pozitivne učinke na količino in kakovost dela v športu otrok in mladine. V preučevanem obdobju se je število mladih športnikov, vključenih v projekt, **povečalo za 369,8 % oz. 7016 športnikov**. S projektom je bil dosežen pozitiven trend števila vključenih športnikov glede na število vključenih trenerjev, kar kaže na **večjo učinkovitost dela trenerjev** (vrednost letnih javnofinančnih sredstev na vključenega športnika se je od prvega do zadnjega leta preučevanega obdobja zmanjšala za 42,3 %). Število vključenih športnikov se je v celotnem obdobju povečalo za **225,57 %** glede na število vključenih trenerjev. Analiza starostne strukture vključenih športnikov kaže, da je **97,46 % športnikov s področja športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport**, kar kaže na uspešno uveljavljanje projekta v praksi in relativno dober nadzor nad udeleženci v projektu.

Analiza izvedenih ukrepov in učinkov izvedenih ukrepov na področju športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, kaže, da so bili kljub **močnemu zaostajanju na področju namenjenih javnofinančnih sredstev** za to vsebino NPŠ (2000) **uveljavljeni vsi ukrepi** in da so imeli **pozitivne in ugodne učinke na rast in razvoj** tega dela športa v Republiki Sloveniji.

5. VIRI

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (2000). *Uradni List RS*, št. 24/2000.

OKS - ZŠZ (1999). *Kriteriji za kategorizacijo športnikov v Republiki Sloveniji.* Ljubljana: OKS-ZŠZ.

OKS - ZŠZ (2007). Pogoji, pravila in kriteriji za registriranje in kategoriziranje športnikov v Republiki Sloveniji. Ljubljana: OKS - ZŠZ.

Olimpijski komite Slovenije (2009). *Pregled registriranih športnikov* - 1. december 2009. Številka dokumenta: 30303-4-4/9, Ljubljana.

Zakon o športu (1998). *Uradni list RS,* št 22/98.

Edvard Kolar in Marko Rajšter

5.4

ANALIZA KAKOVOSTNEGA IN VRHUNSKEGA ŠPORTA

1. UVODNA IZHODIŠČA NA PODROČJU VRHUNSKEGA IN KAKOVOSTNEGA ŠPORTA

Nacionalni program športa (2000, v nadaljevanju: NPŠ) opredeljuje vrhunski športni dosežek kot »samostojno obliko specifičnega kulturnega ustvarjanja, ki ima lastna merila vrednotenja svoje ustvarjalnosti.« Rezultati mednarodne vrednosti so pomemben dejavnik identitete naroda in prispevajo pomemben delež k mednarodni uveljavitvi države Slovenije.

Vrhunski šport je v Sloveniji dogovorno opredeljen v 2. členu zakona o športu (1998) kot »priprava in tekmovanje športnikov, ki imajo po merilih OKS - ZŠZ (OKS – ZŠZ, 1999, 2007; Športna zveza Slovenije, 1993) za kategorizacijo športnikov v Republiki Sloveniji status mednarodnega, svetovnega in perspektivnega razreda.« Skladno z 38. členom zakona o športu je »vrhunski športnik državljan Republike Slovenije, ki doseže vrhunski športni dosežek mednarodne vrednosti«, ki je opredeljen skladno z »Merili za kategorizacijo športnikov v Republiki Sloveniji«, ki jih predlaga OKS – ZŠZ in potrdi strokovni svet za šport.

V **kakovostni šport** skladno z NPŠ (2000) sodijo priprave in športna tekmovanja ekip in posameznikov, ki nimajo objektivnih strokovnih, organizacijskih in materialnih možnosti za vključitev v program vrhunskega športa in ki jih program športne rekreacije ne zadovoljuje.

Skladno z NPŠ (2000) so bile na področju **vrhunskega športa** izpostavljene naslednje **strateške usmeritve:**

- ⇨ dvigovati raven uspešnosti slovenskih športnikov na mednarodnih tekmovanjih, kar bomo lahko dosegli z izdatnejšo finančno, materialno in strokovno podporo, izboljšanjem organizacije in vodenja;
- ⇨ povečati število vrhunskih športnikov za pet odstotkov;
- ⇨ posebno pozornost je treba posvetiti predvsem:
  - oblikovanju sistema vrednotenja in razvrstitvi športnih panog,
  - pripravam in nastopom tistih slovenskih športnikov in ekip, ki imajo realne možnosti za visoke uvrstitve na največjih mednarodnih tekmovanjih,
  - razvoju pogojev za izpeljavo programov vrhunskega športa (analiza navedenega ukrepa je narejena v poglavjih 4 in 6),
  - uveljavljanju statusnih pravic športnikov na področju štipendiranja, izobraževanja, zdravstvenega varstva, opredeljenega z zakonom o športu, stanovanjskih problemov, služenja vojaškega roka in pravic, opredeljenih v zakonu o športu,
  - zagotavljanju nadstandardnega zdravstvenega varstva vrhunskih športnikov (kakovost storitev in takojšnja obravnava),
  - omogočanju profesionalizacije športnikov s pospeševanjem zaposlovanja v državni upravi, uveljavljanju statusa poklicnega športnika in zaposlovanju v športnih organizacijah;
- ⇨ ministrstvo za šolstvo in šport skupaj z ministrstvom za finance zagotovi vrhunskim in poklicnim športnikom davčne olajšave (analiza navedenega ukrepa je narejena v poglavju 3.2).

Skladno z NPŠ (2000) je bila na področju **kakovostnega športa** izpostavljena naslednja **strateška usmeritev:**

- ⇨ omogočiti delovanje in razvoj kakovostnega športa.

2. ANALIZA IZVAJANJA STRATEŠKIH UKREPOV NA PODROČJU VRHUNSKEGA IN KAKOVOSTNEGA ŠPORTA

V uvodu v analizo uspešnosti strateških usmeritev na razvoj področij vrhunskega in kakovostnega športa smo preverili učinkovitost in obseg izvajanja strateških ukrepov, ki so bili zapisani v NPŠ (2000). Analiza učinkovitosti izvajanja strateških ukrepov je podlaga za preučevanje učinkov izvedenih ukrepov in ocenjevanje vpliva posameznih ukrepov na posamezne učinke strateškega obdobja. V analizi učinkovitosti izvajanja strateških ukrepov so zajeti ukrepi, za katere je v NPŠ (2000) zapisano, da se jim je treba še posebej posvetiti. Ukrepi so zapisani v poglavju »1. Uvodna izhodišča« tega dokumenta.

2.1 Oblikovanje sistema vrednotenja in razvrstitve športnih panog

V strateškem obdobju so bile v okviru OKS - ZŠZ oblikovane tri projektne ekspertne skupine, ki so se ukvarjale s problematiko vrednotenja vrhunskega športnega rezultata in z razvojem modelov za razvrščanje športnih panog na podlagi primerjalne vrednosti doseženih rezultatov športnikov v posamezni športni panogi:

- **ekspertna projektna skupina za pripravo modela vrednotenja športnih panog z vidika vrhunskega športnega rezultata** (2001 - 2005). Ob imenovanju ekspertne skupine je bil vodja dr. Jakob Bednarik. Kasneje je vodenje projektne skupine prevzel dr. Edvard Kolar. Skupina je med svojim delovanjem oblikovala sklop 25 kazalnikov, t. i. produktov vrhunskega športnega rezultata, ki so tvorili podlago modelov razvrščanja športnih panog v kakovostne skupine. Predstavljenih je bilo večje število različnih modelov vrednotenja športnih panog (ekspertni model, model »krivulja«, model »HCA« in trirazsežnostni model), ki omogočajo objektivno razvrščanje športnih panog v kakovostne razrede (Kolar, 2005). Razviti modeli se uporabljajo pri razvrščanju športnih panog v kakovostne razrede na Fundaciji za financiranje športnih panog v RS (FŠO). Prav tako pa je bil na podlagi predstavljenega trirasežnostnega modela razvit dvorazsežnostni model, ki se uporablja pri vrednotenju športnih rezultatov v novem sistemu za kategorizacijo vrhunskih športnikov v RS (OKS - ZŠZ, 2007). V sklopu izvedbe projekta je bila izvedena tudi raziskava javnega mnenja reprezentativnih vzorcev različnih javnosti (splošna, strokovna, mediji, sponzorji) z naslovom »Šport v vlogi narodne identitete Slovencev« (Kovač idr., 2004).
- **ekspertna projektna skupina za prenovo kriterijev za kategorizacijo športnikov v Republiki Sloveniji** (2002 - 2005). Vodja ekspertne skupine je bil Tomislav Levovnik. Ekspertna projektna skupina je v predstavljenem obdobju pripravila nov sistem in merila za kategorizacijo in registracijo športnikov v Republiki Sloveniji, a pripravljen model ni bil sprejet.
- **ekspertna projektna skupina za prenovo kriterijev za kategorizacijo športnikov v Republiki Sloveniji** (2006 - 2008). Vodja ekspertne skupine je bil Bogdan Gabrovec. Ekspertna projektna skupina je pripravila nov sistem in merila za kategorizacijo in registracijo športnikov v RS. Model razvrščanja športnih panog v skupine temelji na dvorazsežnostnem modelu vrednotenja doseženega rezultata na tekmovanju. Predstavljeni model je bil implementiran leta 2008 in predstavlja objektivno podlago za ugotavljanje kakovostne ravni osvojenega tekmovalnega dosežka športnika v trenutno veljavnem modelu kategorizacije in registracije športnikov v Republiki Sloveniji. Teoretične podlage in glavne značilnosti razvitega modela so predstavljene v dokumentu z naslovom »Pogoji, pravila in kriteriji za registriranje in kategoriziranje športnikov v Republiki Sloveniji« (OKS - ZŠZ, 2007, str. 22-24).

Pri delu vseh omenjenih projektnih ekspertnih skupin je sodelovalo več različnih strokovnjakov in raziskovalcev s področja športa. Z intenzivnim delom na področju vrednotenja posameznega športnega rezultata in posledično športne panoge, v kateri je bil posamezni rezultat dosežen, so naredili velik napredek v razumevanju vrhunskega športnega rezultata kot javne dobrine, ki naj bi se zaradi njenih zunanjih učinkov financirala iz javnofinančnih virov, in kot zasebne dobrine, ki povratno deluje na izboljšanje družbenega, ekonomskega in promocijskega učinka posameznika (ali ekipe), ki je rezultat osvojil, in športne panoge, v kateri je bil posamezni rezultat dosežen. V omenjenem obdobju so člani projektnih skupin in raziskovalci na omenjenih področjih podali teoretične podlage za:

- ⇨ razumevanje vrhunskega športnega rezultata kot družbenega, ekonomskega in medijskega fenomena,
- ⇨ razumevanje razlik pri vrednotenju rezultatov, doseženih v olimpijskih in neolimpijskih športnih panogah,
- ⇨ razumevanje razlik med doseženim vrhunskim športnim rezultatom v posamezni športni panogi z vidikov mednarodne in domače konkurenčnosti,
- ⇨ razumevanje športnega rezultata in razlik med posameznimi športnimi panogami pri dojemanju njihovega pomena v zavesti in identiteti Slovencev,
- ⇨ razumevanje vrhunskega športnega rezultata kot multiplikatorja vloženih javnofinančnih sredstev v razvoj rezultata in
- ⇨ razumevanje učinkov vrhunskega športnega rezultata na razvoj slovenskega športa, identiteto slovenskega naroda in pomena za prepoznavnost Slovenije v Evropi in svetu.

2.2 Analiza gibanja javnofinančnih sredstev za programe priprav in nastopov slovenskih športnikov in ekip v vrhunskem športu

Prikaz 1: Javnafinančna sredstva, namenjena programom vrhunskega športa med letoma 2001 in 2008.

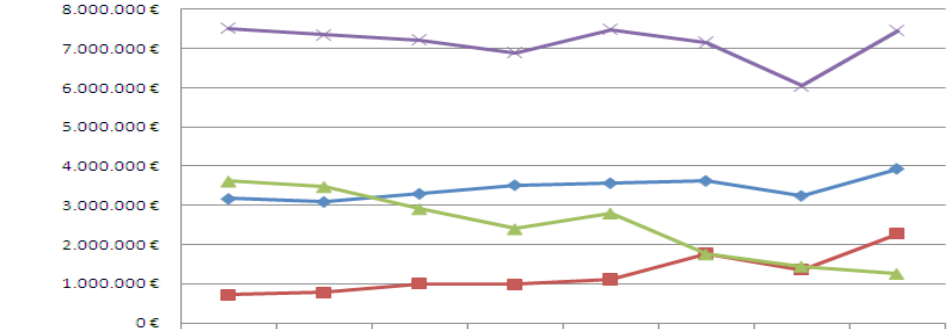

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MŠŠ	3.173.112€	3.096.141€	3.301.048€	3.519.929€	3.570.922€	3.629.441€	3.250.011€	3.934.935€
FŠO	723.204€	776.499€	1.006.418€	978.652€	1.115.192€	1.776.584€	1.362.844€	2.274.388€
Lokalne skupnosti	3.622.324€	3.481.832€	2.913.821€	2.398.084€	2.799.152€	1.749.377€	1.438.091€	1.250.100€
SKUPAJ	7.518.641€	7.354.471€	7.221.288€	6.896.665€	7.485.267€	7.155.402€	6.050.946€	7.459.423€

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009)[11].

11 Med sredstvi FŠO niso upoštevana sredstva v višini 90.000 evrov, ki jih je ta namenila »Skladu vrhunskih športnikov«, ker so bila razpisana znotraj programov R&R.

V analizi ukrepa, povezanega z zagotavljanjem javnofinančnih sredstev za priprave in nastope slovenskih športnikov in ekip, smo pregledali višino sredstev, ki so bila za ta namen med letoma 2001 in 2008 zagotovljena iz javnofinančnih virov države (MŠŠ in FŠO) in lokalnih skupnosti. Predmet analize so javnofinančna sredstva za:

- ⇨ programe vrhunskega športa,
- ⇨ programe kakovostnega športa.

Prikaz 2: Deleži države in lokalnih skupnosti pri javnafinančnih sredstvih, namenjenih programom vrhunskega športa med letoma 2001 in 2008.

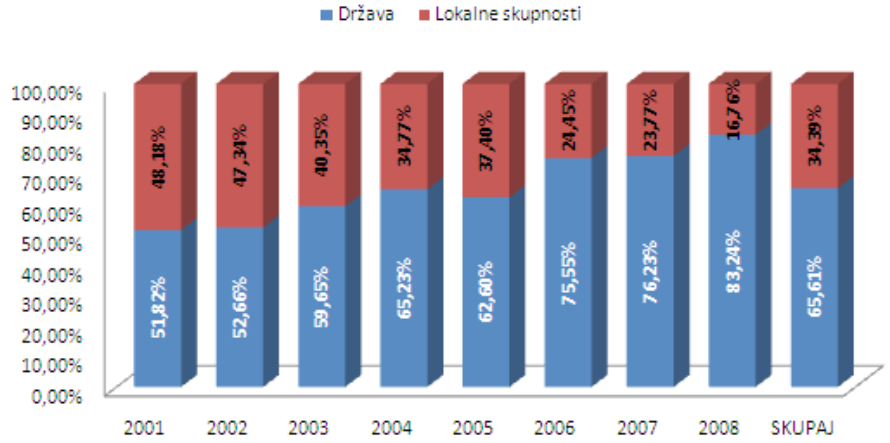

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Iz Prikazov 1 in 2 vidimo:

- ⇨ da je skupni trend višine finančnih sredstev za programe vrhunskega športa med letoma 2001 in 2007 negativen, pri čemer je treba omeniti, da sta trenda višine sredstev iz proračuna MŠŠ in FŠO med letoma 2001 in 2008 pozitivna in trend višine sredstev lokalnih skupnosti izrazito negativen (lokalne skupnosti so leta 2008 zagotovile za 2.372.224 evrov manj sredstev kot leta 2007 oz. le 34,51 % sredstev iz leta 2001),
- ⇨ da je bilo v obdobju med 2001 in 2008 programom vrhunskega športa skupaj namenjenih 57.142.103 evrov javnofinančnih sredstev,
- ⇨ da se je višina javnofinančnih sredstev za programe vrhunskega športa med letoma 2001 in 2008 povprečno povečevala za 0,5 odstotne točke na leto; v nihanju zagotovljenih sredstev je do največjega zmanjšanja sredstev prišlo med letoma 2006 in 2007 (15,44 %) ter povečanja med letoma 2007 in 2008 (23,28 %),
- ⇨ da je v celotnem obdobju (2001 - 2008) večji delež javnofinančnih sredstev za programe vrhunskega športa namenila država (skupaj 65,61 %; MŠŠ 27.475.539 evrov - 48,08 % in FŠO 10.013.782 evrov - 17,52 %),
- ⇨ da so lokalne skupnosti namenile za programe vrhunskega športa manjši delež sredstev (19.652.782 evrov - 34,39 %),
- ⇨ da struktura financiranja programov vrhunskega športa iz javnofinančnih virov sledi strateškim usmeritvam, skladno s katerimi naj bi večji delež javnofinančnih sredstev za te programe namenjala država (MŠŠ in FŠO skupaj - 65,61 %), saj gre za programe športnikov in športnih ekip, ki zastopajo nacionalno raven v mednarodnem prostoru (Prikaz 2).

Prikaz 3: Uresničevanje NPŠ (2000) na področju vrhunskega športa med letoma 2001 in 2008.

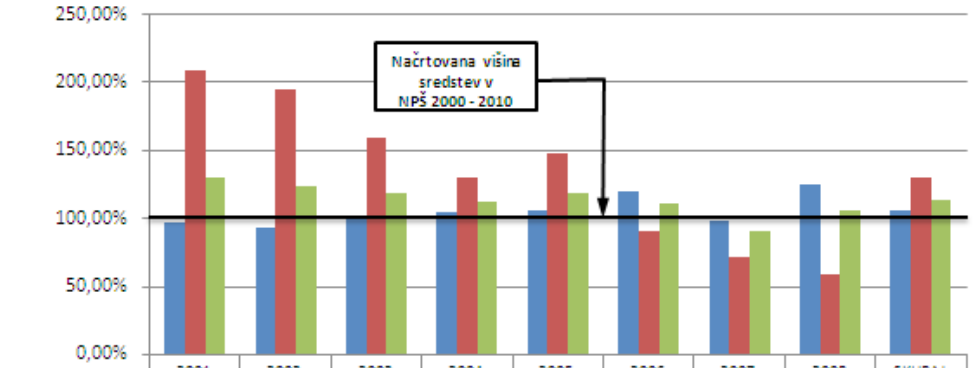

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	SKUPAJ
Država	96,43%	92,86%	101,05%	104,13%	106,14%	119,46%	98,40%	125,32%	105,97%
Lokalne skupnosti	209,19%	194,80%	159,49%	129,52%	147,93%	90,20%	71,58%	58,87%	129,62%
SKUPAJ	130,26%	123,44%	118,58%	111,75%	118,67%	110,68%	90,36%	105,38%	113,07%

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Iz Prikaza 3 vidimo:

- ⇨ da je bila skupna vrednost javnofinančnih sredstev, ki so bila v NPŠ (2000) načrtovana za uresničevanje javnega interesa na področju vrhunskega športa v obdobju 2001 - 2008, presežena za 13,07 %,
- ⇨ da so lokalne skupnosti v omenjenem obdobju presegle načrtovana sredstva za 29,62 %, medtem ko je država načrtovana sredstva presegla za 5,97 %,
- ⇨ da je trend dodeljenih sredstev na ravni lokalnih skupnosti v primerjavi z načrtovanimi v NPŠ (2000) izrazito negativen in da po letu 2005 sredstva lokalnih skupnosti ne dosegajo več načrtovane ravni (v letu 2008 so dosegla le 58,87 % načrtovanih),
- ⇨ da sredstva, namenjena programom vrhunskega športa na ravni lokalnih skupnosti, med letoma 2001 in 2005 izrazito presegajo načrtovana sredstva (najbolj leta 2001 - 109,19 %), zato skupna vrednost sredstev ob koncu analiziranega obdobja (leta 2008) še vedno presega načrtovana, vendar lahko nadaljevanje negativnega trenda do konca strateškega obdobja (leta 2010) povzroči padec skupnih sredstev za programe vrhunskega športa pod raven načrtovanih,
- ⇨ da se višina javnofinančnih sredstev za programe vrhunskega športa med letoma 2001 in 2008 na ravni države skozi celotno analizirano obdobje giblje blizu ravni načrtovanih (največji presežek je bil leta 2008 - 25,32 %),

Iz Prikaza 4 vidimo:

- ⇨ da je povprečni delež javnofinančnih sredstev za programe vrhunskega športa v BDP med letoma 2001 in 2008 znašal 0,029 %,
- ⇨ da je trend deleža javnofinančnih sredstev, namenjenih programom vrhunskega športa v BDP, izrazito negativen,
- ⇨ da se je med letoma 2001 in 2007 delež sredstev v BDP zmanjšal za 105 % (z 0,041 na 0,020 %), vendar se je iz leta 2007 na leto 2008 ponovno povečal za 10 %.

Prikaz 4: Delež javnofinančnih sredstev za programe vrhunskega športa med letoma 2001 in 2008 znotraj BDP v Republiki Slovenij.

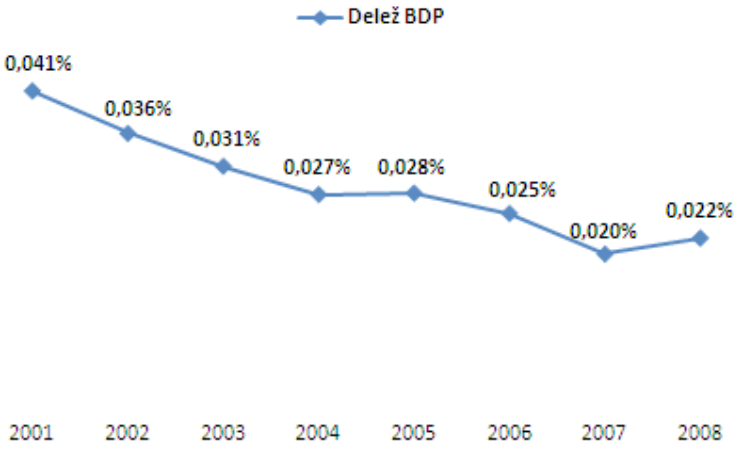

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Iz Prikaza 5 vidimo:

- ⇨ da je trend višine finančnih sredstev za programe kakovostnega športa med letoma 2001 in 2008 negativen,
- ⇨ da je bilo v obdobju med 2001 in 2008 programom kakovostnega športa skupaj namenjenih 21.414.465 evrov javnofinančnih sredstev,
- ⇨ da se je višina javnofinančnih sredstev za programe kakovostnega športa med letoma 2001 in 2008 povprečno zmanjševala za 0,38 odstotne točke na leto,
- ⇨ da javnofinančna sredstva za programe kakovostnega športa namenjajo zgolj lokalne skupnosti, medtem ko država in FŠO tej vsebini ne namenjata sredstev,
- ⇨ da struktura financiranja programov kakovostnega športa iz javnofinančnih virov sledi strateškim usmeritvam, saj programe kakovostnega športa sofinancirajo le lokalne skupnosti (to so v glavnem športniki in ekipe, ki v nacionalnih tekmovalnih sistemih zastopajo lokalno raven).

Prikaz 5: Javna finančna sredstva, namenjena programom kakovostnega športa med letoma 2001 in 2008.

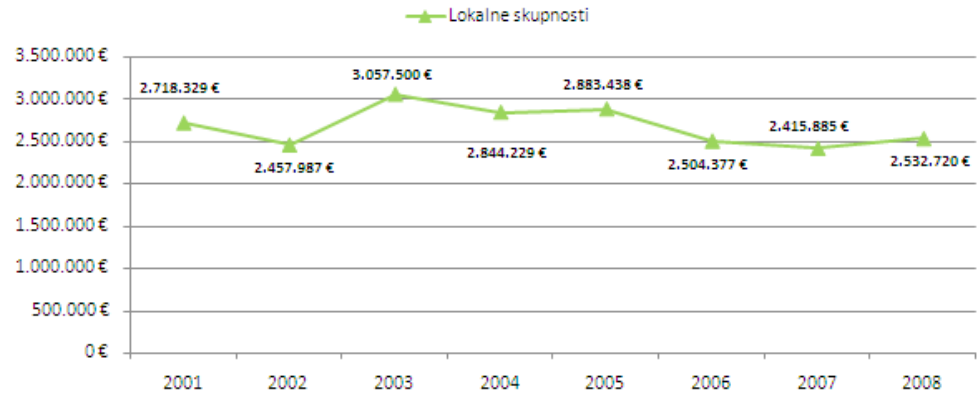

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Prikaz 6: Uresničevanje NPŠ (2000) na področju kakovostnega športa med letoma 2001 in 2008.

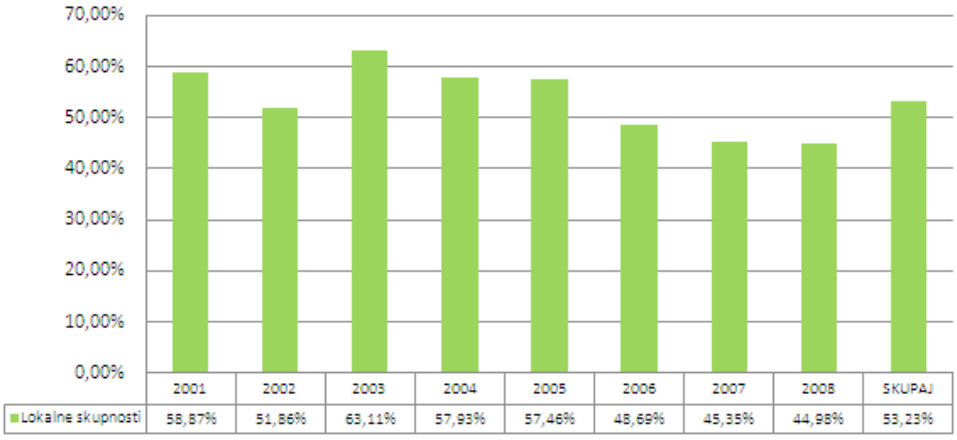

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	SKUPAJ
Lokalne skupnosti	58,87%	51,86%	63,11%	57,93%	57,46%	48,69%	45,35%	44,98%	53,23%

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Iz Prikazov 6 in 7 vidimo:

- ⇨ da je bila skupna vrednost javnofinančnih sredstev, ki so bila v NPŠ (2000) načrtovana za uresničevanje javnega interesa na področju kakovostnega športa v obdobju 2001 - 2008, za 46,77 % nižja od načrtovane,
- ⇨ da je trend dodeljenih sredstev v primerjavi z načrtovanimi v NPŠ (2000) negativen in da sredstva v nobenem letu znotraj analiziranega obdobja ne dosegajo načrtovanih,
- ⇨ da je povprečni delež javnofinančnih sredstev za programe kakovostnega športa v BDP med letoma 2001 in 2008 znašal 0,011 % in da se je ta v analiziranem obdobju zmanjšal za 114,3 % (z 0,015 na 0,007 %).

Prikaz 7: Delež javnofinančnih sredstev za programe kakovostnega športa med letoma 2001 in 2008 znotraj BDP.

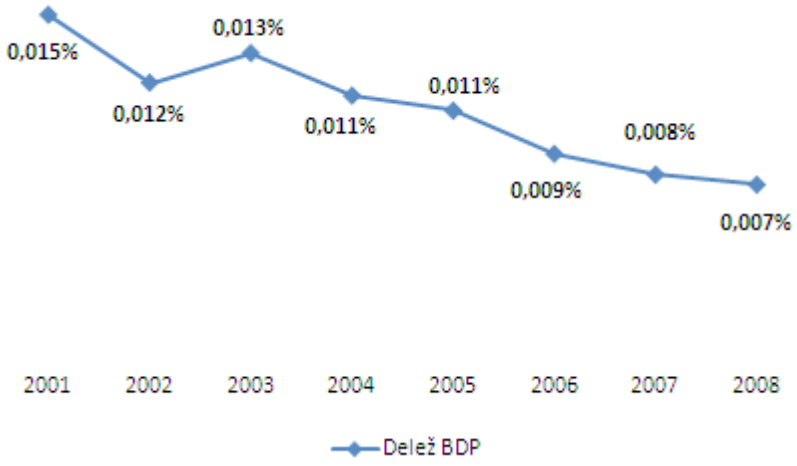

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

2.3 Analiza izvajanja ukrepov na področju uveljavljanja statusnih pravic vrhunskih športnikov

Na področju uveljavljanja statusnih pravic vrhunskih športnikov so predstavljene pravice, povezane z različnimi oblikami zavarovanja vrhunskih športnikov.

Skladno s 40. členom zakona o športu (1998) si lahko vrhunski športnik pridobi pravico do zdravstvenega, nezgodnega ter pokojninskega invalidskega zavarovanja.

Prikaz 8: Finančna sredstva za zdravstveno, nezgodno ter invalidsko in pokojninsko zavarovanje vrhunskih športnikov med letoma 2001 in 2008.

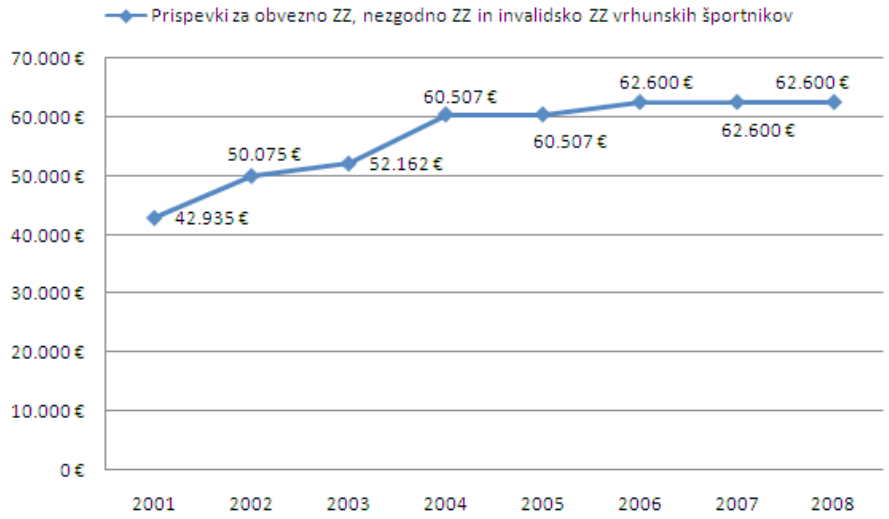

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ, 2009.

Iz Prikaza 8 vidimo:

- ⇨ da je trend finančnih sredstev, namenjenih zdravstvenemu, nezgodnemu ter pokojninskim in invalidskim zavarovanjem vrhunskih športnikov, med letoma 2001 in 2008 pozitiven,
- ⇨ da je bilo leta 2008 za 19.665 evrov oz. 45,8 % več finančnih sredstev namenjenih zdravstvenmu, nezgodnemu ter pokojninskim in invalidskim zavarovanjem vrhunskih športnikov kot leta 2001,
- ⇨ da so se sredstva, namenjena štipendijam vrhunskih športnikov povprečno povečevala za 5 % na leto.

Sofinanciranje stroškov **nadstandardnega zdravstvenega zavarovanja vrhunskih športnikov** je bilo v obdobju med letoma 2001 in 2008 dogovorjeno v tripartitni pogodbi med OKS - ZŠZ, MŠŠ ter FŠO.

Prikaz 9: Število nadstandardno zavarovanih vrhunskih športnikov med letoma 2001 in 2008.

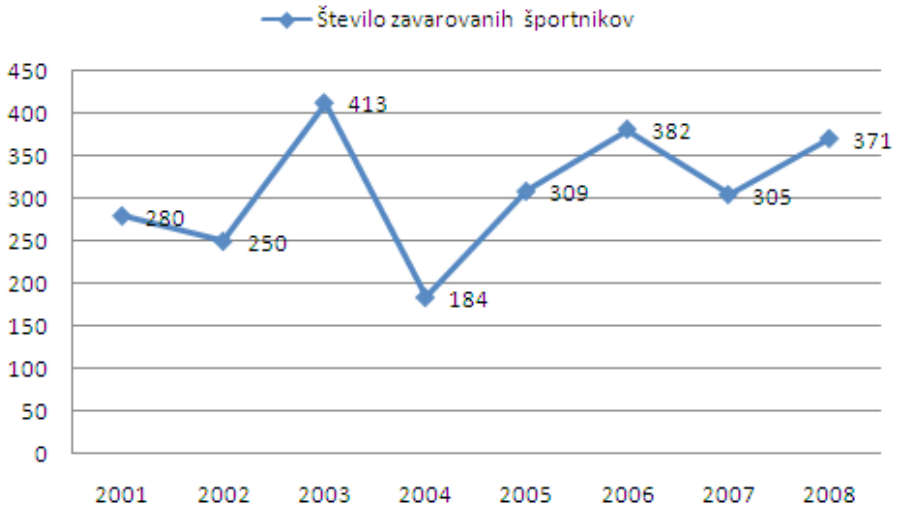

Vir: OKS - ZŠZ (junij, 2009).

Iz Prikaza 9 vidimo:

- ⇨ da je trend števila nadstandardno zavarovanih vrhunskih športnikov med letoma 2001 in 2008 (kljub nihanjem v letih 2002, 2004 in 2007) pozitiven,
- ⇨ da je leta 2008 število nadstandardno zavarovanih vrhunskih športnikov za 91 športnikov oz. 32,5 % večje kot leta 2001, čeprav je največje število doseženo v letu 2003,
- ⇨ da se je število nadstandardno zavarovanih vrhunskih športnikov v celotnem obdobju povprečno povečevalo za 11 vrhunskih športnikov oz. za 11,5 % na leto in
- ⇨ da je bilo največje povečanje števila nadstandardno zavarovanih vrhunskih športnikov med letoma 2002 in 2003, kjer se je to število povečalo za 163 športnikov, in največje zmanjšanje za 229 športnikov (55,4 %) med letoma 2003 in 2004.

Prikaz 10: Sofinanciranje nadstandardnega zavarovanja vrhunskih športnikov med letoma 2001 in 2008.

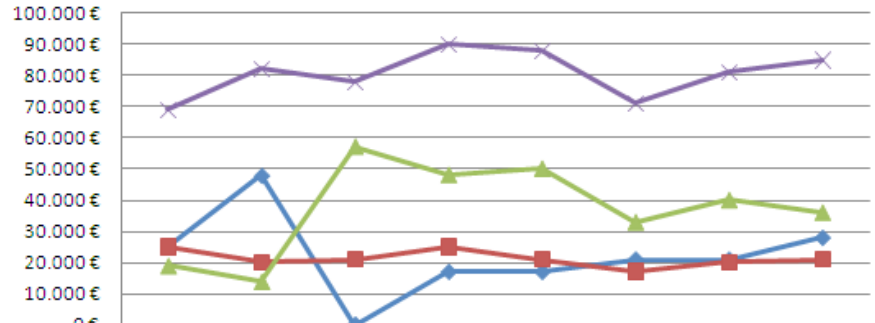

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MŠŠ	25.000 €	48.000 €	0 €	17.000 €	17.000 €	21.000 €	21.000 €	28.000 €
FŠO	25.000 €	20.000 €	21.000 €	25.000 €	21.000 €	17.000 €	20.000 €	21.000 €
OKS-ZŠZ	19.000 €	14.000 €	57.000 €	48.000 €	50.000 €	33.000 €	40.000 €	36.000 €
SKUPAJ	69.000 €	82.000 €	78.000 €	90.000 €	88.000 €	71.000 €	81.000 €	85.000 €

Vir: OKS - ZŠZ (junij, 2009).

Iz Prikaza 10 vidimo:

- ⇨ da je trend skupnih sredstev, namenjenih nadstandardnemu zavarovanju vrhunskih športnikov med letoma 2001 in 2008 kljub nihanjem v letih 2003 in 2006 pozitiven,
- ⇨ da je bilo največ sredstev namenjenih nadstandardnemu zavarovanju vrhunskih športnikov leta 2004, torej v letu, ko je bilo zavarovanih najmanjše število vrhunskih športnikov,
- ⇨ da razen v letih 2001 in 2002 največji delež sredstev, namenjenih nadstandardnemu zavarovanju vrhunskih športnikov, predstavlja delež OKS - ZŠZ (med 42 % leta 2008 in 73 % leta 2003),
- ⇨ da je od skupaj 644.000 evrov, zagotovljenih za nadstandardno zavarovanje vrhunskih športnikov med letoma 2001 do 2008, največji delež sredstev (46 %) zagotovil OKS - ZŠZ, sledita pa mu MŠŠ (27 %) in FŠO (26 %).

2.4 Analiza uveljavljanja pogojev za profesionalizacijo športnikov

Strateški ukrepi, povezani z uveljavljanjem pogojev za profesionalizacijo športnikov v Republiki Sloveniji, so bili povezani z uveljavljanjem treh projektov:

- ⇨ zaposlovanje športnikov v državni upravi,
- ⇨ uveljavljanje statusa poklicnega športnika in
- ⇨ zaposlovanje športnikov v športnih organizacijah.

Za analizo uveljavljanja posameznega projekta smo pridobili podatke OKS - ZŠZ (zaposlovanje v javni upravi) in MŠŠ (uveljavljanje statusa poklicnega športnika). Uveljavljanje zaposlovanja športnikov v športnih organizacijah se ni spremljalo sistematično, zato nimamo relevantnih podatkov o uresničevanju projekta.

Zaposlovanje vrhunskih športnikov v državni upravi je potekalo v:

- ⇨ ministrstvu za obrambo,
- ⇨ ministrstvu za notranje zadeve,
- ⇨ ministrstvu za finance (Carinska uprava).

Prikaz 11: Število vrhunskih športnikov, zaposlenih v državni upravi med letoma 2001 in 2008.

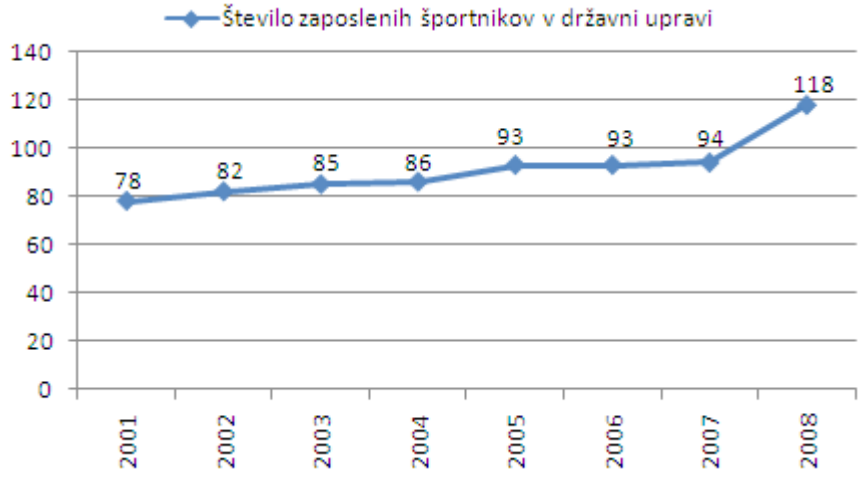

Vir: OKS - ZŠZ (junij, 2009).

Iz Prikaza 11 vidimo:

- ⇨ da je trend zaposlovanja športnikov v državni upravi med letoma 2001 in 2008 pozitiven,
- ⇨ da se je število zaposlenih športnikov v državni upravi med letoma 2001 in 2008 povečalo za 40 športnikov oz. 51 %,
- ⇨ da se je število zaposlenih športnikov v celotnem obdobju povprečno povečevalo za pet zaposlenih vrhunskih športnikov oz. za 5,6 % na leto in
- ⇨ da je bilo največje povečanje zaposlenih športnikov v državni upravi med letoma 2007 in 2008, kjer se je to število povečalo za 24 vrhunskih športnikov oz. 25,5 %.

Status **poklicnega športnika** in pogoji za pridobitev so zapisani v 35. členu zakona o športu (1998). Status poklicnega športnika športnikom omogoča izvajanje dejavnosti pod pogoji, ki omogočajo pridobivanje dohodka iz dejavnosti pod davčno olajšanimi pogoji, saj se davčna osnova za akontacijo dohodnine ugotavlja z upoštevanjem normiranih stroškov v višini 25 % bruto višine dohodka.

Iz Prikaza 12 vidimo:

- ⇨ da je trend števila športnikov s statusom poklicnega športnika med letoma 2001 in 2008 kljub nihanjem v letih 2005 in 2006 pozitiven;
- ⇨ da se je število športnikov s statusom poklicnega športnika med letoma 2001 in 2008 povečalo za 227 športnikov oz. 34 %;
- ⇨ da se je število športnikov s statusom poklicnega športnika v celotnem obdobju povprečno povečevalo za 28 športnikov oz. za 5 % na leto in
- ⇨ da je bilo povečanje športnikov s statusom poklicnega športnika največje med letoma 2006 in 2007, kjer se je to število povečalo za 232 športnikov oz. 38,5 %, in največje zmanjšanje za 132 športnikov (15,8%) med letoma 2004 in 2005.

Prikaz 12: Število poklicnih športnikov skladno s 35. členom zakona o športu med letoma 2001 in 2009.

Vir: OKS - ZŠZ (junij, 2009).

3. ANALIZA UČINKOV NA PODROČJIH VRHUNSKEGA IN KAKOVOSTNEGA ŠPORTA

V prvem delu analize so prikazani podatki o številu kategoriziranih športnikov skladno z merili za kategorizacijo športnikov v Republiki Sloveniji po posameznih razredih ter skupno število kategoriziranih športnikov v letih med 2001 in 2009. Pregled števila kategoriziranih po posameznih razredih in skupnega števila kategoriziranih športnikov nam omogoča vpogled v trend kakovosti slovenskega tekmovalnega športa, pa tudi v razmerja med posameznimi razredi kategorizacije. Pri interpretaciji podatkov, prikazanih v Prikazih 13, 14 in 15, je treba upoštevati spremembe sistema kategorizacije športnikov v Republiki Sloveniji, ki z novimi merili uspešnosti vrednotijo tekmovalni rezultat znotraj dvorazsežnostnega modela. Ena razsežnost modela vrednoti rezultat glede na **mednarodno konkurenčnost**, v katerem je bil rezultat dosežen, druga razsežnost pa glede na **nacionalni pomen športne panoge.** Prav tako pa so bile uvedene nekatere spremembe v **trajanju posameznega razreda** kategorizacije (perspektivni razred iz enega na dve leti). Ne glede na to, da je splošni trend števila kategoriziranih športnikov naraščajoč, so imele spremembe meril v letu 2009 dodaten vpliv na dvig skupnega števila kategoriziranih športnikov in tudi dvig števila kategoriziranih športnikov svetovnega, perspektivnega, mladinskega in državnega razreda ter padec števila športnikov mednarodnega razreda (Prikaz 2). Prav tako spremembe meril vplivajo na spreminjanje strukturnih razmerij glede na število kategoriziranih športnikov v posameznem kakovostnem razredu. Obe zaznani spremembi sta bila tudi glavna cilja priprave novih meril za kategorizacijo športnikov v Republiki Sloveniji. Seveda pa je tudi pomembno, da jih pri nadaljnjih interpretacijah, ki bodo izhajale iz števila kategoriziranih športnikov, ustrezno upoštevamo. Prav tako bomo v tem delu analize pregledali, kako se je spreminjalo število slovenskih občin, ki imajo vsaj enega kategoriziranega športnika, kar nam bo dalo odgovor o razpršenosti kategoriziranih športnikov po celotnem področju Slovenije.

Iz Prikaza 13 lahko vidimo:

- ⇨ da je trend skupnega števila slovenskih športnikov, ki tekmujejo v sistemih mednarodnih in nacionalnih panožnih športnih zvez, pozitiven, kar pomeni, da je v Sloveniji vedno večje število športnikov, ki so sposobni dosegati kakovostne športne rezultate, ki jim zagotavljajo pridobitev statusa kategoriziranega športnika;
- ⇨ da se je skupno število kategoriziranih športnikov med leti 2001 in 2009 povečalo za 1949 športnikov, kar predstavlja skoraj 76-odstotno povečanje;
- ⇨ da se je skupno število kategoriziranih športnikov v celotnem obdobju povprečno povečevalo za 7,5 % na leto, medtem ko je največje medletno povečanje nastalo prav med letoma 2008 in 2009 (21,6 %), na kar je imela odločilen vpliv prav sprememba meril za kategorizacijo športnikov;
- ⇨ da je na povečanje skupnega števila kategoriziranih športnikov vplivalo predvsem povečanje števila kategoriziranih športnikov mladinskega in državnega razreda.

Prikaz 13: Število kategoriziranih športnikov v posameznem razredu in skupaj med letoma 2001 in 2009.

Kategorizacija	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Svetovni razred	19	28	31	43	45	40	42	30	52
Mednarodni razred	494	497	471	502	478	432	531	539	483
Perspektivni razred	179	228	245	211	252	241	267	245	259
Državni razred	896	997	982	1052	1170	1157	1326	1454	1708
Mladinski razred	983	802	909	1004	983	1162	1216	1448	2018
SKUPAJ	2571	2552	2638	2812	2928	3032	3382	3716	4520

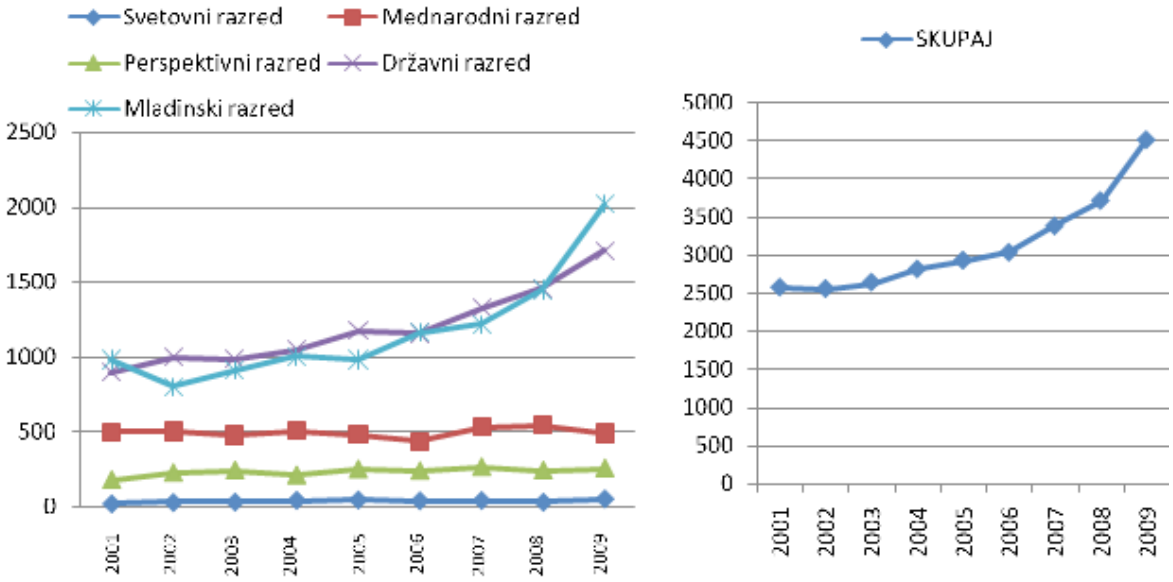

Vir: OKS - ZŠZ (junij, 2009).

Prikaz 14: Število športnih panog s kategoriziranimi športniki med letoma 2001 in 2009.

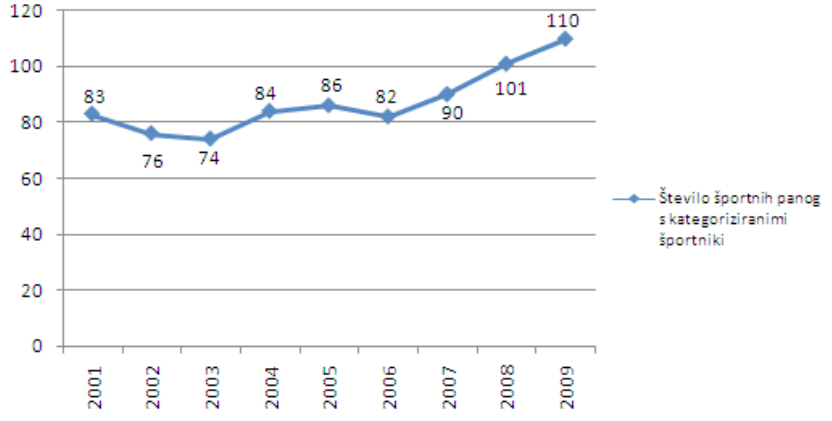

Vir: OKS - ZŠZ (junij, 2009).

Iz Prikaza 14 lahko vidimo:

- ⇨ da je trend števila športnih panog, ki imajo vsaj enega kategoriziranega športnika po merilih OKS – ZŠZ, med letoma 2001 in 2009 kljub nekaterim nihanjem (2002, 2003 in 2006) naraščajoč;
- ⇨ da je največje število športnih panog s kategoriziranimi športniki v letu 2009, na kar je vplivala sprememba meril za kategoriziranje športnikov, saj se znotraj kategoriziranih športnikov pojavljajo tudi športniki invalidi v osmih športnih panogah;
- ⇨ da z leti narašča število športnih panog, ki z bolj kakovostnim organizacijskim (organizacija ustreznih tekmovalnih sistemov) in/ali strokovnim (kakovostno delo s športniki) delom in/ali zagotovljenimi boljšimi materialnimi pogoji za trening (infrastruktura in oprema) ustvarjajo takšne razmere, da lahko njihovi športniki izpolnijo pogoje za pridobitev enega od razredov kategorizacije; kategorizacija pa nato opredeljuje statusne pravice športnikov.

Prikaz 15: Število občin in njihov delež (izmed vseh občin v Sloveniji) s kategoriziranimi športniki med letoma 2001 in 2009.

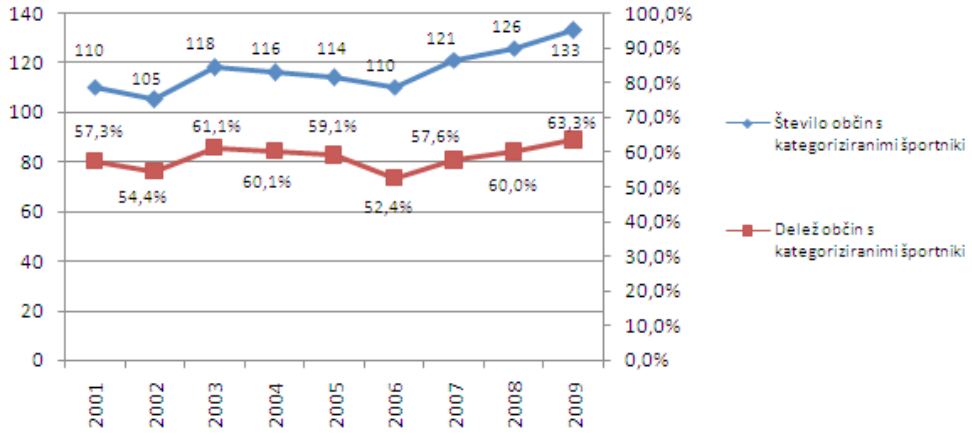

Vir: OKS - ZŠZ (junij, 2009); Surs (junij, 2009).

Iz Prikaza 15 lahko vidimo:

- ⇨ da je trend števila občin, ki imajo vsaj enega kategoriziranega športnika po merilih OKS – ZŠZ, med letoma 2001 in 2009 kljub nekaterim nihanjem (2002, 2003 in 2006) naraščajoč;
- ⇨ Rezultati kažejo, da je ne glede na povečanje števila občin v letih 2002 (za eno občino) in 2006 (za 17 občin) trend deleža občin s kategoriziranimi športniki med letoma 2001 in 2009 naraščajoč, saj je leta 2009 za 6 % večji kot 2001.

3.1 Učinki na področju vrhunskega športa

V tem poglavju smo predstavili učinke, ki so bili vzpodbujeni z izvajanjem in uveljavljanjem ukrepov, predvidenih v NPŠ (2009). Skladno z določili zakona o športu (1998) so predmet analize vrhunski športniki oz. športniki, ki jim je skladno z merili za kategorizacijo športnikov uspelo pridobiti status svetovnega, mednarodnega ali perspektivnega razreda. Status v navedenih razredih lahko športniki pridobijo samo na podlagi uspešnosti v mednarodnem okolju.

Prikaz 16: Število vrhunskih športnikov med letoma 2001 in 2009 za posamezni razred in skupaj.

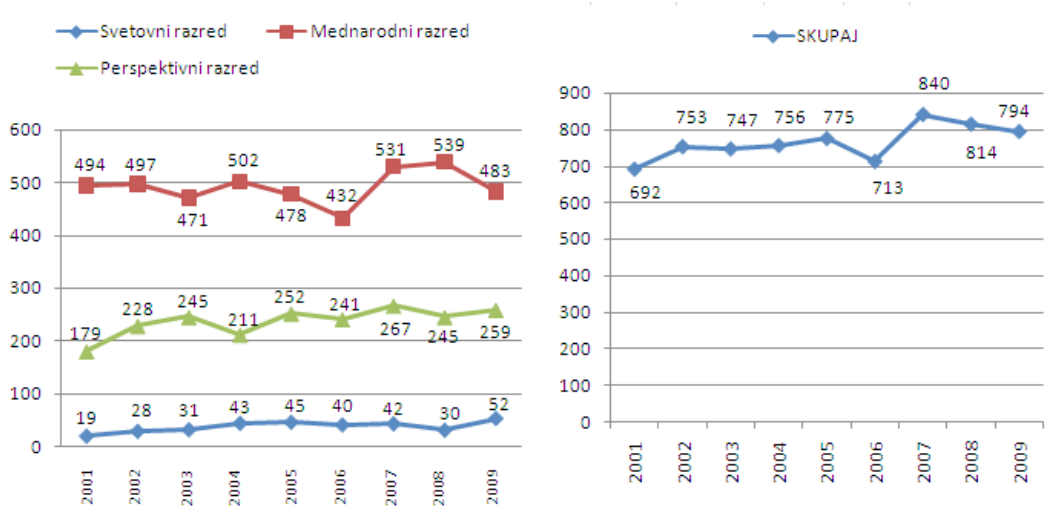

Vir: OKS - ZŠZ (junij, 2009).

Iz Prikaza 16 lahko vidimo:

- ⇨ da je trend skupnega števila vrhunskih športnikov naraščajoč. V celotnem strateškem obdobju se je število vrhunskih športnikov povečalo za 14,7 % oz. za 102 vrhunska športnika. Sklepati je mogoče tudi, da so nova merila za kategorizacijo športnikov bolj zahtevna, saj se je število vrhunskih športnikov zmanjšalo. Največje število vrhunskih športnikov je bilo doseženo leta 2007. Navedeno število je popolnoma primerljivo s številom vrhunskih športnikov na začetku strateškega obdobja, saj so bili statusi doseženi pod enakimi pogoji. Med letoma 2001 in 2007 se je število vrhunskih športnikov povečalo za 21,4 % oz. 148 športnikov;
- ⇨ da se je skupno število vrhunskih športnikov v celotnem obdobju povprečno povečevalo za dve odstotni točki na leto, medtem ko je največje medletno povečanje nastalo prav med letoma 2006 in 2007 (17,8 %);
- ⇨ da je bilo v celotnem strateškem obdobju znotraj vrhunskih športnikov največje število športnikov mednarodnega razreda in najmanjše število športnikov svetovnega razreda. Navedeno je razumljivo, saj so merila za dosego statusa športnika mednarodnega razreda bistveno manj zahtevna kot merila za dosego statusa svetovnega razreda. Navedena spoznanja kažejo, da število posameznih razredov predstavlja predvsem kakovostni kazalnik uspešnosti posameznega športnika oz. športne panoge in ne kvantitativnega ;
- ⇨ da se je skupno število športnikov svetovnega in perspektivnega razreda v celotnem obdobju povečalo, medtem ko se je število športnikov mednarodnega razreda v celotnem strateškem obdobju zmanjšalo. Na zmanjšanje je vplivala predvsem sprememba meril za kategorizacijo športnikov, ki so za dosego tega razreda bolj zahtevna. Največje odstotkovno povečanje števila vrhunskih športnikov se je pojavilo znotraj športnikov svetovnega razreda (predvsem v obdobju uvedbe novih meril), kar kaže, da so se kakovostni standardi za dosego tega razreda z uvedbo novih meril znižali.

Prikaz 17: Število vrhunskih športnikov med letoma 2001 in 2009 za posamezni razred in skupaj.

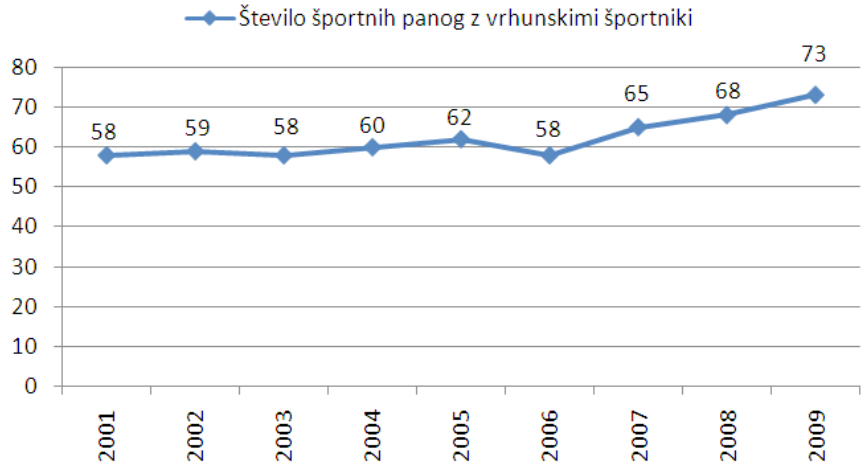

Vir: OKS - ZŠZ (junij, 2009).

Iz Prikaza 17 lahko vidimo:

- ⇨ da je trend števila športnih panog, ki imajo vsaj enega vrhunskega športnika po merilih OKS – ZŠZ, med letoma 2001 in 2009, kljub nekaterim nihanjem (2006) naraščajoč,
- ⇨ da je največje število športnih panog s kategoriziranimi športniki v letu 2009, na kar je imela vpliv sprememba meril za kategoriziranje športnikov, saj se znotraj kategoriziranih športnikov pojavljajo tudi športniki invalidi v šestih športnih panogah;
- ⇨ da z leti narašča število športnih panog, ki z bolj kakovostnim organizacijskim, strokovnim delom in/ali zagotovljenimi boljšimi materialnimi pogoji za trening (infrastruktura in oprema) ustvarjajo takšne razmere, da lahko njihovi športniki izpolnijo pogoje za pridobitev naziva vrhunski športnik.

Prikaz 18: Število občin in delež občin (izmed vseh občin v Sloveniji) z vrhunskimi športniki med letoma 2001 in 2009.

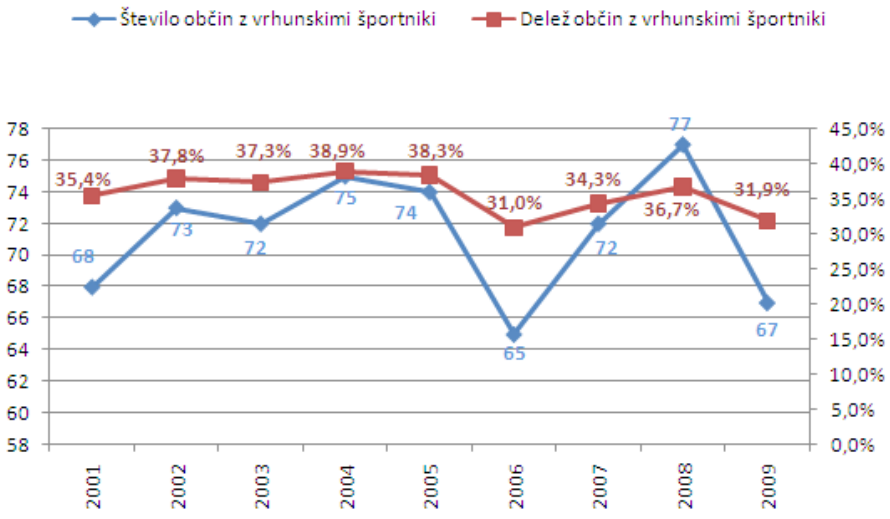

Vir: OKS - ZŠZ (junij, 2009); Surs (junij, 2009).

Iz Prikaza 18 lahko vidimo:

- ⇨ da je trend števila občin, ki imajo vsaj enega vrhunskega športnika po merilih OKS – ZŠZ, med letoma 2001 in 2009 kljub povečanju skupnega števila vrhunskih športnikov padajoč; delež občin z vrhunskimi športniki je do leta 2005 naraščal in v letu 2006 (s povečanjem števila vseh občin) padel, se je leta 2007 in 2008 spet povečal in leta 2009 padel skoraj na najnižjo vrednost v celotnem strateškem obdobju.

Iz Prikaza 19 lahko vidimo:

- ⇨ da je trend skupnega števila medalj, ki so jih slovenski športniki osvojili na olimpijskih igrah ter svetovnih in evropskih prvenstvih med letoma 2001 in 2009, kljub nekaterim nihanjem (predvsem leto 2006) naraščajoč. Trendi osvojenih medalj na posameznih tekmovanjih so zelo spremenljivi, saj so odvisni predvsem od tekmovalnih sistemov in s tem od števila organiziranih posameznih velikih mednarodnih športnih tekmovanj v posameznih letih;
- ⇨ da so slovenski športniki v celotnem opazovanem obdobju osvojili 505 medalj na navedenih velikih mednarodnih tekmovanjih in da je največji delež medalj osvojen na evropskih prvenstvih (55,05 % oz. 278 medalj), sledita pa mu deleža medalj, osvojenih na svetovnih prvenstvih (42,397 % oz. 217 medalj) in olimpijskih igrah (1,98 % oz. deset medalj);
- ⇨ da se je skupno število osvojenih medalj v celotnem obdobju povprečno povečevalo za 8 % na leto, medtem ko je največje medletno povečanje nastalo prav med letoma 2006 in 2007 (46,9 %) in največje medletno zmanjšanje števila osvojenih medalj med letoma 2005 in 2006 (48,9 %).

Prikaz 19: Število osvojenih medalj slovenskih športnikov na olimpijskih igrah, svetovnih prvenstvih in evropskih prvenstvih med letoma 2001 in 2009.

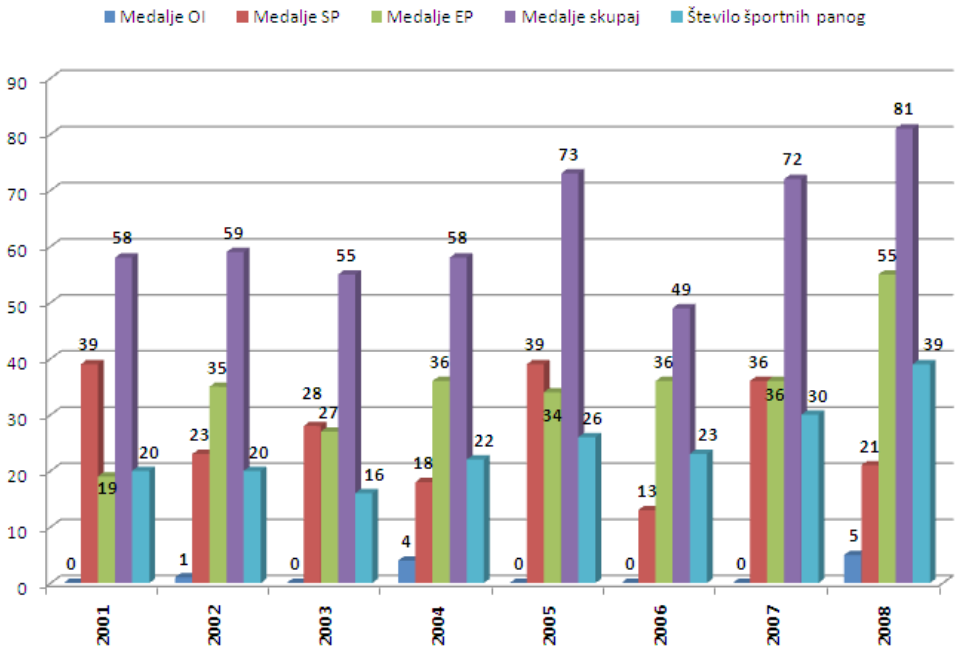

Vir: OKS - ZŠZ (junij, 2009).

Podrobna analiza trenda števila športnih panog, ki vključujejo športnike, sposobne osvajanja medalj na največjih mednarodnih športnih tekmovanjih, je pokazala, da je trend pozitiven. Medtem ko je bilo leta 2001 športnih panog, v katerih so športniki osvajali medalje na največjih tekmovanjih, 20, je bilo leta 2008 teh športnih panog že 39, kar je tudi največje število v celotnem strateškem obdobju. Število športnih panog se je tako v celotnem strateškem obdobju povečalo za 95 %.

3.2 Učinki na področju kakovostnega športa

Skladno z določili NPŠ (2000, točka 4.4.) v kakovostni šport sodijo priprave in športna tekmovanja ekip in posameznikov, ki nimajo objektivnih strokovnih, organizacijskih in materialnih možnosti za vključitev v program vrhunskega športa. V program kakovostnega športa sodijo vsi registrirani športniki v Republiki Sloveniji, ki tekmujejo v tekmovalnih sistemih nacionalnih panožnih športnih zvez do ravni državnega prvaka. Skladno z opredelitvijo vrhunskega športa pa smo za to analizo v kakovostni šport uvrstili tudi vse športnike, ki imajo status športnika državnega razreda.

Iz Prikaza 20 lahko vidimo:

- ⇨ da je trend skupnega števila športnikov s statusom državnega razreda naraščajoč. V celotnem strateškem obdobju se je število športnikov s statusom državnega razreda povečalo za 90,6 % oz. za 812 športnikov. Iz krivulje števila vrhunskih športnikov je mogoče sklepati tudi, da so imela nova merila pomemben vpliv na spremembo trenda povečevanja števila športnikov s statusom državnega razreda;
- ⇨ da se je skupno število športnikov s statusom državnega razreda v celotnem obdobju povprečno povečevalo za 8,6 odstotne točke na leto, medtem ko je največje medletno povečanje nastalo prav med letoma 2008 in 2009 (17,5 %).

Prikaz 20: Število športnikov s statusom državnega razreda med letoma 2001 in 2009.

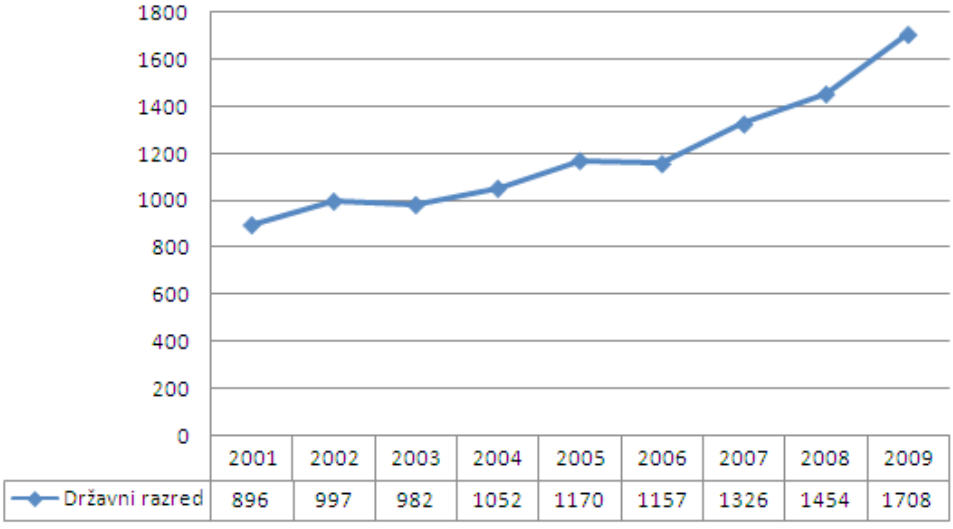

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Državni razred	896	997	982	1052	1170	1157	1326	1454	1708

Vir: OKS - ZŠZ (junij, 2009).

Snovalci NPŠ leta 2000 so v točki 4.4. ocenili, da je v Republiki Sloveniji približno 15.000 registriranih športnikov. Po zadnjem štetju OKS - ZŠZ je v Sloveniji v **60 nacionalnih panožnih športnih zvezah registriranih 87.520 športnikov** (OKS - ZŠZ, št. dok.: 30303-4-4/9, 01.12.2009), ki so tekmovali v tekmovalnih sistemih nacionalnih panožnih zvez do ravni državnega prvaka. Navedeno kaže na pomemben vpliv strateških ukrepov na razvoj kakovostnega športa v Sloveniji.

4. SKLEP

V pričujočem poglavju analize NPŠ (2000) smo se ukvarjali z realizacijo ukrepov in učinki izvedenih ukrepov na področjih vrhunskega in kakovostnega športa, ki obsega celostno dejavnost tekmovalnega športa odraslih oz. tekmovanj na nacionalni in mednarodni ravni v članskih kategorijah. V omenjenih tekmovalnih sistemih športniki dosegajo rezultate, ki predstavljajo njihovo najvišjo tekmovalno uspešnost. Na podlagi doseženih rezultatov skladno s *»Pogoji, pravili in kriteriji za registriranje in kategoriziranje športnikov v Republiki Sloveniji«* (OKS - ZŠZ, 2007) pridobijo eno od ravni kategorizacije, iz katere izhajajo njihove statusne pravice, opredeljene v zakonu o športu (1998). Na podlagi pridobljenega statusa kategorizacije in registracije športnikov pa te razvrščamo v programe vrhunskega ali kakovostnega športa (zakon o športu, 1998).

Po mnenju Jošta s sodelavci (1999) je doseganje visokih in najvišjih športnih dosežkov v svetovnem merilu veliko dejanje ne samo za posameznega športnika, ampak tudi za širšo družbeno skupnost (regijo, državo, mednarodno javnost ...). Če bi šport obravnavali z vidika produkcijskega procesa, bi vrhunski športni rezultat predstavljal končni produkt celotnega izseka vrhunskega športa. Vrhunski šport zavzema posebno mesto v športu in se ne podreja notranji logiki družbe in ne ustaljenim družbenim vzorcem. Ima svoja lastna pravila, predpise in lastno razumevanje moralnosti ter lastne vrednote (Tušak, 2002). Pomen vrhunskega športa za družbo v celoti se kaže tudi s spremljanjem športnih dogodkov v medijih, ki so v glavnem povezani z vrhunskimi športnimi dogodki in spektakli. Tako šport zavzema od 10 do 35 % prostora v dnevnih tiskanih medijih ter vsaj toliko časa v dnevnih radijskih in televizijskih oddajah (Larive, 1994). Šport ima svoje dnevne časopise, tednike in mesečnike, kakor tudi posebne oddaje na radiu in televiziji. Na svetovnem spletu je vsak dan več spletnih strani s športno vsebino. Pomembne mednarodne športne dogodke, kot so olimpijske igre, svetovna in evropska prvenstva, prek televizijskih zaslonov spremlja na milijone gledalcev. V dobi množičnih komunikacijskih sredstev, danes zahvaljujoč predvsem televiziji, je šport postal spektakel (Bednarik, Ferenčak in Turšič, 2002). Vse to nam govori o vlogi vrhunskega športa, ki je po pomembnosti daleč pred nekaterimi drugimi dejavnostmi družbe in s katerim se po medijski odmevnosti ter pozornosti lahko primerja le politika. Po mnenju Wagnerja (1994) se bodo organizacije, ki se ukvarjajo z vrhunskim športom, v prihodnosti razvijale v smeri visokoprofesionalnih medijskih produktov. Vrhunski šport ima v Sloveniji izredno tradicijo in za Slovence lahko trdimo, da še posebej cenijo športnike in vrhunske športne dosežke (Bednarik, Simoneti, Kolenc in Šugman, 2000; Kovač idr., 2004).

V vrhunskem športu lahko športniki izoblikujejo svojo družbeno vlogo s pomočjo dosežkov na športnih tekmovanjih, v konceptualnem okviru organizacijske kulture športa pa se vloga športnika oblikuje skozi kulturni in družbeno-strukturni sistem (Allaire in Firsirotu, 1985). Brez dvoma obstajajo športi, ki so razširjeni po vsem svetu in je konkurenca v njih številčnejša, spet drugi so bolj priljubljeni v manjšem številu držav, kjer gre v absolutnem smislu za manjšo konkurenco, kar pa seveda ne pomeni, da je pri slednjih praviloma potrebno manj napora in talenta za doseganje vrhunskih storitev. Bodisi da se z nekim športom ukvarja ves svet ali samo del njega, je za vrhunsko športno storitev potrebno izjemno veliko

dela in talenta. Iz analiziranega je razvidno, da gre za zelo občutljivo, obsežno in velikokrat prepleteno problematiko, ki je povezana z življenjskimi odločitvami mladih in ima dolgoročne posledice. Če smo v preteklosti za vrhunski šport trdili, da je v bistvu igra, se moramo zdaj zavedati, da gre za trdo ustvarjalno delo, v katerem se prepletajo osebni, narodni, gospodarski, politični in drugi interesi (Bednarik idr., 2002). Vrhunski športnik je po Pedičku (1970) v prvi vrsti »težaški« delavec, potem je lahko šele ustvarjalec športnih vrhunskih storitev. Doseganje visokih in najvišjih športnih dosežkov v svetovnem merilu je veliko dejanje ne samo za posameznega športnika, ampak tudi za širšo družbeno skupnost (lokalno skupnost, regijo, državo, mednarodno javnost, splošno-človeško skupnost). Športnike, ki te rezultate dosegajo za različne ravni družbenih skupnosti in so člani slovenskih društev, klubov in nacionalnih reprezentanc, pa v sistemu slovenskega športa najdemo v programih kakovostnega in vrhunskega športa.

Na podlagi ugotovitev iz analize strateških **ukrepov na področjih vrhunskega in kakovostnega športa** lahko povzamemo naslednje sklepe:

1. V strateškem obdobju so bili oblikovani konkretni modeli za vrednotenje športnega rezultata in njegovo primerjalno vrednotenje glede na značilnosti športne panoge, v kateri je bil dosežen (nacionalni pomen, mednarodna in domača razširjenost, vpliv na množično ukvarjanje s športno dejavnostjo, ekonomska uspešnost ...).
2. Za izvajanje strateških ukrepov na področju razvoja vrhunskih rezultatov slovenskih športnikov in ekip (vrhunski in kakovostni šport skupaj) je bilo v obdobju med letoma 2001 in 2008 namenjenih **78.556.568 evrov** javnofinančnih sredstev.
3. Največji delež javnofinančnih sredstev za razvoj vrhunskih športnih rezultatov med letoma 2001 in 2008 je bil zagotovljen iz proračunov lokalnih skupnosti (52,28 % - 41.067.247 evrov), sledita pa proračun MŠŠ (34,98 % - 27.475.539 evrov) in FŠO (8 % - 10.013.782 evrov).
4. Javnofinančna sredstva za razvoj vrhunskih športnih rezultatov (kakovostni in vrhunski šport skupaj) so se med letoma 2001 in 2008 povprečno povečevala za 0,09 % na leto. Največje medletno povečanje je bilo med letoma 2007 in 2008 (18,02 %).
5. Medtem ko so sredstva, namenjena vrhunskemu športu, presegala načrtovana sredstva v NPŠ (2000), ta na področju kakovostnega športa za načrtovanimi močno zaostajajo. Skupna sredstva, namenjena razvoju vrhunskega športnega rezultata (kakovostni in vrhunski šport skupaj) za celotno analizirano obdobje skupaj zaostajajo za načrtovanimi za 13,46 %. Najbližje načrtovanim so bila leta 2003, ko so dosegla 94,01 % načrtovanih sredstev.
6. Povprečni delež javnofinančnih sredstev za programe kakovostnega in vrhunskega športa v BDP je med letoma 2001 in 2008 znašal 0,039 %.
7. Trend deleža javnofinančnih sredstev, namenjenih programom kakovostnega in vrhunskega športa, je v BDP (Prikaz 21) izrazito negativen in se je med letoma 2001 in 2007 zmanjšal za 107,4 % oz. za 0,029 odstotne točke (z 0,056 na 0,027 %). Največja rast javnofinančnih sredstev v tem obdobju je bila med letoma 2004 in 2005 (6,45 %). Kljub temu pa tudi v tem obdobju ni dosegla rasti BDP v Sloveniji (padec deleža sredstev v BDP za 0,001 odstotne točke).
8. Med letoma 2007 in 2008 je trend javnofinančnih sredstev, namenjenih programom kakovostnega in vrhunskega športa, v BDP prvič v celotnem analiziranem obdobju pozitiven. Navedeno pomeni, da se je med omenjenimi leti delež sredstva v BDP za programe vrhunskega in kakovostnega športa povečala za 7,4 odstotne točke (rast deleža sredstev v BDP za 0,002 odstotne točke). Takrat tudi beležimo največjo rast sredstev v celotnem analiziranem obdobju (18,02 %).
9. Za vse ukrepe na področju uveljavljanja statusnih pravic vrhunskih športnikov in pogojev za

profesionalizacijo športnikov je med letoma 2001 in 2008 značilen pozitiven trend.

10. V strateškem obdobju so bili uveljavljeni vsi strateški ukrepi. Izvajalci NPŠ so v glavnem ustvarjali razmerja, predvidena v strateških usmeritvah.

Prikaz 21: Delež javnofinančnih sredstev za programe vrhunskega in kakovostnega športa med letoma 2001 in 2008 znotraj BDP.

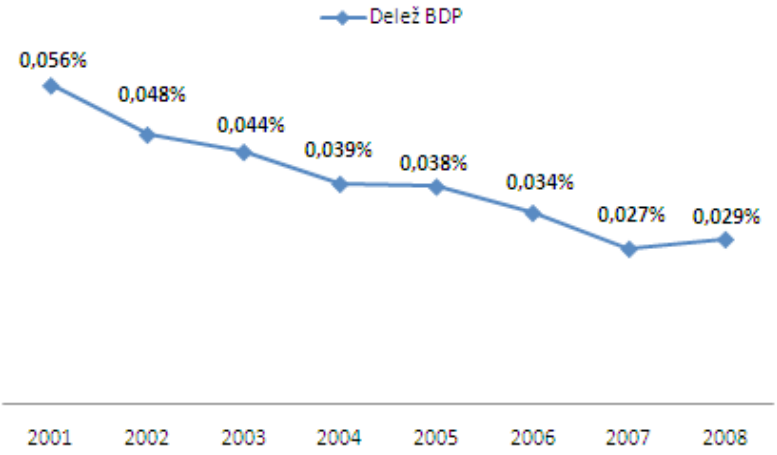

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Rezultate **analize učinkov oz. kazalnikov uspešnosti izvedenih ukrepov,** s katerimi so bili soustvarjeni pogoji za rast in razvoj vrhunskega in kakovostnega športa, lahko strnemo v naslednjih sklepih:

1. Ukrepi, predvideni v NPŠ (2000), so imeli ugoden vpliv na povečanje skupnega števila športnikov, ki so sposobni doseganja rezultatov v nacionalnih in/ali mednarodnih tekmovalnih sistemih in so zato skladno s »Pogoji, pravili in kriteriji za registriranje in kategoriziranje športnikov v Republiki Sloveniji« (OKS - ZŠZ, 1999, 2007) pridobili enega od ravni kategoriziranega športnika.
2. Ukrepi, predvideni v NPŠ (2000), so imeli ugoden vpliv na povečanje športnih panog s kategoriziranimi športniki.
3. Ukrepi, predvideni v NPŠ (2000), so imeli ugoden vpliv na povečanje razpršenosti kategoriziranih športnikov znotraj področja športa kakor tudi znotraj celotnega območja Republike Slovenije.
4. Ukrepi, predvideni v NPŠ (2000), so imeli ugoden vpliv na dvig ravni uspešnosti slovenskih športnikov na mednarodnih tekmovanjih, vendar ta **ne dosega načrtovanega 5-odstotnega letnega povečanja števila vrhunskih športnikov** v Sloveniji, če bi uspešnost merili zgolj s povečanjem števila vrhunskih športnikov. Med letoma 2002 in 2003 (-0,8 %), 2005 in 2006 (-8 %), 2007 in 2008 (-3,1 %) in 2008 in 2009 (-2,5 %) je bila ta rast negativna.
5. Ukrepi, predvideni v NPŠ (2000), so imeli ugoden vpliv na povečanje števila športnih panog z vrhunskimi športniki.
6. Uspešnost slovenskih športnikov na mednarodnih tekmovanjih z vidika osvojenih medalj na olimpijskih igrah ter svetovnih in evropskih prvenstvih se je na leto v povprečju **povečala za 8 %**, kar kaže na uspešnost strateških usmeritev, zapisanih v NPŠ (2000). Slovenski športniki so v celotnem analiziranem obdobju osvojili 505 medalj na olimpijskih igrah ter svetovnih in evropskih prvenstvih.
7. Po zadnjem štetju OKS - ZŠZ je v Sloveniji v **60 nacionalnih panožnih športnih zvezah registriranih**

87.520 športnikov (OKS - ZŠZ, št. dok.: 30303-4-4/9, 01.12.2009), ki so tekmovali v tekmovalnih sistemih nacionalnih panožnih zvez do ravni državnega prvaka.

8. Glede na izračunane vrednosti javnofinančnih sredstev, porabljenih za programe vrhunskega in kakovostnega športa, bi lahko zaključili, da je bilo z navedenega vidika za eno medaljo, osvojeno na olimpijskih igrah ter svetovnih in evropskih prvenstvih, med letoma 2001 in 2008 porabljenih **155.558 evrov** javnofinančnih sredstev.

Na splošno lahko na podlagi rezultatov analize ugotovimo, da so imeli ukrepi, predvideni v NPŠ (2000), **pozitiven vpliv na razvoj kakovosti, količine in razpršenosti kakovostnega in vrhunskega športa v Republiki Sloveniji.**

5. VIRI

Allaire, Y. in Firsirotu, M. E. (1985). Theories of Organizational Culture. *Organizational Studies*, 6/2.

Bednarik, J., Simoneti, M., Kolenc, M. in Šugman, R. (2000). *Analiza organiziranosti in financiranja slovenskih športnih organizacij. Nekatere značilnosti financiranja slovenskih športnih organizacij v letu 1998.* Ljubljana: UL, Fakulteta za šport.

Bednarik, J., Ferenčak, M. in Turšič, N. (2002). Nekatere socialno-ekonomske značilnosti slovenskih športnikov in športnic. V M. Tušak in J. Bednarik (ur.), *Nekateri psihološki, socialni in ekonomski vidiki športa v Sloveniji.* Ljubljana: UL, Fakulteta za šport.

Jošt, B., Pustovrh, J., Leskošek, B. in Čuk, I. (1999). *Analiza nazivov slovenskih športnikov, uvrščenih v sistem kategorizacije Olimpijskega komiteja Slovenije - združenja športnih zvez.* Ljubljana: Fakulteta za šport.

Kolar, E. (2005). *Model vrednotenja športnih panog v Republiki Sloveniji z vidika vrhunskega športnega rezultata.* Doktorsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Fakulteta za šport.

Kovač, M., Doupona Topič, M., Starc, G., Kolar, E., Jurak, G., Bučar Pajek, M. idr. (2004). *Šport v vlogi narodne identitete Slovencev. Končno poročilo ciljno raziskovalnega programa.* Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Fakulteta za šport.

Larive, J. (1994). The European community and sports. *European Journal for Sport Management, 1*(1), 58-64.

MŠŠ (2009). *Realizacija Letnih programov športa iz državnega proračuna in proračunov lokalnih skupnosti v obdobju 2001 - 2008*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Športna zveza Slovenije (1993). *Kriteriji za kategorizacijo športnikov v Republiki Sloveniji.* Ljubljana: Strokovni svet za vrhunski šport, Inštitut za šport.

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (2000). *Uradni list RS,* št. 24/2000.

OKS - ZŠZ (1999). *Kriteriji za kategorizacijo športnikov v Republiki Sloveniji.* Ljubljana: OKS - ZŠZ.

OKS - ZŠZ (2007). *Pogoji, pravili in kriteriji za registriranje in kategoriziranje športnikov v Republiki Sloveniji.* Ljubljana: OKS - ZŠZ.

Olimpijski komite Slovenije (2009). *Pregled registriranih športnikov - 1. december 2009. Številka dokumenta: 30303-4-4/9.* Ljubljana: OKS - ZŠZ.

Pediček, F. (1970). *Pogledi na telesno vzgojo, šport in rekreacijo.* Ljubljana: Mladinska knjiga.

Razporeditev sredstev Fundacije za šport od leta 2000 do 2009 (2009). Pridobljeno 15. novembra 2009 iz: www.fundacijazasport.org.

Tušak, M (2002). Vrednotni sistem mladih športnikov in nešportnikov. V M. Tušak in J. Bednarik (ur.) *Nekateri psihološki, socialni in ekonomski vidiki športa v Sloveniji.* Ljubljana: UL, Fakulteta za šport.

Wagner, P. (1994). *Current professional activities. European Journal for Sport Management, 1*(1), 35-42.

Zakon o športu (1998). *Uradni list RS,* št 22/98.

Boro Štrumbelj

5.5

ANALIZA ŠPORTA INVALIDOV

1. UVODNA IZHODIŠČA NA PODROČJU ŠPORTA INVALIDOV

Nacionalni program športa (2000, v nadaljevanju: NPŠ) opredeljuje odnos do invalidov kot »eno od meril demokratičnosti in humanosti vsake družbe«. V nadaljevanju piše, da »primerna športna dejavnost predstavlja uspešno revitalizacijo in resocializacijo invalidov, športni dosežki pa omogočajo posamezniku tudi pestrejše in bogatejše življenje«. Opozarja pa tudi »na primernost gradnje in ureditve športnih objektov in naprav za invalidne osebe«.

Področje športa invalidov je skladno z NPŠ (2000) namenjeno predvsem **ohranjanju gibalnih sposobnosti, zdravju, revitalizaciji, resocializaciji, razvedrilu in tekmovanju** invalidov, ki se **prostovoljno ukvarjajo s športom.**

Usmeritve NPŠ (2000) na področju športa invalidov so omejene na vsebine in programe, ki se bodo sofinancirali iz javnofinančnih sredstev, in oceno vrednosti programa.

1.1 Opredelitev področja športa invalidov v Sloveniji

Majhen, a ne nepomemben delež športa v Sloveniji predstavlja šport invalidov oziroma oseb s posebnimi potrebami. Trendi pojavnosti invalidnosti so tudi v Sloveniji podobni kot v Evropi. V Sloveniji je približno **170.000 invalidov** (delovnih invalidov, otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, vojaških in vojnih invalidov ter zmerno, težje, težko duševno in najtežje telesno prizadetih oseb).

Šport invalidov ima pomemben **psihosocialni** (možnost rehabilitacije s pomočjo gibanja, resocializacije in ponovnega vključevanja v družbo) in tudi **športni vidik** (možnost doseganja vrhunskih rezultatov in ukvarjanje s športno rekreacijo).

Pri oceni športnih dosežkov in narejenega na tem področju pa je **treba biti zelo previden**, saj je šport invalidov zelo raznolik glede na posebnosti tako fizičnih kot intelektualnih zmanjšanih zmožnosti. Tako pri nekaterih oblikah zmanjšanih zmožnosti prevladuje **izrazito doseganje vrhunskih dosežkov** (paraolimpijski športi), drugje pa prevladujejo bolj **psihosocialni vidiki** (igre specialne olimpijade). Obstajajo pa tudi **druge oblike športa invalidov** (neparaolimpijski športi).

Krovna organizacija športa invalidov v Sloveniji je **Zveza za šport invalidov Slovenije - paraolimpijski komite** (v nadaljevanju: ZŠIS - POK). Sedanja organiziranost ZŠIS - POK ima svoje korenine v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, ko se je deset nacionalnih invalidskih organizacij odločilo, da ustanovijo novo zvezo ZŠIS - POK. Tako je ZŠIS - POK iz zveze invalidskih športnih društev postala zveza nacionalnih invalidskih zvez. Poverile so ji izvajanje športne dejavnosti na državni ravni in vse zadeve, povezane z iskanjem, pripravo in nastopanjem najboljših slovenskih športnikov invalidov na uradnih mednarodnih tekmovanjih, kot so evropska in svetovna prvenstva, svetovne in paraolimpijske igre. Sedanje članice ZŠIS - POK so naslednje nacionalne invalidske organizacije: Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije, Zveza paraplegikov Slovenije, Zveza delovnih invalidov Slovenije, Sonček - Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije, Sožitje - Zveza društev za pomoč ljudem z motnjami v duševnem razvoju Slovenije (Zveza Sožitje), Društvo distrofikov Slovenije, Združenje multiple skleroze Slovenije, Zveza društev CIV Slovenije, Društvo študentov invalidov Slovenije, Zveza društev vojnih invalidov, Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije, Društvo laringektomiranih Slovenije, Društvo paralitikov Slovenije in Društvo revmatikov Slovenije (ZŠIS, 2008).

ZŠIS - POK tako sedaj izvaja ali omogoča izvedbo okoli **30 državnih prvenstev** in do **20 programov nastopov slovenskih športnikov invalidov na mednarodnih prvenstvih.** V sistemu državnih prvenstev letno **sodeluje več kot 1100 udeležencev**, mednarodnih prvenstev pa se udeleži okoli **130 reprezentantov letno** (ZŠIS, 2008).

Zaradi interdisciplinarnosti je šport invalidov prepleten z različnimi družbenimi področji, med katerimi so najpomembnejša: **zdravstvo, vzgoja in izobraževanje**. Zato so pri njegovem razvoju poleg športnih društev in drugih športnih organizacij udeleženi tudi subjekti iz omenjenih družbenih področij. Velik del športnih programov otrok in mladine poteka v vzgojno-izobraževalnem sistemu: v primeru športa invalidov v šolah za otroke s posebnimi potrebami in šolah za osebe z zmanjšanimi zmožnostmi ali pa so otroci in mladostniki vključeni v redne osnovne in srednje šole, njihova pomoč pa je opredeljena s posebno odločbo; ti programi niso vključeni v nacionalni program športa, so pa kot del sprejetih predmetnikov in šolskih programov pomemben element vzpostavljanja športne dejavnosti in oblikovanja športne kulture.

1.2 Pregled ukrepov na področjih NPŠ (2000), ki imajo vpliv na razvoj športa invalidov v Sloveniji

Glede na sprejeti NPŠ (2000) so v nadaljevanju predstavljeni ukrepi drugih področij NPŠ (2000) in njihova povezanost s področjem športa invalidov.

Šport otrok in mladine in šport invalidov:

- na področju **športne vzgoje v šolah** je bilo na področju športa invalidov storjeno zelo malo. Čeprav že nekaj let poteka proces integracije v osnovno in srednje šole, pa za otroke s posebnimi potrebami in invalide pri pouku športne vzgoje po navadi ni poskrbljeno, saj športni pedagogi nimajo ustreznega znanja in izkušenj. Na Fakulteti za šport (v nadaljevanju: FŠ) le del bodočih športnih pedagogov dobi znanja s tega področja. Tudi ustreznih usposabljanj s tega področja v okviru stalnega strokovnega spopolnjevanja praktično ni. Nekoliko bolje je v šolah s prilagojenim programom, kjer imajo specialni pedagogi specifična znanja, ki jih pridobivajo predvsem na Pedagoških fakultetah;
- v Sloveniji nimamo načrtne **vzgoje mladih športnikov invalidov,** kot imajo to v drugih državah. Na državnih prvenstvih je zelo malo športnikov invalidov, nimamo mreže centrov za šport invalidov, nimamo ustrezno usposobljenih trenerjev, nimamo programov za usposabljanje teh trenerjev. Profesorji športne vzgoje se nimajo kam obrniti, če bi želeli dobiti ustrezne informacije o športu invalidov. Pri tem je treba omeniti ZŠIS - POK, ki redno organizira državna prvenstva, vendar pa ta ne vključujejo vseh, predvsem mladih športnikov invalidov. Na tem področju predstavlja veliko težavo predvsem varstvo osebnih podatkov, saj praktično v Sloveniji nimamo podatkov, koliko invalidov je vključenih v proces izobraževanja od vrtcev do univerze. Posledično jih je tudi nemogoče povabiti v različne športne programe invalidov, kjer ti obstajajo;
- športna dejavnost **otrok in mladine s posebnimi potrebami** je v tem obdobju namenjena predvsem ustrezni skrbi za vključevanje v vsakdanje življenje. Uspeh v športnih dejavnostih vpliva na uspešno socialno integracijo, polno in bogatejše življenje. Oblike dejavnosti so športna vadba, tekmovanje in tečaji ter posebni programi za posamezne vrste primanjkljajev oziroma ovir. To je predvsem **(prek mreže šol za osebe s posebnimi potrebami, kakor tudi društva Sožitje) najbolje organizirani del športa invalidov.** Njihovi programi potekajo tako v okviru programov šolske vzgoje kakor tudi v okviru dejavnosti specialne olimpijade.

Športna rekreacija invalidov:

- ⇨ na področju športne rekreacije poteka na področju športa invalidov kar nekaj programov, zlasti prek lokalnih skupnosti in posameznih invalidskih organizacij. Te programe izdatno financira tudi država prek Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju: FIHO; glej Prikaz 1 o financiranju športa invalidov) - razliko med sredstvi za ZŠIS - POK in celotnimi sredstvi za šport invalidov pretežno predstavljajo sredstva za rekreacijo. Vendar ti programi ne predstavljajo samo rekreacije kot take, pač pa tudi programe rehabilitacije in psihosocialne vključenosti.

Vrhunski (tekmovalni) šport:

- ⇨ tukaj prihaja do ene največjih temeljnih napak razumevanja športa invalidov v NPŠ (2000). Vse, kar je zapisano, je sicer res, vendar pa definicija področja športa invalidov ne upošteva raznolikosti športa invalidov. Šport invalidov se namreč deli na:
  - **paraolimpijske športe**, kjer predstavljajo konkurenca in pogoji za uvrstitev na paraolimpijske igre skoraj večjo težavo kot uvrstitev na olimpijske igre v veliki večini športov. Paraolimpijske igre (v nadaljevanju: POI) so namreč postale v veliki večini zbir vrhunskih športnikov z omejenimi zmožnostmi, ki imajo v vseh sosednjih državah enake statusne pravice kot športniki, ki tekmujejo na OI. Športniki, ki se uvrstijo na POI, večinoma trenirajo vsaj enkrat do dvakrat na dan (razen osebe z največjimi zmanjšanimi zmožnostmi);
  - podobno kot za POI velja tudi **za olimpijske igre (v nadaljevanju: OI) gluhih**. Slednjih je namreč veliko, zato se je njihovo združenje odločilo, da se loči od POI;
  - hkrati obstajajo tudi **neparaolimpijski športi,** ki jih je zelo težko ovrednotiti, saj je konkurenca zelo raznolika, kar pa velja tudi za področje športa neolimpijskih disciplin;
  - na področju t. i. **specialne olimpijade** velja v veliki meri zapisano v NPŠ (2000). **Zato je treba tudi dosežke v okviru specialne olimpijade jemati z rezervo.** Res pa je, da se poskuša osebe z zmanjšanimi intelektualnimi sposobnostmi vse bolj vključevati v paraolimpijske športe;
- ⇨ **statusne pravice športnikov invalidov** so bile na podlagi modela kategorizacije in registracije športnikov v Republiki Sloveniji **prvič uvedene na področju športa invalidov leta 2008.** S tem letom smo tako prvič v Republiki Sloveniji dobili **kategorizirane športnike invalide.**

Razvojne in strokovne naloge:

- ⇨ na področju razvojnih in strokovnih nalog opažamo pri športu invalidov **stagnacijo**. ZŠIS - POK si sicer prizadeva na tem področju narediti korak naprej, vendar je ostala pri tem sama brez ustrezne podpore OKS - ZŠZ, FŠ, MŠŠ in drugih ustreznih institucij. ZŠIS - POK sama v trenutni organiziranosti ni sposobna narediti nadaljnjih korakov pri **izobraževanju, usposabljanju in spopolnjevanju strokovnih kadrov v športu.** Zato bi jo bilo treba ustrezneje umestiti v različne organe navedenih organizacij in ustanov, da lahko pride do »know-howa«. Seveda bo korake v tej smeri morala narediti tudi sama ZŠIS – POK;
- ⇨ na področju **znanstveno-raziskovalnega dela** v tej smeri ni bilo narejeno skoraj ničesar (na področju športa invalidov ni raziskav);
- ⇨ na področju **založniške dejavnosti** (razen revije Športnik) in obsega izdajanja strokovne literature in drugih periodičnih in občasnih športnih publikacij na področju športa invalidov ni bilo izdane skoraj nobene strokovne publikacije, tako da pri usposabljanju uporabljamo izključno tujo literaturo;
- ⇨ **za ugotavljanje in spremljanje ravni pripravljenosti športnikov ter svetovanje pri pripravi treninga,**

kar po NPŠ (2000) pomeni humanizacijo pri delu s športniki, pa tudi temelj uspešnosti v športu, ni bilo v tem obdobju na področju športa invalidov storjeno ničesar. Šele letos je Fundacija za šport (v nadaljevanju FŠO) temu namenila prvih 10.000 evrov ;

- ⇨ od **velikih mednarodnih športnih prireditev** je bilo v tem obdobju na področju športa invalidov odmevno zlasti **evropsko prvenstvo v namiznem tenisu**, ki ga je v Kranjski Gori uspešno organizirala ZŠIS - POK. Drugih večjih prireditev v tem obdobju ni bilo. Bo pa skupaj s svetovnim prvenstvom v veslanju na Bledu organizirano tudi **SP v veslanju za invalide.**

Primernost gradnje in opremljenosti objektov:

- ⇨ na tem področju se stvari postopno izboljšujejo. Pri novogradnjah so večinoma upoštevani pogoji za dostop v športne prostore invalidom, vendar pa je v več krajih včasih zelo težko dobiti zlasti starejše telovadnice, ki bi bile prilagojene in primerno opremljene za osebe na vozičkih.

2. ANALIZA IZVAJANJA STRATEŠKIH UKREPOV NA PODROČJU ŠPORTA INVALIDOV

Pri izvedbi analize izvajanja ukrepov NPŠ (2000) na področju športa invalidov se bomo omejili na gibanje javnofinančnih sredstev, namenjenih tej vsebini med letoma 2001 in 2008. V analizo so vključena sredstva lokalnih skupnosti in države. Pri sredstvih države je treba opozoriti, da so pri programu športa invalidov upoštevana sredstva, ki sta jih za šport invalidov namenila MŠŠ in FIHO, ne pa sredstva FŠO, kot je to pri analizi drugih vsebin NPŠ (2000). FŠO ne namenja sredstev za programe športa invalidov.

Prikaz 1: Javnofinančna sredstva, namenjena programom športa invalidov med letoma 2001 in 2008.

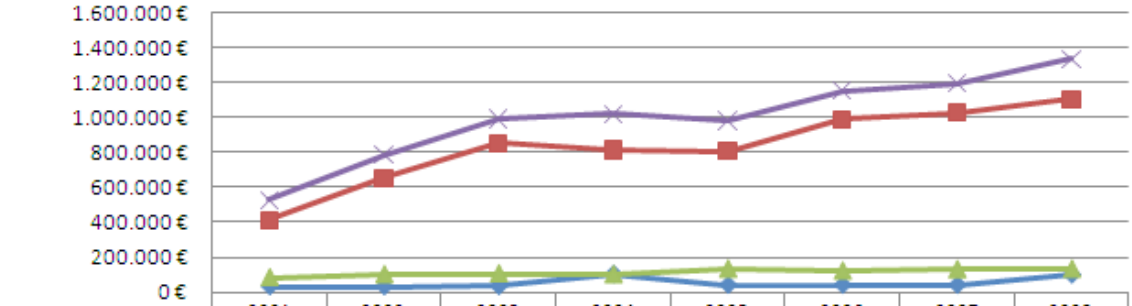

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MŠŠ	32.228 €	32.595 €	33.757 €	103.135 €	40.902 €	41.077 €	41.070 €	100.000 €
FIHO	410.635 €	651.773 €	852.053 €	814.595 €	806.796 €	989.602 €	1.025.204 €	1.103.396 €
Lokalne skupnosti	83.393 €	100.485 €	105.984 €	101.130 €	132.678 €	121.329 €	129.919 €	132.235 €
SKUPAJ	526.257 €	784.853 €	991.794 €	1.018.860 €	980.376 €	1.152.008 €	1.196.193 €	1.335.631 €

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FIHO (2009).

Iz Prikaza 1 vidimo:

- ⇨ da je trend višine finančnih sredstev za programe športa invalidov med letoma 2001 in 2007 pozitiven; pri tem je treba omeniti, da je vzrok takšnega trenda predvsem gibanje sredstev FIHO,

- ⇨ da je bilo v obdobju med 2001 in 2008 programom športa invalidov skupaj namenjenih 7.985.971 evrov javnofinančnih sredstev,
- ⇨ da se je kljub manjšim nihanjem višina javnofinančnih sredstev za programe športa invalidov med letoma 2001 in 2008 povprečno povečevala za 0,09 odstotne točke na leto; do največjega zmanjšanja sredstev prišlo med letoma 2006 in 2007 (12,35 odstotne točke) ter največjega povečanja med letoma 2007 in 2008 (18,02 odstotne točke) zaradi višjih sredstev, potrebnih za nastop na paraolimpijskih igrah.

Pri analizi sredstev, namenjenih športu invalidov in oseb s posebnimi potrebami je treba opozoriti na nekaj **posebnosti**:

- ⇨ čeprav je v zadnjih dveh letih opazen proces integriranja oseb z omejenimi zmožnostmi v panožne športne zveze (pri nas se ta proces šele začenja), vseeno predstavlja glavni subjekt vrhunskega in kakovostnega športa invalidov ZŠIS – POK;
- ⇨ ZŠIS - POK je kot nosilec kakovostnega in vrhunskega športa oseb z omejenimi zmožnostmi pridobil v celotnem opazovanem obdobju 51,9 % vseh javnih sredstev (Prikaz 2);
- ⇨ razliko med sredstvi, ki jih dobi ZŠIS – POK, in celotnimi sredstvi za šport oseb z omejenimi zmožnostmi, predstavljajo sredstva, namenjena posameznim invalidskim organizacijam na državni in lokalni ravni, ki pa so namenjena posameznim invalidskim organizacijam tako za rekreacijo kot organizacijo tekmovanj na obeh ravneh.

Prikaz 2: Delež javnofinančnih sredstev, ki jih je dobil ZŠIS-POK znotraj vseh sredstev, namenjenih programom športa invalidov med letoma 2001 in 2008.

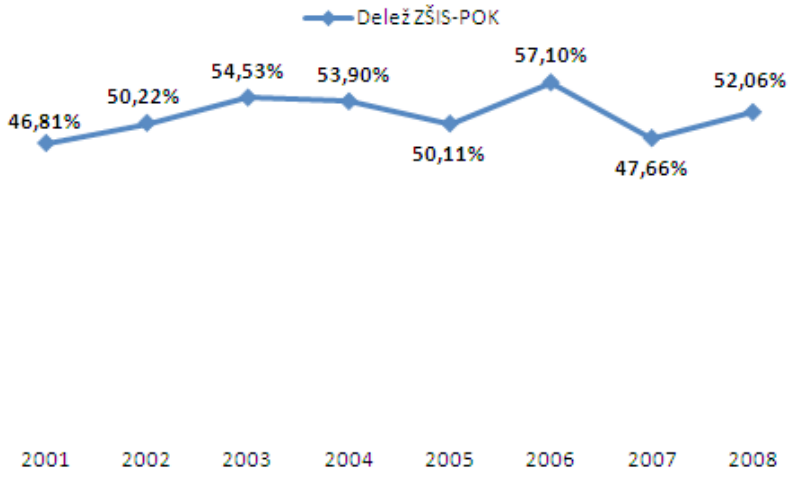

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FIHO (2009).

Iz Prikaza 3 vidimo:

- ⇨ da je glavni financer športa invalidov FIHO; njegov povprečni delež v celotnem obdobju je 83,32 % vseh sredstev,
- ⇨ da se ta odstotek nekoliko spremeni le v letih poletnih POI, ko naraste delež MŠŠ na 10,12 % oziroma 7,49 %,
- ⇨ da lokalne skupnosti financirajo šport invalidov povprečno v celotnem obdobju z 11,36 % vseh sredstev, namenjenih športu in rekreaciji invalidov.

Prikaz 3: Deleži države in lokalnih skupnosti pri javnofinančnih sredstvih, namenjenih programom športa invalidov med letoma 2001 in 2008.

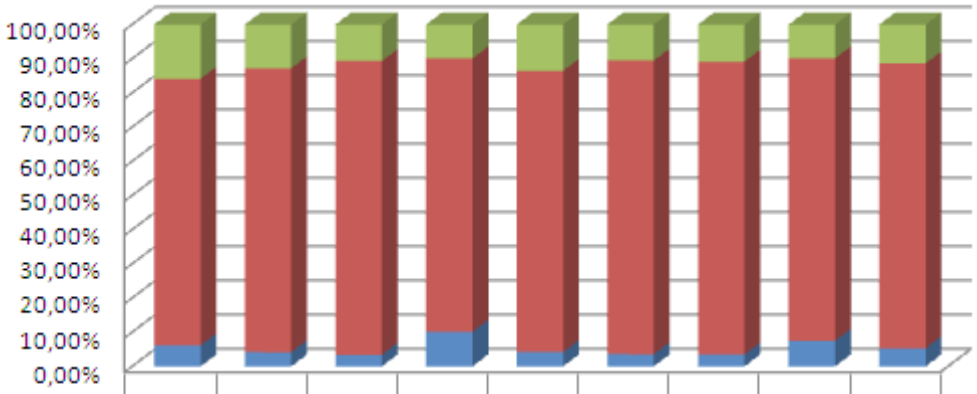

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	SKUPAJ
Lokalne skupnosti	15,85%	12,80%	10,69%	9,93%	13,53%	10,53%	10,86%	9,90%	11,36%
FIHO	78,03%	83,04%	85,91%	79,95%	82,29%	85,90%	85,71%	82,61%	83,32%
MŠŠ	6,12%	4,15%	3,40%	10,12%	4,17%	3,57%	3,43%	7,49%	5,32%

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FIHO (2009).

Prikaz 4: Uresničevanje NPŠ (2000) na področju športa invalidov med letoma 2001 in 2008.

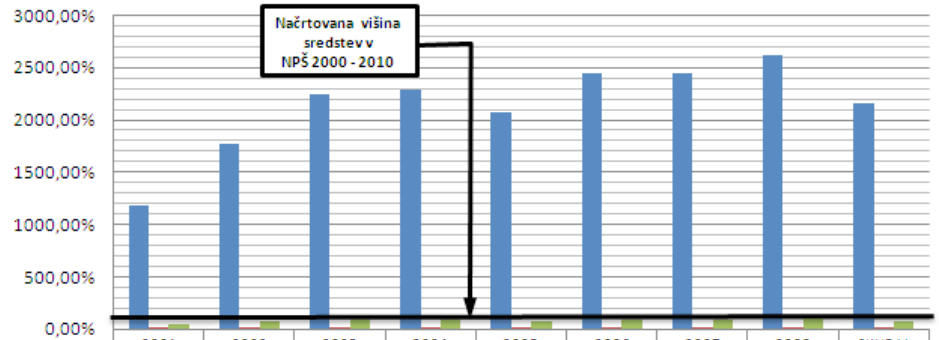

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	SKUPAJ
Država	1180,41%	1767,17%	2237,85%	2287,73%	2067,65%	2452,65%	2449,59%	2615,52%	2154,88%
Lokalne skupnosti	7,37%	8,60%	8,88%	8,36%	10,73%	9,57%	9,90%	9,53%	9,16%
SKUPAJ	45,02%	67,21%	83,09%	84,23%	79,30%	90,91%	91,13%	96,27%	78,03%

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009).

Iz Prikaza 4 vidimo:

- ⇨ da skupna vrednost javnofinančnih sredstev, ki so bila v NPŠ (2000) načrtovana za uresničevanje javnega interesa na področju športa invalidov v obdobju 2001 - 2008, ni bila dosežena (uresničevanje zaostaja za načrtovanim za 21,97 %),
- ⇨ da je bil presežek na državni ravni v omenjenem obdobju kar 2054,88 %; predvsem zaradi finančnih sredstev FIHO, medtem ko so lokalne skupnosti zaostajale za načrtovanimi sredstvi za 90,84 %,
- ⇨ da je trend dodeljenih sredstev na obeh ravneh javnofinančnega financiranja v primerjavi z načrtovanimi v NPŠ (2000) pozitiven.

Prikaz 5: Delež javnofinančnih sredstev za programe športa invalidov med letoma 2001 in 2008 znotraj BDP v Republiki Sloveniji.

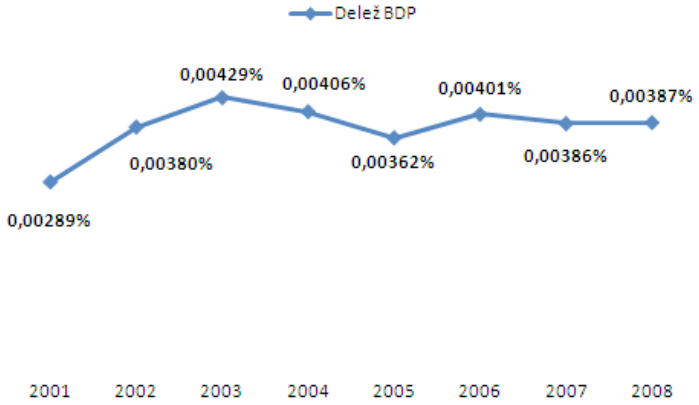

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009).

Iz Prikaza 5 vidimo:

- ⇨ da je povprečni delež javnofinančnih sredstev za programe športa invalidov v BDP med letoma 2001 in 2008 znašal 0,0038 %,
- ⇨ da je trend deleža javnofinančnih sredstev, namenjenih programom športa invalidov, v BDP pozitiven.

3. ANALIZA UČINKOV NA PODROČJU ŠPORTA INVALIDOV

Prikaz 6: Število osvojenih medalj slovenskih športnikov invalidov na paraolimpijskih igrah, svetovnih prvenstvih in evropskih prvenstvih med letoma 2001 in 2009.

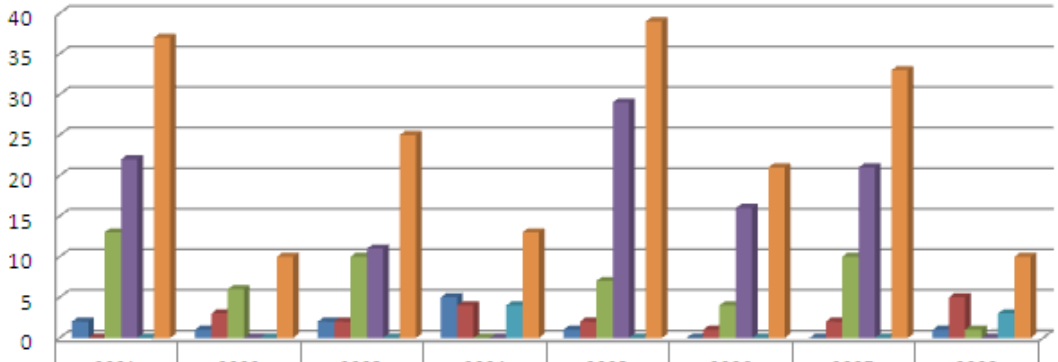

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Gluhi in naglušni	2	1	2	5	1	0	0	1
Neparaolimpijski športi	0	3	2	4	2	1	2	5
Paraolimpijski športi	13	6	10	0	7	4	10	1
Specialna olimpiada	22	0	11	0	29	16	21	0
Paraolimpijske igre	0	0	0	4	0	0	0	3
Skupno	37	10	25	13	39	21	33	10

Vir: ZŠIS-POK, 2009

Iz Prikaza 6 vidimo:

- ⇨ da šport invalidov v analiziranem obdobju stagnira. Če odštejemo medalje, dosežene na igrah specialne olimpijade (tam je pomembnejše sodelovanje kot pa vrhunski dosežek), vidimo, da celoten slovenski šport invalidov na pomembnejših tekmovanjih v enem letu redko doseže deset osvojenih medalj. Razlogi za to stagnacijo so bili navedeni v predhodnem tekstu.

Skladno s podatki ZŠIS - POK (http://www.zsis.si/index.php?option=com_content&view= article&id= 273&Itemid=27V) tekmuje na področju športa invalidov v sistemu državnih prvenstev letno prek 1100 udeležencev, mednarodnih prvenstev pa se udeleži letno okoli 130 reprezentantov.

4. SKLEP

1. Iz **nalog upravljanja športa na ravni nacionalnega programa** lahko rečemo, da nobena od institucij (MŠŠ, OKS - ZŠZ, FŠ, Inštitut za šport, Strokovni svet za šport pri vladi Republike Slovenije in Inšpektorat za šport, ki so navedene kot institucije za načrtovanje, organiziranje, izpeljavo in nadziranje NPŠ v Sloveniji), ni dejavneje sodelovala z ZŠIS - POK na področju športa invalidov. ZŠIS - POK je bila bolj kot ne prepuščena sama sebi. Res pa je, da je bila za to stanje v veliki meri kriva tudi sama ZŠIS - POK. Prevečkrat je bila zazrta sama vase in je le redko dajala ustrezne pobude za izboljšanje sodelovanja s temi organizacijami. V prihodnosti bi bilo zelo dobro, da bi predstavniki ZŠIS - POK v teh organih dobili predstavnika, ki bi zastopal šport invalidov; ZŠIS - POK namreč predstavlja veliko različnih športov in ne more biti v bodoče obravnavana samo kot ena od panožnih športnih zvez. Take ureditve ni nikjer v svetu.
2. V prednostnih nalogah NPŠ (2000) je bil šport invalidov vključen v prvo skupino pri določanju letnih programov. Tudi tukaj je treba v bodoče zelo premisliti, **ali ohraniti kategorijo šport invalidov kot posebno ali pa preprosto integrirati šport invalidov v vse oblike športa od vrhunskega športa do rekreacije in temu primerno tudi razdeljevati sredstva**. Edino, kar bi potem ostala posebnost ZŠIS – POK, so športi, ki jih ne pokrivajo panožne športne zveze. Verjetno bi bilo treba iskati rešitve v obliki dvopartitnih pogodb med ZŠIS - POK in posameznimi panožnimi športnimi zvezami tako z vidika organizacije kakor tudi financiranja.
3. **Statusne pravice športnikov invalidov** na podlagi modela kategorizacije in registracije športnikov v Republiki Sloveniji so **prvič uvedli na področju športa invalidov leta 2008.** S tem letom smo tudi prvič v Republiki Sloveniji dobili **kategorizirane športnike invalide**. To predstavlja pomemben korak k uveljavljanju in integraciji športnikov invalidov v šport kot celoto. Čeprav bi bili na tem področju potrebni manjši popravki sistema, saj včasih ne upošteva specifike uvrščanja športnikov zlasti na POI in SP, je bil prvič priznan status športnikom invalidom.
4. Seveda pa ostaja **še veliko nerešenih stvari na področju drugih področij statusa športnikov invalidov** - štipendiranje, zavarovanje, nadstandardne zdravstvene storitve ipd. Na tem področju je treba spremeniti še nekaj starih pravilnikov, ki se še niso prilagodili novi kategorizaciji (OKS – ZŠZ, 2007).
5. Glede na vložena sredstva sicer dosežki športnikov invalidov na mednarodnih tekmovanjih niso slabi, vendar pa bo v prihodnje **treba narediti velike korake na tem področju tako z vidika organizacije kakor tudi financiranja in izobraževanja oz. usposabljanj**, sicer bo slovenski šport invalidov vse težje ohranjal stik s svetovno konkurenco.

5. VIRI

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (2000). *Uradni list RS,* št. 24/2000.

OKS - ZŠZ (2007). *Pogoji, pravila in kriteriji za registriranje in kategoriziranje športnikov v Republiki Sloveniji.* Ljubljana: OKS - ZŠZ.

Razporeditev sredstev Fundacije za šport od leta 2000 do 2009 (2009). Pridobljeno 15. novembra 2009 iz: www.fundacijazasport.org.

Zakon o športu (1998). *Uradni list RS*, št 22/98.

Zveza za šport invalidov, Paraolimpijski komite. Pridobljeno 10. decembra 2009 iz: http://www.zsis.si/index.php?option=com content&view=article&id=273&Itemid=27V.

Marjeta Kovač in Gregor Jurak

5.6

ANALIZA ŠPORTNE VZGOJE V ŠOLSKEM SISTEMU

1. UVODNA IZHODIŠČA NA PODROČJU ŠPORTNE VZGOJE V ŠOLSKEM SISTEMU

Spremembe sodobnega sveta, med katerimi sta najbolj opazni povečevanje količine prostega časa, hkrati pa zaradi tehnološkega napredka zmanjševanje človekove gibalne aktivnosti (Brettschneider idr., 2004; Brettschneider in Naul, 2007; Fairclough in Stratton, 2005; Hardman 2008; Hardman in Marshall, 2000), zahtevajo tudi drugačen pogled na športno dejavnost otrok in mladine, posebej še na šolsko športno vzgojo (Bidlle, 2003; Bureau of the Committee for the Development of Sport, 2002; Hardman, 2008; Jurak in Kovač, 2009a). Šolska športna vzgoja je namreč zaradi svojih družbenih funkcij, med katerimi so najpomembnejše razvojna, kompenzacijska, integracijska in osmišljevalna (Kovač, Jurak, Starc in Strel, 2007a), uvrščena kot obvezen predmet v vse evropske kurikule (Hardman in Marshall, 2008).

Ob vstopu v novo tisočletje so številne države spreminjale svoje šolske sisteme. V Sloveniji so ti procesi potekali intenzivno že od začetka devetdesetih let prejšnjega stoletja vse od oblikovanja samostojne države, vzpostavitve večstrankarskega političnega sistema, sprejema nove ustave in prestrukturiranja gospodarstva. Vendar spremembe v našem, pa tudi drugih sistemih izobraževanja, niso bile le posledica političnih, ekonomskih in drugih sprememb, pač pa tudi sprememb v strokovnih pogledih in znanstvenih paradigmah. Kakovostno šolanje bi moralo namreč v sodobni družbi mladim omogočiti, da se oborožijo z ustvarjalnim in uporabnim znanjem, ki bi jim omogočalo večjo konkurenčnost na trgu delovne sile, hkrati pa jih usposobilo za številne nove vidike znanja, kot so smotrno upravljanje s časom, sposobnost sodelovanja v skupini, načrtovanja lastnega dela, iskanja novih poti ...

Obsežni šolski reformi s sprejetjem šolske zakonodaje (1996) je sledila prenova, ki je temeljila na prvi Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju (1995; v Kovač idr., 2007a); tako so bili poleg številnih konceptualnih dokumentov pripravljeni tudi novi učni načrti za športno vzgojo (Kovač in Novak, 1998, 1999), ki se jih je takoj vpeljalo v srednje šole in postopno v devetletno osnovno šolo. Pri tem je bilo izpostavljeno, da šolska športna vzgoja predstavlja tisti del šolskega programa, kjer zelo načrtno, strokovno in celovito vplivamo na mlade generacije, njihov odnos do športa in zdravega življenja. Ob hkratnem spoštovanju posameznika in njegovih potreb športna vzgoja omogoča mladim druženje in oblikovanje mesta posameznika v družbi, vsaka športna vadba pa vključuje tudi spoštovanje socialnih norm (Kovač, 2001). Podobne usmeritve so strokovnjaki z vsega sveta podali tudi na prvem svetovnem vrhu športne vzgoje (Physical Education World Summit) v Berlinu leta 1999 (Hardman, 2008). Prvič so spregovorili o nujnosti preverjanja kakovosti športne vzgoje in potrebnih konceptualnih spremembah zaradi neugodnih vplivov sodobnega življenja (sedeči način življenja, epidemija debelosti, zaradi agresivne ponudbe različnih medijev manjše vključevanje mladih v šport).

V desetih letih, ki so pretekla od berlinskega svetovnega vrha, opažamo, da se moč negativnih vplivov z veliko hitrostjo povečuje (posebej po letu 2005; glej Strel, Bizjak, Starc in Kovač, 2009), politika pa se tudi v Sloveniji tako kot po svetu (Hardman, 2008) slabo ali pa sploh ne odziva na neprestana opozorila stroke, da mladi potrebujejo več gibanja in kakovostne, njim prilagojene športne programe. Stroka opozarja, da je v vzgojno-izobraževalnem sistemu treba spremeniti predvsem troje:

- ⇨ povečati je treba čas, namenjen športni dejavnosti, tako da poleg treh rednih ur športne vzgoje v šoli in zunaj nje zagotovimo še druge oblike športne vadbe, ki naj mladim zagotavljajo vsaj dve uri gibalne dejavnosti dnevno (Strel idr., 2009);
- ⇨ izpeljava športne vzgoje mora biti čim bolj kakovostna (Conclusions on improving physical education

and sport for children and young people in all European countries, 2002; Hardman, 2008; Kovač, 2000), kar pomeni dobro izobraženega učitelja in ustrezne materialne možnosti (prostor, športna in druga oprema);

- ⇨ korenito je treba spremeniti učne načrte, saj rekonceptualizacija športne vzgoje (Hardman, 2005) zahteva redefinicijo ciljev (usmerjene v širše vseživljenjsko izobraževanje o aktivnem življenjskem slogu in predvsem osebni in socialni razvoj posameznika); spremembo pojmovanja vloge športnih vsebin (te so na področju športne vzgoje le sredstvo za dosego ciljev učnega načrta), predvsem pa tudi vključevanje novih vsebin v šolske programe, npr. dejavnosti, usmerjene v razvoj kondicije (vadba v fitnesih, aerobika), športi v naravi in športi, ki so del najstniške kulture (Hardman, 2008). V številnih evropskih učnih načrtih (predvsem pa v šolski praksi) še vedno prevladuje »preslikava« pravil in postopkov vrhunskega športa v športno vzgojo, ne glede na sposobnosti in značilnosti mladih. Tako je kar tretjina ciljev v evropskih učnih načrtih usmerjena na prikaze določenih športnih znanj, le 12 % v osnovnošolskih in 14 % v srednješolskih pa na spodbujanje zdravega življenjskega sloga (Hardman, 2008).

2. PREDSTAVITEV ŠPORTNE VZGOJE V SLOVENSKIH KURIKULIH

V kurikulu za vrtce je v področju **gibanje** izpostavljeno, da naj bi imel vsak otrok dnevno vsaj pol ure strokovno strukturirane gibalne dejavnosti, pri tem pa naj bi otroci čim več časa preživeli zunaj (Videmšek in Kovač, 2001).

V slovenski osnovni šoli imajo otroci v prvem in drugem triletju vsako leto 105 ur **športne vzgoje**, kar pomeni tri ure tedensko (135 minut), v zadnjem triletju pa sta za vse obvezni le dve uri tedensko (90 minut); glede na svoje interese in ponudbo izbirnih predmetov (šport in plesne dejavnosti) pa imajo učenci lahko še eno ali dve dodatni uri tedensko (Kovač idr., 2007a). V vsakem razredu šola organizira tudi pet športnih dni (kar je dodatnih 25 ur športne dejavnosti letno), šole morajo v času otrokovega šolanja organizirati tudi vsaj eno šolo v naravi. Po podatkih MŠŠ osnovne šole v povprečju vsako leto organizirajo 3,8 šole v naravi, med njimi pa prevladujejo šole v naravi s športno vsebino (Kovač idr., 2007a).

V okviru rednega pouka v drugem ali tretjem razredu mora osnovna šola izpeljati 20-urni plavalni tečaj, ob koncu drugega triletja pa preveriti znanje plavanja učencev. Za vse neplavalce mora v zadnjem triletju ponuditi plavalni tečaj (Jurak in Kovač, 2009b). Vse šole ponujajo interesne športne programe, ki so za učence brezplačni, športne vsebine pa so tudi del podaljšanega bivanja.

Ob koncu obveznega šolanja lahko poteka preverjanje znanja na nacionalni ravni tudi iz športne vzgoje (Kovač idr., 2007a).

Določene šole (okoli 7 %) ponujajo nadstandardni program - oddelke z dodatno športno ponudbo za tiste otroke, ki želijo več športa (Jurak idr., 2005b).

Pouk športne vzgoje poteka tako, da so učenci in učenke od prvega do petega razreda osnovne šole skupaj v eni skupini (največ 28 otrok v skupini; v povprečju je bilo leta 2006/07 v oddelku 15,8 otroka; vir: Surs, 2009), od vključno šestega razreda pa so učenci razdeljeni v skupine tako, da so ločeni po spolu, v skupini pa je lahko največ 20 učencev. V prvem triletju športno vzgojo poučuje razredna učiteljica, ob njej pa lahko sodeluje tudi športni pedagog (po ocenah tako poteka delo v približno 10 % programa; tak nadstandardni program financirajo lokalne skupnosti ali starši). V drugem triletju lahko poučuje športno vzgojo ali razredna

učiteljica ali športni pedagog (v vseh oddelkih šestega razreda poučujejo le športni pedagogi), v zadnjem triletju in izbirni predmet Šport pa poučujejo le športni pedagogi (Kovač, Strel, Starc in Jurak, 2008).

Po končani osnovni šoli se v Sloveniji v srednješolsko izobraževanje vključi skoraj celotna populacija. V različnih programih predmetnik določa različno število ur pouka športne vzgoje. Tako imajo vsi dijaki in dijakinje v gimnazijah v šolskem letu 105 ur športne vzgoje ali tri ure tedensko. Šolska ura traja 45 minut, kar pomeni 135 minut tedensko (Kovač in Novak, 1999a; 1999b). V srednjem strokovnem in tehničnem izobraževanju je število ur različno, vsi pa imajo dve ali tri ure tedensko. V srednjem poklicnem izobraževanju imajo dijaki od 70 do 105 ur športne vzgoje letno oziroma dve ali tri ure tedensko; število ur je odvisno od programa. V nižjem poklicnem izobraževanju imajo dijaki različno število ur glede na program: od 70 do 315 ur športne vzgoje v posameznem programu oziroma največkrat eno ali dve uri tedensko, nekateri programi pa tudi tri; število ur je odvisno od programa. V srednjih šolah organizirajo od dva do pet športnih dni letno v okviru obveznih vsebin (gimnazijski program) oziroma interesnih dejavnosti (tehniško in poklicno izobraževanje) (Kovač, Leskošek in Strel, 2007b).

V spolno enakih skupinah je v srednji šoli pri športni vzgoji največ 32 dijakov, če šola nima svojih pokritih športnih površin, oziroma 20, če pouk izpeljuje v svojih prostorih (Kovač idr., 2007b).

V vseh srednješolskih programih poučujejo le športni pedagogi z univerzitetno izobrazbo (Kovač idr., 2007b).

Za mlade športnike je poskrbljeno s športnimi oddelki v gimnazijah, v zadnjih dveh letih pa tudi v drugih srednješolskih programih, zakonodaja pa jim omogoča, da imajo s statusom športnika tudi številne ugodnosti pri opravljanju šolskih obveznosti tako v osnovni kot srednji šoli (Jurak idr., 2005b).

2.1 Priljubljenost in pomembnost športne vzgoje

Domači in tuji avtorji (Lovisolo, Soares in Santos, 1993, v De Knop, Engstroem, Skirstad in Weiss, 1996; Lee, Kang in Hume, 1999; Fras, 1999; Jurak, Kovač in Strel, 2002b; Strel idr., 1996) sicer ugotavljajo, da je športna vzgoja najbolj priljubljen šolski predmet v celotnem osnovnošolskem obdobju, vendar pa mednarodne primerjave položaja športne vzgoje v odnosu do drugih šolskih predmetov kažejo na njen slab položaj in nizko spoštovanje (De Knop idr., 1996; Hardman in Marshall, 2000, 2008). To izhaja predvsem iz dejstva, da se vsebine športne vzgoje v primerjavi z drugimi posredujejo manj teoretično, kar daje predmetu manjši akademski status (Hardman, 2005; Hardman in Marshall, 2008). Posledice takšnega vrednotenja športne vzgoje so vidne v slabših pogojih poučevanja in deležu nerealiziranih ur športne vzgoje povsod po svetu (Hardman in Marshall, 2000). Glede na primerljive podatke z drugimi državami sodi Slovenija v krog držav z boljšimi pogoji dela in največjo realizacijo ur glede na kurikulum (Hardman in Marshall, 2008).

V primerjavi s tujino, kjer je vrednotenje predmeta športna vzgoja precej slabo, rezultati slovenskih študij kažejo, da otroci in mladostniki ter njihovi starši izjemno visoko vrednotijo šolsko športno vzgojo. Po pomembnosti jo uvrščajo takoj za matematiko, materni in tuj jezik (po pomembnosti je leta 2003 tuj jezik na tretjem mestu izpodrinil športno vzgojo, kar je posledica vse večje globalizacije in s tem nujnosti znanja tujih jezikov). Oboji menijo, da ima izjemen pomen za uspešnost v nadaljnjem življenju, za mlade pa je tudi najpriljubljenejši šolski predmet v osnovni in srednji šoli (Strel idr., 1996, 2004; Jurak, Kovač in Strel, 2002b). Lovisolo idr. (1993; v De Knop idr., 1996) ugotavljajo, da brazilski učenci opredeljujejo športno vzgojo kot najbolj priljubljen šolski predmet, medtem ko ga po pomembnosti uvrščajo šele na sedmo mesto, kar pa je po mnenju avtorjev izjemno visoka uvrstitev. Enako kot pri nas se zdita učencem najpomembnejša matematika in materni jezik (portugalščina).

Izjemno zanimivi so tudi podatki raziskave Šport v vlogi narodne identitete Slovencev (Kovač, Starc in Doupona Topič, 2005), kjer kar 95 % staršev trdi, da bi usmerilo svojega otroka v športno dejavnost, če bi otrok to želel.

Prikaz 1: Pomembnost šolskih predmetov za življenje z vidika staršev 11- do 14-letnih osnovnošolcev (v % izbire).

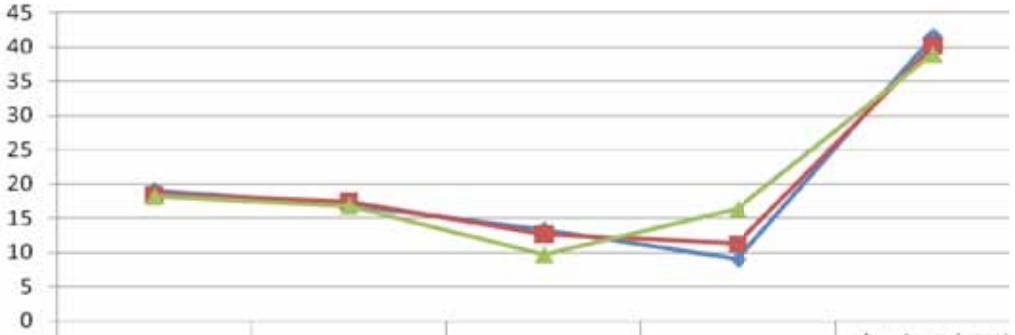

	matematika	materin jezik	športna vzgoja	tuj jezik	drugi predmeti skupaj
leto 1983	19,1	16,9	13,4	9,1	41,5
leto 1993	18,5	17,4	12,7	11,3	40,2
leto 2003	18,2	16,8	9,7	16,4	39

Vir: Strel, Kovač in Jurak, 2004.

3. S ŠPORTNO VZGOJO NE MOREMO SLEDITI VELIKIM SPREMEMBAM V ŽIVLJENJSKIH SLOGIH OTROK IN MLADOSTNIKOV

Verjetno lahko trdimo, da so pozitivna mnenja o pomenu športa otrok in mladine in naklonjenost staršev tudi posledica kakovostne šolske športne vzgoje, še posebej v današnjem obdobju, ko starši izgubljajo nadzor nad vzgojo otrok, pa tudi cenjenosti njene vzgojne komponente.

Prav športna vzgoja ima številne potenciale za razvijanje temeljnih vrednot, kot so strpnost, solidarnost, sodelovanje, odgovornost, delavnost, tekmovalnost, samoobvladovanje, disciplina, samozavest, spoštovanje pravil, poštenost, kritičnost, predvidevanje posledic lastnih dejanj, odnos do narave (Himberg, Hutchinsonin Roussell, 2003; Jurak, Kovač in Strel, 2002b; Hardman, 2008). Športna vzgoja namreč zahteva dejaven pristop k okolju, ki se kaže v podjetnosti, dinamičnosti in pripravljenosti za dejavno spoprijemanje z ovirami in obremenitvami vseh vrst. To pa je pogoj za konstruktivno uveljavitev, temelj samorealizacije in nujna spodbuda za vstop v svet (Himberg idr., 2003). Skozi pravilno voden proces športne vzgoje lahko otrok razvija svojo samozavest, saj dobiva občutek, da je odvisen predvsem od lastnega prizadevanja. Te značilnosti so predvsem del osmišljevalne funkcije športne vzgoje (Kovač idr., 2007a). Prav slednje je po mnenju nekaterih načrtovalcev kurikulov zahodnoevropskih držav pomembno merilo umeščanja posameznega predmeta v predmetnik (Hardman, 2008).

3.1 Pomen športne vzgoje v oblikovanju zdravega življenjskega sloga

Številni strokovnjaki se strinjajo, da je **strokovno vodena, dovolj intenzivna, kakovostno strukturirana in redna športna vadba edina dejavnost**, ki lahko nevtralizira negativne posledice današnjega pretežno sedečega življenja in neustreznih prehranjevalnih navad sodobnih mladih generacij (Brettschneider in Naul, 2007; Currie idr., 2004; Kovač idr., 2007a; Planinšec 2006).

Zato je ključno vprašanje, kako zagotoviti mladim, da bodo dovolj gibalno dejavni (Hardman, 2008; Tomkinson idr., 2003). Sallis (Sallis idr., 1992) v svojem biološkem modelu trdi, da na **gibalno dejavnost mladih** vplivajo različni dejavniki, predvsem **biološki** (telesne značilnosti, gibalne in funkcionalne sposobnosti mladih), **kognitivni** (količina in raven usvojenosti športnih znanj), **emocionalni** (motivi, vrednote) in **socialno/okoljski** (načini vključevanja v šport, vrsta in pogostost športne dejavnosti, dostopnost programov in objektov), med njimi pa potekajo številne interakcije.

Na prvi stopnji je posameznik, njegove telesne značilnosti in gibalne sposobnosti, različne psihosocialne značilnosti, vedenjski vzorci in nagnjenja, ki se spreminjajo z rastjo in razvojem. Na drugi ravni so ljudje, ki ga obkrožajo (starši, učitelji, trenerji, vrstniki, prijatelji, sošolci). Na tretji ravni so institucije, kjer preživlja svoj čas (šola, društva, formalne in neformalne skupine). Na četrti ravni je kulturno in socio-politično okolje (dostopnost športnih površin, šolski in zdravstveni sistem, prevozni sistem, kultura prehranjevanja). Ta raven neposredno in posredno vpliva na vse druge ravni ter pomembno odloča o oblikovanju življenjskih slogov mladih (Sallis idr., 1992; Sallis, Prohaska in Taylor, 2000).

Eno najpomembnejših vlog pri oblikovanju zdravega življenjskega sloga mladih ima **športna vzgoja**, ki je del vseh znanih šolskih sistemov in so je v različnih obsegih deležni vsi mladi (Hardman, 2005), in različni **šolski** ter **zunajšolski športni programi**. Prav tako ne moremo spregledati vloge družine, saj so starši eden najpomembnejših dejavnikov pri prostočasnem športnem udejstvovanju otrok (Tušak, Tušak in Tušak, 2003).

3.2 Športna vzgoja izgublja bitko z negativnimi vplivi sodobnega življenja

V današnjem času, ko se je izrazito spremenili življenjski slog mladih (Brettschneider in Naul, 2007; Jurak, 2006; Kovač idr., 2007a), strokovnjaki poudarjajo, da moramo športno vzgojo bolj kot doslej usmeriti v zdrav razvoj mladih, tako da v čim večji meri izkoristimo njene pozitivne vplive na telesni razvoj in gibalno učinkovitost odraščajoče populacije (Rychtecky, 2007). Opažamo, da športna vzgoja izgublja bitko z izjemno agresivno ponudbo drugih prostočasnih dejavnosti, saj se povečuje delež prostega časa, ki ga mladi namenijo sedečim dejavnostim (Ridoch idr., 2004). Izpostavljamo nekatere negativne dejavnike, ki ne spodbujajo zdravega razvoja otrok in mladine.

Vse manj spontanega gibanja in preživljanja prostega časa s športom. V povprečju so slovenski osnovnošolci med tednom skupaj z rednim poukom športne vzgoje športno dejavni le pet ur; vse manj je tudi spontanega gibanja (igranje zunaj, prihod in odhod v šolo peš ali s kolesom); opazno pa je zlasti premalo aktivno preživljanje prostega časa med počitnicami (Jurak idr. 2003; Kovač idr., 2007a), saj se povečuje delež tistih, ki se v počitniškem času sploh ne ukvarjajo s športom.

Prikaz 2: Ukvarjanje s športom med poletnimi počitnicami v obdobju 1993 – 2004.

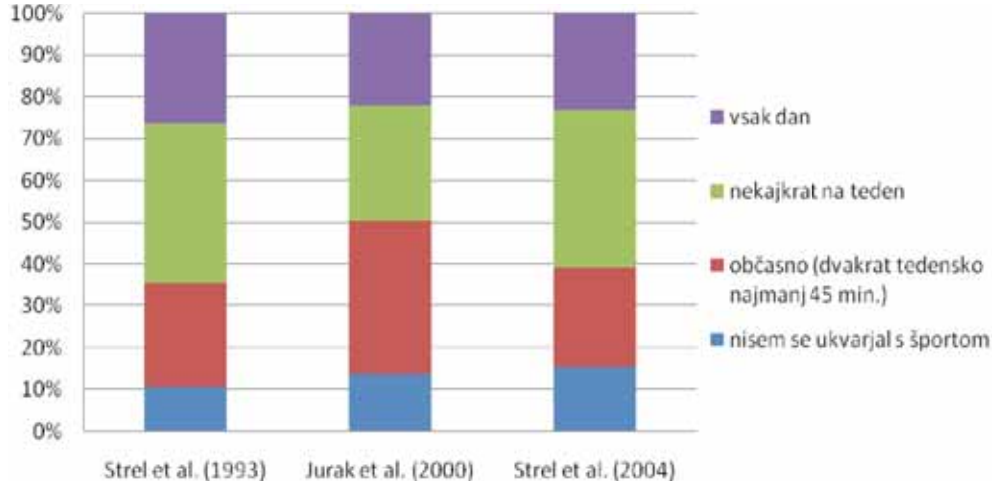

Vir: Kovač idr., 2007a.

Upad gibalne zmogljivosti fantov je večji kot pri dekletih. Opažamo, da je upad gibalne zmogljivosti pri fantih večji kot pri dekletih (Prikaz 3), kar je lahko povezano z bistveno večjim porastom deleža prekomerno težkih in debelih fantov kot deklet (Prikaz 4; Strel, Starc in Kovač, 2008), prav tako pa fantje v prostem času več ur presedijo pred računalniki (Kovač idr., 2007a).

Prikaz 3: Upad gibalne zmogljivosti fantov in deklet v Sloveniji v starostnem obdobju šest do 14 let.

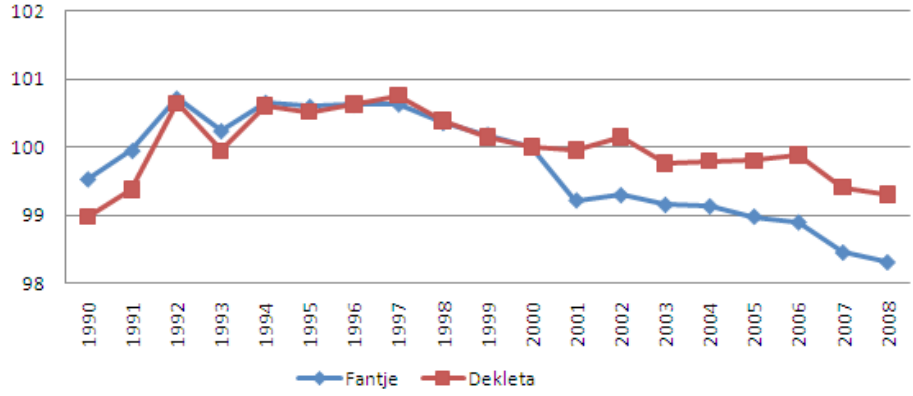

Vir: Strel idr., 2008.

Prikaz 4: Primerjava longitudinalne spremljave razlik prirastov v telesni teži (v kg) šolajočih otrok in mladine v obdobjih 1987 - 1998 in 1996 - 2007.

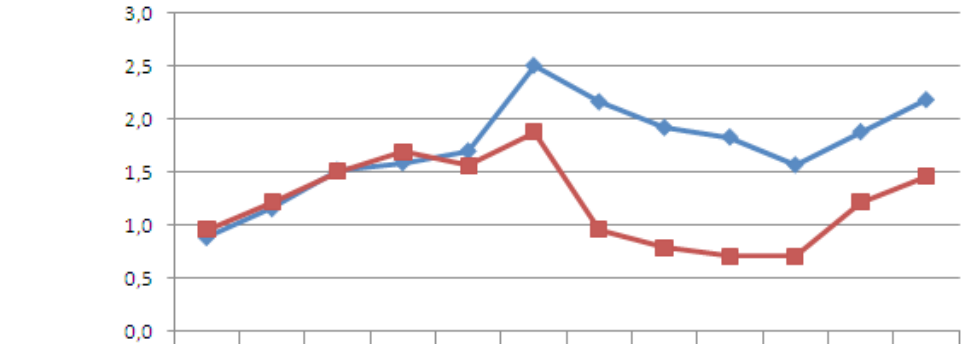

	7 let	8 let	9 let	10 let	11 let	12 let	13 let	14 let	15 let	16 let	17 let	18 let
ATT fantje	0,89	1,16	1,52	1,59	1,7	2,5	2,16	1,92	1,83	1,57	1,88	2,18
ATT dekleta	0,96	1,22	1,51	1,69	1,56	1,88	0,96	0,79	0,71	0,71	1,22	1,46

Vir: Strel, Starc in Kovač, 2007.

Motivacija za šport s starostjo mladih pada. V obdobju adolescence, ko je mladina na razpotju oblikovanja lastne identitete, se izrazito spreminja njena motivacija za različne dejavnosti (Ule idr., 2000); pri obeh spolih se po podatkih različnih študij obseg prostočasne gibalne dejavnosti s starostjo postopno zmanjšuje, in sicer za 3 % pri fantih in 7 % pri dekletih (Currie idr., 2004; Riddoch idr., 2004).

Motivacija deklet za šport se povečuje. Primerjava med spoloma kaže, da so tako kot v tujini (Armstrong 1998; 2007; Brettschneider idr., 2004; Brettschneider in Naul, 2007; Riddoch idr., 2004; Sallis idr., 1992) tudi slovenska dekleta sicer manj gibalno dejavna kot fantje (Jurak idr., 2003; Kovač idr., 2007a), zadnja leta pa opažamo, da se tako kot pri starejših tudi med mladimi razlike med spoloma manjšajo, saj se vse več deklet ukvarja s športom, prav tako so si čedalje bolj podobni motivi, zaradi katerih se dekleta in fantje odločajo za šport (Rychtecky, 2007; Strel idr., 2007). Tudi med starejšimi se ženske pospešeno približujejo moškim tako v količini ukvarjanja s športom kot v kakovosti športne vadbe (Kovač, Doupona Topič in Bučar Pajek, 2005).

Posebej najstniki se ne želijo vključevati v organizirano vadbo. Najstnike vključevanje v organizirane oblike vadbe, ki jih ponujajo šole in društva, utesnjuje, predstavlja jim »tradicionalizem« in »ideološkost«, zato želijo vaditi sami, neformalno, takrat ko imajo čas (Jurak idr., 2003). Določeni športi, v katere se mladi vključujejo pretežno neorganizirano, so tako postali del kulture najstniškega obnašanja in oblačenja (rolkanje, deskanje na snegu, spusti z gorskimi kolesi).

Povezave športne dejavnosti z načinom življenja. Dejavniki, ki vplivajo na povezanost športnega udejstvovanja mladih in njihovega načina življenja, kažejo, da obstaja:

- ⇨ pozitivna povezava s športno dejavnostjo staršev, z njihovo izobrazbo in s socio-ekonomskim statusom (Doupona, 1996; Jurak idr., 2003; Kovač idr., 2005; Strel idr., 2004), z učnim uspehom (Jurak idr., 2002a, 2003; Strel idr., 1993, 2004a), izkušnjami iz šolske športne vzgoje (Jurak idr., 2003), gibalnimi sposobnostmi (Strel idr., 2004), s telesno in gibalno samopodobo (Strel idr., 2004) in z delom z računalnikom (Jurak idr., 2002a);
- ⇨ negativna povezava z gledanjem televizije (Jurak idr., 2003), s spolom - dekleta in starostjo (Jurak

idr., 2003; Strel idr., 2004);

⇨ neznačilno razmerje z uporabo mobilnega telefona (Strel idr., 2004).

Mladi imajo izrazito neprimerne prehranjevalne navade. Raziskava HBSC je pokazala, da redno zajtrkuje le 42 % fantov in 37 % deklet, med tednom ima vsak dan kosilo 80 % mladih, večerjo pa 61 % fantov in 43 % deklet (Stergar, Scagnetti in Pucelj, 2006). Dekleta svojo telesno težo raje nadzorujejo z omejevanjem vnosa hrane, ne pa z večjo porabo energije (Gabrijelčič Blenkuš, 2001). Srednješolci, ki jih lahko glede na življenjski slog razdelimo v dve tipični skupini, poimenovani »kava in cigareti« ter »športni življenjski slog« (Jurak, 2006), se statistično pomembno razlikujejo tudi v uživanju obrokov (Prikaz 4).

Prikaz 4 : Uživanje obrokov v povezavi z dvema tipičnima življenjskima slogoma srednješolcev.

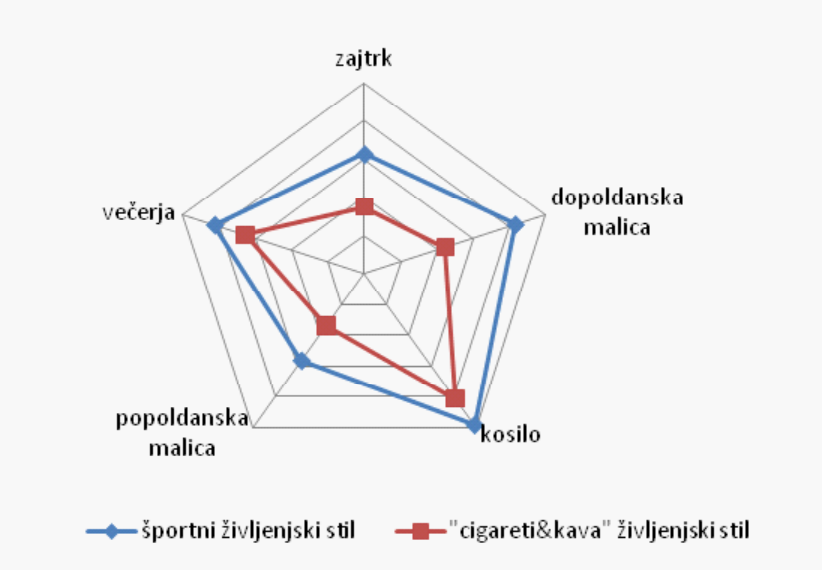

Vir: Jurak, 2006.

Neusklajenost vsebin v učnih načrtih z vsebinami, ki jih mladi in starejši potrebujejo za prostočasno ukvarjanje s športom. Hardman in Marshall (2008) ugotavljata, da je največji delež vsebin v vseh učnih načrtih namenjen športnim igram, sledijo atletika, gimnastika, ples, plavanje, dejavnosti v naravi in drugo. Opozarjata, da so programi v izrazitem nasprotju s tem, kar počnejo mladi oziroma starejši v prostem času. Tako igre, atletika in gimnastika zavzemajo v šolskih kurikulih 72 % ur, plavanju, plesu in dejavnostim v naravi, s katerimi se največ mladih in starejših ukvarja v prostem času, pa je v kurikulih namenjeno le 19 % časa. Hardman (2008) navaja, da je le 12 % ciljev v osnovnošolskih in 14 % v srednješolskih učnih načrtih evropskih držav usmerjenih v spodbujanje zdravega življenjskega sloga.

Spremenjeni trendi pri pouku športne vzgoje. Učitelji naj bi imeli tudi pri športni vzgoji v šolah več avtonomije, kar pa običajno vodi k (nenačrtni) izbirnosti. V šolskih programih se povečuje delež športnih iger, kjer pa so zaradi različnega tehničnega znanja številni mladi le pasivni statisti; ponavljajo se zahteve, da naj se iz učnega načrta izločijo vzdržljivostne in koordinacijsko zahtevnejše vsebine, spremljave telesnega in gibalnega razvoja otrok ipd., ki »obremenjujejo« otroke; športni pedagogi so pod čedalje večjim pritiskom, saj ob poškodbah učencev prihaja do dolgotrajnih sodnih postopkov, zato se izogibajo vsebin, pri katerih je dejavnik tveganja večji (gimnastika, skoki pri atletiki, dejavnosti v naravi), s tem pa prikrajšajo učence za pomembne učinke, ki jih dajejo te dejavnosti (Corbin, 2002; Hardman, 2005). Poseben problem predstavlja

tudi nujni dotik med učiteljem in učenci v fazi pomoči pri poučevanju in utrjevanju znanj.

Nestrokovnost kadra in dragi zunajšolski programi. V prostočasni ponudbi športne pedagoge v društvih zamenjujejo animatorji, ki obvladajo zabavo in ne športa (Hardman, 2005). Veliko atraktivnejše programe kot društva pa ponujajo zasebniki, le da ti programi precejšnjemu deležu mladih cenovno niso dostopni.

3.3 Kakšne so pomanjkljivosti slovenske šolske športne vzgoje

Športna vzgoja v šoli predstavlja **edino redno športno dejavnost** za celotno populacijo otrok (od šestega do 15. leta) ter za velik delež mladine (nekaj več kot 90 % mladih med 15. in 17. letom oziroma okoli 70 % mladih med 17. in 19. letom), zato sta njen obseg in kakovost izjemnega pomena za zdrav razvoj, oblikovanje zdravega življenjskega sloga in ustrezno socializacijo otrok in mladine (Kovač idr., 2008).

Pregled posodobitev učnega načrta za športno vzgojo (Poročilo o delu predmetne komisije za posodabljanje učnih načrtov, 2009) in trenutnega stanja v praksi kaže naslednje pomanjkljivosti (Jurak in Kovač, 2009a):

- ⇨ v prvem in drugem triletju imajo osnovnošolci tri šolske ure (135 minut; trajanje šolske ure je 45 minut) športne vzgoje tedensko, v zadnjem triletju pa dve (90 minut); gimnazijci in nekateri tehniški programi imajo prav tako tri ure tedensko, drugi, predvsem poklicni programi, pa jih imajo manj. Čeprav govorimo o treh urah športne vzgoje, ki jih priporočajo ministri, odgovorni za šolsko športno vzgojo, (Conclusions on improving physical education and sport for children and young people in all European countries, 2002) in resolucija Evropskega parlamenta o vlogi športa v izobraževanju (2007), pozabljamo, da je ura športne vzgoje v slovenskem šolskem sistemu dolga 45 minut, resolucija pa priporoča vsem državam, naj imajo otroci in mladina v celotnem šolskem sistemu 180 minut redne športne vzgoje tedensko. To pomeni, da slovenski šolski sistem zagotavlja le 75 % priporočene redne športne vzgoje, pa še to ne za vse učence in dijake;
- ⇨ skrb vzbujajoče je, da se je v zadnjih petih letih zmanjšalo število ur športne vzgoje v prenovljenih tehniških in poklicnih programih;
- ⇨ s spremembo zakona o osnovni šoli se je v zadnjem triletju **zmanjšal obseg ur za izbirne predmete** s treh na dve uri, poleg tega se lahko učencu kot izbirni predmet prizna tudi njegova zunajšolska dejavnost (npr. obiskovanje glasbene šole). Vse to zmanjšuje možnost izbire. Čeprav je izbirni predmet Šport na prvem mestu po izboru učencev, ki obiskujejo zadnje triletje osnovne šole (Kovač idr., 2008), se je zaradi zgoraj navedenih dejavnikov zmanjšalo število tistih, ki imajo obvezno dodatno tretjo uro športne dejavnosti v najobčutljivejšem obdobju pubertete;
- ⇨ manjše osnovne šole z namenom doseganja predpisanega normativa 20 učencev združujejo v eno vadbeno skupino učence različnih oddelkov, nekje pa celo razredov, kar pomeni slabšo kakovost izvedbe pouka;
- ⇨ kljub temu, da je v pravilniku o standardih in normativih naveden normativ 20 dijakov v vadbeni skupini, če ima šola svoje pokrite športne površine, skoraj nikjer v srednjih šolah ne upoštevajo tega normativa, četudi imajo ustrezne pogoje;
- ⇨ čeprav pravilnik določa drugačen normativ za število učencev v oddelku ob všolanju učencev s posebnimi potrebami, se pri športni vzgoji zaradi tega skupina številčno ne zmanjša;
- ⇨ učenci s posebnimi potrebami čakajo na odločbo o usmeritvi predolgo, med tem časom pa niso deležni nobenih prilagoditev. Kljub odločbi le redki dobijo dodatno pomoč pri športni vzgoji. Učitelji športne vzgoje ugotavljajo, da nimajo ustreznih znanj in izkušenj za delo z njimi;

- ⇨ v telovadnicah športna oprema praviloma ni prilagojena mlajšim starostnim skupinam;
- ⇨ še vedno določene srednje šole nimajo svojih vadbenih površin, pouk športne vzgoje pa poteka zunaj šole in dijakovega urnika, kar povzroča povečano opravičevanje od pouka športne vzgoje (Jurak, Kovač, Strel in Starc, 2005a);
- ⇨ bistveno preslaba je tudi opremljenost šol z informacijsko komunikacijsko tehnologijo, saj je ta za predmet športna vzgoja specifična (merilniki srčne frekvence, merilniki porabe energije, kamere, prenosni računalniki), a nujno potrebna za učinkovito vadbo. Sodobna oprema namreč odločilno pripomore k načrtovanju in izvedbi posamezniku prilagojene vadbe (Hardman, 2008), z njo lahko bistveno bolj strokovno vplivamo na razvoj aerobne učinkovitosti mladih (prav na tem področju opažamo največje upade v zadnjih letih, glej Strel idr., 2008), saj daje objektivno sliko o intenzivnosti vadbe in napredkih, hkrati pa je njena uporaba tudi dobra motivacija za vadbo;
- ⇨ finančna podpora je bila za interesne šolske športne dejavnosti do nedavnega neustrezna, hkrati pa so v zadnjih letih športni programi, ki so del nacionalnega programa športa (šolska športna tekmovanja, športna programa Zlati sonček in Krpan) in potekajo na lokalni ter državni ravni, izjemno slabo organizirani;
- ⇨ posodabljanje osnovnošolskih in srednješolskih učnih načrtov ni temeljilo na relevantnih evalvacijskih študijah o izpeljavi pouka, prav tako pa niso bile upoštevane velike spremembe v gibalni učinkovitosti mladih v zadnjih desetih letih (Kovač, 2007; Strel idr., 2007). Minimalne spremembe posegajo zgolj na deklarativno raven učnega načrtovanja in njegove izvedbe, ne pa v spremembo konceptualnih izhodišč, kar bi bilo glede na raziskovalne izsledke nujno. Čudi pa predvsem nekritična umestitev enakih evropskih kompetenc v učne načrte vseh gimnazijskih predmetov brez strokovnega premisleka, ali jih s posameznim predmetom sploh lahko pridobimo. Najbrž ni treba argumentirati, da je temeljni namen športne vzgoje pridobivanje gibalne in ne matematične (in še kakšne) kompetentnosti;
- ⇨ športna vzgoja s prenovo študijskih programov ni več obvezna za študente (Berčič, 2009).

S strokovnega stališča lahko sklenemo, da je nujna evalvacijska študija o izpeljavi športnovzgojnega procesa, saj rezultati kažejo, da se ta izvaja včasih le v omejenem obsegu (Strel idr., 2007; Štemberger, 2003; Turšič idr., 2007), v številnih primerih pa je zaradi objektivnih (neprimerni prostori, prevelike skupine, starostno mešane skupine ...) ali subjektivnih razlogov (nekompetentnost učiteljev pri delu z otroki s posebnimi potrebami, neznanje uporabe sodobne tehnologije, manjše znanje razrednih učiteljev na področju športnih vsebin ...) vprašljiva tudi kakovost pouka (Filipčič, 2006; Kovač, 2000; Kovač idr., 2007a; Štemberger, 2003).

3.4 Učitelji športne vzgoje in njihova kompetentnost

Peter Drucker (1995, v Kovač, 2005) meni, da je prehod v sodobno družbo znanja, ki se je ob številnih novih delitvah sveta in družbenih spremembah zgodil ob koncu 20. stoletja skoraj neopazno, morda največja družbena sprememba v zgodovini človeštva. Ljudje z znanjem naj bi imeli prevladujoč vpliv na družbena dogajanja, šola pa naj bi s spremenjeno vlogo uresničevala svoje večplastno poslanstvo. Cilji sodobne šole so po Druckerju mnogo širši kot le pridobivanje znanja v tradicionalnem pomenu. Za uspešnost vključevanja v današnjo družbo človek potrebuje ustrezne vrednote, izoblikovana stališča, splošne in specifične spretnosti ter veščine. Zaradi hitrega zastarevanja znanj pa naj bi sodobna šola predvsem pripravila učence na vseživljenjsko učenje.

Številne raziskovalne skupine v Evropi in Ameriki so se zadnjih 15 let ukvarjale z določanjem ključnih kompetenc dobrega učitelja. V dokumentu Professional Competencies for Teachers of the Twenty-First Century (1999, v Pušnik in Zorman, 2004) so določili kompetence na naslednjih 12 področjih: načrtovanje; preverjanje in ocenjevanje; komunikacija; profesionalna rast; razvijanje kritičnega mišljenja; sprejemanje in spodbujanje različnosti; etičnost; poznavanje učenčevega razvoja in načinov učenja; znanje o predmetu; ustvarjanje spodbudnega učnega okolja; uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije; druge vloge učitelja. Ozko strokovno znanje predstavlja le eno od kompetenc učitelja, vse pomembnejše pa so številne druge, ki omogočajo kakovostno poučevanje, komunikacijo in etičen odnos med učiteljem in učencem, učiteljem in starši ter kolegi v šoli. V okviru projekta AEHESIS so bile določene tudi okvirne splošne in specifične kompetence učiteljev športne vzgoje (Hardman idr., 2008).

Obstajajo številne definicije pojma kompetenc, vsi pa se strinjajo, da so za določeno stroko pomembne splošne (generične, ključne) in specifične komptenece. Po Weinertu (2001) so komptence teoretični konstrukti in hipotetični psihološki procesi, ki vključujejo kognitivne, čustvene, motivacijske, socialne in vedenjske komponente. Za splošne kompetence naj bi bile značilne splošnost, abstraktnost in prenosljivost (Weinert, 2001). Splošne kompetence so delno neodvisne od kulturnih, vsebinskih in osebnostnih značilnosti (Canto-Sperber in Depuy, 2001). Poleg teh morajo imeti posamezniki tudi specifične kompetence, ki se nanašajo na njihovo poklicno delovanje na ožjem področju. Zanje so potrebna vsebinsko specifična poglobljena znanja o predmetu, avtomatizirane spretnosti in veščine, ki jih je treba nadzorovati na visoki stopnji zavedanja (Patel, Kaufman in Magder, 1996, v Weinert, 2000). V literaturi zasledimo, da obstajajo klasifikacije kompetenc učiteljev in učencev, med učitelji pa ločijo kompetence učiteljev začetnikov, izkušenejših in ekspertov, ter kompetence tistih, ki poučujejo mlade, in tistih, ki poučujejo odrasle (Pušnik in Zorman, 2004). Pri vseh klasifikacijah zasledimo kompetence, ki vključujejo poznavanje kurikula, obvladanje specifičnega predmetnega področja, načrtovanje, načine izpeljave pouka, spremljanje napredka učencev, ocenjevanje, lastni profesionalni razvoj, sodelovanje in uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije (Pušnik in Zorman, 2004).

V slovenski raziskavi o kompetentnosti športnih pedagogov (Kovač, Sloan in Starc, 2008) avtorji ugotavljajo, da se športni pedagogi zavedajo svojih pomanjkljivosti, od bodočih diplomantov pa pričakujejo več znanj o uvajanju novih didaktičnih pristopov v sodobno šolo. Učiteljice ocenjujejo svojo dejansko kompetentnost višje od svojih kolegov, pri oceni želenih kompetenc bodočega diplomanta pa pri športnih pedagogih ni razlik med spoloma, medtem ko študentke kažejo večjo potrebo po kompetencah kot študenti. Primerjava ocen želenih kompetenc med športnimi pedagogi in študenti kaže, da so želje po večjem znanju in spretnostih pri učiteljih statistično značilno večje kot pri študentih. Analiza ocene kompetenc slovenskih učiteljev (Kovač, Sloan in Starc, 2008), pa tudi analiza zaželene kompetentnosti evropskih učiteljev (Hardman idr., 2008) sta pokazali, da so bile spremembe v izobraževanju učiteljev nujne. Gotovo je ključno, da vemo, kakšen profesionalni profil učitelja potrebujemo, saj bodo le tako študijski programi zagotavljali izobraževanje kompetentnih učiteljev, kritičnih intelektualcev, ki znajo uporabljati pridobljeno znanje v praksi, hkrati pa se zavedajo pomena stalnega vseživljenjskega pridobivanja znanj in spretnosti. Prav tako pa je pomembno, da prepoznamo močne in šibke točke zdajšnjih športnih pedagogov in za njih pripravimo ustrezne programe stalnega strokovnega spopolnjevanja.

Celotno izobraževanje učiteljev sestavlja konsistenten dinamičen sistem: dodiplomski študij mora biti fleksibilno povezan s pripravništvom in stalnim strokovnim spopolnjevanjem, ki omogoča pridobivanje dodatnih znanj in spoznavanje primerov dobre prakse. Tistim, ki želijo doseči višjo raven izobrazbe, pa mora sistem omogočati nadgradnjo znanja z različnimi oblikami podiplomskega izobraževanja. Vse navedeno

velja tudi za področje izobraževanja učiteljev športne vzgoje.

Hkrati se nam poraja vprašanje, ali je znanje izobraženih in usposobljenih strokovnih delavcev, ki delajo z mladimi, ustrezno glede na velike spremembe v načinu življenja najmlajših, raznovrstnost prostočasnih dejavnosti, drugačno motivacijsko strukturo adolescentov, drugačna izhodišča sodobne šole, ki v ospredje postavlja individualizacijo, medpredmetno povezovanje, vključevanje učencev s posebnimi potrebami v običajno šolo, procesno-ciljne načine načrtovanja pouka, učinkovitejšo realizacijo pouka in drugačno evalvacijo doseženih standardov. V dosedanjih kurikularnih strategijah manjka pomemben člen - drugače izobražen in usposobljen učitelj -, ki bo kos izzivom sodobne šole. Po 15-letnih spremembah šolskih programov, ki so na nekaterih področjih že dodobra usidrane v šolski praksi, smo šele začeli z nekaterimi spremembami načina šolanja učiteljev (tudi športnih pedagogov). Ti pa so ključni pri uvajanju sprememb, kajti še vedno velja znani rek, da šola stoji ali pade z učiteljem.

Visokošolski - univerzitetni študij izobraževanja športnih pedagogov je bil več kot 40 let zasnovan celostno. Na podlagi tega programa so se v zadnjih 15 letih uveljavile tri smeri: športno treniranje, športna rekreacija in prilagojena športna vzgoja. Študent je tako spoznal vsakega nekaj, a žal premalo za zelo kompetentno delo na posameznem področju. Na področju šolske športne vzgoje osnovni problem ni več vsebinsko načrtovanje z ozkim posredovanjem gibalnih znanj, temveč osmišljanje procesa vadbe s procesno-razvojnimi strategijami in vpeljevanje sodobnih didaktičnih pristopov v poučevanje, razvijanje kritičnega mišljenja učencev, povezovanje vsebin različnih predmetov ter reševanje problemov z ustreznimi pedagoškimi strategijami ravnanja; potrebne so komunikacijske spretnosti, poznavanje informacijsko-komunikacijske tehnologije, ustvarjanje spodbudnega učnega okolja. Vrhunski šport zahteva širino znanj s področja fiziologije, medicine športa, biomehanike, psihologije, teorije treniranja ... Mogoče največje spremembe nastajajo na področju prostega časa, kjer mora biti bodoči diplomant usposobljen za strokovno pripravo programov za različne posameznike ali ciljne skupine z različnimi cilji, kot so atraktivno aktivno preživljanje prostega časa, oblikovanje postave, kompenzacijska in rehabilitacijska vloga športnih dejavnosti, sociološki vidiki v smislu vključevanja v skupine zaradi bega pred osamljenostjo ipd. Evropski strokovnjaki opozarjajo, da obstoječi programi izobraževanja niso konkurenčni, saj diplomantom ne dajejo potrebnih in dovolj poglobljenih znanj (Petry idr., 2008). Zaradi premajhnega znanja so tako diplomanti na trgu delovne sile večkrat manj uspešni kot usposobljeni strokovni kadri.

Ob pripravi novih študijskih programov na Fakulteti za šport, ki jih je zahtevala bolonjska prenova, se je tako pojavilo nekaj ključnih dilem (Kovač, 2005): ali ponuditi enotni študij, ki sicer daje paleto raznovrstnih, a žal ne poglobljenih znanj, ali specialistično usmerjen študij, ki mora dajati široka splošna znanja t. i. mejnih področij, kot so antropologija, pedagogika, psihologija, fiziologija, medicina in specialna znanja s konkretnih področij vrhunskega športa, športa otrok in mladine, športne rekreacije in zdravja. Odločili smo se za drugo smer, ki omogoča možne prehode v dveh smereh: prehodnost znotraj posameznih študijev na Fakulteti za šport in danes zelo zanimivo in konkurenčno povezavo področij oziroma vzporednih študijev pedagoških poklicev, športnega novinarstva, managementa športa, preventivnih zdravstvenih programov ipd.

Pri izobraževanju učiteljev športne vzgoje je nujna uravnotežena povezava splošnosti in specialnosti - tako program daje najsplošnejša antropološko-kineziološka, pedagoško-didaktična, psihološka, medicinska in managerska znanja (Hardman idr., 2008), hkrati je usmerjen specializirano le na področje športa otrok in mladine. Ker mora biti študij racionalen, naj bi študent spoznal in usvojil tista znanja in spretnosti, ki so nujna za poučevanje v sodobni šoli, vsa druga znanja pa naj bodo del izbirne ponudbe oziroma dodatnih programov spopolnjevanja.

Športni pedagog mora razumeti družbeno vlogo športne vzgoje, poznati zahteve sodobnega pouka, znati vnašati novosti v vzgojno-izobraževalni proces, razumeti potrebe otrok in mladostnikov. Jasno mu mora biti, da so športne vsebine le sredstvo (a seveda izjemno pomembno in enkratno) za doseganje splošnih ciljev pouka. Diplomantom morajo med študijem pridobljene kompetence omogočati konkurenčnost znotraj vzgojno-izobraževalnega polja.

V nov študijski program bodočih športnih pedagogov so se letos vpisali prvi študenti. Žal ima izpeljava programa že na začetku določene pomanjkljivosti:

- nismo spremenili vpisnih pogojev in opredelili standardov znanja ob zaključku vsakega predmeta. Z vstopnim postopkom naj se preveri določena raven športnih znanj in spretnosti, s katero se kandidat poteguje za vpis. Tako bi se lahko pri posameznih, posebej še pri aplikativnih predmetih bolj poglobljeno posvetili posredovanju pedagoško-didaktičnih znanj, kot so didaktični koraki pri poučevanju, uporaba didaktičnih gradiv, evalvacija doseženih ciljev. Standardi pri posameznem predmetu pa bi lahko jasno določali raven usvojitve različnih kompetenc bodočega učitelja. Pri doseganju standardov naj bi bil predavatelj le pomočnik in usmerjevalec, študent pa bi si pridobival znanja na različne načine (npr. tudi s študijem na daljavo, z doseganjem kreditnih točk na različnih fakultetah, izdelanim sistemom tutorstva, individualnimi posveti ...);
- novega izobraževanja še nismo nadgradili z domišljenim sistemom stalnega strokovnega spopolnjevanja. V bodoče bi morali ponujati kakovostne športne programe, ki podpirajo uvajanje najnovejših spoznanj v prakso ter so namenjeni predvsem razvijanju tistih kompetenc, ki jih primanjkuje dosedanjim diplomantom. Bolj kot doslej pa bi se fakulteta morala usmeriti tudi v ponudbo specifičnih kompetenc za učitelje drugih profilov; ti bi nato lahko pomagali pri izvedbi dodatnih športnih programov, ki so del razširjene ponudbe šol;
- spremeniti je treba tudi načine dela s študenti, povečati zahtevnost pri izkazovanju njihovega znanja ter jih s številnimi primeri dobre prakse pripraviti na spremenjene vloge sodobne šole. Že v času študija naj bi si s praktičnim pedagoškim usposabljanjem na šolah in v t. i. kariernem centru na fakulteti pridobili izkušnje in reference za vstop na trg delovne sile.

4. PREDLOGI ZA VEČJO KAKOVOST ŠPORTNE PONUDBE, KI NAJ JIH SNOVALCI VKLJUČIJO V BELO KNJIGO O VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU

Spremembe na področju šolstva v zadnjih treh letih, kot so posodabljanje učnih načrtov brez natančnih analiz in iz njih izhajajočih konceptualnih izhodišč (Poročilo o delu predmetne komisije za posodabljanje učnih načrtov, 2009; Žakelj, 2007), zmanjšanje števila ur v nekaterih srednješolskih programih (Kovač idr., 2007b), zmanjšanje števila ur izbirnih predmetov v devetletki, ne odražajo trenutnih družbenih okoliščin in iz tega izhajajočih potreb mladih, povezanih z epidemijo debelosti in konceptom aktivnega življenjskega sloga (Kovač, 2007). Zato menimo, da je treba z novimi izhodišči posodabljanja vzgojno-izobraževalnega področja, ki bodo vključena v nastajajočo novo Belo knjigo o vzgoji in izobraževanju, pripraviti ustrezne konceptualne spremembe tudi pri športni vzgoji.

Na podlagi domačih in tujih raziskovalnih ugotovitev in izkušenj šolske ter športne prakse zato predlagamo tudi nekatere konceptualne spremembe in ukrepe za izboljšanje stanja na področju osnovnošolskega

in srednješolskega izobraževanja, ki naj bodo vključeni v novo konceptualno zasnovo vzgoje in izobraževanja.

Na mednarodnem posvetu Šport mladih 2008 - v srcu Evrope v Ljubljani in na 22. strokovnem posvetu športnih pedagogov novembra 2009 na Otočcu smo oblikovali številne predloge za dvig kakovosti športne vzgoje (Poročilo o poteku simpozija Šport mladih, 2008; Kovač in Jurak, 2009).

Glede obsega športne vzgoje predlagamo naslednji rešitvi:

- ⇨ **uveljavljanje resolucije Evropskega parlamenta (2007) o zagotavljanju najmanj treh ur (135 minut) obvezne** kakovostno vodene in dovolj intenzivne **športne vzgoje v celotni navpičnici vzgojno-izobraževalnega procesa**. To je najmanjši obseg, ki ob kakovostnem poučevanju in ustrezni velikosti vadbenih skupin še lahko omogoči, da nevtraliziramo negativne posledice sodobnega načina življenja. Zato naj strokovni svet za poklicno izobraževanje ponovno preuči obseg in vsebino športne vzgoje v poklicnih in tehničnih srednjih šolah;
- ⇨ **sistemske rešitve za dodatne ure športne vzgoje v šolskem programu ob povezovanju z obšolskim prostorom** (predlagamo ponudbo kakovostne športne popoldanske vadbe v šolskem športnem društvu in zaposlitev vsaj enega športnega pedagoga v podaljšanem bivanju). Poleg izbirnosti znotraj šolskega sistema (oddelki z več urami športne vzgoje) naj se vzpostavijo sistemski mehanizmi izkoriščanja virov šolskega sistema (učitelji, šolski prostori) v popoldanskem času, ki naj spodbudijo povezovanje šolskega (javnega) in športnega (civilnega) prostora.

Predlagamo tudi naslednje dejavnosti, ki lahko izboljšajo kakovost športne vzgoje:

- ⇨ pozitivno vlogo športne vadbe je treba opredeliti v vseh politikah, ki opredeljujejo gibalno oziroma športno dejavnost mladih (šport, zdravje, promet, turizem, finance - davčne olajšave);
- ⇨ raziskovalni izsledki in izkušnje dobrih praks kažejo na izjemno uspešnost **skupnega poučevanja športnega pedagoga in razrednega učitelja** v zgodnjem obdobju šolanja (Jurak idr., 2005b; Peternelj, 2007). V tem starostnem obdobju je vpliv na različna področja otrokovega razvoja največji (Strel idr., 2007), usvajanje gibalnih struktur pa najučinkovitejše, zato naj lokalne skupnosti in država finančno podprejo šole, da organizirajo **sistemsko skupno poučevanje dveh učiteljev od prvega do petega razreda;**
- ⇨ **posodobiti je treba osnovnošolske in srednješolske učne načrte za športno vzgojo**. Velika sprememba v življenjskih slogih mladih zahteva redefinicijo ciljev športne vzgoje, ki naj bodo bolj usmerjeni v širše vseživljenjsko izobraževanje o aktivnem življenjskem slogu in osebni ter socialni razvoj posameznika (Hardman, 2008). Določene športne vsebine je treba zamenjati z novimi, ki imajo večje učinke na zdrav razvoj otrok in mladine in so priljubljeni pri mladostnikih (npr. z dejavnostmi za razvoj posameznikove telesne pripravljenosti; s športi, ki so del najstniške kulture; s športi, ki se izvajajo v naravi);
- ⇨ **v večji meri je treba podpreti koncept izbirnosti.** V osnovni šoli naj bo izbirnim predmetom namenjenih več ur, prav tako pa naj bo izbirnost udejanjena tudi v sistemski finančni podpori oddelkom z dodatno športno ponudbo. Izbirnost v srednjih šolah je večinoma udejanjena v nasprotju s konceptom, zasnovanim v zadnjih letih prejšnjega tisočletja, zato ne dosega želenih učinkov. Bela knjiga naj podpre koncept izbirnosti tako, da bodo v ospredju predvsem vsebine, ki spodbujajo oblikovanje zdravega življenjskega sloga in so med mladimi bolj priljubljene, ker se z njimi ukvarjajo tudi v prostem času. V bistveno večji meri pa mora biti športno-vzgojni proces podprt s sodobno tehnologijo, ki ima diagnostično in motivacijsko vlogo;

- ⇨ država kot ustanoviteljica srednjih šol naj omogoči **boljše pogoje za izvedbo pouka športne vzgoje,** saj so slabši pogoji (najem telovadnic, ki so oddaljene od šolske stavbe; nesodobni prostori in oprema; velike vadbene skupine; zaradi premajhnih vadbenih površin neustrezen urnik) še vedno eden od razlogov za opravičevanje od že tako premalo pogoste športne vadbe (Jurak, Kovač, Strel in Starc, 2005). Že izpeljano zmanjšanje v nekaterih programih poklicnega izobraževanja in nadaljnje tovrstne težnje so še posebej nevarne zaradi ugotovitev o slabši morfološki strukturi in gibalni učinkovitosti srednješolcev, ki obiskujejo te programe (Kovač, 2006; Kovač idr., 2007b). Ti bi morali zelo dobro poznati možnosti nevtralizacije prihodnjih poklicnih obremenitev z redno telesno vadbo. Naše in tuje ugotovitve (Doupona, 1996; La Torre idr., 2006) kažejo pomembnost vpliva izobrazbe mater na življenjski slog mladostnikov. Upravičeno lahko predvidevamo, da dijakinje poklicnih šol predstavljajo skupino bodočih mater z nižjo izobrazbo, pri katerih se kažejo značilne povezave z nezdravim načinom življenjskega sloga njihovih otrok. Tem dijakinjam bi zato morali načrtno osmisliti pomen redne gibalne dejavnosti;
- ⇨ čim prej naj se poskrbi za **urejeno in kakovostno prehrano vseh šolajočih**. Ugotovitve Gabrijelčič Blenkuševe (2001, 2004) in Juraka (2006) kažejo, da največji problem pri nas ni prevelik vnos hrane, temveč neprimeren način prehranjevanja in slaba kakovost hrane. To ob pomanjkanju gibanja povzroča povečanje telesne mase in podkožnega maščevja (Brettschneider idr., 2004; Strel idr., 2004). Šole naj ponudijo organizirano in otrokovim in mladostnikovim potrebam primerno prehrano, ki naj vključuje več dnevnih obrokov, iz šol pa naj umaknejo avtomate s slanimi in sladkimi prigrizki ter pijačami;
- ⇨ v novih študijskih programih »športna vzgoja« se naj čim bolj kakovostno izpelje **praktično pedagoško usposabljanje študentov** pri najboljših učiteljih - mentorjih, ki naj mentorske kompetence pridobijo na posebnih seminarjih;
- ⇨ prednostno naj se financirajo **programi stalnega strokovnega spopolnjevanja** s področja športne vzgoje za vse razredne učiteljice in druge učitelje, ki sodelujejo pri športnih dnevih, interesnih športnih dejavnostih in šolah v naravi, ter programi, ki bodo usposobili učitelje športne vzgoje in razredne učiteljice za njihovo vlogo pri navajanju otrok na zdrav način življenja, delo z otroki s posebnimi potrebami in uporabo sodobne tehnologije (npr. merilniki srčne frekvence, porabe energije);
- ⇨ že med najmlajšimi ugotavljamo, da se premalo gibajo in so preveč v zaprtih prostorih. Ker je vse več otrok vključenih v vrtce, naj lokalne skupnosti **sistematično izboljšajo materialne pogoje za izvajanje športne vzgoje v vrtcih**. Lokalne skupnosti in vrtci naj organizirajo čim več športnih dejavnosti v vrtcu, pri tem pa naj se partnersko povežejo z društvi in zasebniki, ki ponujajo strokovno vodene športne programe;
- ⇨ MŠŠ naj v sodelovanju z lokalnimi skupnostmi spodbudi **posodobitev otroških igrišč** z raznovrstnimi, a primernimi igrali, lokalne skupnosti pa naj poskrbijo za njihovo redno vzdrževanje. Potrebna je normativna ureditev, saj morajo igrala ustrezati standardom, ki zagotavljajo varnost in uporabnost za različna starostna obdobja;
- ⇨ strokovnemu svetu za splošno izobraževanje in MŠŠ predlagamo **posodobitev kurikua za vrtce.** Spremeni naj se poimenovanje področja, ki se sedaj imenuje Gibanje, v Športna vzgoja, dopolniti je treba cilje, vsebino in didaktična priporočila. Posodobiti in preurediti je treba tudi normative za gradnjo športnih površin in športne opreme v vrtcih;
- ⇨ v učnih načrtih za športno vzgojo je treba v vsej navpičnici vzgojno-izobraževalnega procesa prednostno **opredeliti otrokovo oziroma mladostnikovo gibalno kompetentnost** (gibalni in telesni

razvoj, gibalna in teoretična znanja, redna športna dejavnost), načine njene spremljave in načine posredovanja povratnih informacij otrokom, mladostnikom in njihovim staršem;

- ⇨ negativni učinki življenjskih slogov bodo v prihodnosti povečali zdravstvene težave mladih, zato je treba zboljšati **komunikacijo med zdravniki, športnimi pedagogi in starši.** Zdravstvene težave šolarjev je treba obravnavati timsko, zato naj šole na začetku šolskega leta organizirajo skupne sestanke, za učence z zdravstvenimi težavami pa naj organizirajo dopolnilni pouk športne vzgoje. Minister za šolstvo naj šolam priporoča, da v okviru dopolnilnega pouka organizirajo tudi pouk za učence, ki imajo težave s prekomerno telesno težo, z zmanjšano telesno zmogljivostjo in gibalno kompetentnostjo;
- ⇨ nihče naj **ne bi bil opravičen od pouka športne vzgoje,** kar pomeni, da je vadbo treba prilagoditi posamezniku glede na njegove individualne potrebe. Če je v oddelku otrok ali mladostnik s posebnimi potrebami, mu je treba zagotoviti ustrezno strokovno pomoč posebej usposobljenega učitelja športne vzgoje;
- ⇨ pri sodelovanju zdravnika in športnega pedagoga se pojavljajo **pravna vprašanja, povezana z varovanjem osebnih podatkov, javnim interesom in varnostjo vadečih.** Te probleme je treba rešiti sistemsko;
- ⇨ povečati je treba **finančno podporo nacionalnemu spremljanju telesnega in gibalnega razvoja** mladih, tako da bo omogočena organizacijska posodobitev sistema Športnovzgojni karton in njegova nadgraditev, ki bo omogočala kakovostne in pravočasne ter lažje dostopne povratne informacije športnim pedagogom, staršem in otrokom ter mladini, javnim politikam pa pripravo nujnih in pravočasnih ukrepov;
- ⇨ športna vzgoja **ne sme postati dejavnik izločevanja** otrok in mladine iz športa, zato naj se finančno podpre tiste programe, ki zahtevajo delno plačilo staršev (športni dnevi, šole v naravi);
- ⇨ v **vse študijske programe** naj se ponovno umesti **obvezno športno vzgojo,** a z drugačnimi organizacijskimi pristopi.

5. SKLEP

Zaradi velikih sprememb v družbi, življenjskih slogih mladih in naraščajoče sedetarnosti je nujno potrebna rekonceptualizacija športne vzgoje (Hardman, 2005), pa tudi vseh drugih področij športa otrok in mladine. Ob nastajanju nove Bele knjige o vzgoji in izobraževanju je treba opozoriti snovalce na izjemen pomen športne dejavnosti in njeno pravilno umeščenost v kurikul. Nujne pa so tudi konceptualne spremembe učnih načrtov, večja usmerjenost učiteljev na pravilno diagnosticiranje in na podlagi tega ustrezno načrtovanje diferencirane vadbe, uporaba sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije, pouk pa mora biti izpeljan bolj senzibilno, da bo za mlade športna vadba prijetna izkušnja. Vse to pa zahteva tudi drugačne normative za izpeljavo pouka in drugačne načine izobraževanja bodočih učiteljev, ki poučujejo športno vzgojo na vseh stopnjah šolanja.

Športna vzgoja in zunajšolske športne dejavnosti naj bodo za mlade resnična zabava, a le kot posledica načrtnega in strokovno nadvse domišljenega dela, kajti kot menita Abbott in Rodgers (2003), je igra zabava, je pa hkrati tudi nadvse resno delo (»Play is fun, but it's hard work, too!«).

6. VIRI

Abbott, L. in Rodger, R. (2003): *Quality Education in the early years.* Buckhingam, Philadelphia: Open University Press.

Armstrong, N. (1998). Young people's physical activity patterns as assessed by heart rate monitoring. *Journal of Sports Science*, 16, 9-16.

Armstrong, N. (2007). Physical fitness and physical activity patterns of European youth, Chapter 2. V W.D. Brettschneider in R. Naul (ur.), *Obesity in Europe: young people's physical activity and sedentary lifestyles* (str. 27-56). Sport sciences international, vol. 4. Frankfurt am Main [etc.]: Peter Lang.

Berčič, H. (2009). Šport na univerzi naj bo nadaljevanje poslanstva in dela športnih pedagogov srednjih šol. V M. Kovač in A. Rot (ur.), *Zbornik 22. strokovnega posveta športnih pedagogov Slovenije* (str. 61-65). Otočec, 19. do 21. novembra 2009. Ljubljana: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije.

Biddle, S.J.H. (2003). Enhancing motivation in physical education. V S.J. Silverman in C.D. Ennis (ur.), *Student Learning in Physical Education*, 2nd ed. (str. 101-127). Champaign, IL: Human Kinetics.

Brettschneider, W., Naul, R., Armstrong, N., Diniz, J., Froberg, K., Laakso, L. idr. (2004). *Study on young people's lifestyle and sedentariness and the role of sport in the context of education and as a means of restoring the balance. Final report.* Paderborn: EC, Directorate-General for Education and Culture, Unit Sport.

Brettschneider, W.D. in Naul, R. (2007). *Obesity in Europe: young people's physical activity and sedentary lifestyles.* Sport sciences international, št. 4. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Bureau of the Committee for the Development of Sport (2002). *Conclusions on improving physical education and sport for children and young people in all European countries.* 16th Informal Meeting of European Sports Ministers. Warsaw, Poland, 12-13 September 2002. Council of Europe.

Canto-Sperber, M. in Depuy, J. P. (2001). Competences for good life and good society. V D.S. Rychen in L.H. Salganik (ur.), *Defining and Selecting Key Competences.* Seattle: Hogrefe&Huber Publ.

Corbin, C. (2002). Physical activity for everyone: What every physical educator should know about promoting lifelong physical activity. *Journal of Teaching Physical Education,* 21, 128-144.

Currie, C., Roberts, C., Morgan, A., Smith, R., Settertobulte, W., Samdal, O. idr. (2004). *Young People's Health in Context, Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: international report from the 2001/2002 survey.* (Health Policy for Children and Adolescents, No. 4). Copenhagen: World Health Organization Regional Office for Europe.

De Knop, P., Engstroem, L.M., Skirstad, B. in Weiss, M. (1996). *Worldwide Trends in Youth Sport.* Champaign: Human Kinetics.

Doupona, M. (1996). *Socialno demografska struktura mater in očetov šoloobveznih otrok in njihov odnos do športa.* Doktorska naloga, Ljubljana: Fakulteta za šport.

Fairclough, S. J. in Stratton, G. (2005). Physical education makes you fit and healthy: physical education's contribution to young people's activity levels. *Health Education Research*, *20*(1), 14-23.

Filipčič, T. (2006). Zagotavljanje kompetentnosti bodočih športnih pedagogov - pogoj za uspešno inkluzijo. V M. Kovač in A. Rot (ur.), *Zbornik referatov* (str. 30-33). 19. strokovni posvet športnih pedagogov Slovenije, Murska Sobota, 9. do 11. november 2006. Ljubljana: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije.

Fras, J. (1999). Vpeljevanje izbirnih predmetov v devetletno osnovno šolo. *Vzgoja in izobraževanje*, *30*(2), 2-12.

Gabrijelčič Blenkuš, M. (2001). Nekatere prehranjevalne navade ljubljanskih srednješolcev s poudarkom na razliki med spoloma. *Zdravstveno varstvo, 40*(Suppl), 135-143.

Gabrijelčič Blenkuš, M. (2004). *Zdrava prehrana in gibanje za otroke in mladostnike.* Dostopno 10. oktobra 2007 iz: http:// www.zzv-ce.si/aktualno/gradivo_za_medije/gradivo2004/ pomoc_uciteljem_ najstnikom.php. Celje: Zavod za zdravstveno varstvo Celje.

Hardman, K. (2005). Trends in Physical education and society: challenges for the Physical education proffesion. V D. Milanović in F. Prot (ur.) *4th Internationa Scientific Conference on Kinsiology, Proceedings Book* (str. 9-17). Zagreb: Faculty of Kinesiology.

Hardman, K. (2008). Physical education in Schools and PETE programmes in the European context: Quality issues. V G. Strac, M.

Kovač in Bizjak, K. (ur.) *4th International Symposium Youth Sport 2008 - The Heart of Europe. Book of Abstracts* (str. 9-26). Ljubljana: Faculty of Sport.

Hardman, K., Klein, G., Patriksson, G., Rychtecky, A. in Carriero da Costa, F. (2008). Implementation of the Bologna Process and Model Curriculum Development in Physical Education Teacher Education. V Petry, K. idr., *Higher Education in Sport in Europe. From Labour Market Demand to Training Supply* (str. 56-79). Maindenhead: Meyer & Meyer Sport.

Hardman, K. in Marshall, J. J. (2000). *World-vide Survey of the State and Status of School Phyisical Education. Final Report.* Manchester: University of Manchester.

Hardman, K. in Marshall, J. J. (2008). *World-wide Survey II of School Physical Education. Final Report*. Berlin: ICSSPE.

Himberg, C., Hutchinson, G. E. in Roussell, J. M. (2003). *Teaching Secondary Physical Education.* Champaign, IL: Human Kinetics.

Jurak, G. (2006). Sports vs. the »cigarettes & coffee« lifestyle of Slovenian high school students. *Anthropological Notebooks, 12*(2), 79-95.

Jurak, G. in Kovač, M. (2009a). Ali kurikularne spremembe dohajajo spremembe v življenjskih slogih otrok? *Sodobna pedagogika*, *60*(1), 318-333.

Jurak, G. in Kovač, M. (2009b). Model poučevanja plavanja v slovenskih šolskih programih z vsebinskega, organizacijskega in finnačnega vidika. *Šport, priloga Plavanje, 57*(1-2), 20-27.

Jurak, G., Kovač, M. in Strel, J. (2002a). How Slovene primary school pupils spend their summer holidays. *Kinesiologia Slovenica*, *8*(2), 35-43.

Jurak, G., Kovač, M. in Strel, J. (2002b). Priljubljenost športne vzgoje v primerjavi z drugimi šolskimi predmeti. V B. Škof in M. Kovač (ur.). *Razvojne smernice športne vzgoje: zbornik referatov* (str. 49-54). Ljubljana: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije.

Jurak, G., Kovač, M., Strel, J., Majerič, M., Starc, G., Filipčič, T. idr. (2003). *Sports activities of Slovenian children and young people during their summer holidays.* Ljubljana: University of Ljubljana, Faculty of Sport.

Jurak, G., Kovač, M., Strel, J. in Starc, G. (2005a). Analiza opravičevanja pri športni vzgoji. *Šport, 53*(3), priloga Didaktika športa, 13-20.

Jurak, G., Kovač, M., Strel, J., Starc, G., Žagar, D., Cecić Erpič, S. idr.(2005b). *Športno nadarjeni otroci in mladina v slovenskem šolskem sistemu*. Koper: Annales, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper.

Kovač, M. (2000). Kakovost v šolskem športu. V M. Kovač in B. Škof (ur.), *Športna vzgoja za novo tisočletje, zbornik referatov 13. strokovnega posveta Zveze društev športnih pedagogov Slovenije* (str. 24-58). Rogaška Slatina, 26. do 28. 10. 2000. Ljubljana: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije.

Kovač, M. (2001). Physical education. V A. Barle Lakota, M. Gajgar in M. Turk Škraba (ur.), *The development of education. National report of the Republic of Slovenia by Ministry of education, science and sport* (str. 89-92). Ljubljana: Ministry of Education, Science and Sport.

Kovač, M. (2005). Izziv ob prenovi študijskih programov na Fakulteti za šport ali kakšnega učitelja potrebujemo v sodobni šoli. *Šport 53*(3), 3-4.

Kovač, M. (2006). When social becomes biological: the effect of different physical education curricula on motor and physical development of high-school girls. *Anthropological Notebooks, 12*(2), 97-112.

Kovač, M. (2007). *Recenzija sprememb učnih načrtov za športno vzgojo.* Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

Kovač, M., Doupona Topič, M. in Bučar Pajek, M. (2005). Primerjava športno-rekreativne dejavnosti posameznih javnosti. V M. Kovač in G. Starc (ur.), *Šport in nacionalna identifikacija Slovencev* (str. 121-161). Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.

Kovač, M., Jurak, G., Starc, G. in Strel, J. (2007a). *Šport in življenjski slogi slovenskih otrok in mladine*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije.

Kovač, M., Leskošek, B., Strel, J. (2007b). The influence of different secondary-school programmes on the physical characteristics and motor abilities of Slovenian youth. V G. Starc. (ur.), *Life in the time of conflicts: book of abstracts,* str. 33. Ljubljana:

Slovene Anthropological Society.

Kovač M. in Novak, D. (1998). *Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja, Športna vzgoja.* Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Kovač M. in Novak, D. (1999). *Učni načrt: program gimnazijskega izobraževanja, Športna vzgoja.* Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Kovač M., Sloan, S. in Starc, G. (2008). Competencies in physical education teaching: Slovenian teachers' view and future perspectives. *European physical education review*, *14*(3), 299-323.

Kovač, M., Starc, G. in Doupona Topič (2005). *Šport in nacionalna identifikacija Slovencev*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.

Kovač, M., Strel, J., Starc, G. in Jurak, G. (2008). La Slovénie au début du XXIème siècle. Chapitre 14 - Slovénie. V G. Klein in K. Hardman (ur.), *L'éducation physique et l'éducation sportive dans l'Union européennee. Tome 2, Europe de l`Est, Europe de l`Ouest [2], Europe du Nord* (str. 195-210). Paris: Editions Revue EP.S. (Dossiers EP.S, N. 72).

La Torre, G., Masala, D., De Vito, E., Langiano, E., Capelli, G., Ricciardi, W. in PHASES (PHysical Activity and Socio-Economic Status) collaborative group. (2006). Extra-curricular physical activity and socioeconomic status in Italian adolescents. *BMC Public Health*, 6, 22.

Lee, H.J., Kang, S. in Hume, D. (1999). Students' Attitudes Toward Physical Education in a Junior High School. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, March 1999 Supplement, 94.

Peternelj, B. (2007). *Vpliv osemletnega vzgojno-izobraževalnega programa z dodatno športno ponudbo na izbrane motorične in psiho-socialne dimenzije ter učni uspeh učencev in učenk.* Doktorska disertacija, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

Planinšec, J. (2006). Indeks telesne mase učencev v prvem in drugem triletju. V M. Kovač in A. Rot (ur.), *19. strokovni posvet športnih pedagogov Slovenije - Zbornik referatov* (str. 157-160). Murska Sobota, 9. do 11. november 2006. Ljubljana: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije.

Poročilo o delu predmetne komisije za posodabljanje učnih načrtov. Pridobljeno 15. avgusta 2009 iz: http://www.zrss.si/doc/SVZ_PREDLOG%20usklajen%20-%20barvni%2010%20okt.doc

Poročilo o poteku simpozija Šport mladih (2008). Pridobljeno 10. januarja 2009 iz: http://www.youthsport2008.si/dogodki.html.

Pušnik, M. in Zorman, M. (2004). Od znanja h kompetencam. *Vzgoja in izobraževanje, 35*(3): 9-18.

Resolucija Evropskega parlamenta o vlogi športa v izobraževanju z dne 13. novembra 2007 (2007/2086(INI)). Pridobljeno 10. januarja 2008 iz: http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0503+0+DOC+XML+V0//SL&language=SL

Riddoch, C. J., Andersen, L. B., Wedderkopp, N., Harro, M., Klasson-Heggebo, L., Sardinha, L. B. idr. (2004). Physical activity levels and patterns of 9- and 15-yr-old European children. *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 36, 86-92.

Rychtecky, A. (2007). Active Lifestyles of Young People - Benefits and Outcomes. Chapter 11. V W.D. Brettschneider in R. Naul (ur.), *Obesity in Europe: young people's physical activity and sedentary lifestyles* (str. 199-218). Sport sciences international, št. 4. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Sallis, J., Prochaska, J. in Taylor, W. (2000). A review of correlates of physical activity of children and adolescents. *Medicine and Science in Sport and Exercise, 32*(5), 963-975.

Sallis, J., Simons-Morton, B., Stone, E., Corbin, C., Epstein, L., Faucette, R. idr. (1992). Determinants of physical activity and interventions in youth. *Medicine and Science in Sports and Exercise, 24*(6), 248-257.

Stergar, E., Scagnetti N. in Pucelj, V. (2006). *HBSC Slovenija - Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju.* Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja v Republiki Sloveniji.

Strel, J., Bizjak, K., Starc, G. in Kovač, M. (2009). Longitudinal comparison of development of certain physical characteristics and motor abilities of two generations of children and youth, aged 7 to 18 in Slovenian primary and secondary schools in the period 1990-2001 and 1997-2008. V B. Bokan, *International scientific conference Theoretical, methodology and*

methodical aspects of physical education (str. 21-33). Belgrade, December 11-12, 2008. Belgrade: Faculty of Sport and Physical Education of the Univeristy of Belgrade.

Strel, J., Kovač, M. in Jurak, G. (2004). Study on young people's lifestyles and sedentariness and the role of sport in the context of education and as a means of restoring the balance. The case of Slovenia. Ljubljana: University of Ljubljana, Faculty of Sport. Prdiobljeno 30. junija 2004 iz: http://www.sp.uni-lj.si/didaktika/english.htm.

Strel, J., Kovač, M. in Jurak, G. (2007). Physical and motor development, sport activities and lifestyles of Slovenian children and youth - changes in the last few decades. Chapter 13. V W.D. Brettschneider in R. Naul (ur.), *Obesity in Europe: young people's physical activity and sedentary lifestyles* (str. 243-264). Sport sciences international, št. 4. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Strel, J., Novak, H., Pisanski, M., Mesarič, V. in Štihec, J. (1993). *Psihosocialno in telesno stanje osnovnošolskih učencev z vidika obremenjenosti s šolskim delom*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

Strel, J., Starc, G. in Kovač, M. (2007). *Podatkovna zbirka Športnovzgojni karton - poročilo za šolsko leto 2006/2007 in nekatere primerjave s šolskim letom 2005/2006.* Ljubljana: Fakulteta za šport.

Strel, J., Starc, G. in Kovač, M. (2008). *Podatkovna zbirka Športnovzgojni karton - poročilo za šolsko leto 2007/2008 in nekatere primerjave s šolskim letom 2006/2007.* Ljubljana: Fakulteta za šport.

Strel, J. Šturm, J., Štihec, J., Kovač, M., Tušak, M., Ambrožič, F. in Leskovšek, B. (1996). *Analiza razvojnih trendov motoričnih sposobnosti in morfoloških značilnosti in relacij obeh s psihološkimi in sociološkimi dimenzijami slovenskih otrok in mladine med 7.-18. letom v obdobju 1970 - 1983 - 1993.* Zaključno poročilo. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.

Štemberger, V. (2003). *Kakovost športne vzgoje v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju devetletne osnovne šole.* Doktorska disertacija, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

Tomkinson, G. R., Leger, L. A., Olds, T. S. in Casonla, G. (2003). Secular trends in the performance of children and adolescents (1980 - 2000). *Sports Medicine*, *33*, 285-300.

Turšič, B., Čuk, I., Kovač, M., Bučar Pajek, M. in Bricelj, A. (2007). Influence of material conditions on execution of gymnastics program from curricula for class 7-9 in primary school in Republic of Slovenia. V N. Smajlović, (ur.), *Zbornik naučnih i stručnih radova* (str. 307-310). Sarajevo, 14. i 15. 4. 2007. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Fakultet sporta i tjelesnog odgoja.

Tušak, M., Tušak, M. in Tušak, M. (2003). *Vloga družine in staršev v športu.* Zalog: Klub MT Zalog.

Ule, M. idr. (2000). *Social vulnerability of youth.* Ljubljana: Office of Republic of Slovenia for youth.

Videmšek, M. in Kovač, M. (2001). Gibanje. V L. Marjanovič Umek (ur.), *Otrok v vrtcu. Priročnik h kurikulu za vrtce* (str. 55-76). Maribor: Založba Obzorja.

Weinert, F.E. (2001). Concept of Comtence: A Conceptual Clarification. V D. S. Rychen in L. H. Salganik, (ur.), *Defining and Selecting Key Competencies* (str. 45-63). Seattle: Hogrefe&Huber Publ.

Žakelj, A. (ur.) (2007). Smernice, načela in cilji posodabljanja učnih načrtov. Ljubljana: Komisija za spremljanje in posodabljanje učnih načrtov in katalogov znanj za področje splošnega izobraževanja in splošno-izobraževalnih znanj v poklicnem izobraževanju. Pridobljeno 10. januarja 2009 iz: http://www.zrss.si/pdf/_Smernice%20%207.5.%2007.pdf

Edvard Kolar in Zoran Verovnik

5.7

ANALIZA VELIKIH MEDNARODNIH ŠPORTNIH TEKMOVANJ

1. UVODNA IZHODIŠČA NA PODROČJU VELIKIH MEDNARODNIH ŠPORTNIH TEKMOVANJ

Športne prireditve so skladno s 46. členom zakona o športu (Ur. l. 22/98) »organizirana športna srečanja in prireditve«. Za **velike mednarodne športne prireditve** morajo organizatorji skladno s »sklepom o postopku za kandidiranje in organiziranje velikih športnih prireditev v Republiki Sloveniji« (Ur. l. RS št. 64-2363/1993) pridobiti predhodno soglasje. Med velika športna tekmovanja uvrščamo tista, ki so opredeljena v 52. členu zakona o športu (Ur. l. 22/98). Glede na pomembnost in obseg športnega tekmovanja zakon v 53. členu predvideva tudi soglasodajalca, ki mora z organizacijo tekmovanja v Sloveniji soglašati, preden posamezna športna organizacija začne s postopkom kandidiranja (»bidding« proces) pri ustrezni mednarodni športni organizaciji (Prikaz 1).

Prikaz 1: Klasifikacija velikih mednarodnih športnih tekmovanj (52. člen zakona o športu) in predvideni soglasodajalci (53. člen zakona o športu) za začetek postopka kandidiranja za tekmovanja.

Velika športna tekmovanja (prireditve) (52. člen zakona o športu, 1998)	**Soglasodajalec (53. člen zakona o športu, 1998)**
Olimpijske igre	Državni zbor Republike Slovenije
Sredozemske igre	
Univerzijade	
Svetovno prvenstvo (tudi mladinsko)	Vlada Republike Slovenije
Evropsko prvenstvo (tudi mladinsko)	
Svetovni pokal	Ministrstvo za šolstvo in šport
Grand Prix mitingi - mitingi za veliko nagrado	

Vir: Zakon o športu (Ur. l. RS 22/98).

Čeprav NPŠ (2000) ne predvideva posebnih usmeritev ali ukrepov za organizacijo velikih športnih tekmovanj v Sloveniji, ta lahko pomenijo pomembno razvojno priložnost za športne organizacije, lokalna okolja in državo, v kateri so organizirana.

Cilji, povezani z organizacijo velikih športnih tekmovanj, so kratkoročni (navadno so povezani z organizacijo in izvedbo samega tekmovanja) ter srednjeročni in dolgoročni (ti naj bi imeli bistveno bolj pomembne trajnostne vplive na razvoj okolja, npr. na lokalne skupnosti, regije, države, v katerih bo potekal dogodek). Vsi cilji so zaradi navedenega nujno povezani s pričakovanimi koristmi različnih udeležencev v projektu, zato so prav pričakovane koristi tista merila, ki opredeljujejo cilje. Tako obsežen projekt, kot je organizacija velikih mednarodnih športnih tekmovanj (predvsem večpanožnih), pomeni veliko razvojno priložnost za okolje, ki je domačin prireditve, saj lahko v točno določenem časovnem obdobju ciljno združi in aktivira različne potenciale in vire za uresničitev razvojnih projektov in remodeliranje vizije bodoče podobe lokalnega okolja. Uspešna integracija različnih virov (finančnih, materialnih, infrastrukturnih, kadrovskih ...) in sinergija idej pa ne prinašata samo kratkoročnih koristi, povezanih z ekonomskimi in promocijskimi učinki za lokalno okolje prireditelja, temveč tudi dolgoročno »zapuščino« (angl. legacy), ki ima učinek na pozitivno spreminjanje podobe okolja (lokalnega in nacionalnega) in pomembne srednjeročne in dolgoročne ekonomske ter druge učinke na izboljšanje kakovosti življenja ljudi in trajnostni razvoj okolja (Watt, 2003,

str. 188). Zato je pred načrtovanjem projekta pomembno razmisliti, kateri so tisti vidiki, ki lahko ustvarjajo dodano vrednost v obliki pozitivne zapuščine, in katere so tiste priložnosti v okolju, ki bi jih bilo vredno izkoristiti, pa tudi, katere so tiste nevarnosti, ki bi jih bilo smiselno spremeniti v priložnosti doseganja sinergij med »konkurenčnimi« področji. Mednarodni olimpijski komite (MOK) pri oceni kandidature vsakega kandidata upošteva in ocenjuje tudi možne učinke organizacije olimpijskih iger v nekem okolju, saj želi zagotoviti učinkovito rabo olimpijskih pridobitev tudi v času po olimpijskih igrah in s tem povečati pozitivne učinke organizacije olimpijskih iger na gospodarstvo in družbo (Mihalič idr., 2009, str. 7).

Vse vrste postavljenih ciljev velikega športnega tekmovanja tvorijo pomembne vhodne podatke finančnih in družbenih analiz upravičenosti celotnega projekta. Kratkoročni in dolgoročni učinki oz. realizirani cilji (koristi) velikega športnega tekmovanja pa so po Preussu (2004: povzeto po Mihalič, Šlander, Rebec in Slak, 2009, str. 11) lahko vidni ali nevidni (Prikaz 2).

Prikaz 2: Koristi (učinki) olimpijskih iger v Sydneyju 2000.

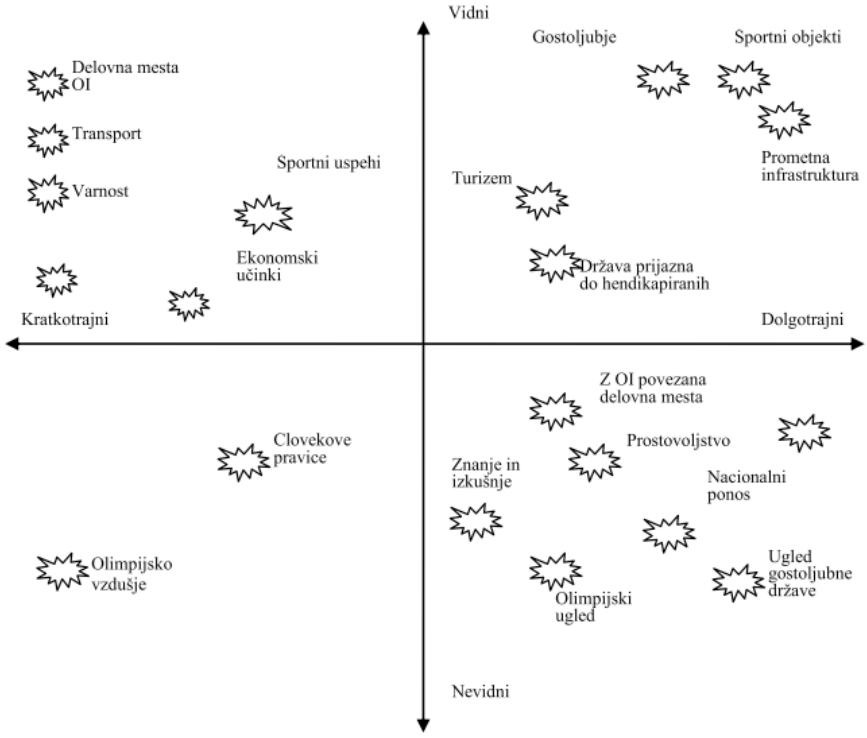

Vir: Preuss, 2004: povzeto po Mihalič idr., 2009, str. 11.

Koristi organizacije velikih mednarodnih športnih tekmovanj lahko na najsplošnejši ravni delimo na **ekonomske** in **neekonomske** učinke oz. koristi:

- ⇨ med **ekonomske koristi** štejemo koristi v obliki dodatnih finančnih tokov, povezanih z investicijskimi projekti in financiranjem projekta (javna sredstva (lokalne skupnosti, država, druge javne organizacije), sredstva iz skladov EU, sredstva iz gospodarstva (kapitalski partnerji, sponzorji, donatorji), sredstva udeležencev (aktivnih in pasivnih), zasebna vlaganja in druga sredstva), ki nastajajo zaradi organizacije velikega mednarodnega športnega tekmovanja. Pomembno je poudariti, da gre za ekonomske oz. finančne koristi, ki sicer (brez projekta) ne bi nastajale oz. bi do njihove uresničitve prišlo v poznejšem časovnem obdobju. Navadno se ekonomske koristi izračunavajo na povečanje

(Mihalič idr., 2009, str. 12):

- proizvodnje,
- zaposlenosti,
- dodane vrednosti (BDP),
- sredstev za zaposlene,
- davkov.

Med neekonomske koristi organizacije velikih mednarodnih športnih tekmovanj prištevamo predvsem družbeno-socialne, promocijske, športne, kulturne in infrastrukturne (prostorske) koristi, ki bodo nastale zaradi projekta:

- med **družbeno-socialne koristi** štejemo koristi, ki bodo nastajale z novimi začasnimi in stalnimi delovnimi mesti in zaposlitvami, povezanimi z organizacijo in izvedbo projekta, kakor tudi managementom infrastrukturnih in programskih vsebin po uporabi. Seveda pa sam projekt ponuja tudi nove priložnosti, ki segajo širše od notranjega organizacijskega okolja projekta in ponujajo možnost razvoja in sinergijske učinke ter prestrukturiranje nekaterih dejavnosti že med organizacijo in izvedbo projekta (npr. kmetije v turistične kmetije in povezava do smučišč);
- **promocijske koristi** lokalnih okolij prirediteljev športnega tekmovanja, lokalne in državne politike in organizatorjev prireditve so koristi, ki imajo lahko največje učinke prav med organizacijo in izvedbo projekta in zelo težko prehajajo v zapuščino. Zato jih je treba skrbno načrtovati in izvajati, saj bodo imele tudi velik vpliv na realizacijo ekonomskih koristi projekta, predvsem z vidika realizacije obsega pasivnih udeležencev (gledalci, turisti ...) v času športnega tekmovanja in s tem ustvarjanja možnosti za poznejše povečanje deleža na turističnem trgu. Ti učinki so lahko vidni že v fazi kandidature za veliko športno tekmovanje, kot so olimpijske igre. Pri uveljavljanju promocijskih dejavnosti je treba iskati sinergijska področja, ki lahko ustvarjajo dodano vrednost vsem partnerjem (kultura, gospodarstvo, lokalna okolja, država, športne organizacije ...);
- med **športne koristi** štejemo predvsem možnost za revitalizacijo in promocijo športa. Šport in udeležene športne panoge s tem pridobijo večjo prepoznavnost v splošni, medijski, gospodarski in politični javnosti (Kolar, 2005), ki jo lahko v obdobju ustvarjanja srednjeročnih in dolgoročnih koristi ustrezno kapitalizirajo. Seveda pa se športne koristi lahko razumejo tudi skozi povečanje športno dejavnega prebivalstva v Sloveniji, kar pa ima neposreden vpliv na boljše zdravje vsakega posameznika in celotnega naroda in s tem posredne učinke na boljšo delovno storilnost in manjšanje izdatkov zdravstvene blagajne;
- **kulturne koristi** lahko vidimo v možnosti promocije kulturnih potencialov lokalnih okolij in nacionalnih znamenitosti v času projekta;
- **infrastrukturne (prostorske) koristi** so koristi, ki izhajajo iz načrtovanih infrastrukturnih projektov, povezanih z organizacijo velikega mednarodnega športnega tekmovanja. Realizacija infrastrukturnih projektov bo imela izrazit vpliv na povečanje prostorske možnosti za športno, turistično, poslovno-trgovinsko, nastanitveno in prostočasno dejavnost vseh udeležencev. Prav tako bo vplivala na povečanje kapacitete druge javne infrastrukture (cestne, komunalne ...). Kratkoročne koristi se bodo uresničile predvsem z uporabo infrastrukturnih objektov za izvedbo projekta in v realizaciji ekonomskih, socialno-družbenih in športnih koristi v obdobju po uporabi.

Mihaličeva in sodelavci (2009, str. 35-38) dodajajo navedenim neekonomskim koristim še **okoljske koristi,** ki se ob ustreznem okoljskem načrtovanju olimpijskih prizorišč vidijo v trajnostni okoljski dediščini, ki se kaže:

- ⇨ v revitaliziranih in rehabilitiranih ruralnih ter mestnih okoljih,
- ⇨ povečani okoljski zavesti in
- ⇨ izboljšanih okoljskih politikah in praksah.

Preuss (2006) na podlagi pregleda spoznanj različnih avtorjev (Cashman, 2005, Haxton, 2000, Kasimati, 2003, Kesenne, 2005,Lenskyj, 2000, 2002, Moragas, Kennett in Puig, 2003, Preuss, 2004, Ritchie in Aitken, 1984, Vigor, Mean in Tims, 2005, v Preuss, 2006) povzema naslednje vidike pozitivne in negativne zapuščine organizacije velikih športnih tekmovanj. Preussovim vidikom so dodani tudi vidiki, ki jih povzemajo in navajajo Mihaličeva in sodelavci (2009, str. 14):

Pozitivna zapuščina:	**Negativna zapuščina:**
⇨ izboljšana infrastruktura (športna, turistična, cestna ...), ⇨ izboljšanje okolja in kakovosti življenja, ⇨ izboljšanje mednarodnega ugleda in prepoznavnosti lokalnega okolja in države, ⇨ razvoj turizma, ⇨ nova delovna mesta (začasna in stalna), ⇨ nove poslovne priložnosti za lokalno okolje, ⇨ povečanje nacionalne in kulturne zavesti, ⇨ promocija mesta, lokalnega okolja in države, ⇨ nova partnerstva in strateške povezave, ⇨ razvoj novih športnih panog in višanje zavesti o zdravem načinu življenja s športom, ⇨ dodatne možnosti izobraževanja, ⇨ nove izkušnje in pridobljeno znanje, ⇨ povečanje ekološke zavesti in kakovosti naravnega okolja, ⇨ izboljšanje odnosa do invalidov, ⇨ povečana varnost, manj kriminala.	⇨ visoki stroški investicij in posledično visoka zadolženost javnega sektorja, ⇨ investicije v »nepotrebno« infrastrukturo, ⇨ povečanje davkov (servisiranje dolga) ali inflacije (višanje cen storitev in ⇨ prometni zastoji, ⇨ neenakomerna porazdelitev koristi, ⇨ onesnaževanje naravnega okolja, ⇨ sprememba tradicionalnih vrednot, ⇨ samo začasno povečanje novih delovnih mest in poslovnih dejavnosti, ⇨ povečanje kriminala.

Zaradi vsega navedenega bi morala država razmisliti o pomenu in možnostih doseganja multiplikativnih učinkov pri organizaciji velikih športnih tekmovanj in jih v prihajajočih strateških dokumentih ustrezno strateško umestiti.

2. ANALIZA IZVAJANJA STRATEŠKIH UKREPOV NA PODROČJU VELIKIH MEDNARODNIH ŠPORTNIH TEKMOVANJ

V analizi ukrepov, povezanih z zagotavljanjem javnofinančnih sredstev za organizacijo in izvedbo velikih športnih tekmovanj v Sloveniji, smo pregledali višino sredstev, ki so bila za ta namen med letoma 2001 in 2008 zagotovljena iz javnofinančnih virov države (MŠŠ) in lokalnih skupnosti. Fundacija za šport (FŠO) ni namenjala sredstev za to vsebino NPŠ (2000).

Prikaz 3: Javna finančna sredstva, namenjena velikim mednarodnih športnim tekmovanjem med letoma 2001 in 2008.

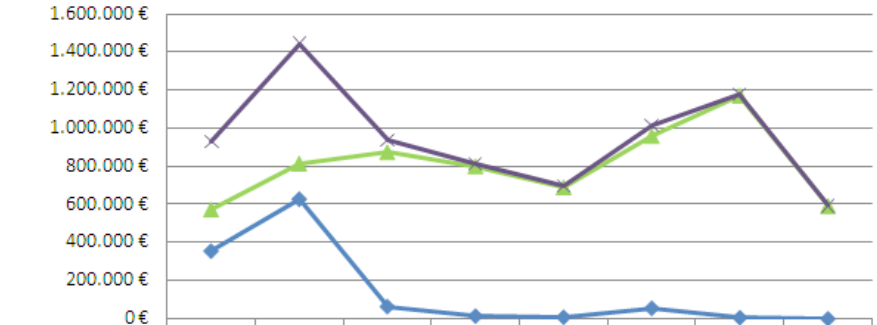

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MŠŠ	355.203 €	628.130 €	64.185 €	14.650 €	8.257 €	55.437 €	6.260 €	0 €
Lokalne skupnosti	573.110 €	815.245 €	874.740 €	800.392 €	690.370 €	959.670 €	1.171.921 €	592.280 €
SKUPAJ	928.312 €	1.443.375 €	938.925 €	815.043 €	698.627 €	1.015.106 €	1.178.181 €	592.280 €

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ, 2009.

Iz Prikaza 3 vidimo:

- ⇨ da je trend višine javnofinančnih sredstev, namenjenih organizaciji in izvedbi velikih športnih tekmovanj med letoma 2001 in 2008, negativen, pri čemer je mogoče videti velika nihanja višine skupne vrednosti javnofinančnih sredstev, namenjenih velikim športnim tekmovanjem,
- ⇨ da je bilo v obdobju med 2001 in 2008 organizaciji in izvedbi velikih športnih tekmovanj skupaj namenjenih 7.609.848 evrov javnofinančnih sredstev,
- ⇨ da se je višina javnofinančnih sredstev za organizacijo in izvedbo velikih športnih tekmovanj med letoma 2001 in 2008 povprečno povečevala za 0,7 % na leto in da so bila najvišja javnofinančna sredstva tej vsebini NPŠ (2000) namenjena v letih 2002 (1.443.375 evrov) in 2007 (1.178.181 evrov),
- ⇨ da so v celotnem analiziranem obdobju (2001 - 2008) bistveno večji delež javnofinančnih sredstev za to vsebino NPŠ (2000) namenile lokalne skupnosti (6.477.727 evrov - 85,12 %), država pa zgolj 1.132.121 evrov, kar je predstavljalo 14,88 %,
- ⇨ da je iz strukture financiranja velikih športnih tekmovanj možno videti, da država od leta 2003 sploh ne sodeluje več pri finančnem vzpodbujanju te vsebine NPŠ (2000).

Iz Prikaza 4 vidimo:

- ⇨ da je bila skupna vrednost javnofinančnih sredstev, ki so bila v NPŠ (2000) načrtovana za uresničevanje javnega interesa na področju velikih mednarodnih športnih tekmovanj v obdobju 2001 - 2008

presežena za 276,44 %,

- ⇨ da je bil ta presežek na ravni lokalnih skupnosti v omenjenem obdobju 540,87 %, medtem ko je država načrtovana sredstva presegla za 12,01 %,
- ⇨ da so sredstva na ravni lokalnih skupnosti najbolj presegla načrtovana v letu 2007 (za 775 %) in na ravni države leta 2002 (za 427,14 %),
- ⇨ da država leta 2008 sploh ni namenila sredstev za to vsebino NPŠ (2000),
- ⇨ da višina javnofinančnih sredstev za velika športna tekmovanja med letoma 2001 in 2008 na ravni države v letih 2001 in 2002 močno presega načrtovana, v kasnejšem obdobju pa za načrtovanimi zelo zaostaja.

Prikaz 4: Uresničevanje NPŠ (2000) na področju velikih mednarodnih športnih tekmovanj med letoma 2001 in 2008.

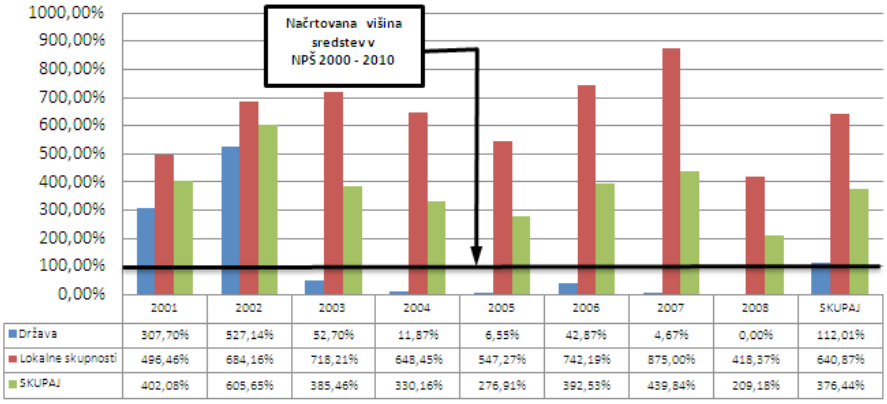

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	SKUPAJ
Država	307,70%	527,14%	52,70%	11,87%	6,55%	42,87%	4,67%	0,00%	112,01%
Lokalne skupnosti	496,46%	684,16%	718,21%	648,45%	547,27%	742,19%	875,00%	418,37%	640,87%
SKUPAJ	402,08%	605,65%	385,46%	330,16%	276,91%	392,53%	439,84%	209,18%	376,44%

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ, 2009.

Prikaz 5: Delež javnofinančnih sredstev za velika mednarodna športna tekmovanja med letoma 2001 in 2008 znotraj BDPv Republiki Sloveniji.

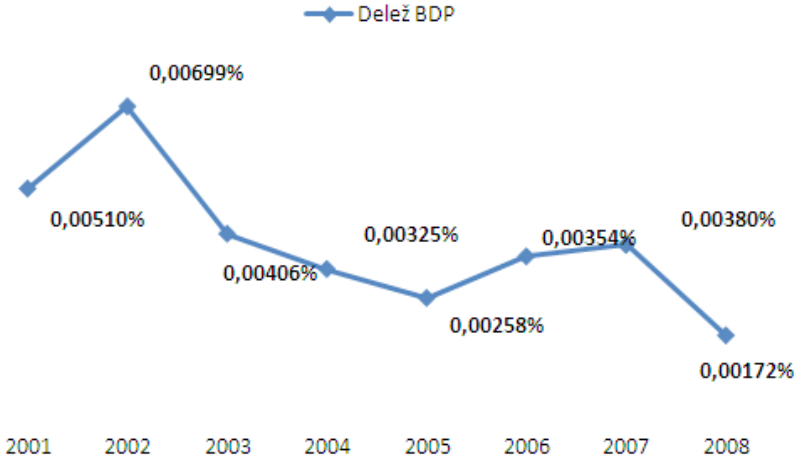

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ, 2009.

Iz Prikaza 5 vidimo:

- ⇨ da je povprečni delež javnofinančnih sredstev za velika športna tekmovanja v BDP med letoma 2001 in 2008 znašal 0,00388 %,
- ⇨ da je trend deleža javnofinančnih sredstev, namenjenih velikim športnim tekmovanjem, v BDP negativen,
- ⇨ da je največji delež javnofinančnih sredstev za velika mednarodna športna tekmovanja v BDP dosežen leta 2002 (0,00699 %).

3. UČINKI IZVEDENIH UKREPOV NA PODROČJU VELIKIH ŠPORTNIH TEKMOVANJ

Med učinki izvajanja ukrepov na področju organizacije in izvedbe velikih športnih tekmovanj smo preverili število organiziranih in izvedenih velikih športnih tekmovanj v Republiki Sloveniji. V analizo so vključena samo tekmovanja, ki jih skladno z 52. členom zakona o športu (1998) uvrščamo med velika mednarodna športna tekmovanja in so bila organizirana in izvedena med letoma 2001 in 2009. V analizi povezave ukrepov in učinkov pa smo upoštevali samo tekmovanja, ki so bila organizirana med letoma 2001 in 2008. V analizi (Prikaz 6) niso ločeno prikazana tekmovanja v mladinskih in članskih kategorijah.

Prikaz 6: Število organiziranih in izvedenih velikih mednarodnih športnih tekmovanj v Republiki Sloveniji med letoma 2001 in 2009.

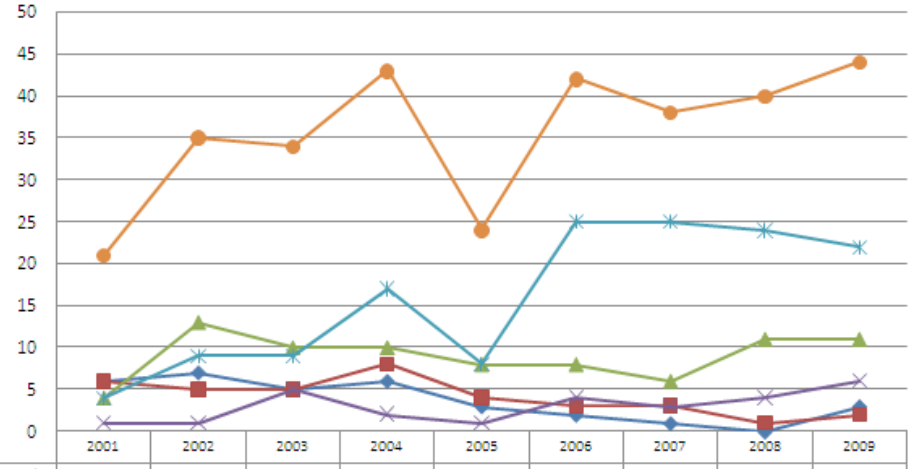

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Svetovna prvenstva	6	7	5	6	3	2	1	0	3
Evropska prvenstva	6	5	5	8	4	3	3	1	2
Svetovni pokal	4	13	10	10	8	8	6	11	11
Evropski pokal	1	1	5	2	1	4	3	4	6
Grand Prix	4	9	9	17	8	25	25	24	22
SKUPAJ	21	35	34	43	24	42	38	40	44

Vir: Verovnik, 2009.

Iz Prikaza 6 vidimo:

- ⇨ da je trend števila velikih mednarodnih športnih tekmovanj, ki so bila organizirana in izvedena v Republiki Sloveniji, naraščajoč,

- ⇨ da je bilo v obdobju med 2001 in 2009 organiziranih in izvedenih skupaj 321 velikih športnih tekmovanj, od katerih je bilo 35 (10,9 %) organiziranih v mladinski konkurenci,
- ⇨ da je bilo povprečno na leto organiziranih 35,6 velikega športnega tekmovanja,
- ⇨ da je bilo največje število tekmovanj organiziranih v letih 2004, 2006 in 2009 in najmanjše v letu 2005, to je v letu, ko je bilo tej vsebini namenjenih najmanj javnofinančnih sredstev,
- ⇨ da je bilo v celotnem analiziranem obdobju (2001 - 2009) organiziranih največje število tekmovanj za veliko nagrado oz. t. i. tekmovanj »Grand Prix« (143 oz. 44,55 %) in najmanjše število tekmovanj za evropski pokal (27 oz. 8,41 %),
- ⇨ da je bilo poprečno na leto v Sloveniji organiziranih skoraj osem svetovnih ali evropskih prvenstev, katerih organizacija in izvedba sta izredno velik organizacijski, strokovni, materialni, logistični in finančni zalogaj,
- ⇨ da je struktura organiziranih in izvedenih tekmovanj znotraj celotnega obsega tekmovanj pričakovana, saj je z izjemo evropskih pokalov, ki so del tekmovalnega sistema le nekaterih mednarodnih športnih organizacij, najmanjše število tistih tekmovanj, ki so z vidika izvedbe najbolj kompleksna (svetovna prvenstva) in največ tistih, ki so z navedenih vidikov manj zapletena (tekmovanja za veliko nagrado).

4. SKLEP

Športna tekmovanja so osrednji dogodek organizacijske kulture športa. Kot izrazito družbeno usmerjen dogodek imajo velik pomen za razvoj in negovanje organizacijske kulture športa (Jošt, Pustovrh, Leskošek in Čuk, 1999). Velike športne prireditve lahko pospešujejo motivacijo za šport in športno dejavnost ter imajo promocijski učinek za šport, gospodarstvo in turizem (Mulej, 2003, str. 21). Po mnenju Elvina in Emeryja (1997, str. 7) imajo športni dogodki širok socialni in ekonomski vpliv na razvoj regij, v katerih potekajo, spodbujevalno delujejo na regionalno ekonomijo in spodbujajo večje zanimanje za dejavno športno udejstvovanje. Med **glavnimi nameni** športnih organizacij v Sloveniji so za pridobitev pravice za izvedbo velikih mednarodnih športnih prireditev največkrat (Kolar idr., 2004):

- ⇨ **promocija** in **večanje ugleda** posamezne športne panoge v lokalnem in nacionalnem prostoru,
- ⇨ možnost **uveljavitve slovenskih športnikov** in predvsem
- ⇨ ustvarjanje **dobička**, ki bi izboljšal finančne in materialne možnosti za napredek posamezne športne panoge.

Na podlagi ugotovitev iz analize strateških **ukrepov na področjih organizacije in izvedbe velikih mednarodnih športnih tekmovanj** lahko povzamemo naslednje sklepe:

1. Država in lokalne skupnosti so v analiziranem obdobju namenile **7.609.848 evrov** za zagotavljanje javnega interesa na področju organizacije in izvedbe velikih mednarodnih športnih tekmovanj; pri tem je delež lokalnih skupnosti bistveno večji (**85,12 %**) od državnega.
2. Po letu 2002 za zagotavljanje javnofinančnih sredstev za velika mednarodna športna tekmovanja **skrbijo predvsem lokalne skupnosti**, kar kaže, da je interes lokalnih skupnosti za gostitev velikih mednarodnih športnih tekmovanj bistveno večji, kot je ta izražen na ravni države.
3. Ne glede na relativno majhna sredstva, namenjena tej vsebini NPŠ (2000), ta večkrat **presegajo** (za **276,4 %**) v NPŠ (2000) načrtovana sredstva za omenjeno vsebino.

Rezultate **analize učinkov oz. kazalnikov uspešnosti izvedenih ukrepov** lahko strnemo v naslednjih sklepih:

1. Med letoma 2001 in 2009 je bilo v Sloveniji organiziranih in izvedenih skupaj **321 velikih mednarodnih športnih tekmovanj**. Največji delež znotraj celotnega sklopa tekmovanj predstavljajo **tekmovanja za veliko nagrado** (44,55 %) in najmanjšega (z izjemo evropskih pokalov) pa **svetovna prvenstva** (10,28 %).
2. Ne glede na geografsko majhnost in pomanjkanje primernih prireditvenih športnih objektov ter relativno malo ekonomijo je bilo v Sloveniji povprečno med letoma 2001 in 2009 organiziranih skoraj **osem svetovnih ali evropskih prvenstev**. Ker so načrtovanje, organizacija in izvedba teh tekmovanj izredno kompleksni organizacijski, strokovni, materialni (infrastruktura in oprema), logistični in finančni projekti, lahko sklepamo, **da imamo v Sloveniji veliko in dobro strokovno znanje na tem področju.**
3. Med letoma 2001 in 2008 je bilo za posamezno veliko mednarodno športno tekmovanje namenjenih **23.707 evrov** javnofinančnih sredstev, pri tem pa so **lokalne skupnosti** namenile povprečno **20.180 evrov** in **država 3527 evrov** za posamezno veliko športno tekmovanje.

Pri uveljavljanju NPŠ (2000) na področju organizacije in izvedbe velikih športnih tekmovanj pa posebni problem, predvsem na lokalni ravni, predstavlja javnofinančno financiranje tekmovanj na nižji ravni (mednarodni turnirji, državna prvenstva, regijska prvenstva, občinska tekmovanja) in druge velike množične športne prireditve (množični teki, maratoni, kolesarski maratoni ...), ki v NPŠ (2000) niso bile opredeljene. Zato bi bilo te smotrno opredeliti v prihajajočem nacionalnem programu športa 2011 - 2020. Prav tako pa bi bilo smotrno izračunati ekonomske in družbene koristi (kratko-, srednje- in dolgoročne) že izvedenih tekmovanj v Sloveniji in na ta način ugotoviti različne vidike dodane vrednosti organizacije in izvedbe velikih športnih tekmovanj za lokalno, regijsko in nacionalno okolje.

5. VIRI

Elvin, I. T. in Emery, P. (1997). A role for professional sports management. The XXIII Snickers World Cross Country Championships. *European Journal for Sport Management*, *4*(1), 6-25.

Jošt, B., Pustovrh, J., Leskošek, B. in Čuk, I. (1999). *Analiza nazivov slovenskih športnikov, uvrščenih v sistem kategorizacije Olimpijskega komiteja Slovenije - združenja športnih zvez.* Ljubljana: Fakulteta za šport.

Kolar, E. (2005). *Model vrednotenja športnih panog v Republiki Sloveniji z vidika vrhunskega športnega rezultata.* Doktorsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

Kolar, E., Bednarik, J., Kovač, M., Levak, I. in Čas, T. (2004). Sponzoriranje športne prireditve. *Šport, 52*(2), 14 - 20.

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (2000). *Uradni list RS*, št. 24/2000.

Mihalič, T., Šlander, S., Rebec, P. in Slak, N. (2009). *Ocena narodnogospodarskih učinkov projekta ZOI Bled 2018.* Ljubljana: Inštitut za turizem Ekonomske fakultete.

Mulej, U. (2003). *Financiranje športnih prireditev.* Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.

Preuss, H. (2006). *Lasting Effects of Major Sporting Events*. Pridobljeno 2. maja 2009 iz: http://www.idrottsforum.org/articles/preuss/preuss061213.html -

Watt, C.D. (2003). *Sport Management and Administration (2nd edition).* London: Rutledge, Taylor & Francis Group.

Zakon o športu (1998). *Uradni list RS*, št 22/98.

Gregor Jurak

6.

ANALIZA MATERIALNE PODSTRUKTURE ŠPORTA V REPUBLIKI SLOVENIJI

1. UVODNA IZHODIŠČA NA PODROČJU GRADNJE ŠPORTNIH OBJEKTOV

Spremenjeni življenjski slogi se v razvitih državah kažejo v povečanem podkožnem maščevju (Strel, Kovač in Jurak, 2004), večjem deležu ljudi s prekomerno telesno težo (Currie idr., 2004; Strauss in Pollack, 2001; Strel idr., 2004; Wedderkopp, Froberg, Hansen in Andersen, 2004) in zmanjšanju njihovega gibalnega potenciala, zlasti vzdržljivosti in moči (Beunen idr., 1992; Strel idr., 2004). Povečana telesna masa v preteklih letih ni vidna tudi v ustreznem povečanju aerobnih sposobnosti (Armstrong in Welsman, 1994), zato izsledki kažejo tudi na upad rezultatov v dejavnostih, ki zahtevajo premikanje telesne mase (Wedderkopp idr., 2004; Strel idr., 2004). Navedeni trendi izpostavljajo dejavnike tveganja za kardiovaskularne bolezni, ki so eden najpogostejših vzrokov umrljivosti. Longitudinalne študije (Andersen, Henckel, in Saltin, 1989; Kemper, Post, Twisk in Van Mechelen, 1999) kažejo na pomemben vzajemni vpliv dejavnikov tveganja, medtem ko je vpliv izoliranih dejavnikov manjši (Brettschneider idr., 2004). Eden zelo pomembnih dejavnikov, ki zmanjšuje tveganje za kardiovaskularne bolezni in je hkrati del dejavnega življenjskega sloga, je športno udejstvovanje ljudi (Brettschneider idr., 2004; Strel idr., 2004). Raziskovalni izsledki kažejo različne povezave športnega udejstvovanja z drugimi dejavniki, med katerimi je eden najpomembnejših materialno okolje. Sallis, Prochaska in Taylor (2000) na podlagi pregleda številnih tovrstnih študij ugotavljajo, da obstaja konsistenten pozitiven vpliv možnosti za športno vadbo na športno udejstvovanje.

Glede na navedeni vpliv bi morale strategije spodbujanja gibalne in športne dejavnosti vključevati ukrepe na področju športnih objektov. Iztekajoči nacionalni program športa (2000, v nadaljevanju NPŠ) med prednostne razvojne naloge postavlja načrtovanje in gradnjo novih ter posodobitev obstoječih športnih objektov in gospodarjenje z njimi.

Izhodišča NPŠ (2000) opredeljujejo, da ustrezna športna dejavnost v društvih in šolah zahteva ustreznejše standarde in normative, ki predpisujejo gradnjo športnih objektov, njihovo vzdrževanje in opremljenost. Na tej podlagi je mogoče zasnovati športno-tehnološki premik, ki bo zagotovil kakovostne športne prostore in s tem sodobnejšo športno ponudbo.

Še prav posebno skrb NPŠ (2000) namenja gradnji in vzdrževanju večnamenskih športnih objektov in spremljajoče infrastrukture. Izpostavlja, da morajo biti športni prostori v šolah kar najbolje izkoriščeni, tudi za potrebe učencev, staršev in društev zunaj šolskih delovnih dni, zlasti ob sobotah, nedeljah in med počitnicami. Tako je mogoče namreč ustvariti povezave med športom v družini, šoli in društvih. Objekti za športno rekreacijo naj bi bili dostopni vsem skupinam prebivalstva. Skladno s tem naj bi se celostna podoba športa in športne ozaveščenosti kazala tudi z urejenostjo naravnega prostora za športne namene. Uporaba narave kot največje športne površine zahteva ne samo odnos do zgrajenega, temveč tudi do naravno danega.

Na podlagi izhodišč so bile v NPŠ (2000) opredeljene naslednje **strateške usmeritve**. Dolgoročni usmeritvi (do leta 2010):

- ⇨ uporaba narave kot največje športne površine;
- ⇨ izgradnja mreže športnih objektov in površin, namenjenih vsem skupinam prebivalstva, ki bo zagotavljala 0,5 m2 pokritih in 3 m2 nepokritih športnih površin na prebivalca.

Srednjeročne usmeritve (do leta 2004):

- ⇨ uveljaviti racionalno mrežo športnih objektov, ki bodo omogočali kakovostno in celostno zasnovano športno pripravo;

- ⇨ na podlagi mreže športnih objektov izoblikovati predlog gradnje ustreznih športnih objektov in površin;
- ⇨ v sodelovanju s pristojnimi ministrstvi in ekološko ozaveščenimi posamezniki in skupinami skrbeti za smiselno urejenost površin, namenjenih športni dejavnosti;
- ⇨ graditi in dograditi športne objekte v izmeri 25.000 m2 športnih objektov letno.

Kratkoročne usmeritve (do leta 2001):

- ⇨ povečati dinamiko gradnje športnih objektov za 10 %;
- ⇨ standardizirati športno opremo in športne pripomočke;
- ⇨ sprejeti nove normative za šolske športne objekte;
- ⇨ izdelati mrežo športnih objektov in upoštevati standarde mednarodnih in nacionalnih športnih zvez;
- ⇨ vpeljati stopenjski nadzor projektov in športnotehnoloških pregledov na podlagi strokovnih meril;
- ⇨ urediti lastništvo športnih objektov;
- ⇨ vpeljati realno amortizacijo in učinkovito upravljanje objektov;
- ⇨ revitalizirati športne objekte.

Te usmeritve naj bi se udejanjile skozi naslednje strokovne naloge na področju načrtovanja in gradnje novih ter posodobitve obstoječih športnih objektov in gospodarjenja z njimi (NPŠ, 2000, str. 52-53):

- ⇨ načrtovanje in urejanje prostora za športno dejavnost kot sestavnega dela prostorskega plana Republike Slovenije;
- ⇨ izdelava normativov, standardov in priporočil za načrtovanje, graditev, opremljanje in vzdrževanje športnih objektov;
- ⇨ svetovalno delo na področju investiranja v športne objekte in njihovo opremo;
- ⇨ vzpostavitev mreže športnih objektov;
- ⇨ gradnja športnih objektov, primernih za vse skupine uporabnikov;
- ⇨ svetovanje in pomoč pri upravljanju športnih objektov, ki obsega vzdrževanje funkcionalnega in skupnega zemljišča, varovanje bivalnega okolja in vse storitve, povezane s tem;
- ⇨ vzdrževanje javnih športnih objektov.

2. ANALIZA IZVAJANJA STRATEŠKIH UKREPOV NA PODROČJU GRADNJE ŠPORTNIH OBJEKTOV

Izvajanje strateških ukrepov smo analizirali na podlagi izvedenih dejavnosti, ki so zabeležene v več dokumentih (Pravilnik o vodenju razvida športnih objektov, 1999; Pravilnik o merilih za sofinanciranje izvajanja letnega programa športa na državni ravni, 2005 - 2009; revizijsko poročilo Kdo in kako uresničuje javni interes na področju športa, 2006; porevizijsko poročilo o popravljalnih ukrepih ministrstva za šolstvo in šport, 2007; Pravilnik o pogojih, merilih in postopku za razporeditev sredstev Fundacije za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji, 1998 - 2003, 2007; Pravilnik o vodenju razvidov po zakonu o športu, 2008; Realizacija letnih programov športa od leta 2004 do 2007, 2009) in lastnem poznavanju problematike.

Izgradnja mreže športnih objektov in površin

Revizijsko poročilo o uresničevanju javnega interesa na področju športa (2006) ugotavlja, da pravni akti na področju športa ne urejajo razmerij in pristojnosti med sofinancerji na medsebojno usklajen, povezan in dopolnjujoč način. Za področje izgradnje mreže športnih objektov in površin ugotavljamo, da poteka tovrstno usklajevanje na ravni predpisov posameznih nosilcev dejavnosti in njihovega izvajanja:

- MŠŠ je na podlagi pravilnika o merilih za sofinanciranje izvajanja letnega programa športa (2000 - 2009) sofinanciralo vrsto objektov po vsej Sloveniji (http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/sport/pdf/Sofinanciranje_sportna_infrastruktura_94_07.pdf). Skladno s pravilnikom MŠŠ novogradnje v lokalnih skupnostih sofinancira do zadostitve minimalnega standarda športa, kar predstavlja 0,3 m2 pokrite vadbene površine in 3 m2 nepokrite vadbene površine na občana. Pri tem MŠŠ sofinancira tudi novogradnje v okviru šolskega prostora, ki presegajo šolski normativ (opredeljen glede na število oddelkov). Novogradnje in posodabljanje športnih objektov MŠŠ sofinancira do 20 % vrednosti investicije, športno opremo pa do 50 % vrednosti investicije. V skladu s sklepom vlade ali v primeru sofinanciranja posamezne investicije iz evropskih razvojnih skladov je lahko delež sofinanciranja tudi večji. Pomembni elementi meril MŠŠ so velikost vadbenega prostora in njegova namembnost, finančno zapiranje investicije, regionalni vidik izgradnje mreže športnih objektov ter predvideni učinki investicijskega projekta;
- v strateškem obdobju je MŠŠ na podlagi uredbe (ES) št. 1080/2006 Evropskega parlamenta in Sveta Evrope z dne 5. julija 2006 o Evropskem skladu za regionalni razvoj in razveljavitvi uredbe (ES) št. 1783/1999 v okviru operativnega programa krepitve regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007 do 2013, razvojne prioritete Povezovanje naravnih in kulturnih potencialov, prednostne usmeritve Športno-rekreacijska infrastruktura, skladno z načrtovanji NPŠ realizirala sredstva evropskih strukturnih skladov. Med prejemniki teh sredstev so večinoma občine (http://www.mss.gov.si/si/okroznice_razpisi_in_javna_narocila/javni_razpisi/?tx_t3javnirazpis_pi1[show_single]=905);
- Fundacija za šport (FŠO) je sofinancirala investicije na podlagi svojega pravilnika (1998 - 2003, 2007), ki opredeljuje, da večji javni interes predstavljajo programi, ki so opredeljeni hkrati v programu investicij nacionalnih panožnih športnih zvez in programu investicij na področju športa v občinah ali MŠŠ. Elementi meril fundacije so: stopnja uresničevanja javnega interesa, časovna stopnja investicije, vrsta investicije in področna razpršenost, ki jo zagotavlja investicijski projekt. Merila fundacije dajejo posebno mesto združenjem civilnih športnih organizacij, zato je njihov delež višji kot pri sofinanciranju MŠŠ (http://www.fundacijazasport.org/index.php?option=com_content&task=view&id=225&Itemid=127). Posebnost fundacije je tudi vrednotenje vložka prostovoljnega dela pri gradnji športnih objektov. Kljub temu kot največji lastniki športnih objektov prevladujejo lokalne skupnosti. FŠO lahko skladno s svojimi merili sofinancira investicije največ do 30 % oz. investicije do predračunske vrednosti 62.500 evrov tudi do 50 %;
- lokalne skupnosti sofinancirajo gradnjo športnih objektov in površin na podlagi svojih pravilnikov o pogojih, merilih in postopku za sofinanciranje izvajalcev letnega programa športa. Merila so večinoma usmerjena v sofinanciranje izgradnje javnih športnih objektov, dogaja pa se tudi, da se prek sofinanciranja športnih objektov sofinancirajo športni programi, saj lokalne skupnosti prek sofinanciranja športnih objektov zagotavljajo društvom vadbeni prostor (http://www.ljubljana.si/si/mol/mestna-uprava/oddelki/sport/);
- športna društva, ki imajo v lasti ali posesti športne objekte (največ planinska društva, http://www.pzs.si/index.php?stran=Seznam%20ko%E8), vzdržujejo, obnavljajo in vlagajo vanje tudi

precej prostovoljnega dela, saj si s tem zagotovijo nemoteno osnovo za svoje delovanje. Vložek prostovoljnega dela v izgradnjo mreže športnih objektov sicer ni znan. Ker so društva pravne osebe zasebnega prava, se pri sofinanciranju tovrstnih športnih objektov večkrat pojavljajo težave pri prepoznavanju javnega interesa in posledično javnega sofinanciranja;

- ⇨ zasebni kapital sofinancira gradnjo športnih objektov in površin na podlagi lastnih kapitalskih interesov. Kjer se ti interesi prepletajo z javnim interesom, nastajajo možnosti za javno-zasebna partnerstva. V strateškem obdobju ne beležimo tovrstnih partnerstev koncesijskega razmerja;
- ⇨ MŠŠ vodi razvid športnih objektov (Pravilnik o vodenju razvidov, 2008), vendar ta ni udejanjen v takšni meri, da bi imeli analitičen pregled nad mrežo športnih objektov, na podlagi katere bi bilo mogoče izoblikovati predlog gradnje ustreznih športnih objektov in površin. Investicije tako večinoma potekajo na podlagi pobud in interesov lastnikov objektov, to pa so v največji meri lokalne skupnosti. Zato obstaja tveganje, da ni bila uveljavljena racionalna mreža športnih objektov;
- ⇨ skozi postopek sofinanciranja gradnje s strani MŠŠ je vpeljan stopenjski nadzor investicijskih projektov in športno-tehnoloških pregledov na podlagi strokovnih meril. Investicije, ki jih ni sofinanciralo MŠŠ, praviloma niso deležne tovrstnega nadzora.

Uporaba narave kot največje športne površine

Izvajanje ukrepov za to strateško usmeritev je vezano na programe športnih dejavnosti in promocije športno-rekreativnih dejavnosti, ki so opisani v poglavju 5.2. Po zadnjih podatkih Eurostata (2010) smo Slovenci prvi v Evropi po uporabi naravnih površin za športno udejstvovanje.

Normativi za šolske športne objekte in standardizacija športne opreme ter pripomočkov

Sprejetih normativov za šolske športne objekte ni, imamo pa interno gradivo MŠŠ in priporočeni športni standard znotraj meril za sofinanciranje iz športnega državnega proračuna (2009). Športna oprema in športni pripomočki niso standardizirani.

Neizvedeni ali nepreverljivi strateški ukrepi na področju gradnje športnih objektov

Zaradi neobstoja evidenc obstaja tveganje, da lastništvo športnih objektov ni urejeno, in tudi tveganje, da lastninjenje športnih objektov ni bilo izvedeno skladno s predpisi (revizijsko poročilo Kdo in kako uresničuje javni interes na področju športa, 2006). Najbolj problematično je lastninjenje nepremičnin bivšega društva Partizan Slovenije (porevizijsko poročilo o popravljalnih ukrepih MŠŠ, 2007), ki je potekalo pred uveljavitvijo zakona o športu (1998).

Ustreznih podatkov o učinkovitosti upravljanja objektov ni, primeri propadanja objektov nakazujejo na tveganje, da ta strateška usmeritev ni dosežena. V zadnjih letih beležimo intenzivnejše povezovanje in izmenjavo izkušenj upravljavcev večjih športnih centrov (http://www.sportnicentri.si/SPORTCENTER_slo,,.htm).

Zaradi pomanjkanja podatkov ni mogoče preveriti izvajanja naslednjih strateških ukrepov:

- ⇨ revitalizacija športnih objektov,
- ⇨ skrb za smiselno urejenost površin, namenjenih športni dejavnosti, v sodelovanju s pristojnimi ministrstvi in ekološko ozaveščenimi posamezniki in skupinami.

Analiza gibanja javnofinančnih sredstev za izgradnjo mreže športnih objektov in površin

V analizi ukrepa izgradnje mreže športnih objektov in površin smo analizirali sredstva, ki so bila za ta namen med letoma 2001 in 2008 zagotovljena iz javnofinančnih virov države (MŠŠ in FŠO) in lokalnih skupnosti.

Iz Prikazov 1 in 2 lahko ugotovimo naslednje:

- ⇨ gibanje obsega finančnih sredstev za programe gradnje športnih objektov med letoma 2001 in 2007 je pozitivno. V letu 2008 beležimo manjši padec kot posledico manjšega vlaganja lokalnih skupnosti in evropskih strukturnih skladov;
- ⇨ v letu 2007, ko je bilo gradnji namenjeno največ javnofinančnih virov, je bilo izgradnji mreže športnih objektov namenjenih 65,133 milijona evrov;
- ⇨ v obdobju od leta 2001 do leta 2008 se je absolutno najbolj povečal obseg sredstev za gradnjo športnih objektov lokalnih skupnosti, relativno pa MŠŠ (za šestkrat) in FŠO (za trikrat);
- ⇨ v obdobju med letoma 2001 in 2008 je bilo programom gradnje športnih objektov skupaj namenjenih 370.972.962 evrov javnofinančnih sredstev;
- ⇨ višina javnofinančnih sredstev se je za programe gradnje športnih objektov med letoma 2001 in 2008 povprečno povečevala za 10,6 odstotne točke na leto. Do največjega povečanja sredstev je prišlo med letoma 2005 in 2006 (indeks 143,8), ko beležimo izjemen porast sredstev lokalnih skupnosti. Največji upad je med letoma 2007 in 2008, prav tako zlasti zaradi znižanja sredstev lokalnih skupnosti (indeks 86,7);
- ⇨ v celotnem obdobju (2001 - 2008) so največji delež javnofinančnih sredstev za programe gradnje športnih objektov prispevale lokalne skupnosti (82,2 %), sledijo sredstva MŠŠ (10,2 %) in sredstva FŠO (7,6 %). Struktura financiranja iz javnofinančnih virov le v grobem sledi strateškim usmeritvam. Po teh usmeritvah naj bi lokalne skupnosti pripevale nekaj več kot MŠŠ.

Prikaz 1: Javnofinančna sredstva, namenjena programom gradnje športnih objektov med letoma 2001 in 2008.

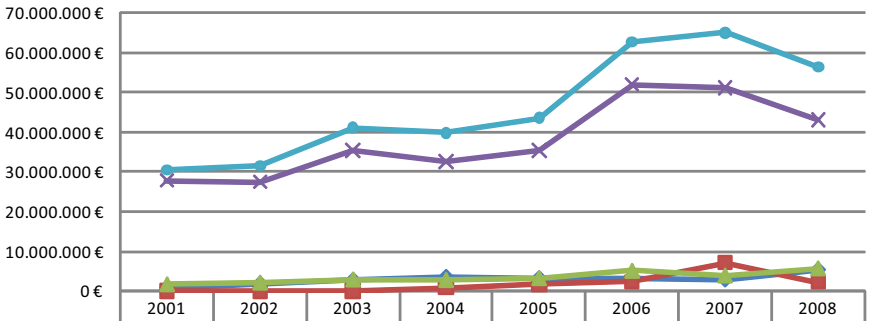

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MŠŠ - proračun	877.072 €	1.860.668	2.771.459	3.575.680	3.249.097	3.226.950	2.841.230	5.395.996
MŠŠ - EU skladi	0 €	0 €	0 €	780.410 €	1.628.742	2.301.555	7.131.303	2.254.931
FŠO	1.800.184	2.209.549	2.995.293	2.871.494	3.338.898	5.126.857	3.974.962	5.736.511
Lokalne skupnosti	27.851.356	27.468.524	35.404.034	32.589.537	35.389.509	52.056.201	51.186.265	43.078.692
SKUPAJ	30.528.612	31.538.741	41.170.786	39.817.122	43.606.247	62.711.564	65.133.760	56.466.130

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Prikaz 2: Deleži države in lokalnih skupnosti pri javnofinančnih sredstvih, namenjenih programom gradnje športnih objektov, med letoma 2001 in 2008.

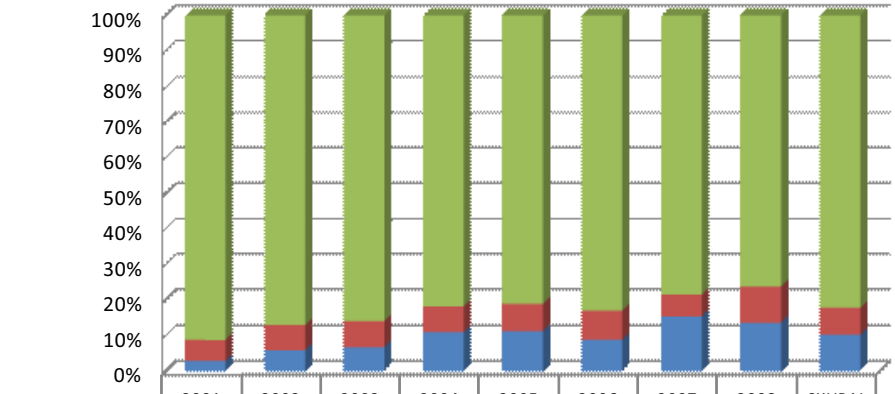

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	SKUPAJ
Lokalne skupnosti	91,23%	87,09%	85,99%	81,85%	81,16%	83,01%	78,59%	76,29%	82,22%
FŠO	5,90%	7,01%	7,28%	7,21%	7,66%	8,18%	6,10%	10,16%	7,56%
MŠŠ	2,87%	5,90%	6,73%	10,94%	11,19%	8,82%	15,31%	13,55%	10,22%

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Prikaz 3: Uresničevanje NPŠ (2000) na področju gradnje športnih objektov med letoma 2001 in 2008.

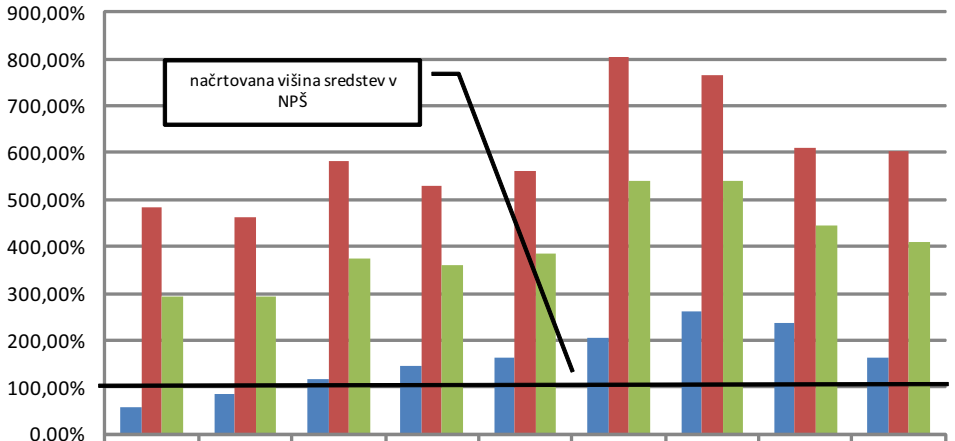

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	SKUPAJ
Država	57,98%	85,39%	118,37%	146,39%	162,84%	206,02%	260,34%	236,41%	163,11%
Lokalne skupnosti	482,53%	461,04%	581,38%	528,06%	561,08%	805,19%	764,35%	608,59%	603,54%
SKUPAJ	293,84%	294,09%	375,60%	358,43%	384,08%	538,89%	540,35%	443,18%	407,80%

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Prikaz 4: Delež javnofinančnih sredstev za programe gradnje športnih objektov med letoma 2001 in 2008 v primerjavi z BDP v Republiki Sloveniji.

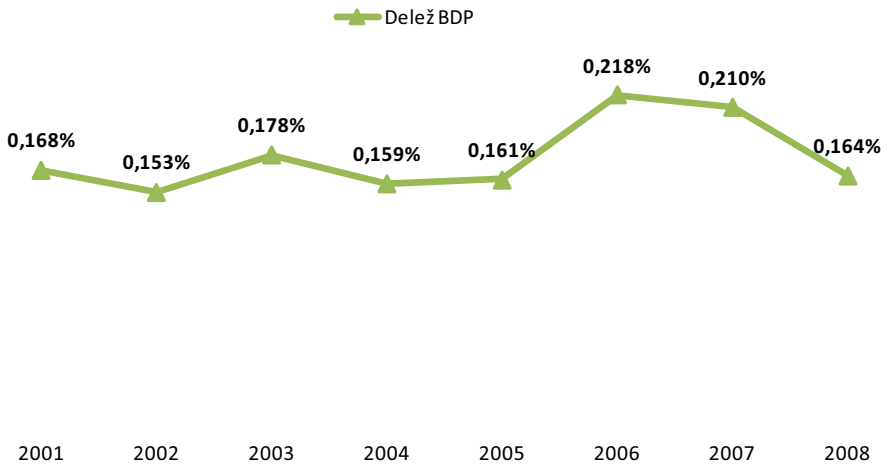

Vir: Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Iz Prikazov 3 in 4 je vidno naslednje:

- realizacija javnofinančnih sredstev za gradnjo športnih objektov je v primerjavi z načrtovanimi izrazito pozitivna. Skupna vrednost sredstev, ki so bila v NPŠ (2000) načrtovana za uresničevanje javnega interesa na področju gradnje športnih objektov, je bila v obdobju 2001 - 2008 presežena za štirikrat;
- največji presežek je bil na ravni lokalnih skupnosti (skupna realizacija 603 %), ki so v celotnem obdobju izrazito presegala načrtovanja;
- pod sredstva države so prikazana tudi sredstva FŠO. Tudi sredstva države izrazito presegajo načrtovanja (skupna realizacija 163 %), vendar pa je večja realizacija vidna šele po letu 2004, ko smo začeli črpati sredstva ESS, povečala pa so se tudi sredstva FŠO;
- povprečni delež javnofinančnih sredstev za programe gradnje športnih objektov v primerjavi z BDP med letoma 2001 in 2008 je 0,176 %. Gibanje deleža teh sredstev je rahlo pozitivno, s tem da je v zadnjem preučevanem letu delež upadel na raven iz leta 2001 (Prikaz 4).

Sklepi analize izvajanja strateških usmeritev na področju gradnje športnih objektov

Iz analize izvajanja strateških usmeritev na področju gradnje športnih objektov in površin lahko povzamemo naslednje sklepe:

- v strateškem obdobju so bili izvedeni mehanizmi, ki omogočajo možnosti izgradnje mreže športnih objektov in površin skladno s strateškimi usmeritvami. Merila MŠŠ in normativi za šolske športne objekte omogočajo dobro izkoriščenost športnih prostorov v šolah tudi za potrebe učencev, staršev, športnih društev in zasebnikov zunaj šolskih delovnih dni;
- med glavnimi javnimi financerji ni mehanizma formalnega usklajevanja pri sofinanciranju investicij v športne objekte. To ni nujno slabo, če vsi financerji sledijo javnemu interesu na področju športa (npr. večje financiranje civilne sfere s strani FŠO). Večje investicijske projekte je brez sofinanciranja MŠŠ in posledično športno-tehnološkega pregleda investicije na podlagi strokovnih meril težko izpeljati;

- ⇨ najpomembnejša pomanjkljivost izvajanja strateških ukrepov je učinkovit razvid športnih objektov, ki bi omogočal sprotno analizo stanja in ustrezne ukrepe (določanje prednostnega reda vlaganj) glede na strateško načrtovanje. Dober razvid bi lahko omogočal tudi pregled nad upravljanjem in vzdrževanjem športnih objektov;
- ⇨ druga pomembna pomanjkljivost je neurejeno lastništvo športnih objektov. Najbolj problematično je lastninjenje nepremičnin bivšega društva Partizan Slovenije;
- ⇨ višina javnofinančnih sredstev se je za programe gradnje športnih objektov med letoma 2001 in 2008 povprečno povečevala za 10,6 odstotne točke na leto;
- ⇨ realizacija javnofinančnih sredstev za gradnjo športnih objektov je v primerjavi z načrtovanimi izrazito pozitivna, saj so realizirana sredstva za štirikrat presegla načrtovana. Največji presežek je bil dosežen na ravni lokalnih skupnosti (skupna realizacija 603 %). Pri razlagi tega podatka je pomembno, da lokalne skupnosti del teh sredstev porabijo za tekoče in investicijsko vzdrževanje objektov, nekatere občine pa pri teh sredstvih prikazujejo tudi neplačano uporabnino športnih objektov izvajalcem letnega programa športa na lokalni ravni.

3. ANALIZA UČINKOV NA PODROČJU GRADNJE ŠPORTNIH OBJEKTOV

Učinke nacionalnega ukrepa smo analizirali na podlagi podatkov MŠŠ in vseh občin o vlaganjih v športne objekte (Razvid športnih objektov, 2009), podatkov o bruto domačem proizvodu (Surs, 2009) ter izsledkov o športni dejavnosti prebivalstva (Petrović idr., 2001; Sila, 2007, 2009) in porabi prebivalstva za šport (Bednarik, Jurak, Kolenc in Kolar, 2008). Na podlagi teh podatkov smo z osnovnimi statističnimi kazalniki naredili zbirne prikaze.

Omejitve analize izhajajo iz postavljenih ukrepov in zbranih podatkov o učinkih ukrepov. Nekateri ukrepi nimajo jasno določenih ciljev, zato niso merljivi. Podatki o učinkih so omejeni s kakovostjo zbranih podatkov, saj nekateri podatki niso sistematično zbrani in obdelani skozi vsa leta.

S postopno gradnjo smo do leta 2008 v Sloveniji oblikovali mrežo športnih površin, ki zagotavlja 0,33 m2 pokritih in 3,15 m2 nepokritih športnih površin na prebivalca (Preglednica 1). Dolgoročna usmeritev NPŠ je bila pri nepokritih športnih površinah tako realizirana že leta 2002, pri pokritih pa še ni dosežena.

Prikaz 5: Športne površine v Sloveniji na prebivalca (2002 - 2008).

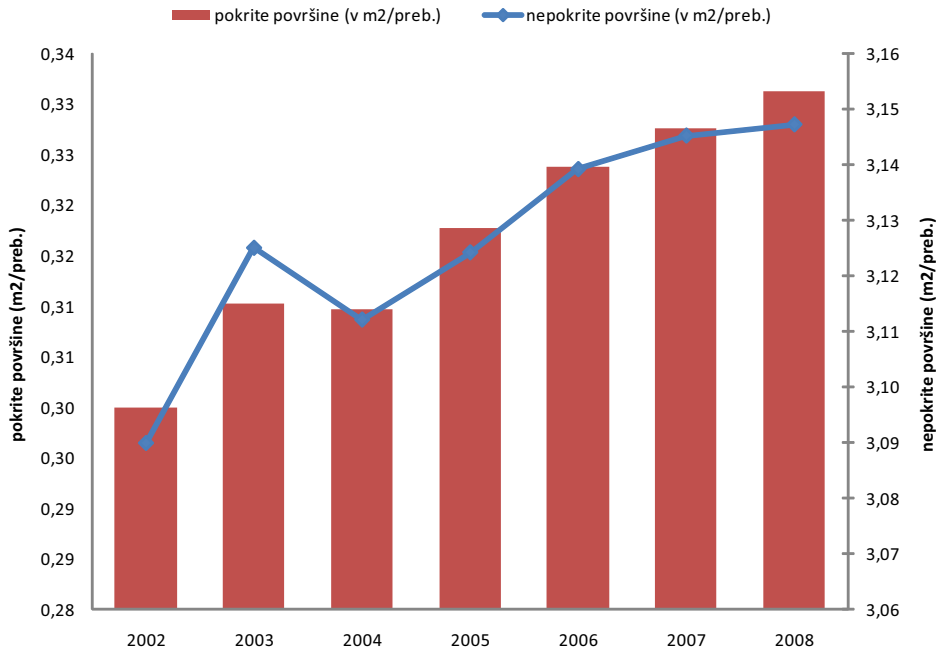

Vir: Razvid športnih objektov (2002 - 2008).

Preglednica 1. Rast športnih površin v Sloveniji.

Leto	Pokrite površine		Nepokrite površine		Skupaj			
	m^2	m^2/preb.	m^2	m^2/preb.	m^2	m^2/preb.	prirast m^2	prirast m^2/preb.
1975	179.219	0,09	2.796.046	1,41	2.975.265	1,50		
1991	426.183	0,22	4.575.725	2,35	5.001.908	2,57	2.026.643	1,07
1995	537.360	0,27	5.833.069	2,94	6.370.429	3,21	1.368.521	0,64
2002	593.979	0,30	6.122.564	3,09	6.716.543	3,39	346.114	0,18
2003	613.779	0,31	6.182.007	3,12	6.795.786	3,44	79.243	0,05
2004	612.664	0,31	6.156.576	3,11	6.769.241	3,42	-26.545	-0,02
2005	628.454	0,32	6.180.392	3,12	6.808.847	3,44	39.606	0,02
2006	640.414	0,32	6.209.900	3,14	6.850.315	3,46	41.468	0,02
2007	647.905	0,33	6.221.772	3,15	6.869.678	3,47	19.363	0,01
2008	655.107	0,33	6.225.748	3,15	6.880.856	3,48	11.178	0,01

Viri: Leskovec (1999), Razvid športnih objektov (2002 - 2008).

Povprečna letna rast športnih površin med letoma 2002 in 2008 je bila 27.386 m2 ali 0,014 m2 na prebivalca (Preglednica 1). To je nekoliko več od srednjeročnih usmeritev NPŠ (25.000 m2 letno). Kljub večjemu javnemu sofinanciranju v pokrite površine (Prikaz 8) je bila rast pokritih in nepokritih športnih površin podobna (Prikaz 5). Zmanjšanje prirasta v letu 2004 je posledica izbrisa površin posebnih objektov (hipodromi, letališča, vojaški objekti) iz registra. Pred tem so bile te površine pavšalno ocenjene. Največji

prirast novih športnih površin je nastal v letu 2003.

Začetnega stanja (leta 2000) športnih površin v Sloveniji nimamo, zato ne moremo ugotoviti, ali je bila kratkoročno povečana dinamika gradnje za 10 %. Povprečna medletna rast obsega športnih površin v obdobju 2002 - 2008 je 0,4 odstotne točke.

Razvid ne omogoča pregleda stanja obstoječih športnih objektov in površin.

Prikaz 6: Športne površine po regijah.

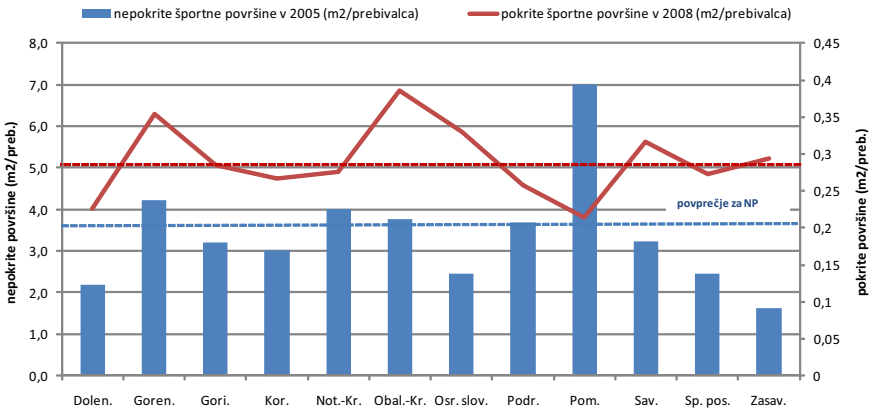

Vir: Razvid športnih objektov (2002 - 2008).

Prikaz 7: Športne površine po mestnih občinah.

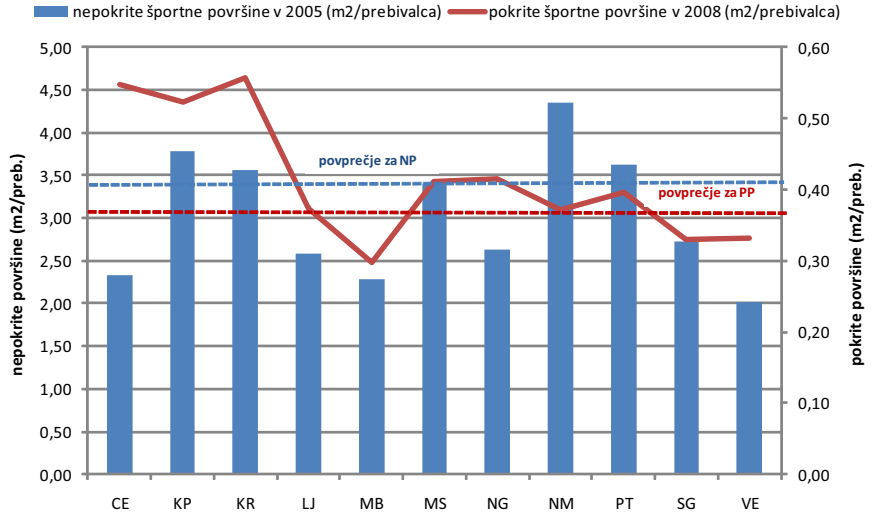

Vir: Razvid športnih objektov (2002 - 2008).

Največji obseg nepokritih športnih površin na prebivalca imamo na Pomurskem (7 m2 na prebivalca), pokritih površin pa na Obalno-kraškem (0,386 m2 na prebivalca; Prikaz 6). Obratno imajo na Pomurskem najmanjši obseg pokritih športnih površin, Zasavska regija pa najnižji obseg nepokritih športnih površin. Razvid omogoča tovrstni pregled po posameznih občinah.

V mestnih občinah živi okoli 1.275.000 ali 65 % prebivalcev Slovenije. Ob takšni osredotočenosti prebivalstva je pomembno, kakšne prostorske pogoje športa imajo te občine. Ugotavljamo, da je obseg pokritih športnih površin v teh občinah nadpovprečen, obseg nepokritih pa podpovprečen (Prikaz 7). Tri mestne občine dosegajo z NPŠ (2000) načrtovan obseg pokritih športnih površin. To so Kranj (0,56 m2 na prebivalca), Celje (0,55 m2 na prebivalca) in Koper (0,52 m2 na prebivalca). Pod slovenskim povprečjem je Maribor (0,30 m2 na prebivalca).

Prikaz 8: Primerjava obsega javnofinančnih virov za gradnjo športnih objektov in letnega prirasta športnih površin (2002 - 2008).

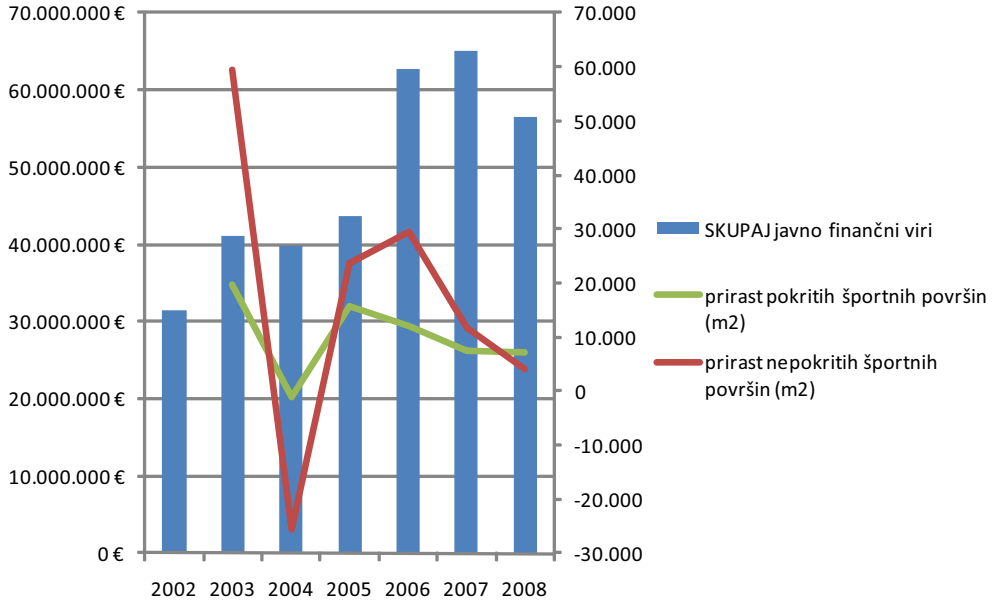

Vira: Razvid športnih objektov (2002 - 2008); Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Letni prirast športnih površin ni sorazmeren javnofinančnim vlaganjem v izgradnjo mreže športnih objektov (Prikaz 8). Leto 2004 zaradi že navedenih metodoloških omejitev ni referenčno. Ob precejšnjem porastu financiranja je dobro viden prirast športnih površin v letih 2005 in 2006, nato pa celo zmanjšanje prirasta v letu 2007 ob povečanem javnem financiranju. Žal nam trenutno delovanje razvida športnih objektov ne omogoča, da bi ugotovili delež novogradenj in posodobitev športnih objektov (posodobitev namreč ne povečujejo prirasta) in tako naredili bolj natančno analizo.

V obdobju 2003 - 2008 je bilo v povprečju na kvadratni meter športnih površin namenjeno 1675 evrov javnega financiranja, vendar pa je skozi leta financiranje izrazito raslo (Prikaz 9). Sofinanciranje na m2 se je od leta 2005 do 2008 povečalo za skoraj petkrat. Razlogi za takšno stanje so po našem mnenju različni. Eden od njih je rast cen nepremičnin in rast cen gradenj v preučevanjem obdobju. Rast cen nepremičnin v obdobju 2003 - 2008 je bila okoli 40 % (http://www.slonep.net/info/cene-nepremicnin/cetrtletne-analize/), kar pa je precej manj od rasti javnega sofinanciranja izgradnje mreže športnih objektov. Drugi razlog je lahko preveliko prikazovanje financiranja s strani občin (prikazovanje sredstev za vlaganje v šolsko infrastrukturo in investicijsko vzdrževanje). Za ugotavljanje teh razlogov bodo potrebne bolj kakovostne analize (ki bodo vključevale tudi vsebino investicij).

Prikaz 9: Gibanje javnega financiranja na m2 sofinanciranih športnih površin (2003 - 2008).

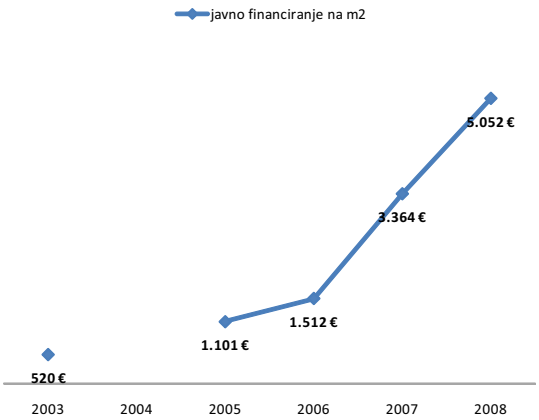

Vira: Razvid športnih objektov (2002 - 2008); Letna finančna poročila MŠŠ (2009) in FŠO (2009).

Približno polovico sredstev MŠŠ je bilo v obdobju 1994 - 2003 namenjenih vlaganjem v športne dvorane in šolske telovadnice (Prikaz 10). Sredstva MŠŠ so zaradi sistema sofinanciranja dober pokazatelj celotnih javnofinančnih vlaganj. Iz prikaza je vidna usmeritev v večje javno financiranje pokritih športnih površin, zlasti takšnih, ki imajo povezavo z izobraževalnim sistemom. To je skladno s strateškima usmeritvama NPŠ (2000), da se posebno skrb namenja gradnji in vzdrževanju večnamenskih športnih objektov in spremljajoče infrastrukture ter povezovanju in izkoriščanju šolskih športnih površin zunaj časa pouka za vse skupine prebivalstva.

Prikaz 10: Sofinanciranje športnih objektov s strani MŠŠ po namenu v obdobju 1994 - 2003.

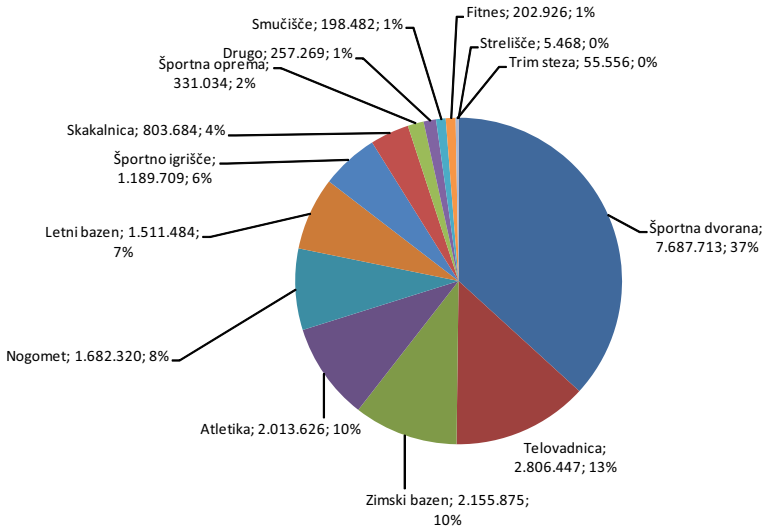

Viri: Letna finančna poročila MŠŠ (1994 - 2003).

Prikaz 11: Primerjava gibanja obsega športnih površin in športno dejavnih prebivalcev 2000 - 2008.

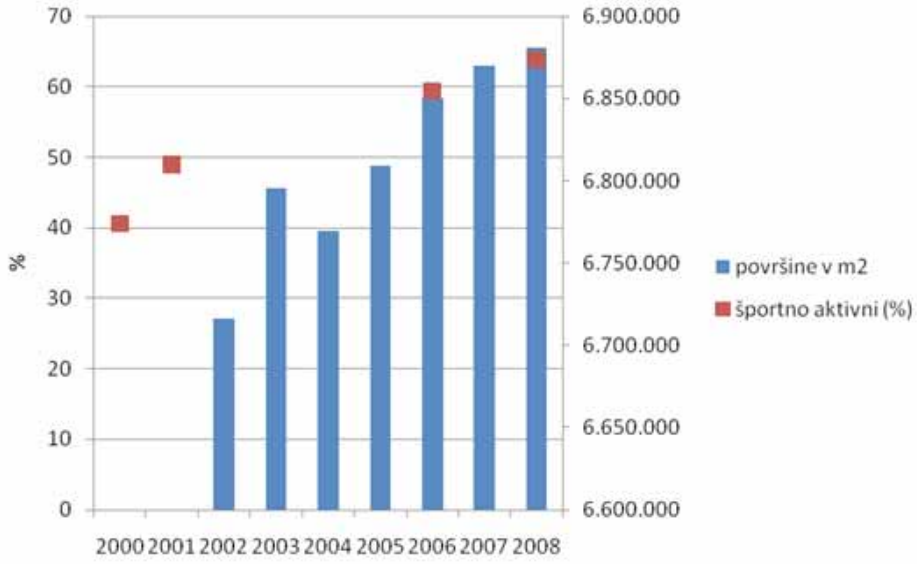

Viri: Petrović idr., (2001), Kovač, Starc in Doupona Topič (2005), Sila (2007, 2009), Razvid športnih objektov (2002 - 2008).

Delež športno dejavnih prebivalcev in obseg športnih površin sta rasla zelo podobno, kar nakazuje povezanost teh dveh spremenljivk (Prikaz 11). Enako smer povezave športnih površin beležimo tudi z neorganizirano redno športno rekreacijo, ki se v veliki meri izvaja na naravnih športnih površinah. To bi lahko kazalo na uresničevanje dolgoročne strateške usmeritve o uporabi narave kot največje športne površine.

Prikaz 12: Primerjava gibanja obsega športnih površin in BDP na prebivalca 2001 - 2008.

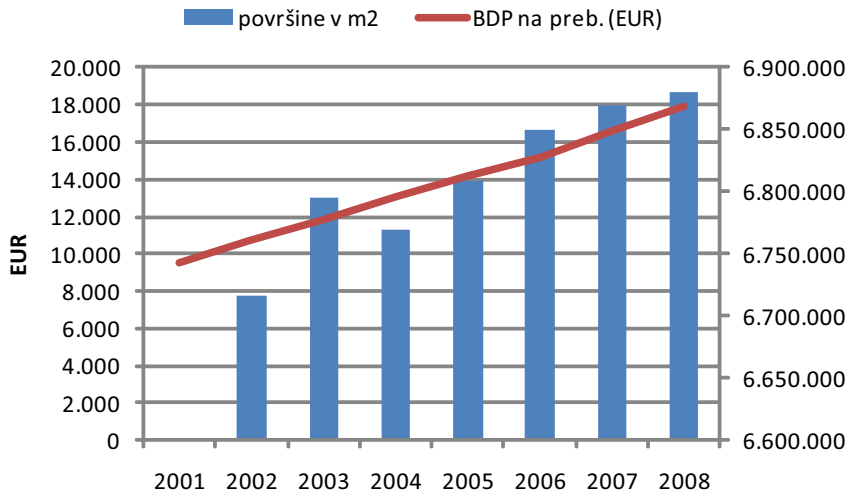

Viri: Surs (2009), Razvid športnih objektov (2002 - 2008).

Prikaz 13: Primerjava gibanja obsega športnih površin in izdatkov prebivalcev za šport 2002 - 2008.

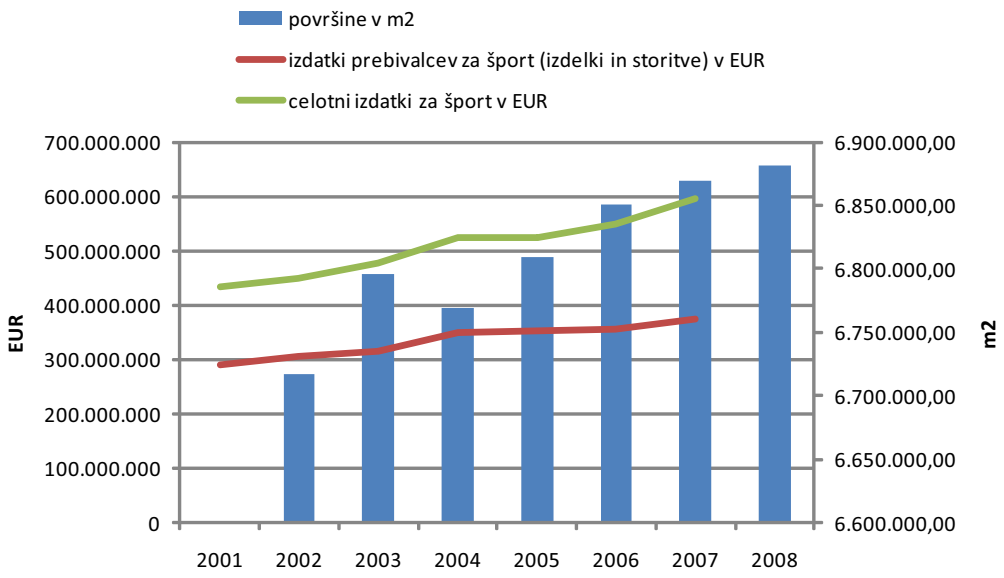

Viri: Surs (2009), Razvid športnih objektov (2002 - 2008).

Pozitivno povezanost obsega športnih površin beležimo tudi s podatkom o BDP na prebivalca (Prikaz 12) in izdatki prebivalcev za šport (Prikaz 13). Z rastjo gospodarske moči so bili ustvarjeni prostorski pogoji za športne dejavnosti, hkrati pa se je povečala poraba prebivalstva na področju športa. S tem so ustvarjeni dobri makro pogoji za nadaljnji razvoj slovenskega športa.

Sklepi analize učinkov strateških usmeritev na področju gradnje športnih objektov

V obdobju iztekajočega se NPŠ smo izgradili mrežo športnih površin, ki zagotavlja 0,33 m2 pokritih in 3,15 m2 nepokritih športnih površin na prebivalca in tako večinoma uresničili zadane cilje. Predvidevamo, da bi ustrezno vodenje razvida športnih objektov pokazalo še nekoliko boljšo sliko, saj smo na nekaj primerih ugotovili, da v razvid niso vpisani nekateri objekti (npr. nove srednješolske športne dvorane, ki so financirane samo iz sredstev MŠŠ - šolski del; smučišča in igrišča za golf kot športni objekti v zasebni lasti). Regijska razpršenost športnih površin kaže, kje bodo v prihodnje potrebna vlaganja v nove športne. Povečan obseg javnih sredstev ob zmanjšanem prirastu novih športnih površin pa kaže, da izgrajena mreža zahteva vedno več sredstev za obratovanje in vzdrževanje.

Skladno s strateškimi usmeritvami je bila v preteklem desetletju posebna skrb namenjena gradnji in vzdrževanju večnamenskih športnih objektov in spremljajoče infrastrukture ter povezovanju in izkoriščanju šolskih športnih površin zunaj časa pouka za vse skupine prebivalstva. V prihodnosti bo potrebna skrb za učinkovito izkoriščanje teh površin.

Športna dejavnost Slovencev kaže na uresničevanje dolgoročne strateške usmeritve o uporabi narave kot največje športne površine.

4. SKLEP

Splošna ocena uspešnosti NPŠ na področju gradnje športnih objektov je pozitivna. Načrtovani cilji so bili večinoma doseženi, v finančnem pogledu pa izrazito preseženi. Predvidena letna gradnja 25.000 m2 športnih objektov je bila dosežena, vendar pa je bilo zanjo treba zagotoviti približno štirikrat več javnih sredstev od načrtovanih. Pri tem velja opozoriti, da zbrani podatki ne omogočajo pregleda, ali so nekatere lokalne skupnosti pri finančnih vlaganjih prikazovale tudi investicijsko vzdrževanje. Več so prispevali vsi javni viri, zlasti pa občine, ki so nosile tudi največje investicijsko breme. Kot enega od vzrokov za porast financiranja gradenj s strani občin v zadnjih letih vidimo sledenje sredstvom evropskih strukturnih skladov. To ima lahko poleg pozitivnih učinkov tudi negativne posledice, kadar investicije niso dovolj domišljene z vidika vseh tveganj. Takšni športni objekti lahko namreč predstavljajo preveliko breme občinskih proračunov še dolga desetletja.

Razlike med načrtovanimi in realiziranimi vložki pojasnjujemo s prenizkim izhodiščnim vrednotenjem investiranja v NPŠ (2000) in porastom cen gradnje v preučevanem obdobju. V povezavi s slednjim bi veljalo razmisliti o racionalizaciji stroškov s tipskimi gradnjami nekaterih športnih objektov, npr. telovadnic, športnih dvoran, zunanjih otokov športa za vse.

V iztekajočem desetletju smo zagotovili spodobne infrastrukturne pogoje zlasti za športno dejavnost znotraj osnovnošolskega izobraževanja. Povezave med rastjo športno dejavnih prebivalcev in obsegom športnih površin kažejo, da so bili ukrepi na področju gradnje športnih objektov z vidika strateškega cilja povečati število športno dejavnih, zastavljeni v pravi smeri. Podatki nam žal ne omogočajo, da bi ugotovili vpliv ukrepov na področju gradnje športnih objektov na cilje s področja vrhunskega športa. Nekatere analize po športih (Jurak, Kovač in Strel, 2002; Razvid športnih objektov 2002 - 2008) pa kažejo, da so nekateri pridobili ustrezne vadbene objekte (npr. plavanje, rokomet, nogomet), drugi pa ne (npr. gimnastika).

Pregled udejanjanja strateških usmeritev kaže na slabost izvajanja tistih ukrepov, ki opredeljujejo kakovostni vidik gradnje športnih objektov: prostorsko umeščanje, normativna izhodišča za gradnjo, opremo in vzdrževanje objektov ipd. Vzroke gre iskati zlasti v težavah pri povezovanju gradbene in športne stroke.

Ugotavljamo, da razvid ne daje ustreznih analitičnih podatkov, na podlagi katerih bi lahko oblikovali predloge gradnje in posodobitve ustreznih športnih površin ter imeli pregled nad vzdrževanjem in upravljanjem športnih objektov. Pomemben vzrok za to je razpad informacijskega sistema z ukinitvijo Zavoda za šport Slovenije. Čim hitreje bo treba vzpostaviti osnovno informacijsko infrastrukturo, ki bo omogočala spremljanje udejanjanja ciljev prihodnjega NPŠ. Glede na prikazano analizo bodo morali biti cilji in ukrepi bolj jasno določeni ter merljivi in bodo potrebovali izhodiščne vrednosti, ki bi omogočale vrednotenje napredka.

Izhajajoč iz dosedanjega NPŠ (2000) predlagamo, da je strateški cilj novega NPŠ na področju gradnje športnih objektov vzdrževanje in posodobitev mreže športnih objektov in površin. Ta cilj bi glede na ukrepe, ki jih predstavljamo v nadaljevanju, vrednotili z naslednjimi kazalniki:

- ⇨ površina pokritih in nepokritih športnih površin,
- ⇨ amortizacijska vrednost športnih površin,
- ⇨ zasedenost športnih objektov s športnimi programi,
- ⇨ dolžina urejenih poti v naravi,
- ⇨ energetska poraba športnih objektov,

- ⇨ število olimpijskih, regijskih in panožnih športnih centrov,
- ⇨ obseg prostovoljnega dela v društvih pri gradnji in obnovi športnih objektov,
- ⇨ delež športno dejavnih ljudi,
- ⇨ delež strokovno usposobljenega managementa športnih objektov.

V nadaljevanju navajamo vsebinska izhodišča za opredelitev javnega interesa športa na področju gradnje športnih objektov.

Vpeljava trajnostnega managementa športnih objektov. V minulem desetletju smo vzpostavili mrežo športnih objektov, ki pa jo bo treba vzdrževati in učinkovito upravljati. Pregleda nad energetsko potratnostjo športnih objektov nimamo, vendar pa izkušnje vzdrževanja in razvoj energetskih rešitev kažejo, da obstajajo precejšnje možnosti za bolj trajnostno upravljanje z objekti. Primeri dobrih praks kažejo, da je mogoče z ustreznimi znanji managementa (Fisher in Carty, 2008; Jurak, Kolar, Hren, Bednarik in Plestenjak, 2008) in sistemskimi spodbudami vzpostaviti takšen management športnega objekta, ki poleg ekonomike obsega socialni razvoj in varstvo okolja. Nove zakonske ureditve na področju gradenj objektov (Pravilnik o učinkoviti rabi energije v stavbah, 2008) uvrščajo Slovenijo med države z visoko skrbjo za učinkovito rabo energije v stavbah, management športnih objektov pa pred praktične zahteve, kako z uporabo energijsko učinkovite opreme, učinkovito izolacijo stavb kot primarnega ukrepa in vključevanjem obvezne uporabe obnovljivih virov energije zagotoviti ustrezno energetsko izkaznico objekta. Kadrovska struktura naših športnih organizacij (Jurak in Bednarik, 2006; Jurak, Bole Breznik in Bednarik, 2009; Kolenc, 1998) zahteva strateško upravljanje s človeškimi viri, zlasti z vidika ustrezne umestitve prostovoljcev in njihovega dela pri managementu športnih objektov. Vzpostavitev takšnega managementa zahteva razvoj tega kadra.

V povezavi s trajnostnim managementom je treba izboljšati kakovost gradnje in športno tehnološke opremljenosti športnih objektov. Trenutno so gradnja, obnova in investicijsko vzdrževanje javnih športnih objektov vse preveč pod vplivom najcenejše ponudbe, ki večinoma ne zasleduje ciljev trajnostnega razvoja. Pogosta težava je tudi športno tehnološka opremljenost športnih objektov, kjer zaradi slabega sodelovanja gradbene in športne stroke v času projektiranja beležimo precej nefunkcionalnih rešitev.

Povečanje števila in kakovosti brezplačno dostopnih športnih površin. To izhodišče je pomembno zaradi več vidikov. Športna infrastruktura, ki je dostopna blizu bivališča in je brezplačna, je osnova za športno dejavnost ljudi. V Sloveniji izrazito raste delež športno dejavnih žensk. Večje ukvarjanje žensk s športom pomembno vpliva na vključevanje otrok v šport, saj imajo ženske v Sloveniji dominanten vpliv na oblikovanje družinskega vzorca športne dejavnosti (Doupona, 1996). Oblikovanje takšnega vzorca pa je odvisno od pogojev za njegovo ustvarjanje, med katerimi imajo pomembno vlogo razpoložljive in dostopne športne površine. To dokazujejo podatki, da delež športno dejavnih raste zlasti zaradi neorganiziranih oblik športne rekreacije (Kovač idr., 2005; Sila, 2009) in da delež športno dejavnih narašča z obsegom športnih površin (Prikaz 11). Drugi pomemben vidik dostopnosti športnih površin je socialni korektiv, ki omogoča ukvarjanje s športom vsem družbenim slojem. Tretji vidik je socializacijska vloga športa v moderni večkulturni družbi. Slovenija bo zaradi ugodnih gospodarskih napovedi v prihodnosti soočena s povečano ekonomsko emigracijo. Brezplačno dostopne športne površine lahko pripomorejo k hitrejši socializaciji priseljencev. Četrti vidik je športna dejavnost srednješolcev, kjer beležimo skrb vzbujajoč upad (Jurak idr., 2003; Strel idr., 2004). Ti mladostniki si namreč želijo vadbo brez nadzora odraslih v pozno popoldanskih in večernih urah (Jurak idr., 2003), ki jo je po načinu tutorstva mogoče izvajati prav na takšnih športnih površinah. Nadgradnja tovrstni infrastrukturi so strokovno vodeni programi, ki so bolj kakovostni in zagotavljajo redno športno dejavnost.

Povezovanje z izobraževalnim sistemom pri posodabljanju, gradnji in koriščenju športnih objektov. Največji obseg športnih programov v Sloveniji je opravljen v izobraževalnem sistemu (66 %). Obseg obveznih športnih programov je v evropskem vrhu (Hardman, 2002), prav tako pa tudi kakovost kurikularnih in ekstrakurikularnih programov (Jurak idr., 2003; Strel idr., 2004). Zlasti pri gradnji večnamenskih športnih objektov je treba načrtovati, kako vanje umestiti tudi šolski prostor. Ta namreč omogoča stabilnost prihodkov športnega objekta. Pri šolskih športnih objektih pa je treba izhajati iz tega, da so ti objekti osnova zunajšolskemu športnemu udejstvovanju. Zato je treba nadaljevati z mehanizmi spodbujanja gradnje teh objektov skladno s športnimi standardi[12] in spodbudami, da naj šolske športne objekte koristijo učenci, starši in društva tudi zunaj šolskih delovnih dni. Na te načine je mogoče zagotoviti ustrezno izkoriščenost športnih površin in posledično izboljšati njihovo ekonomiko.

Prostorsko umeščanje športnih objektov in poti do šol. Rast cen nepremičnin v večjih mestnih središčih je povzročila pogosto precej nedomišljeno pozidavo, ki je poslabšala dostopnost do športnih objektov. Povečanje prometa je zaradi zaščitniških praks staršev še dodatno zmanjšalo vsakodnevno gibanje otrok, tudi na športnih površinah. Skladno s tem je treba v sodelovanju s pristojnimi organi za prostorsko načrtovanje in varnost v prometu v prostorske plane lokalnih skupnosti strateško umestiti športne objekte in poti do šol. V zvezi s slednjim je treba zagotoviti varne poti, ki naj omogočajo pot v šolo peš, s kolesom, rolerji ali skirojem.

Izboljšanje prostorskih možnosti za priprave in nastope slovenskih športnikov, saj imajo vrhunski športni rezultati vpliv na športno dejavnost ljudi (Bednarik in Petrović, 1998) in na nacionalno identifikacijo Slovencev (Kovač idr., 2005). Prebivalci Slovenije si redko vzamejo čas za obisk športnih tekmovanj (Kovač idr., 2005), zato so prihodki športnih organizacij s tega naslova precej nižji kot v tujini (Bednarik in Kline,1997; Jošt idr., 1999). S tega vidika je iz javnih financ bolj kot prireditvene objekte smotrno financirati olimpijske, regijske in manjkajoče panožne centre. Te je smiselno povezovati z obstoječimi športnimi objekti izobraževanega sistema in drugimi objekti.

Spodbuditi zasebna vlaganja v gradnjo športnih objektov. Po napovedih se bo po recesiji v Sloveniji nadaljevala 4 do 5-odstotna letna rast BDP. Zaradi večjega števila redno športno dejavnih bo naraščal trg športnih storitev v različnih pojavnih oblikah in povezavah z drugimi panogami (turizem, zdravje, izobraževanje, zabava). Pred recesijo se je delež športno dejavnih turistov v Sloveniji povzpel iz 8 na 13 % turistov (Slak, 2007). Vse to bo omogočalo vrsto poslovnih priložnosti, povezanih tudi z vlaganji v športne objekte, ki jih bo mogoče uresničiti le z ustreznimi modeli javno-zasebnih partnerstev, saj javnih financ ne bo dovolj. Takšna partnerstva bi morala omogočiti izgradnjo športnih objektov za zadovoljevanje javnega interesa.

Urediti lastništvo športnih objektov. Nekateri športni objekti propadajo, ker nimajo urejenih lastniških razmerij, ki bi omogočala nadaljnja vlaganja.

12 Tukaj ne gre za zahteve mednarodnih športnih zvez, temveč za primerne velikosti in kakovosti športnih površin, naprav, orodij in opreme.

5. VIRI

Andersen, B. L., Henckel, P. in Saltin, S. (1989). Risk factors for cardiovascular disease in 16 - 19 year-old teenagers. *Journal of Internal Medicine,* 225, 157-163.

Armstrong, N. in Welsman, J. (1994). Assessment and interpretation of aerobic function in children and adolescents*. Exercise and Sport Sciences Reviews,* 22, 435-476.

Bednarik, J. in Petrovič, K. (1998). Transparentnost funkcije sporta za gledatelje i za aktivno uključene u sportsku rekreaciju (Slučaj Slovenije). Zagreb*: Kineziologija, 30*(1), 51-54.

Bednarik, J., Jurak, G., Kolenc, M. in Kolar, E. (2008). Analysis of the income structure of sports organisations and the expenditure of the Slovenian population for sport as a possible research approach to economic aspects of sport. V D. Milanović in F. Prot (ur.), *Proceedings book of 5th International Scientific Conference on Kinesiology, Zagreb* (str. 320-329). Zagreb: Faculty of Kinesiology, University of Zagreb.

Bednarik, J. in Kline, M. (1997). Gibalna dejavnost ter nekatere značilnosti TV gledalcev in obiskovalcev športnih prireditev - dogodkov. V B. Sila in F. Ambrožič (ur.). *Gibalna aktivnost odraslih prebivalcev Republike Slovenije* (str. 26-50). Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.

Beunen, G., Lefevre, J., Claessens, A. L., Lysens, R., Maes, H., Renson, R. idr. (1992). Age-specific correlations analyses of longitudinal physical fitness in men. *European Journal of Applied Physiology and Occupational Physiology,* 64, 538-545.

Brettschneider, W. D., Naul, R., Armstrong, N., Diniz, H. A., Froberg, K., Laakso, L. idr. (2004). *Study on young people's lifestyle and sedentariness and the role of sport in the context of education and as a means of restoring the balance. Final report.* Paderborn: EC, Directorate-General for Education and Culture, Unit Sport.

Bruto domači proizvod, letni podatki (2009). Statistični urad RS. Pridobljeno 10. septembra 2009 iz: http://www.stat.si/tema_ekonomsko_nacionalni_bdp1.asp.

Currie, C., Roberts, C., Morgan, A., Smith, R., Settertobulte, W., Samdal, O. idr. (2004). *Young people's health in context. Health behavior in school-aged children (HBSC) study: international report from the 2001/2002 survey.* (Health policy for children and adolescents, no. 4). Copenhagen: World Health Organization Regional Office for Europe.

Doupona, M. (1996). *Socialno demografska struktura mater in očetov šoloobveznih otrok in njihov odnos do športa.* Doktorska disertacija, Ljubljana: Fakulteta za šport.

Fisher, K. in Carty, C. (2008). *Sustainable Purchasing Practices in Sports Facilities; guidelines for tendering, ordering, handling products and services.* Kildare: ILAM Ireland.

Hardman, K. (2002). *European Physical Education/Sport Survey. Report on Summary of Findings.* 16th Informal Meeting of European Sport Ministers, Warshaw, Poland, 12-13 September 2002. Strasbourg: Council of Europe, Committee for the Development of Sport.

Jošt, B. idr. (1999). *Analiza spremljanja športnih panog v Sloveniji.* Ljubljana: Fakulteta za šport.

Jurak, G. in Bednarik, J. (2006). Economic strength of voluntary work in non-governmental sports organisations in Slovenia. V *Abstract book of 11th World sport for all congress. Physical activity: benefits and challenges.* Havana: Cuban Olympic Committee.

Jurak, G., Bole Breznik, M. in Bednarik, J. (2009). Razvrstitev slovenskih športnih organizacij glede na nekatere njihove značilnosti. *Šport, 57*(1/2), 56-61.

Jurak, G., Kolar, E., Hren, T., Bednarik, J. in Plestenjak, M. (2008). Construction, redevelopment, modernization - sustainable planning of investments in sports facilities. Ljubljana: Olimpijski komite Slovenije.

Jurak, G., Kovač, M. in Strel, J. (2002). *Bazenska kopališča v Sloveniji.* Ljubljana: Zavod za šport Slovenije.

Jurak, G., Kovač, M., Strel, J., Majerič, M., Starc, G., Filipčič, T. idr. (2003). *Sports activities of Slovenian children and young people during their summer holidays.* Ljubljana: University of Ljubljana, Faculty of Sport.

Kemper, H. C., Post, G. B., Twisk, J. W. in Van Mechelen, W. (1999). Lifestyle and obesity in adolescent and young adulthood: results from Amsterdam Growth and Health Longitudinal Study (AGAHLS). *International Journal of Obesity Related*

Metabolic Disorders, 23 (Suppl 3), 34-40.

Kolenc, M. (1998). *Volonterska moč v slovenskih športnih organizacijah.* Diplomsko delo, Ljubljana: Fakulteta za šport.

Kovač, M., Starc, G. in Doupona Topič, M. (2005). *Šport in nacionalna identifikacija Slovencev.* Ljubljana: Fakulteta za šport.

Leskovec, B. (1999). *Šport v prostoru.* Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, Urad RS za prostorsko planiranje.

National Programme of Sport in the Republic of Slovenia. (2000). Ljubljana: Ministry of Education and Sport.

Petrović, K., Ambrožič, F., Bednarik, J., Berčič, H., Sila, B. in Doupona Topič, M. (2001). Športnorekreativna dejavnost v Sloveniji 2000. *Šport, 49*(3), 1-48.

Porevizijsko poročilo o popravljalnih ukrepih Ministrstva za šolstvo in šport (2007).). Računsko sodišče RS. Pridobljeno 10. septembra 2009 iz: http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/I/K58AA0A7169CFD9C0 C1257302004A94BD? openDocument&appSource=91F2455D38551D 7CC12 571 55004755A7

Pravilnik o merilih in pogojih za uporabo sredstev fundacije za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji. *Uradni list RS*, št. 67/98, 88/00, 79/03.

Pravilnik o merilih za sofinanciranje izvajanja letnega programa športa na državni ravni (2009). *Uradni list RS*, št. 120/2005, 6/2007.

Pravilnik o pogojih, merilih in postopku za razporeditev sredstev Fundacije za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji. *Uradni list RS*, št. 92/07.

Pravilnik o učinkoviti rabi energije v stavbah (2008). *Uradni list RS*, št. 93/08, 47/09.

Pravilnik o vodenju razvida športnih objektov (1999). *Uradni list RS*, št. 50/1999.

Pravilnik o vodenju razvidov po zakonu o športu (2008). *Uradni list RS*, št. 108/2008.

Realizacija letnih programov športa od leta 2004 do 2007 (2009). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Direktorat za šport.

Revizijsko poročilo Kdo in kako uresničuje javni interes na področju športa (2006). Računsko sodišče RS. Pridobljeno 10. septembra 2009 iz: http://www.rsrs.si/rsrs/rsrs.nsf/I/ K6839064D85DC587BC12571A80042737B ?Open Document&appSource=91F2455D38551D7CC1257155004755A7

Sallis, J. F., Prochaska, J. J. in Taylor, W. C. (2000). A review of corelates of physical activity of children and adolescents. *Medicine and Science in Sport and Exercise, 32*(5), 963-975.

Sila, B. (2007). Leto 2006 in 16. študija o športnorekreativni dejavnosti Slovencev: Pogostost športne aktivnosti in delež športno aktivnega prebivalstva. *Šport, 55*(3), 3-11.

Sila, B. (2009). *Pogostost športne aktivnosti in delež aktivnega prebivalstva v letu 2008.* Ljubljana: Fakulteta za šport, Univerza v Ljubljani.

Slak, N. (2007). *Primernost turistične ponudbe za povpraševanje športno aktivnega turista - primer Slovenije.* Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Strauss, R. S. in Pollack, H. A. (2001). Epidemic in childhood overweight. *Journal of the American Medical Association*, 2845-2848.

Strel, J., Kovač, M. in Jurak, G. (2004). *Study on young people's lifestyle and sedentariness and the role of sport in the context of education and as a means of restoring the balance. Case of Slovenia - Long version.* Pridobljeno 11. junija 2004 iz: www.sp.uni-lj.si/didaktika. Ljubljana: Fakulteta za šport.

Wedderkopp, N., Froberg, K., Hansen, H. S. in Andersen, L. B. (2004). Secular trend in physical fitness and obesity in Danish 9-years old girls and boys. An Odense School Child Study and Danish substudy of the European Youth Heart Study. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sport, 14*(3), 150-155.

Zakon o športu (1998). *Uradni list RS*, št. 22/1998.

Edvard Kolar

7.

POVEZANOST UKREPOV IN MERJENIH UČINKOV NACIONALNEGA PROGRAMA ŠPORTA V REPUBLIKI SLOVENIJI (2000)

1. UVODNA IN METODOLOŠKA IZHODIŠČA O POVEZANOSTI UKREPOV IN UČINKOV NACIONALNEGA PROGRAMA ŠPORTA (2000)

Namen pričujočega poglavja je predvsem oceniti učinkovitost in uspešnost nacionalnega programa športa (2000, v nadaljevanju NPŠ). V prvem delu so povzete najpomembnejše ugotovitve na področjih izvajanja ukrepov NPŠ (2000) in učinkov oz. kazalnikov uspešnosti in učinkovitosti izvedenih ukrepov. V drugem delu pa smo želeli ugotoviti stopnjo povezanosti med izvedenimi finančnimi ukrepi in učinki, med učinki na posameznih področjih in vsebinah NPŠ (2000) ter pojasnjenost posameznih učinkov z izbranimi izvedenimi finančnimi ukrepi.

V **povzetku ukrepov in merjenih učinkov** so analitično predstavljeni ukrepi, ki so bili zapisani na posameznih področjih in vsebinah NPŠ (2000), in učinki izvedenih ukrepov v analiziranem obdobju med letoma 2001 in 2008. Za posamezne ukrepe smo glede na prepoznane učinke podali tudi **oceno uspešnosti izvedbe posameznega ukrepa**. Na podlagi podanih ocen uspešnosti izvedenih ukrepov smo v zaključku prvega dela izračunali **delež uspešnosti izvedbe NPŠ (2000).**

Za ugotavljanje **povezanosti** ukrepov in učinkov ter **pojasnjenosti** posameznih učinkov smo izoblikovali spremenljivke, ki predstavljajo kvantitativne vrednosti posameznega ukrepa oz. učinka.

Pri snovanju **spremenljivk ukrepov**, izvedenih pri uveljavljanju NPŠ (2000), smo te razdelili v finančne (financiranje iz javnofinančnih sredstev) in nefinančne (drugi ukrepi, kot so izboljšanje programov, povečanje števila športnih organizacij, davčne vzpodbude, število izvedenih usposabljanj in spopolnjevanj, inšpekcijski nadzori, oglaševalske akcije, uveljavljanje statusnih pravic, oblikovanje sistema vrednotenja in razvrščanja športnih panog idr.). Pri delitvi ukrepov na dve kategoriji smo izhajali iz dejstva, da je izvajanje nefinančnih ukrepov na posameznih področjih odvisno predvsem od višine javnofinančnih sredstev, dodeljenih posamezni vsebini NPŠ (2000). Tako lahko sklepamo, da sta količina in kakovost izvedbe posameznega ukrepa odvisni predvsem od višine namenjenih javnofinančnih sredstev in ravni doseganja načrtovane višine sredstev. Navedeno torej pomeni, da je bilo izvajanje nefinančnih ukrepov neposredno odvisno od višine javnofinančnih sredstev, kar pomeni, da so od višine javnofinančnih sredstev odvisni tudi doseženi učinki NPŠ (2000). Avtorji analiz se zavedamo, da odvisnost med učinki in višino javnofinančnih sredstev (finančni ukrepi) za izvajanje nefinančnih ukrepov ni neposredna, saj je kakovost izvajanja nefinančnih ukrepov odvisna od več dejavnikov, kot so učinkovita raba sredstev, kakovost dela strokovnega kadra, kakovost načrtovanja in uveljavljanja programov, kakovost nadzora nad namensko porabo sredstev, kakovost spremljanja in merjenja učinkov idr. Navedeni dejavniki pa neposredno pozitivno ali negativno vplivajo na merjene učinke NPŠ (2000).

Ne glede na zaznane pomanjkljivosti bomo na strani ukrepov oblikovali pet kvantitativnih spremenljivk, ki bodo predstavljale vrednosti izvajanja finančnih ukrepov v posamezni podstrukturi analize NPŠ (2000). Oblikovanim spremenljivkam finančnih ukrepov NPŠ (2000) smo dodali še finančni spremenljivki iz poglavja o ekonomskih učinkih športa, ki predstavljata višino izdatkov prebivalstva in višino izdatkov podjetij za storitve in proizvode športa v preučevanem obdobju. Menimo namreč, da je imela višina zasebnih izdatkov za šport pomemben vpliv na rast in razvoj slovenskega športa.

Na strani **učinkov** smo oblikovali spremenljivke, ki neposredno kažejo na kvantitativno rast in kakovostni razvoj področja slovenskega športa v preučevanem obdobju. Tako je bilo oblikovanih pet spremenljivk:

dve, ki kažeta na kvantitativno rast (delež športno dejavnih, število registriranih športnikov), in tri, ki kažejo na kakovostni razvoj (število kategoriziranih, število vrhunskih športnikov in število osvojenih medalj na največjih mednarodnih športnih tekmovanjih) slovenskega športa. Vse spremenljivke učinkov so iz programske podstrukture. Logika povezanosti in pojasnjenosti med finančnimi ukrepi, nefinančnimi ukrepi in učinki je prikazana v Prikazu 1.

Prikaz 1: Povezanost nefinančnih in finančnih ukrepov NPŠ (2000) z učinki NPŠ (2000).

Za spremnljivke, pri katerih nismo imeli ustreznih kvantitativnih podatkov za celotno obdobje, smo te izračunali z linearno interpolacijo na podlagi poznavanja začetnega in/ali vmesnega ter končnega stanja, s čemer smo dobili dobre približke dejanskih vrednosti.

Analizo povezanosti smo naredili z analizo korelacije (Pearsonov koeficient korelacije) in na podlagi višine koeficientov povezanosti ugotavljali povezanost ukrepov in učinkov ter povezanost med učinki znotraj programske podstrukture (Pučko, 2008, str. 43-44). Za vse oblikovane spremenljivke učinkov smo naredili analizo pojasnjenosti posameznega učinka (kazalnika) z izvedenimi finančnimi ukrepi in zasebimi izdatki ter na ta način ugotavljali, kateri finančni ukrepi so imeli največji vpliv na vedenje učinka. Analizo povezanosti smo naredili s hierarhijsko regresijsko analizo (Pučko, 2008, str. 43-44). Pri uporabi navedenih statističnih metod se zavedamo metodoloških omejitev, vendar menimo, da je uporaba metod za namen prikaza pojasnjenosti upravičena. Kot upravičeno jo priporoča tudi Pučko (2008, str. 43-44) v učbeniku »Strateški management 1«. Statistična obdelava spremenljivk je bila narejena s statističnim programom SPSS 11,5 za Windows.

2. POVZETEK UKREPOV IN UČINKOV NACIONALNEGA PROGRAMA ŠPORTA (2000)

V tem poglavju je prikazan povzetek najpomembnejših ugotovitev na področju izvedenih ukrepov, načrtovanih v NPŠ (2000), in učinkov, ki so bili predvideni v NPŠ (2000). Prikaz ukrepov in učinkov sledi enaki logiki posameznih podstruktur športa v Republiki Sloveniji in njim pripadajočim vsebinam, kot si sledijo v predhodnih poglavjih. Uspešnost izvajanja posameznih ukrepov smo, tam kjer je bilo to možno, tudi ocenili.

PODSTRUKTURA	PODROČJE	UKREP (USMERITEV), PODPODROČJE	OCENA USPEŠNOSTI (UČINKOV) UVELJAVLJENEGA UKREPA oz. ZNAČILNOSTI PODPODROČJA
2. ORGANIZACIJSKA PODSTRUKTURA	2.1 DELOVANJE ŠPORTNIH ORGANIZACIJ V REPUBLIKI SLOVENIJI	**Realizacija NPŠ (2000) na področju načrtovanih javnofinančnih sredstev**	Sredstva lokalnih skupnosti bistveno presegajo predvidena v NPŠ (skupaj za celotno obdobje za 429,56 %), medtem ko sredstva države zaostajajo (v celotnem obdobju za **36,49 %**). Skupna sredstva za delovanje športnih organizacij v celotnem opazovanem obdobju presegajo načrtovana za **146,33 %**. **Struktura financiranja** področja je bila **popolnoma neskladna z načrtovano**, **delež realizacije** NPŠ (2000) **je presegel načrtovanega**.
		Izboljšanje programov športnih organizacij	Na podlagi ocene kakovostnih spremenljivk, povezanih z doseženimi učinki na področju delovanja športnih organizacij (povečan delež športno dejavnih prebivalcev, 470 % več otrok in mladostnikov v najkakovostnejših programih športa, 96 % več otrok v programih športa, ki dosegajo enega od mladinskih nazivov kategoriziranih športnikov (mladinski, perspektivni), 76 % povišanje števila kategoriziranih športnikov, **39,6 %** povečanje števila osvojenih medalj na največjih tekmovanjih, povečanje števila športnih panog in občin s kategoriziranimi športniki), ocenjujemo, da je bil ukrep **zelo uspešno uveljavljen.**
		Povečanje števila športnih organizacij	Skupno število športnih organizacij se je v celotnem opazovanem obdobju povečalo za 91 % oz. za 3544 subjektov. Število športnih društev se je povečalo za **63,3 %** oz. **2370** društev, število dobičkonosnih športnih organizacij za **963 %** oz. **1165** združb ali posameznikov, registriranih za opravljanje športne dejavnosti, in število javnih organizacij za **31 %** oz. **devet** združb. Na podlagi navedenega ocenjujemo, da je bil ukrep **zelo uspešno uveljavljen.**
		Povečanje števila članov športnih društev	Glede na ugotovljeno povišanje števila športnih društev in povečano število registriranih tekmovalcev v nacionalnih tekmovalnih sistemih iz **15.000** (ocena v NPŠ za leto 2000) na **87.520** (OKS - ZŠZ; 2009) ocenjujemo, da se je primerljivo s temi spremenljivkami povečalo tudi članstvo v športnih društvih. Na podlagi tega ocenjujemo, da je bil ukrep **zelo uspešno uveljavljen.**
		Povečanje deleža športno dejavnega prebivalstva	Ukrep je bil **zelo uspešno uveljavljen.** Obrazložitev je podana v analizi programske podstrukture na področju športne rekreacije.

PODSTRUKTURA	PODROČJE	UKREP (USMERITEV), PODPODROČJE	OCENA USPEŠNOSTI (UČINKOV) UVELJAVLJENEGA UKREPA oz. ZNAČILNOSTI PODPODROČJA
2. ORGANIZACIJSKA PODSTRUKTURA	2.2 MEDNARODNA DEJAVNOST IN ZAMEJSKI ŠPORT	**Realizacija NPŠ (2000) na področju načrtovanih javnofinančnih sredstev**	Področje mednarodne dejavnosti je bilo iz javnofinančnih sredstev financirano izključno prek letnega programa športa MŠŠ. Uresničitev NPŠ (2000) je dosegla v opazovanem obdobju **80,45 %** načrtovanih sredstev. **Struktura financiranja** področja je bila **skladna z načrtovano**.
		Sodelovanje z mednarodnimi organizacijami (MŠŠ)	V opazovanem obdobju je MŠŠ z zaposlenimi in zunanjimi sodelavci izvedlo večje število dejavnosti, povezanih z vzpostavitvijo in uveljavitvijo dvostranskih sporazumov (Hrvaška, Rusija, Kitajska), dvostranskega/večstranskega sodelovanja (Svet Evrope, Evropska komisija, Unesco, Združeni narodi, Wada, Alpe-Jadran, Frankofonija) in večje število obiskov tujih delegacij.

PODSTRUKTURA	PODROČJE	UKREP (USMERITEV), PODPODROČJE	OCENA USPEŠNOSTI (UČINKOV) UVELJAVLJENEGA UKREPA oz. ZNAČILNOSTI PODPODROČJA
3. FINANČNA PODSTRUKTURA	3.1 JAVNOFINANČNI VIDIKI ŠPORTA	**Zagotavljanje javnofinančnih sredstev za izvajanje NPŠ (2000) med letoma 2001 in 2008**	Javnofinančna sredstva za uveljavljanje NPŠ (2000) so se zagotavljala iz treh javnofinančnih virov. Skupaj je bilo v celotnem analiziranem obdobju zagotovljenih **669.377.270 evrov** javnofinančnih sredstev. Sredstva so se v povprečju povečevala za 7,38 odstotne točke na leto.
			V celotni strukturi javnofinančnih sredstev predstvalja delež lokalnih skupnosti **75,15 %**, delež države pa **24,85 %**. Delež države je sestavljen iz deleža MŠŠ (**65,15 %**) in deleža FŠO (**34,85 %**). Delež javnofinančnih sredstev z državne ravni se je v celotnem opazovanem obdobju v strukturi skupnih sredstev povečeval.
			Skupna vrednost javnofinančnih sredstev, namenjenih programom športa med letoma 2001 in 2008, je dosegla **90,06 %** sredstev, načrtovanih v NPŠ (2000). Uresničevanje sredstev na ravni države (**92,05 %**) je bilo nekoliko bolj uspešno kot uresničevanje na ravni lokalnih skupnosti (**89,42 %**).
			V opazovanem obdobju so bila večkrat presežena (realizacija je bila **338,56 %**) sredstva, namenjena **podpornim dejavnostim na področju športa** (delovanje, razvojne naloge in objekti), ki imajo sicer lahko pomemben vpliv na razvoj in rast športnega področja. Z vidika uresničevanja NPŠ (2000) je bilo **»podhranjeno«** (realizacija je bila **33,81 %**) področje programov oz. **neposredne dejavnosti športa** (šport otrok in mladine, vrhunski in kakovostni šport, športna rekreacija in šport invalidov).

PODSTRUKTURA	PODROČJE	UKREP (USMERITEV), PODPODROČJE	OCENA USPEŠNOSTI (UČINKOV) UVELJAVLJENEGA UKREPA oz. ZNAČILNOSTI PODPODROČJA
3. FINANČNA PODSTRUKTURA	3.1 JAVNOFINANČNI VIDIKI ŠPORTA	**Zagotavljanje javnofinančnih sredstev za izvajanje NPŠ (2000) med letoma 2001 in 2008**	Povprečni delež javnofinančnih sredstev za šport v BDP med letoma 2001 in 2008 je **0,323 %**, kar pomeni, da je bila **dolgoročna usmeritev NPŠ (2000; točka 3.3) dosežena**.
			Trend deleža sredstev, ki so v državnem proračunu namenjena športu znotraj celotnega državnega proračuna, je v opazovanem obdobju **pozitiven**. Povprečni delež sredstev za šport znotraj državnega proračuna je **0,19 %**.
			Na podlagi ugotovitev lahko ocenimo, da so bile država in lokalne skupnosti pri zagotavljanju višine sredstev glede na načrtovana v NPŠ (2000) **relativno uspešne,** pri uveljavljanju načrtovane strukture financiranja pa **neuspešne**. V celotnem obdobju je bil največji poudarek na **financiranju vzpostavljanja pogojev** (infrastrukturnih, kadrovskih, organizacijskih) **za razvoj športa** in **veliko manj na neposredni dejavnosti v športu** (programi).
	3.2.EKONOMSKI UČINKI SLOVENSKEGA ŠPORTA	**Slovenski športni trg**	Posebnost slovenskega trga je njegova **majhnost**. To se kaže v majhnem potencialu sponzorjev in oglaševalcev v času prenosa športnih prireditev in dejstvu, da **prodaja TV-pravic v druge države ni velika, saj slovenska tekmovanja niso dovolj zanimiva**.
		Prihodki športnih organizacij	Ugotavljamo, da **prihodki športnih organizacij ne sledijo rasti izdatkov prebivalcev za prostočasne dejavnosti**, kar kaže na to, da so **storitve športnih organizacij slabše konkurenčne**, zato šport **izgublja tržni delež** v porabi ljudi za prostočasne dejavnosti. Podrobnejša analiza kaže, da je **zlasti civilna športna sfera tista, ki ne sledi družbenemu razvoju**. Skupni prihodki vseh športnih organizacij v zadnjem letu dosegajo **0,87 % BDP**. V celotnih prihodkih športnih organizacij **se povečujejo zlasti prihodki v zasebnem sektorju**, ki ga predstavljajo prihodki gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov na področju športa. Športna društva in zveze **največjih desetih športnih panog** po prihodkih **ustvarijo več kot polovico celotnih prihodkov športnih društev**.
		Izdatki za šport	Celotni izdatki za šport so vse do leta 2007 **nominalno naraščali**, v odnosu **do BDP** pa so zaradi večjih vlaganj Slovenije v druge družbene izseke, zlasti prometno infrastrukturo, **padali**. Delež izdatkov za šport je tako iz **2,38 % BDP iz leta 2001** padel na **1,91 % BDP** v letu 2006, kar pa je še vedno primerljivo z razvitimi državami (Bartoluci, 2004; Watt, 2003). Leta **2007** je delež izdatkov za šport v BDP znašal **1,93 % oz. 597.521.712 evrov**.

PODSTRUKTURA	PODROČJE	UKREP (USMERITEV), PODPODROČJE	OCENA USPEŠNOSTI (UČINKOV) UVELJAVLJENEGA UKREPA oz. ZNAČILNOSTI PODPODROČJA
3. FINANČNA PODSTRUKTURA	3.2.EKONOMSKI UČINKI SLOVENSKEGA ŠPORTA	**Zasebni in javni izdatki za šport**	Razmerje med zasebnimi in javnimi izdatki se skozi leta bistveno ne spreminja, spreminja pa se obseg porabe, ki ga narekuje predvsem gospodarska rast. V povprečju so v obdobju 2001 - 2007 **zasebni izdatki predstavljali 84 %, javni izdatki za šport pa 16 %** vseh izdatkov za šport. Delež javnih izdatkov za šport je **nižji kot v drugih državah EU** (Bednarik, Kovač in Jurak, 2001).
		Izdatki gospodinjstev za šport	Prebivalci Slovenije potrošimo **največ za nakup športnih izdelkov (78,18 %** - športna oblačila in obutev ter oprema za športe na prostem) ter več kot trikrat manj za športne storitve (21,82 % - športni tečaji, članarine športnim klubom, vadnine ter smučarske vozovnice in vstopnice za športne prireditve). Povprečno gospodinjstvo je športu v letu 2005 namenilo **496 evrov**, kar je primerljivo s članicami EU-15 (Eurostat, 2005).
		Izdatki podjetij za šport	Izdatki podjetij za šport v obdobju 2001 - 2007 predstavljajo v povprečju **18,1 % vseh izdatkov za šport.** Pri izdatkih podjetij gre večinoma za **sponzorstva**. Izdatki podjetij predstavljajo **največji delež izdatkov za športne storitve.**
	3.3 DAVČNI VIDIKI SLOVENSKEGA ŠPORTA	**Pomankanje davčnih vzpodbud za šport**	**Zakonodaja omejuje** tako donacije pravnih kot tudi donacije fizičnih oseb. Ker stroški **donacij niso davčno priznani odhodki**, lahko ugotovimo, da **gospodarske družbe niso spodbujane k temu, da bi za namene športa donirale več sredstev.**
		Obdavčitev prostovoljnega dela	Neprofitne organizacije **nimajo možnosti, da prostovoljno delo opredelijo kot strošek**, ki bi jim zmanjšal davčno osnovo in s tem davčno breme. **Več kot bo prostovoljnega dela** v športni organizaciji, **več davka bo organizacija plačala**. Očitno je, da pristop, kot ga predvidevata trenutna davčna zakonodaja in **davčna praksa, ni ustrezen.**
		Opredelitev pridobitne dejavnosti	Pravne osebe, ki se ukvarjajo s športom **(predvsem športna društva)**, so v skladu z zadnjim pravilnikom o pridobitni dejavnosti **obdavčena skoraj enako kot gospodarske družbe**. Glede na določbe pravilnika je treba veliko večino prihodkov društev opredeliti kot prihodke iz pridobitne dejavnosti. Pri tem se pojavi problem, da se **stroški, ki so povezani s pridobivanjem teh prihodkov** (če je delo opravljeno prostovoljno), **ne priznajo pri zniževanju davčne osnove**. S tem neprofitnim organizacijam **ostaja manj »dobička« za opravljanje svojega poslanstva.**

PODSTRUKTURA	PODROČJE	UKREP (USMERITEV), PODPODROČJE	OCENA USPEŠNOSTI (UČINKOV) UVELJAVLJENEGA UKREPA oz. ZNAČILNOSTI PODPODROČJA
3. FINANČNA PODSTRUKTURA	3.3 DAVČNI VIDIKI SLOVENSKEGA ŠPORTA	**Namenska poraba sredstev**	Glede na to, da so tudi v športu velika nihanja v primeru zbiranja potrebnih sredstev za investicije (npr. v športne objekte), bi se tudi s tega naslova neprofitnim organizacijam **morala priznati dodatna olajšava, saj so sicer prihodki**, ki jih je društvo izkazalo iz pridobitne dejavnosti (namenjeni investiciji), **v celoti obdavčeni v letu**, ko je društvo pridobilo prihodke, ne glede na to, da so bili ti v **celoti porabljeni za investicijo (**npr. v športni objekt).
		Stroški, povezani s športno dejavnostjo zaposlenih	Skladno s 3. točko prvega odstavka 30. člena ZDDPO-2 se stroški, ki se nanašajo na zasebno življenje, npr. za zabavo, oddih, šport in rekreacijo, vključno s pripadajočim davkom na dodano vrednost, **davčno ne priznajo**. Menimo, da je takšno **obravnavanje omenjenih stroškov za šport nedopustno** in s strani države povsem **neodgovorno**.
		Dohodnina	**Slovenska davčna zakonodaja** je **zelo neugodna** z vidika **osebne obdavčitve**. V preteklosti smo že bili priča prvim **selitvam naših vrhunskih športnikov v davčno ugodnejše države** (Jolanda Čeplak, Katarina Srebotnik). Če se razmere ne bodo uredile in davčno breme ne bo zmanjšalo, se bojimo, da bodo **takšne selitve naših najbolj komercialnih športnikov postale v Sloveniji stalna praksa**.
		Davek na dodano vrednost	Društva **precejšen del sredstev** prejmejo prek **donacijskih in sponzorskih prispevkov in prostovoljnega dela,** od katerih **petina sredstev odteka v državno blagajno prek DDV**. Na ta način se država do športnih institucij obnaša **mačehovsko**, saj po eni strani vztrajno poudarja, da je treba čim več sredstev zagotoviti s prostovoljnimi prispevki in delom, po drugi strani pa nato **z davki pobere obsežen del teh sredstev**.

PODSTRUKTURA	PODROČJE	UKREP (USMERITEV), PODPODROČJE	OCENA USPEŠNOSTI (UČINKOV) UVELJAVLJENEGA UKREPA oz. ZNAČILNOSTI PODPODROČJA
4. RAZVOJNO - RAZISKOVALNO -PODSTRUKTURA	4.1 IZOBRAŽEVANJE, USPOSABLJANJE IN SPOPOLNJEVANJE STROKOVNIH KADROV V ŠPORTU	**Realizacija NPŠ (2000) na področju načrtovanih javnofinančnih sredstev**	Realizirana javnofinančna sredstva (**5.831.723 evrov**), namenjena tej vsebini NPŠ (2000), v celotnem obdobju **presegajo** načrtovana za **28,21 %** izključno zaradi sredstev lokalnih skupnosti, ki presegajo načrtovana za kar **109,20 %**. Država dosega **le 63,42 %** načrtovanih sredstev za omenjene vsebine. **Struktura financiranja** področja **ni** bila **skladna z načrtovano**, **realizacija** NPŠ (2000) je **presegla načrtovana sredstva**.
		Vzpostavitev sistema izbraževanja, usposabljanja in spopolnjevanja strokovnih delavcev v športu	V Republiki Sloveniji **je bil vzpostavljen ustrezen sistem izobraževanja, usposabljanja, spopolnjevanja in napredovanja strokovnih kadrov športu**. Za vse ravni razvoja kadrov v športu so vzpostavljeni programi, ki jih izvajajo kompetentni izvajalci (**dva visokošolska programa - FŠ UL, PF UM; 282 programov usposabljanja - 60 izvajalcev**). Ocenjujemo, da je bil ukrep **uspešno uveljavljen**.
		Vzpostavitev sistema izbraževanja in usposabljanja managerjev v športu	Pripravljeno in uveljavljeno je bilo **večje število različnih programov za usposabljanje managerjev v športu**. V sodelovanju med ljubljanskima **Fakulteto za šport** in **Ekonomsko fakulteto** je bil v študijskem letu 2007/08 uspešno uveljavljen **magistrski program *»Športni management«,*** na katerem lahko študentje izbirajo med dvema smerema (Management športnih organizacij ali Vodenje v športu). Ocenjujemo, da je bil ukrep **uspešno uveljavljen.**
		Izobraževanje kadrov v športu	Na področju izobraževanja je v opazovanem obdobju uspešno končalo študij **1130** kadrov, ki so si pridobili **visokošolsko izobrazbo za delo na področju športa**. Ocenjujemo, da je bil ukrep **uspešno uveljavljen.**
		Usposabljanje kadrov v športu	Na področju usposabljanja strokovnih delavcev v športu je bilo v celotnem obdobju **usposobljenih 9679 strokovnih delavcev**. Povprečno je bilo porabljenih **602,51 evra** javnofinančnih sredstev na usposobljenega. Ocenjujemo, da je bil ukrep **uspešno uveljavljen.**

PODSTRUKTURA	PODROČJE	UKREP (USMERITEV), PODPODROČJE	OCENA USPEŠNOSTI (UČINKOV) UVELJAVLJENEGA UKREPA oz. ZNAČILNOSTI PODPODROČJA
4. RAZVOJNO - RAZISKOVALNA PODSTRUKTURA	4.2 ZALOŽNIŠTVO V ŠPORTU	**Realizacija NPŠ (2000) na področju načrtovanih javnofinančnih sredstev**	V celotnem analiziranem obdobju je bilo realiziranih **83,86 %** (**2.331.061 evrov)** od načrtovanih sredstev. Država (MŠŠ in FŠO) je tej vsebini NPŠ (2000) namenila skoraj trikratnik sredstev lokalnih skupnosti in dosegla le **68,42-odstotno** realizacijo načrtovanih sredstev, medtem ko so lokalne skupnosti dosegle **238,24-odstotno** realizacijo načrtovanih sredstev. Trend višine skupnih finančnih sredstev za programe založništva v športu je med letoma 2001 in 2008 **negativen**. **Struktura financiranja** področja **je** bila **skladna z načrtovano**. **FŠO** je v obdobju 2001 - 2008 v **povprečju** sofinancirala izdajo **70 publikacij** letno, od tega **26 periodičnih publikacij** (revije in zborniki) ter **44 programov strokovne literature**. Podatkov o številu sofinanciranih publikacij ostalih sofinancerjev ni bilo mogoče pridobiti.
	4.3 SPREMLJANJE PRIPRAVLJENOSTI IN SVETOVANJE ŠPORTNIKOM	**Realizacija NPŠ (2000) na področju načrtovanih javnofinančnih sredstev**	V celotnem analiziranem obdobju je bilo realiziranih **98,99 %** (**774.146 evrov)** od načrtovanih sredstev. Država (MŠŠ in FŠO) je presegla (**123,78 %**) realizacijo načrtovanih sredstev, medtem ko so lokalne skupnosti dosegle le **24,61-odstotno** realizacijo načrtovanih sredstev. Trend višine skupnih finančnih sredstev je med letoma 2001 in 2008 **pozitiven**. **Struktura financiranja** področja **ni** bila **skladna z načrtovano**. FŠO je v celotnem analiziranem obdobju predstavljala **najpomembnejši in najbolj stabilen vir financiranja** nacionalnega programa meritev in svetovanj ter nabave merilnih tehnologij.
		Svetovanje pri vključevanju otrok v šport in vrednotenje psihosomatskega statusa športnikov rekreativcev	Svetovanje pri vključevanju otrok v šport poteka v omejenem obsegu prek športnih pedagogov, ki staršem na njihovo željo interpretirajo podatke iz nacionalnega sistema Športnovzgojni karton (SLO-fit). Spremljanje in vrednotenje psihosomatskega statusa športnih rekreativcev v majhem obsegu poteka v okviru dejavnosti Inštituta za šport Fakultete za šport. Ocenjujemo, da ukrepa **nista bila uspešno uveljavljena.**
		Ugotavljanje zdravstvenega statusa športnikov in svetovanje	Preventivni zdravniški pregledi športnikov se izvajajo v **omejenem obsegu**, ker ZZZS ni sklenila pogodb za zadostno število pregledov in ker niso sprejeta navodila za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni, ki bi vključevala športnike. Ocenjujemo, da ukrep **ni bil uspešno uveljavljen.**
		Ugotavljanje ravni treniranosti športnikov in spremljanje njihovega razvoja	V strateškem obdobju se **je dodobra razvila dejavnost spremljanja pripravljenosti in svetovanja športnikom**, saj na Inštitutu za šport v Ljubljani deluje **devet laboratorijev**, poleg tega pa deluje še **en laboratorij** na Univerzi na Primorskem. Ocenjujemo, da je bil ukrep **uspešno uveljavljen.**

PODSTRUKTURA	PODROČJE	UKREP (USMERITEV), PODPODROČJE	OCENA USPEŠNOSTI (UČINKOV) UVELJAVLJENEGA UKREPA oz. ZNAČILNOSTI PODPODROČJA
4. RAZVOJNO - RAZISKOVALNA PODSTRUKTURA	4.4 ZNANSTVENO RAZISKOVALNA DEJAVNOST V ŠPORTU	**Realizacija NPŠ (2000) na področju načrtovanih javnofinančnih sredstev**	V celotnem analiziranem obdobju je bilo realiziranih **44,88 %** (**166.574 evrov)** od načrtovanih sredstev. Država (MŠŠ in FŠO) je dosegla **99,03-odstotno** realizacijo načrtovanih sredstev, medtem ko so lokalne skupnosti dosegle le **0,97-odstotno** realizacijo načrtovanih sredstev. Trend višine skupnih finančnih sredstev je med letoma 2001 in 2008 **pozitiven**. **Struktura financiranja** področja **ni** bila **skladna z načrtovano**. FŠO je v analiziranem obdobju postala **najbolj stabilen vir financiranja** znanstveno-raziskovalne dejavnosti znotraj letnega programa športa.
		Raziskovalni projekti na področju športa	**Raziskovalnih projektov** na področju športa je bilo v preteklem desetletju **32**, **programskih skupin pa osem**, vendar pa je bila ta raziskovalna dejavnost v povprečju letno sofinancirana iz vseh virov s samo **14,2 FTE**. Sredstva letnega programa športa (MŠŠ in FŠO) za raziskovalno dejavnost v športu so predstavljala na letni ravni 1,24 FTE, kar predstavlja 8,7 % vseh raziskovalnih sredstev v športu. Vidno je, da je obseg sofinanciranja raziskovalne dejavnosti v športu v omenjenem obdobju padal, še večji padec pa je viden v odnosu do BDP, saj je ta v obdobju 2001 - 2008 zrasel za 89 %, cena raziskovalne ure pa za 33 %. Ocenjujemo, da ukrep **ni bil uspešno uveljavljen.**
	4.5 UPORABA NEDOVOLJENIH POŽIVIL IN POSTOPKOV	**Realizacija NPŠ (2000) na področju načrtovanih javnofinančnih sredstev**	V celotnem analiziranem obdobju je bilo realiziranih **89 %** (**242.578 evrov)** od načrtovanih sredstev. Sredstva za to dejavnost so bila namenjena izključno iz proračuna MŠŠ. Trend višine skupnih finančnih sredstev je med letoma 2001 in 2008 **pozitiven.**
		Izobraževanje vseh, ki sodelujejo v športu	V 13 letih so bila izvedena tudi številna predavanja po naročilu posameznih zvez ali klubov. Ocenjujemo, da je bil ukrep **uspešno uveljavljen.**
		Informiranje o novostih v boju proti dopingu	Vsakoletni **Seznam prepovedanih snovi in postopkov**, ki ga določi Wada, stopi v veljavo 1. januarja in ga NAK prevede in objavi že novembra ali decembra pred veljavnostjo. Ocenjujemo, da je bil ukrep **uspešno uveljavljen.**
		Testiranje	V celotnem analiziranem obdobju je bilo izvedenih **2159** odvzemov, od katerih je bilo **335** odvzemov oz. dopinških kontrol izvedenih nenapovedano. Na leto je bilo izvedenih **269,9** testiranja. Ocenjujemo, da je bil ukrep **uspešno uveljavljen.**

PODSTRUKTURA	PODROČJE	UKREP (USMERITEV), PODPODROČJE	OCENA USPEŠNOSTI (UČINKOV) UVELJAVLJENEGA UKREPA oz. ZNAČILNOSTI PODPODROČJA
4. RAZVOJNO - RAZISKOVALNA PODSTRUKTURA	4.6 INFORMATIKA V ŠPORTU	**Realizacija NPŠ (2000) na področju načrtovanih javnofinančnih sredstev (spodbujanje vlaganja v informacijsko tehnologijo)**	V celotnem analiziranem obdobju je bilo realiziranih **69,90 %** (**1.589.702 evrov)** od načrtovanih sredstev. Država (MŠŠ in FŠO) je dosegla **84,57-odstotno** realizacijo načrtovanih sredstev, medtem ko so lokalne skupnosti dosegle **40,55-odstotno** realizacijo. Trend višine skupnih finančnih sredstev za programe informatike v športu je med letoma 2001 in 2008 **negativen**. **Struktura financiranja** področja **je** bila **skladna z načrtovano**.
		Spodbujanje elektronskega povezovanja in poslovanja na področju športa	Do konca leta 2005 je ŠPiC razvil **20 spletnih aplikacij**, ki so omogočale elektronsko poslovanje ter povezovanje med športnimi organizacijami ter med športnimi organizacijami in državo. Spletne aplikacije je ob koncu leta 2005 uporabljalo **2405 registriranih uporabnikov**. V povprečju se je **vsako leto število uporabnikov povečalo za 481 registriranih**. V letu 2005 je na spletnem strežniku ŠPiC gostovalo **594 aktivnih spletnih domen oz. spletnih strani športnih društev in zvez**. **Do leta 2005** je bila na področju informatike v športu **vzpostavljena infrastruktura**, ki bi lahko danes pomembno vplivala k **večji konkurenčni prednosti športa na področju prostočasne industrije. Dejavnosti MŠŠ med letoma 2006 in 2008** na področju informatike **so močno zavrle nadaljnji razvoj področja**, zato ukrepe ocenjujemo kot **delno uveljavljene**.
		Spodbujanje informacijske kulture na področju športa	
	4.7 INŠPEKCIJA V ŠPORTU	**Opravljanje naloge iz 54. člena zakona o športu (1998)**	V obdobju med 2001 in 2008 je bilo skupaj opravljenih **776 inšpekcijskih nadzorov**, od katerih največji delež (**52,71 %** oz. 409 nadzorov) odpade na **posamezne izvajalce NPŠ** (2000), sledita pa mu deleža opravljenih inšpekcijskih nadzorov **v lokalnih skupnostih** (**30,80 %** oz. 239 nadzorov) in na **športnih prireditvah** (**16,49 %** oz. 40 nadzorov).
		Nadzor izvajanja LPŠ	Ugotavljamo, da je **učinek inšpekcije v športu velik** pri zagotavljanju pravilnih postopkov pri **izvajanju letnega programa športa** na lokalni ravni. Ocenjujemo, da je bil ukrep **uspešno uveljavljen.**
		Nadzor kadrov	Opazen je **porast usposobljenih strokovnih delavcev v športu, ki izpeljujejo športne programe**. Ocenjujemo, da je bil ukrep **uspešno uveljavljen.**
		Nadzor obdobnih zdravniških pregledov športnikov.	Viden je porast števila kategoriziranih športnikov, ki so opravili **obdobni zdravniški pregled**, vendar je delež športnikov, ki pregleda niso opravili, še vedno velik. Ocenjujemo, da je bil ukrep le delno **uspešno uveljavljen.**

PODSTRUKTURA	PODROČJE	UKREP (USMERITEV), PODPODROČJE	OCENA USPEŠNOSTI (UČINKOV) UVELJAVLJENEGA UKREPA oz. PODPODROČJA
5. PROGRAMSKA PODSTRUKTURA	5.1 INTERESNA ŠPORTNA VZGOJA OTROK IN MLADINE	**Realizacija NPŠ (2000) na področju načrtovanih javnofinančnih sredstev**	V obdobju med 2001 in 2008 je bilo programom interesne športne vzgoje otrok in mladine skupaj namenjenih **34.972.580 evrov** javnofinančnih sredstev (lokalna skupnost - **75,83 %**, medtem ko je MŠŠ namenilo **15,56 %** in FŠO **8,61 %**). Skupna vrednost javnofinančnih sredstev je v obdobju 2001 - 2008 dosegla **le 24,07 % načrtovanih sredstev**. **Struktura financiranja** področja je bila **skladna z načrtovano**, vendar je **delež realizacije** NPŠ (2000) **porazen**.
		Vsebinsko, kadrovsko in materialno izboljšati obvezno gibalno dejavnost in interesno športno vzgojo predšolskih ter šolskih otrok in mladine	Z različnimi športnimi programi (Zlati sonček, Krpan, Naučimo se plavati) sta bili v desetih letih vsebinsko, kadrovsko in materialno **izboljšani** predvsem obvezna gibalna dejavnost predšolskih otrok in obvezna ter interesna športna vzgoja predšolskih in šolskih otrok ter mladine. **Izboljšalo se je strokovno znanje kadra**, ki dela z najmlajšimi. Ocenjujemo, da je bil ukrep **uspešno uveljavljen.**
		Izboljšati športno vzgojo otrok in mladine s posebnimi potrebami	**Ni nam uspelo** izboljšati športne vzgoje otrok in mladine s posebnimi potrebami. Skupaj z drugimi pristojnimi ministrstvi in evropskimi partnerji pa so bili pripravljeni nekateri športni programi kot pomoč deprilevigiranim mladim pri izboljševanju ključnih kompetenc za vključevanju v trg delovne sile. Ocenjujemo, da ukrep **ni bil uspešno uveljavljen.**
		Z različnimi propagandnimi akcijami in animacijskimi programi povečati motivacijo otrok in mladine za šport	Z različnimi propagandnimi akcijami in animacijskimi programi v okviru Zlatega sončka, Krpana in šolskih športnih tekmovanj ter z revijo Šport mladih in televizijskimi oddajami nam je uspelo v programe vključiti več kot dve tretjini populacije. Po ukinitvi Zavoda za šport je vključevanje začelo upadati. Ocenjujemo, da ukrep ni bil v celoti **uspešno uveljavljen.**
	5.2 ŠPORTNA REKREACIJA	**Realizacija NPŠ (2000) na področju načrtovanih javnofinančnih sredstev**	V obdobju med 2001 in 2008 je bilo za programe športne rekreacije skupaj namenjenih **17.744.426 evrov**. Bistveno večji delež javnofinančnih sredstev so za programe športne rekreacije namenile lokalne skupnosti (**81,20 %**) in manjši delež država (**18,80 %**). Realizacija NPŠ je dosegla le **16,25 %**. **Struktura financiranja** področja je bila relativno **skladna z načrtovano**, vendar je **delež realizacije** NPŠ (2000) **porazen**.
		Povečati število redno športno dejavnih prebivalcev za 5 % (2,5 %) in vseh športno dejavnih za 2 % (1 %)	V Sloveniji je bilo leta 2008 športno dejavnih skupaj **64 %** prebivalcev (načrt: **58 %**). Redno se je s športno dejavnostjo ukvarjalo **33 %** prebivalcev (načrt: **25 %**). Ocenjujemo, da je bil ukrep **zelo uspešno uveljavljen**.

PODSTRUKTURA	PODROČJE	UKREP (USMERITEV), PODPODROČJE	OCENA USPEŠNOSTI (UČINKOV) UVELJAVLJENEGA UKREPA oz. PODPODROČJA
5. PROGRAMSKA PODSTRUKTURA	5.3 ŠPORT OTROK IN MLADINE, USMERJENE V KAKOVOSTNI IN VRHUNSKI ŠPORT	**Realizacija NPŠ (2000) na področju načrtovanih javnofinančnih sredstev**	V celotnem analiziranem obdobju je bilo tem programom namenjenih **71.254.312 evrov.** Iz proračunov lokalnih skupnosti skupaj **61,24 %** in v nekoliko manjšem deležu iz državne ravni (MŠŠ in FŠO skupaj **38,76 %**). V celotnem analiziranem obdobju je bilo doseženih le **30,65 %** načrtovanih sredstev. **Struktura financiranja** področja je bila **skladna z načrtovano**, vendar je **delež realizacije** NPŠ (2000) **zelo slab**.
		Izoblikovati tesno povezavo z društvi in nacionalnimi panožnimi športnimi zvezami, odgovornimi za izpeljavo programov v posameznih športnih panogah	Število mladih športnikov, ki so si v celotnem obdobju pridobili enega od mladinskih razredov kategorizacije, se je povečalo za **96 % oz. za 1115 mladih športnikov.** V Sloveniji je bilo v letu 2009 **87.520 športnikov** (OKS - ZŠZ, št. dok.: 30303-4-4/9, 01.12.2009), ki so tekmovali v tekmovalnih sistemih nacionalnih panožnih zvez do ravni državnega prvaka (ocena za leto 2000 je bila 15.000). Ocenjujemo, da je bil ukrep **uspešno uveljavljen.**
		Zagotoviti stabilno obliko sofinanciranja programov otrok in mladine, imenovanih »panožne športne šole«	Država (MŠŠ) je uspešno uveljavila projekt »panožne športne šole«, saj je **trend višine javnofinančnih sredstev (skupaj 9.043.759 evrov) in števila vključenih trenerjev pozitiven.** V preučevanem obdobju se je število mladih športnikov, vključenih v projekt, **povečalo za 369,8 % oz. 7016 športnikov**. Ocenjujemo, da je bil ukrep **zelo uspešno uveljavljen.**
		Uveljaviti statusne pravice mladih športnikov skladno s športno, šolsko in drugo zakonodajo ter drugimi akti, ki urejajo statusna vprašanja športnikov	Trend števila športnikov štipendistov je med letoma 2001 in 2008 **pozitiven**. V preučevanem obdobju se je število športnikov štipendistov povečalo za **31,8 %** oz. **35 športnikov**. Na vseh ravneh izobraževanja obstajajo pravilniki, ki urejajo statusne pravice športnikov, čeprav je področje najslabše urejeno na področju visokega šolstva. Ocenjujemo, da je bil ukrep **na področju štipendiranja uspešno uveljavljen.**
	5.4 VRHUNSKI IN KAKOVOSTNI ŠPORT	**Realizacija NPŠ (2000) na področju načrtovanih javnofinančnih sredstev**	V obdobju med 2001 in 2008 je bilo programom vrhunskega športa skupaj namenjenih **57.142.103 evrov** in kakovostnemu športu **21.414.465 evrov**. Realizacija NPŠ je bila na področju vrhunskega športa v obdobju 2001 - 2008 **presežena za 13,07 %,** na področju kakovostnega športa pa **zaostaja za 46,77 %. Struktura financiranja** področja je bila **skladna z načrtovano.**

PODSTRUKTURA	PODROČJE	UKREP (USMERITEV), PODPODROČJE	OCENA USPEŠNOSTI (UČINKOV) UVELJAVLJENEGA UKREPA oz. PODPODROČJA
5. PROGRAMSKA PODSTRUKTURA	5.4 VRHUNSKI IN KAKOVOSTNI ŠPORT (nadaljevanje s prejšnje strani)	**Povečati število vrhunskih športnikov za 5 %**	Z vidika povečanja števila vrhunskih športnikov sicer ni bilo doseženo **načrtovano 5-odstotno letno povečanje števila vrhunskih športnikov,** se pa je število osvojenih medalj na olimpijskih igrah ter svetovnih in evropskih prvenstvih v povprečju **povečalo za 8 % na leto.** Skupno število kategoriziranih športnikov se je v celotnem obdobju povprečno povečevalo za **7,5 % na leto** in v celotnem obdobju doseglo povečanje za **1949 športnikov**, kar predstavlja skoraj **76-odstotno povečanje. Več kot petkrat se je povečalo število registriranih športnikov.** Zato ocenjujemo, da je bil ukrep **uspešno uveljavljen.**
		Oblikovati sistem vrednotenja in razvrščanja športnih panog	V strateškem obdobju so **bili oblikovani konkretni modeli za vrednotenje športnega rezultata** in njegovo primerjalno vrednotenje glede na značilnosti športne panoge, v kateri je bil dosežen. Skladno s spoznanji iz modelov vrednotenja športnih panog so bili oblikovani tudi *»Pogoji, pravila in kriteriji za registriranje in kategoriziranje športnikov v Republiki Sloveniji«* (OKS - ZŠZ, 1999, 2007). Ocenjujemo, da je bil ukrep **uspešno uveljavljen.**
		Uveljavljanje statusnih pravic športnikov	Za vse ukrepe na področju uveljavljanja statusnih pravic vrhunskih športnikov in pogojev za profesionalizacijo športnikov je med letoma 2001 in 2008 **značilen pozitiven trend**. Ocenjujemo, da je bil ukrep **uspešno uveljavljen.**
		Zagotavljanje nadstandardnega zdravstvenega varstva vrhunskih športnikov	Število nadstandardno zavarovanih vrhunskih športnikov se je v celotnem obdobju povprečno povečevalo **za 11 nadstandardno zavarovanih vrhunskih športnikov oz. za 11,5 % na leto**. Ocenjujemo, da je bil ukrep **uspešno uveljavljen.**
		Omogočanje profesionalizacije športnikov s pospeševanjem zaposlovanja v državni upravi, uveljavljanju statusa poklicnega športnika	Število športnikov, zaposlenih v državni upravi med letoma 2001 in 2008, se je **povečalo za 40 športnikov oz. 51 %.** Število športnikov s statusom poklicnega športnika med letoma 2001 in 2008 se je **povečalo za 227 športnikov oz. 34 %**. Ocenjujemo, da je bil ukrep **uspešno uveljavljen.**

PODSTRUKTURA	PODROČJE	UKREP (USMERITEV), PODPODROČJE	OCENA USPEŠNOSTI (UČINKOV) UVELJAVLJENEGA UKREPA oz. PODPODROČJA
5. PROGRAMSKA PODSTRUKTURA	5.5 ŠPORT INVALIDOV	**Realizacija NPŠ (2000) na področju načrtovanih javnofinančnih sredstev**	V obdobju med 2001 in 2008 je bilo programom športa invalidov skupaj namenjenih **7.985.971 evrov**. Glavni financer športa invalidov in oseb s posebnimi potrebami je zveza FIHO, katere povprečni delež v preučevanem obdobju znaša **82,93 %**. Skupna vrednost javnofinančnih sredstev, ki so bila v NPŠ (2000) načrtovana za uresničevanje javnega interesa na področju športa invalidov, v obdobju 2001 - 2008 ni bila dosežena (uresničevanje zaostaja za načrtovanim za 21,97 %). **Struktura financiranja** področja je bila **popolnoma neskladna z načrtovano.**
		Področje športa invalidov je skladno z NPŠ namenjeno predvsem ohranjanju gibalnih sposobnosti, zdravju, revitalizaciji, resocializaciji, razvedrilu in tekmovanju invalidov, ki se prostovoljno ukvarjajo s športom	Iz **nalog upravljanja športa na ravni NPŠ** lahko rečemo, da nobena od institucij, ki naj bi bile zadolžene za načrtovanje, organiziranje, izpeljavo in nadziranje NPŠ v Sloveniji (MŠŠ, OKS, FŠ, IŠ, SS in Inšpektorat za šport), **ni dejavneje sodelovala z ZŠIS - POK**. **Statusne pravice športnikov invalidov** na podlagi modela kategorizacije in registracije športnikov v Republiki Sloveniji so se **prvič uvedle na področju športa invalidov leta 2008**. V sistemu državnih prvenstev letno tekmuje več kot **1100 udeležencev**, mednarodnih prvenstev pa se letno udeleži okoli **130 reprezentantov**. Na podlagi razpoložljivih podatkov **ne moremo podati mnenja** o uspešnosti ukrepa.
	5.6 ŠPORTNA VZGOJA V ŠOLSKEM SISTEMU	**NPŠ ne predvideva konkretnih ukrepov na tem področju**	Zaradi velikih sprememb v družbi, **življenjskih slogih mladih, zlasti naraščajoče sedetarnosti, je nujno potrebna rekonceptualizacija športne vzgoje** (Hardman, 2005), pa tudi **vseh drugih področij športa otrok in mladine**. Ob **nastajanju nove Bele knjige o vzgoji in izobraževanju je treba opozoriti snovalce na izjemen pomen športne dejavnosti in njeno pravilno umeščenost v kurikul.** Nujne pa so tudi **konceptualne spremembe učnih načrtov, večja usmerjenost učiteljev na pravilno diagnosticiranje in na podlagi tega ustrezno načrtovanje diferencirane vadbe, uporaba sodobne informacijsko komunikacijske tehnologije, pouk pa mora biti izpeljan bolj senzibilno, da bo za mlade športna vadba prijetna izkušnja**.

PODSTRUKTURA	PODROČJE	UKREP (USMERITEV), PODPODROČJE	OCENA USPEŠNOSTI (UČINKOV) UVELJAVLJENEGA UKREPA oz. PODPODROČJA
5. PROGRAMSKA PODSTRUKTURA	5.7 VELIKA ŠPOERTNA TEKMOVANJA	**Realizacija NPŠ (2000) na področju načrtovanih javnofinančnih sredstev**	V obdobju med 2001 in 2008 je bilo organizaciji in izvedbi velikih športnih tekmovanj skupaj namenjenih **7.609.848 evrov**. Skupna vrednost javnofinančnih sredstev, ki so bila v NPŠ (2000) načrtovana za uresničevanje javnega interesa na področju velikih mednarodnih športnih tekmovanj v obdobju 2001 - 2008, je bila presežena za **276,44 %**. **Struktura financiranja** področja je bila **popolnoma neskladna z načrtovano.**
		NPŠ ni predvideval drugih ukrepov. V oceni uspešnosti so navedeni nekateri učinki tega področja.	V Sloveniji je bilo med letoma 2001 in 2008 organiziranih in izvedenih skupaj **321 velikih mednarodnih športnih tekmovanj**. Ne glede na geografsko majhnost in pomanjkanje primernih prireditvenih športnih objektov ter relativno majhno ekonomijo je bilo v Sloveniji povprečno med letoma 2001 in 2009 organiziranih skoraj **osem svetovnih ali evropskih prvenstev.** Med letoma 2001 in 2008 je bilo za posamezno veliko mednarodno športno tekmovanje namenjenih **23.707 evrov** javnofinančnih sredstev. Glede na vložena javnofinančna sredstva ocenjujemo, da so **učinki na tem področju dobri**.

PODSTRUKTURA	PODROČJE	UKREP (USMERITEV)	OCENA USPEŠNOSTI (UČINKOV) UVELJAVLJENEGA UKREPA
6. MATERIALNA PODSTRUKTURA	GRADNJA ŠPORTNIH OBJEKTOV	**Realizacija NPŠ (2000) na področju načrtovanih javnofinančnih sredstev**	V obdobju med letoma 2001 in 2008 je bilo programom gradnje športnih objektov skupaj namenjenih **370.972.962 evrov** javnofinančnih sredstev. Višina javnofinančnih sredstev za programe gradnje športnih objektov med letoma 2001 in 2008 se je povprečno povečevala za **10,6 odstotne točke na leto**. Skupna vrednost sredstev, ki so bila v NPŠ (2000) načrtovana za uresničevanje javnega interesa na področju gradnje športnih objektov, je bila v obdobju 2001 - 2008 **presežena za štirikrat**. Največji delež javnofinančnih sredstev za programe gradnje športnih objektov so prispevale **lokalne skupnosti (82,2 %)**, sledijo sredstva **MŠŠ (10,2 %)** in sredstva **FŠO (7,6 %)**. Struktura financiranja iz javnofinančnih virov **le v grobem sledi strateškim usmeritvam**.
		Uporaba narave kot največje športne površine	Športna dejaivnost Slovencev **kaže na uresničevanje dolgoročne strateške usmeritve** o uporabi narave kot največje športne površine.

PODSTRUKTURA	PODROČJE	UKREP (USMERITEV)	OCENA USPEŠNOSTI (UČINKOV) UVELJAVLJENEGA UKREPA
6. MATERIALNA PODSTRUKTURA	GRADNJA ŠPORTNIH OBJEKTOV	**Izgradnja mreže športnih objektov in površin, namenjenih vsem skupinam prebivalstva, ki bo zagotavljala 0,5 m² pokritega in 3 m² nepokritih športnih površin na prebivalca**	V obdobju iztekajočega se NPŠ smo izgradili mrežo športnih površin, **ki zagotavlja 0,33 m² pokritih in 3,48 m²** nepokritih športnih površin na prebivalca in tako večinoma realizirali zadane cilje. Skladno s strateškimi usmeritvami je bila v preteklem desetletju posebna skrb namenjena gradnji in vzdrževanju večnamenskih športnih objektov in spremljajoče infrastrukture ter povezovanju in izkoriščanju šolskih športnih površina zunaj časa pouka za vse skupine prebivalstva.
		Graditi in dograditi športne objekte v izmeri 25.000 m² športnih objektov letno	Predvidena letna gradnja 25.000 m² športnih objektov **je bila dosežena**, vendar pa je bilo zanjo treba zagotoviti približno štirikrat več javnih sredstev od načrtovanih. Več so prispevali vsi javni viri, **zlasti pa občine, ki so nosile tudi največje investicijsko breme**.
		Uveljaviti racionalno mrežo športnih objektov, ki bodo omogočali kakovostno in celostno zasnovano športno pripravo	Podatki **nam žal ne omogočajo, da bi ugotovili vpliv ukrepov na področju gradnje športnih objektov na cilje s področja vrhunskega športa**. Nekatere analize (Jurak, Kovač in Strel, 2002; Razvid športnih objektov 2002 - 2008) pa kažejo, da so nekateri športi pridobili ustrezne vadbene objekte (npr. plavanje, rokomet, nogomet), drugi pa ne (npr. gimnastika).
		V sodelovanju s pristojnimi ministrstvi in ekološko ozaveščenimi posamezniki in skupinami skrbeti za smiselno urejenost površin, namenjenih športni dejavnosti	Pregled udejanjanja strateških usmeritev kaže na **slabost izvajanja tistih ukrepov, ki opredeljujejo kakovostni vidik gradnje športnih objektov**: prostorsko umeščanje, normativna izhodišča za gradnjo, opremo in vzdrževanje objektov ipd. Vzroke gre iskati zlasti v težavah pri povezovanju gradbene in športne stroke.
		Normativi za šolske športne objekte in standardizacija športne opreme ter pripomočkov	Normativi za šolske športne objekte **so realizirani kot interno gradivo MŠŠ** in priporočeni športni standard znotraj meril za sofinanciranje iz športnega državnega proračuna (2009). Športna oprema in športni pripomočki niso standardizirani.

3. POVEZANOST UKREPOV IN UČINKOV NACIONALNEGA PROGRAMA ŠPORTA (2000)

3.1 Vzorec spremenljivk

Za potrebe ugotavljanja povezanosti med finančnimi ukrepi, predvidenimi v NPŠ (2000), ter zasebnimi izdatki in merjenimi učinki znotraj programske podstruktulikovali spremenljivke. Vse spremenljivke, ki so predstavljale ukrepe, se začenjajo s črko »U« in vse spremenljivke, ki prikazujejo učinke (kazalnike), se začenjajo s črko »K«. Spremenljivke so predstavljene v Prikazu 2.

Prikaz 2: Legenda izbranih spremenljivk ukrepov in učinkov NPŠ (2000).

PODROČJE	UKREPI		UČINKI
	OZNAKA	OPIS	OZNAKA
ORGANIZACIJSKA PODSTRUKTURA	UOPJFOP	Javnofinančna sredstva na področju organizacijske podstrukture. Spremenljivka predstavlja seštevek javnofinančnih sredstev za delovanje športnih organizacij in mednarodno dejavnost.	
FINANČNA PODSTRUKTURA	UFPJFSK	Javnofinančna sredstva skupaj za področje športa.	
	UFPZIPO	Zasebni izdatki podjetij za šport.	
	UFPZIPR	Zasebni izdatki prebivalstva skupaj za šport	
RAZVOJNO-RAZISKOVALNA PODSTRUKTURA	UFPJFRR	Javnofinančn sredstva na področju razvojno-raziskovalne podstrukture. Spremenljivka predstavlja sešetevek javnofinančnih sredstev za razvojne in strokovne naloge v športu (izobraževanje, usposabljanje in spopolnjevanje strokovnih kadrov v športu, znanstveno - raziskovalna dejavnost, založništvo, velike mednarodne športne prireditve, informacijski sistem na področju športa).	
PROGRAMSKA PODSTRUKTURA	UFPJFPP	Javnofinančna sredstva na področju programske podstrukture. Spremenljivka predstavlja sešetevek javnofinančnih sredstev za področja interesne športne vzgoje otrok, mladine in študentov (tudi programov za otroke in mladino s posebnimi potrebami), športa otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport, športno rekreacijo, šport invalidov, kakovostni šport in vrhunski šport.	KPPDEŠA KPPŠTREG KPPŠTKA KPPŠTVŠ KPPŠTME
MATERIALNA PODSTRUKTURA	UMPJFOB	Javnofinančna sredstva za adaptacije, posodabljanje, gradnjo in opremljanje športnih objektov.	

Za analizo povezanosti ukrepov in učinkov, medsebojne povezanosti učinkov in pojasnjenost učinkov z ukrepi smo izoblikovali 12 spremenljivk. Med 12 spremenljivkami je pet finančnih ukrepov, dve spremenljivki zasebnih izdatkov za šport (ukrepa) in pet učinkov oz. kazalnikov uspešnosti NPŠ (2000). V nabor ukrepov smo uvrstili tudi višino zasebnih izdatkov na področju športa, ker imajo po našem mnenju pomemben vpliv na rast in razvoj športa v preučevanem obdobju. Med spremenljivke učinkov oz. kazalnikov smo uvrstili tiste, ki v največji meri pojasnjujejo kvantitativne in kakovostne vidike rasti in razvoja športa ter tudi odražajo stanje kazalnikov, ki so v NPŠ (2000, točka 3.3) kot kazalniki doseganja vizije oz. dolgoročne usmeritve NPŠ (2000) »postati športna nacija«.

3.2 Osnovne statistične značilnosti spremenljivk

Prikaz 3: Osnovne statistične značilnosti izbranih spremenljivk.

Spremenljivke	N	Minimum	Maximum	Sum	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis		p (K-S)
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error	
UFPJFSK	8	63411691	103941672	669377271	83672159	15859168	0,234	0,752	-1,851	1,481	0,810
UFPJFOP	8	6404727	10328924	63059088	7882386	1237971	0,912	0,752	1,449	1,481	0,733
UFPJFRR	8	2485026	7416128	30514977	3814372	1701063	1,728	0,752	2,459	1,481	0,321
UFPJFPP	8	22963681	33834979	217601495	27200187	3708771	0,716	0,752	-0,219	1,481	0,959
UMOJFOB	8	30528612	65133760	370972962	46371620	13467333	0,336	0,752	-1,569	1,481	0,885
UFPZIPO	8	76470995	129149179	772061626	96507703	19324099	0,783	0,752	-0,632	1,481	0,904
UFPZIPR	8	291051480	390194363	2734864068	341858009	34687478	-0,226	0,752	-1,198	1,481	0,854
KPPDEŠA	8	46,4	64	451	56	6	-0,501	0,752	0,141	1,481	1,000
KPPŠTREG	8	23058	79462	410080	51260	19737	0,000	0,752	-1,200	1,481	1,000
KPPŠTKA	8	2552	3716	23631	2954	414	0,984	0,752	0,113	1,481	0,967
KPPŠTVŠ	8	692	840	6090	761	49	0,313	0,752	-0,343	1,481	0,978
KPPŠTME	8	49	81	505	63	11	0,542	0,752	-0,918	1,481	0,592

Za vse oblikovane spremenljivke smo izračunali osnovne statistične značilnosti. Analiza asimetričnosti porazdelitve spremenljivk kaže, da spremenljivke s tega vidika v glavnem ne odstopajo od normalne porazdelitve. Izjema je spremenljivka UFPJFRR (javnofinančna sredstva za raziskovalno-razvojno podstrukturo). Za to spremenljivko je značilna asimetričnost v desno in povečana koničavost porazdelitve. Navedeno pomeni, da je za spremenljivko značilno, da se vrednosti pri izbranih spremenljivkah grupirajo v področju nižjih vrednosti, oz. da so javnofinančna sredstva za raziskovalno-razvojno podstrukturo v posameznem letu (enem ali dveh) dosegla izredno visoke vrednosti. Podobne značilnosti je mogoče zaznati tudi pri spremenljivki UFPJFOP. Pri štirih spremenljivkah je opazna povečana sploščenost, kar kaže na relativno velik razpon vrednosti pri teh spremenljivkah. Za vse spremenljivke smo naredili tudi analizo normalnosti porazdelitve (Kolmogorov-Smirnov test). Analiza normalnosti porazdelitve je pokazala, da porazdelitev pri vseh spremenljivkah statistično značilno ne odstopa od normalne.

V Prikazu 4 so predstavljeni deleži javnofinančnih sredstev, ki so bili v celotnem preučevanem obdobju (2001 - 2008) namenjeni posamezni podstrukturi NPŠ (2000). Iz prikaza je mogoče videti, da je bil največji delež sredstev (54 %) namenjen materialni podstrukturi (adaptacije, posodabljanje, gradnja in opremljanje športnih objektov in površin). Relativno visok delež sredstev je bil namenjen tudi programski podstrukturi (32 %) oz. tistemu delu vsebin NPŠ (2000), ki predstavljajo neposredno športno dejavnost. Omenjenima podstrukturama pa z 9 % sledita organizacijska podstruktura (delovanje športnih organizacij) in razvojno-raziskovalna podstruktura s 5-odstotnim deležem sredstev.

Prikaz 4: Deleži javnofinančnih sredstev za izvajanje nefinančnih ukrepov NPŠ (2000) po podstrukturah.

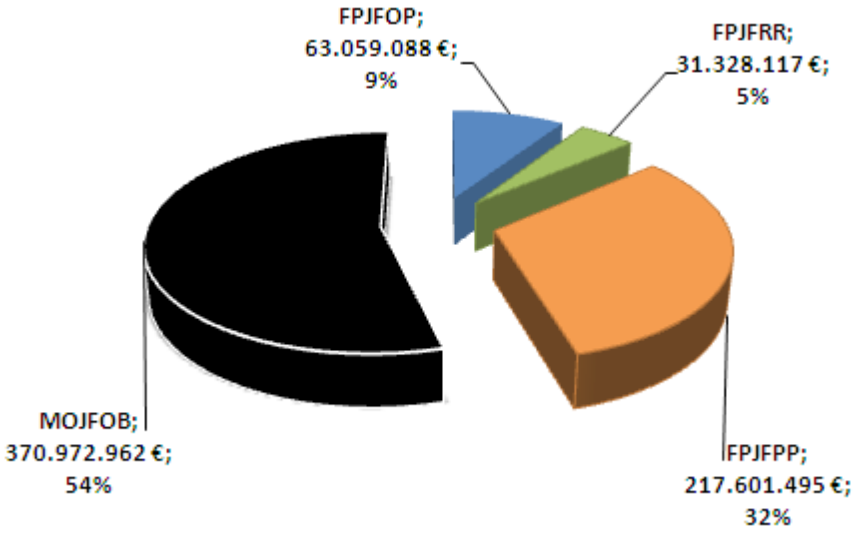

3.3 Analiza povezanosti ukrepov in učinkov

Iz Prikaza 5 lahko vidimo:

- ⇨ da je 40 % (14 od 35) vseh povezav med ukrepi in učinki statistično značilnih na 1-odstotni stopnji tveganja in 11,43 % (4 od 35) na 5-odstotni stopnji tveganja, kar pomeni, da je več kot polovica povezav med izbranimi ukrepi in učinki statistično značilnih,
- ⇨ da je spremenljivka, ki meri višino zasebnih izdatkov podjetij za šport (UFPZIPO), statistično značilno povezana z vsemi merjenimi učinki,
- ⇨ da je spremenljivka, ki meri višino zasebnih izdatkov prebivalstva za šport (UFPZIPR), statistično značilno povezana z vsemi učinki, razen s spremenljivko, ki meri število osvojenih medalj na velikih mednarodnih tekmovanjih (KPRŠTME),
- ⇨ da sta učinka, ki v večji meri merita kvantitativno rast športa (delež športno dejavnih, število registriranih) in tudi število kategoriziranih športnikov (spremenljivka kakovostnega razvoja), povezana s skoraj vsemi vidiki javnega financiranja športa, kakor tudi s spremenljivkami, ki merijo višino zasebnega financiranja športa,
- ⇨ da pa so učinki, ki merijo kakovostni razvoj športa (število vrhunskih športnikov in število osvojenih medalj), povezani izključno s spremenljivkami, ki merijo zasebno financiranje športa v Sloveniji,

- ⇨ da se spremenljivki, ki merita višino javnofinančnih sredstev za organizacijsko in raziskovalno-razvojno podstrukturo športa, ne povezujeta z nobeno izbrano spremenljivko, ki meri učinke izvedenih ukrepov, predvidenih v NPŠ (2000).

Prikaz 5: Analiza povezanosti učinkov in ukrepov.

Povezanost		UČINKI				
		KPPDEŠA	KPPŠTREG	KPPŠTKA	KPPŠTVŠ	KPPŠTME
UKREPI	UFPJFSK	0,895	0,919	0,848	0,590	0,350
		0,003	0,001	0,008	0,124	0,395
	UFPJFOP	-0,189	-0,235	-0,136	0,091	0,037
		0,654	0,575	0,748	0,830	0,930
	UFPJFRR	-0,251	-0,395	-0,414	-0,034	-0,287
		0,548	0,333	0,307	0,937	0,491
	UFPJFPP	0,922	0,956	0,949	0,581	0,534
		0,001	0,000	0,000	0,131	0,172
	UMOJFOB	0,868	0,905	0,812	0,547	0,299
		0,005	0,002	0,014	0,160	0,472
	UFPZIPO	0,851	0,893	0,956	0,794	0,734
		0,007	0,003	0,000	0,019	0,038
	UFPZIPR	0,967	0,980	0,925	0,739	0,627
		0,000	0,000	0,001	0,036	0,096

- povezanost je statistično značilna na 1% stopnji tveganja
- povezanost je statistično značilna na 5% stopnji tveganja

3.3 Analiza medsebojne povezanosti učinkov

Iz Prikaza 6 lahko vidimo:

- ⇨ da je 40 % (4 od 10) vseh medsebojnih povezav med učinki statistično značilnih na 1-odstotni stopnji tveganja in 40 % (4 od 10) statistično značilnih na 5-odstotni stopnji tveganja, kar pomeni, da je kar 80 % povezav med izbranimi učinki statistično značilnih,
- ⇨ da sta spremenljivki, ki merita kvantitativno rast področja športa (delež športno dejavnih, število registriranih), ter spremenljivka število kategoriziranih športnikov medsebojno povezani statistično značilno na 1-odstotni stopnji tveganja,
- ⇨ da sta spremenljivki, ki merita kakovostni razvoj področja športa (število vrhunskih športnikov in število osvojenih medalj), medsebojno povezani statistično značilno na 1-odstotni stopnji tveganja,
- ⇨ da se število vrhunskih športnikov statistično značilno povezuje tudi z deležem športno dejavnih, s številom registriranih in številom kategoriziranih športnikov, medtem ko se število osvojenih medalj povezuje s številom vrhunskih športnikov, poleg tega pa le še s številom kategoriziranih športnikov.

Prikaz 6: Analiza medsebojne povezanosti učinkov.

Povezanost	*PPDEŠA*			
PPŠTREG	*0,981*	*PPŠTREG*		
	0,000			
PPŠTKA	*0,900*	*0,949*	*PPŠTKA*	
	0,002	*0,000*		
PPŠTVŠ	*0,761*	*0,722*	*0,743*	*PPŠTVŠ*
	0,028	*0,043*	*0,035*	
PPŠTME	*0,570*	*0,597*	*0,728*	*0,805*
	0,141	*0,118*	*0,041*	*0,016*

- povezanost je statistično značilna na 1% stopnji tveganja
- povezanost je statistično značilna na 5% stopnji tveganja

3.4 Analiza pojasnjenosti učinkov z ukrepi

Analizo pojasnjenosti posameznih učinkov z izbranimi ukrepi smo naredili s stopenjsko hierarhično regresijsko analizo po metodi »stepwise« (foreward). Za vsak učinek oz. kazalnik uspešnosti smo izvedli samostojno analizo.

Prikaz 7: Analiza pojasnjenosti spremenljivke »delež športno dejavnih prebivalcev« (KPPDEŠA).

Kriterijska spremenljivka: delež športno dejavnih prebivalcev					
Model	R	R Square	Adjustetd R Square	Std. Error of the Estimate	
UFPZIPR	0,967	0,935	0,934	0,544	
UFPJFRR	0,991	0,981	0,974	0,909	
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	2,957	5,777	0,967	0,512	0,627
UFPZIPR	0,000	0,000		9,291	0,000
(Constant)	-6,192	4,288		-1,444	0,208
UFPZIPR	0,000	0,000	1,078	15,631	0,000
UFPJFRR	0,000	0,000	0,242	3,507	0,017

Iz Prikaza 7 lahko vidimo:

- ⇨ da je spremenljivka, ki meri delež športno dejavnega prebivalstva v Sloveniji (KPPDEŠA), v največji meri pojasnjena s spremenljivko izdatki prebivalstva za šport (92,4 % pojasnjenosti),

- ⇨ da spremenljivko (KPPDEŠA) dodatno pojasnjuje spremenljivka višina javnofinančnih sredstev za strokovno razvojne naloge v športu (dodatnih 5 %),
- ⇨ da je s tema dvema spremenljivkama mogoče pojasniti 97,4 % variance spremenljivke, ki meri učinek, povezan s spreminjanjem deleža športno dejavnega prebivalstva v Republiki Sloveniji v preučevanem obdobju.

Prikaz 8: Analiza pojasnjenosti spremenljivke »število registriranih športnikov« (KPPDEŠA).

Kriterijska spremenljivka: število registriranih športnikov					
Model	R	R Square	Adjustetd R Square	Std. Error of the Estimate	
UFPZIPR	0,980	0,960	0,953	4282,670	
UFPJFSK	0,997	0,994	0,991	1845,071	
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	-139292,921	16024,558	0,980	-8,692	0,000
UFPZIPR	0,001	0,000		11,945	0,000
(Constant)	-119875,222	7839,623		-15,291	0,000
UFPZIPR	0,000	0,000	0,701	10,950	0,000
UFPJFSK	0,000	0,000	0,335	5,227	0,003

Prikaz 9: Analiza pojasnjenosti spremenljivke »število kategoriziranih športnikov« (KPPŠTKA).

Kriterijska spremenljivka:število kategoriziranih športnikov					
Model	R	R Square	Adjustetd R Square	Std. Error of the Estimate	
UFPZIPO	0,956	0,914	0,900	130,875	
UFPJFPP	0,990	0,981	0,973	67,669	
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	977,661	251,338	0,956	3,890	0,008
UFPZIPO	0,000	0,000		8,000	0,000
(Constant)	350,914	198,506		1,768	0,137
UFPZIPO	0,000	0,000	0,539	4,590	0,006
UFPJFPP	0,000	0,000	0,491	4,176	0,009

IIz Prikaza 8 lahko vidimo:

- ⇨ da je spremenljivka, ki meri število registriranih športnikov, ki tekmujejo v nacionalnih tekmovalnih sistemih (KPPŠTREG), v največji meri pojasnjena s spremenljivko izdatki prebivalstva za šport (95,3 % pojasnjenosti),
- ⇨ da spremenljivko (KPPŠTREG) dodatno pojasnjuje spremenljivka višina javnofinančnih sredstev za

šport (dodatnih 3,8 %),

- ⇨ da je s tema dvema spremenljivkama mogoče pojasniti 99,1 % variance spremenljivke, ki meri učinek, povezan s številom registriranih športnikov (tekmovalcev) v Republiki Sloveniji v preučevanem obdobju.

z Prikaza 9 lahko vidimo:

- ⇨ da je spremenljivka, ki meri število športnikov, kategoriziranih skladno s »Pogoji, pravili in kriteriji za registriranje in kategoriziranje športnikov v Republiki Sloveniji« (OKS - ZŠZ, 2007) (KPPŠTKA), v največji meri pojasnjena s spremenljivko izdatki podjetij za šport (90,0 % pojasnjenosti),
- ⇨ da spremenljivko (KPPŠTKA) dodatno pojasnjuje spremenljivka višina javnofinančnih sredstev za programsko podstrukturo (dodatnih 7,3 %),
- ⇨ da je s tema dvema spremenljivkama mogoče pojasniti 97,3 % variance spremenljivke, ki meri učinek, povezan s številom kategoriziranih športnikov v Republiki Sloveniji v preučevanem obdobju.

Prikaz 10: Analiza pojasnjenosti spremenljivke »število vrhunskih športnikov« (KPPŠTVŠ) in spremenljivke »število osvojenih medalj na olimpijskih igrah ter svetovnih in evropskih prvenstvih« (KPPŠTME).

Kriterijska spremenljivka: število vrhunskih športnikov					
Model	R	R Square	Adjustetd R Square	Std. Error of the Estimate	
UFPZIPO	0,794	0,630	0,568	31,998	
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	568,268	61,451	0,794	9,248	0,000
UFPZIPO	0,000	0,000		3,195	0,019

Kriterijska spremenljivka: število osvojenih medalj					
Model	R	R Square	Adjustetd R Square	Std. Error of the Estimate	
UFPTIPO	0,734	0,539	0,462	7,988	
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	23,170	15,340	0,734	1,510	0,182
UFPZIPO	0,000	0,000		2,650	0,038

Iz Prikaza 10 lahko vidimo:

- ⇨ da obe spremenljivki, ki sta povezani z rastjo kakovosti slovenskega športa, statistično značilno pojasnjuje le spremenljivka, ki meri višino izdatkov podjetij za šport oz. višino vloženih sredstev podjetij v šport (večinoma prek sponzorstev),
- ⇨ da omenjena spremenljivka pojasnjuje 56,8 % variance spremenljivke, ki meri učinek, povezan s številom vrhunskih športnikov v Republiki Sloveniji, in 46,2 % variance spremenljivke, ki meri število

osvojenih medalj slovenskih športnikov na največjih tekmovanjih v preučevanem obdobju,

⇨ da sta varianci teh dveh spremenljivk pojasnjeni v najmanjši meri od vseh preučevanih učinkov oz. kazalnikov izvajanja ukrepov NPŠ (2000) in da bi torej morali dodatne razloge za rast kakovostnih kazalnikov iskati tudi v drugih področjih delovanja športa.

Edvard Kolar in Gregor Jurak

8.

SKLEP

V pričujočem delu smo v posameznih poglavjih podrobno analizirali ukrepe in učinke izvedenih ukrepov NPŠ (2000), ki so bili z namenom boljših pogojev za rast in razvoj športa v Sloveniji napisani pred desetletjem. Avtorji NPŠ (2000) so pripravljali dokument v bistveno drugačnih pogojih in na podlagi manjšega obsega spoznanj, kot jih imamo danes. Kritiki iztekaječemu NPŠ očitajo podržavljanje slovenskega športa. Analiza kaže, da je omenjeni dokument vzpostavili urejen sistem športa v Republiki Sloveniji, ki je prek kombinacije sofinaciranja lokalnih in nacionalnih virov prispeval k temu, da je danes slovenski šport tako uspešen, kot ni bil še nikoli. NPŠ ima tudi svoje slabosti. Ena pomembnih je zmanjšano soodločanje civilne športne sfere pri javnem sofinanciranju in izvajanju športa na lokalni ravni; za analizo tega pojava pa žal nimamo ustreznih podatkov.

Ugotovitve iz analize NPŠ (2000) lahko strnemo v spodaj navedenih sklepih:

1. V analizi NPŠ (2000) smo skupaj analizirali **57 izvedenih ukrepov** v 17 vsebinah NPŠ (2000), ki smo jih v analizi povezali v pet podstruktur celotnega področja športa v Republiki Sloveniji. Ugotovili smo, da je bilo **38 ukrepov oz. 66,67 %** načrtovanih ukrepov NPŠ (2000) uspešno uveljavljenih. Iz Prikaza 1 lahko vidimo, da je bil največji delež ukrepov izveden v raziskovalno-razvojni podstrukturi NPŠ (2000).

Prikaz 1: Deleži analiziranih ukrepov po podstrukturah NPŠ (2000).

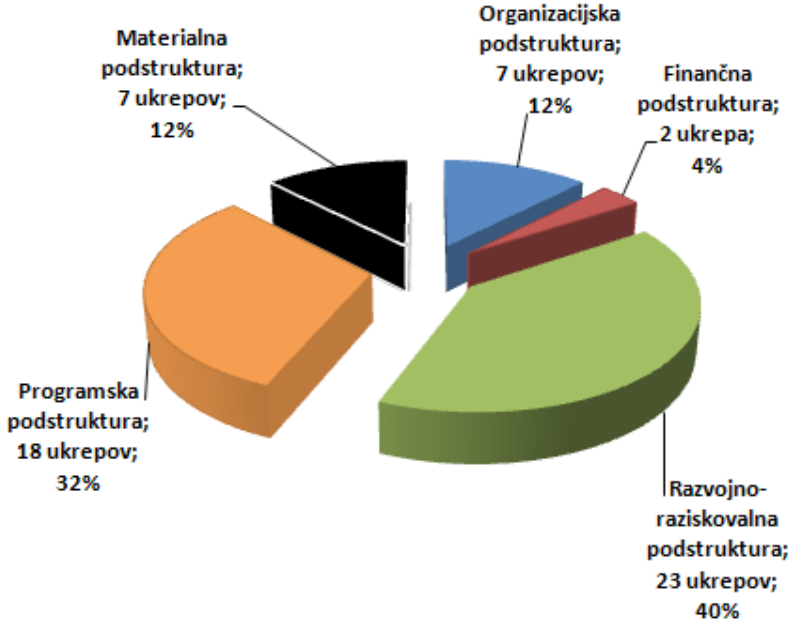

2. Pri pregledu **uspešno uveljavljenih ukrepov** znotraj posameznih podstruktur (Prikaz 2) smo ugotovili, da je bil največji delež ukrepov uveljavljen na področju organizacijske podstrukture (86 %), kjer so bili uspešno uveljavljeni vsi ukrepi razen višine javnofinančnih sredstev za mednarodno dejavnost, ki je dosegla 80,45-odstotno uresničitev. Na področju razvojno-raziskovalne podstrukture je bilo uspešno uveljavljenih 61 % ukrepov, kjer je bila dosežena 100-odstotna uspešnost uveljavljanja ukrepov na področju izobraževanja, usposabljanja in spopolnjevanja strokovnih kadrov v športu (pet ukrepov) in na področju inšpekcije v športu (štirje ukrepi). Skrb vzbujajoče pa je, da na področjih informatike in založništva v športu noben ukrep ni bil uspešno uveljavljen. Na področju programske podstrukture je bilo uveljavljenih 75 % ukrepov, kjer se deleži uspešno uveljavljenih ukrepov na

šestih vsebinah gibljejo med 0 (šport invalidov) in 100 % (vrhunski in kakovostni šport in velika športna tekmovanja). Na področju materialne podstrukture je bila dosežena 57-odstotna uspešnost; neuspešno so uveljavljeni predvsem tisti ukrepi, ki govorijo o racionalnosti mreženja športnih objektov, kakovostnih in ekoloških vidikih gradnje in normativni urejenosti športnih objektov. Najnižja vrednost uspešnosti je bila dosežena na področju finančne podstrukture (50 %), kjer smo uspešnost uveljavljanja preverjali samo pri dveh ukrepih. Medtem ko je bil delež javnofinančnih sredstev neuspešno uveljavljen (90,6-odstotna uspešnost), je bil povprečni delež javnofinančnih sredstev znotraj BDP uspešno uveljavljen, saj je presegal načrtovanih 0,32 %.

Prikaz 2: Deleži uspešno izvedenih ukrepov po podstrukturah NPŠ (2000).

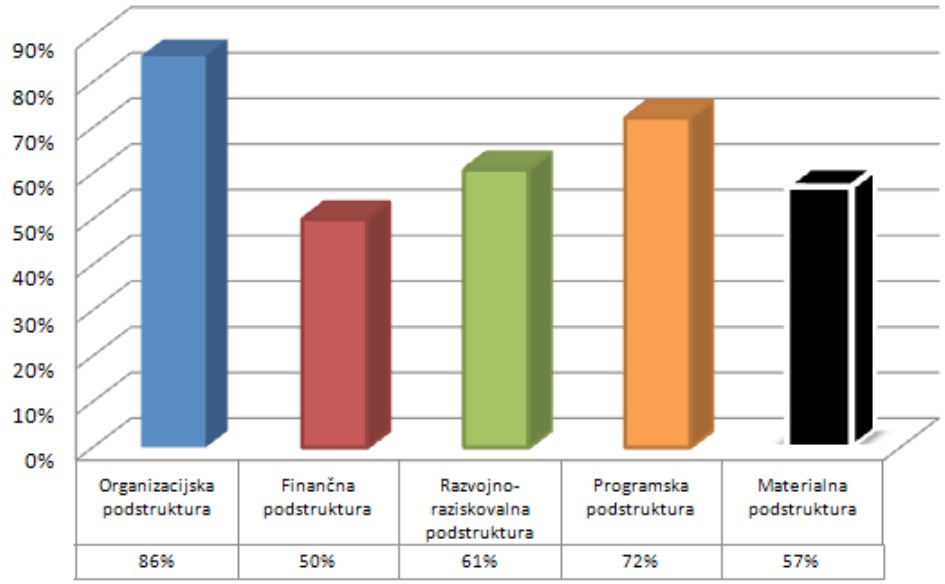

3. **Analiza povezanosti finančnih ukrepov in učinkov** iz programske podstrukture je pokazala, da se predvsem učinki, ki kažejo na kvantitativno rast slovenskega športa med letoma 2001 in 2008 (delež dejavnih prebivalcev in število registriranih športnikov), statistično značilno pozitivno povezujejo z različnimi vidiki javnega financiranja športa, kakor tudi z obema vidikoma zasebnega financiranja športa v Sloveniji. Na strani javnofinančnih sredstev se s kvantitativnimi spremenljivkami povezujeta skupna vrednost javnofinančnih sredstev ter javnofinančna sredstva za programsko in materialno podstrukturo, ki skupaj predstavljata 86 % vseh javnofinančnih sredstev na področju športa. Enake značilnosti z vidika povezanosti s finančnimi ukrepi vidimo tudi pri spremenljivki število kategoriziranih športnikov, ki kaže na kakovostni razvoj športa v preučevanem obdobju. Spremenljivki število vrhunskih športnikov in število osvojenih medalj, s katerima merimo učinek na kakovostni razvoj slovenskega športa, sta statistično značilno pozitivno povezani samo z zasebnimi izdatki na področju športa. Medtem ko je število vrhunskih športnikov povezano tako z izdatki prebivalcev kakor tudi z izdatki podjetij, je število osvojenih medalj povezano samo z izdatki podjetij. Sklenemo lahko, da je bila v preučevanem obdobju rast slovenskega športa povezana tako z javnim kot tudi zasebnim financiranjem športa, medtem ko je bil razvoj vrhunskih rezultatov v glavnem povezan z zasebnim financiranjem športa.

4. **Analiza povezanosti izbranih učinkov** NPŠ (2000) kaže, da so vsi učinki, tako tisti, ki merijo kvantitativno rast, kakor tudi tisti, ki merijo kakovostni razvoj slovenskega športa, posredno ali neposredno medsebojno statistično značilno povezani (Prikaz 3). Spremenljivki število kategoriziranih športnikov in število vrhunskih športnikov sta statistično značilno povezani z vsemi drugimi učinki. Analiza povezav med učinki kaže na izreden pomen celostne obravnave in sočasnega vlaganja v vse vidike rasti in razvoja področja športa, saj povezanost med njimi kaže na vzajemnost delovanja in vzpodbujanja tako kvantitete kakor tudi kakovosti slovenskega športa.

Prikaz 3: Statistično značilne povezave med učinki NPŠ (2000).

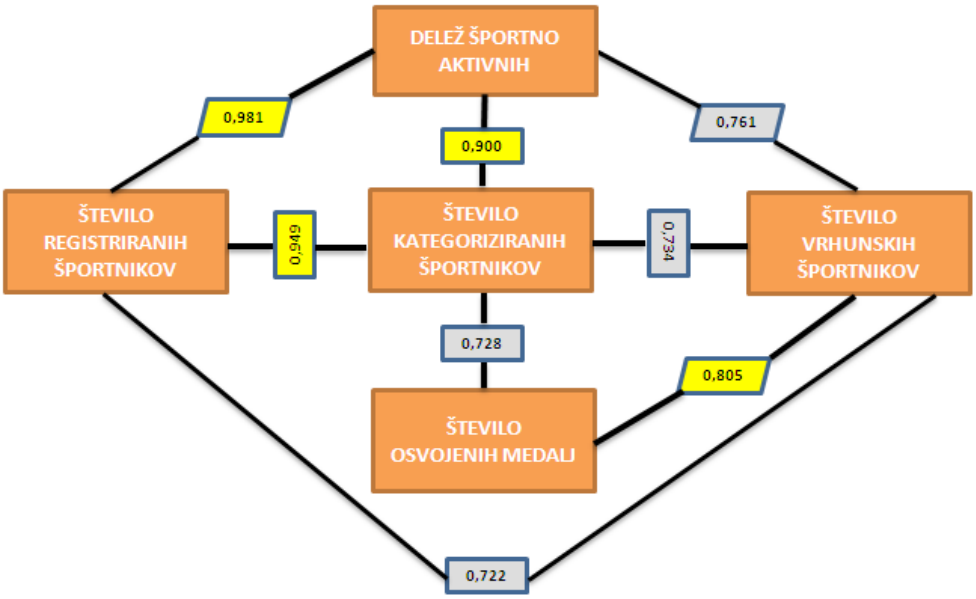

5. **Analiza pojasnjenosti variance učinkov** NPŠ (2000) je pokazala, da so vsi učinki v največji meri pojasnjeni z zasebnim financiranjem slovenskega športa. Spremenljivki, s katerima smo merili kvantitativno rast slovenskega športa (delež športno dejavnih, število registriranih športnikov), sta v največji meri pojasnjeni z zasebnimi izdatki prebivalstva za šport (vadnine, članarine, nakup športne opreme ...). Spremeljivke, s katerimi smo merili učinke na kakovostni razvoj slovenskega športa, pa v največji meri pojasnjujejo izdatki podjetij (sponzorstva in donatorstva). Varianco spremenljivk število vrhunskih športnikov in število osvojenih medalj pojasnjujejo izključno izdatki podjetij. Za ti dve spremenljivki je tudi značilno, da je v primerjavi z drugimi spremenljivkami stopnja pojasnjenosti z izbranim sklopom finančnih ukrepov (prediktorji) bistveno nižja. Za spremenljivke, s katerimi smo merili učinke, povezane z deležem športno dejavnih prebivalcev, številom registriranih športnikov in številom kategoriziranih športnikov, je značilno, da je bila stopnja pojasnjenosti variance teh spremenljivk zelo visoka (popravljen R2 med 97,3 % in 99,1 %). Prav tako so varianco teh spremenljivk poleg zasebnih izdatkov dodatno pojasnjevale tudi spremenljivke različnih vidikov javnofinančnega vlaganja v šport (skupna javnofinančna sredstva, javnofinančna sredstva za raziskovalno-razvojno podstrukturo in javnofinančna sredstva za programsko podstrukturo).
6. **Analiza povezanosti in pojasnjenosti** finančnih ukrepov in učinkov NPŠ (2000) kaže, da so različni vidiki rasti in razvoja športa medsebojno povezani in da so ti povezani tudi z različnimi vidiki financiranja slovenskega športa, tako javnega kakor tudi zasebnega. Navedene ugotovitve lahko pomenijo pomembno izhodišče snovalcem nacionalnega programa športa za obdobje 2011 - 2020,

saj kažejo, da morajo z ukrepi za nadaljnjo rast in razvoj slovenskega športa poseči širše, tudi na druga področja normativnega urejanja države. Spoznanja namreč kažejo na to:

a. da je financiranje športa iz javnih sredstev zaradi **notranje povezanosti posameznih segmentov športa** treba obravnavati celostno z upoštevanjem notranjih razmerij in
b. da je treba v **zunanjem okolju športa** (podjetja in prebivalci) ustvariti takšno (davčno) okolje, ki bo prijazno in bo spodbujalo zasebno potrošnjo na področju športa.

Na koncu kritičnim bralcem *»Analize Nacionalnega športa v Republiki Sloveniji (2000)«* dolgujemo odgovora na uvodni vprašanji: *»Ali je bilo uveljavljeno poslanstvo in s tem namen Nacionalnega programa športa (2000)?«* in *»Ali je bila dosežena vizija in s tem glavni cilj Nacionalnega programa športa (2000)?«*. Na podlagi analize izvedenih ukrepov in učinkov, povezanih z ukrepi NPŠ (2000), lahko sklepamo, da je bilo poslanstvo NPŠ (2000) **uspešno uveljavljeno,** saj so država in lokalne skupnosti z izvedenimi ukrepi uspešno ***»soustvarjale pogoje za razvoj športa in s tem povečale uspešnost z vidika uporabnikov«***, ki so bili deležni uresničevanja ukrepov in dejavnosti. Ne vemo pa, ali smo v tem desetletju Slovenci postali »športna nacija«, saj ta pojem ni opredeljen. Nedvomno kazalniki rasti in razvoja slovenskega športa, ki so bili ugotovljeni v tej analizi, kažejo, da je šport v Sloveniji v zadnjem desetletju napredoval tako z vidika kvantitete športne dejavnosti in športno dejavnih, kakor tudi z vidika kakovosti doseženih športnih rezultatov v mednarodnem prostoru. In če si sposodimo misli uvodničarja prof. dr. Rajka Šugmana, smo Slovenci tudi v tem desetletju dokazali, da **znamo in zmoremo.**

EDVARD KOLAR
GREGOR JURAK
MARJETA KOVAČ

ANALIZA NACIONALNEGA PROGRAMA ŠPORTA V REPUBLIKI SLOVENIJI 2000 - 2010

Ljubljana, 2010

Univerza *v Ljubljani*
Fakulteta *za šport*

ZVEZA ZA ŠPORT OTROK IN MLADINE SLOVENIJE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

JAK | JAVNA AGENCIJA ZA KNJIGO REPUBLIKE SLOVENIJE
SLOVENIAN BOOK AGENCY

ISBN 978-961-6583-97-8